BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II
204
22F
18
ROMA

OPERA CICERONIS EPISTOLICA, CVM INDICIBVS.

Venūdantur ab Ioāne Paruo, & Iodoco Badio.

1692

Iodocus Badius Ascensius, Gulielmo Maino liberorum illustrium & felicissime natorū, D. Gulielmi Budæi Pædonomo & pręceptori sane q̄ prudenti, & impense cum Grææ linguæ tum Latinę docto, S.

Vod sępe & multum votisq; omnibus, Maine suauissime, optaui: vt videlicet aliqua in chalcographię nostrę lucubratione, tuorum in me & in literatos omneis meritorum, honorificam significationem facerem: hac demum tempestate q̄q̄ calamitosa & chalcographis plurimum inimica, nactus sum. Cum etenim operū insignium M. Tullii Ciceronis in quatuor iampridem tomos distinctorum, duorum tomorum tutelareis pręsides a priore nostra impressione haberem, reliquorum anxie summoq; delectu disquirerem, in mentem venit recentium in nos meritorum tum Mecoenatis omnium literatorum plane heroici, ac patroni tui beneficētissimi D. Gulielmi Budęi, tum tuorum Maine optime vel in hāc lucubrationem nostram. Bonam enim partem diligentię in hoc operę castigatius imprimendo, illius argutissimo iudicio & summę vigilantię, tuęq; operę acceptam ferimus. Siquidem locos q̄plurimos & mutilos & inuersos, ad exēplaria ipsius manu restituta ac emēdata, reddidisti integerrimos. Quocirca e re & officio facturus mihi visus sum, si tomulorū adhuc pręsidem desiderantium, alterum qui Orationes continet, Draconi illius primogenito bellissimo, alterum hunc, qui Epistolas, tibi dicarem, nō sine iustis vtriusq;, quoad eius per me fieri posset, pręconiis. id enim mihi non tam difficile, q̄ magnum videbatur. Nam cum ipsius Budęi parentis ac patroni in Rempub. & literariā merita, nullis verbis cōsequi, nullisq; buccis aut buccinis, etiam si totus (vt ranunculus ille Flacci) inflarer, ęquare valeā: Draconis tamen & tuas laudes q̄uis ingenteis, vno ferme pręconio æquauero. Draconis quidem, φ tāti patris vt opum, ita virtutum & literarum insignium, vt hęres, ita mirator & assecla sit vigilantissimus: tuas vero, φ patris illius pollice is iam plusculos annos es formatus, ac moribus & literis tam græcis q̄ latinis institutus, qui cum summa tua laude indulgentissimis liberis, quibus nihil antiquius habet, pædonomus esses & præceptor. Qua quidem laude nescio an maior isti ætati & fortunæ possit contingere. Proinde nequid deterius illi assuam, boni consule & Vale. E chalcographia nostra sub Calendas Ianuarii, ad calculum Romanum, sesquimillesimi ac secundi & vigesimi.

INDEX in M.T.Ciceronis Epistolas Famil. & ad Brutum,& ad Q.fratrem.

V

X

Z

FINIS.

GRAECORVM In Epistol. Famil. interpretatio Latina per Aldum Manutium.

Folio. VII. πολιτικώτερον, ciuiliorem. VIII. κωμικὸς μάρτυς, Comicus testis. XII. ὑπεροχὴ, excellētia. εὐγένεια, nobilitas, gnōsitas. παρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι, οἵπερ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς, Apud me & alii q me honorabūt, maxime autē cōsiliarius Iupiter. XIII. φιλαίτιος querulus. ἐπικούρειον Epicureum. XVI. εἰρωνεύεσθαι, dissimulare. εἰρωνευόμενος, dissimulās. XXVII. γλαῦκα εἰς ἀθήνας, Noctuam Athenas, scilicet porto. XXXI. τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν, καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι, ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα. Ante virtutē sudorē dii posuerūt immortales: longa aūt & ardua via ad ipsam, & aspera primū. vbi eñ in cacumen ventū est, facilis est quæ dura & aspera fuerat. XXXV. πολιτεύεσθαι, administrare Rēp. XXXVI. Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. Niconis de voracitate. XXXVII. γέλωτα σαρδώνιον, risum Sardonium. δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη, vrinales, & intestinales passiones. δυσεντερίαν, intestinum dolorem. λιτότητα frugalitatē. διάῤῥοια profluuiū ventris. χρήσει μὲν, vsu quidem. κτήσει δὲ, possessiōe vero. XXXVIII. ἀστειότης, vrbanitas, comitas. ἄκυρον, abrogatū. ἀμφιβολία, ambiguitas. ὑπερβολὴ, excessus. ἐπίγραμμα, inscriptio. παρὰ προσδοκίαν, pter expectationē. ἔντεχνα, artificiosa. XXXIX. διδασκαλίαν, doctrinā. XLIIII. κενὸς, vana, inanis. λεληθότως, latēter. πολιτείας, ciuilitates. γλαῦκα εἰς ἀθήνας; Noctuā Athenas! περὶ δυνατῶν, de possibilibus. κατὰ Διόδωρον κρίνειν, scdm Diodorū iudicare. τῶν ἀδυνάτων, impossibiliū. κρίσις, iudiciū. χρυσιππεία, Chrysippeū. κατὰ χρύσιππον δυνατόν, scdm Chrysippū possibile. XLV. σύν τε δύ' ἐρχομένω, pariterꝙ duo eūtes. ἀπροηγμένον, reiectū. πολλοὶ μαθηταὶ κρέττονες διδασκάλων, multi discipuli pstātiores magistris. ὀβελίζει, veru pnotato iugulat, ac notat. τοῦ ποιητοῦ, poetę. παρεμβεβλημένοι, īserri. συμβιώτην, cōuiuā. XLVII. ἀποφθεγμάτων. snīarū breuiū. XLVIII. προλεγομένας, pdictas. s. pposītiōes & snīas. ὀψιμαθεῖς, q iā grādes natu discūt. ἀπόφθεγμα, breuis sententia. XLIX. ὁ σοφὸς, εὐθυῤῥήμων ἔσῃ, sapiens, rectiloquus eris. συμπόσια, cōpotatiōes. σύνδειπνα, cōcœnatiōes. κύρου παιδείαν, Cyri institutionē. L. ζήτημα, qstionē. LIII. πολιόρκον, vrbis expugnatorē. LXI. ὄργανον, organū. σκιαμαχίαν, vmbratiles pugnę. LXIII. λακωνισμόν, breuitatē. φιλοσοφούμενα, a philosophis tractata.

LXVII. πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶ. patriā meā magis amo. LXVIII. ἀσχημονέστερος, turpior, petulātior. LXIX. πάντα περὶ πάντων. oīa de oībus. τυραννοκτόνοι tyrānicidę. LXXI. ὑπομνηματισμὸν, decretū, admonitoriū. LXXIIII. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν. ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. sed meū nūꝗ animū in pectoribus psuasit, sic nubes texit nigra. ἄλκιμος ἔσσ' ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. strenuus esto, quo te posteritas quoꝗ laudet. ἀλλ' ἄγε πῶς μέμονας; οὐ δ' ἔοικεν ἀκλεῶς ἀπολέσθαι. Sed age qd furis? nō decet ingloriū perire. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed magnū facinus edēs, qd vel a posteris audiat. & sic est legēdū. εὐριπίδου, Euripidi. μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός, Sapiētē eū odi q sibi ipse nō sapit. ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω, simul a fronte & a tergo. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, semp strenue gerere, & pstātē esse aliis. LXIX. διοίκησιν, iurisdictionem, dispēsationē. ὑποθήκας, pignora, documēta. LXXX. τρεῖς διοικήσεις tres iurisdictiones, diœceses. LXXXIIII. χολὴν ἄκρατον, bilē purā. LXXXIX. κατ' εἴδη, ἢ φαντασίας, secūdū species, vel phātasmata. διανοητικὰς φαντασίας, intellectiuas imagines. εἴδωλα, simulacra, idola. εἴδωλον, idolū. αἵρεσις, secta. πάντα περὶ πάντων, oīa de oībus. πρόσωπον πόλεως, persona̅ ciuitatis. ἀδέσποτοι, non authētici, sine authore. ἀχρεῖος πῖλος, inutilis galea. φαιδρὸν, lętū, clarū. σπουδάζειν, studere. τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν, honestū pp̄ter se ipsum eligibile. ἡδονὴν, voluptatē. δι' ἀξίαν, propter dignitatē. τῷ καλῷ, bono, & honesto. οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν, nō est suaue absꝗ honesto & iusto viuere. φιλήδονοι, voluptarii. φιλόκαλοι, elegātes. φιλοδίκαιοι, iustitię amatores. ἀντικταφίσαι, vicissim sepelite. ἀντιμυκτηρίσαι, vicissim irridere naso suspēdere. XCI. κακοστόμαχος, malo stomacho. ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δέ. periculo carentia qdē, diuturniora aūt. XCII. ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, Frigus aūt macilento corpori inimicissimū. XCIII. ἔτυμον, notario. κανὼν, regula, correctór. ἄκυρον, abrogatū nō authenticū. ἀφωμίλησα. vsus sum. διαφώνησιν, declamationē. πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον, σύμμετρον, τέρψιν, ἀλυσίαν κοιλίας. digestionē, iucūditatē, deambulationē, cōmoderationē, delectationē, purgationē vētris. XCIIII. συζήτησιν, cōquisitiōe. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, hęc qdē scdm nos. διαῤῥήδην, aperte, palā. σπουδὴ, studiū. συμφιλολογεῖν, cōmētari, vel in dicēdi studio versari. πανικοῖς, repētinis rumoribus. θορυβοποιεῖ, tumultum ciet.

ERRATA

Epistola 54, G, versu 2, quid artes. 102, G, 4, SIS. 178, A, 5, cōuiuio. 226, H, Antonium. 258, C, 1, Me scito. 423, I, 5. commentata. Epist. 1. ad Q. Fr. I, 9, nemini. 3, I, 4, Sed te incolumi. 6, F, 9, satisfecimus 12, C, 4, esses. D, 9, aduola. 16, E, 10, æstimo.

A M.T.CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIBER PRIMVS.

M.T.C.PVBLIO LENTVLO PROCONSVLI S.P.D.

GO OMNI OFFICIO, AC POTIVS
pietate erga te,cæteris satisfacio omnibus: mihi ipse
nunq̃ satisfacio. Tāta enim magnitudo est tuorum
erga me meritorum,vt quoniam tu,nisi perfecta re,
de me non conquiesti: ego,quia non idē in tua caussa
efficio,vitam mihi esse acerbam putē. In caussa hæc
B sunt.Hāmonius Regis Legatus aperte pecunia nos
oppugnat. Res agitur per eosdem creditores, per
quos,cū tu aderas,agebatur.Regis caussa si qui sunt
qui velint,qui pauci sunt,omnes rem ad Pompeium
deferri volunt.Senatus religionis calumniam,nō re-
ligione,sed maleuolentia,& illius regiæ largitionis
inuidia comprobat.Pompeium & hortari,& orare,
& iam liberius accusare, & monere,vt magnam infamiam fugiat,non desistimus.Sed pla-
ne nec precibus nostris,nec admonitionibus reliquit locum.Nam cum in sermone quoti-
diano,tum in Senatu palām sic egit caussam tuā,vt neq; eloquentia maiore quisq̃,nec gra
uitate,nec studio,nec contentione agere potuerit,cum summa testificatione tuorum in se
C officiorū,& amoris erga te sui. Marcellinū tibi esse iratū scis.Is,hac regia caussa excepta,
cęteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit.Quod dat,accipimus:quod in-
stituit referre de religione,& sæpe iam retulit,ab eo deduci non potest.Res ante Idus acta
sic est.nam hæc Idibus mane scripsi.Hortensii,& mea,& Luculli sententia cedit religioni
de exercitu(teneri enim res aliter non potest)sed ex illo Senatusconsulto,quod te referen
te factum est,tibi decernit,vt Regem deducas,quod commode facere possis, vt exercitum
religio tollat, te authorem Senatus retineat. Crassus treis Legatos decernit,nec exclu-
dit Pompeium.censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. Bibulus treis Lega-
tos ex iis qui priuati sunt. Huic assentiuntur reliqui Consulares, præter Seruilium,
qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui Lupo referenre, Pompeio decer-
nit: & Afranium, qui assentitur Volcatio. quæ res auget suspicionem Pompeii volun-
D tatis. nam aduertebatur Pompeii familiareis assentire Volcatio.Laboratur vehementer.
inclinata res est.Libonis & Hipsei non obscura concursatio & contentio,omniumq; Pom-
peii familiarium studium,in eam opinionem rem adduxerunt,vt Pompeius cupere videa-
tur.cui qui nolunt,iidem tibi,q eum ornasti,non sunt amici.nos in causa authoritatem eō
minorem habemus,q tibi debemus.grātiam autem nostram extinguit hominum suspicio,
q Pompeio se gratificari putant.Vt in rebus multo antè,q̃ profectus es,ab ipso Rege, &
ab intimis ac domesticis Pompeii clàm exulceratis,deinde palam à Consularibus exagita-
tis, & in summā inuidiā adductis,ita versamur.Nostrā fidē oēs & amorē tui absentis prę
sentes tui cognoscent.Si esset in iis fides,in quibus summa esse debebat,non laboraremus.

M.T.C.PVBLIO LENTVLO S.P.D. 2

E Dibus Ianuariis in Senatu nihil est confectum, propterea quòd
dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli Con-
sulis,& Caninii Tribuni pleb. eo die nos quoque multa verba fe
cimus,maximeq; visi sumus Senatum commemoratione tuæ er
ga illum ordinem voluntatis commouere.Itaque postridie pla-
cuit,vt breuiter sententias diceremus.videbatur enim reconci-
liata nobis voluntas Senatus esse:quod tum dicendo,tum singu
lis appellandis rogandisq; perspexeram. Itaque cum sententia
prima Bibuli pronunciata esset,vt tres Legati Regem reduce-
rent:Secūda Hortēsii,vt tu sine exercitu reduceres: Tertia Vol
catii,vt Pompeius reduceret:postulatum est,vt Bibuli senten-

tia diuideretur. Quatenus de religione dicebat (eiq; rei iam obsisti non poterat) Bibulo F
assensum est. de tribus Legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortẽsii sen
tentia, cui Lupus Tribunus pl. q; ipse de Põpeio retulisset, intendere cœpit, antè se oporte-
re discessionem facere, q̃ Consules. Eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum est.
erat enim & iniqua, & noua. Consules neq; concedebãt, neq; valde repugnabant. diem con-
sumi volebant: id quod est factum. perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis par
tibus plureis ituros: q̃q̃ aperte Volcatio assentirẽtur. multi rogabantur, atq; id ipsum Cõ-
sulibus inuitis. nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controuersia vsq; ad noctẽ
ducta, Senatus est dimissus. & ego eo die casu apud Pompeium cœnaui: nactusq; tempus
hoc magis idoneum, q̃ vnq̃ antea, q; post tuum discessum, is dies primus honestissimus no
bis fuerat in Senatu: ità sum cum illo locutus, vt mihi viderer animum hominis ab omni G
alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. quem ego ipsum cũ audio, pror-
sus eum libero omni suspicione cupiditatis: cum autem eius familiareis omnium ordinum
video, perspicio id quod iam omnibus est apertum, totam rem istam iampridem à certis ho
minibus non inuito Rege ipso, consiliariisq; eius esse corruptam. Hæc scripsi ad XVI Ca-
len. Februarii ante lucem. Eo die Senatus erat futurus. Nos in Senatu quemadmodum spe
ro, dignitatem nostram, vt potest in tanta hominum perfidia & iniquitate, retinebimus.

Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, vt nequid agi cum po
pulo aut saluis auspiciis, aut saluis legibus, aut deniq; sine vi possit. De his rebus pridie, q̃
hæc scripsi, Senatus authoritas grauissima intercesserat: cui cũ Cato & Caninius intercef-
fissent, tamen est perscripta. eã ad te missam esse arbitror. De cæteris rebus quicquid erit
actum, scribam ad te: & vt quàm rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gra- H
tia prouidebo. Vale.

M. T. C. PVBLIO LENTVLO S. P. D. 3

Vlo Trebonio, qui in tua prouincia magna negocia, & ampla, & expedita
habet, multos annos vtor valde familiariter. Is cum antea semper & suo
splendore, & nostra cæterorumq; amicorum commendatione gratissimus
in prouincia fuit: tum hoc tẽpore propter tuum in me amorẽ nostramq;
necessitudinem vehemẽter confidit his meis literis se apud te gratiosum
fore. quæ ne spes eũ fallat, vehemẽter te rogo: cõmendoq; tibi eius omnia
negocia, liberos, procurarores, familiam. in primisq; vt quæ Appius de eius re decreuit, ea I
comprobes: omnibusq; rebus eum ita tractes, vt intelligat nostram commendationem non
vulgarem fuisse. Vale.

M. T. PVBLIO LENTVLO S. P. D. 4

D XVI Calend. Febr. cum in Senatu pulcherrime staremus, q; iam illam
sententiam Bibuli de tribus Legatis pridie eius diei fregeramus: vnumq;
certamen esset relictum, sententia Volcatii: res ab aduersariis nostris ex-
tracta est variis calumniis. caussam enim frequenti Senatu in magna va
rietate, magnaq; inuidia eorũ qui à te caussam regiam aliò transferebant,
obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem: Bibulum multo iu-
stiorem, penè etiam amicum. Caninius & Cato negarunt se vllam legem ante comitia esse
laturos. Senatus haberi ante Calen. Febr. per legem Pupiam, id quod scis, non potest: neque
mense Febr. toto, nisi perfectis, aut reiectis legationibus. Hęc tamen opinio est populi Ro- K
mani, à tuis inuidis atq; obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis: non tam vt te
impedirent, q̃ vt nequis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire. Dignitatis
autem tuę nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab Senatu. nemo est enim, qui
nesciat, quo minus discessio fieret, per aduersarios tuos esse factum. Qui nũc Po. Ro. nomi
ne, re autem vera sceleratissimo latrocinio, siqua conabuntur agere: satis prouisum est, vt
nequid saluis auspiciis, aut legibus, aut iam sine vi agere possint. Ego neq; de meo studio,
neq; de nonnullorum iniuria scribendũ mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostẽtem, qui
si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecu-
tus! aut de aliorum iniuriis querar! quod sine summo dolore facere non possum. Ego tibi, in
hac pręsertim imbecillitate magistratuum, præstare nihil possum: at ea excepta, possum cõ
firmare te, & Senatus, & Po. Ro. summo studio, amplitudinem tuam retenturum. Vale.

A M. T. C. PVBLIO LENTVLO S.P.D. 5.

Ametsi mihi nihil fuit optatius, quàm vt primum abs teipso, deinde à cęteris omnibus, quàm gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, vt & meam & cæterorum erga te fidem & beneuolentiam absens experirere. Te autem & videre & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia, de caussa regia niteremur: subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ studia nostra impediret, & animos à minore cura
B ad summum timorem traduceret. Sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione quanquã omnia sunt metuenda, nihil magis quàm perfidiam timemus: & Catoni quidem, quoquo modo sese res habeat, profecto resistimus. De Alexandrina re, caussaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque præsentibus cumulate satisfacturum. sed vereor, ne aut eripiatur à nobis regia caussa, aut deseratur: quorum vtrum minus velim, non facile possum existimare. Sed si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: vt neque iacere Regem pateremur, nec nobis repugnantibus ad eum deferri, ad quem propè iam delatum esse existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: vt neq; si quid obtineri poterit, non contendamus: neq; si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuę sapientiæ magnitudinisq; animi est omnem amplitudinē & dignitatem tuã in virtute, atq; in rebus gestis tuis, atq; in tua grauitate positam existimare. Si quid ex iis
C rebus, quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi quàm tibi futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agēdi & cogitandi: vtorq; ad omnia Q. Selicio, quo neq; prudentiorem quenq; ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neq; amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæq; acta sint, ea te & literis multorum & nunciis cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in coniectura, quæq; mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Posteaq; Pompeius apud populum ad VIII Idus Februarias, cum pro Milone diceret, clamore conuicioq; iactatus est, in Senatuq; à Catone aspere & acerbe nimiũ magno silentio est accusatus: visus est mihi vehemēter esse perturbatus. Itaque Alexandrina caussa, quæ nobis adhuc integra est (nihil enim tibi detraxit Senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita. Nunc id speramus, idq; molimur, vt Rex, cum intelligat sese
D id quod cogitabat, vt a Pompeio reducatur, assequi non posse: & nisi per te sit restitutus, desertum se atq; abiectum fore, proficiscatur ad te. Quod sine vlla dubitatione, si Pompeius paulum modo ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis tarditatem & taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Cæteris iniuriis quę propositæ sunt a Catone, facile vt spero, resistemus. Amicum ex Consularibus neminem tibi esse video, præter Hortensium & Lucullum: cæteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti magnoq; sis: speresq; fore, vt fracto impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem & gloriam consequare. Vale.

M. T. C. PVBLIO LENTVLO S.P.D. 6.

E Væ gerantur accipies ex Pollione, qui omnibus negociis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, q̃ valde suspicor fore, vt infringatur hominum improbitas & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die qua debilitantur cogitationes & inimicorum & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in tuis rebus. Nam etsi minore in te violatur tua dignitas, q̃ mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, vt sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quę ne tu quidem vnquã timenda duxisti. Sed presta te eum, qui mihi a teneris (vt Greci dicunt) vnguiculis es cognitus. Illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum iniuria. A me autem omnia summa in te studia officiaq; expecta, non fallam opinionem tuam. Vale.

M.T.C. PVBLIO LENTVLO S.P.D. 7 F

Egi tuas literas,quib⁹ ad me ſcribis gratũ tibi eſſe, ꝙ crebro certior per me ſias de omnibus rebus,& meam erga te beneuolẽtiam facile perſpicias:quo rum alterum mihi vt te plurimum diligam,facere neceſſe eſt,ſi volo is eſſe quem tu me eſſe voluiſti:alterum facio libenter,vt quoniam interuallo lo corum & temporũ diſiuncti ſumus, per literas tecũ q̃ ſępiſſime colloquar. Quod ſi rarius fiet,q̃ tu expectabis,id erit cauſę,ꝙ non eius generis meę literę ſunt, vt eas audeam temere cõmittere. Quoties mihi certorum hominũ facultas erit,quibus recte dẽ, non prętermittam. Quòd ſcire vis qua quiſq; in te fide ſit & volũtate, difficile dictu eſt de ſingulis. Vnũ illud audeo,quod antea tibi ſępe ſignificaui,nũc quoq; re perſpecta & cogni ta ſcribere: vehementer quoſdam homines,& eos maxime,qui & te maxime debuerunt, & G
plurimum iuuare potuerunt,inuidiſſe dignitati tuę:ſimillimãq; in re diſſimili,tui tempo ris nunc,& noſtri quondam fuiſſe rationem:vt quos tu reipub. cauſa lęſeras, palàm te op pugnarent:quorũ autoritatem,dignitatẽ,voluntatemq; defenderas,non tam memores eſ ſent virtutis tuę,q̃ laudis inimici. Quo quidem tempore,vt perſcripſi ad te antea , cogno ui Hortenſiũ percupidũ tui,ſtudioſum Lucullũ,ex magiſtratibus aũt L. Rutilium & fide & animo ſingulari. Nam noſtra propugnatio ac defenſio dignitatis tuę propter magnitudi nem beneficii tui fortaſſe pleriſq; officii maiorẽ autoritatem habere videatur,q̃ ſententiæ. Pręterea quidẽ de Cõſularibus nemini poſſum aut ſtudii erga te,aut officii,aut amici ani mi eſſe teſtis. Etenim Pompeiũ,qui mecũ ſępiſſime non ſolũ à me prouocatus , ſed etiã ſua ſponte de te cõmunicare ſolet,ſcis temporibus illis non ſępe in Senatu fuiſſe. Cui quidẽ lite rę tuę,quas proxime miſeras,quod facile intellexerim,periucũdę fuerunt. Mihi quidem hu H
manitas tua, vel ſumma potius ſapientia non iucũda ſolũ,ſed etiã admirabilis viſa eſt. Vi rum enim excellentem,& tibi tua pręſtanti in eum liberalitate deuinctũ,non nihil ſuſpican tem propter aliquorũ opinionẽ cupiditatis ſuę, te ab ſe abalienatũ, illa epiſtola retinuiſti. Qui mihi cũ ſemp tuę laudi fauere viſus eſt,etiã ipſo ſuſpicioſiſſimo tẽpore Caniniano:tũ vero lectis tuis literis perſpectus eſt à me toto animo de te,ac de tuis ornamentis & commo dis cogitare. Quare ea,quę ſcribam,ſic habeto,me cũ illo re ſępe cõmunicata,de illius ad te ſententia atq; authoritate ſcribere. Quoniã Senatuſcõſultũ nullum extat,quo reductio Re gis Alexãdrini tibi adẽpta ſit:eaq;,quę de ea cauſa ſcripta eſt autoritas,cui ſcis interceſſum eſſe,vt nequis omnino Regẽ reduceret,tantã vim habet , vt magis iratorũ hominum ſtu dium,q̃ conſtantis Senatus conſiliũ eſſe videatur:te poſſe perſpicere,qui Ciliciã Cypruḿq; teneas,quid efficere & quid cõſequi poſſis:& ſi res facultatẽ habitura videatur,vt Alexãdri I
am atq; Aegyptũ tenere poſſis,eſſe & tuę & noſtri imperii dignitatis,Ptolemaide,aut ali quo propinquo loco Rege collocato,te cũ claſſe atq; exercitu pficiſci Alexandriã, vt eã cũ pace pręſidiiſq; firmaris,Ptolemęus redeat ad regnũ:ita fore,vt per te reſtituatẽ,quẽadmo dum Senatus initio cẽſuit:& ſine multitudine reducatur,quẽadmodũ homines religioſi Si byllę placere dixerũt. Sed hęc ſententia ſic & illi & nobis probàbatur, vt ex euẽtu homines de tuo conſilio exiſtimaturos viderem⁹. ſi cecidiſſet vt volumus & optamus,omnes te & ſa piẽter & fortiter:ſin aliquid eſſet offenſum,eoſdẽ illos & cupide & temere feciſſe dicturos. Quare quid aſſequi poſſis,nõ tã facile eſt nobis q̃ tibi,cui propè in cõſpectu Aegypt⁹ eſt,iu dicare. Id quidẽ nos hoc ſentim⁹,ſi exploratũ tibi ſit,poſſe te illius regni potiri,nõ eſſe cun ctandũ:ſin dubiũ,non eſſe conandũ. Illud tibi affirmo,ſi rem iſtã ex ſententia geſſeris , fore vt abſens à multis,cũ redieris,ab omnib⁹ collaudere. offenſionẽ eſſe periculoſam propter in K
terpoſitã autoritatem religionẽq; video. Sed ego te vt ad certã laudẽ adhortor,ſic à dimica tione deterreo:redeoq; ad illud,quod initio ſcripſi,totius facti tui iudicium non tã ex conſi lio tuo , q̃ ex euentu homines eſſe facturos. Quòd ſi hęc ratio rei gerendę periculoſa tibi videbitur, placebit illud,vt ſi Rex amicis tuis,qui per prouinciam imperii tui pecunias ei credidiſſent,fidẽ ſuã pręſtitiſſet,& auxiliis eũ tuis & copiis adiuuares. eã eſſe naturã & re gionem prouinciæ tuę,vt illius reditũ vel adiuuãdo cõfirmares , vel negligẽdo impedires: In hac ratiõe quid res,quid cauſa,quid tẽpus ferat,tu facillime optimeq; perſpicies:quid no bis placuiſſet, ex me potiſſimum putaui te ſcire oportere. Quod mihi de noſtro ſtatu , de Milonis familiaritate, de leuitate , & imbecillitate Clodii gratularis , minime miramur te tuis, vt egregium artificem,pręclaris operibus lætari: quanquam ineſt incredibilis homi num peruerſitas(grauiori enĩ verbo vti nõ libet)qui nos quos fauẽdo in cõmuni cauſa re

A tinere potuerunt, inuidendo abalienauerunt: quorum maleuolentissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra diuturnaq; sententia propè iam esse depulsos: non nos quidem vt nostrę dignitatis simus obliti, sed vt habeamus rationē aliquando etiam salutis. Poterat vtrunq; pręclare, si esset fides, si grauitas in hominibus Cōsularibus: sed tanta est in plerisq; leuitas, vt eos non tam constantia in republica nostra delectet, q̃ splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, qui nō solū temporibus iis, quæ per te sum adeptus, sed etiā olim nascenti propè nostrę laudi, dignitati, virtutiq; pręfuisti: simul q; video, non, vt antehac putabā, nouitati esse inuisum meę. in te enim homine omnium nobilissimo similia inuidorum vitia perspexi: quę tamen illi esse in principibus facile sunt passi, euolare certe altius noluerūt. Gaudeo tuam dissimilē fuisse fortunam. multū enim interest, vtrum laus mi

B nuatur, an salus deferatur. Me meę tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectū est. Curasti enim, vt plus additū ad memoriā nominis nostri, q̃ adeptū de fortuna videretur. Te vero moneo cū beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, vt omnē gloriā, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura atq; industria consequare: magnitudinēq; animi tui, quā ego semper sum admiratus, semperq; amaui, ne vnq̃ inflectas cuiusq̃ iniuria. Magna est hominū opinio de te, magna cōmendatio liberalitatis, magna memoria Cōsulatus tui. Hæc profecto vides quāto expressiora, quantoq; illustriora futura sint, cum aliquātū ex prouincia atq; ex imperio laudis accesserit. Quanq; te ita gerere volo, quę per exercitū atq; imperium gerēda sunt, vt hęc multò antè meditere, huc te pares, hęc cogites, ad hęc te exerceas: sentiasq; id, qđ qa semp sperasti, non dubito quin adeptus, intelligas te facillime posse obtinere summū atq; altissimum gradū ciuitatis. Quę quidem mea cohortatio ne tibi inanis

C aut sine caussa suscepta videatur, illa me ratio mouet, vt te ex nostris euētis cōmunibus admonendum putarem, vt cōsiderares in omni reliqua vita, quibus crederes, quos caueres. Qđ scribis te velle scire, qui sit reipub. status: summa dissensio est, sed cōtentio dispar. nam q pl⁹opib⁹, armis, potētia valēt, pfecisse tm̃ mihi videt̃ stultitia & incōstātia aduersariorū, vt etiā authoritate iā plus valerent. Ita ppaucis aduersantibus, omnia, q̃ ne p populū quidē sine seditione se assequi arbitrabant̃, p Senatū cōsecuti sunt. nā & stipēdiū Cęsari decretū est, & decē Legati: & ne lege Sēpronia succederet̃, facile pfectū est. Qđ ego ad te breuius scribo, quia me stat⁹ hic reipu. nō delectat: scribo tamē, vt te admoneā, quod ipse literis omnibus à pueritia deditus, experiēdo tamen magis, q̃ discendo cognoui, vt tuis rebus integris discas, neq; salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neq; dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatē tuam:

D speroq; & opto nobis hanc coniunctionē voluptati fore. Lētulū nostrū eximia spe summæ virtutis adolescentem, cum cęteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac pręstantior disciplina, quę nos & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit semperq; dilexit, in primis amamus charumq; habemus.

M. T. C. PVBLIO LENTVLO S. P. D. 8

De Omnibus rebus quę ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatorio cognosces: qui non solum interfuit his rebus, sed etiā pręfuit: neq; vllum officiū erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de

E toto statu rerum cōmuniū cognosces: quę quales sint, non facile est scribere. sunt quidem certe in amicorū nostrorum potestate: atq; ita, vt nullam mutationem vnq̃ hac hominum ætate habitura res esse videatur. Ego quidem, vt debeo, & vt tute mihi pręcepisti, & vt me dignitas vtilitasq; cogit, me ad eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. Sed te non præterit quàm sit difficile sensum in republica, pręsertim rectum & confirmatum deponere. Veruntamen ipse me confirmo ad eius voluntatem, à quo honeste dissentire non possum: neq; id facio, vt forsitan quibusdam videor, simulatione: tantum enim animi inductio, & me hercule amor erga Pompeiū apud me valet, vt quę illi vtilia sunt, & quę ille vult, ea mihi omnia iam & recta & vera videantur. Neq; (vt ego arbitror) errarēt, ne aduersarii quidem eius, si cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem & illa res consolatur, q; ego is sum, cui vel maxime cōcedant omnes, vt vel ea defendam, quę Pōpeius velit, vel taceā,

A sermonib⁹,collocutionibusq́ ipse vidisti:etsi iam primis tẽporibus illis,multis rebus meus
offendebatur animus,cum te agente de reliqua nostra dignitate,aut occulta nonnullorum
odia,aut obscura in me studia cernebã.Nam neq́ de monimentis meis ab iis adiutus es, à
quibus debuisti:neq́ de vi nefaria,qua cũ fratre erã domo expulsus:neq́ hercule in iis ipsis
rebus,quę q̃q̃ erãt mihi propter rei familiaris naufragia necessarię,tamẽ à me minimi pu
tabãtur,in meis dãnis ex authoritate Senatus resarciẽdis,eã volũtatẽ,quã expectarã,prę-
stiterũt. Quæ cũ viderẽ,neq́ enim erant obscura,nõ tamẽ tã acerba mihi hæc accidebãt,
q̃ erant illa grata quæ fecerãt.Itaq́ q̃q̃ & Pompeio plurimũ, te quidẽ ipso prædicatore
ac teste debebã,& eũ non solũ beneficio,sed amore etiã,& perpetuo quodã iudicio meo di
ligebam:tamẽ non reputãs quid ille vellet,in omnibus meis sentẽtiis de rep.pristinis per-
B manebam.Ego sedente Cn.Pompeio cũ vt laudaret Pompeiũ,P.Sextius introiisset in vr-
bem,dixissetq́ testis Vatini⁹ me fortuna , & felicitate C.Cæsaris cõmotũ illi amicum esse
cœpisse:dixi me eã Bibuli fortunã,quã ille afflictã putaret,omniũ triũphis victoriisq́ an
teferre:dixiq́ eodẽ teste alio loco,eosdẽ esse,qui Bibulũ exire domo prohibuissent, & qui
me coegissent. Tota verò interrogatio mea nihil habuit,nisi reprehẽsionẽ illi⁹ Tribuna-
tus:in quo omnia dicta sunt libertate,animoq́ maximo,de vi,de auspiciis,de donatiõe re-
gnorũ.Neq́ verò hac in caussa mõ,sed cõstãter sępe in Senatu:quinetiã Marcello & Phi-
lippo COSS. Nonis Aprilibus mihi est Senatus assensus,vt de agro Cãpano frequẽti
Senatu IdibusMaiis referret.Nõ potui magis in arcẽ illi⁹ caussę inuadere,aut magis obli-
uisci tẽporũ meorũ,& meminisse actionũ.Hac à me sentẽtia dicta,magn⁹ animorũ mot⁹
est fact⁹,cũ eorũ quorũ oportuit,tũ illorũ etiã,quorũ nũq̃ putarã.Nã hoc Senatuscõsulto
C in meã sententiã facto,Põpeius cũ nihil mihi ostẽdisset se esse offensum,in Sardiniam, & in
Africã profectus est,eoq́ itinere Lucã ad Cęsarẽ venit.ibi multa de mea sentẽtia quest⁹ est
Cęsar:quippe qui etiã Rauẽnę Crassum antè vidisset,ab eoq́ in me esset incẽsus.Sanè mo
leste Põpeiũ id ferrẽ cõstabat.quod ego cũ audissem ex aliis,maxime ex meo fratre cogno-
ui.quẽ cũ in Sardinia Pompeius paucis pòst dieb⁹, q̃ Luca discesserat,cõuenisset,Te inquit
ipsum cupio,nihil opportunius potuit accidere.nisi cũ Marco fratre diligẽter egeris,depẽ-
dendũ tibi est,quod mihi pro illo spopõdisti.Quid multa?questus est grauiter.sua meri-
ta cõmemorauit.quid egisset sępissime de actis Cęsaris cũ ipso meo fratre,quidq́ sibi is de
me recepisset,in memoriã redegit:seq́,q̃ de mea salute egisset,volũtate Cęsaris egisse,ip-
sum meũ fratrẽ testatus est:cuius caussam dignitatemq́ mihi vt cõmẽdaret,rogauit, vt eã
ne oppugnarẽ,si nollẽ,aut nõ possem tueri.Hęc cũ ad me frater ptulisset,& cũ tñ Põpeius
D ad me cũ mãdatis Vibulliũ misisset,vt integrũ mihi de caussa Cãpana ad suũ reditũ reser
uarẽ:collegi ipse me,& cũ ipsa quasi rep.collocutus sum,vt mihi tã multa pro se perpessio
atq́ perfuncto cõcederet,vt officiũ meũ,memoremq́ in bene meritos animũ,fidemq́ fratris
mei præstarem:eumq́,quẽ bonũ ciuem semper habuisset,bonũ virũ esse pateretur.In illis
autẽ meis actionibus sentẽtiisq́ omnibus,quę Põpeiũ videbãtur offendere,certorũ homi-
nũ,quos iã debes suspicari,sermones referebãtur ad me:qui cũ illa sentirẽt in rep.quę ego
agebã,semperq́ sensissent,me tamẽ nõ satisfacere Pompeio,Cęsaremq́ inimicissimum mihi
futurũ gaudere se aiebãt.Erat hoc mihi dolendũ,sed multo magis illud,q inimicũ meum
(meũ autẽ?immo vero legũ,iudiciorũ,ocii,patrię,bonorũ omniũ) sic amplexabatur,sic in
manibus habebãt,sic fouebãt,sic me præsente osculabãtur:nõ illi quidẽ vt mihi stomachũ
facerent,quem ego funditus perdidi,sed certe vt facere se arbitrarẽtur.Hic ego quãtũ hu
mano cõsilio efficere potui,circũspectis rebus meis omnibus,rationibusq́ subductis, sum-
E mã feci cogitationũ mearũ omniũ:quã tibi,si potero,breuiter exponã.Ego si ab improbis
& perditis ciuibus rẽpublicã teneri viderẽ,sicut & meis tẽporibus scimus,& nõnullis aliis
accidisse accepimus:nõ modo nõ prœmiis,quę apud me minimũ valẽt,sed ne periculis qui-
dẽ cõpulsus vllis,quibus tamẽ mouẽtur etiã fortissimi viri,ad eorũ caussam me adiũgerẽ,
ne si summa quidẽ eorũ in me merita cõstarẽt.Cũ autẽ in rep.Cn.Põpeius princeps esset,
vir is,qui hanc potentiã & gloriã maximis in rempub.meritis,pręstãtissimisq́ rebus ge-
stis esset cõsecutus:cuiusq́ ego dignitatis ab adolescẽtia fautor,in Pretura autẽ & in Con
sulatu adiutor etiã extitissem:cũq́ idẽ authoritate,& sententia p se,cõsiliis & studiis tecũ
me adiuuisset,meũq́ inimicũ vnũ in ciuitate haberet inimicũ:nõ putaui famam incõstãtię
mihi pertimescẽdam,si quibusdam in sentẽtiis paulum me immutassem,meamq́ volũtatẽ

ad ſummi viri,de meq; optime meriti dignitatẽ aggregaſſem.In hac ſentẽtia cõplectẽdus F
erat mihi Cęſar,vt vides,in coniuncta & cauſſa & dignitate. Hic multũ valuit tum vetus
amicitia,quam tu nõ ignoras mihi & Q. fratri cũ Cęſare fuiſſe:tum humanitas eius ac li
beralitas,breui tẽpore & literis & officiis perſpecta nobis & cognita. Vehementer etiã res
ipſa publica me mouit,quę mihi videbatur contentionẽ,pręſertim maximis rebus à Cęſa-
re geſtis,cum illis viris nolle fieri:& ne fieret,vehemẽter recuſare. Grauiſſime autẽ me in
hãc mentem impulit & Põpeii fides,quam de me Cęſari dederat:& fratris mei,quam Pom
peio.Erant præterea hæc animaduertenda in ciuitate,quę ſunt apud Platonẽ noſtrũ ſcri-
pta diuinitus,QVALES IN REPVBLICA PRINCIPES eſſent,taleis reliquos ſolere
eſſe ciueis.Tenebã memoria nobis Cõſulibus ea fundamenta iacta ex Calẽdis Ianuariis cõ
firmãdi Senatus,vt neminẽ mirari oporteret Nonis Decembris tantũ vel animi fuiſſe in G
ordine illo,vel autoritatis.Idemq; memineram nobis priuatis vſq; ad Cæſarẽ & Bibulum
Conſules,cũ ſentẽtię noſtrę magnũ in Senatu põdus haberẽt,vnũ ferè ſenſum fuiſſe bono-
rum omniũ.Poſtea cũ tu Hiſpaniam citeriorem cũ imperio obtineres,neq; reſp.Conſules
haberet,ſed mercatores prouinciarũ,& ſeditionũ ſeruos ac miniſtros,iecit quidã caſus ca-
put meũ quaſi certaminis cauſſa in mediã contentionẽ diſſenſionemq; ciuilẽ.quo in diſcri-
mine,cũ mirifica Senatus,incredibilis Italię totius, ſingularis bonorũ omniũ conſenſio in
me tuendo extitiſſet,non dicã quid acciderit(multorũ enim eſt,& varia culpa) tantũ dicã
breui,non mihi exercitum,ſed duces defuiſſe.In quo vt iam ſit in iis culpa,qui me nõ defen
derũt,nõ minor eſt in iis,qui reliquerũt.& ſi accuſandi ſunt,qui pertimuerunt,magis etiã
reprehẽdi,qui ſe timere ſimularũt. Illud qdẽ certe noſtrũ cõſiliũ iure laudãdũ eſt,ꝙ meos
ciueis,& à me cõſeruatos,& me ſeruare cupienteis,ſpoliatos ducibus,ſeruis armatis obiici H
noluerim:declarareq; maluerim,quãta vis eſſe potuiſſet in cõſenſu bonorũ,ſi ii pro me ſtã
te,pugna nõ deſtitiſſent,cum afflictum excitare potuiſſent.Quorũ quidẽ animum tu non
perſpexiſti ſolũ,cum de me ageres,ſed etiã confirmaſti atq; tenuiſti.Qua in cauſſa,nõ mo-
do nõ negabo,ſed etiã ſemper & meminero,& prędicabo libenter:vſus es quibuſdã nobiliſ
ſimis hominibus,fortioribus in me reſtituẽdo,quàm fuerant iidẽ in tuendo.qua in ſentẽtia
ſi conſtare voluiſſent,ſuam authoritatẽ ſimul cũ ſalute mea recuperaſſent.Recreatis enim
bonis viris Conſulatu tuo,& conſtantiſſimis atq; optimis actionibus tuis excitatis,Cn.Põ-
peio pręſertim ad cauſſam adiuncto,cum etiam Cæſar rebus maximis geſtis,ſingularibus
ornatus & nouis honoribus ac iudiciis Senatus,ad authoritatẽ eius ordinis adiungeretur,
nulli improbo ciui locus ad rempub.violandã eſſe potuiſſet. Sed attẽde quęſo,quę ſint cõ
ſecuta.primũ illa furta muliebriũ religionũ.qui non pluris fecerat Bonam deã,quàm treis I
ſorores,impunitatem ſcelerum,eorũ ſentẽtiis aſſecutus:qui cũ Tribunus pleb.pœnas à ſe-
ditioſo ciue per bonos viros in iudicio perſequi vellet,exẽplum pręclariſſimum in poſterũ
vindicãdę ſeditionis de rep.ſuſtulerũt.iidemq; poſtea non meum monimentũ(nõ enim illę
manubię meę,ſed operis locatio mea fuerat) monimentũ verò Senatus,hoſtili nomine,&
cruẽtis inuſtũ literis eſſe paſſi ſunt.Qui me homines ꝙ ſaluũ eſſe voluerũt,eſt mihi gratiſ
ſimũ:ſed vellẽ nõ ſolũ ſalutis meę,quemadmodũ medici,ſed etiã,vt aliptę,viriũ,& coloris
rationẽ habere voluiſſent.Nunc vt Apelles Veneris caput & ſumma pectoris politiſſima
arte perfecit,reliquam partem corporis inchoatam reliquit:ſic quidam homines in capite
meo ſolum elaborarunt , reliquum corpus imperfectum ac rude reliquerũt . In quo ego
ſpem fefelli non modo inuidorum,ſed etiam inimicorum meorum: qui de vno acerrimo &
fortiſſimo viro , meoq; iudicio omnium magnitudine animi & conſtantia præſtantiſſi- K
mo Q.Metello Lucii filio,quondã falſam opinionẽ acceperũt,quẽ poſt reditum dictitãt fra
cto animo & demiſſo fuiſſe.Eſt verò probãdũ,qui & ſumma volũtate ceſſerit , & egregia
animi alacritate abfuerit,neq; ſanè redire curaret,eum ob id ipſum fractum fuiſſe , in quo
cum omnes homines,tum M.illum Scaurum ſingularem virum conſtantia & grauitate ſu
peraſſet!Sed quod de illo acceperant ,aut etiam ſuſpicabantur,de me idẽ cogitabant,abie-
ctiore animo me futurũ,cum reſpublica maiorem etiam mihi animum,quàm vnq̃ habuiſ-
ſem,daret:quę declaraſſet ſeſe non potuiſſe me vno ciue carere: cumq; Q.Metellum vnius
Tribuni pl.rogatio,me vniuerſa reſpublica duce Senatu,comitante Italia,promulgãtibus
omnibus,referẽte Cõſule,comitiis centuriatis,cũctis ordinibus,hominibus incũbẽtibus,o-
mnibus deniq; virib⁹ ſuis recuperaſſet,Neq; verò ego mihi poſtea quicq̃ aſſumpſi,neq; ho

A die assumo, quod quenquam maleuolentissimum iure possit offendere: tantum enitor, vt neque amicis neque etiam alienioribus, opera, consilio, labore desim. Hic meae vitae cursus offendit eos fortasse, qui splendorem & speciem huius vitę intuentur, solicitudinem autem & laborem perspicere non possunt. Illud vero nō obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornē Cęsarem, quasi desciverim a pristina causa. Ego aūt cum illa sequor, quae paulo antè proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus Consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus, afflictus ante te Consulem, recreatus abs te totus est, nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus. Idque non solum fronte atque vultu, quibus simulatio facillime sustinetur, declarant ii qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sensu sae

B pe iam tabellaque docuerunt. Itaque tota iam sapientium ciuium, qualem me & esse & numerari volo, & sententia & voluntas mutata esse debet. Id enim iubet idem ille Plato, quem ego autorem vehementer sequor, Tantum contendere in republica, quantū probare tuis ciuibus possis: vim neque parenti, neque patrię afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendę reipublicę fuisse, quod cum offendisset po. Atheniensem propè iam desipientem senectute, cumque eum nec persuadendo nec cogendo regi posse vidisset, cū persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod neque desipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum capesseremne rempublicam, implicatus tenebar. Sed lętatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem causa & mihi vtilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quaedam & diuina Caesaris in me fratremque meum liberalitas: qui mihi quascunque res gereret, tuendus esset. Nunc in tanta felicitate,

C tantisque victoriis etiam si non in nos is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, cum à vobis meae salutis autoribus discesserim, neminem esse, cuius officiis me tam esse deuinctum non solum confitear, sed & gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quę à me de Varinio & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Cęsare, te non reprehendere, gaudeo consilium tibi probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim vt ille Pretor factus est, cum quidem ego eius petitionem grauissimis in Senatu sentētiis oppugnassem, neque tam illius lędendi causa, q̄ defendendi atque ornandi Catonis. Pōst aūt Caesaris, vt illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur aūt laudarim, peto à te, vt id à me neue in hoc reo, neue in aliis quęras, ne tibi ego idem reponam cum veneris, tametsi possum vel absenti. Recordare enim quibus laudationem ex vltimis terris miseris. Nec hoc

D pertimueris. nam à meipso laudantur & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi,

Vbi nominabit Phaedriam: tu, Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phaedriam
Intromittamus comessatum: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit haec
Illius formam: tū huius contrà. denique
Par pari referto, quod eam mordeat.

Sic petiui à iudicibus, vt quoniam quidam nobiles homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicū meum, meque inspectante sępe eum in Senatu modo seuere seducerent, mo

E do familiariter atque hilare amplexarentur: quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. Neque solum dixi, sed etiam sępe facio, Diis hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego cum mihi cum illo magna iam gratia esset, quod eius omneis grauissimas iniurias communis concordię caussa voluntaria quadam obliuione contriueram, eius repentinam defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrimè oppugnasset, tamen si sine vlla mea contumelia suscepisset, tulissem. sed cum me disputātem, non lacessentem lęsisset, exarsi non solū pręsenti, credo, iracundia (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cū inclusum illud odium multarū eius in me iniuriarū, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuū tamen insciēte me fuisset, omne repēte apparuit. Quo quidem tempore ipso quidā homines, & iidē illi quos sępe nutu significationeque appel

lo,cum se maximũ fructũ cepisse dicerent ex libertate mea,meq; tum deniq; sibi esse visum F
reip.qualis fuissem,restiturũ:cumq; ea contentio mihi magnũ etiam foris fructũ tulisset,
gaudere se dicebant mihi & illũ inimicum,& eos qui in eadẽ causa essent,nunq̃ amicos fu-
turos.Quorũ iniqui sermones cũ ad me per honestissimos homines perferrentur:cũq; Pō-
peius ita contẽdisset,vt nihil vnq̃ magis,vt cum Crasso redirẽ in gratiam: Cęsarq; per lite
ras maxima se molestia ex illa contẽtione affectũ ostenderet:habui non temporũ solum ra-
tionẽ eorũ,sed naturę etiã meę: Crassusq; vt quasi testata Po.Ro.esset nostra gratia,pene
à meis larib⁹ in prouinciã est profectus.Nam cũ mihi condixisset,cœnauit apud me in mei
generi Crassipedis hortis.Quamobrẽ eius causam,q; te scribis audisse,magna illius cōmen
datione susceptã,defendi in Senatu,sicut mea fides postulabat. Accepisti quibus rebus ad-
ductus,quamq; rem causamq; defenderim:quiq; meus in rep.sit pro mea parte capessenda G
status.De quo sic velim statuas,me hęc eadẽ sensurũ fuisse, si mihi integra omnia ac libe-
ra fuissent.Nã neq; pugnandũ arbitrarer cōtra tantas opes:neq; delendũ, etiam si id fieri
posset,summorũ ciuiũ principatum:neq; permanendũ in vna sententia conuersis rebus, ac
bonorũ voluntatibus mutatis,sed tẽporibus assentiendũ.NVNQVAM ENIM PRAE-
STANTIBVS IN Rep.gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua perma-
sio:sed vt in nauigando tẽpestati obsequi artis est,etiam si portũ tenere nequeas,cũ vero id
possis mutata velificatiōe assequi,stultũ est eum tenere cũ periculo cursum,quẽ ceperis,po
tius q̃ eo mutato,quò velis tandẽ peruenire : sic cũ omnibus nobis in administranda rep.
propositũ esse debeat id,quod à me sępissime dictum est,cũ dignitate ociũ, non idem semp
dicere,sed idem semper spectare debemus. Quãobrẽ vt paulo antè posui , si essent omnia
mihi solutissima,tamẽ in rep.non alius essem,atq; nunc sum.Cũ vero in hunc sensum & al
liciar beneficiis hominũ & compellar iniuriis, facile patior ea me de rep. sentire ac dicere, H
quæ maxime cũ mihi, tũ etiã reip.rationibus purè conducere. Apertius aũt hæc ago ac sę
pius,q; & Q.frater meus Legatus est Cęsaris,& nullum meũ minimũ dictũ,non modo fa-
ctum,pro Cæsare intercessit,quod ille non ita illustri gratia exceperit,vt ego eũ mihi deuin-
ctum putarem.Itaq; eius omni & gratia,quę summa est,& opibus, quas intelligis esse ma-
ximas,sic fruor vt meis.Nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorũ de me consi-
lia frangere,nisi cũ præsidiis iis, quæ semper habui,nũc etiã potentũ beneuolentiã coniũ-
xissem. His ego consiliis si te præsentẽ habuissem,vt opinio mea fert,essem vsus eisdẽ.noui
enim temperantiã & moderationẽ naturę tuæ,noui animũ, tum mihi amicissimũ,tum nul
la in cæteros maleuolentia suffusum:contraq; cũ magnum & excelsum,tũ etiam apertũ &
simplicem. Vidi ego quosdam in te tales,quales tu eosdem in me videre potuisti , quę me I
mouerunt,mouissent eadẽ te profecto . Sed quocunq; tẽpore mihi potestas præsentis tui
fuerit,tu eris oĩm moderator cōsiliorũ meorũ.tibi erit eidẽ,cui sal⁹ mea fuit,etiã dignitas
curę.Me quidẽ certe tuarũ actionũ,sententiarum,voluntatũ,rerũ deniq; omniũ socium co
mitemq; habebis:neq; mihi in omni vita res tam erit vlla proposita,q̃ vt quotidie vehemẽ
tius te de me optime meritũ esse lętere.Quòd rogas,vt mea tibi scripta mittã , quæ post
tuum discessum scripserim: sunt orationes quædam,quas Menocrito dabo:neq; ita multę
vt pertimescas.Scripsi etiã carmina quędã.nam ab orationibus disiungo me ferè, referoq;
ad mansuetiores musas,quæ me maxime,sicut iam à prima adolescẽtia delectarunt.Scri-
psi etiam Aristotelico more,quemadmodũ quidem volui,tres libros in disputatione ac dia
logo de Oratore,quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. Abhorrent enim à commu-
nibus præceptis,& omnem antiquorũ & Aristotelicam & Isocraticã rationem oratoriam K
complectuntur,Scripsi etiã versibus tres libros de tẽporibus meis,quos iãpridẽ ad te misis
sem,si esse edendos putassem. Sunt enim testes & erunt sempiterni meritorum erga me
tuorum, meæque pietatis . Sed verebar , non eos qui se læsos arbitrarentur (etenim
id feci parce & molliter)sed eos quos erat infinitũ bene de me meritos omnes nominare.
Quos tamen ipsos libros,si quẽ cui rectè cōmittam,inuenero,curabo ad te perferẽdos.Atq;
istam quidẽ partem vitæ consuetudinisq; nostræ totã ad te defero.Quantũ literis,quantũ
studiis,veteribus nostris delectationib⁹ consequi poterimus,id omne ad arbitriũ tuũ , qui
semper hæc amasti,libentissime cōferem⁹.Quæ ad me de tuis reb⁹ domesticis scribis,quęq;
mihi commendas,ea tanta mihi curæ sunt,vt me nolim admoneri:rogari vero sine magno
dolore vix possum.Quòd de Q.fratris negocio scribis,te priore ęstate q; morbo impedit⁹

A in Ciliciam non transieris,conficere non potuisse,nunc aūt omnia facturum, vt conficias: id scito esse eiusmodi,vt frater meus vere existimet adiuncto isto fundo patrimoniū fore suum per te cōstitutū. Tu me de tuis rebus omnibus,& de Lentuli tui nostriq; studiis & excitationibus velim q̄ familiarissime certiorē, & q̄ sepissime facias: existimesq; neminē cuiq̄ neq; chariorem,neq; iucūdiorē vnq̄ fuisse,q̄ te mihi: idq; me non modo vt tu sentias,sed vt omnes gentes etiā, vt posteritas omnis intelligat,esse facturū. Appius in sermonibus antea dictitabat,postea dixit etiā in Senatu palàm,sese,si licitū esset legem Curiatā ferre,sortiturum cum Collega esse prouinciā: si Curiata lex nō esset, separaturū cum Collega,tibiq; successurū:legemq; Curiatā Consuli ferre opus esse,necesse non esse.se,quoniam ex Senatuscōsulto prouinciam haberet,lege Cornelia imperiū habiturum, quoad in vrbem introisset.
B Ego quid ad te tuorū quisq; necessariorū scribat,nescio:varias esse opiniones intelligo.sunt qui putent te nō decedere,q; sine lege Curiata tibi succedatur.sunt etiā,qui si decedas, à te relinqui posse,qui prouinciæ pręsit. Mihi non tā de iure certū est(quanq̄ ne id quidē valde dubiū est)q̄ illud ad tuam summā amplitudinem,dignitatē,liberalitatem,qua te scio libentissime frui solere,pertinere,te sine vlla mora prouinciā successori concedere,pręsertim cū sine suspicione tuę cupiditatis non possis illius cupiditatē refutare. Ego vtrūq; puto meum esse,& quid sentiā ostēdere,& quod feceris defendere. Scripta iam epistola superiore accepi tuas literas de publicanis,quib⁹ ęquitatē tuā nō potui nō probare: facilitate aūt, qđ vel lem,consequi potuisses,ne eius ordinis quem semper ornasti,rē aut voluntatem offenderes. Equidem non desinā tua decreta defendere:sed nosti consuetudinē hominum:scis q̄ grauiter inimici ipsi illi Q. Scæuolæ fuerint. Tibi tamen sum autor, vt si quibus rebus possis eū
C tibi ordinē aut recōcilies,aut mitiges. Id etsi difficile est,tamē mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

M.T.C. VALERIO IVRISCONSVLTO S.P. 10.

Vt enim tibi hoc non gratificer,nescio,præsertim cū his temporibus audacia pro sapientia liceat vti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligēter. Sed tu velim desinas iam nostris literis vti,& nos aliquādo reuisas: & ibi malis esse,vbi aliquo numero sis,quàm istic,vbi solus sapere videare. Quanquam qui istinc nunc veniunt,partim te superbū esse dicunt,q; nihil respondeas: partim contumeliosum, q; male respondeas. Sed iam cupio tecū coràm iocari. Quare fac,vt quàmprimum venias,neq; in Apuliā tuam accedas,vt possimus saluum te venisse gaudere. Nam illò si veneris, tanquam Vlysses co-
D gnosces tuorum neminem. Vale.

M.T.C. EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIBER. II.

M.T. CICERO C. CVRIONI S.P.D. 11.

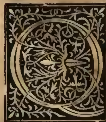
VANQVAM me nomine negligētię tibi suspectū esse doleo,tamen non tam molestū mihi fuit accusari abs te officiū meū,quàm iucundum requiri:præsertim cum in quo accusabar,culpa vacarē: in quo aūt desiderare te significabas meas literas, pręte ferres perspectū mihi quidem,sed tamen dulcē & optatum amorē tuū. Equidem neminem prætermisi,quem quidē ad te peruenturū putarem,cui literas non dederim. Etenim quis est tā in scribendo im
E piger,quàm ego? A te vero bis térue ad summū, & eas perbreues accepi. Quare si iniquus es in me iudex, condēnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles,te mihi ęquū prębere debebis. Sed de literis hactenus. nō ēm vereor,ne non scribēdo te expleam: pręsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego te abfuisse tandiu à nobis & doleo, q; carui fructu iucundissimæ cōsuetudinis: & lætor,q; absens omnia cū maxima dignitate es consecutus,quodq; in omnibus tuis rebus,meis optatis fortuna respondit. Breue est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. tanta est expectatio vel animi,vel ingenii tui,vt ego te obsecrare obtestariq; non dubitem. sic ad nos confirmatus reuertare,vt quā expectationem tui concitasti,hanc sustinere ac tueri possis. Et quoniā meam tuorum erga me meritorum

memoriā nulla vnquam delebit obliuio, te rogo vt memineris, quantęcunque tibi accessiones F
fient & fortunę & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis
atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, vt ætas nostra
iam ingrauescens, in amore atque in adolescentia tua conquiescat. Vale.

M.T.C. CVRIONI S.P.D. 12

Raui teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clarissimo
viro: qui cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortu-
nam, si ei contigisset, vt te antè videret, quàm è vita discederet. sed spe-
ro nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortu- G
nent. Me certe habebis, cui & charus æque sis & periucundus, ac fuisti pa-
tri. Nempe studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine:
sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quicquam te absente fieri, quod tibi, cum ve-
nisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus:
aut ne ad eam meditere, imparatum te offendam: coramque contra istam rationem meam
dicam: vt aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum re-
linquam, quid senserim, vt siquando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium coepe-
rit, possis meum recordari. Breui tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum redi-
tum incidere, vt iis bonis, quę tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ
sunt in republica amplissima, consequi possis, quàm muneribus: quorum neque facultatē quisque
admiratur (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est quin satietate iam de- H
fessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingredior ad explicandam rationem sen-
tentiæ meę. Quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Summa scito
te in expectatione esse: eaque à te expectari, quæ a summa virtute summoque ingenio expe-
ctanda sunt: ad quæ si es, vt debes paratus (quod ita esse confido) plurimis maximisque mu
neribus & nos amicos, & ciueis tuos vniuersos, & remp. afficies. Illud profecto cognosces,
mihi te neque chariorem, neque iucundiorem esse quenquam. Vale.

M. T, C. CVRIONI S.P.D. 13

Pistolarum genera multa esse non ignoras: sed vnum illud certissimum, I
cuius caussa inuenta res ipsa est, vt certiores faceremus absenteis, si quid
esset quod eos scire, aut nostra aut ipsorum interesset. Huius generis lite
ras a me profecto non expectas. Domesticarum enim rerum tuarum ha-
bes & scriptores & nuncios. In meis autem rebus nihil est sanè noui. Re-
liqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: vnum,
familiare & iocosum: alterum, seuerum & graue. Vtro me minus deceat vti, non intelligo.
Iocérne tecum per literas? ciuem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere pos-
sit. An grauius aliquid scribam? quid est, quod possit grauiter a Cicerone scribi ad Curio-
nem, nisi de republica? Atque in hoc genere hæc mea caussa est, vt neque ea quæ nunc
sentio, velim scribere. Quamobrem quoniam mihi nullū scribēdi argumentū relictū est,
vtar ea clausula, qua soleo, téque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gra K
uis aduersaria cōstituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu vna re facilli-
me vinces, si hoc statueris, QVARVM LAVDVM gloriam adamaris, quibus artibus
eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi
te tua sponte satis incitatum esse confiderem: & hoc quicquid attigi, non feci inflamman-
di tui caussa, sed testificandi amoris mei. Vale.

M. T.C. CVRIONI S.P.D. 14.

AEc negocia quomodo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi.
etsi vbicunque es (vt scripsi ad te antea) in eadem es naui, tamen quòd abes
gratulor, vel quia non vides ea quæ nos, vel quòd excelso & illustri loco

A sita sit laus tua in plurimorum & sociorum & ciuium conspectu: quæ ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed & clarissima & omnium vna voce perfertur. Vnũ illud nescio, gratulérne tibi, an timeam, quòd mirabilis est expectatio reditus tui. non quò verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed mehercule, ne cum veneris, non habeas iam quod cures: ita sunt omnia debilitata, & iam prope extincta. Sed hæc ipsa nescio rectène sint literis commissa: quare cætera cognosces ex aliis. Tu tamen siue habes aliquam spem de republica, siue desperas, ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo ciue ac viro debent, qui sit rempublicam afflictam & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus, in veterem libertatem ac dignitatem vindicaturus. Vale.

B

M. T. CICERO CVRIONI S. P. D. 15

Ondum erat auditum, te ad Italiam aduentare, cum Sextum Iulium Milonis mei familiarem cum his ad te literis misi: sed tamen cum appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex Asia Romam versus profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, vt non vereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te perferri quàmprimum literas magnopere vellemus. Ego si mea in te essent officia solũ Curio tanta, quanta magis à teipso prædicari, quàm à me ponderari solent, verecundius à te, siqua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE EST ENIM homini pudenti petere aliquid magnũ ab eo, de quo se bene meritum putet: ne id quod petat, exigere magis quàm rogare, & in mercedis potius quàm beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa nouitate meorum temporum clarissima, & maxima beneficia extiterunt: ESTQVE ANIMI ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitaui id a te per literas petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeꝗ necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem, cum præsertim confiderem, nullam esse gratiam, quam vel non capere animus meus accipiendo vel remunerando cumulãdoꝗ illustrare posset. Ego omniã mea studia, omnem operã, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis Consulatu fixi & locaui: statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse vnquam puto, quantæ mihi sit honos eius, in quo omnia mea studia posita esse decreui. Huic te vnum tãto adiumento esse, si volueris, posse intelligo, vt nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum studium conciliatum ex Tribunatu, propter nostram (vt te spero intelligere) caussam: vulgi ac multitudinis, propter magnificentiã munerũ, liberalitatemꝗ naturæ: iuuentutis & gratiosorum in suffragiis studia, propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam vel diligentiam: nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamen, & iustam ac debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis & author opus est, & eorum ventorum quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. Qui si ex omnibus vnus exoptandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem si me memorem, si gratum, si bonum virum vel ex hoc ipso quòd tam vehementer de Milone laborem, existimare potes: si dignum deniꝗ tuis beneficiis iudicas: hoc a te peto, vt subuenias huic meæ solicitudini, vt huic meæ laudi, vel (vt verius dicam) propriç saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiç, beneuolentiæ erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem: mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, vt eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego ni te videre scirem, cũ hęc ad te scriberẽ, quantũ officii sustinerem, quãtopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandũ, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem atꝗ caussam, meꝗ totum commendo, atꝗ trado. Vnũ hoc sic habeto, si a te hanc rem impetraro, me pene plus tibi, q̃ ipsi Miloni debiturum, non

enim mihi tam mea salus chara fuit, in qua pręcipue sum ab illo adiutus, quàm pietas erit I
in referenda gratia iucunda. Eam autem tui vnius studio me assequi posse confido. Vale.

M. T. C. PROCOS. CVRIONI TRIB. PLEB. S. P. D. 16.

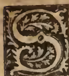
Era gratulatio reprehendi non solet, pręsertim si nulla negligētia prętermissa est. Longe enim absum, audio sero. Sed tibi & gratulor, & vt sempiternę laudi tibi sit iste Tribunat9, exopto: teq́ hortor, vt omnia gubernes, & moderere prudentia tua: ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientius suadere possit te ipso: nūquā labere, si te audies. Non scribo hoc temere, cui scribam video. Noui animum, noui consiliū tuū: nō ve- G
reor, nequid timide, nequid stulte facias, si ea defendes, quę ipse recta esse senties. Quòd in id resp. tempus non incideris (iudicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti Tribunatum tuum) profecto vides: quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, q̄ incerti exitus, q̄ flexibiles hominum voluntates, quid insidiarū, quid vanitatis in vita sit, nō dubito quin cogites. Sed amabo te, cura & cogita, nihil noui, sed illud idem quod initio scripsi: tecū loquere, te adhibe in consiliū, te audi, tibi obtempera. Alteri qui melius dare consilium possit, q̄ tu, non facile inueniri potest: tibi vero ipsi certe nemo meli9 dabit. Dii immortales, cur ego non adsum vel spectator tuarum laudum, vel particeps, vel socius vel minister consiliorū! tametsi hoc minime tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei, consilio te vt possem iuuare. Scribam ad te plura aliàs. paucis enim diebus
eram missurus domesticos tabellarios, vt quoniam sane feliciter, & ex mea sententia remp. H
gessimus, vnis literis toti9 æstatis res gestas ad Senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quanq̄ difficili in re atq; causa, cognosces ex iis literis, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te mi Curio pro tua incredibili in me beneuolentia, meáque item in te singulari, rogo atq; oro, ne patiare mihi quicquam ad hāc prouincialem molestiā temporis prorogari. Pręsens tecum egi, cum te Trib. pl. isto anno fore non putarem. Itaq; petiui sæpius per literas, sed tum quasi à Senatore nobilissimo, tū adolescente etiam gratiosissimo: nunc à Trib. pl. & à Curione Tribuno, non vt decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilius: sed vt ne quid noui decernatur: vt & Senatusconsultū & leges defendas: eaq́; mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementer etiā atq; etiam rogo. Vale.

M. T. C. PROCOS. M. CAELIO S. P. D. 17. I

Vid? tu me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones, vt vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres, & ea quæ nobis, cum Romę sumus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi meo iudicio tribuam, nec mehercule iniuria. πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui. Ne illa quidem curo mihi scribas, quę maximis in rebus reip. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit. Scribent alii, multi nunciabunt, perferet etiā multa ipse rumor. Quare ego nec pręterita nec pręsentia abs te, sed vt ab homine longe in posterum prospiciente futura expecto, vt ex tuis literis cum formam reip. viderim, quale ędificium futurum sit, scire possim. Neq; tamen adhuc habeo, quod te
accusem: neq; enim fuit, quod tu plus prouidere posses, quàm quiuis nostrum, in primisq́; K
ego, qui cum Pompeio complures dies nullis in aliis, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quę nec possunt scribi, nec scribenda sunt. tantùm habeto, ciuem egregium esse Pompeiū, & ad omnia quę prouidenda sunt in rep. & animo & consilio paratum. Quare da te homini: complectetur mihi crede. Iam iidem illi & boni & mali ciues videntur, qui nobis videri solent. Ego cum Athenis decem ipsos dies fuissem, multúmque mecum Caius noster Caninius, proficiscebar inde pridie Nonas Quintileis, cum hoc ad te literarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis quàm ne tempus nobis prouinciæ prorogetur. in eo mihi sunt omnia. Quod, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

A M. T. C. CAELIO RVFO AEDILI CVRVLI DESIGNATO S.P.D. 18

Rimum tibi, vt debeo, gratulor lętorq; cum pręsenti, tum etiã sperata tua
dignitate: serius, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omnium. In
his enim sum locis, quò & propter lõginquitatem, & propter latrocinia tar
dissime omnia perferuntur. Et cum gratulor, tũ vero quib⁹ verbis tibi gra
tias agam, non reperio: ꝙ ita factum sit, vt dederis nobis, quemadmodũ scri
pseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaq; cum primũ audiui, ego ille ipse factus
sum: scis quem dico: egiq; omneis illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te
autem contemplans absentem, & quasi tecum coràm loquerer. Non ędepol quantã ege=
B ris rem, neq; quantũ facinus feceris. quod quia pręter opinionem mihi acciderat, referebam
me ad illud. Incredibile hoc factum obiicitur: repente vero incessi omnibus lętitiis. In quo
cum obiurgarer, ꝙ nimio gaudio pene desiperem, ita me defendebam. Ego voluptatem ho
mini nimiam. Quid quęris? dum illum rideo, pene sum factus ille. Sed hęc pluribus: mul=
taq; alia & de te, & ad te, quàm primum ero aliquid nactus ocii. Te vero mi Rufe diligo,
quem mihi fortuna dedit amplificatorẽ dignitatis meę, vltorem nõ modo inimicorũ, sed
etiã inuidorũ meorũ, vt eos partim scelerũ suorũ, partim etiã ineptiarũ pœniteret. Vale.

M. T. C. IMPERATOR M. CAELIO RVFO AEDILI CVRVLI DESIGNATO S. P. D. 19

V vide quàm timide, cum ad me literę non perferantur. Non enim addu
ci possum vt abs te postea ꝙ Aedilis factus es, nullas putem datas, pręser=
C tim cũ esset tanta res, tantę gratulationes de te, quia quod sperabam, de
nihilo. Balbus enim sum, quod non putarã. Atqui sic habeto, nullam me
epistolam accepisse tuam post comitia ista pręclara, quę me lętitia extule=
runt: ex quo vereor, ne idem eueniat in meas literas. Equidem nunq̃ do=
mum misi vnam epistolã, quin esset ad te altera: nec mihi est te iucundius quicq̃ nec chari⁹.
Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Vt optasti, ita est: velles enim ais, tantũ modo vt
haberẽ negocii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris:
ergo ita accidit. Nam Parthico bello nunciato, locorũ quibusdam angustiis & natura mõ=
tium fretus, ad Amanũ exercitum adduxi satis probè ornatũ auxiliis, & quadam autoritate
apud eos, qui me nõ norant, nominis nostri. Multũ est enĩ in his locis, Hiccine est ille, qui
vrbem? quem Senatus? nosti cętera. Cum venissem ad Amanũ, qui mons mihi cum Bibu=
D lo communis est, diuisus aquarum diuortiis: Cassius noster, quod mihi magnę voluptati
fuit, feliciter ab Antiochia hostem reiecerat: Bibulus prouinciã acceperat. Interea cũ meis
copiis omnibus vexaui Amaniẽses hostes sempiternos. multi occisi, capti, reliqui dissipati:
castella munita improuiso aduentu capta & incensa. Ita victoria iusta Imperator appellat⁹
apud Issum, quo in loco sępe, vt ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit Dariũ ab Alexandro
esse superatũ, abduxi exercitũ ad infestissimã Cilicię partem. Ibi quintum & vigesimũ iã
diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidũ munitissimũ Pindenissum, tantis o=
peribus, tantoq; negocio, vt mihi ad summã gloriã nihil desit, nisi nomen oppidi: quod si,
vt spero, cepero, tum vero literas publice mittam. Hęc ad te in pręsenti scripsi, vt speres te
assequi id quod optasses. Sed vt redeam ad Parthos. Hęc ęstas habuit hũc exitum satis fe
licem: ea quę sequitur, magno est in timore. Quare mi Rufe vigila, primum vt mihi succe=
datur: sin id erit, vt scribis, & vt ego arbitror, serius: illud quod facile est, ne quid mihi tẽpo=
E ris prorogetur. De republica ex tuis literis, vt antea tibi scripsi, cũ pręsentia, tũ etiã futu=
ra magis expecto. Quare vt ad me omnia ꝙ diligentissime perscribas, te vehementer rogo.
Vale.

M. T. C. IMPERATOR CAELIO AEDILI CVRVLI S.P.D. 20

Vtarésne vnquam accidere posse, vt mihi verba deessent: neq; solum ista
vestra oratoria, sed hęc etiam leuia nostratia? desunt autem propter hanc
caussam, quòd mirifice sum solicitus, quidnam de prouinciis decernatur.
Me mirum desiderium tenet vrbis, incredibile meorum, atque in primis
satietas prouincię: vel quia videmur eam famam consecuti, vt non tam
accessio quęrenda, quàm fortuna metuenda sit: vel quia totum negocium

non est dignum viribus nostris, qui maiora in republica onera sustinere,& possim & soleā: F
vel quia belli magni rimor impendet,quod videmur effugere, si ad constitutam diem dece-
demus. De Pantheris per eos qui venari solent,agitur mandato meo diligenter: sed mira
paucitas est,& eas,quę sunt, valde aiunt queri,quòd nihil cuiquam insidiarum in mea pro-
uincia,nisi sibi fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere.
Sed tamen sedulo fit, & in primis à Patischo. Quicquid erit, tibi erit:sed quid plane esset
nesciebamus. Mihi me hercule magnę curę est Aedilitas tua. ipsa dies me admonebat.Scri-
psi enim hæc ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni republicę statu quàm diligen-
tissime perscribas. Ea enim certissima putabo, quæ ex te cognouero. Vale.

M. T. C. IMPERATOR M.CAELIO AEDILI CVRVLI S.P.D. 21 G

SOlicitus equidem eram de rebus vrbanis, ita tumultuosæ conciones, ita
molestæ Quinquatriis afferebantur. nam citeriora nondum audiebam⁹.
Sed tamen nihil me magis solicitabat, q̄ in his molestiis non me, siqua ri-
denda essent, ridere tecum: sunt enim multa ,sed ea non audeo scribere.
Illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum.
Quare etsi cū tu hęc leges, ego iam annuū munus cōfecero : tamen obuię
mihi velim sint literæ tuæ, quę me erudiant de omni republica, ne hospes plané veniam.
hoc melius quàm tu, nemo facere potest. Diogenes tuus homo modestus à me cum Phi-
lone Pessinunte discessit. iter habebant ad Laium Regem :quanquam omnia nec benigna
nec copiosa cognorant. Vrbem mi Rufe cole, & in ista luce viue. Omnis enim peregrina- H
tio(quod ego ab adolescentia iudicaui) obscura & sordida est iis , quorum industria
Romę potest illustris esse. Quod cum probe scirem , vtinam in sententia permansis-
sem. Cum vna mehercule ambulatiūcula,atque vno sermone nostro omnis fructus prouin
cię non confero. Spero me integritatis laudem consecutum: non erat minor ex contemnē-
da, quàm ex conseruata prouincia spes triumphi. In qua satis gloriose triūpharem, si non
essem tandiu quidem in desiderio rerum mihi charissimarum. Sed(vt spero) propediem
te videbo: tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

M. T. C. M. CAELIO AEDILI CVRVLI S. P. D. 22.

RAras tuas quidem(fortasse enim non perferuntur) sed suaueis accipio li- I
teras: vel quas proxime acceperam, quàm prudentis, quàm multi & offi
cii & consilii! Et si omnia sic constitueram mihi agenda,vt tu admone-
bas, tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus prudentibus,fi-
deliterq́; suadentibus idem videri. Ego Appium(vt sæpe tecum locutus
sum)valde diligo, meq́; ab eo diligi statim cœptum esse, vt simultatem
deposuimus,sensi. Nam & honorificus COS. in me fuit& suauis amicus,& studiosus stu-
diorum etiam meorum. Mea verò officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam κωμικὸς μάρ-
τυς(vt opinor)accidit Phannia,& me hercule etiam pluris eum feci, ꝙ te amari ab eo sen-
si. Iam me Pompeii totum esse scis: Brutum à me amari intelligis. Quid est causæ , cur
mihi non in optatis sit complecti hominem florentem ætate,opibus,honoribus,ingenio,li- K
beris,propinquis,affinibus, amicis! Collegam meum pręsertim,& in ipsa collegii laude &
scientia studiosum mei! Hęc ego pluribus scripsi, ꝙ mihi significabant tuę literę subdu-
bitare, qua essem erga illum voluntate. Credo te audisse aliquid: falsum est mihi crede,si
quid audisti. Genus institutorum & rationum mearum dissimilitudinem nonnullam ha-
bet cum illius administratione prouincię. Ex eo quidam suspicati fortasse sunt animorum
contentione, non opinionum dissensione me ab eo discrepare. Nihil autem feci vnquam
neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc negocium autem &
temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo prębeo.Erat in eadem
epistola veternus ciuitatis: gaudebam sane, & congelasse nostrum amicum lætabar ocio.
Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais! Cæsarē nō defendit Curio! quis
hoc putaret præter me! nam ita in via putaui. Dii immortales quàm ego risum nostrum

desidero. Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram, ciuitates locupletaram, A publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum vlla querela conseruaram, priuatis, summis, infimis, fueram iucundus, proficisci in Ciliciam Nonis Maiis: & cum prima æstiua attigissem, militaremq; rem collocassem, decedere ex Senatusconsulto. Cupio te Aedilem videre: miroq; desiderio me vrbs afficit, & omnes mei, tuq; in primis. Vale.

M. T. C. IMP. M. CAELIO AEDILI CVRVLI S. P. D. 23

FAbio viro optimo, & homine doctissimo familiarissime vtor: mirificeq; eum diligo, cum propter summum ingenium eius, summamq; doctrinam, tum propter singularem modestiam. Eius negocium sic velim suscipias, vt si esset res mea. Noui ego vos magnos patronos. hominem occidat oportet, qui vestra opera vti velit: sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius vti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & desidero: in primisq; quid agas, scire cupio. nam iandiu propter hyemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale. B

M. T. C. M. CAELIO AEDILI S. P. D. 24.

NOn potuit accuratius agi nec prudentius, quàm actum est à te cum Curione de supplicatione. & me hercule confecta res ex sententia mea est cum celeritate, tum quòd is, qui erat iratus, competitor tuus & idem meus, assensus est ei, qui ornauit res nostras diuinis laudibus. Quare scito me sperare ea, quæ sequuntur: ad quę tu te para. Dolabellam à te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea quę speras Tulliæ meæ prudentia temperari posse, scio cui epistolæ tuæ respondeant. Quid si meam legas, quam ego tũ ex tuis literis misi ad Appium? Sed quid agas? sic viuitur. Quod actum est, Dii approbent. Spero fore iucundum generum nobis: multum in eo tua nos humanitas adiuuabit. Respub. me valde solicitat. faueo Curioni: Cæsari honestissime cupio. pro Pompeio emori possum, sed tamẽ ipsa republica nihil mihi est charius, in qua tu non valde te iactas. districtus enim mihi videris esse, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego de prouincia decedens, Quæstorem Cælium præposui prouinciæ. Puerum inquis, at Quęstorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplum: neq; erat superiore loco vllus quem præficerẽ. Pontinius multo antè discesserat. à Quinto fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui non me plane post annum, vt Senatus voluisset, ex prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. Fortasse & illud adderent, Senatum eos voluisse prouinciis præesse qui antea non præfuissent, fratrem meum triennium Asię pręfuisse. Deniq; nunc solicitus non sum. si fratrem reliquissem, omnia timerem. Postremo non tam mea sponte, q̃ potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios Antoniosq; complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, q̃ alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim potest. De Ocella parum plane ad me scripseras, & in actis non erat. Tuę res gestę ita notę sunt, vt trans montem Taurum etiam de matrimonio sit auditum. Ego nisi quid me Etesię morabuntur, celeriter (vt spero) vos videbo. Vale. C D

M. T. C IMP. M. CAELIO S. P. D. 25.

MAgno dolore me affecissent tuę literę, nisi iã & ratio ipsa depulisset omneis molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem nouum. Sed tamen quare acciderit, vt ex meis superioribus literis id suspicarere, quod scribis, nescio: quid enim fuit in illis pręter querelam temporum, quę non animum meũ magis solicitum haberet, q̃ tuum? Nam non eã cognoui aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id vt non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, vt existimares, aut me tam improuidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatã, & prope iacentem desciscerem: aut tam inconstantem, vt collectã gratiam florentissimi hominis effunderem, a meq; ipse deficerem, & quod initio, semperq; fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur meũ triste consiliũ? vt discederem fortasse in aliquas solitudines? nosti eñ non modo stomachi mei, cuius tu similẽ quondam habebas, sed etiam oculorũ in hominum insolentium indignitate fastidiũ. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorũ meorum, nomenq; imperii, quo appellor. Eo si onere B

F carerem,quamuis paruis Italię latebris contentus essem. Sed incurrit hęc nostra laurus
non solū in oculos,sed iam etiam in voculas maleuolorū. Quod cum ita esset, nihil tamen
vnq̄ de profectione,nisi vobis approbantib⁹,cogitaui. Sed mea prædiola tibi nota sunt: in
his mihi necesse est esse,ne amicis molestus sim. Quod aūt in maritimis sum,facile moueo
nonnullis suspicionē,velle me nauigare.quod tamen fortasse non nollem, si possem ad ociū.
nam ad bellū quidem qui conuenit,pręsertim contra eū,cui spero me satisfecisse, ab eo cui
tamen satisfieri nullo modo potest? Deinde sententiā meam tu facillime perspicere potuisti
iam ab illo tempore,cum in Cumanū mihi obuiā venisti. non enī te celaui sermonem. Sed
nónne tū prouidisti,q̄ abhorrerem ab vrbe relinquenda? quod cū audissem,nónne tibi affir-
maui, quiduis me potius perpessurū,q̄ ex Italia me ad bellum ciuile exiturū? Quid ergo ac-
G cidit,cur consiliū mutarem? nonne potius omnia,vt in sententia permanerē? Credas hoc mi
hi velim,quod puto te existimare,ex his miseriis nihil aliud quærere, nisi vt homines ali-
quando intelligant,me nihil maluisse,q̄ pacem:ea desperata,nihil tam fugisse,q̄ arma ciui-
lia. Huius me cōstantiæ puto fore,vt nunq̄ pœniteat. Etenī memini in hoc genere gloriari
solitū esse familiarem nostrū Hortensium,q nunq̄ bello ciuili interfuisset. Hæc nostra laus
erit illustrior, quod illi tribuebat ignauiæ:de nobis id existimari posse nō arbitror. Nec me
ista terrent, quę mihi à te ad timorem fidelissime atq; amantissime proponūtur. Nulla est
enim acerbitas,quę non omnibus hac orbis terrarū perturbatione impendére videatur:quā
quidem ego à rep. meis priuatis & domesticis incōmodis libentissime,vel ipsis istis, quę tu
me mones vt caueam,redemissem. Filio meo,quem tibi charū esse gaudeo, si erit vlla resp.
satis amplū patrimoniū relinquā in memoria nominis mei:sin aūt nulla erit,nihil accidet ei
H separatim a reliquis ciuibus. Nam quod rogas,vt respiciam generum meum adolescentem
optimum,mihiq; charissimū:an dubitas,cum scias quanti cū illum,tū vero Tulliā meam fa
ciam,quin ea me cura vehemētissime solicitet? & eò magis q in cōmunibus miseriis hac ta
men oblectabar specula. Dolabellam meū,vel potius nostrum, videbā fore ab iis molestiis,
quas liberalitate sua cōtraxerat, liberū. Velim quęras,quos ille dies sustinuerit,in vrbe dū
fuit,q̄ acerbos sibi,q̄ mihiipsi socero non honestos. Itaq; ego neq; hunc Hispaniēsem casum
expecto,de quo mihi exploratū est, ita esse,vt tu scribis:nec quicq̄ astute cogito. Siqn̄ erit
ciuitas,erit profecto nobis locus:sin aūt nō erit,in easdem solitudines tu ipse(vt arbitror)
venies,in quib⁹ nos consedisse audies. Sed ego fortassis vaticinor,& hęc omnia meliores ha
bebunt exitus. recordor enī desperationes eorū,qui senes erant adolescente me. Eos ego for
tasse nunc imitor,& vtor ætatis vitio. Velim ita sit. Sed tamē togā pretextā texi Oppio,pu
I to te audisse. nam Curtius noster dibaphū cogitat,sed eū infector moratur. Hæc asperi,vt
scires me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella,quod scripsit,videas suadeo,tanq̄
si res tua agatur. Extremum illud erit,nos nihil turbulenter,nihil temere faciemus. Te ta-
men oramus,quibuscunque erimus in terris,vt nos liberosq; nostros ita tueare,vt amicitia
nostra,& tua fides postulabit. Vale.

M. T. C. CANINIO SALLVSTIO PROPR. S.P.D. 26

LIteras à te mihi stator tu⁹ reddidit Tarsi ad XVI Cal. Sextil. His ego or-
dine,vt videris velle,respōdebo. De successore meo nihil audiui,nec quēq̄
fore arbitror. quin ad diem decedā,nulla causa est,pręsertim sublato me-
tu Parthico. Commoraturū me nusq̄ sane arbitror. Rhodum Ciceronum
causa puerorū,accessurum puto,neq; id tn̄ certū. Ad vrbem volo q̄primū
K venire:sed tamen iter meū reip. & rerum vrbanarū ratio gubernabit. Suc-
cessor tuus non potest ita maturare vllo modo,vt tu me in Asia possis cōuenire. De rationi
bus referendis,non erat incommodū te nullā referre,quam tibi scribis a Bibulo fieri potesta
tem:sed id mihi vix videris per legem Iuliam facere posse,quā Bibulus certa quadā ratione
non seruat, tibi magnopere seruandam censeo. Q; scribis Apamea pręsidiū deduci non
oportuisse,videbā idem cęteros existimare,molesteq; ferebam de ea re minus cōmodos ser-
mones maleuolorū fuisse. Parthi transierint,nécne,pręter te video dubitare neminē. Itaq;
omnia pręsidia,quæ magna & firma paraueram,cōmotus hominū non dubio sermone, di-
misi. Rationes mei Quæstoris nec verū fuit me tibi mittere, nec tū erant confectę, eas nos
Apameæ deponere cogitabamus. De pręda mea pręter Quæstores vrbanos, id est Po. Ro.
teruncium nec attigit,nec tacturus est quisq̄. Laodiceę me pędes accepturū arbitror omnis

pecunię publicę, vt & mihi & populo cautū sit, sine vecturę periculo. Q; scribis ad me de A
dragmis CCCLIII, nihil est quod in isto genere cuiq̄ possim commodare. Omnis enim pecunia ita tractatur, vt prȩda à Prȩfectis: quę aūt mihi attributa est, à Quęstore curetur. Q; quæris, quid existimem de legionibus quę decretæ sunt in Syriam, antea dubitabā venturę ne essent: nunc mihi non est dubiū, quin si antea auditū erit ocium esse in Syria, venturæ non sint. Marium quidē successorē tarde video esse venturū, propterea q̄ Senatus ita decreuit, vt cum legionibus iret. Vni epistolæ respondi, venio ad alteram. Petis a me, vt Bibulo te q̄diligentissime commendem, in quo mihi volūtas non deest, sed locus videtur esse tecum expostulandi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem me nunq̄ fecisti, q̄ valde Bibuli voluntas à me sine causa abhorreret. Permulti enim ad me detulerūt, cum magnus Antiochię metus esset, & magna spes in me atq; in exercitu meo, solitum dicere, quiduis se perpeti malle, q̄ videri eguisse auxilio meo. quod ego officio quæstorio adductū te reticere de Prętore tuo non moleste ferebam: quāq̄ quemadmodum tractarere, audiebam. Ille aūt cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me literam nunq̄ misit, ad quem intelligebat eius belli periculū pertinere. Tantum de auguratu filii sui scripsit ad me: in quo ego misericordia commotus, & q̄ semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, vt ei quamhumanissime scriberem. Ille si omnibus est maleuolus, quod nunq̄ existimaui, minus offendor in me: sin à me est alienior, nihil tibi literę meæ proderunt. Nam ad Senatum quas Bibulus literas misit, in iis quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit: se ait curasse, vt cum quæstu populi pecunia permutaretur. quod autem meum erat proprium, vt alariis transpadanis vti negarem, id etiam populo se remisisse scribit. quod vero illius erat solius, id mecum communicat. equitibus auxiliariis egere se inquit, cum amplius frumēti postularemus. Illud vero pusilli animi, & ipsa maleuolentia ieiuni atq; inanis, q̄ Ariobarzanem, quia Senatus per me Regem appellauit, mihiq; commendauit, iste in literis non Regem, sed Regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati. Sed tibi morē gessi: literas ad eum scripsi: quas cum acceperis, facies quod voles. Vale. B C

M. T. C. IMP. Q. THERMO PROPR. S. P. D. 27.

Fficium meum erga Rhodonem, cæteraq; mea studia, quæ tibi ac tuis prȩstiti, tibi homini gratissimo grata esse vehementer gaudeo: mihique scito in dies maiori curę esse dignitatem tuam, quæ quidem à teipso integritate & clementia tua sic amplificata est, vt nihil addi posse videatur. Sed mihi magis magisq; quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, vt ad me venit, ostendi: graues te suscepturum inimicitias, si adolescens potēs & nobilis à te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille aūt, vt omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesq; innocentissimos Legatos tuos, q̄ & Quæstor est, & Quęstor tuus. Nocere tibi iratū neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, iure prȩsertim, quos video deinceps Trib. pl. per triennium fore. Tempora aūt reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios? prȩsertim cum sine cuiusq; reprehensione Legātis Quęstorem possis anteferre. Qui si dignū se maioribus suis prȩbuerit (vt spero & opto) tua laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quę mihi veniebant in mentem, queq; ad te pertinere arbitrabar, q̄ in Ciliciā proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim Dii approbent. Sed si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis ocio consules. Vale. D E

M. T. C. IMP. C. CAELIO L. FILIO S. P. D 28.

Vm optatissimū nunciū accepissem, te mihi Quęstorem obtigisse, eo iucūdiorem mihi eam sortem sperabā fore, quo diutius in prouincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoq; accedere. Postea q̄ mihi nihil neque à teipso, neq; ab vllo alio de aduentu tuo scriberetur: verebar, ne id ita caderet: quod etiam nunc vereor, ne antē q̄ tu in prouinciam venisses, ego de prouincia discederem. Accepi aūt a te missas literas in prouincia, cum essem in castris

tum meis, & Bibuli legionibus scriberet. Id cũ Sulpiti⁹ COS. passurũ se negaret, multa nos A
quidem questi sumus: sed tantus consensus Senatus fuit vt mature proficisceremur, parẽ dum vt fuerit, itaq; fecimus. Nunc quod à te petii literis iis, quas Romę tabellariis tuis dedi, velim tibi curę sit: vt quę successori coniũctissimo & amicissimo commodare potest is, qui prouinciam tradit, ea pro nostra constantissima voluntate, cura ac diligentia tua complectare, vt omnes intelligant, nec me beneuolentiori cuiq̃ succedere, nec te amiciori potuisse prouinciam tradere. Ex iis literis, quarum ad me exemplum misisti, quas in Senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit id te cogitasse facere, sed cum ipse à te discederet, integrum militũ numerũ fuisse. Id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, q̃ minimum imminueris. qua de re Senatusconsulta quę facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidẽ pro B
eo quanti te facio, quicquid feceris approbabo. Sed te quoq; confido ea esse facturũ, quæ mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontiniũ Legatum meum Brundusii expectabam: eumq; ante Calendas Iunias Brundusium venturum arbitror. qui cum venerit, cũ primum nauigandi nobis facultas data erit, ea vtemur. Vale.

M. T. C. APPIO PVLCHRO S. P. D. 33

Pridie Nonas Iunii, cum essem Brundusii, literas tuas accepi: quibus erat scriptum, te L. Clodio mandasse, quę illum loqui mecum velles. Eum sane expectabam, vt ea quę a te afferret, q̃primũ cognoscerem. Meum studium erga te & officium, tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimũ significare potero, tuam mihi existimationem & dignitatem charissimam esse. Mihi & Q. Fabius Vir C
gilianus, & C. Flaccus L. filius, & diligentissime M. Octauius Cn. filius demonstrauit, me à te plurimi fieri: quod egomet plurimis argumentis iam antea iudicaram, maximeq; illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptũ, suauissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. Nam cum teipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci, tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorũ: duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiæ tuæ socerũ, & M. Brutum generum tuum. Collegiiq; coniunctio, pręsertim tam honorifice à te approbata, non mediocre vinculũ mihi quidẽ attulisse videtur ad volũtates nostras copulandas. Sed si Clodiũ cõuenero, ex illius sermone ad te scribã plura: & ipse operã dabo, te vt q̃primũ videam. Quod scribis, tibi manẽdi causam eã fuisse, vt me cõuenires, id mihi, ne mẽtiar, gratũ est. Vale.

M. T. C. APPIO PVLCHRO S. P. D. 34 D

Tralleis veni ad XIII Calendas Sextiles. ibi mihi præsto fuit L. Lucili⁹ cum literis, mandatisq; tuis: quo quidem homine neminem potuisti, nec mihi amiciorem, nec (vt arbitror) ad ea cognoscenda, quæ scire volebam, aptiorem prudentioremue mittere. Ego autem & tuas literas legi libenter, & audiui Lucilium diligenter. Nunc quoniam & tu ita sentis (scribis eñ quę de nostris officiis ego ad te scripseram, etsi tibi iucunda fuerint, tamen quoniam ex alto repetita sunt, non necessaria te putasse) & re vera confirmata amicitia & perspecta fide, commemoratio officiorum superuacanea est, eam partem orationis pręteremittam: tibi tamen agam, vt debeo, gratias. Animaduerti enim & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem, vt mihi cõsuleres testitueresq;, & pręparares quodam modo omnia, quo mea ratio facilior & solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gra- E
tissimũ esse dicã, sequitur illud, vt te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atq; esse iam, primũ vt ipse tu, tuiq; oẽs, deinde etiã vt reliqui scire possint, me tibi esse amicissimũ. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis hoc animo nos esse, q̃ non intelligere vidẽtur. sed profecto intelligẽt. neq; eñ obscuris psonis, nec paruis in causis res ageт. Sed hoc fieri melius q̃ dici, aut scribi volo. Q; itinerũ meorũ ratio te nõnullã in dubitationẽ videtur adducere, visurúsne me sis in prouincia, ea res sic habet. Brũdusii cũ loquerer cum Phania liberto tuo, veni in eum sermonẽ, vt dicerẽ libẽter me ad eã partẽ prouincię primũ esse venturũ, quò te maxime velle arbitrarer. tũc mihi ille dixit, q classe tu velles decedere, pfore accõmodatũ tibi, si ad illã maritimã partẽ prouinciæ nauib⁹ accessissem. dixi me esse facturũ: itaq; fecissem, nisi mihi L. Clodi⁹ noster Corcyræ dixisset, minime id esse faciendũ:

F te Laodiceæ fore ad meum aduentum. Erat id mihi multo breuius, multoq; commodius, cũ pręsertim te ita malle arbitrarer. Tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillime statues. ego tibi meum consilium exponã. Prope Cal. Sext. puto me Laodiceæ fore per paucos dies, dum pecunia accipitur, quę mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciã ad exercitum, vt circiter Idus Sextiles putem me ad Iconiũ fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo (procul enĩ absum ab te ipsa, & locis) simul ac progredi cœpero, q̃ celerrimis potero, & q̃ creberrimis literis faciam, vt tibi nota sit omnis ratio dierum atq; itinerũ meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quicq̃, nec debeo. sed q; tuo incommodo fieri possit, vtriusq; nostrũ magni interest, prius vt te conueniã, quàm decedas. Quam facultatẽ si quis casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, non
G secus acsi te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum antè mandaturus per literas, quàm desperaro coràm me tecum agere posse. Q; te a Scæuola petiisse dicis, vt dũ tu abesses ante aduentũ meum, prouincię pręesset: eum ego Ephesi vidi, fuitq; mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi cõmoratus sum: nec ex eo quicquã audiui, quod sibi a te mandatum diceret. Sanè autem vellem potuisse obsequi voluntati tuæ. non enim arbitror noluisse. Vale.

M.T.C. APPIO PVLCHRO S.P.D. 34.

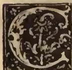

Vm meum factum cum tuo comparo, etsi non magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda q̃ tibi, tamen multo magis meo facto delector, q̃ tuo. Ego
H enim Brundusii quæsiui ex Phania, cuius mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum, quẽ apud te is teneret: quam in partem prouinciæ maxime putaret te velle, vt in succedendo primũ venirem. Cũ ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, q̃ si ad Sidam nauigassem: etsi minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi esse facturũ. Idem ego cum L. Clodiũ Corcyrę conuenissem, hominem ita tibi coniunctũ, vt mihi, cũ illo cũ loquerer, tecũ loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, vt in eam partem, quã Phania rogasset, primum venirem. Tunc mihi ille cũ gratias egisset, magnopere à me petiuit, vt Laodiceã protinus irem: te in prima prouincia velle
I esse, vt q̃primum decederes: quin nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te antea q̃ tibi successum esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consentaneum cum iis literis, quas ego Romę acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar, q̃ festinares decedere. Respõ di Clodio me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, q̃ si illud esset faciendum quod promiseram Phanię. Itaq; & consilium mutaui: & ad te statim mea manu scriptas literas misi, quas quidem ex tuis literis intellexi satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector: nihil enim potuit fieri amantius. Considera nunc vicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, vbi me q̃primũ videre posses, sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendũ lege (vt opinor) Cornelia constituti essent, vt tuum factũ illis, qui quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis (vt leuissime dicam) & fugientis congressum, meum vero coniunctissimi & amicissimi esse videatur. At mihi tamen antè, q̃ in prouinciã venissem, redditæ sunt à te literę: quib⁹ etsi te Tarsum
K proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conueniendi afferebas: cum interea, credo, equidem maleuoli homines (late enim patet hoc vitium, & est in multis) sed tamen probabilem materiem nacti sermonis, ignari meę constantiæ, conabantur alienare a te voluntatem meam: qui te forum Tarsi agere, statuere, multa decernere, iudicare dicerent, cũ posses iam suspicari tibi esse successum: quæ ne ab iis quidem fieri solerent, qui breui tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non mouebar. quinetiam (credas mihi velim) si quid tu ageres, leuari me putabã molestia: & ex annua prouincia, quę mihi longa videretur, propè iam vndecim mensiũ prouinciam factã esse gaudebam, si absenti mihi vnius mensis labor detractus esset. Illud, vere dicam, me mouet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quę sunt plenissimę: nec me scire, vbi sint. Molestissime aũt fero, q; te, vbi visurus sim, nescio: eoq; ad te tardius scripsi, q; quotidie te ipsum expectabam, cum interea ne literas quidem vllas accepi, quę me docerent, quid ageres, aut vbi te visurus essem. Itaq; virũ

fortem, mihiq; in primis probatum Antonium Præfectum euocatorum misi ad te, cui si ti- A
bi videretur, cohortes traderes: vt dum tempus anni esset idoneum, aliquid negocii gerere possem. In quo tuo consilio vt me sperarem esse vsurum, & amicitia nostra, & literę tuæ fecerant, quod ne nunc quidem despero. Sed plane quando aut vbi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, vt me tibi amicissimũ esse & æqui & iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse. id si correxeris, mihi valde gratum erit. Et vt habere rationem possis, quo loco me salua lege Cornelia conuenias, ego in prouinciam veni pridie Cal. Sextileis, iter in Ciliciam facio per Cappadociam. castra moui ab Iconio pridie Cal. Septembreis. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conueniendum, constitues, quo loco id commodissime fieri possit, & quo die. Vale. B

35

M. T. C. SALVTEM DICIT APPIO PVLCHRO.

PLuribus verbis ad te scribã, cũ plus ocii nactus ero. Hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceę me cõuenissent, & se Romã properare dixissent. Itaq; nullas iis, prętерq; ad te & ad Brutum dedi literas. Legati Apameani mihi volumen à te plenum querelę iniquissimæ reddiderunt, quòd eorum ędificationem literis meis impedissem. Eadem epistola petebas, vt eos quàm primum, ne in hyemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarem: & simul peracute querebáre, q eos tributa exigere vetarẽ, priusq; ego re cognita permisissem. Genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hyemem me ex Cilicia recepissem. Ad omnia accipe, & cognosce ęquitatem expostulationis tuę. Primum cum ad me aditum esset ab iis, qui dicerent a se intolerabilia tributa exigi: C
quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent ante, q̃ ego rem causamque cognoscerem? Non poteram, credo, ante hyemem (sic enim scribis) quasi vero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. Tam longe, inquis? quid cum dabas iis literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hyemem ędificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? Tametsi id quidem fecerunt ridicule. quas enim literas afferebant, vt opus ęstate facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito, & multo plureis esse, qui de tributis recusent, q̃ qui exigi velint: & me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De Apameanis hactenus. A Pausania Lentuli liberto, ac Cesonio audiui, cum diceret, te secum esse questum, q tibi obuiam non prodiissem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quicquam superbius. Cum puer tuus ad me secũda fere vigilia venisset, isq; te ante lucem Iconium mihi venturum nunciasset, incertumq; vtra via, cum essent duæ, altera D
Varronem tuum familiarissimũ, alteraq; Lepram Præfectum fabrũm meum tibi obuiam misi: mandaui vtriq; eorum, vt antè ad me excurrerent, vt tibi obuiam venire possem. Currens Lepta venit, mihiq; nunciauit te iam castra pretergressum esse: confestim Iconium veni, cętera iã tibi nota sunt. An ego tibi obuiã non prodirẽ? primum Appio Claudio? deinde Imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? prę sertim cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, q̃ honos meus & dignitas postulat. Sed hęc hactenus. Illud idẽ Pausania dicebat te dixisse, Quid ni? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiam, Cicero Appio noluit. Quæso etiámne tu has ineptias, homo mea sententia summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum vsu, addo vrbanitatem, quę est virtus, vt Stoici rectissime putant, vllam appietatem aut lentulitatem valere apud me plus q̃ ornamenta virtutis existimas? Cum ea consecutus nondũ eram, quę sunt hominum opinionibus amplissima, tamen ista vestra nomina nunq̃ sum admiratus: viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea vero q̃ ita & cepi & gessi maxima imperia, vt mihi nihil neq; ad honorem, neq; ad gloriam acquirendam deesse putarem: superiorem quidẽ nunq̃, sed parem vobis me speraui esse factum. Nec mehercule aliter vidi existimare, vel Cn. Pompeium, quem omnib[9], qui vnq̃ fuerũt: vel P. Lentulũ, quem mihiipsi antepono. Tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulo diligentius & quid sit εὐγένεια, quid sit ἀρχαιότης intelligas: & si Athenodorus Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attẽderis. Sed vt ad rem redeam, me tibi non amicũ modo, verũetiã amicissimũ existimes velim: profecto omnib[9] meis officiis efficiã, vt ita esse vere possis iudicare. Tu aũt si id agis, vt minus mea causa, dũ ego E

F absum,debere videaris, quàm ego tua laborarim , libero te ista cura. πάρ᾽ ἔμοιγε καὶ ἄλλοι, οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς. Si autem natura es φιλαίτιος, illud non perficies, quò minus tua causa velim: hoc assequére, vt in quam partem accipias , minus laborem . Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officii mei beneuolentięq́ , quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conseruabo. Vale.

M.T.C. SALVTEM DICIT APPIO PVLCHRO. 36

ETsi quantum ex literis tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam cum ad vrbem esses, esse lecturum, refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium. tamen cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putaui , vt tuis literis breui
G responderem. Sed prima duo capita epistolę tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum: nisi me vultu, taciturnitate significasse tibi non esse amicum: idq́ pro tribunali,cum aliquid ageretur, & nonnullis in conuiuiis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo, illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ex superiore & ex ęquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te vere potuisse deferri . Nam quod ad Legatos attinet, quid à me fieri potuit aut elegantius aut iustius,q̃ vt sumptus egentissimarum ciuitatum minuerem sine vlla imminutione dignitatis tuæ,pręsertim ipsis ciuitatibus postulantibus? Nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium,
H notum non erat. Apameę cum essem , multarum ciuitatum principes ad me detulerunt sumptus decerni Legatis nimis magnos, cum soluendo ciuitates non essent. Hic ego multa simul cogitaui: primũ te hominem non solum sapientem, verũetiam(vt nunc loquimur) vrbanum,non arbitrabar genere isto legationum delectari : idq́ me arbitror Synadis pro tribunali multis verbis disputauisse. Primùm Appium Claudium Senatui populoq́ Romano nõ Myndensium testimonio(in ea enim ciuitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum. Deinde me ista vidisse accidere multis, vt eorum causa, legationes Romam venirent: sed his legationibus non meminisse vllum tempus laudandi, aut locum dari. Studia mihi eorum placere, quòd in te benemerito grati essent: consilium totum videri minime necessarium. Si autem vellent declarare in eo officium suum , laudaturum me , si quis
I suo sumptu functus esset officio: concessurum, si legitimo: non permissurũ, si infinito. Quid enim reprehendi potest, nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum, quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accõmodatũ? Iam vero non tantũ mihi videntur iniuriã facere ii, qui hæc disputãt,q̃ si cuius aures ad hanc disputationẽ patent. Romę cõposui edictũ, nihil addidi, nisi q publicani me rogarunt, cũ Samũ ad me venissent, vt de tuo edicto totidẽ verbis transferrem in meũ diligentissime scriptũ. Caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus ciuitatũ, quo in capite sunt quędã noua, salutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. hoc vero, ex quo suspicio nata est me exquisisse aliquid , in quo te offenderem, tralatitiũ est. Neq; eñ eram tã desipiẽs, vt priuatę rei causa legari putarẽ , qui & tibi non priuato, & pro te nõ priuata sua, sed publica, non in priuato, sed in publico orbis terrę consilio , id est in Senatu, vt gratias agerent, mittebãtur: neq; cũ edixi, ne quis iniussu
K meo proficisceretur, exclusi eos qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maxime in tuis literis irridendum. Quid enim erat , quod me persequerentur in castra, Taurúmue transirent? cum ego Laodicea vsq; ad Iconium iter ita fecerim , vt me omnium illarum diœcesium, quę cis Taurum sunt, omniũq; earum ciuitatũ magistratus legationesq́ conuenirent . nisi forte postea cœperint legare, q̃ ego Taurũ transgressus sum: quod certe non ita est. Cum enim Laodicęę, cum Apameæ, cum Synadis, cum Philomeli, cũ Iconii essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes iam istius generis legationes erant constitutę. Atq; hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationũ aut minuẽdo aut remittẽdo decreuisse nihil, nisi qđ principes ciuitatũ me postulassent, ne in vẽditionem tributorũ, & illam acerbissimã exactionem, quã tu non ignoras, capitũ atq; ostiorũ inducerentur sumptus minime necessarii. Ego autem cum hoc suscepissem, non solũ iustitia, sed etiam misericordia adductus, vt leuarẽ miseriis perditas ciuitates, & perditas maxi-

me per magistratus suos:non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, cum A istiusmodi sermones ad te delati de me sunt,non debuisti credere.Si autem hoc genere delectaris,vt quæ tibi in mentem veniant,aliis attribuas:genus sermonis inducis in amicitiā minime liberale.Ego si in prouincia de tua fama detrahere vnq̄ cogitassem,non ad generū tuum Lentulum,neq; ad libertum tuum Brundusii,neq; ad Præfectum fabrûm Corcyræ, quem in locum me venire velles,retulissem.Quare potes,doctissimis hominib⁹ authorib⁹, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissime scripti libri,genus hoc totum orationis tollere. DISPVTABANT,EGO CONTRA DISSEREBAM. DICEBANT,EGO NEGABAM. An mihi de te nihil esse dictum vnq̄ putas? ne hoc quidem,q; cum me Laodiceam venire voluisses,Taurum ipse trāsisses?q; iisdē diebus meus conuentus erat Apameæ,Synadis,Philomeli:tuus Tarsi?Nō dicam plura,ne in quo te obiurgem,id ipsum videar imitari.Illud dicam,vt sentio:si ista,quę alios loqui dicis, ipse sentis,tua summa culpa est:sin alii tecum hęc loquuntur,tua tamē,q; audis,culpa nōnulla est. B mea ratio in tota amicitia nostra constans & grauis reperietur.Q; si quis me astutiorē fingit,quid potest esse incallidius,q̄,cum te absentem semper defenderim,cum præsertim mihi vsu venturum non arbitrarer,vt ego quoq; absens à te defendendus essem:nunc cōmittere,vt tu iure optimo me absentem deserere posses? Vnum genus excipio sermonis,in quo persæpe aliquid dicitur,quod te putem nolle dici:si aut Legatorum tuorum quispiam, aut Præfectorum,aut Tribunorum militum male dicit.quod tamen ipsum non me hercule adhuc accidit me audiēte,vt aut grauius diceretur aut impurius,q̄ mecum Corcyræ Clodius est locutus:cum in eo genere maxime quereretur,te aliorum improbitate minus felicē fuisse.Hos ego sermones,q; & multi sunt,& tuam existimationem, vt ego sentio, non offendunt,lacessiui nunq̄,sed non valde repressi.Si quis est,qui neminem bona fide in gratiā putet redire posse,non nostram is perfidiam coarguit,sed indicat suam:simulq; non de me is peius,q̄ de te existimat.sin autem quenq̄ mea instituta in prouincia non delectant,& quadam dissimilitudine institutorum meorum,ac tuorum,lędi se putat,cum vterq; nostrum recte fecerit,sed non idem vterq; secutus sit:hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua,vt hominis nobilissimi,latius in prouincia patuit.Nostra si angustior erit: etsi de tua prolixa beneficaq; natura limitabit aliquid posterior annus,propter quandam tristitiā temporum,non debent mirari homines,cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior,& temporibus,quibus alii mouentur,iisdem ego mouear:me esse acerbum sibi, vt sim dulcis mihi. De rebus vrbanis q; me certiorem fecisti,cum per se mihi gratum fuit,tum q; significasti tibi omnia mea mandata curę fore.In quibus vnum illud te præcipue rogo,vt cures,ne quid mihi ad hoc negocii,aut oneris accedat aut temporis:Hortēsiumq; nostrum Collegam,& familiarem roges, vt si vnq̄ mea caussa quicquā aut sensit aut fecit, de hac quoq; sententia bima decedat,qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis,Tarso Nonis Octob. Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie eius diei,cum castra haberem in Agro Mopsestiæ.Si quid egero,scribam ad te: neq; domum vnquam ad meos literas mittam,quin adiungā eas,quas tibi reddi velim.De Parthis quod quæris,fuisse nullos pnto. Arabes qui fuerunt admisto Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse.Hostem esse in Syria negant vllum.Tu velim ad me quàmsæpissime & de tuis rebus scribas,& de meis,& de omni reipub.statu:de quo sum solicitus,eo magis, quo ex tuis literis cognoui,Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale. E

M.T.C. APPIO PVLCHRO S.P.D. 37

IX tandem legi literas dignas Appio Clodio,plenas humanitatis,officii, diligentiæ. Aspectus videlicet vrbis tibi tuam pristinam vrbanitatē reddidit.Nā quas ex itinere antè,quàm ex Asia egressus es, ad me literas misisti,vnas de Legatis à me prohibitis proficisci,alteras de Apameorū ędificatione impedita,legi perinuitus.Itaq; conscientia meæ constātis erga te volūtatis rescripsi tibi subiratus.Iis vero literis lectis,quas Philotimo liberto meo dedisti,cognoui intellexiq; in prouincia multos fuisse,qui nos, quo animo inter nos sumus esse nollent.Ad vrbem vero vt accesseris,vel potius vt primum tuos videris,

F cognoſce te ex iis,quā in te abſentem fide,qua in omnibus officiis tuendis erga te obſeruantia & conſtantia fuiſſem.Itaq; quanti illud me æſtimare putas,quod eſt in tuis literis ſcriptum,Si quid inciderit,quod ad meam dignitatem pertineat,etſi vix fieri poſſet,tamen te parem mihi gratiam relaturum!Tu verò facile facies.nihil eſt enim quod ſtudio,& beneuolentia,vel amore potius effici non poſſit.Ego,etſi ipſe ita iudicabam,& fiebā crebro à meis per literas certior,tamen maximam lætitiam cepi ex tuis literis de ſpe minime dubia,& planè explorata triumphi tui.neq; vero ob eam cauſſam,quo ipſe facilius cōſequerer,(nam id quidem ἐπικοὶνόν est)ſed me hercule,q́ tua dignitas atq; amplitudo mihi eſt ipſa chara per ſe.Quare quoniam plureis tu habes q̄ cæteri,quos ſcias in hanc prouinciam proficiſci,q́ te adeunt fere omnes,ſi quid velis:gratiſſimum mihi feceris,ſi ad me, ſimulatq; adeptus eris

G quod & tu confidis,& ego opto,literas miſeris.Lōgi ſubſellii(vt noſter Pompeius appellat) iudicatio,& mora,ſi quem tibi item vnum alterumve diem abſtulerit(quid enim poteſt amplius?)tua tamen dignitas ſuum locum obtinebit.Sed ſi me diligis,ſi à me diligi vis, ad me literas,vt quamprimum lætitia afficiar,mittito.Et velim reliquum quod eſt promiſſi, ac muneris tui, mihi perſoluas.Cum ipſam cognitionem iuris augurii conſequi cupio, tum me hercule tuis incredibiliter ſtudiis erga me,muneribusq; delector. Q; autem à me tale quiddam deſideras,ſane mihi conſiderandum eſt,quonam te remuneter potiſſimum genere.nam profecto non eſt meum,qui in ſcribendo(vt ſoles admirari)tantum induſtriæ ponam,committere,vt negligens ſcribendo fuiſſe videar:preſertim cum id non modo negligentis,ſed etiam ingrati animi crimen futurum ſit. Verum hęc videbimus.Illud quod polliceris,velim pro tua fide diligentiaq;,& pro noſtra non inſtituta,ſed iam inueterata ami

H citia,cures,enitare,vt ſupplicatio nobis quàmhonorificentiſſime,quàmprimumq; decernatur.Omnino ſerius miſi literas,q̄ vellem.in quo cū difficultas nauigandi fuit odioſa, tū in ipſum diſceſſum Senatus incidiſſe credo meas literas. Sed id feci authoritate adductus, & conſilio tuo:idq; à me recte factū puto,q́ non ſtatim,vt Imperator appellatus ſim, ſed aliis rebus additis,æſtiuisq; confectis,literas miſerim.Hæc igitur tibi erūt curæ,quemadmodū oſtendis:meq; totum,& mea,& meos commendatos habebis. Vale.

M.T.C. APPIO PVLCHRO S.P.D. 38

I VM eſt ad nos allatum de temeritate eorum,qui tibi negocium faceſſerent,etſi grauiter primo nuncio commotus ſum,q́ nihil tam pręter opinionem meam accidere potuit:tamen vt me collegi,cętera mihi facillima videbantur,q́ & in teipſo maximā ſpem,& in tuis magnā habebam:multaq; mihi veniebant in mentem,quamobrem iſtum laborem tibi etiam honori putarem fore.Illud planè moleſte tuli,q́ certiſſimum & iuſtiſſimū triumphum,hoc inuidorum conſilio eſſe tibi ereptū videbam. Quod tu ſi tanti facies,quanti ego ſemper iudicaui faciundum eſſe,facies ſapienter,& ages victor ex inimicorum dolore triumphum iuſtiſſimum.Ego enim planè video fore neruis opus,ſapientiaq; tua, vehemēter vt inimicos tuos pœniteat intemperantię ſuæ.De me tibi ſic,obteſtans omneis deos, promitto atq; confirmo,me pro tua dignitate(malo enim dicere,q̄ pro ſalute) in hac prouincia,cui tu pręfuiſti,rogando,deprecatoris:laborando,propinqui:authoritate,chari hominis(vt ſpero)apud ciuitates:grauitate,Imperatoris ſuſceptur ū officia atq; parteis.Omnia

K volo à me & poſtules,& expectes.vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Seruilius perbreueis à te mihi literas reddidit, quę mihi tamen nimis longę viſę ſunt. Iniuriam enim mihi fieri putabam,cum rogabar.Nollem accidiſſet tempus,in quo perſpicere poſſes,quāti ego te,quanti Pompeium,quem vnum ex omnibus facio,vt debeo,plurimi:quanti Brutum facerem,quanq̄ in conſuetudine quotidiana perſpexiſſes,ſicuti perſpicies. ſed quoniā accidit,ſi quid à me pętermiſſum fuerit,commiſſum facinus & admiſſum dedecus confitebor.Pontinius,qui à te tractatus eſt pręſtanti ac ſingulari fide,cuius tui beneficii ſum ego teſtis,pręſtat tibi memoriam beneuolentiamq;,quam debet. qui,cum maximis ſuis rebus coactus à me inuitiſſimo deceſſiſſet,tamen vt vidit tua intereſſe,conſcendens iā nauē Epheſo Laodiceam reuertit.Talia cum te ſtudia videam habiturum eſſe innumerabilia, planè dubitare non poſſum,quin tibi amplitudini iſta ſolicitudo futura ſit. Si vero effecis,vt Cenſores creentur:& ſi ita geſſeris Cęſuram,vt & potes,& debes,nō tibi ſolum,ſed tuis omni-

bus video in perpetuum summo te pręsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis A
temporis prorogetur: vt, cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te beneuolen-
tiam nauare possimus. Quæ de hominum atque ordinum omnium erga te studiis, scribis
ad me, minime mihi miranda, & maxime iucunda acciderũt: eademq́ ad me perscripta sunt
à familiaribus meis. Itaq; capio magnam voluptatem, cum tibi, cuius mihi amicitia non so-
lum ampla, sed etiam iucunda est, ea tribui, quæ debeantur, tùm verò remanere etiam nũc
in ciuitate nostra studia propè omnium consensu erga forteis & industrios viros: quæ mi-
hiipsi vna semper tributa merces est laborum & vigiliarum mearum. Illud verò mihi per-
mirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescentę, cuius ego salutem duobus ca-
pitis iudiciis summa contentione defendi, vt tuis inimicitiis suscipiendis, obliuisceretur
patronii omnium fortunarum ac rationum suarum: præsertim cùm tu omnibus vel orna- B
mentis, vel præsidiis redundares: illi, vt leuissime dicam, multa deessent. Cuius sermo
stultus & puerilis, erat iam antea ad me à M. Cęlio familiari nostro perscriptus: de quo itẽ
sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepis-
set, veterem coniunctionem diremissem, quàm nouam conciliassem. Neque enim de meo
erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in prouincia, nec Romę fuit.
Sed tamen significatur in tuis literis suspicio quædam, & dubitatio tua, de qua alienũ tem
pus est mihi tecum expostulandi: purgandi autem mei, necessariũ. Vbi enim ego cuiquam
legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo
potui, si re palàm odissem, minus, quod tibi obesset, facere? si clàm, magis aperte inimicus
esse? Quòd si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hęc conferunt: tamen ea stultitia cer-
te non fuissem, vt aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, C
summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent ni
mis magnos sumptus Legatis decerni: quibus ego non tam imperaui, quàm censui, sum-
ptus Legatis quàmmaxime ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non
perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus quantum quæque voluit Legatis
tuis datum, induxit. Te autem quibus mendaciis homines leuissimi onerarunt: non modo
sublatos sumptus, sed etiam à procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos
& ablatos, eamq́ caussam multis omnino non eundi fuisse. Quererer tecum atque expostu
larem, nisi (vt suprà scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore, quàm accusare te mallem:
idq́ putarem esse rectius. Itaq; nihil de te, quòd credideris de me: quamobrem non debue
ris credere, pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaq́ doctrina, cui
me à pueritia dedi: si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus, perspectum
habes: nihil in me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humi D
le quidem aut ieiunum debes agnoscere. Sin autem me astutum & occultum libet fingere,
quid est quod minus cadere in eiusmodi naturam possit, quàm aut florentissimi ho-
minis aspernari beneuolentiam: aut eius existimationem oppugnare in prouincia, cuius lau
dem domi defenderis: aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis: aut id eli
gere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocẽdum leuissimum?
Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo ne tunc qui-
dem, cum tibi propè necesse esset eas agere parteis, inimicum mihi fuisse cognouissem?
Cum vero reditum nostrum in gratiam vterque expetisset, quid in Consulatu tuo fru-
stra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? Quid mihi mandasti, cum E
te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim?
Quòd si id est maxime astuti, omnia ad suam vtilitatem referre: quid mihi tandem erat
vtilius, quid commodis meis aptius, quàm hominis nobilissimi atque honoratissimi con-
iunctio: cuius opes, ingenium, liberi, affines, propinqui mihi magno vel ornamento vel
præsidio esse possent? Quæ tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia qua-
dam, sed aliqua potius sapientia, secutus sum. Quid? illa vincula, quibus quidem libentis-
sime astringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio vitæ
atque victus, sermonis societas, literæ interiores. Atq; hæc domestica. Quid illa tandem po
pularia? reditus illustris in gratiam, in quo ne per imprudentiã quidem errari potest sine su
spitione perfidię: amplissimi sacerdotii collegiũ, in quo nõ modo amicitiã violari apud maio
res nostros fas nõ erat, sed ne optari quidem sacerdotẽ licebat, qui cuiquã ex collegio esset

F inimicus. Quæ vt omittam tam multa atq; tanta: quis vnquam tanti quenquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cneum Pompeium socerum filiæ tuç? Etenim si merita valēt: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restituta puto. Si consuetudinis iucunditas: quç fuit vnquam amicitia Cōsularium in nostra ciuitate coniunctior? Si vlla amoris atq; officii signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicauit? quid de se in Senatu, cum ipse abesset, per quenquam agi maluit? quibus ille me in rebus non ornatum voluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit cōtentionem meam pro Milone aduersante interdum actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis inuidia attingeret, cum me consilio, cum authoritate, cum armis denique texit suis? Quibus quidem temporibus hæc in eo grauitas, hęc animi altitudo fuit,
G non modo vt Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in Legatis fecisti: sed ne summorum quidem hominum maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cū sit gener tuus, cumq; præter hanc coniunctionem affinitatis, quàm sis Cn. Pompeio charus, quamq; iucundus intelligam, quo tandem animo in te esse debeo, cum præsertim eas ad me is literas miserit, quibus etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen: totumq; me ad eius viri ita de me meriti voluntatem nutumq; conuerterem? Sed hæc hactenus, pluribus etiam fortasse verbis, quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me perfecta, quęq; instituta sunt, cognosce. Atq; hęc agimus, & agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo. Te enim (vt spero) propediem Censorem audiemus: cuius magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summiq; consilii, tibi diligentius & accuratius, quàm hæc, quę nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

H

M. T. C. APPIO PVLCHRO (VT SPERO) CENSORI S. P. D. 39

Vm essem in castris ad flumen Pyramum, redditæ mihi sunt vno tempore à te epistolę duę, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat ascripta Nonarum Aprilium: in altera, quę mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius, in qua scribis ad me de absolutione maiestatis. de qua, etsi permultum antè certior factus eram literis, nunciis, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius, non quòd quisquam aliter putasset, sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nunciari so-
I let) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literę, non solum quia planius loquebantur & vberius, quàm vulgi sermo: sed etiam quia magis tibi videbar gratulari, cum de te ex teipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem: epistolam vero osculatus, & ipse mihi gratulatus sum (quę enim à cuncto populo, à Senatu, à iudicibus, ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur: quia ipse mihi assentior fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto) nec tam gloriosum exitum tui iudicii extitisse, sed tam prauam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu vero quid interest, inquies, an de maiestate? ad te nihil. alterum enim non attigisti, alteram auxisti. Veruntamē est maiestas (vt Sylla voluit) ne in quenuis impune declamare liceret. Ambitus vero ita apertā vim habet, vt aut accusetur improbe aut defendatur. qui enim facta, & non facta largitio ignorari potest? Tuorum autem honorū cursus, cui suspectus vnq̄ fuit? Me miserum, qui non affuerim. quos ego risus excitassem? Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iucū
K dissima fuerunt. vnum, q; te ab ipsa repub. defensum scribis, quę quidē, etiam in summa bonorum & fortium ciuium copia, tueri taleis viros deberet: nunc vero eo magis, q; tanta penuria est in omni vel honoris vel ętatis gradu, vt tam orba ciuitas taleis tutores complecti debeat. alterum, q; Pompeii & Bruti fidē beneuolentiamq; mirifice laudas. Lętor virtute & officio cū tuorū necessariorum, meorum amicissimorum: tum maxime alterius omnium seculorum & gentium principis: alterius, iampridem iuuentutis, celeriter (vt spero) ciuitatis. De mercenariis testibus à suis ciuitatibus notandis, nisi iam factum aliquid est per Flaccū, fiet à me, cum per Asiā decedā. Nunc ad alterā epistolā venio. Quod me quasi formam communiū temporum, & totius reipublicæ misisti expressam, prudentia literarū tuarum valde est mihi grata. Video enim & pericula leuiora, q̄ timebā, & maiora prçsidia: si quidē (vt scribis) omnes vires ciuitatis se ad Pōpeii ductū applicauerunt. tuumq; prom-

prium animum & alacrem perspexi ad defendendam remp. mirificamq; cepi voluptatem A
ex hac tua diligentia,q in summis tuis occupationibus, mihi tamen reip.statum per te no
tum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune vtriusque nostrum ocium serua.Ego
enim à te cum tua promissa per literas flagitabam, ad vrbem te ociosissimum esse arbitra-
bar.nunc tamen, vt ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes
expectabo. Tullius,cui mandata ad me dedisti, non conuenerat me: nec erat iam quisquam
mecum tuorũ, præter omnes meos,qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas literas quas
dicas esse, non intelligo. Bis ad te scripsi, me purgans diligenter: te leuiter accusans in eo,
quod de me cito credidisses. quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici : sin
tibi displicet,non vtar posthac.Sed si,vt scribis,hę literæ non fuerunt disertę,scito meas nõ
fuisse. Vt enim Aristarchus Homeri versum negat,quem non probat , sic tu (libet enim B
iocari)quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale,& in Censura, si iam es Censor,
vt spero, de proauo multum cogitato tuo.

M.T.C. APPIO PVLCHRO S.P.D. 40.

Ratulor tibi prius(ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuerta-
tar.Ego vero vehementer gratulor de iudicio ambitus, neq; id, quod ne-
mini dubium fuit,absolutum te esse:sed illud,quod quo melior eiuis, quo
vir clarior,quo fortior amicus es,quo plura virtutis, industriæ ornamen-
ta in te sunt,eo mirandum est magis,nullam ne in tabellæ quidem latebra
fuisse absconditam maleuolentiam,quę te impugnare auderet.non horum
temporum,non horum hominum atq; morum negocium . nihil iam sum pridem admira- C
tus magis. De me aũt suscipe paulisper meas partes,& eum te esse finge,qui ego sum:si fa
cile inueneris quid dicas,noli ignoscere hæsitationi meę.Ego vero velim mihi Tullięq; meę
(sicut tu amicissime & suauissime optas prospere euenire ea,quæ me insciente facta sunt à
meis:sed ita cecidisse,vt agerentur eo tempore,spero omnino cum aliqua felicitate,& opto.
veruntamen plus me in hac spe,tua sapiẽtia & humanitas consolatur,q̃ opportunitas tem
poris.Itaq; quemadmodũ expediam exitũ huius institutę orationis,non reperio . neq; eñ
tristius dicere quicq̃ debeo ea de re,quã tuipse omnib9 optimis prosequeris:neq; nõ me ta
men mordet aliquid: in quo vnum vereor,ne tu parum perspicias,ea quæ gesta sint,ab illis
esse gesta,quibus ego ita mandaram,vt cum tam longe absuturus essem,ad me ne referrẽt,
agerent quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit, Quid tu igitur,si affuisses? rẽ
probassem:de tẽpore nihil te inuito,nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, iam- D
dudum laborantem quomodo ea tuear,quæ mihi tuenda sunt,& te non offendam.Leua me
igitur hoc onere,nunq̃ enim mihi videor tractasse caussam difficiliorem.Sic habeto tamen,
nisi iam nunc omnia negocia cum summa tua dignitate diligentissime confecissem,tametsi
nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse,tamen hac mihi affinitate
nunciata,non maiore equidem studio, sed acrius, apertius,significantius dignitatem tuam
defendissem.Decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato, ante Nonas Sextileis, cum
ad Sidam naui accederem, & mecum Q.Seruilius esset, literæ à meis sunt redditæ. dixi sta
tim Seruilio (etenim videbatur esse commotus)vt omnia à me maiora expectaret. quid
multa?beneuolentior tibi, quàm fui, nihilo sum factus: diligentior ad declarandam beneuo
lentiam multò.nam vt vetus nostra simultas antea stimulabat me,vt cauerem,ne cui suspi
cionem fictæ reconciliatę gratię darem:sic affinitas nouam curam mihi affert cauendi , ne E
quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

M.T.C. APPIO PVLCHRO S.P.D. 41

Vasi diuinarem tali in officio fore mihi aliquando expetendũ studiũ tuum,
sic cũ de tuis reb9 gestis agebatur,inseruiebam honori tuo . Dicam tñ.vere
plus,q̃ acceperas,reddidisti.Quis eñ ad me nõ perscripsit te,non solũ autho
ritate orationis,sententia tua,quibus ego a tali viro contentus eram : sed
etiam opera,consilio,domũ veniendo, conueniendis meis,nullum onus offi
cii cuiquam reliquum fecisse ! Hęc mihi ampliora multo sunt,quàm illa i-
psa, propter quæ hęc elaborantur. Insignia enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti
sunt:talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest.Itaque mihi propono fructum

esset vtilius, gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabamur. Quantum nos A
fefellerit, & quem in locum res deducta sit, vides. Neque solum ea perspicis, quae geruntur, quaeque iam gesta sunt: sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quae fiunt: aut interesse, etiam si non probes. quarum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, vt discedendum putem. In quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae loca sequamur. Omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. Nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: vt si habes iam statutum quid tibi agendum putes, in quo non sit coniunctum consilium meum cum tuo, supersedeas hoc labore itineris: sin est quod mecum communicare velis, ego te expectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum velim venias, sicut intellexi & Seruio & B
Posthumiae placere. Vale.

M. T. C. SERVIO SVLPITIO S. P. D. 44

Vehementer te esse solicitum, & in communibus miseriis praecipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quanquam minime miror & meum quodammodo agnosco: doleo tamen te sapientia praeditum, prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini cocedo qui maiorem ex pernicie & peste reip. molestiam traxerit, tamen multa iam consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multo enim ante, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente & denunciante te. Etsi enim abfui magnam partem Consulatus tui, tamen & absens cognoscebam, quae esset tua in hoc pe C
stifero bello cauendo & praedicendo sententia: & ipse affui primis temporibus tui Consulatus, cum accuratissime monuisti Senatum collectis omnibus bellis ciuilibus, vt & illa timerent, quae meminissent & scirent, cum superiores nullo tali exemplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuissent, quicunque postea remp. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM QVOD exemplo fit, id etiam iure fieri putant: sed aliquid atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes eos, qui authoritatem & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices, Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi perpetuis reip. Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi. Sed tamen & Caesar ipse ita de te iudicat, & omnes ciues sic existimant: quasi lumen aliquod extinctis caeteris elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Haec tibi ad leuandas molestias D
magna esse debent. Quod autem a tuis abes, ideo leuius ferendum est, quod eodem tempore a multis ac magnis molestiis abes: quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer ne ea cognosceres absens: quae quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quam nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus leuari possent molestiae tuae. Reliqua sunt in teipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, & (vt quidem ego sentio) multo maxima, quae egoipse experiens quotidie, sic probo, vt ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio aetatis memoria teneo summe omnium doctrinarum studiosum fuisse: omniaque quae a sapientissimis ad bene viuendum tradita essent, summo studio curaque didicisse: quae quidem vel optimis rebus, & vsui, & delectationi esse possent. His vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. Nihil faciam insolenter, neque te tali vel scientia vel natura praeditum hortabor, vt ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus aetatis studium tuum dedi E
sti. Tantum dicam, quod te spero approbaturum, me postea quam illi arti cui studueram, nihil esse loci neque in curia, neque in foro viderem, omnem meam curam atque operam ad philosophiam contulisse. Tuae scientiae excellenti ac singulari non multo plus, quam nostrae, relictum est loci. Quare non equidem te moneo: sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus, quae etiam si minus prodessent, animum tamen a solicitudine abducerent. Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisque in hac in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, vt excellat. A me vero sic diligitur, vt tibi vni concedam, praeterea nemini: mihique ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facile appareat, quod me colat & obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

F M. T. C. SERVIO SVLPITIO S. D. 45

Ccipio excusationem tuam, qua vsus es, cur sæpius ad me literas vno exemplo dedisses. sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia aut improbitate eorum qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur: illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sępius mittere, nec nosco, nec probo. & ego ipse, quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco. ἀειρωνεύτως enim non necesse est: sed tamen idem, nec hoc ἀειρωνευόμενος, facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, & ele-
G gantię. Consilium tuum, quo te vsum scribis, hoc Achaicum negocium non recusauisse, cũ semper probauissem, tum multo magis probaui lectis tuis proximis literis. Omnes enim causæ, quas commemoras, iustissimæ sunt, tuæq; & authoritate & prudentia dignissimæ. Quòd aliter cecidisse rem existimas atq; opinatus sis, id tibi nullo modo assentior. Sed quia tanta perturbatio & confusio est rerum, ita perculsa & prostrata fœdissimo bello iacent omnia, vt is cuiq; locus, vbi ipse sit, miserrimus esse videatur. propterea & tui cõsilii pœnitet, & nos qui domi sumus, tibi beati videmur. At contrà nobis, non tu quidẽ vacuus molestus, sed præ nobis beatus: atque hoc ipso melior est tua quàm nostra conditio, quòd tu, quid doleas scribere audes: nos ne id quidem tuto possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoriæ, quæ ciuilibus bellis semper est insolens. Vno te vicimus, quòd de Marcelli Collegæ tui salute paulo antè q̃ tu cognouimus: etiam mehercule, q quemadmo-
H dum ea res ageretur, vidim⁹. nam sic fac existimes, post has miserias, id est postquàm armis disceptari cœptum est de iure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam & ipse Cęsar accusata acerbitate Marcelli (sic enim appellabat) laudataq; honorificentissime & æquitate tua & prudentia, repente pręter spem dixit se Senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum. Fecerat autem hoc Senatus, vt cum à Lucio Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cęsaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Cęsarem supplex accederet. Noli quęrere: ita mihi pulcher hic dies visus est, vt speciem aliquã viderer videre, quasi reuiuiscẽtis reipub. Itaq; cũ omnes ante me rogati gratias Cęsari egissent, pręter Volcatiũ (is eñ si eo loco esset, negauit se facturũ fuisse) ego rogatus mutaui meũ consiliũ. Nã statuerã, non me hercule inertia, sed desiderio pristinę dignitatis, in perpetuũ tacere. Fregit hoc meum consilium & Cęsaris magnitudo animi,
I & Senatus officiũ. Itaque pluribus verbis egi Cęsari gratias: meq; metuo, ne etiam in cęteris rebus honesto ocio priuarim, quod erat vnicum solatium in malis. Sed tamen, quoniã effugi eius offensionẽ, qui fortasse me arbitraretur hanc rẽmp. non putare, si perpetuo tacerẽ, modice hoc faciã, aut etiã intra modum: vt & illius voluntati, & meis studiis seruiam. Nam etsi à prima ętate me omnis ars & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectauit: tamen hoc studium quotidie ingrauescit, credo, & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, vt nulla res alia leuare animum molestiis possit. A quo studio te abduci negociis intelligo ex tuis literis: sed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noster, summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni probitate, summaq; virtute, tum studiis doctrinaq; delector. Is mecum sępe de tua mansione aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sententia, nihil vt faciamus, nisi quod maxime Cęsar
K velle videatur. Res sunt eiusmodi, vt si Romę sis, te nihil pręter tuos delectare possit. De reliquis nihil melius ipso est. Cęteri, & cetera eiusmodi, vt si alterutrum necesse sit, audire ea malis q̃ videre. Hoc nostrum consilium nobis minime iucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

SERVIVS SVLPITIVS M. T. C. S. 46

Osteaquam mihi nunciatum est de obitu Tullię filię tuę, saneq; pro eo, ac debui, grauiter molesteq; tuli, communemq; eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coramq; meum dolorem tibi declarassem. etsi genus hoc consolationis minimum, atq; acerbum est

propterea, ꝙ per quos ea fieri debent, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiun A
tur, neq; sine lachrymis multis id conari queunt: vt magis ipsi videantur aliorum consola-
tione indigere, quàm aliis posse suum officium pręstare. tamen quę in præsentia mihi in
mentem venerunt, decreui breui ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem, sed ꝙ
forsitan dolore impeditus min⁹ ea perspicias. Quid est, quod tantopere te commoueat tuus
dolor intestinus? cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta
esse, quæ hominibus non minus quàm liberi chara esse debent: patriam, honestatem, di-
gnitatem, honores omnes. Hoc vno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit?
aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere iam debet, atq; omnia minoris æsti-
mare? An illius vicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris, &
nos sępe incidamus, hisce temporibus non pessime cum iis actum, quibus sine dolore licitũ B
est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad viuendum
magnopere inuitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? Vt cum aliquo ado-
lescente primario coniuncta ętatem ageret? licitum ést tibi, credo, pro tua dignitate ex hac
iuuentute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares? An vt
ea liberos ex sese pareret: quos cum florenteis videret, lætaretur: qui rem à parente traditã
per se tenere possent: honores ordinatim in republica petituri essent: in amicorum negociis
libertate sua vterentur? quid horum fuit, quod non prius, ꝗ̃ datum est, ademptum sit? At
vero malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc peius sit, hęc sufferre & perpeti. Quę res
mihi non mediocrem consolationem attulit. Volo tibi commemorare, si forte eadem res ti-
bi dolorem minuere possit. Ex Asia rediens cum ab Aegina Megaram versus nauigarem,
cœpi regiones circumcirca prospicere. post me erat Aegina, ante Megara: dextra Piręeus, C
sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata &
diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum sic cogitare, Hem nos homunculi indigna
mur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet: cum vno lo-
co tot oppidorum cadauera proiecta iaceant? Visne tu te Serui cohibere, & meminisse ho
minem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc
idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas, Modo vno tempore tot viri clarissimi
interierunt, de imperio præterea tanta diminutio facta est, omnes prouinciæ conquassatæ
sunt: in vnius mulierculę animula si iactura facta est, tantopere commoueris? quę si non
tempore hoc suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam ho
mo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ad cogitationem tuam auoca: atq; ea po
tius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam quandiu ei opus fuerat, vixisse: vnà cũ D
republica fuisse: te patrem suum Prætorem, Consulem, Augurem vidisse: adolescentibus
primariis nuptam fuisse: omnibus bonis propè perfunctam esse: cum respublica occideret,
vita excessisse. Quid est quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possis? Deniq; noli
te obliuisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueueris pręcipere, & dare consilium: neq;
IMITARI malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam,
ipsi se curare non possunt: sed potius quæ aliis tute pręcipere soles, ea tute tibi subiice, atq;
apud animum propone. NVLLVS DOLOR EST, quem non longinquitas temporis mi
nuat atq; molliat. Hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te oc-
currere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietasq; in omnes
suos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuę: da cęteris amicis ac familiaribus,
qui tuo dolore mœrent: da patriæ, vt, si qua in re opus sit, opera & consilio tuo vti pos-
sit. Denique quoniam in eam fortunam deuenimus, vt etiam huic rei nobis seruiendum E
sit: noli committere, vt quisquam te putet non tam filiam, quàm reipublicæ tempora, &
aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ
tuæ diffidere. Quare si hoc vnum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquo-
ties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamq; ex ea re te laudem adipisci. fac ali
quando intelligamus, aduersam quoq; te æque ferre posse, neq; id maius, quàm debeat, tibi
onus videri: ne ex omnibus virtutibus hæc vna tibi videatur deesse. Quod ad me attinet,
cum te tranquilliori animo esse cognouero, de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodum
se prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

F ## M. T. C. S. D. SERVIO SVLPITIO 47

EGo vero *Serui* vellem, vt ſcribis, in meo grauiſſimo caſu affuiſſes. Quan-
tum enim pręſens me adiuuare potueris, & conſolando & prope ęque do
lendo, facile ex eo intelligo, quòd literis tuis lectis, aliquantum acquieui.
Nam & ea ſcripſiſti, quæ leuare luctum poſſent: & in me conſolando, non
mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. *Seruius* tamen tuus omnibus
officiis, quę illi tempori tribui potuerunt, declarauit, & quanti ipſe me fa
ceret, & quam ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore. cuius officia iucun-
diora ſcilicet ſępe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua ſolū,
G & ſocietas pene ægritudinis, ſed etiam authoritas conſolatur. Turpe enim eſſe exiſtimo,
me non ita ferre caſum meum, vt tu tali ſapientia pręditus ferendum putas. Sed oppri-
mor interdum, & vix reſiſto dolori quòd ea me ſolatia deficiunt, quę ceteris, quorum mi
hi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium
Conſularem clarum virum, & magnis rebus geſtis amiſit: & L. Paulus, qui duos ſeptem
diebus: & noſter Gallus, & Marcus Cato, qui ſummo ingenio, ſumma virtute filium per-
didit: iis temporibus fuerunt, vt eos tum ipſorum dignitas conſolaretur ea, quam ex repu
blica conſequebantur. Mihi autem amiſſis ornamentis iis, quę ipſe commemoras, quę-
que eram maximis laboribus adeptus, vnum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt.
Non amicorum negociis, non reipublicę procuratione impediebantur cogitationes meæ:
nihil in foro agere licebat: aſpicere curiā non poteram: exiſtimabā id, quod erat, omnes me
H & induſtrię meę fructus & fortunę perdidiſſe. Sed cum cogitarem hęc mihi tecum, & cum
quibuſdam eſſe communia: & cum frangerem iam ipſe me, cogeremꝗ́ illa ferre toleran-
ter: habebam quò confugerem, vbi conquieſcerem, cuius in ſermone & ſuauitate omneis
curas doloresꝗ́ deponerem. Nunc autem hoc tam graui vulnere, etiam illa, quę conſenu-
iſſe videbantur, recrudeſcunt. Non enim vt cum me à republica mœſtum domus excipie-
bat, quę leuaret, ſic nunc domo mœrens ad rempublicam confugere poſſum, vt in eius bo
nis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro: quòd nec eum dolorem, quem à republica
capio, domus iam conſolari poteſt, nec domeſticum reſpublica. Quo magis te expecto, teꝗ́
videre quamprimum cupio. Maior mihi ratio afferri nulla poteſt, ꝗ̄ coniunctio conſuetu-
dinis ſermonumꝗ́ noſtrorum: quanquam ſperabam tuum aduentum (ſic enim audiebam)
appropinquare. Ego autem cum multis de cauſis te exopto quamprimum videre: tum et. &
I vt ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod
eſt totum ad vnius voluntatem accommodandum, & prudentis & liberalis, & vt perſpexiſ
ſe videor, nec à me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod cum ita ſit, magnę tamen eſt delibera-
tionis, quę ratio ſit ineunda nobis non agendi aliquid, ſed illius conceſſu & beneficio quie-
ſcendi. Vale.

M. T. C. S. P. D. MARCELLO. 48

ETſi te adhuc conſilio vſum intelligo, vt id reprehendere non audeam, non
quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed ꝙ ea te ſapientia eſſe iudicem, vt meum con
ſilium non anteponam tuo: tamen & amicitię noſtrę vetuſtas, & tua ſum-
ma erga me beneuolentia, quę mihi iam à pueritia cognita eſt, me hortata
eſt, vt ea ſcriberē ad te, quę & ſaluti tuę conducere arbitrarer, & non aliena
K eſſe ducerem à dignitate. Ego eum te eſſe, qui horum malorum initia mul
to ante videris, Conſulatum magnificentiſſime atꝗ optime geſſeris, pręclare memini. ſed
idem etiam illa vidi, neꝗ te conſilium ciuilis belli ita gerendi, neꝗ copias Cn. Pompeii, nec
genus exercitus probare, ſemperꝗ́ ſumme diffidere. qua in ſententia me quoꝗ fuiſſe, me-
moria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuiſti rebus gerendis: & ego id
ſemper egi, ne intereſſem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus,
conſilio, authoritate, cauſa, quę erant in nobis ſuperiora: ſed lacertis & viribus, quibus pa-
res non eramus. Victi ſumus igitur: aut ſi vinci dignitas non poteſt, fracti certe & abiecti.
In quo tuum conſilium nemo poteſt non maxime laudare, quòd cum ſpe vincendi ſimul
abieciſti certandi etiam cupiditatem: oſtendiſtiꝗ́ ſapientem & bonum ciuem initia belli
ciuilis inuitum ſuſcipere, extrema non libenter perſequi. Qui non idem conſilium, quod tu,

secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. aut enim renouare bellum conati sunt, A
& hi se in Africam contulerunt: aut quemadmodum nos, se victos esse crediderunt. Mediũ quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisq;, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium: à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum. Sed habet ista ratio, vt mihi quidem videtur, quendam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omneis obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiã, nihil attinet dicere: cum appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si iam ita constituisses, vt abesse perpetuo malles, quàm ea quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, vbicunque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facile passurus esset, te carentem B
patria & fortunis tuis, quiete & libere viuere: cogitandum tibi tamen esset, Romæne & domi tuæ, cuiusmodi res esset: an Mytilenis, aut Rhodi malles viuere. Sed cum ita late pateat eius potestas, quem veremur, vt terrarum orbem complexa sit, nonne mauis sine periculo domi tuę esse, quàm cum periculo alienæ? equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atq; in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt: quorum est magna pro tuis maximis clarissimisq; virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuę, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potes accipere iniuriam, quæ futura perpetua sit, propterea ꝙ neque is, qui tenet rempublicã, patietur, neque ipsa respublica, tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. ii autem qui essent auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic te vnius solicitudines, vnius etiam multæ & assiduę lachrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur: nos C
cura & dolore proximi sumus, precibus tardiores, ꝙ ius adeundi, cum ipsi deprecatione eguerimus, non habemus. Gratia tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis, reliquis nõ adhibemur: ad omnia parati sum⁹. Vale.

M. T. C. S. D. M. MARCELLO 49.

Eque monere te audeo, præstanti prudentia virum: nec confirmare, maximi animi hominem, virumq; fortissimum: consolari vero nullo modo. Nã si ea quæ acciderunt, ita fers, vt audio, gratulari magis virtuti debeo, ꝗ consolari dolorem tuum: sin te tanta mala reipub. frangunt, non ita abundo ingenio, vt te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, vt D
tibi me in omni re eum prebeam, preſtemq;, vt ad omnia quæ tui velint, ita sim præsto, vt me non solum omnia debere tua causa, sed ea quoq;, quę non possim, putent. Illud tamen multum me monuisse, vel censuisse puta, vel propter beneuolentiam tacere nõ potuisse: vt, quod ego facio, tu quoq; animum inducas, si sit aliqua respub. in ea te esse oportere iudicio hominum, teq; principem necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat? si qualencunque locum, qui est domestica sede iucũdior? Sed mihi crede, etiam is qui omnia tenet, fauet ingeniis: nobilitatem vero & dignitatem hominum, quantum ei res & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quàm statueram. Redeo ergo ad vnum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt tui: sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni amorique facturum. Vale. E

M. T. C. S. D. M. MARCELLO 50

Tsi perpaucis antè diebus dederam Q. Mutio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraueram, quo te animo censerẽ esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cum Theophilus libertus tuus proficisceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiamq; perspexeram, sine meis literis eum ad te venire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atq; etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum: vt in ea republica, quęcunq; est, quamprimum velis esse. Multa videbis fortasse, quæ nolis: non plura tamen, ꝗ audis quotidie. Non est porro tuum, vno sensu solum oculorum moueri, cum illud idem auribus per-

F cipias,quod etiam maius videri solet,minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias:aut faciendum,quod non probes. PRIMVM TEMPORI CEDERE, id est necessitati parere,semper sapientis est habitum: deinde non habet,vt nunc quidē est, id vitii res.dicere fortasse quę sentias,non licet:tacere plane licet.omnia eñ delata ad vnū sunt. is vtitur consilio,ne suorum quidem, sed suo. Quod non multo secus fieret,si is remp. teneret, quem secuti sumus. An qui in bello, cum omnium nostrum coniunctum esset periculum suo,certorum hominum minime prudentium consilio vteretur:eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse,quàm cæteris in rebus fuisset:& qui nec te Cōsule tuum sapientissimum consilium secutus esset,nec fratre tuo Consulatum ex authoritate tua gerente, nobis authoribus vti voluerit: nunc omnia tenentem nostras sententias
G desideraturum censes fuisse? OMNIA SVNT MISERA IN BELLIS CIVILIBVS: quę maiores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe iam sensit. sed miserius nihil,quàm ipsa victoria: quę etiam si ad meliores venit,tamen eos ipsos ferociores, impotentiorésque reddit: vt etiam si natura tales non sint,necessitate esse cogantur. MVLTA ENIM VICTORI eorum arbitrio,per quos vicit,etiam inuito,facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quàm illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoq; patria careres,ne quę nolles, videres? Non,inquies. ego enim ipse tenerem opes & dignitatem meam. At erat tuę virtutis,in minimis tuas res ponere: de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur:&,vt in tali re, etiam fortuna laudatur. factum,q; & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapiēter persequi noluerís: fortuna,quòd honesto ocio tenueris & statum & famam dignitatis tuę. Nunc vero
H nec locus tibi vllus dulcior esse debet patria : nec eam diligere minus debes, q; deformior est, sed misereri potius: nec eam multis claris viris orbatam,priuare etiam aspectu tuo. Deníque si fuit magni animi non esse supplicem victori, vide ne superbi sit, aspernari eiusdē liberalitatem.et si sapientis est carere patria,duri non desiderare : & si republica non possis frui,stultum est nolle priuata. Caput illud est,vt si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit,ne tutior non sit.magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi salus tua tantę curæ est, vt Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus,& incolumitati,& vitæ, & fortunis tuis. Vale.

M. C. M. MARCELLO S. 51

I ETsi nihil noui,quod ad te scriberem,habebā, magisq; literas tuas iam expectare incipiebam,vel te potius ipsum,tamen cum Theophilus proficisceretur,non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur,vt quamprimum venias. venies enim,mihi crede,expectatus:neq; solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. Venit eñ mihi in mentē subuereri interdum,ne te delectet tarda decessio. Quòd si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre. sed cum leuiora non multo essent, quæ audirentur q̄ quæ viderentur, suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te q̄ primum venire,atq; in omnes partes valere, putaui ea de re te esse admonendum. Sed quoniam quod mihi placeret ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis. Me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

K M. MARCELLVS M. CICERONI S. 52

PLurimū valuisse apud me tuam semper authoritatē, cū in omni re,tum in hoc maxime negocio potes existimare. Cū mihi C. Marcellus frater amantissimus mei non solū consiliū daret,sed precibus quoq; me obsecraret,non prius mihi psuadere potuit,q̄ tuis est effectū literis,vt vterer vestro potissimū consilio. Res quemadmodū sit acta,vestrę literę mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima,q; ab optimo fit animo, tamen hoc mihi multo iucūdius est & gratius,q; in summa paucitate amicorū, propinquorum ac necessariorum,qui vere meę saluti fauerent, te cupidissimum mei singularémque mihi beneuolentiam pręstitisse cognoui. Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hęc erant tem-

pora facile & ęquo animo carebam. Hoc vero eiusmodi esse statuo, vt sine talium virorum A
& amicorum beneuolentia, neq; in aduersa neque in secunda fortuna quisquam viuere pos-
sit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu vero vt intelligas, homini amicissimo te tribuisse
officium, re tibi pręstabo. Vale.

SERVIVS SVLPITIVS CICERONI S. 53.

ETsi scio non iucundissimum nunciũ me vobis allaturũ, tamen quoniam CA
SVS ET NATVRA in bonis dominatur, visum est faciendum, quoquo
modo res se haberet, vos certiores facere. Ad X Calen. Iunii, cum ab Epi-
dauro Piręeum naui aduectus essem, ibi Marcellum Collegam nostrum cõ
ueni, eumq; diem ibi consumpsi, vt cum eo essem. Postero die cum ab eo di- B
gressus essem eo consilio, vt ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamq; iu-
risdictionem absoluerem: ille, vti aiebat, supra Maias Italiam versus nauigaturus erat. Po-
stridie eius diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam no-
ctis Posthumius familiaris eius ad me venit, & mihi nunciauit M. Marcellum Collegam no
strum post cœnę tempus à P. Magio Chilone familiari eius pugione percussum esse, & duo
vulnera accepisse: vnũ in stomacho, alterũ in capite secũdũ aurem: sperare tamẽ eum viue-
re posse. Magium seipsum interfecisse. postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc
nunciaret, & rogaret vti cogerem medicos. Coegi, & è vestigio eo sum profectus prima lu-
ce. cũ nõ lõge à Piręeo abessem, puer Acidini mihi obuiam venit cum codicillis, in quibus e-
rat scriptũ, paulo ante lucẽ Marcellum diem suũ obiisse. Ita vir clarissimus ab homine teter
rimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuen
tus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni du- C
os libertos, & pauculos seruos: reliquos aiebant profugisse metu perterritos, ꝙ dominus
eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse de-
latus eram, meisq; lecticariis in vrbem eum referre: ibiq; pro ea copia, quę Athenis erat, fu-
nus ei satis amplum faciendum curaui. Ab Atheniensibus locum sepulturę intra vr-
bem vt darent, impetrare non potui, ꝙ religione se impediri dicerent: neque tamen id an-
tea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, vt in quo vellemus Gymnasio eum sepe
liremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum Gymnasio Academię, locũ
delegimus, ibique eum combussimus: posteaq; curauimus, vt iidem Athenienses in eodem
loco monimentũ ei marmoreum faciendum locarent. Ita quę nostra officia fuerunt, pro
collegio & propinquitate, & viuo & mortuo, omnia ei præstitimus. Vale. Datę Pirę-
ei Calen. Iun. Athenis. D

M. T. C. S. D. NIGIDIO FIGVLO 54.

QVærenti mihi iamdiu, quid ad te potissimũ scriberem, nõ modo certa res
nulla, sed ne genus quidem literarum vsitatum veniebat in mentem. Vnã
enim partem & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis reb⁹
vti solebamus, tempus eripuerat, perfeceratq; fortuna, ne quid tale scribe-
re possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam & mise-
rum, & iis temporibus consentaneum genus literarum. Id quoque deficie
bat me, in quo debebat esse aut promissio auxilii alicuius, aut consolatio doloris tui. Quid
pollicerer, non erat. ipse enim pari fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustenta- F
bam: sæpiusq; mihi veniebat in mẽtem queri, ꝙ ita viuerem, q̃ gaudere ꝙ viuerem. Quã-
quam enim nulla meipsum priuatim pepulit insignis iniuria, nec mihi quicquam tali tem-
pore in mentem venit optare, quod non vltro mihi Cæsar detulerit: tamen nihilominus eis
conficior curis, vt ipsum quòd maneam in vita, peccare me existimem. careo enim cum fami
liarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnib⁹ amicis, quo
rum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam te socio defensa resp. versorq; in eo
rum naufragiis & bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed
etiam video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus
illud incendiũ extinximus: & in qua vrbe modo gratia, authoritate, gloria floruimus, in ea
nũc iis quidẽ omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cęsaris summam erga nos humanitatẽ,

F sed ea plus non potest, quàm vis & mutatio omnium rerum atque temporum. Itaq; orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me & voluntas & consuetudo assuefecerat: cum cęteris, vt quidem videor, tum ipsi mihi displiceo. Natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem. & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio vni omnium doctissimo & sanctissimo, & maxima quondam gratia & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquũ est, vt consoler, & afferam rationes, quibus te à molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si vnquam in vllo fuit. Itaque eam partem, quę ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam.
G Quid sit forti & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quibus artes, quibus à pueritia floruisti, a te flagitẽt, tu videbis. Ego quod intelligere & sentire possum, quia sum Romæ, & quia curo, attendoq;, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temere: quo minus familiaris sum, hoc sum ad inuestigandum curiosior. Quo facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiareis vero eius, & ii quidem, qui illi iucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium: etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, respublica quoscunque viros habebit,
H ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, vt iam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. Nam & amplectar eius familiarissimos, qui me admodũ diligunt, multũq; mecum sunt: & in ipsius consuetudinẽ, quã adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certe omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, peruenire posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. Cętera quæ tibi a multis prompta esse certo scio, à me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego malim meum esse, quàm tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quòd te, id quod ipse confido, sperare malo te esse vsurum tuis. Extremum illud est, vt te horter & obsecrem, animo vt maximo sis: nec ea solum memineris, quę
I ab aliis magnis viris accepisti, sed illa etiam, quæ ipse ingenio studioq; peperisti. quę si colliges, & sperabis omnia optime, & quę accident, qualiacunque erunt, sapienter feres. Sed hæc tu melius, vel optime omnium. Ego quę pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia diligentissimeq; curabo: tuorumq; tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo. Vale.

M. T. C. S. P. D. CN. PLANCO. 55

Binas a te accepi literas Corcyræ datas, quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses me meam pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas te velle, quę egissem, bene & feliciter euenire. Ego autẽ, si dignitas est bene de repub. sentire, & bonis viris probare quod sentias, obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere posse, aut
K deniq; libera oratione defendere, ne vestigium quidem vllum est reliquum nobis dignitatis: agiturq; pręclare, si nosmetipsos regere possumus, vt ea, quę partim iam adsunt, partim impendent, moderate feramus. quod est difficile in eiusmodi bello, cuius exitus ex altera parte cędem ostentat, ex altera seruitutẽ. Quo in periculo nonnihil me consolatur, cum recordor hęc me tũ vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo aduersas pertimescebam, videbamq; quanto periculo de iure publico disceptaretur armis. Quibus si ii vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram, intelligebã tamen & iratorum hominũ & cupidorũ & insolentiũ, quàm crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus ciuium, partim amplissimorum, partim etiam optimorum, qui me hęc pręedicentem, atq; optime consulentem saluti suę, malebant nimium timidum, quàm satis prudentem existimari. Q; autem mihi de eo, quod egerim, gratularis, te ita velle certo scio: sed ego tã misero tẽpore nihil noui consilii cepissem, nisi in

reditu meo nihilo meliores res domesticas, quàm rempublicam offendissem. Quibus enim A
pro meis immortalibus beneficiis charissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant, cum
propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderē:
nouarum me necessitudinum fidelitate, contra veterum perfidiam, muniendum putaui.
Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. de tuis velim vt eo sis animo, quo de
bes esse, id est, vt ne quid tibi pręcipue timendū putes. Si enim status erit aliquis ciuitatis,
quicunque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam alteros tibi iam placa-
tos esse intelligo, alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim
iudices, me quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam videam quis sim hoc tem
pore, & quid possim, opera tamen & consilio, studio quidem certe, rei, famæ, saluti tuæ
pręsto futurum. Tu velim & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quamdiligen B
tissime certiorem. Vale.

M. T. C. CN PLANCO S. P. D. 56

Ccepi perbreueis tuas literas, quibus id quod scire cupiebā, cognoscere nō potui: cognoui autem id, quod mihi dubiū non fuit. nam q̄ fortiter ferres commuues miserias, non intellexi: quàm me amares, facile perspexi. sed hoc scieram: illud si scissem, ad id meas literas accommodassem. Sed tametsi antea scripsi, quæ existimaui te scire oportere, tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui, ne quo periculo te proprio existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriā fortunam, aut præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale. C

M. T. C. EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIB. QVINTVS.

Q. METELLVS CELER Q. F. PROCONSVL S. D. M. T. CICERONI 57

I VALES, bene est. Existimarā pro mutuo inter nos animo, & pro re conciliata gratia, nec absentem ludibrio lęsum iri me, nec Metellum fratrem ob dictum capite ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat, debebat vel familiæ nostrę dignitas, vel meum studium erga vos remq́ publicam satis subleuare. Nunc vi- D deo illum circunuentum, me desertum, à quibus minime conueniebat. Itaque in luctu & squalore sum, qui prouinciæ, qui exercitui pręsum, qui bellum gero. quæ quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Etiam mobili in me meosq́ esse animo non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusq̄ iniuria à repub. abducet. Vale.

M. T. CICERO Q. METELLO, Q. F. CELERI PROCONSVLI S. P. D. 58

I tu exercitusq́ valetis, bene est. Scribis ad me te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia nunquam te à me ludibrio læ- E sum iri. Quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in Senatu cum disputarem, permultos esse qui rempublicam à me conseruatam dolerent, dixisse: à te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, vt ea quæ statuisses tibi in Senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adiunxi, mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reipublicæ salute retinenda, vt ego vrbem à domesticis insidiis, & ab intestino scelere: tu Italiam, & ab armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem à tuis propinquis labefactatam: qui cum tu à me rebus amplissimis atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent nequa mihi pars abs te voluntatis mutuę tribueretur. Hoc in

F sermone cum a me exponeretur, quę mea expectatio fuisset orationis tuę, quantoq; in mœ
rore versatus essem: visa est oratio non iniucunda, & mediocris quidam est risus cõsecutus:
non in te, sed magis in mœrorem meũ, & q; me abs te cupisse laudari, aperte & ingenue cõfi
tebar. Iam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis atq; am-
plissimis rebus, tamen aliquid testimonium tuę vocis habere voluisse. Quòd autem ita scri
bis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidẽ
hoc arbitror, cum par voluntas accipitur & redditur. Ego si hoc dicam, me tua caussa prę-
termisisse prouinciam, tibi ipse leuior videar esse: meę enim rationes ita tulerunt, atq; eius
mei consilii maiorem in dies singulos fructum voluptatemq; capio. Illud dico, me vt primũ
in concione prouinciam deposuerim, statim quemadmodum eam tibi traderem, cogitare
G cœpisse. Nihil dico de sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per Colle-
gam meum me insciente esse factum. Recordare cætera, q̃ cito Senatum illo die facta sorti-
tione coegerim, quàm multa de te verba fecerim, cum tuipse mihi dixisti, orationem meã
non solum in te honorificam, sed etiã in Collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud Se
natusconsultum, quod eo die factum est, ea perscriptione est, vt dum id extabit, officium
meum in te obscurum esse non possit. Postea vero q̃ profectus es, velim recordere, quę ego
de te in Senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miserim. Quæ cum
omnia collegeris, tuipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus tuus aduentus,
cum proxime Romam venisti, mutuo respondisse. Quòd scribis de reconciliata nostra gra-
tia, non intelligo cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quòd scribis,
non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primum hoc velim
H existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanita
tis ac pietatis voluntatem. deinde si qua ego in re fratri tuo reipublicæ causa restiterim, pe
to vt mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quàm mihi maxime. Si vero meam salutẽ
contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis habeas, nihil me etiam tecum
de tui fratris iniuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui Tribunatꝰ conatũ
in meam perniciem parare, atq; meditari, egi cum Claudia vxore tua, & cum vestra sorore
Muria, cuius erga me studium pro Cn. Pompeii necessitudine, multis in rebus perspexerã,
vt eum ab illa iniuria detraherẽt. Atq; ille, quod te audisse credo, pridie Cal. Ianuarias, qua
iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me Consu-
I lem affecit, cum remp. cõseruassem: atq; abeuntẽ magistratu concionis habendę potesta-
te priuauit: cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil, nisi vt
iurarem, permitteret, magna voce iuraui verissimum pulcherrimũq; iusiurandũ, quod po-
pulus idem, magna voce me vere iurasse, iurauit. Hac accepta tam insigni iniuria, tamen
illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, vt ab illa mente desi-
steret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paulo antè in concione dixerat,
ei, qui in alios animaduertisset indicta causa, ad dicendũ ipsi potestatem fieri non oportere.
Hominem grauem, & ciuem egregium, qui qua pœna Senatus, consensu bonorum omniũ,
eos affecerat, qui vrbem incendere, magistratus ac Senatum trucidare, bellum maximũ con
flare voluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui curiam cæde, vrbem incendiis, Italiam
bello liberasset. Itaq; ego Metello fratri tuo pręsenti restiti. nam in Senatu Calen. Ianuar.
sic cum eo de rep. disputaui, vt sentiret sibi cum viro forti & constanti esse pugnandum. Ad
K tertium Nonas Ianuarias cum agere cœpisset, tertio quoq; verbo orationis suæ me appel-
labat, mihi minabatur: neq; illi quicq̃ deliberatius fuit, q̃ me quacunq; ratione posset, non iu
dicio, neq; disceptatiõe, sed vi atq; impressione euertere. Huius ego temeritati si virtute
atq; animo non restitissem: quis esset qui me in Consulatu non casu potius existimaret, q̃
consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti, debes existimare te maxi-
mis de rebus à fratre esse celatũ: sin aliquid impertiuit tibi sui consilii, lenis à te & facilis exi
stimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. Et si intelligis non me dicto
Metelli, vt scribis, sed consilio eiꝰ animoq; in me inimicissimo esse cõmotum: cognosce nunc
humanitatem meam, si humanitas appellanda est in acerbissima iniuria, animi remissio ac
dissolutio. Nulla est a me vnquam sententia dicta in fratrem tuum. quotiescunque ali-
quid est actum, sedens iis assensi, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam illud etiam
quod iam ego curare non debui, sed tñ fieri nõ moleste tuli, atq; etiã, vt ita fieret, pro mea

parte adiuui: vt Senatusconsulto meus inimicus, quia tuus frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate etiam desertus ab officiis tuis permanerẽ. Atq; hoc ipso tempore tibi pene minitanti nobis per literas, hoc rescribo, atq; respondeo: ego dolori tuo non solũ ignosco, sed summã etiam laudẽ tribuo. meus enim me sensus, quãtavis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, vt tu quoq; æquum te iudicem dolori meo prębeas, si acerbe, si crudeliter, si sine caussa sum à tuis oppugnatus: vt statuas mihi nõ modo non cedendum, sed etiam tuo atq; exercitus tui auxilio in eiusmodi caussa vtendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui. me vt tibi amicissimum esse intelligeres, laboraui. maneo in voluntate, & quoad voles tu, permanebo: citiusq; amore tui fratrem tuũ odisse desinam, q̃ illius odio quicq̃ de nostra beneuolentia detrahatur. Vale. A B

Q. METELLVS NEPOS S. D. M. C. 59.

Ominis importunissimi contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur: &, vt sunt leues eiusmodi homines, à me despiciuntur: libenterq; commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo, tametsi bis eum inuitum seruaui. de me, meisq; rebus, ne vobis multitudine literarum molestior essem, ad Lęlium perscripsi, de rationibus prouincię quid vellem fieri, vt is vos doceret, & cõmonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuã erga me volũtatẽ cõserues. Vale.

M. C. S. D. Q. METELLO PROCONSVLI. 60. C

Iteræ Q. fratris, & T. Pomponii necessarii mei tantum spei dederant, vt in te non minus auxilii, q̃ in tuo Collega mihi constitutum fuerit. Itaq; ad te literas statim misi, per quas, vt fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum literę, q̃ sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quę res fecit, vt tibi literis obstrepere non auderem. Nũc mihi Quintus frater meus mitissimam tuam orationem, quam in Senatu habuisses, perscripsit. qua inductus, ad te scribere sum coactus. & abs te, quantum tua fert voluntas, peto quęsoq;, vt tuos mecum serues potius, q̃ propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias, vt reipub. donares, te vicisti: alienas vt contra rempub. confirmes, adduceris? Q; si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. Sin mihi neq; magistratum, neq; Senatum, neq; populum auxiliari propter eam vim, quæ me cum repub. vicit, licuerit, vide ne, cum velis reuocare tempus omnium conseruandorum, cum qui seruetur non erit, non possis. Vale. D

M. C. S. D. C. ANTONIO M. FILIO IMPERATORI. 61

TSI statueram nullas ad te literas mittere, nisi commendatitias, nõ q; eas intelligerem satis apud te valere, sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra coniunctione imminutum esse ostenderem: tamen cum T. Pomponius homo omnium meorum in te studiorum & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putaui, pręsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debet. omnia enim à me in te profecta sunt, quę ad tuum commodum, quę ad honorem, quę ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiã, tu es optimus testis. Contrà etiã esse aliquid abs te profectum, ex multis audiui. nam comperisse me non audeo dicere, ne forte idipsum verbum ponam, quod abs te aiunt falso in me solere conferri. Sed ea, quę ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, q̃ ex meis literis, cognoscere. Meus in te animus q̃ singulari officio fuerit, & Senatus & populus Romanus testis E

F est. Tu q̃ gratus erga me fueris, ipse existimare potes, quantum mihi debeas, cæteri existimeant. ego quæ tua caussa antea feci, voluntate sum adductus, posteaq; constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo maius meum studium, maioremq; grauitatem & laborẽ desiderat. Quę ego si non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo. sin ingrata esse sentiam, non committã, vt tibi ipse insanire videar. Ea quę sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere: atq; ipsum tibi Pomponium ita commẽdo, vt q̃q̃ ipsius caussa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc petam, vt si quid residet in te amoris erga me, id omne in Põponii negocio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C. S. D. P. SEXTILIO L. F. PROCONSVLI. 61

G CVM ad me Decius librarius venisset, egissetq; mecum, vt operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quanq̃ illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam, tamen q; memoria tenebam cuiusmodi ad me literas antea misisses, non satis credidi homini pudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. sed postea q̃ & Cornelia tua Terentiam conuenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum, adhibui diligentiam, quotiescunque Senatus fuit, vt adessem: plurimumq; in eo negocii habui, vt Q. Fufium Tribunum plebis & cæteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potius credere, q̃ tuis literis. Omnino res tota in mensem Ianuarium reiecta erat, sed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, q; ad me pridem scripseras velle te bene euenire q; de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum sestertiũm triciesquinquies, aliquãto post tuam gratulatiõnẽ. Itaq;
H nunc me scito tantum habere æris alieni, vt cupiam coniurare, si quis me recipiat: sed partim odio inducti me excludunt, & aperte vindicem coniurationis oderunt: partim non credunt, & à me insidias metuunt, nec putant ei numos deesse posse, qui ex obsidione fœneratores exemerit. Homini semissis magna copia est. ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, vt bonum nomen adeptus existimer. Domum tuam atq; ędificationem omnem perspexi, & vehementer probaui. Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamẽ in Senatu grauissime ac diligentissime defendi: Senatumq; vehementer oratione mea atq; authoritate commoui. Tu ad me velim literas crebrius mittas. Vale.

M. T. M. F. CICERO S. D. CN. POMPEIO CN. F. MAGNO IMPER. 63

I SI tu exercitusq; valetis, bene est. Ex literis tuis, quas publice misisti, cepi vnà cum omnibus incredibilem voluptatem. tantã enim spem ocii ostendisti, quantam ego semper omnibus te vno fretus pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hosteis, nouos amicos, vehemẽter literis perculsos atq; ex magna spe deturbatos iacere. Ad me autẽ literas, quas misisti, q̃q̃ exiguã significationem tuę erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tã lętari soleo, q̃ meorũ officiorũ conscientia: quibus siquãdo non mutuo respõdetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud nõ dubito, quin si te mea summa erga te studia parũ mihi adiunxerit, resp. nos inter nos cõciliatura coniuncturaq; sit. Ac ne ignores, quid ego in tuis literis desiderarim, scribã aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarũ aliquam in tuis literis & nostrę necessitudinis, & reip. caussa gratulationẽ expectaui: quam ego abs te prętermissam esse arbitror, q; vere-
K bare, ne cuius animũ offenderes. Sed scito ea, quę nos pro salute patriæ gessimus, orbis terrę iudicio ac testimonio comprobari. Quę, cum veneris, tanto cõsilio tantaq; animi magnitudine à me gesta esse cognosces, vt tibi multo maiori q̃ Aphricanus fuit, me tamen multo minorẽ q̃ Lælius, facile & in repub. & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

M. T. C. M. LICINIO P. FILIO CRASSO S. D. 64

QVANTVM meum studium extiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito quin ad te omnes tui perscripserint. Non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cum Consulibus, & cum multis Consularibus tanta contentione decertaui, quanta nunquam antea vlla in caussa: suscepiq; mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamẽtis tuis, veteriq;

nostræ necessitudini iamdiu debitum,sed multa varietate temporum interruptum, officiū A
cumulate reddidi. Neq; me hercule vnq̃ mihi tui aut colendi aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum laude aliena dolentium,& te nonnunquam à me alienarūt,& me aliquando immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis quàm speratum, vt florentissimis tuis rebus mea perspici posset & memoria nostræ voluntatis, & amicitiæ fides. Sum enim consecutus non modo vt domus tua tota,sed vt cūcta ciuitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaq; & præstantissima omnium fœminarum vxor tua,& eximia pietate,virtute,gratia,tui Crassi meis consiliis, monitis,studiis, actionibusq; nituntur. & Senatus populusq; Romanus intelligit tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum,quàm in omnibus rebus,quæ ad te pertineant,operam,curam,diligentiam,authoritatem meam. Quæ sint acta,quæq; agantur,domesticorum tibi literis declarari puto. De B
me sic existimes,ac tibi persuadeas vehementer velim,non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed vt primū forum attigerim,spectasse semper,vt tibi possem quàm maxime esse cōiunctus. quo quidem ex tempore,memoria teneo,neq; meam tibi obseruantiam,neq; mihi tuam summam beneuolentiam ac liberalitatem defuisse. Siqua interciderunt non tam re q̃ suspitione violenta, ea,cum fuerint & falsa & inania,sint euulsa ex omni memoria,vitaq; nostra. Is enim tu vires,& eum me esse cupio,vt quoniam in eadem reipub. tempora incidimus, coniunctionem amicitiamq; nostram vtriq; nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes,statues ipse,& vt spero,statues ex nostra dignitate. Ego vero tibi profiteor atq; polliceor eximium & singulare meum studium in omni genere officii,quod ad honestatem & gloriam tuam spectet. in quo etiam si multi mecum contēdēt, tamen cum reliquis omnibus,tum Crassis tuis iudicibus,omneis facile superabo. quos qui- C
dem ego ambos vnice diligo. sed in Marco beneuolentia impari: hoc magis sum Publio deditus,quod me,quanq̃ a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterū parentem & obseruat & diligit. Has literas velim existimes fœderis habituras esse vim, non epistolæ: meq; ea quę tibi promitto ac recipio, sanctissime esse obseruaturum, diligentissimeq; facturum. Quę a me suscepta defensio est te absente dignitatis tuę,in ea iam ego, nō solum amicitiæ nostræ,sed etiam constantię meæ caussa,permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum,hęc ad te scribere: me,si quid ipse intelligerem aut ad volūtatem,aut ad commodum,aut ad amplitudinem tuam pertinere,mea sponte id esse facturum: sin quippiam aut a te essem admonitus,aut a tuis,effecturū vt intelligeres, nihil neq; te scripsisse, neq; quenquam tuorum ad me frustra detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis,maximis,mediocribusq; rebus,vt ad hominem amicissi- D
mum: & tuis pręcipias,vt opera,consilio,authoritate,gratia mea sic vtatur in omnibus publicis,priuatis,forēsibus,domesticis,tuis,amicorum,hospitum, clientum tuorum negociis, vt quoad eius fieri possit,præsentiæ tuę desiderium meo labore minuatur. Vale.

VATINIVS IMPERATOR CICERONI SVO S. 65

SI vales,bene est,ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrocinijs tuendis seruas,P. Vatinius cliens ad te venit,qui pro se causam dicier vult. Non puto repudiabis in honore,quem in periculo recepisti. Ego autem quē potius adoptem aut inuocem,quàm illum,quo defendēte vincere didici? An E
verear,ne qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute,is pro honore meo,pusillorum ac maleuolorum obtrectationes & inuidias non prosternat atq; obterat? Quare si me,sicut soles,amas,suscipe me totū, atq; hoc quicquid est oneris ac muneris pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta. Scis meam fortunam nescio quo modo facile obtrectatores inuenire, non meo quidem me hercule merito: sed quanti id refert,si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit,qui nostræ dignitati obesse velit,peto a te,vt tuam consuetudinem & liberalitatem in me absente defendēdo mihi præstes. Literas ad Senatū nostris de rebus gestis,quo exēplo miserā, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seru9 anagnostes fugitiuus Vardaci esse, de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen terra mariq; vt conquireretur,pręmandaui: & profecto ti-

F bi illum reperiam,nisi in Dalmatiam aufugerit:& inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale.ad tertium Idus Quintileis ex castris,Narona.

VATINIVS CICERONI SVO S. D. 66

I vales,bene est:ego quidem valeo.De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: & eo minus,quòd me frigus Dalmaticum,quod illinc eiecit,etiam hic refrigerauit. sed tamen non desistam,quin illum aliquando eruam. Sed tamẽ omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimę.Apagete cum nostro Sexto Seruilio. nam me
G hercule ego illum quoque amo.sed huiuscemodi vos clientes, huiusmodi causas recipitis?hominem vnum omnium crudelissimum,qui tot ingenuas matresfamilias stuprauit,tot ciueis Romanos occidit,arripuit,disperdidit,regiones vastauit? Simul vero semissis homo contra me arma tulit,& eum bello cepi.Sed tamen mi Cicero quid facere possum?Omnia me hercule cupio,quæ tu mihi imperas.Meam animaduersionem & supplicium, quo vsurus eram in eum,quem cepissem,remitto tibi & cõdono.Quid illis respondere possum, qui sua bona direpta,naueis expugnatas,fratres,liberos,parentes occisos, actores expostulant?Si me hercule Appium haberem,in cuius locum suffectus sum,tamen hoc sustinere non possem.Quid ergo est?Faciam omnia sedulo,quę te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio tuo discipulo.si forte ea res poterit aduersarios fugare,in eo maxime spes est.Nos si quid erit istic opus,defendes.Cæsar adhuc mihi iniuriam facit.de meis supplicationibus,
H & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi vero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim.Nam si hoc expectandum sit,dum totum bellum conficiam,viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua:quę ipsi sibi asciuerunt,amplius sexaginta.hęc nisi omnia expugno,si mihi supplicationes non decernuntur,longe alia conditione ego sum, ac cæteri Imperatores.Ego post supplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi:vnum hoc, quod erat maximum,quater à me iam captum:quatuor enim turreis,& quatuor muros cepi,& arcem eorum totam,ex qua me niues,frigora,imbres detruserunt:indigneq; mi Cicero oppidum captum, & iam bellum confectum relinquere sum coactus.Quare te rogo,si opus erit,ad Cęsarem meam caussam agas, meq; tibi in om-
I neis parteis defendendum putes:hoc existimans,neminem te tui amantiorem habere. Vale.Nonis Decembribus,Narona.

M. C. P. VATINIO IMPER. S. 67

Rata tibi esse officia mea nõ miror:cognoui enim te gratissimum omnium,idq; nunquam destiti prædicare:nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti.Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te,& eadẽ volũtate cognosces. Quòd mihi fœminam primariam Pompeiam vxorem tuam commendas,cum Sura nostro statim tuis literis lectis locutus sum, vt ei meis verbis diceret,vt quicquid opus esset,mihi denunciaret:me omnia,quę ea vellet,summo studio curá-
K que facturum:itaq; faciam,eamq;,si opus esse videbitur,ipse conueniam. Tu tamen ei velim scribas,vt nullam rem,neq; tam magnam,neq; tam paruam putet,quę mihi aut difficilis,aut parum me digna videatur.Omnia quæ in tuis rebus agam, & nõ laboriosa mihi, & honesta videbuntur.De Dionysio,si me amas,confice.quancunq; ei fidem dederis,pręstabo: si vero improbus fuerit,vt est, duces eum captiuum in triumpho. Dalmatis Dii male faciant,qui tibi molesti sunt.Sed vt scribis,breui capientur, & illu strabunt res tuas gestas. semper enim habiti sunt bellicosi.

Vale.

M. T. C. S. P. D. LVCEIO Q. FILIO. 68 A

Oram me tecum eadem hæc agere sępe conantem deterruit pudor quidã
pene subrusticus, quę nunc exponam absens audacius. epistola enim non
erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neq; vt ego arbitror, reprehenden
da, nomen vt nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis. quod etsi mi
hi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi
meę. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat semper à me vehementer
expectatum, tamen vicit opinionem meam: meq; ita vel cepit, vel incendit, vt cuperem quã ce
lerrime res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio
posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, vt vel autho- B
ritate testimonii tui, vel iudicio beneuolentię, vel suauitate ingenii, viui perfruamur. Ne
que tamen hęc cum scribebam, eram nescius quantis oneribus premerere susceptarum re
rum & iam institutarum. sed quia videbam Italici belli & ciuilis historiam iam pene à te es
se perfectam (dixeras autem mihi te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui, quin te admone
rem, vt cogitares, coniunctène malles cum cæteris rebus nostra contexere: an, vt multi Grę
ci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui o
mnes à perpetuis suis historiis ea quę dixi bella separauerunt, tu quoq; item ciuilem coniu
rationem ab hostilibus externisq; bellis seiungeres. Equidem ad nostram laudem non mul
tum video interesse: sed ad properationem meã quiddam interest, non te expectare dum
ad locũ venias, ac statim causam illam totã & tempus arripere. Et simul si vno in argumen
to, vnaq; in persona mens tua tota versabitur, cerno iam animo, quanto omnia vberiora C
atq; ornatiora futura sint. Neq; tñ ignoro, q̃ impudenter faciam, qui primum tibi tantum
oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me, po
stulem. Quid si illa tibi nõ tantopere videntur ornanda? Sed tamẽ, qui semel verecundię fi
neis transierit, eum bene & nauiter oportet esse impudentem. Itaq; te plane etiam atq; etiã
rogo, vt ornes ea vehementius, q̃ fortasse sentis: & in eo leges historię negligas, gratiamq;
illam, de qua suauissime quodam in procemio scripsisti, à qua te affici nõ magis potuisse de
monstras, q̃ Herculem Xenophontium illũ à voluptate. ea si me tibi vehementius commẽ
dabit, ne aspernere: amoriq; nostro plusculum etiam, q̃ cõcedit veritas, largiare. Quòd si te
adducemus, vt hoc suscipias, erit (vt mihi persuadeo) materies digna facultate & copia
tua. à principio enim coniurationis vsq; ad reditum nostrũ, videtur mihi modicum quod
dam corpus confici posse. in quo & illa poteris vti ciuilium commutationum scientia, vel D
in explicandis causis rerum nouarum, vel in remediis incommodorum, cum & reprehendes
ea, quę vituperanda duces: & quę placebunt, exponendis rationibus comprobabis: & si li
berius, vt consueuisti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditio
nem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, ple
nam cuiusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere
possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortu
næq; vicissitudines. quę etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen
erunt iucundę. HABET ENIM PRAETERITI doloris secura recordatio delectatio
nem. cęteris vero nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine vllo dolore intuenti
bus, etiam ipsa misericordia est iucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Manti
neam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi auelli
iubet spiculum, postea quàm ei percontanti dictum est, clypeum esse saluum, vt etiam E
in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cuius studium in legendo non e
rectum Themistoclis fuga redituque retinetur? Etenim ordo ipse Annalium medio
criter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentis ancipites,
variique casus habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem,
timorem. si vero exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissimæ lectio
nis voluptate. Quod mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, vt à conti
nentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, se
cernas hanc quasi fabulam rerum, euentorumque nostrorum. Habet enim varios actus,
multasq; actiones & consiliorum & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula qua

F dam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari celebrariq́ velle. Neq; em̃ tu is es, qui qui sis nescias: & qui nõ eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quàm eos, qui laudent assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, vt me sempiternę gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratię causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat: sed quòd illorum artem cum ipsis tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices corporis simulacra ignotis faciebant nota. quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo
G Rege laudando facile omnes imagines hominum statuasq́ superauit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lętitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta peruenero, quàm si in cæterorum: quòd non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam authoritas clarissimi & spectatissimi in republica maximis grauissimisq́ causis cogniti, atque in primis probati viri: vt mihi non solum pręconium, quod cum in Sigæum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam graue testimonium impertitum clari hominis magniq́ videatur. Placet enim Hector ille mihi Nęuianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, a laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit (neque enim fas esse arbitror quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exem
H plo & clarorum virorum. Sed quod te non fugit, hęc sunt in hoc genere vitia, & vt verecundius ipsi de se scribant necesse est, si quid est laudandum: & prętereant, si quid reprehendendum est. accedit etiam, vt minor sit fides, minor authoritas, multi denique reprehendant, & dicant verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum: qui cum cæteris coronas imposuerint victoribus, eorumq́ nomina magna voce pronunciauerint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium pręconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prędicent. Hęc nos vitare cupimus: & si recipis causam nostram, vitabimus: idq́ vt facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur cum mihi sępe ostenderis te accuratissime nostrorũ temporum consilia atq; euentus literis mandaturum, à te id nunc tantopere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, ꝙ alacres animo sumus, vt & cæteri viuentibus nobis ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi viui
I gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestũ, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. tu interea non cessabis, & ea quę habes instituta, perpolies, nosq́ diliges. Vale.

M. T. C. S. D. L. LVCEIO Q. FILIO 69

Vanquam ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est, declarat enim summam beneuolentiam coniunctam pari prudentia, tamen illum fructum ex tuis literis vel maximum cepi, ꝙ te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumq́ cognoui. Quã quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene aut male viuendi suspensas habere rationes. Quę co
K gitatio, cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatũ, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata atq; conuulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multumq́ profecisse sentio. Itaq; hoc sæpius dicendum, tibiq́ non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quę eleganter copioseq́ collegisti, tum nihil plus, quàm quòd firmitudinem grauitatemq́ animi tui perspexi: quam non imitari turpissimum existimo. Itaque etiam hoc fortiorem me puto, ꝗ teipsum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorum, similitudinésque hę, tum rationes in ea disputatione a te collectæ, vetabant me reipublicę penitus diffidere. Itaque alterum

minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum magis mirum, spe vlla teneri. Quid est enim non ita affectum, vt id non deletum extinctumq́ omne esse fateare? Circunspice omnia membra teipub. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumue sit. quæ persequerer, si aut melius ea viderem quàm tu vides, aut commemorare possem sine dolore. quanquam tuis monitis prçceptisq́ omnis est abiiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, vt censes: & publica paulo etiam fortius fortasse, quàm tu ipse, qui præcipis. Te enim spes aliqua consolatur, vt scribis: nos erimus etiã in omni desperatione fortes, vt tu tamen idem & hortaris & præcipis. das enim mihi iucũdas recordationes consciẽtiæ nostrç, rerumq́ earum quas te in primis authore gessimus. Prçstitimus enim patriæ non minus certe, quàm debuimus: plus profecto, quàm est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid prædicanti. quarum rerum cogitatione nos leuare çgritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque vt mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam, transferamq́ animum ad ea, quibus secundç res ornantur, aduersæ adiuuantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur vtriusque çtas & valetudo. et si esse vnà minus poterimus, quàm volemus, animorum tamen coniunctione iisdẽq́ studiis ita fruemur, vt nunquam non vnà esse videamur. Vale.

L. LVCEIVS Q. FILIVS S.D. M.T.C. M. FILIO. 70

SI vales, bene est: ego valeo, sicut soleo: paulo tamen etiam deterius, q̃ soleo. Te requisiui sçpius, vt viderem. Romç quia postea non fuisti, quàm a me discesseras, miratus sum, quod item nunc miror. Non habeo certũ, quç te res hinc maxime retrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse iucundius non modo miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquillis & optatis: prçsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiẽ quçrit ex magnis occupationib⁹: vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, seipsum laudib⁹ illustret. sin, sicut hic dũ eras, & lachrymis ac tristitiç te tradidisti, doleo: quia doles & angere: nec possum te, si concedis quod sentimus, vt liberius dicam, non accusare. quid enim, tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari solicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus, & rogando, si quid nostra causa vis, vt istis te molestiis laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, vel nostram communẽ vel tuam solius ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectate nostro studio. cupio deterrere, ne permaneas in incepto: cum duç res istç contrariç me conturbent, ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes, aut in altera non offendas. Vale.

M. CICERO L. LVCEIO S. 71

OMnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quas a te proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus & optatus: dicerem iucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem. Neque ob eam vnam causam, quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis vtens, re grauiter accusas: sed quòd illius tanti vulneris, quç remedia esse debeant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicósne confugiam? q̃ multi sunt? habuimus enim fere communeis: quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere posse equidem maxime vellem: vetustus est amor, consuetudo, studia paria. quod vinculum, quç res deest nostrç coniunctioni? Possumusne igitur esse vnà? nec mehercule intelligo, quid impediat, sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano. nam quid dicam in vrbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra çtas incidit, vt cum maxime florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim poterat mihi esse perfugiũ spoliato & domesticis & forensib⁹ ornamentis atq; solatiis? lite-

F rę, credo, quibus vtor assidue. quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsę il-
lę excludere me à portu & perfugio videntur, & quasi exprobrare, q in ea vita maneam, in
qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi tēporis. Hic tu ea me abesse vrbe miraris, in qua
domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaq;
sic literis vtor, in quibus consumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, sed
vt exiguam doloris obliuionem petam. Quod si id egissemus ego atq; tu, quod ne in men
tem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus, omne tempus vnà fuissemus: neq;
me valetudo tua offenderet: neq; te moeror meus, quod quantum fieri poterit, consequa-
mur. Quid enim vtrique nostrum aptius? Propediem te igitur videbo. Vale

G M.T.C. TITIO S.P.D. 71

Tsi vnus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, q
tantum ex tuis molestiis cepi doloris, vt consolatione ipse egerem: tamen
cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, sta
tui nostrę necessitudinis esse, meæq; in te beneuolentiæ, non tacere tanto
in tuo moerore tandiu: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quę
leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consola-
tio peruulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atq; in animo habere debemus,
HOMINES nos vt esse meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita
sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, conditione viua-
H mus: néue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisq;
aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Neque hæ, neque cæte
rę consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris vsurpatę, memoriæq; & literis proditæ,
tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostrę ciuitatis, & hęc perturba-
tio temporum perditorum, cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt, minus autem
miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem, bona aut denique aliqua republica
perdidissent. Quòd si tuum te desiderium mouet, aut si tuarum rerum cogitatione moe-
res, non facile exhauriri tibi istum dolorem posse vniuersum puto: sin illa te res cruciat,
quę magis amoris est, vt eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: vt ea non dicam, quę sę-
pissime & legi & audiui, nihil mali esse in morte: in qua si resideat sensus, immortalitas illa
potius, quàm mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quę non sentia-
I tur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipubli-
cę, quę qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim iam
non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati ac
saluti loci? non mehercule quenquam audiui hoc grauissimo & pestilentissimo anno ado-
lescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his mi-
seriis, atque ex iniquissima conditione vitæ, videretur. Quare si tibi vnum hoc detrahi po
test, ne quid his, quos amasti, mali putes contigisse, permultum erit ex moerore tuo dimi
nutum. Relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quę non cum illis communica
bitur, sed ad teipsum proprie referetur. in qua non est iam grauitatis ac sapientię tuę, quā
tu à puero prestitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eo-
rum, quos dilexeris, miseria maloq; seiunctus. Etenim eum semper te, & priuatis in rebus,
K & publicis prestitisti, tuenda tibi vt sit grauitas, & constantię seruiendum. Nam quod alla
tura est ipsa diuturnitas, quę maximos luctus vetustate tollit, id nos pręcipere consilio pru
dentiaq; debemus. Etenim si nulla vnquam fuit liberis amissis tam imbecillo mulier ani-
mo, quę non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id con-
silio antè ferre debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repręsentare ratio-
ne possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me es
se assecutum. sin minus forte valuissent, officio tamen esse functum beneuolentissimi atq;
amicissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas.
Vale.

M.C. S.D. P.SEXTIO P. FILIO 73 A

On obliuione amicitiæ nostrę, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas misi: sed quòd priora tempora in ruinis reipublicæ nostrisq; iacuerunt, posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis atq; acerbissimis incommodis retardarunt. Cũ vero & interuallum iam satis longum fuisset, & tuam virtutem animiq; magnitudinem diligentius essem mecum recordatus, non putaui esse alienum institutis meis, hęc ad te scribere. Ego te P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi iudicio ac periculo tuum crimen coniungeretur, vt potui accuratissime te tuamq; caussam tutatus sum: & proxime recenti aduẽtu meo cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset si affuissem, B tamen nulla in re saluti tuę defui. cumq; eo tempore inuidia annonę inimici nõ solum tui, verumetiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multaq; alia reipublicę vitia plus quàm caussa ipsa veritasq; valuissent, Publio tuo neque opera, neq; consilio, neq; labore, neque gratia, neq; testimonio defui. Quamobrem omnibus officiis amicitiæ diligenter à me sanctèq; seruatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te vt hortarer rogaremq;, vt & hominem te & virum esse meminisses: id est vt communem incertumq; casum, quem neq; vitare quisquam nostrum, neq; pręstare vllo pacto potest, sapienter ferres: & dolori fortiter ac fortunę resisteres. cogitaresq; & in nostra ciuitate, & in cęteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atq; optimis viris iniustis iudiciis taleis casus incidisse. Illud vtinã ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res vlla delectare possit. De tuo autem filio vereor, ne si nihil ad te scripserim, debitum eius virtuti C videar testimonium non cepisse: sin autem omnia quæ sentio perscripserim, ne refricem meis literis desiderium ac dolorem tuum. Sed tamen prudẽtissime facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, vbicunq; eris, tuam esse tecum duces. NEC enim minus nostra sunt, quę animo complectimur, quàm quę oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusq; in te amor, magnę tibi consolationi debet esse, & nos cęterique qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperq; pendemus: maxime etiam, si tuæ conscientię, cum tibi nihil merito accidisse reputabis, & illud adiunges, HOMINES sapienteis turpitudine non casu, & delicto suo non aliorum iniuria commoueri. Ego & memoria nostræ veteris amicitiæ, & virtute atq; obseruantia filii tui monitus, nullo loco deero neq; ad consolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. Tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

M. CICERO S.D. T. FABIO 74 D

Tsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea, quòd nullam rem grauius iamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo atq; oro, te colligas, virumq; prębeas: & qua conditione omnes homines, & quibus tẽporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit. propterea quòd adeptus es, quod non multi homines noui: amisisti quod plurimi homines nobilissimi. Ea deniq; videtur conditio impendere legum, iudiciorum, temporum, vt optime actum cum eo videatur esse, qui quamleuissima poena ab hac republica discesserit. Tu vero, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cęterósque necessitudine & beneuolentia tecum coniunctissimos: quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum & cum omnibus tuis viuendi: & cum vnum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, idq; vna sententia eaq; dubia, potentię alicuius condonatum existimetur: omnibus his de causis, debes istam molestiam quamleuissime ferre. Meus animus erit in te liberosq; tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale. E

M. CICERO RVFO S.D. 75

Tsi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem charissimus, tamen quotidie magis id perspicio: extatq; id, quod mihi ostenderas quibusdam literis hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in prouincia fuisses (etsi meo iudicio nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset

liberandi meum fuit consilium: & vt multa tam grauis Valerianis prędibus, ipsiq; T. Mario depelleretur, a me inita ratio est, quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. & si verum scire vis, hoc vni scribę meo intellexi non nimium placere. sed ego putaui esse viri boni, cum populum suum seruaret, consulere fortunis tot amicorum vel ciuium. Nam de Luceio est ita actum, vt authore Cn. Pompeio, ista pecunia in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse factum. qua pecunia Pompeius est vsus vt tua, quam tamen deposuerat Sextius. Sed hęc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisse, moleste ferrem, vt adscriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset certissimisq; monimētis testata, cui data, quo Senatusc̄ōsulto, quibus tuis, quibus meis literis P. Sextio tradita esset. Quę cum viderē tot vestigiis impressa, vt in his errari non posset, non adscripsi id, quod tua nihil referebat. Ego tamen adscripsisse mallem, quando te video id desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neq; in eo quicquam à meis rationibus discrepabunt tuę. Addes enim tu, meo iussu, quod ego nunquam addidi: nec causa est cur negem: nec si causa esset, & tu nolles, negarem. Nam de sestertiis nongentis millibus certe ita relatum est, vt tu, siue frater tuus referri voluit. Sed si quid est, quando de logeio parum gratiosum est, quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere possim, de eo mihi, cum Senatusc̄ōsulto non sim vsus, quid per leges liceat, considerandum est. te certe in pecunia exacta ita afferre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit. sunt enim alii peritiores. Illud caue dubites, quin ego omnia faciā, quę interesse tua, aut etiam velle te existimē, si vllo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito a me & Tribunos militares, & Prefectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. In quo quidem me ratio fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. Sane moleste tuli non illa beneficia non tuę potius ambitioni reseruata esse, q̄ meę, qui ambitione nihil vterer. De Centurionibus tamen, & de Tribunorum militarium contubernalibus, res est in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de sestertiis centum millibus, de quibus memini mihi a te Smyrna literas esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatū videbatur esse, si modo erat, fratris tui & Tullii. Sed cum id corrigi non posset, ꝙ iam depositis rationibus ex prouincia decessissemus, credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proq; ea spe facultatū, quam tum habebamus, quamhumanissime potuerim rescripsisse. Sed neq; me tum humanitate mearum literarum obligatum puto, neq; me tuam hodie epistolam de sestertiis centū sic accepisse, vt ii accipiunt, quibus epistolę per hęc tempora molestę sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniā, quę ad me saluis legibus peruenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse sestert. XXII. eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue ęquo animo, siue iniquo fero: tu de sestertiis centū ęquo animo ferre debes, & existimare eo minus ad te, vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate peruenisse. Quod si mihi expensa ista sestert. centum tulisses, tamen quę tua est suauitas, quiq; in me amor, nolles a me hoc tempore æstimationem accipere: nam numeratum si cuperem, non erat. Sed iocatū me putato, vt ego te existimo. Ego tamen cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, caussa nulla est. Vale.

A B C D

M. CICERO S.D.L. MESSINO 77

Ratę mihi tuę literę fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine literis arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse. quod ego ita libenter accipio, vt tamen tibi non concedam. nam tecum esse, ita mihi cōmunia omnia quę opto contingant, vt vehementer velim. Vt enim cū esset maior & virorum & ciuium bonorum, & iucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, q̄ tecum, & pauci quibuscum essem ęque libenter: hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati volūtate sint, vnum mediusfidius tecum diem libentius posuerim, quàm hoc omne tempus cum plerisq; eorum, quibúscum viuo necessario. Nolim enim existimare te, mihi nō solitudinem iucūdiorem esse, qua tamen ipsa vti non licet, quám sermones eorum, qui fre- B

F quentant domum meam, excepto vno, aut ad summum altero. Itaque vtor eodem perfu-
gio, quo tibi vtendũ censeo, literulis nostris, pręterea etiam conscientia consiliorũ meorum.
Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil vnquam mea po-
tius, quàm meorum ciuium caussa fecerim: cui nisi inuidisset is, quem tu nunquam ama-
sti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum qui nullius vim plus va
lere volui, quàm honestum ocium. idemq́ꝫ cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus
posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: quamuis tuta con
ditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc & multa
alia coràm, breui tempore licebit. Neque me tamen vlla res alia Romę tenet, nisi expecta-
tio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. puto au
G tem mea non nihil interesse: quanquam id ipsum quid intersit, non sane intelligo. Verũ-
tamen quicquid illinc nunciatum sit, non longe abesse velim à consiliis amicorum. Est enim
res iam in eum locum adducta, vt quanquam multum intersit inter eorum caussas, qui di-
micant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui du
biis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam supe-
riores tuę literę confirmarunt. quibus intellexi, q̃ fortiter iniuriam ferres: iuuitque me, ti
bi cum summam humanitatem, tum etiam tuas literas profuisse. Verum enim scribam, te
neriore mihi animo videbare, sicut omneis fere qui vita ingenua, in beata & libera ciuita-
te viximus. SED VT ILLA secunda moderate tulimus, sic hanc non solum aduersam,
sed etiam funditus euersam fortunam fortiter ferre debemus: vt hoc saltem in maximis ma
lis boni sequamur, VT MORTEM quã etiam beati contemnere debeamus, propterea ꝙ
H nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti non modo contemnere debeamus, sed etiam
optare. Tu si me diligis, fruere isto ocio, tibique persuade, PRAETER CVLPAM AC
PECCATVM, quo semper caruisti & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horri
bile aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam breui. si quid ac
ciderit, vt mutandum consilium sit, te certiorẽ faciam statim. Tu ita fac cupidus mei viden
di sis, vt istinc te ne moueas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris per literas
quid te velim facere. Me velim, vt facis, diligas, valetudinique tuæ & tranquillitati ani-
mi seruias. Vale.

M.T.C. EPIST. FAMILIARIVM LIBER SEXTVS.

I M.T.C. A. TORQVATO S.D. 78

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, vt suæ quęq́ꝫ fortunę maxi
me pœniteat, nemoq́ꝫ sit, quin vbiuis, q̃ ibi, vbi est, esse malit, tamẽ
mihi dubium non est, quin hoc tempore, bono viro Romæ esse mi-
serrimum sit. Nam etsi quocunq́ꝫ in loco quisquis est, idem est ei
sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & sua-
rum, tamen oculi augent dolorem, qui ea quę cęteri audiunt, intue
ri coguntur, nec auertere a miseriis cogitationem sinunt. Quare
etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est, tamen illo dolo-
re, quo maxime te confici audio, ꝙ Romæ non sis, animum tuum li
beta. Etsi enim cum magna molestia tuos tuaq́ꝫ desideras, tamen il
K la quidem, quę requiris suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt vl
lo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut pręcipuam aliquam fortunã
postulare, aut communem recusare. De te autem ipso Torquate est tuum sic agitare ani-
mo, vt non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem aut timorem. nec
enim is, qui in te adhuc iniustior, quàm tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa de-
dit animi erga te mitigati. nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam aut ex-
ploratam rationem salutis suę. CVMQVE OMNIVM bellorum exitus incerti sint, ab
altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab omniũ
interitu: ab altera teipsum nunq̃ timuisse certo scio. Reliquũ est, vt te idipsum quod ego
quasi cõsolationis loco pono, maxime excruciet, cõmune periculum reip. cuius tanti mali,
q̃uis docti viri multa dicant, tamẽ vereor, ne consolatio vlla possit vera reperiri, præter illã

quæ tanta est, quantum in cuiusq; animo roboris est atq; neruorum. SI ENIM bene sentire recteq; facere satis est ad bene beateq; viuendum, non vereor, ne eum, qui se optimorũ consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror victoriç præmiis ductos patriam olim & liberos & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium iustum & pium & debitum reipub. nostræq; dignitati videbatur. qui neq; cum id faciebamus, tam eramus amentes, vt explorata nobis esset victoria. Quare si id euenit, quod ingredientibus nobis in causam, propositum fuit accidere posse, non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas pręscribit, vt nihil in vita nobis pręstandum pręter culpã putemus: eaq; cum careamus, omnia humana placate & moderate feramus. Atq; hæc eò pertinet oratio, vt perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. B
Sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicũq; status est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cuius tu desperationem accusare solitus esses, quemq; authoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabam. Sero enim nos iis armis aduersari videbam, quę multo antè confirmata per nosmetipsos erant. dolebamq; pilis & gladiis, non cõsiliis, neq; authoritatib[9] nostris de iure publico disceptari. Neq; ego ea, quę facta sunt fore cum dicebã, diuinabã futura: sed quod & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, videbam, id ne accideret timebam: præsertim cum si mihi alterutrum de euentu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum quod euenit, explorati[9] possem promittere. His enim rebus præstabamus, quę non prodeunt in aciem. vsu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quęso, quo me tum esse oportere censebas. Hęc eò scripsi, quòd mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti fidelissimo animo (vt mihi quidem visus est) narrauit, te interdum solicitum solere esse vehementius: C
quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua repub. sis futurus qui esse debes: aut perdita, non afflictiore conditione, quàm cæteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes, & suspẽsi sum[9], hoc moderatiore animo ferre debes, q; & in ea vrbe es, vbi nata & alta est ratio, ac moderatio vitæ: & habes Seruium Sulpitium, quem semper vnice dilexisti, qui te profecto & beneuolentia & sapientia consolatur. cuius si essemus & authoritatem & consilium secuti, togati potius potentiã q̃ armati victoriã subissem[9]. Sed hęc lõgiora fortasse fuerũt, quàm necesse fuit: illa quę maiora sunt, breuius exponam. Ego habeo cui plus, q̃ tibi debeam neminem: quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui sim autem hoc tempore, intelligo. sed quia NEMO EST tam afflictus, qui si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum consilium, D
operam, studium certe velim existimes tibi, tuisq; liberis esse debitum. Vale.

M. C. A. TORQVATO S. D. 79

Eto a te, ne me putes obliuione tui rari[9] ad te scribere, quàm solebam: sed aut grauitate valetudinis, qua tamen iam paululum videar leuari, aut q; absim ab vrbe, vt qui a te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasq; omnes res non minore mihi curę, quàm meas esse. Quòd maiore in varietate versata est adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur, mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. Necesse est enim aut armis vrgeri remp. sempiternis, aut his positis recreari aliquãdo, aut funditus interire. B
Si arma valebunt, nec eos à quibus recesseris vereri debes, nec eos quos adiuuisti: si armis aut conditione positis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis, ciuitas respirauerit, & dignitate tua frui tibi & fortunis licebit: sin omnino interierint omnia, fueritq; is exitus, quem vir prudentissimus Marcus Antonius iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali pręsertim ciui & viro, sed tamen necessaria, NIHIL ESSE præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat vniuersis. Quæ vis insit in his paucis verbis (Plura enim committenda epistolę non erant) si attẽdes, quod facis: pfecto etiã sine meis literis intelliges te aliquid habere, quod speres.

F nihil quod aut hoc, aut aliquo reipublicę statu timeas: omnia si interierint, cum superstitem te esse reipublicę ne si liceat quidem, velis, ferendam esse fortunam, pręsertim quę absit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me quid agas, & vbi futurus sis, vt aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim. Vale.

M. T. C. S. D. A. TORQVATO. 80

SVperioribus literis beneuolentia magis adductus, quàm quòd res ita postularet, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neq; erat ea mea caussa atq; fortuna, vt ego cui ipsi omnia deessent, alterum confirmarem. Hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim
G tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: siue tum opus fuit, illud satis est, pręsertim cum accesserit nihil noui. Nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo, summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tam video animo, quàm ea, quæ oculis cernimus. nec vero quicquam video, quod non idem te videre certo scio. Nam etsi quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo potest, tamen & belli exitum video: & si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse alterutrum vincere, qualis futura sit vel hęc vel illa victoria, Idque cum optime perspexi, tale video, nihil vt mali videatur esse futurum, si id vel antè ceciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA ENIM viuere, vt non sit viuendum, miserrimum est. mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es vrbe, in qua hęc vel plura vel ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confir-
H mo, ET SI LEVIS EST consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quàm quemuis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. alteri dimicant, alteri victorem timent. Sed hęc consolatio leuis, illa grauior, qua te vti spero: ego certe vtor. nec enim dum ero, angar vlla re, cum omni vacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκα εἰς ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximę curæ sunt, & dum viuam, erunt. Vale.

M. C. A. TORQVATO S. D.

I NOui, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen si quid esset, sciebam te a tuis certiorem fieri solere. De futuris autem rebus, etsi semper difficile est dicere, tamen interdum coniectura possis propius accedere, cum res est eiusmodi, cuius exitus prouideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum, etsi idipsum nonnullis videatur secus. Equidem cum hæc scribebam, aliquid iam actum putabam, non quo ego certo sciam, sed q̀ haud difficilis erat coniectura. NAM cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus pręliorum sint: tamen hoc tempore magnæ vtrinq; copiæ ita paratæ ad pugnandum esse dicuntur, vt vtercunq; vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisq; opinio hominum confirmatur, etiam si inter caussas armorum aliquantū interfit, tamen inter victorias, non multum interfuturum. alteros propemodum iam sum⁹ experti: de altero nemo est quin cogitet, cum sit metuendus iratus victor armatus. Hoc lo-
K co si videor augere dolorem tuum, quem consolando leuare debeā, fateor me communiū malorum consolationem nullam inuenire, pręter illam, quę tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaq; ego quotidie magis vtor: CONSCIENTIAM rectę voluntatis maximā cōsolationem esse rerū incommodarum: nec esse vllum magnū malum, pręter culpā. A qua quando tantum absumus, vt etiam optime senserimus: euentusq; magis nostri consilii, q̄ cōsilium reprehendatur: & quando pręstitimus quod debuimus, moderate, quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, vt te consoler de communibus miseriis, quæ ad consolandum maioris ingenii, & ad ferendum singularis virtutis indigēt. Illud cuiuis facile est docere, cur pręcipue tu dolere nihil debeas. Eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quàm fore putaremus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror te expectare quid sentiam. Reliquum est, vt te angat, quòd absis a tuis tandiu: res molesta, ab iis pręsertim pueris, quib⁹ nihil potest esse festiuius. Sed vt antea ad te scripsi, tēpus est hu-

iusmodi, vt suam quisq; conditionem miserrimam putet: & vbi quisq; sit, ibi esse minime velit. Equidem nos quòd Romę sumus, miserrimum esse duco, non solum quòd in omnibus malis acerbius est videre quàm audire, sed etiam quòd ad omneis casus subitorum periculorum magis obiecti sumus, quàm si abessemus. etsi meipsum consolatorem tuum, non tàm literæ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigauit. Quanto fuerim dolore, meministi. In quo prima illa consolatio est, vidisse me plus q̄ cæteros, cum cupiebam quamuis iniqua conditione pacem. Quod etsi casu, non diuinatione mea factum est, tamen hac inani prudentię laude delector. Deinde quod mihi ad consolationem commune tecum est, si iam vocer ad exitum vitę, non ab ea republica auellar, qua carendum esse doleam, pręsertim cum id sine vllo sensu futurum sit. Adiuuat me ætas, & acta iam vita: quæ cum cursu suo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quo nos iam natura ipsa pene perduxerit. Postremo is vir, vel etiam ii viri hoc bello occiderunt, vt impudētia videatur eandē fortunā, si res cogat, recusare. Equidē mihi omnia propono: nec vllū est tantum malum, quod non putem impendere. SED CVM PLVS in metuendo mali sit, quàm in illo ipso quod timetur, desino. præsertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiā doloris futurus sit. Sed hęc satis multa, vel plura potius, quàm necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. Seruiū discessisse Athenis moleste tuli. non enim dubito, quin magnę tibi leuationi sit solitus esse quotidianus congressus, & sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. Tu velim te, vt debes & soles, tua virtute sustentes. Ego quæ te velle, quæq; ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose diligenterq; curabo. quę cum faciam, beneuolentiam tuam erga me imitabor: merita non assequar. Vale.

M. C. A. CAECINNAE S. D. 82

Votiescunque filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum & operam sine vlla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem atque authoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam, quantúmque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter, & custoditur diligentissime. Res & fortunę tuę mihi maximę curæ sunt. quę quidem quotidie faciliores mihi & meliores videntur, multisque video magnę esse curę: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse, certo scio. His autem de rebus, quas coniectura consequi possumus, non mihi sumo, vt plus ipse respiciam, quàm te videre atque intelligere mihi persuaserim. sed tamen quia fieri potest, vt tu ea pertubatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, & is temporum cursus, vt non possit ista, aut tibi aut cæteris fortuna esse diuturna: neque hęrere in tam bona caussa, & in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua pręcipua propter eximium ingenium, summamq; virtutem: cui me hercule hic, cuius in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putaret. quod ipsum lenitur quotidie: significaturq; nobis ab iis, qui simul cum eo viuunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti atque magno sis. ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum sit. deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas caussas, quas scripsi. à me vero tibi liberisque tuis omnia paratissima esse confidas velim. Id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

M. T. C. A. CAECINNAE S. D. 83

EREOR, ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum & studiorum, & partium coniunctione, deesse non debet. sed tamen vereor, ne literarum à me officium requiras. quas tibi etiam pridem Essedi misissem, nisi quotidie melius expectans, gratulationem, quàm

F confirmationem animi tui complecti literis maluissem. Nunc autem, vt spero, breui gra-
tulabimur. itaque in aliud tempus argumentum epistolæ differetur. His autem literis a-
nimum tuum, quem minime imbecillum esse & audio & spero, etsi non sapientissimi, at a-
micissimi hominis authoritate confirmandum etiam atq; etiam puto. nec iis quidem ver-
bis, quibus te consoler vt afflictum, & iam omni spe salutis orbatum, sed vt eum de cuius
incolumitate non plus dubitem, quàm te memini dubitare de mea. Nam cum me ex repu.
expulissent ii, qui illam cadere posse stante me non putauerunt, memini me ex multis hospi
tibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire te de glorioso & celeri reditu meo
confirmare. Si te ratio quædam huiusce disciplinæ, quam à patre nobilissimo atq; optimo
viro acceperas, non fefellit, nec nos quidem nostra diuinatio fallet: quam tum sapientissimo
G rum virorum monumentis atq; pręceptis, plurimóq;, vt scis, doctrinę studio, tum magno
etiam vsu tractādę reipublicæ, magnaq; nostrorum temporum varietate consecuti sumus.
Cui quidem diuinationi hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam obscuris rebus,
tamq; perturbatis vnquam omnino fefellit. Dicerem quæ antea futura dixissem, ni vere-
rer, ne ex euentis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio ne coniunge-
ret se cum Cæsare monuisse Pompeium, & postea ne seiungeret. coniunctione frangi Sena
tus opes, disiunctione ciuile bellum excitari videbam. Atqui vtebar familiarissime Cęsare,
Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompeio, tum salutare
vtriq;. Quæ præterea prouiderim, prętereo. Nolo enim hunc de me optime meritum exi-
stimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga &
princeps: sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui.
H quod si fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tam pu
gnaui, vt liceret, q̄ vt quando ipso Consule pugnante populus iusserat, haberetur. Caussa
belli orta est. quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum? cum vel iniquissimam
pacem iustissimo bello anteferrem. Victa est authoritas mea, non tam à Pompeio (nam is
mouebatur) quàm ab iis, qui duce Pompeio freti, peropportunam & rebus domesticis, & cu-
piditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me,
depulsum ex Italia manente me, quoad potui: sed valuit apud me plus pudor meus, quàm
timor. veritus sum deesse Pompeii saluti, cum ille aliquando non defuisset meę. Itaq; vel of
ficio, vel fama bonorum, vel pudore victus, vt in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens &
I sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil aduersi accidit non
prędicente me. Quare quando, vt augures & astrologi solent, ego quoq; Augur publicus ex
meis superioribus prædictis constitui apud te authoritatem augurii & diuinationis meę,
debet habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis volatu, nec ex cantu sinistro o-
scinis, vt in nostra disciplina est: nec ex tripudiis solistimis, aut somniis tibi auguror: sed ha
beo alia signa, quæ obseruem. quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel ob-
scuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum signa duplici quadā via. qua
rum alteram duco è Cęsare ipso: alteram è temporum ciuilium natura atq; ratione. In Cę-
sare hæc sunt: mitis clemensq; natura, qualis exprimitur præclare illo libro querelarum tua
rum. accedit, quòd mirifice ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. pręterea cedit
multorum iustis, & officio incensis: non inanibus aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehe
menter eum consentiens Hetruria mouebit. Cur hęc igitur adhuc parum profecerūt? quia
K non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui iustius videtur irasci posse, conces-
serit. Quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum intelligit laudes su-
as, è quo sit leuiter aspersus. Postremo homo est valde acutus, & multum prouidens. intelli
git te hominem in parte Italię minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in
communi republica cuiuis summorum tuæ ętatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama po-
puli Romani parem, non posse prohibere à republica diutius. nollet hoc temporis po-
tius esse aliquando beneficium, quàm suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de tempo-
rum rerúmque natura. Nemo est tam inimicus ei causę, quam Pompeius animatus
melius quàm paratus susceperat, qui nos malos ciueis dicere, aut homines improbos au-
deat. In quo admirari soleo grauitatem & iustitiam & sapientiam Cæsaris. nunquam
nisi honorificentissime Pompeium appellat. At in eius personam multa fecit asperius:
Armorum ista & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est comple-

rus? Cassium sibi legauit, Brutum Galliæ præfecit, Sulpitium Græciæ, Marcellum, cui A
maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectat? Rerum hæc natura, & ciuilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum, vt non in caussa pari eadem sit & conditio & fortuna omnium: deinde vt in eam ciuitatem boni viri, & boni ciues nulla ignominia notati non reuertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reuerterunt. Habes augurium meum, quo si quid addubitarem, non potius vterer, quàm illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem, Te si explorata victoria arma sumpsisses pro republica (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin propter incertos exitus euentusque bellorum, posse accidere vt vinceremur, putasses, non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæ ve de B
lectationi in rebus aduersis literæ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed & horum etiam recentium, vel ducum, vel comitum tuorum grauissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT ENIM DOLOREM COMMVNIS QVASI LEGIS ET HVMANAE CONDITIONIS RECORDATIO. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turbatione, quantaque in confusione rerum omnium viueremus. necesse est enim minore desiderio perdita republica carere, quàm bona. Sed hoc genere nihil opus est: incolumē te cito, vt spero, vel potius, vt prospicio, videbimus. interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi & corporis tui, constantissimo atque optimo filio tuo, studium, officium, operam, laborē meū iampridem & pollicitus sum, & detuli. Nunc hoc amplius, quòd me amicissime quotidiē magis Cæsar amplectitur: familiares quidem eius, sicuti neminem. Apud quem quicquid valebo vel authoritate vel gratia, valebo tibi. Tu cura, vt cum & fortitudine animi tui te, C
tum etiam spe optimorum sustentes. Vale.

A. CAECINNA M. CICERONI S. 84

Vòd tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, & misere tēporis. Filius, vt audio pertimuit, neque iniuria, si liber exisset: quãdo non tam interest quo animo scribatur, quàm quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret, cum præsertim adhuc stili pœnas dem. Qua quidē in re, singulari sum fato. NAM cum mendum scripturę litura tollatur, stultitia fama multetur, meus error exilio corrigitur: cuius summa criminis est, quòd armatus aduersario maledixi. Nemo nostrorum est, vt opinor, quin vota victorię D
suę fecerit: nemo quin etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, vt quamprimum Cęsar superaretur, optaret. hoc si non cogitat, omnibus in rebus felix est: si scit, & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatē: cum ignorit omnibus, qui multa deos venerati sint cōtra eius salutem? Sed vt eodem reuertar, caussa hęc fuit timoris: scripsi de te parce mediussidius & timide, non reuocans me ipse, sed pene refugiens. Genus autem hoc scripturę non modo liberum, sed incitatum atque latum esse debere quis ignorat? Solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas. Impeditum, seipsum laudare, ne vitium arrogantiæ subsequatur. Solum vero liberum, alterum laudare. de quo quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati aut inuidiæ assignetur. Ac nescio, an tibi gratius opportuniusque acciderit. Nā quod E
pręclare non poteram, primum erat non attingere: secundum beneficium, q̄parcissime facere, sed tamen ego quidem me sustinui, multa minui, multa sustuli, complura ne posui quidem. QVEMADMODVM IGITVR SCALARVM GRADVS si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hęrentes relinquas, ruinę periculū struas, non ascēsum pares: sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus aut probabile potest afferre? Cum vero ad ipsius Cęsaris nomen veni, toto corpore cōtremisco, non pœnæ metu, sed illius iudicii. totum enim Cęsarem non noui. quem putas animum esse, vbi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbū suspiciosum est. Quid si hoc muto? at vereor, ne peius sit. Age vero, laudo aliquem, nū offendo? cum porro offendam, quid si non vult? armati stylum persequitur, victi & nondum restituti quid faciet? Auges etiam

F tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caues tibi per Brutum, & ad excusationem sociũ quę ris. Vbi hoc omnium patronus facis, quid me veterem tuum, nunc omnium clientem sentire oportet? In hac igitur calũnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cũ plurima ad alieni sensus coniecturã, non ad sui iudicium scribantur, q̃ difficile sit euadere, si minus expertus es, ꝙ te ad omnia summũ atq; excellens armauit ingenium, nos sentimus. Sed tamẽ ego filio dixeram, librum tibi legeret & auferret: aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum: hoc est, si totũ alium faceres. De Asiatico itinere, quanq̃ summa necessitas premebat, vt imperasti feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est mi Cicero, ꝙ filiũ meum expectes: adolescens est, omnia excogitare vel studio, vel ætate, vel metu non potest. Totũ negociũ tu sustineas oportet: in te mihi omnis
G spes est. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes. à te omnia proficiscantur, & per te ad exitũ perducantur, necesse est. apud ipsum multũ, apud eius omneis plurimum potes. vnum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid togatus fueris, vt facias (quanq̃ id magnũ & amplũ est) sed totũ tuũ esse, omne onus perficies. nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed vtriq; rei excusationem, tuæ vitæ consuetudo dat. nam ꝙ ita consueuisti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librũ attinet, quem tibi filius dabit, peto à te ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

M. C. A. CAECINNAE S.D. 85

H CVm esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus, Calen. Ianu. tibi pręfinitas esse, quod oĩbus in rebus perspexerã, quæ Balbus & Oppius absente Cæsare egissent, ea solere illi rata esse, egi vehemẽter cum his, vt hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, vti esse liceret. qui mihi cum fuessent, aut libenter polliceri, si quid esset eiusmodi, quod eorũ animos non offenderet, aut etiam negare, & afferre rationem cur negarent: huic meę togationi potius non continuo responderunt, eodem die tamen ad me reuerterunt, mihi hoc dederunt, vt esses in Gallia, quoad velles: se pręstaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando quid tibi permittatur cognouisti, quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis
I his rebus literę à te mihi sunt redditę, quibus a me consiliũ petis, quòd sim tibi author, in Sicilia ne subsidas, an vt ad reliquias Asiaticę negociationis proficiscare. Hęc tua deliberatio non mihi conuenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius cõmorari, ita locutus erat: tu autem quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia cẽseo cõmorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adiuuat crebris literis & nunciis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, aut, quod spero, aliqua ratione cõfecta. Quamobrẽ censeo magnopere commorãdũ. T. Furfano Posthumio familiari meo, Legatisq; eius, item meis familiaribus, diligẽtissime te commendabo, cum venerint. erant enim omnes Mutinę: viri sunt optimi, & tui similiũ studiosi, & mei necessarii. Quę mihi veniẽt in mẽtem, quę ad te pertinere arbitrabor, ea mea spõte faciam: si quid ignorabo, de eo admonitus, omniũ studia vincam. Ego etsi corã de te cum Furfano ita loquar, vt tibi literis meis ad eũ nihil opus sit, tamẽ quoniã tuis placuit te ha
K bere meas literas, quas ei redderes, morẽ his gessi. earũ literarũ exemplũ infra scriptũ est.

M. T. C. FVRFANO PRAETORI S.D. 86

CVM A. Cęcinna tãta mihi familiaritas cõsuetudoq; semper fuit, vt nulla maior esse possit. Nam & patre eius claro homine & forti viro plurimum vsi sumus: & hunc a puero, ꝙ & spem mihi magnã afferebat summæ probitatis, summęq; eloquentię, & viuebat mecum coniũctissime, nõ solum officiis amicitię, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, vt non vllo cum homine cõiunctius viuerẽ. Nihil attinet me plura scribere, q̃ ꝙ mihi necesse sit eius salutẽ & fortunas, quibuscũq; rebus possim, tueri vt vides. Reliquum est, vt cũ cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorũ fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petã, nisi vt ad eam voluntatẽ, quam tua sponte erga Cęcinnam

habiturus esses,tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me à te fieri intelli A
go.Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C. TREBATIO S. D. 87

Go quanti te faciam,semperq; fecerim,quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. Nam & consilium tuum,vel casus potius diutius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit:& hic euentus,quod tardius quam est æquum,& quam ego vellem,receperis fortunam & dignitatem tuam,mihi non minori curæ est,quam tibi semper fuerint casus mei. Itaq; Posthumuleno,& Sextio,& sæpissime Attico nostro, proxime Teu- B
dæ liberto tuo totum me patefeci,& hęc his singulis sæpe dixi,quacunq; te possem, me tibi & liberis tuis satisfacere cupere,idq; tu ad tuos velim scribas:hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt,vt operam,studium,consiliũ,rem,fidem meã,sibi ad omneis res parata putent.Si authoritate & gratia tantum possem,quantum in ea repub. de qua ita meritus sum,posse deberem:tu quoq; is esses,qui fuisti,cũ omni gradu amplissimo dignissimus,tum certe ordinis tui facile princeps.Sed quando eodem tẽpore,eademq; de caussa nostrũ vterq; cecidit,tibi & illa polliceor,quę suprà scripsi,quę sunt adhuc mea:& ea,quę pręterea videor mihi ex aliqua parte retinere tanquam ex reliquiis pristinæ dignitatis. Neq; enim ipse Cæsar, vt multis rebus intelligere potui,est alienus à nobis:& omnes fere familiarissimi eius quasi deuincti meis magnis veteribus officiis me diligenter obseruant & colũt.Itaq; si quis mihi erit aditus de tuis fortunis,id est de tua incolumitate,in qua sunt omnia,agendi,quod quidẽ quotidie magis ex eorũ sermonibus adducor vt sperẽ,agã per me ipse,& moliar. singula C
persequi non est necesse:vniuersum studiũ meum & beneuolentiã ad te defero. Sed magni mea interest,hoc tuos omneis scire,quod tuis literis fieri potest,vt intelligãt omnia Ciceronis patere Trebatio.Hoc eò pertinet,vt nihil existimẽt esse tã difficile,quod nõ pro te mihi susceptũ,iucundũ sit futurum.Antea misissem ad te literas,si genus scribendi inuenirẽ. tali enim tẽpore,aut cõsolari amicorũ est,aut polliceri.Consolatione non vtebar,quod ex multis audiebã,quam fortiter sapienterq; ferres iniuriam temporũ,quamq; te vehementer consolaretur conscientia factorũ,& consiliorũ tuorum.quod quidem si facis,magnum fructum studiorum optimorum capis,in quibus te scio semper esse versatum:idq; vt facias, etiam atq; etiam hortor.Simul & illud tibi homini peritissimo rerum,& exemplorum,& omnis vetustatis,ne ipse quidẽ rudis,sed in studio minus fortasse quam vellem,& in rebus atq; vsu plus etiam quam vellem versatus:spondeo tibi acerbitatẽ istam & iniuriam nõ diuturnam fore. Nã D
& ipse qui plurimum potest,quotidie mihi delabi ad æquitatẽ,& ad rerum naturam videtur:& ipsa caussa ea est,vt iam simul cum rep.quæ in perpetuũ iacere non potest,necessario reuiuiscat atq; recreetur:quotidieq; aliquid fit lenius & liberalius quam timebamus.Quę quãdo in temporum inclinationibus sæpe paruis posita sunt,omnia momenta obseruabimus, neq; vllum prætermittemus tui iuuandi & leuandi locum.Itaq; illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi,vt spero,fiet procliuius, vt etiam polliceri possim, id re quam verbis faciam libentius.Tu velim existimes,& plureis te amicos habere,quam qui in isto casu sint ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim:& me concedere eorum nemini.Fortem fac animum habeas & magnum:quod est in vno te,quę sunt in fortuna,temporibus regentur,& consiliis nostris prouidebuntur. Vale. E

M. C. TREBATIO. S. D. 88

OLABELLAM antea tantummodo diligebã:obligatus ei nihil erã: nec enim acciderat mihi opus esse:& ille mihi debebat,quod non defuerã eius periculis. Nunc tanto sum deuinctus eius beneficio,quod & antea in te, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit,vt nemini plus debeam.Qua in re te gratulor tibi ita vehementer,vt te quoq; mihi gratulari, quam gratias agere malim.alterum nõ omnino desidero.alterum vere facere poteris.Quod reliquum est,quãdo tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit,est

quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo & perspicio, non fore in te Cęsarem duriorem. nam & res eum quotidie, & dies & opinio hominum, & vt mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius, quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuncius venit, supplicare vnà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtute, & pietate, & amore in te singulari, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantum profeci, vt nihil sit, quod non ipsum Cęsarem tributurum existimem: etsi tardius sit, quàm volumus magnis occupationibus eius, a quo omnia petuntur, aditus ad eũ difficiliores fuerunt. & simul Africanę causę iratior, diutius velle videtur eos habere solicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatius ferre. quare mihi crede, & memoriæ manda me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando quid sentirem exposui, quid vellem tua caussa, re potius declarabo, quàm oratione. Et si tantum possem quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, vt tu existimas, posse debebam, ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim caussa opes meas fregit, quę tuam salutem in discrimẽ adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meę dignitatis, quicquid reliquæ gratię valebunt, studium, consilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum ob eas caussas, quas scripsi: deinde, quòd ea de republica semper voluisti atque sensisti, vt non modo secunda sperare debeas, sed etiam si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quęcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

A

B

M.C. Q. LIGARIO S.D. 91

C

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos æque atque te, summa beneuolentia sum complexus, singularis pietas amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te, studiique munus aut tempus pretermittere. sed quę faciam, fecerimque pro te, ex illorũ te literis, q̃ ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeã de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam si quisq̃ est timidus in magnis periculosisque reb9, semperque magis aduersos rerũ exitus metuẽs, q̃ sperans secũdos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cum ad II Calendas Intercalareis priores, rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Cęsarem, atque omnem adeundi, & conueniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem, cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quę tempus tum postulabat: non solum ex oratione Cæsaris, quæ sane mollis & liberalis fuit, sed etiam ex oculis & vultu, & multis pręterea signis, quæ facilius perspicere potui, q̃ scribere: hanc in opinionem discessi, vt mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortique sis: & si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, vt difficillimis: neque Cęsari solum, sed etiam amicis tuis omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

D

CICERO BASILIO S.D. 92

TIbi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor: a te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo. Vale.

E

BITHINICVS CICERONI 93

SI mihi tecum non & multę & iustę causæ amicitiæ priuatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris. quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia, cuius fiducia peto a te, vt absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

F M.T. BITHYNICO S.D. 94

Vm cęterarum rerum cauſa cupio eſſe aliquando rempublicam conſtitutam, tum velim mihi credas, accedere id etiam, quo magis expetam promiſſum tuum, quo in literis tuis vteris. ſcribis enim, ſi ita ſit, te mecum eſſe victurum. Gratiſſima mihi tua voluntas eſt: faciſq; nihil alienum neceſſitudine noſtra, iudiciiſq; patris tui de me, ſummi viri. Nam ſic habeto, beneficiorum magnitudine, eos qui temporibus valuerunt, aut valeant, coniunctiores tecum eſſe, q̃ me neceſſitudine neminem. Quamobrem grata mihi eſt & memoria tua noſtrę coniunctionis, & eius etiam augendę voluntas. Vale.

G M.T.C. LEPTAE S.D. 95

Imul vt accepi a Seleuco tuo literas, ſtatim quæſiui è Balbo per codicillos, quid eſſet in lege. Reſcripſit eos, qui facerent pręconium, vetari eſſe in Decurionibus: qui feciſſent, non vetari. Quare bono animo ſint & tui, & mei familiares: neq; enim erat ferendum, cum qui hodie aruſpicinam facerent, in Senatu Romæ legerentur, eos, qui aliquando præconium feciſſent, in municipiis Decuriones eſſe non licere. De Hiſpanis noui nihil: magnum tamen exercitum Pompeium habere conſtat. nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplū Pariatii literarum, in quo erat illas vndecim eſſe legiones: ſcripſerat enim Meſſala Q. Salaſſo, P. Curtium fratrem eius, iuſſu Pompeii, inſpectante exercitu interfectum, q; conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio quod Pompeius rei frumentarię cauſa ve-
H niſſet, eum comprehendere, ad Cæſaremq; deducere. De negocio tuo q; ſponſor es pro Pōpeio, ſi Galba conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſi quid expediri poſſit, quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari vehementer gaudeo. Mihi quidem ſic perſuadeo, me, quicquid habuerim iudicii de dicendo, in illum librum contuliſſe. Qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis, ego quoq; aliquid ſum: ſin aliter, non recuſo, quin quantum de illo libro, tātundem de mei iudicii fama detrahatur. Leptam noſtrum cupio delectari iam talibus ſcriptis: & ſi abeſt maturitas ætatis, iam tamē perſonare aures eius huiuſmodi vocibus non eſt inutile. Me Romæ tenuit omnino Tullię meę partus. Sed cum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit, teneor tamen, dum a Dolabellę procuratoribus exigam primam penſionem. & me hercule non tam ſum peregrinator iam, q̃ ſolebam. ædificia mea me delectant, & ocium
I domus eſt, quę nulli villarum mearum cedat, ocium omni deſertiſſima regione maius. Itaq; ne literę quidē meę impediūtur, in qb⁹ ſine vllo interpellatore verſor. Quare, vt arbitror, prius hic te nos, q̃ iſtic tu nos videbis. Lepta ſuauiſſimus ediſcat Heſiodū, & habeat in ore,

τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ, καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται
ῥηιδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

CICERO LEPTAE S.D. 96

Aculam officio functum eſſe gaudeo: eius Falernum mihi ſemper idoneū viſum eſt diuerſorio, ſi modo tecti ſatis eſt ad comitatum noſtrum recipiē-
K dum. Cęterum is mihi quidem locus non diſplicet, nec ea re Petrinū tuū deſeram. Nam & villa & amœnitas illa, commorationis eſt, non diuerſorii. De curatione aliqua munerum regiorum cum Oppio locutus ſum. nā Balbum, poſtea q̃ tu es profectus, non vidi. tantis pedum doloribus afficitur, vt ſe conueniri nolit. Omnino de tota re, vt mihi videris, ſapientius faceres, ſi non curares. quod enim eo labore aſſequi vis, nullo modo aſſequere. tanta eſt enim intimorū multitudo, vt ex his potius aliquis effluat, q̃ nouo ſit aditus: prǽſertim qui nihil afferat pręter operam, in qua ille ſe dediſſe beneficium putabit, ſi modo ipſum ſciet non accepiſſe. Sed tamen aliquid videbimus, in quo ſit ſpes, aliter quidem nō modo non appetendum, ſed etiam fugiendum puto. Ego me Aſturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoq; veniat. Vale.

CICERO TORANO S.D. 97 A

DEderam triduo antè pueris Cn. Planci literas ad te:eo nunc ero breuior,
teq;,vt antea cõsolabar,hoc tempore monebo.Nihil puto tibi esse vtili9,
quàm ibidem operiri,quoad scire possis,quid tibi agendum sit.Nam pr
ter nauigationis longæ & hyemalis, & minime portuosæ periculum,
quod vitaueris,ne illud quidem negligendum,quamuis subito, cum cer-
ri aliquid audieris,te istinc posse proficisci. Nihil est preterea,cur adue-
nienribus te offerre gestias.Multa preterea metuo,quæ cum Milone nostro communicaui.
quid multa! Loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te quocunque opus
erit, facillime & expeditissime conferas. quòd si recipiet ille se,ad tempus aderis: sin (quo- B
niã multa accidere possunt)aliqua res eũ vel impediet,vel morabitur,tu ibi eris,vbi omnia
scire possis. hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo vt te sæpe per literas hortat9 sum,
ita velim tibi persuadeas,te in hac caussa nihil habere,quod timendum sit, preter commu-
nem casum ciuitatis:qui etsi est grauissimus,tamen ita viximus.& id ætatis iam sumus, vt
omnia,quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes va-
lent, summaq; pietate te desiderant, & diligũt & colunt. Tu & cura vt valeas, & te istinc
ne temere commoueas. Vale.

CICERO TORANO S.D. 93

ETsi cum hæc ad te scriberem,aut appropinquare exitus huius calamitosis
simi belli,aut iam aliquid actum aut confectum videbatur,tamen quotidie
commemorabam te vnum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me C
tibi: solosq; nos vidisse,quantũ esset in eo bello mali, in quo spe pacis ex-
clusa, ipsa victoria futura esset acerbissima:quę aut interitũ allatura esset,
si victus esses,aut si vicisses,seruitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi
viri,& sapientes Domitii & Lentuli timẽdum esse dicebant(eram plane,timebam enim, ne
euenirent ea, quę acciderunt)idem nunc nihil timeo,& ad omnem euentum paratus sum.
Cum aliquid videbatur caueri posse,tum id negligi dolebam.nunc vero euersis omnibus re
bus,cum consilio profici nihil possit, vna ratio videtur, quicquid euenerit,ferre moderate:
PRAESERTIM cum omnium rerum mors sit extremum: & mihi sim conscius, me quoad
licuerit,dignitati reipublicę consuluisse,& hac amissa,salutem retinere voluisse. Hæc scri-
psi,non vt de me ipse dicerem,sed vt tu, qui coniunctissima fuisti mecum & senrentia &
voluntate,eadem cogitares. MAGNA ENIM consolatio est,cum recordare, etiam si se- D
cus acciderit,te tamen recte vereq; sensisse. Atq; vtinam liceat aliquando aliquo reipublicę
statu nos frui,interq; nos conferre solicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi
putabamur,quia dicebamus ea futura,quę facta sunt.De tuis rebus nihil esse quod timeas,
præter vniuersę reip.interitũ,tibi confirmo.de me autem sic velim iudices, quantum ego
possim,me tibi,saluti tuę,liberisq; tuis,summo cum studio pręsto semper futurum. Vale.

CICERO DOMITIO S.D. 99

NOn ea res me deterruit,quò minus postea quàm in Italiam venisti,literas
ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pol-
licerer, ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimet ipsi
consilium deesset,nec quid consolationis afferrem in tantis malis,reperie-
bam. Hęc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo
desperatiora, tamen inaneis esse meas literas,quàm nullas malui.Ego si te E
intelligerem plus conatum esse suscipere reipublicę caus[illegible] muneris, quàm quantum præ-
stare potuisses, tamen quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te viuendi, quæ
daretur, quęq; esset,hortarer. Sed cum consilii tui bene fortiterq; suscepti, eum tibi finem
statueris,quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro obte-
storq; te pro nostra vetere coniunctione ac necessitudine, proq; summa mea in te beneuo-
lentia, & tua in me pariter,te vt nobis parenti,coniugi,tuisq; omnibus quibus es fuistique
semper charissimus,saluum conserues: incolumitati tuę tuorumq;,qui ex te pendent,consu
las,quæ didicisti,quæq; ab adolescentia pulcherrime a sapientissimis viris tradita memo-
ria & scientia comprehendisti, iis hoc tempore vtare.quos coniunctos summa beneuolẽtia

quodq; nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore. quòd si Romæ esses, tamen neque A
nos lepôre tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro (nam vt plane exoluam, non postulo: & ipsum quidem multos annos nihil aliud commentor) docebo profecto quid sit humaniter viuere. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta, & tuere, vt facis: vt nostras villas obire, & mecum simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi, quàm soleo, non ocii abundantia, sed amoris erga te. quo me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, vt aliquid ad te huiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pœniteret. Quod si assecutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen consolabor, quòd posthac ad ludos venies: nósque vises: neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale. B

M.T.C. M. MARIO S.D. 101

Andatum tuum curabo diligenter. Sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui expediret illud venire q̃ plurimo. Sed eo vidisti multum, quòd præfinisti, quo ne pluris emerem. Quod si mihi permisisses, qui meus amor in te est, confecissem cum cohæredibus. nunc quoniam tuum precium noui, licitatorem potius apponam, quàm illud minoris veneat. sed de ioco satis est. Tuum negocium agam, sicuti debeo diligenter. De Bursa te gaudere certo scio, sed nimis verecunde mihi gratularis. Putas enim, vt scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quàm morte inimici lætatum. Primum enim iudicio malo, quàm gladio: deinde gloria potius amici, quàm calamitate. In primisque me delectauit, tantum studium bonorum in me extitisse contra incredibilem contentionem clarissimi & potentissimi viri. Postremo, quod vix verisimile fortasse videtur, oderam multo peius hunc, quàm illum ipsum Clodium. Illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et ille cum omnis respublica in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectauit: nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui me stante stare non poterant. hic simiolus animi caussa, me in quem inueheretur, delegerat: persuaseratque nonnullis inuidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde iubeo gaudere te: magna res gesta est, nunquam vlli fortiores ciues fuerunt, quàm qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, a quo ipsi lecti iudices erãt, condemnare. Quod fecissent nunquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine & celebritate iudiciorum, & nouis legibus ita distinemur, vt quotidie vota faciamus, ne intercaletur, vt quamprimum te videre possimus. Vale. C D

M.T.C. M. MARIO S.D. 102

Ersæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (vt video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus vnà, quin etiam ipsum diem memoria teneo. Nam ad III Idus Maias Lentulo & Marcello Consulibus cum in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi solicito animo præsto fuisti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commouebat. Quo tempore vidisti profecto me quoque ita conturbatum, vt non explicatem, quid esset optimum factu. Pudori tamen malui famæq; cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, q̃ propter vitia multa quæ ibi offendi, quò veneram. primum neque magnas copias, neque bellicosas. deinde extra ducem, paucosq; præterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita crudeles, vt ipsam victoriam horrerem. maximũ autem æs alienum amplissimorum virorum. quid quæris? nihil boni præter causam. Quæ cum vidissem, desperans victoriam, primum cœpi suadere pacem, cuius fueram semper author: deinde, cum ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui, vt bellum duceret. Hoc interdũ probabar, & in ea sentẽtia videbatur fore: & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset B

F suis militib⁹ confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus Imperator fuit. Signa tirone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit, victus turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cum integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in victoris manus, aut ad Iubam cōfugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certe nihil fuit praeterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quę dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio: praesertim innocenti, vbi nulla adiuncta est turpitudo. addo etiam cum ea vrbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. quę acciderūt
G omnia dixi esse futura. Veni domum, non quo optima viuendi conditio esset, sed tamen, si esset aliqua forma reipublicae, tanquam in patria vt essem: si nulla, tanq̄ in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa non visa est: cur optarem, multę caussae. Vetus est enim, VBI NON SCIS qui fueris, non esse, cur velis viuere. Sed tamen vacare culpa magnum est solatium, pręsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi viuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hęc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, ꝙ te, cum mei, tum reipublicae cognoui amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, vt primum scires me nūnquam voluisse plus quenquam posse, q̄ vniuersam rempublicam. Postea autem q̄ alicuius culpa tantum valeret vnus, vt obsisti non posset, me voluisse pacem amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat vno, me voluisse etiam. reliquis omnibus postq̄
H non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli. nunc autem, si haec ciuitas est, ciuem esse me: si non, exulem esse non incommodiore loco, quàm si Rhodum aut Mytilenas contulissem. Haec tecum coràm malueram: sed quia longius fiebat, volui per literas eadem: vt haberes quid diceres, siquando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui cum meus interit⁹ nihil fuerit reipublicae profuturus, criminis loco putant esse, quòd viuam. Quibus ego certo scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quis iniqua pace, honeste tamen viuerent. Armis enim inferiores, non caussa fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse quàm velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego si quae volo, expediero, breui tempore, te vt spero, videbo. Vale.

M. T. C. M. MARIO S. D. 103

I D IX. Calendas Iulias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potius: in Pompeianum statim cogito. Sed faciam te antecertiorem. Te cum semper
A valere cupio, tum certe, dum hic sumus. Vides enim quanto post vnà futuri sumus. Quare si quid constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur vt valeas, & me hoc biduo aut triduo expecta. Vale.

M. T. C. CAESARI IMPERATORI S. D. 104.

VIde q̄ mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in iis rebus, quae ad meipsum, sed etiam in iis, quae ad meos pertinent. Caium Trebatium cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, vt eum meis communibus studiis beneficiisq̧ ornatissimum, domum reducerem. Sed postea q̄ & Pom-
K peii commoratio diuturnior erat q̄ putaram, & mea quędam tibi non ignota dubitatio, aut impedire profectionem meam videbatur, aut certe tardare, vide quid mihi sumpserim. Coepi velle ea Trebatium expectare a te, quę sperasset a me. Neq; me hercule minus ei prolixe de tua voluntate promisi, q̄ erā solitus de mea polliceri. Casus vero mirifie⁹ quidā interuenit, quasi vel testis opinionis meę, vel spōsor humanitatis tuę. Nam cum de hoc ipso Trebatio cū Balbo nostro loquerer accuratius domi meę, literę mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat, M. Furium, quem mihi commendas, vel Regem Galliae faciam, vel Leptę Legatum. Si vis tu, ad me alium mitte, quem ornē. Sustulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atq; ita mitto, vt initio mea sponte, post autem inuitatu tuo mittendum duxerim. Hunc mi Cęsar sic velim omni tua

comitate cōplectare, vt omnia quę per me possis adduci, vt in meos conferre velis, in vnum hunc conferas. de quo tibi homine hæc spondeo, non illo vetere verbo meo, quod cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti: sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiaritatem inducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque Tribunatum, neque Præfecturam, neq; vllius beneficii certum nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ insignibus. totum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam istam & victoria & fide præstantem. Sumus enim putidiusculi, q̄ per te vix licet. verum, vt video, licebit. Cura vt valeas, & me vt amas ama. A

B

M. T. C. TREBATIO S. D. 105

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem aut ad Balbum mitto, legitima quędam est accessio commendationis tuę: nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meæ erga te beneuolentiæ. Tu modo ineptias istas, & desideria vrbis & vrbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, q̄ ignouerunt Medeæ, quę Corinthum arcem altam habebant matronæ opulentę, optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illę vitio verterēt, quòd abesset à patria.

Nam multi suam rem bene gessere & publicam patria procul: C
Multi qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.

Quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs. Tu qui cæteris cauere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caueto. & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento,

Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit. Cura vt valeas.

M. C. TREBATIO S. D. 106

EGo te commendare non desisto, sed quid proficiam, ex te scire cupio. Spem maximam habeo in Balbo, ad quem de te diligentissime & sępissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties a Quinto fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque auri neque argenti. Id si ita est, essedum aliquod suadeo capias, & ad nos quamprimum recurras. Sin sine Britannia tamen assequi id, quod volumus, possumus, perfice vt sis in familiaribus Cæsaris: multum enim te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, sed mihi crede tuus pudor, & labor plurimum. Imperatorem liberalissimum, ætatem opportunissimam, commendationem certe singularem habes, vt tibi vnum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale. D

CICERO TREBATIO S. D. 107

SCripsit ad me Cęsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem, propter occupationes suas, sed certe fore. cui quidem ego rescripsi, quàm mihi gratum esset futurum, si quamplurimum in te studii, officii, liberalitatis suæ contulisset. Sed ex tuis literis cognoui præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur Tribuuatus commoda, dempto pręsertim labore militiæ, contempseris. Querar cum Vacerra & Manilio: nam Cornelio nihil audeo dicere, cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris. quin tu vrges istam occasionem & facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Prætiano Iureconsulto, ego te ei non desino cōmendare. scribit enim ipse mihi, te sibi gratias agere debere. De eo, quid sit, cura vt sciam. Ego vestras Britannicas literas expecto. Vale. E

F CICERO TREBATIO S. D. 108

Iandiu ignoro quid agas: nihil enim scribis. Neque ego ad te his duobus mensib⁹ scripseram, quia cũ Q. fratre meo non eras: quò mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire quid agas, & vbi sis hyematurus. Equidẽ velim cum Cæsare. sed ad eum propter eius occupationes nihil sum ausus scribere: ad Balbum tamen scripsi. tu tibi deesse noli. serius potius ad nos dum plenior. quid huc properes, nihil est, præsertim Vacerra mortuo: sed tibi consilium non deest. Quid constitueris, cupio scire. Cn. Octauius tuus familiaris, summo genere natus, Terrę filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cœnam
G inuitat, adhuc non potuit perducere, sed mihi tamen gratum est. Vale.

CICERO TREBATIO S.D. 109

Legi tuas literas, ex quibus intellexi te Cæsari nostro valde iureconsultum videri. Est quod gaudeas, te in ista loca venisse, vbi aliquid sapere videre. Quod si in Britanniam quoque profectus esses, profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamen rideamus licet, sum enim a te inuitatus. Subinuideo tibi vltro te etiam accersitum ab eo, ad quem cęteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationem aspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus, quæ me hercule mi
H hi non minori curæ sunt quàm meę. Valde metuo, ne frigeas in hybernis: quamobrem camino luculento vtendum censeo. Idem & Mutio & Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares: quanquam vos nunc istic satis calere audio: quo quidem nuncio valde me hercule de te timueram, sed tu in re militari multo es cautior, quàm in aduocationibus: qui neque in Oceano natare volueris studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios, quem antea ne Andabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quàm diligenter scripserim, tute scis: quàm sępe, ego. Sed me hercule iam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his literis, quas proxime dedi, putaui, esse hominem commonendum. id feci. quid profecerim, facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo consiliisq́; omnibus. Scire enim cupio, quid agas, quid expectes, quàm longum istum tuum
I discessum a nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadeas velim, vnum mihi esse solatiũ: quare facilius possim pati te esse sine nobis, si tibi id esse emolumento sciam, sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius: me qui te non Romam attraham: te, qui huc non aduoles. Vna me hercule nostra vel seuera vel iocosa congressio pluris erit, quàm non modo hostes, sed etiam fratres nostri Hedui. Quare omnibus de rebus fac quamprimum sciã: aut consolando, aut consilio, aut re iuuero. Vale.

CICERO TREBATIO S.D. 110

Nisi antè Roma profectus esses, nunc eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis iureconsultum desiderat? Ego omnibus, vnde petitur, hoc cõ
K silii dederim, vt a singulis Interregibus binas aduocationes postulent. Satisne tibi videor abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu quid agis, & quid fit? video enim te iam iocari per literas. Hæc signa meliora sunt, quàm in meo Tusculano. Sed quid sit, scire cupio. Consuli quidẽ te a Cæsare scribis, sed ego tibi ab illo cõsuli mallem. quod si aut fit, aut futurum putas, perfer istam militiam, & permane. Ego enim desiderium tui, spe tuorum commodorũ consolabor. Sin ista sunt inaniora, recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando: aut si minus, vna me hercule collocutio nostra pluris erit q̃ omnes Samarobrinę. Denique si te cito retuleris, sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris, non modo Laberiũ, sed etiam sodalem nostrũ Valerium pertimesco. Mira enĩ persona induci potest Britannici iurecõsulti. Hęc ego non rideo, q̃uis tu rideas: sed de re seuerissima tecũ, vt soleo, iocor. Remoto ioco tibi hęc amicissimo animo

præcipio, vt si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium, honestatem, & facultates tuas augeas: sin ista frigebunt, recipias te ad nos. Omnia tamen, quę vis, & tua virtute profecto, & nostro summo erga te studio consequere. Vale. A

M. CICERO TREBATIO S. D. XI

Irabar, quid esset q tu mihi literas mittere intermisisses. Indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factum. O castra præclara: quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem? Iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & Titius familiaris meus. Sed quonam modo ius ciuile defendes, cum omnia tua caussa facias, non ciuium? B Vbi porro illa erit formula fiduciæ, INTER Bonos bene agier oportet? Quis enim est, qui facit nihil, nisi sua caussa? Quod ius statues communi diuidundo, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum scias Iouem iratum esse nemini posse? Quid fiet porro populo Vlubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι nō oportere? Quare si plane à nobis deficis, moleste fero: sin Pāsę assentari commodū est, ignosco, modo scribas aliquando ad nos, quid agas: & a nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

M. CICERO TREBATIO S. D. XII

Deò ne me iniustum esse existimasti, vt tibi irascerer, q parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamq; caussam me arbitrare literas ad te iādiu nō misisse? Mihi perturbatio animi tui, quā primis literis perspiciebam, molestiam attulit. Neque alia fuit vlla caussa intermissionis literarum, nisi q vbi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi mi Testa, vtrum superbiorem te pecunia facit, an q te Imperator consulit? Moriar, ni (quæ tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quàm inaurari. Si vero vtrunq; est, quis te feret præter me, qui omnia ferre possum? Sed vt ad rem redeam, te istic inuitum non esse vehementer gaudeo: & vt illud erat molestum, sic hoc est iucundum. Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam vt audio, istic C

Non ex iure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, vadunt solida vi. D

Neq; est q illam exceptionem in interdicto pertimescas, q tu prior cum hominibus armatis veneris. scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed vt ego quoq; te aliquid de vestris cautionibus admoneam, Treuiros vites censeo: audio capitales esse, mallem auro, argēto, ære essent. sed aliàs iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim q̄ diligentissime. Ad tertium nonas Martias. Vale.

CICERO TREBATIO S. D. XIII

HRysippus Vettius Cyri architecti libertus fecit, vt te non immemorem putarem mei. salutem enim mihi verbis tuis nunciauit. Valde iam lautus es, qui grauere literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. E Quod si scribere oblitus es, minus multi iam te aduocato, caussa cadent: sin nostri oblitus, dabo operam, vt istuc veniam antè, q̄ plane ex animo tuo effluo: sin te æstiuorum timor te debilitat, aliquid excogita, vt fecisti de Britannia. Illud quidem perlibēter audiui ex eodem Chrysippo, te esse Cęsari familiarem. Sed mehercule mallem id, quod erat ęquius, de tuis rebus, ex tuis literis q̄ sępissime cognoscere. Quod certe ita fieret, si tu maluisses beneuolentię q̄ litium iura perdiscere. Sed hęc iocati sumus, & tuo amore, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosq; à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

CICERO TREBATIO S.D. 117 A

Ccepi a te aliquot epistolas vno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me cætera delectarunt. significabant enim te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem virum & constantem. Quæ ego paulisper a te ita desideraui, non vt imbecillitate animi tui, sed magis, vt desiderio nostri te æstuare putarem. Quare perge, vt cœpisti, forti animo istam tolera militiam. Multa mihi crede assequere: ego enim renouabo commendationem, sed tempore. Sic habeto, non tibi maiori esse curæ, vt iste tuus a me discessus fructuosissimus tibi sit, quàm mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias. ego enim ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed vt ad epistolas tuas redeam, cætera belle: illud miror, quis solet eodem exemplo plureis dare, qui sua manu scribit? Nam quòd in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quàm hæc scribere: nisi forté tuas formulas. Nõ enim puto te meas epistolas delere, vt reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem tibi suppeditare? Iam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscũ reliqueris. Ego te Balbo, cum ad nos proficiscetur, more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus, eram enim absuturus mense Aprili. Has literas scripsi in Pontino, cum ad villam Metrilii Philomenis diuertissem, ex qua iam audieram fremitum clientum meorum, quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Vlubris honoris mei caussa vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura vt valeas. Sexto Idus Apirileis, de Pontino. B C

M.C. TREBATIO S.D. 118

Pistolam tuam, quam accepi ab Lucio Aruntio, conscidi innocentem. nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi posset. Sed & Aruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras. Verum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam nouis rebus. Vale.

CICERO TREBATIO S.D. 119

Ide quanti apud me sis, etsi iure id quidem, non enim amore te vinco. Veruntamen quod præsenti tibi propè subnegaram, nõ tribuere certe id absenti non potui. Itaque vt primum Velia nauigare cœpi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegii scriptum: quam plenissime res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora, cogitare debebis, NVLLAM ARTEM literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longe abieris. num ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen lumenq; desiderant. quanquam tu si attente leges, si sępius per te omnia consequere, vt certe intelligas. Vt vero etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequere. In qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale V Calen. Sextileis. Rhegio. D E

CICERO TREBATIO S.D. 120

Mabilior mihi Velia fuit, q͛ te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicã te, quẽ quis non amat? Rufio medius fidius tuus ita desiderabatur, vt si esset vnus è nobis. Sed ego te nõ reprehẽdo, qui illũ ad ędificationẽ tuã traduxeris. Quãq; eñ Velia nõ est vilior, q̃ Lupercal, tñ istuc malo, q̃ hęc omnia. Tu si me audies, quẽ soles, has paternas possessiones tenebis (nescio quid enim Velienses verebantur) neque Halethem nobilem amnem relinques, nec

F Papirianam domum deseres. quanquam illa quidem habet lucum, a quo etiam aduenę teneri solent. quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his pręsertim temporibus habere profugium, primum eorum vrbem, quibus charus sis: deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto salubri amœnoque loco: idque etiam mea interesse mi Trebati arbitror. Sed valebis, meaque negocia videbis, meque, Diis iuuantibus ante brumam expectabis. Ego a Sexto Fabio Niconis discipulo librum abstuli, Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. O medicum suauem, meque docilem ad hanc disciplinam. Sed Bassus noster me de hoc libro celauit: te quidem non videtur. Ventus increbescit. Cura vt valeas. XIII Calendas Sext. Velia.

CICERO TREBATIO S.D. 93

G Illii causam te docui. is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri sponsionem illam non sine periculo facere posse. Etsi bonorum Turpilię possessionem Q. Cæpio Prætor ex edicto suo mihi dedit, negare aiebat Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Offilium dicere, tecum se locutum negabat: meque rogauit, vt se & causam suam tibi commendarem. Nec vir melior mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum vltro veneris, eique pollicitus eris: sed si me amas, quamprimum hoc te vehemēter etiam atque etiam rogo. Vale.

H CICERO TREBATIO S. D. 94

Illuseras heri inter scyphos, quòd dixeram controuersiam esse, possetne hęres, quod furtum antea factum esset, recte furti agere. Itaque etsi domum bene potus, seroque redieram, tamen id caput, vbi hæc controuersia est, notaui, & descriptum tibi misi, vt scires id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Aelium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scæuolæ & Testæ assentior. Vale.

I M. C. M. FABIO GALLO S.D. 95

Tantum ex Arpinati veneram, cum mihi a te literæ reddite sunt, ab eodemque accepi Auiani literas, in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac quæso, qui ego sum, esse te. estne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die: deinde plus annua postulare? Sed essent mi Galle omnia facilia, si & ea mercat⁹ esses, quę ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram. Attamen istęc ipsa quę te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. plane enim intelligo, te non modo studio, sed etiam amore vsum, quæ te delectatint hominem (vt ego semper iudicaui) in omni iudicio elegantissimum, quęque me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damasippus in sententia: prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. Tu aūt
K ignarus instituti mei, quanti ego genus omnino signorū omnium non ęstimo, tanti ista quatuor aut quinque sumpsisti. Bacchas istas cū Musis Metelli cōparas: quid simile? primū ipsas ego Musas nunquam tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approbantibus. sed tamē erat aptum bibliothecę studiisque nostris congruens. Bacchis vero vbi est apud me locus? At pulchellæ sunt: noui optime, & sępe vidi. nominatim tibi signa mihi nota mandassem, si probassem. Ea enim signa ego emere soleo, quę ad similitudinem gymnasiorum exornēt mihi in palæstra locum. Martis vero signum quò mihi pacis authori? Gaudeo nullum Saturni signū fuisse. hęc enim duo signa putarem mihi ęs alienum attulisse. Mercurii mallem aliquod fuisset: felici⁹ puto cū Auiano trāsigere possem⁹. Quod tibi destinaras Trapezophorō, si te delectat, habebis: sin aūt sentētiā mutasti, ego habebo. Scilicet ista quidē summa, nę ego multo libētius emerim diuersoriū Tarracinę, ne semp hospiti molest⁹ sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui plane res certas mandaram: itemque Iunii, quē puto tibi notum esse

Auiani familiarem. Exedria quędam mihi noua sunt instituta in porticula Tusculani, ea vo A
lebam tabellis ornare. etenim si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed ta
men si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando accersantur, quo
genere vecturæ. Si enim Damasippus in sententia nō manebit, aliquem pseudodamasippū
vel cum iactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum, iam id ego proficiscens
mandabam meæ Tulliæ. Ea enim ipsa hora acceperam tuas literas: egeram etiam cum tuo
Nicia, ꝙ is vtitur, vt scis, familiariter Cassio. Vt redii autē, prius q̄ tuas legi has proximas
literas, quæsiui de mea Tullia quid egisset. per Licinium se egisse dicebat. sed opinor Cas-
sium vti non ita multum sorore. ea porro negat se audere, cum vir abesset (est enim profe-
ctus in Hispaniam Dexius) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimum tanti
a te ęstimatam consuetudinem vitę victusq; nostri: primum, vt eam domum sumeres, vt B
non modo prope me, sed plane mecum habitare posses: deinde, vt migrare tantopere festi-
nes. Sed ne viuam, si tibi concedo, vt eius rei tu cupidior sis q̄ ego sum. Itaque omnia expe-
riar. Video enim quid mea intersit, quid vtriusq; nostrum. si quid egero, faciā vt scias. Tu
& ad omnia rescribes, & quando te expectem, facies me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.

M. C. M. FABIO GALLO S. D. 96

Moris quidem tui, quoquo me verti, vestigia, vel proxime de Tigellio per-
spexi. sensi enim ex literis tuis valde te laborasse. Amo igitur volūtatē. Sed
pauca de re: Cepius (opinor) olim, NON omnibus dormio, sic ego nō omni
bus mi Galle seruio. Etsi quæ est hæc seruitus? Olim cū regnare existima-
bamur, non tam ab vllis quàm hoc tempore obseruor à familiarissimis Cę C
saris omnibus, pręter istum. Id ego in lucris pono non ferre hominem pe-
stilentiorem patria sua: eumq; addictum iam tum puto esse Calui Licinii hipponacteo prę-
conio. At vide quid succenseat. Phameę caussam susceperam: ipsius quidem caussa. erat e-
nim mihi sane familiaris. Is ad me venit, dixitq; iudicem sibi operam dare constituisse eo
ipso die, quo de P. Sextio in cōsiliū iri necesse erat. respōdi nullo modo me facere posse. quē
vellet alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. Ille autem qui sciret se nepotem bel
lum tibicinem habere, & sat bonum vnctorem, discessit à me, vt mihi videbatur, iratior. Ha
bes Sardos venaleis, alium alio nequiorem. Cognosti meam caussam, & istius Salaconis ini-
quitatem. Catonem tuum mihi mitte, cupio enim legere: me adhuc non legisse, turpe vtri-
que nostrum est. Vale.
D

CICERO M. FABIO GALLO S D. 97

Vod epistolā conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes, cum libe-
bit. Quod autem me mones, valde gratum est: idq; vt semper facias, rogo.
Videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδό-
νιον. Sed heus tu, manū de tabula: magister adest citius q̄ putaramus. Ve-
reor ne in Catonium Cato nos. Mi Galle caue putes quicq̄ melius, q̄ episto
lę tuę partē ab eo loco, Cętera labūtur. Secreto hoc audi, tecum habeto, ne
Apellę quidē liberto tuo dixeris. pręter duo nos, loquitur isto modo nemo: bene malène, vi
dero: sed quidquid est, nostrum est. Vrge igitur, nec trāsuersum vnguē (quod aiunt) à stylo. B
is enim est dicendi opifex. atq; equidem aliquantum iam etiam noctis assumo. Vale.

CICERO GALLO S. D. 98

VM decimū iam diem grauiter ex intestinis laborarē, neq; iis, qui mea o-
pera vti volebant, probarem me non valere, quia febrim non haberem, fu-
gi in Tusculanum, cum quidem biduum ita ieiunus fuissem, vt ne aquam
quidem gustarem. Itaq; confectus languore & fame, magis tuum officium
desideraui, quàm abs te requiri putaui meum. Ego autem cum omneis mor
bos reformido, tum ꝙ Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicant

F δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη molesta esse:quorum alterum morbum edacitatis esse putãt, alterum etiam turpioris intemperantię. Sane δυσεντερίαν pertimuerã. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortassis iam senescẽtis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, vnde hoc acciderit, quomodove cõmiserim: lex sumptuaria, quæ videtur λιτότητα, attulisse, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volũt isti lauti terra nata, quę lege excepta sunt, in honorẽ adducere, fungos, heluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil possit esse suauius. in eas cum incidissem in cœna augurali apud Lẽtulum, tãta me διάῤῥοια, arripuit, vt hodie primũ videar cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & murenis facile abstinebã, à beta etiam & malua deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. tu tamen cum audisses ab Anitio (vidit enim me nauseantẽ) non modo mittendi caussam iustã habu
G isti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. nam & vireis & corpus amisi. Sed si morbum depulero, facile (vt spero) illa reuocabo. Vale.

M. C. M. FABIO GALLO S. D. 127

MIROR cur me accuses, cum tibi id facere nõ liceat: quod si liceret, tamẽ nõ debebas. Ego enim te in Consulatu obseruauerã: & ais fore, vt te Cęsar restituat. Multa tu quidẽ dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea caussa petisse: vtinã semper esses Tribunus, intercessorẽ non quęreres. Negas me audere, quod sentiã dicere: quasi tibi, cum parum pudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hęc tibi scripsi, vt isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus
H esses, libenter tibi me & facile purgassem. Non enim mihi ingrata sunt quæ fecisti, sed quæ scripsisti molesta. Me autem propter quem cæteri liberi sunt, tibi liberum non visum demiror. Nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, vt ais, detulisti, quid ego tibi debeo? sin vera, tu es optimus testis, quid mihi populus Romanus debeat. Vale.

M. C. CVRIO S. D. 128

MEmini ꝙ mihi desipere videbare, ꝙ istic potius viueres q̃ nobiscum. Erat enim multo domicilium huius vrbis (cum quidem hæc vrbs) aptius humanitati & suauitati tuæ, q̃ tota Peloponnesus, nedum Patræ. Nunc cõ
I tra & vidisse mihi multum videris, cum prope desperatis his rebus, te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. q̃q̃ quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed ꝙ tu cui licebat, pedibus es consecutus, vt ibi esses, vbi nec Pelopidarũ: nosti cętera nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cũ enim salutationi nos dedimus amicorum, quę fit ex hoc etiã frequentius, q̃ solebat, ꝙ quasi auem albam videtur bene sentientẽ ciuem videre: abdo me in bibliothecam. Itaq; opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties. Intellexi enim ex tuo sermone quodã cum mœstitiam meã & desperationẽ accusares domi tuę, dicere te, ex meis libris animum meum desiderare. sed me hercule & tum remp. lugebam, quę non solum suis erga me, sed etiã meis erga se beneficiis erat mihi charior. & hoc tempore, q̃q̃ me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet valere, sed etiam dies, quę stultis quoq; mederi solet: tamẽ doleo ita communem rem esse dilapsam, vt
K ne spes quidẽ melius aliquando fore relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt (nisi forte id ipsum esse nõ debuit) sed alia casu, alia etiã nostra culpa sic acciderũt, vt de pręteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video: quare ad prima redeo. Sapienter hęc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu. Vale.

M. CVRIVS M. CICERONI S. D. 129

SI vales, bene est. Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri. ergo fructus est tuus, mancipiũ illius: quod quidẽ, si inter vos senes emptionalis venale proscripserit, egerit non multum. At illa nostra pędicatio quanti est? nos quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere. Quare Cicero mi persevera constanter nos conseruare, & Sulpitii successori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis præceptis ob-

temperare possim⁹, resq; ad ver lubentes videre, & nostra desigere, deoptateq; tuto possim⁹, A
Sed amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo patrone mi bene vale, Tironemq; meum saluta nostris verbis. Dat. ad IIII Calendas Nouembreis.

CICERO CVRIO S.D. 130

Go vero iam te nec hortor, nec rogo, vt domum redeas: quin hinc ipse euolare cupio, & aliquo peruenire, vbi nec Pelopidarũ nomen, nec facta audiam. Incredibile est q̃ turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Næ tu videris multo antè prouidisse, quid impenderet, tum cum hinc profugisti. B quanquam hęc etiam auditu acerba sunt, tamen audire tolerabilius est, quàm videre. In campo certe non fuisti, cum hora secunda comitiis quęstorus institutis, sella Q. Maximi, quem illi Consulem esse dicebant, posita esset. quo mortuo nunciato, sella sublata est. Ille aũt qui comitiis tributis esset auspicatus, centuriata habuit, COS. hora septima renũciauit, qui vsq; ad Calen. Ianuar. esset, quæ erãt futurę mane postridie. Ita Caninio COS. scito neminẽ prãdisse. nihil tamẽ eo COS. mali factũ est. fuit enĩ mirifica vigilãtia, qui suo toto Cõsulatu somnũ non viderit. Hęc tibi ridicula videtur, non enĩ ades. quę si videres, lachrymas non teneres. Quid si cętera scribam? Sũt enim innumerabilia generis eiusdem, quę quidem ego non ferrem, nisi me in philosophię portum cõtulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quando proprium te esse scribis mancipio & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. ID ENIM cuiusq; est proprium, quo quisq; fruitur atque vtitur. Sed hæc aliàs pluribus. Acci C
lius qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio affectus est. bis enim est a me iudicio capitis rebus saluis defensus, & est homo non ingratus, meq; vehementer obseruat. Ad eum de te diligentissime scripsi. eamq; epistolam cum hac coniunxi: quam ille quando acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

CICERO CVRIO S.D. 131

Acile perspexi ex tuis literis, quòd semper studui & me a te plurimi fieri, & te intelligere q̃ mihi charus esses. Quod quando vterque nostrum consecutus est, reliquum est, vt officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Ad Accilium non fuisse necesse D
meas dari literas, facile patior. Sulpitii tibi operam, intelligo ex tuis literis, non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, vt, quemadmodum scribis, nec caput nec pedes. Equidem vellem vti pedes haberent, vt aliquando redires. Vides enim exaruisse iam veterem vrbanitatem: vt Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur quęso, ne tantum semen vrbanitatis vnà cum repub. intereat. Vale.

M. T. C. VOLVMNIO S.D. 132

Vod sine prenomine familiariter, vt debebas, ad me epistolam misisti, primum addubitaui, num a Volumnio Senatore esset, quocum mihi est ma- B
gnus vsus: deinde εὐτραπελία literarum fecit, vt intelligerem tuas esse. Quibus in literis omnia mihi periucunda fuerunt: pręter illud, φ parum diligenter possessio salinarum mearum a te procuratore defenditur. Ais enim, vt ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorũ, vt cognosci sua sponte possint. Sed quando tanta fex est in vrbe, vt nihil tam sit ἄκυρον, quod non alicui venustũ esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegãs ὑπερβολή, nisi παράγραμμα, bellum, nisi ridiculũ παρὰ προσδοκίαν. nisi cętera, quę sunt a me in secundo libro de Oratore per Antonii personam disputata de ridiculis, ἔντεχνα, & arguta apparebunt, vt sacramento contendas mea non esse.

F Nam de iudiciis quòd quereris, multo laboro minus: trahantur per me pedibus omnes rei, vel Selius tam eloquens, vt possit probare se liberum: non laboro. Vrbanitatis possessionẽ amabo, quibusuis interdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno cæteros. Deri deri te putas: nunc demum intelligo te sapere. Sed me hercule extra iocum, valde mihi tuę literæ facetę elegantesq; visæ sunt. illa quamuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamẽ risum non mouerunt. Cupio enim nostrum illum amicum in Tribunatu quàmplurimum habere grauitatis. id cum ipsius caussa (est enim mihi, vt scis, in maioribus) tum me hercu le etiam reipub. quam quidem, q̃uis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu mihi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quamsępissime de rebus vrbanis, de repub. Iucundus est mihi sermo literarum tuarum. Pręterea Dolabellã, G quem ego perspicio & iudico cupidissimum esse atque amantissimum mei cohortare, & cõfirma, & redde plane meum. Non mehercule, q; quicquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

M.T.C. VOLVMNIO S.D. 194

QVòd declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quòd Hircio inuideres, nisi eum amares, non erat caussa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiæ magis, q̃ quòd me audiret, inuideres. Nos enim plane mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus te plaudẽte vigebamus, amissis: vt etiam siquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, q; hæc pennigero, non armigero H in corpore tela exerceantur: vt ait Philoctetes apud Accium abiecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora. quanq̃ venies, vt ipse intelligis, in maximarũ quasi concursum occupationum. quas, si vt volumus, exceperimus, ego vero multam salutem & foro dicam & curię: viuamq; tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nã & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius vterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis vtuntur auribus. Opus est hic limatulo & politulo tuo iudicio, & illis interioribus literis meis, quibus sæpe verecundiorem me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam iam personam, in qua me sæpe illi ipsi probaui: ac me totum in literas abdere, tecumq; & cum cęteris earum stu I diosis honestissimo ocio perfrui. Tu vellem ne veritus esses, ne pluribus legerem tuas literas, si mihi (quemadmodum scribis) longiores forte misisses: ac velim posthàc sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasq; gratissimas fore. Vale.

M.T.C. EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIB. OCTAVVS.

CAELIVS M. CICERONI S.D. 195

QVOD tibi decedens pollicitus sum, me omneis res vrbanas diligentissime tibi perscripturum, data opera paraui qui sic omnia persequeretur, vt verear, ne tibi arguta nimium hęc sedulitas vi K deatur. Tametsi tu scio, q̃ sis curiosus, & q̃ omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoq; rerum, quę domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantię condemnes, quòd hunc laborẽ alteri delegaui: non quin mihi suauissimum sit, & occupato, & ad literas scribendas, vt tu nosti, pigerrimo, tuę memorię dare operam. Sed ipsum volumen, quod tibi misi, facile, vt ego arbitror, me excusat. Nescio cui⁹ ocii esset non modo perscribere hæc, sed omnino animaduertere. Omnia enim sunt ibi Senatusconsulta edicta, fabulæ, rumores. quod exemplum si forte minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in rep. maius actum erit, quod isti operarii min⁹ commode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ existimatio consecuta, quæq; de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Vt nunc est, nulla magnopere expectatio est. Nam & illi rumores de comitiis Trãspadanorum, Cumarum tenus ca-

luerunt. Romam cum venissem, ne tenuem quidem auditionem de ea te accepi. Praeterea A
Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarū Galliarum. in Calen. Iun.
vt mihi ipse dixit, eam distulit relationem, qua sane meos sermones expressit, qui de eo
tum fuerant, cum Romae nos essemus. Tu si Pompeium, vt volebas, offendisti, qui tibi vi-
sus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamq; ostenderit voluntatem (solet em̄ aliud
sentire, & loqui: neque tantum valere ingenio, vt non appareat, quid cupiat) fac mihi per-
scribas. Quòd ad Caesarem, crebri & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat
veniunt: alius equitem perdidisse, quod opinor certe factum: alius septimam legionem va
pulasse, ipsum apud Beluacos circunsederi interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc
certi quicq̄ est, neque haec incerta quidē, tamen vulgo iactantur, sed inter paucos, quos tu no
sti plane, secreto narrantur. at Domitius, cum manus ad os apposuit. Te ad IX Calend. B
Iun. subrostrarii (quod illorum capiti sit) dissiparant periisse, ita vt in vrbe ac foro toto
maximus rumor fuerit: atq; Pompeium in itinere occisum. Ego, qui scirem Q. Pompeium
Bauli schoenobaticam facere, & vsq; eo, vt ego misererer eius esuriei, non sum commotus:
& hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, vt defungeremur optaui. Plancus qui-
dem tuus Rauennae est, & magno congiario donatus a Caesare, nec beatus, nec bene instru
ctus est. Tui Politici libri omnibus vigent. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 37

Erte inquam absolutus est: me repraesentante pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in vnoquoque genere sententiis. Vide modo inquis. non mehercules. nihil enim vnquam tam praeter opinionem, C
tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego quum pro amici
tia validissime fauerem ei, & me iam ad dolendum praeparassem, postq̄ fa-
ctum est obstupui, & mihi visus sum captus esse. Quid alios putas? clamori
bus scilicet maximis iudices corripuerunt, & ostenderunt plane esse, quod ferri non posset.
Itaq; relictus lege Licinia maiore esse periculo videtur. Accessit huc, quod postridie eius ab-
solutionis, in theatrum Curionis Hortensius introiit, puto vt suum gaudium gauderemus.
Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & ridentium sibilus. Hoc magis animad-
uersum est, q; intactus a sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem. Sed tot bene, vt in to-
tam vitam, quamuis satis esset, & poeniteret eum iam vicisse. De rep. quid tibi scribam, ni
hil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed (vt mihi videbatur) consilio. De co
mitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & ig- D
nobilem egentem. Nam M. Octauius Cn. filius, & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo scri-
psi, q; scio te acriter propter Hirrum, nuncium nostrorum comitiorum expectaturum. Tu
tamen simul ac me designatum audieris, vt tibi curae sit, quod ad pantheras attinet. Syn-
grapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum vrbanarum primum dedi L.
Castrinio Paeto: secundum ei, qui has literas tibi reddet. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 38

St ne? vici, & tibi saepe, quod negaras discedens curaturum, literas mit-
to? est, si quidem perferuntur, quas do. Atq; hoc eo diligentius factito, q;
cum ociosus sum, plane vbi delectem ociolum meum, non habeo. Tu cum
Romae eras, hoc mihi certum ac iucundissimum vacanti negocium erat, te-
cum id ocii tempus consumere, idq; non mediocriter desidero, vt non mo-
do mihi solus esse, sed Romae, te profecto, solitudo videatur facta: & qui E
(quae mea negligentia est) multos saepe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc
quotidie non esse te, ad quem cursitem discrucior. Maxime vero, vt te dies noctesque quae
ram, competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas Auguratus tuum competitorem do
lere & dissimulare me certiorem, quàm se, candidatum? de quo vt quem optas, quamprimū
nuncium accipias, tua mediusfidius magis, quàm mea caussa cupio. Nam mea, si fio, for-
sitan cum locupletiore referam: sed hoc vsque eò suaue est, quod, si acciderit, tota vita ri-
sus nobis deesse non poterit. Sed tanti me hercule non multum M. Octauius eorum odia,
qui Hirrum premunt, quae permulta sunt, subleuat. Quòd ad Philotimi liberti officium,
& bona Milonis attinet, dedimus operā, vt & Philotimus quàm honestissime Miloni absen-

F ti eiusq́ necessariis satisfaceret,& secundum eius fidem & sedulitatem existimatio tua conseruaretur. Illud nunc a te peto,si eris(vt spero)ociosus,aliquod ad nos,vt intelligam⁹ nos tibi curę esse,syntagma conscribas. Quid tibi istuc,inquis,in mentem venit homini non inepto?aliquod ex tam multis tuis monimentis extare,quod nostrae amicitię memoriam posteris quoque prodat. Cuiusmodi velim,puto quaeris. Tu aptius,qui omnem nosti disciplinā, quod maxime conuenit,excogitabis. Genere tamen,quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam,vt versetur inter manus,habeat. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 139

G INuideo tibi, quòd multa quotidie,quae mirer,istòc perferuntur. Primum illud absolutum Messalam,deinde eundem condemnatum. C. Marcellum COS. factum. M. Claudium a repulsa,postulatum à Gallis duobus. P. Dolabellam Quindecimuirum factum. Hoc tibi non inuideo,caruisse te pulcherrimo spectaculo,& Lentuli Surae repulsi vultum non vidisse. At qua spe?quàm certa opinione descenderat? quàm ipso diffidente Dolabella! & Hercules,nisi nostri quę acutius vidissent, pene concedente aduersario superasset. Illud te non arbitror miratum,Seruium Trib.pl.designatum, condemnatum:cuius locum C.Curio petiit. sanequàm multis incutit,qui eum facilitatemq́ eius non norunt, magnum metum. Sed vt spero & volo,& vt se fert,ipse bonos Senatus mallet: totus,vt nunc est,hoc scaturit. Huius autem voluntatis initium & causa inest,quòd eum non mediocriter Cęsar,qui solet
H infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adiungere, valde contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse,quod a reliquis quoque vsque eo est animaduersum,vt Curio,qui nihil consilio facit,ratione & insidiis vsus videretur,in euitandis eorum consiliis,qui se intenderant aduersarios in eius Tribunatum. Laelios & Antonios, & id genus valenteis dico. Has ego tibi literas eo maiore misi interuallo,quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant,& expectare in dies exitum cogebant, vt confectis omnibus te facerem certiorem. Ad Calen. Sextileis vsque expectaui. Pretoris morę quędam inciderunt. Mea porro comitia,quem euentum sint habitura,nescio:opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet,incredibilem Aedil.pl.comitiis nacta sunt. Nam M. Cęlium Vicinianum mētio illa fatua, quam deriseramus olim,& promulgatio de Dictatore subito deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. inde Hirrum cuncti ad non faciendum flagitare. Spero
I te celeriter, & de nobis quod sperasti, & de illo quod vix sperare ausus es, auditurum. De republica iam noui quicquam expectare desieramus. Sed cum Senatus habitus esset ad Apollinis ad XI Calendas Sextileis, & referretur de stipendio Cn. Pompeii, mentio facta est de legione ea,quam expensam tulit C. Cęsari Pompeius,quo numero esset,quo appeteretur, cum ex Gallia coactus esset dicere Pompeius se legionem abducturum,sed non statim sub mentionem & conuicium obtrectatorum. Inde interrogatus de successione C.Cęsaris,de qua,hoc est de prouinciis,placitum est,vt cum primum ad vrbem reuerteretur Cn. Pompeius,coram eo de successione prouinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitū Pompeius erat iturus,& statim puto Idib. Sext.de ea re factum iri: profecto aut transigetur aliquid,aut turpiter intercedetur. Nam disputando coniecit illam vocem Cnęus Pompeius, Omneis oportere Senatus dicto audienteis esse. Ego tamen sic nihil expecto, quo
K modo Paulum Consulem designatum primum sententiam dicentem. Sępius te admoneo de syngrapha Sitiana. cupio enim te intelligere eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, vt Cybiratas accersas curesq́ mihi vt vehantur. Pręterea nunciatum nobis, & pro certo iam habetur, Regem Alexandrinum mortuum. quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Calen. Sext. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 140

Va tu cura sis,quod ad pacē prouinciae tuę finitimarūq́ regionū attinet, nescio:ego quidem vehemēter animi pendeo. Nam si hoc more moderari possemus,vt pro virib⁹ copiarum tuarum belli quoque existeret magnitudo,& quātum gloriae triumphoque opus esset assequeremur, periculosam & grauem

illam dimicationem euitaremus, nihil tam esset optandum. Nunc si Parthus mouet ali- A
quid, scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus vix vnum saltum tueri potest Hanc autem nemo ducit rationem, sed omnia desiderantur ab eo, tanquam nihil denegatum sit ei, quò minus quàm paratissimus esset, qui publico negocio præpositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Gallias cõtrouersiam non video. Tamet si hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen quo maturius constitueres, cum hunc euentum prouidebam, visum est, vt te facerem certiorem. Nosti enim hęc tralatitia: de Gallis constituetur, erit qui intercedat: deinde alius existet, qui, nisi libere liceat de omnibus prouinciis decernere Senatui, reliquas impediat. sic multum ac diu ludetur, atque ita diu, vt plus biennium in his tricis moretur. Si quid noui de republica quod tibi scriberem, haberem, vsus essem mea consuetudine, vt diligenter & quid actum esset, & B
quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. Sane tanquam in quadam silice iam omnia adhęserunt. Marcellus idem illud de prouinciis vrget, sed neque adhuc frequentem Senatum efficere potuit. Hoc sic pręterito anno Curio Tribunus, & eadem actio de prouinciis introiuit, vt quàm facile nunc sit omnia impedire: & quod hoc Cęsari, qui sua causa rempublicam non curet, superet, non te fallit. Vale.

CAELIVS CICERONI S. D. 141

NOn dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum, sane non ea, quam existimaueram, inuidia. Neque enim stulte Appius, qui simulatque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphique postulationem abiecerat. Quo facto retudit sermones: paratiorque visus est, quàm sperauerat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. C
Scio tibi eum non esse odio, quod velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum ius exegeris, cauendum tibi erit, ne parum simpliciter & candide posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porro tutum tibi erit. si quid volueris gratificari. nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem & nominis delationem, vxor a Dolabella discessit. Quid mihi discedens mandaris, memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est iam tempus plura narrandi. Vnum illud monere te possum, si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas, & expectes quemadmodum exeat ex hac caussa. Denique inuidiosum tibi sit, si emanarit. Porro significatio vlla si intercesserit, clarius quàm deceat, aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ spei tam opportuna ac D
ciderit: quæque in negocio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio laborare, vt etiam putent alterutrũ de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absoluimus: & hercule confecta omnia fœda & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc Senatusconsultum nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro Tribunatus conglaciat. Sed dici non potest, quomodo hic omnia iaceant. Nisi ego cum tabernariis & aquariis pugnarem, veternus ciuitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigescimus. Tamen quoquo modo hic omnia iaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. hoc sic nunciatum est. Quod tibi suprà scripsi, Curionem frigere, iam calet. nam feruentissime concerpitur. Bellissime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cęsare loqui cœpit, legemque Viariam non dissimilem agrarię Rulli, & Alimentariam, quas iubet Ae E
diles metiri iactauit. hoc nondum fecerat, cum priorem epistolę partem Appio scripsi. Amabo te, si quid quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella, integrũ tibi reserues, suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuę ęquitatis, opinionique hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantheras Gręcas me non habere. Vale.

CAELIVS CICERONI S. D. 142

QVAM cito tu istinc decedere cupias, nescio. ego quidem eo magis, quo adhuc felicius res gessisti. Dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliqui perturbent. Breuiores has literas properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie de-

F deram. Res autem nouæ nullæ sane acciderunt, nisi hęc vis tibi scribi, quæ certe vis. Corni ficius adolescens Orestillę filiam sibi despondit. Paula Valeria soror Triarii diuortium sine caussa, quo die vir è prouincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. Bruto: nondum rettulerat. Multa in hoc genere incredibilia te absente acciderunt. Seruius Ocella nemini persuasisset se mœchum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. quæres vbi? vbi hercule ego mini me vellem. relinquo tibi, quod ab aliis quæras. neque enim displicet mihi, Imperatorem singulos percontari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. iij

G Etsi de republica quę tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gauisurum te putem, habeo, quàm hoc. Scito C. Sempronium Rufum, mel ac delicias tuas calumniam maximo plausu tulisse, quòd is in caussa M. Tuccium accusatorem suum post ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendam. Dubium porro illi non erat. Nemini hoc deferre munusculum maluit, quàm suo accusatori. Itaque sine vllo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. At ego simulatque audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque verbum de re facio. Totum Sempronium vsque eo perago, vt Nestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid iniuriis suis esset, quo Nestorius teneretur. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet.

H M. Seruilius postquam inceperat, omnibus in rebus turbarat, ne quod non venderet, cuiquam relinqueret: maximeque nobis traditus erat inuidię. Neque Laterensis, Prætore postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia peruenisset, recipere voluit. Quòd Pylius necessarius Attici nostri de repetundis eum postulauit, magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui est cœptum. Quo vento proiicitur Appius Minor, vt indicet de pecunia ex bonis patris peruenisse ad Seruilium, prçuaricationisque caussa diceret depositum HS LXXXI. Admiraris amentiam, immo actiones stultissimas? quid si nefarias patris confessiones audisses? Mittit in consilium eosdem illos, qui litem æstimarant, iudices. Cum æquo numero sententię fuissent, Laterensis leges ignorans pronunciauit, quid singuli ordines iudicassent: & ad extremum, vt solent, non redigam. Postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi cœptus, legisque vnum & centesimum caput legit, in quo ita erat, QVOD EORVM IVDICVM maior pars iudicarit, id ius ratum esto, in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit. postulante rursus Appio, cum Lucio Lolio transegit, & relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius de repetundis saucius Pylio tradetur. Nam de diuinatione Appius, cum calumniam iurasset, contendere ausus non est, Pylioque cessit. & ipse de pecuniis repetundis à Seruiliis est postulatus, & præterea de vi reus a quodam suo emissario est factus. Recte hoc par habet. Quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus expectatione Galliarum actum nihil est. Aliquando tamē sępe re dilata & grauiter acta, & plane perspecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, vt eum decedere post Calendas Martias placeret, Senatusconsultum, quod tibi misi, factum est, authoritatesque perscriptæ. S. C. authoritas pridie Calendas Octobres in ęde Apollinis. Scribę affuerunt L. Domitius Cnei filius Aenobarbus, Q. Cęlius, Q. Fabius frater, Metellus, Pius Scipio, Lucius Iulius Lucii filius, P. Annalis, Caius Septimius Titi filius Quirina, Caius Lucius Caii filius Puphircus, Caius Scribonius Caii filius, Publius Curio, Lucceius Atteius L. filius Ancapito. Quod Marcus Marcellus Consul N. F. de prouinciis consularibus R. D. E. R. V. I. C. vti C. Paulus, C. Marcellus Consules, cum magistratū inissent ad Calendas Martias, quę in suo magistratu futurę essent, de consularibus prouinciis ad Senatum referrent, néue quid prius ex Calen. Mart. ad Senatum referrent, néue quid coniunctim de ea re referretur à Consulibus, vtique eius rei caussa per dies comitiales Senatum haberent. sane tum vterque Consul faceret: & cum de ea re ad Senatum referretur a Consulibus, eorum qui in CCC Iudicibus essent, sex adducere liceret. Si quid ea re ad populum, vel ad plebem opus esset, vt Seruius Sulpitius, Marcus Marcellus COSS. Prętores Tribunique plebis, quibus eorum videretur ad populum plebémue referrent, quod ii

non tulissent, vti quicunque deinceps essent, ad populum plebémue referrent. S. C. A. P. R. Calen. Octob. in ęde Apollinis. Scribæ affuerunt, L. Domitius Cn. F. Aenobarbus, Q. M. Pius Scipio, L. Iulius L. filius, Pob. Annalis, C. Septimius T. filius Quirina, C. Scribonius C. filius, Pob. Curio, L. Arteius L. filius Ancapito, M. Oppius M. filius Terentia. Quod M. Marcellus COS. de prouinciis R. D. E. R. V. I. C. Senatū existimare neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi moram afferre oportere, quo minus de rep. Q. P. ad Senatum referat, Senatusq; consultum fieri possit. qui impedierit, eum Senatum existimare contra rempublicam fecisse. Si quis huic Senatusconsulto intercesserit, Senatui placere authoritatem perscribi, & de ea re ad Senatum populumq; referri. Huic Senatusconsulto intercessit C. Cęlius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Iulius Pansa. Item Senatui placere authoritatem perscribi de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt: qui eorum stipendia, merita, causas, quib⁹ de causis missi fieri debeāt, habeāt ad hūc ordinē referre, vt eorū ratio habeatur, caussamq; cognoscant. Si quis huic Senatusconsulto intercessisset, Senatui placere authoritatem perscribi, & de ea re placere ad hunc ordinem referri. Huic S.C. intercessit Cęlius, C. Pansa Trib. pl. Itemq; Senatui placere in Siciliam prouinciam, & in octo reliquas prouincias, quas Prætorii pro Pętore obtinerent, eos qui Prætores fuerunt, neq; in prouincia cū imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias pro Prætore mitti oporteret, eos sortito in prouincias mitti placeret, si ex eo numero, quos S.C. in prouincias ire oporteret, ad numerum nō essent qui in eas prouincias proficiscerētur: tū vti quodq; collegium primum Po. Ro. fuisset, neq; in prouincias profecti essent, ita sorte in prouincias proficiscerentur. si ad numerum non essent, tunc deinceps proximi cuiusq; collegii, qui Pętores fuissent, neq; in prouincias profecti essent, in sortem conicerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in prouincias mitti oporteret. Si quis huic S.C. intercessisset, authoritas perscriberetur. Huic S.C. intercessit C. Cęlius, C. Pausa Trib. pl. Illa præterea Cn. Pompeii sunt animaduersa, quę maxime confidentiam attulerunt hominibus, vt diceret se ante Cal. Mart. non posse sine iniuria de prouinciis Cęsaris statuere, post Calen. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent, dixit hoc nihil interesse, vtrum Cæsar Senatus dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui Senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & Consul esse, & exercitum habere volet? At ille q̄ clementer. Quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus vt existimarent homines Pompeio cum Cęsare esse negociū, effecit. Itaq; iā, vt video, alterutram ad conditionem descendere vult Cęsar, vt aut maneat, neq; hoc anno sui ratio habeatur: aut si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat: quid assequi possit, nescio. Illud vides, bene sentientem, & si nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter Curio, & mihi suo munere negocium imposuit. Nam si mihi non dedisset eas, quę ad ludos ei aduectę erant Africanæ, potuit supersederi. Nunc quando dare necesse est, velim tibi curę sit, quod a te semper petii, vt aliquid istinc bestiarum habeamus: Sitianamq; syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi. & Diogenem Græcum, quibus mandata & literas ad te dedi, eos tibi & rem, de qua misi, velim curę habeas. nam quàm vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent, literis descripsi. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 144

SIc tu inquis Hirrum tractasti? Immo si scias quàm facile, quàmue contentionis quidem minimę fuerit, pudeat te, ausum illum vnquam esse incedere tanquam tuum competitorem. Post repulsam vero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: expectationem corripit, Curionem prorsus non mediocriter obiurgarus: hac repulsa se mutauit. Præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudiciis versatus sit, agit caussam liberaliter, sed raro post meridiem. De prouinciis quod tibi scripserā Idibus Sextilis actum iri, interpellat. Iudicium Marcelli Consulis designati in Cal. reiectum ne frequentiam quidem efficere potuerat. Has literas ad IIII Non. Septembris dedi, cum ad eam diem non promulgatum quidem quicquam esset. Vt video, caussa hæc integra in proximum annum transferetur, & quantum diuino, relinquendus tibi erit, qui prouinciam

ff

F obtineat. Nam non expeditur successio, quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceteræ prouinciæ, vocantur. Hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scripsi, vt ad hunc euentum te parares. Fere literis omnibus tibi de pantheris scripsi: turpe tibi erit Patiscum Curioni decem pantheras misisse, te non multis partibus plureis: quas ipsas Curio mihi & alias Africanas decem donauit, ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, & Cybiratas accersieris, itemque in Pamphiliam literas miseris (nam ibi plureis capi aiunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quòd seorsum à Collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera ibi: hoc cura. Soles libenter, vt ego, maiorem partem nihil curare. In hoc negocio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperandi & mandandi. Nam simulatque erunt
G captæ, qui alant eas & deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. puto etiam, si vllam spem mihi literis ostenderis, me istò missurum alios. Marcum Fetidium equitem Romanum amici mei filium, bonum & strenuum adolescentem, qui ad suum negocium istuc venit, tibi commendo, & te rogo, vt eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile & honestum factu est, immuneis esse: gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium a columnariis præteritum esse: optimus quisque eum non fecit. Pompeius tuus aperte non vult Cæsarem & prouinciam tenere cum exercitu, & Consulem esse. tamen hanc sententiam dixit, Nullum hoc tempore Senatusconsultum faciendum. Scipio hanc, Vt Calendis Martiis de prouinciis Galliis, neu quid coniunctim referretur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio eum conquestum esse cum Scipione. Callidius in defensione sua fuit di-
H sertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

M. CAELIUS M. CICERONI S.D. 145

SAnequàm literis C. Cassii & Deiotari sumus commoti. Nam Cassius cis Euphratem copias Parthorum esse scripsit: Deiotarus profectas per Comagenem in prouinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem, quàm paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem: nunc exiguitas copiarum recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hæc quomodo acciperent homines, quàm probabilis ne-
I cessitas futura esset, vereor etiam nunc: neque prius desinam formidare, quàm tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu, nuncii varios sermones excitarunt. alius enim Pompeium mittendum, alius ab vrbe non remouendum, alius Cæsarem cum suo exercitu, alius Consules: nemo tamen ex Senatusconsulto priuatos. Consules autem, quia verentur ne illud Senatusconsultum fiat, vt paludati exeant, & contumeliose præter eos ad alium res transferatur, omnino Senatum haberi nolunt: vsque eò, vt parum diligentes in republica videantur: sed honeste, siue negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle prouinciam. A te literæ non venerũt: & nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse, vt viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosque Parthos esse, Senatui renunciasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, dili-
K genter & caute perscribas, ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni: nam ego has literas ad XIIII Calen. Decembris scripsi. Plane nihil video ante Calen. Ianuarias agi posse. Nosti Marcellum, quàm tardus & parum efficax sit: itemque Seruius quàm cunctator. Cuiusmodi putas hoc esse? aut qui, id quod nolint, cõficere posse, qui quæ cupiunt, ita frigide agunt, vt nolle existimentur? Nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc caussa primos menses occupabit. Sin autem aut non erit istic bellum, aut tum erit, vt vos aut successores paruis additis copiis sustinere possint, Curionem video se dupliciter iactaturum: primũ, vt aliquid Cæsari adimat: inde, vt aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quamlibet tenue munusculum. Paulus porro non humane de prouincia loquitur. huius cupiditati occursurus est Furnius noster: plures suspicari non possum. hæc noui. alia, quæ possunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, & præparata

multa esse scio, sed intra fines hos, quæcunque acciderint, videntur. Illud addo ad actiones A
C. Curionis de agro Campano, de quo negant Cæsarem laborare: sed Pompeium valde nolle, ne vacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri me curaturum, vt tibi succedatur: illud certe præstabo, ne amplius proro getur. Tui consilii est, si tempus, si Senatus coget, si honeste a nobis recusari non poterit, velisne perseuerare: mei officii est, meminisse, qua obtestatione decedens mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

CAELIVS M. CICERONI S.D. 146

On diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus B
comitiales eripiebantur, negabat se vllo modo pati posse decerni supplicationes, ne si quid furore Pauli ademptum esset boni, sua culpa videretur amisisse: & præuaricator caussæ publicæ existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus: & confirmarunt Consules esse his supplicationibus in hunc annum non vsuros. Plane quod vtrisque Consulibus gratias agas, est: Paulo magis certe. nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere. Paulus se omnino in hunc annum non edicturum. Renunciatum nobis erat Hirrum diutius dicturum: prendimus eum: non modo non fecit, sed cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si vt numeraretur, postularet, tacuit. Tantum Catoni assensus est, qui & locutus honorifice non decreuerat supplicationes. Tertius ad hos Fauonius accessit. Quare pro cuiusque natura & instituto gratiæ sunt agendæ: His, quod tantum voluntatem ostenderunt, pro sen- C
tentia, cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni vero, quòd de suarum actionum cursu tua caussa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, vt debuerunt, quasi eorum res esset, vna nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam & sedulitatem laudare possum. Nam cum Curione vehementer locutus est, & eum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari facturum dixit. tum eius fidem in suspicionem adduxit. Non deerant quidem qui inique transigi volebant, Domitii, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, venustissime Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempublicam attinet, in vnam caussam omnis contentio coniecta est: de prouinciis inquam adhuc incubuisse cum Senatu Pompeius videtur, vt Cæsar ante Idus Nouembreis decedat. Curio omnia potius subire constituit, quàm id pati: cæteras suas abiecit actiones. Nostri porro, quos tu bene nosti, ad extre- D
mum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc. Pompeius tanquam Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & plane timet Cæsarem Consulem designari prius, quàm exercitum & prouinciam tradiderit. Accipitur satis male à Curione: & totus eius secundus Consulatus exagitatur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur. intercessorem si (quod videntur) reformidarint, Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in Commentario est rerum vrbanarum: è quo tu quæ digna sunt, selige. multa transi. in primis ludorum explosiones, & funerum & cæterarum ineptiarum. plura habet vtilia. Denique malo in hanc partem errare, vt quæ non desideres, audias, quàm quicquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sitiano negocio, gaudeo. Sed quando suspicaris minus certa fide eos tibi visos, tanquam procurator sic agas, rogo. Vale. E

CAELIVS CICERONI S.D. 147

Vdet me tibi confiteri, & queri de Appii hominis ingratissimi iniuriis, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: & cum homo auarus, vt ea solueret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, vt multi mihi renunciarent, & ipse facile animaduerterem, male eum de me cogitare. Posteaquàm vero comperi eum collegium tentasse, deinde aperte cum quibusdam locutum, cum L. Domitio, vt nunc est, mihi inimicissimo homine deliberare, velle hoc munusculum deferre: Cn. Pompeio

F vt ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare nō potui. Quid ergo est? Tum quidem aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. posteaquàm illum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi: malui Collegæ eius homini alienissimo mihi, & propter amicitiam tuam non æquissimo me obligare, quàm illius simię vultum subire. Id postquàm resciit, excanduit, & me caussam inimicitiarū quęrere clamitauit: vt si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit accersere palam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cum parum procederet, vt vlla lege mihi poneret accusatorem, compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat prælocutus, cum
G ego Appium Censorem eadem lege postulaui. Quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est a populo, & non infimo quoque approbatum, vt maiorem Appio dolorem fama quàm postulatio attulerit. Præterea cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi literas attulit. nam acceptis prioribus literis amplius quadraginta dies mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse: expecto te valde, & quamprimum videre cupio. A te peto, vt meas iniurias perinde doleas, vt me existimas & dolere, & tuas vlcisci solere. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 148

Gratulor tibi affinitate viri mediusfidius optimi. nam hoc ego de illo existimo. cætera porro, quibus adhuc ille sibi parum vtilis fuit, & ætate iam
H sunt decursa, & consuetudine atque authoritate tua: pudore Tullię, siqua restabunt, confido celeriter sublatum iri. Non est enim pugnax in vitiis, neque hebes ad id, quod melius sit, intelligendum. Deinde (quod maximū est) ego illum valde amo. Velles C. Curionem nostrum lautum intercessionis de prouinciis exitum habuisse. Nam cum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex Senatusconsulto, primaq; M. Marcelli sententia pronunciata esset, qui agendum cum Tribunis plebis censebat, frequens Senatus in alia omnia iit. Stomacho est scilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, vt vix id, quod sibi placeat, reperiat. Transierāt illuc, vt nec ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias traderet. Quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat quidnam reipublicæ futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes diuites videritis. Q. Hortensius, cum has literas scripsi, ani
I mam agebat. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 149

Tanti non fuit Arsacen capere, Seleuciam expugnare, vt earum rerum, quę hic gestę sunt, spectaculo careres. nunquam tibi oculi doluissent, si in repulsa, Domitii vultum vidisses. magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt. perpauci necessitudinem secuti, officiū præstiterunt. Itaq; mihi est Domitius inimicissimus, vt ne familiarem quidem suum quenquam tam oderit, quàm me: atque eò magis q̄ per iniuriam sibi putat ereptum, cuius ego author fuerim. Nunc furit tam gauisos homines suū dolorem, vnumq; me studiosiorem Antonii. Nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn.
K Domitius reum fecit, sanequàm superiore vita inuidiosum. quod iudicium nunc in expectatione, inest etiam in bona spe, post Sex. Peducei absolutionem. De summa reip. sępe tibi scripsi, me annum pacem non videre, & quo propius ea contentio, quam fieri necesse est, accedit, eo clarius id periculum apparet. Propositū hoc est, de quo qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi, quòd Cn. Pōpeius constituit non pati C. Cęsarem COS. aliter fieri, nisi exercitū & prouincias tradiderit: Cæsari aūt persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit. fert illam tamen conditionem, vt ambo exercitus tradant. Sic illi iam amores, & inuidiosa coniunctio, non ad occultam recedit obtrectationem, sed ad bellum erumpit: neque mearum rerum quid consilii capiam, reperio, quod ne dubito quin te quoq; hęc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia & necessitudo est: tū causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, QVIN homines in dissensio-

ne domestica debeant, quamdiu ciuiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem: A
vbi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem: & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia, video Cn. Pompeiũ, Senatum, quique res iudicant, secum habiturum: ad Cæsarem omnes, qui cum timore aut mala spe viuant, accessuros: exercitum conferendum nõ esse omnino. sat spatii sit, ad considerandas vtriusque copias, & eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum. Scis Appium Censorem hic ostenta facere de signis & tabulis. de agris modo, de ęre alieno acerrime agere. Persuasum est ei, Censuram, lomentum, aut vitrum esse: errare mihi videtur. Nam sordescit vere vultu, & venas sibi omneis, & viscera aperit. Curre per deos atque homines, & quamprimum hęc risum veni, legis Scantiniæ iudicium apud Drusum fieri, Appium de tabulis & signis agere: crede mihi est properandum. Curio noster sapienter id, quòd remisit de stipendio Põpeii, fecisse existimatur. Ad summam quęris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad B
Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias, quas ferrum & vis vindicabit. vterque & animo & copiis est paratus. Si sine tuo periculo fieri posset, magnum & iucundum tibi fortuna spectaculum parabit. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 150

Ecquando tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompeium vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? Ecquem autem Cęsare nostro acriorem in rebus gerendis: eodem in victoria temperatiorem aut legisti aut vidisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis teterrima hyeme bellum ambulando confecerunt, malis orbicularis esse pasti videntur? Quid iam inquis? gloriose omnia, si scias, q̃ C
solicitus sum, tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas. quæ tibi exponere, nisi coràm non possum, idque celeriter fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad vrbem vocare, idque iam existimo confectum, nisi maluit Pompeium Brundusii circunsedere. Peream si minima caussa est properandi istò mihi, quòd te videre, & omnia intima conferre discupio. habeo autem quàm multa? Hui vereor (quod solet fieri) ne cum te videro, omnia obliuiscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpeis versus incidit? adeo quòd Intemelii in armis sunt, neque de magna caussa. Bellienus verna Demetrii, qui ibi cum pręsidio erat, Domitium quendam nobilem illic Cæsaris hospitem a contraria factione nummis acceptis comprehendit, & strangulauit. ciuitas ad arma iit. eo cum quatuor cohortibus mihi per niueis eundum est. Vsquequaque, inquis, se Domitii male habent. Vellem quidem verna propugnaturus tantũ animi habuisset in vestro Domitio, quantũ ipse catenat⁹ in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale. D

CAELIVS M. CICERONI S.D. 151

Exanimatus sum tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti, neque id quid esset perscripsisti. Non enim quale esset quod cogitares, aperuisti. Has illico ad te literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos oro, obsecro, ne quid grauius de salute & incolumitate tua consulas. Nam deos, homines, amicitiamq; nostram testificor, me neque temere prædixisse, neque temere monuisse. sed postq̃ Cęsarem conuenerim, sententiamq; B
eius, qualis futura esset, parta victoria cognouerim, te certiorem fecisse. Si existimas eandẽ rationem fore Cæsari in dimittendis aduersariis & conditionibus ferendis, erras. Nihil nisi atrox & sæuum cogitat, atq; etiam loquitur. Iratus Senatui exiit. his intercessionibus plane incitatus est: non erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuę reliquę tibi charæ sunt, si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet, eorum fortunas non debes velle conturbare, vt eam caussam, in cuius victoria salus nostra est, aut odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita: quid offensę fuerit, in ista cunctatione te prius subisse: nũc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lędere noluisti: & ad eos fugatos accedere,

F quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit eligas. Quod si totum tibi persuadere nõ possum, saltem dum quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta, quas tibi nuncio aduentu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuũ consilium sit ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. Hoc quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simulatque hæc mihi dixit, statim quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: sed tamen ab eo petii, vt ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam nisi ita faceret, ego prius, quàm ad vrbem accederem, vbicunque esses, ad te percurrissem: & hoc a te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam Cicero cogita, ne te

G tuosq; omneis funditus euertas: ne te sciens prudensq; eò demittas, vnde exitum vides nullum esse. Quòd si te aut voces optimatum commouent, aut nonnullorum hominum insolentiam & iactationem ferre non potes, eligas censeo aliquod oppidum vacuum a bello, dum hæc decernuntur. quæ cum confeceris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

CAELIVS CICERONI S.D. 152

ERgo me potius proficiscĩ in Hispaniam fuisset, quàm Formiis esse, anteq̃ tu profectus es ad Pompeium? quod vtinam aut Appius Claudius in ista parte prohibuisset, aut C. Curio, cuius amicitia me paulatim in hanc par rem caussæ imposuit. nam mihi sentio bonam mentem iracundiæ timore

H ablatam. Tum tu porro, cum ad te proficiscens noctu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque hęc dico, quòd diffidam huic caussę: sed crede mihi, perire satius est, quàm hos videre. Quod si timor vestrę crudelitatis nõ esset, eiecti iampridem hinc essemus. Nam hic nunc pręter fœneratores paucos, nec homo nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equidem iam effeci, vt maxime plebs, & qui antea noster fuit populus, vester esset. Cur hoc inquis? immo reliquias expectant. Vos inuitos vincere coegero: irritaui in me Catonem. Vos dormitis, nec hęc adhuc mihi videmini intelligere, quàm nos pateamus, & quàm simus imbecilli. Atque hoc nullius prędii spe fa-

I ciam: sed quod apud me plurimum solet valere, doloris atque indignitatis caussa. Quid istic facitis? prælium expectatis, quod firmissimum est? Vestras copias non noui: nostri valde depugnare, & facile algere, & esurire consuerunt. Vale.

M.T.C. EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIB. NONVS.

M.T.C. M. TERENTIO VARRONI S.D. 153

EX his literis, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & vbi esses, cognoui: quando autem te visuri essemus, nihil sane ex iisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio appropinquare tuum aduentum, qui mihi vtinam solatio sit. etsi tot tantisq; rebus vrge

K mur, vt nullam alleuationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare. Scito enim me, postea quàm in vrbem venerim, redisse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris in gratiam: etsi non idcirco eorum vsum dimiseram, q; iis succenserem, sed q; eorum me suppudebat. Videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, & reuocant in consuetudinem pristinam: teq; quòd in eo permanseris, sapientiorem, quàm me dicunt fuisse. Quamobrem quando placatis his vtor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quę premant, & ea quę impendeant, me facile transiturum. Quamobrem siue in Tusculano, siue in Cumano adire te placebit, siue (quod minime velim) Romæ, dummodo simul simus, perficiam profecto, vt id vtriq; nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

CICERO VARRONI S. D. 154 A

Aninius idē tuus, & idē noster, cū ad te nuper vesperi venisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset, dixi ei me daturum literarum aliquid mane, & vt peteret, rogaui. Conscripsi epistolam noctu, nec ille ad me rediit: oblitū credidi. Attamen eam ipsam tibi epistolā misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane è Tusculano exiturum. At ibi repente paucis pòst diebus, cum minime expectarem, venit ad me Caninius mane: proficisci ad te statim dixit, & si erat ἕωλος illa epistola, pręsertim tantis postea nouis rebus allatis, tamen perire meam lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi: sed cum eo & homine docto & amantissimo tui loquutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existi- B mo. Tibi autem idem consilii do, quod mihimetipsi, vt vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. Qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuētur: qui autem victos esse nostros moleste ferunt, nos dolent viuere. Quæres fortasse, cur cum hæc in vrbe sint, non absim, quemadmodum tu? Tu enim ipse, qui & me & alios prudentia vincis, omnia credo vidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusq̃ incurrat? ac mihi quidem iam pridem venit in mentem, bellum esse aliquo exire, vt ea quæ agebantur hic, quæq; dicebantur, nec viderem nec audirem. Sed calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi venisset, vt cuiq; commodum esset, suspicaturum aut dicturum etiam, si non suspicaretur. Hic aut metuit, & ea refugit: aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. Deniq; leuissime qui suspicaretur, & qui fortasse me nouisset optime, putaret me idcirco discedere, quòd quosdam homines oculi mei ferre non pos- C sent. Hæc ego suspicans adhuc Romæ maneo: & tamen λεληθότως consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii. Tibi igitur hoc censeo, latēdum tantisper ibidem, dum efferuescit hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negocium confectum sit. confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum: quanq̃ quo me coniectura ducat, habeo: sed expecto tamen. Te vero nolo, nisi ipse rumor iam raucus erit factus ad Baias venire. Erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratū potius, q̃ natatū. Sed hęc tu melius. Modo nobis stet illud, vna viuere in studiis nostris, à quibus antea delectationem, modo solatium petebamus, nunc vero etiam salutem deesse nō arbitramur. Si quis adhibere volet, nō modo vt architectos, verum etiam vt fabros ad ędificandā rempub. poterimus & nos libenter accurrere. Sin nemo vtetur opera, tamē & scribere & legere πολιτείας: & si minus in curia atque in foro, at in literis & libris, vt doctissimi veteres fecerūt, nauare reip. & de moribus ac legibus quęrere. Mihi hęc vidētur. Tu quid sis actur⁹, & quid D tibi placeat, pergratum erit si ad me scripseris. Vale.

CICERO VARRONI S. D. 155

Etsi quid scriberem non habebam, tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. Etsi vide quæso, satisne rectum sit, nos hoc tanto incendio ciuitatis in istis locis esse. Dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis, quocunque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid tere fert? tamen in sermonem incidemus. Valde id credo, laborandum est, ne cū B omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero neglecta barbarorum inscitia te persequar. quāuis enim hęc sint misera, quę sunt miserrima, tamen artes nostrę nescio quo modo nunc vberiores fructus ferre videntur, quàm olim ferebant: siue quia nulla nunc in re alia acquiescimus, siue quod grauitas morbi facit, vt medicinę egeamus, eaq; nūc appareat, cuius vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego hęc ad te, cuius domi nascūtur γλαῦκα, ὡς ἀθήναζε? nihil scilicet, nisi vt rescribens aliquid me expectares. sic igitur facies. Vale

F M. T.C. VARRONI S. D. 156

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν. Quapropter si venturus es, scito necesse esse te venire. Sin autem non τῶν ἀδυνάτων est te venire. Nunc vide vtra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hęc quam noster Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus ociosi cum erimus loquemur. hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratũ est. Nam id etiam Attico mãdaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te: si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit.

Vale.

M. T.C. VARRONI S. D. 157

G

MIHI vero ad Non. bene maturum videtur fore, neq; solum propter reipublicæ, sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo, itaq; eundem ipse sequar, consilii nostri, nisi eos quidẽ qui id sequuti nõ sunt, pœniteret, nobis pœnitendum putarem. Sequuti enim sumus non spem, sed officium: reliquimus autem non officium, sed desperationem. Itaq; verecundiores fuimus, q̃ qui se domo non commouerunt: saniores, q̃ qui amissis opibus domum non reuerterunt. Sed nihil minus fero, q̃ seueritatem ociosorum, & quoquo modo res se haberent, magis illos vereor qui in bello occiderũt, q̃ hos curo, quibus non satisfacimus, quia viuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum, & antè te certiorem faciam, vt lauatio pa-
H rata sit. Vale.

CICERO VARRONI S. D. 158

CAninius noster me tuis verbis admonuit, vt scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur aduentus Cęsaris in expectatione, neq; tu id ignoras. Sed tamen cum ille scripsisset, vt opinor, se in Alsiense venturum: scripserunt ad eum sui, ne id faceret, multos ei molestos fore, ipsumq; multis. in Pontinum videri commodius eum exire posse. Id ego non intelligebam quid interesset. Sed tamen Hircius mihi dixit, & se
I ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, vt ita faceret homines, vt cognoui, amantes tui Hoc ego idcirco nosse te volui, vt scires hospitiũ tibi vbi parares, vel potius vtrobiq;, quid enim ille facturus, incertum est. & simul ostentaui me istis esse familiarem, & consiliis eorũ interesse. Quod ego cur nolim, nihil video. NON Enim est idem ferre, si quid ferendum non est: & probare, si quid probandum non est. & si quid non probem! Quid enim iam scio prꝑter initia rerum! Nam hęc in voluntate fuerunt. Vidi enim (nã tu aberas) nostros amicos cupere bellum. hunc autem non tam cupere, q̃ non timere. Ergo hęc consilii fuerũt: reliqua necessaria. Vincere autem aut hos, aut illos necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cum videremus, q̃ illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum vero extremum malorum omnium esse ciuilis belli victoriam, quam quidem ego etiã illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim ociosis minabãtur: eratq; iis & tua inuisa voluntas, & mea oratio. Nunc vero si essent nostri potiti, valde intemperantes
K fuissent. Erant enim nobis perirati, quasi quicquam de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi vtilius reipub. fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quàm vel mori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen viuere. At in perturbata repub. viuimus: quis negat? Sed hæc viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omneis vitæ status parauerunt. huc enim vt venirem, superior longius, quàm volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quòd his tempestatibus es prope solus in portu, fructusq; doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, vt ea consideres, eaq; tractes, quorum & vsus & delectatio est omnibus istorũ & actis & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto, libenterq; omnibus omneis opes concesserim, vt mihi liceat vi nulla interpellante, isto modo viuere. Quod nos quoque imitamur vt possumus, & in nostris studiis libentissime conquiescimus. QVIS Enim hoc non dederit nobis, vt cũ opera nostra patria siue non possit vti, siue

nolit, ad eam vitam reuertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi, etiam reipub. praeponendam putauerunt? Quę igitur studia magnorum hominum sententia vacationem habent, eadem publici muneris, iis concedente republica, cur non abutamur? Sed plus facio, quàm Caniniusmaudauit. Is enim si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires. ego tibi ea narro quę tu melius scis quàm ipse qui narro. Faciã ergo illud quod rogatus sum, vt eorũ, quæ tēporis huius sint, quæ tua esse audiero, ne quid ignores. Vale. A

CICERO VARRONI S.D. 159

OEnabam apud Seium, cum vtrique nostrum redditę sunt a te literę. Mihi vero iam maturum videtur. Nam quòd antea te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. Volebam propè alicubi esses, si quid bonæ salutis, σύν τε δύ' ἐρχομένω. nunc quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin ęquis viris. Nam vt audiui de Lucio Cęsare filio, mecum ipse, Quid hic mihi faciet patri? B

Itaq; nõ desino apud istos, qui nunc dominãtur, cœnitare. Quid faciã? tēpori seruiendũ est. Sed ridicula missa faciamus, pręsertim cum sit nihil, quod rideamus.

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

Itaq; nullũ est ἀπροηγούμενον, quod nõ verear. Sed quod quęris, quando, quà, quò, nihil adhuc scimus. Istuc ipsum de Baiis, nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. Illud enim adhuc prędiũ suũ non inspexit: nec vllũ habet deterius, sed tamen non contēnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam, vel iam sciemus. aduentat eñ Dolabella: eum puto magistrũ fore. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

Sed tamen si sciam quid tu constitueris, meum consilium potissimum accõmodabo ad tuũ: Quare expecto tuas literas. Vale. C

CICERO VARRONI S.D. 160

Tsi munus flagitare, quamuis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione promissi tui moueor: vt admoneã te, non vt flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos. Nosti enim profecto os adolescentioris eius academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo ne te forte flagitent: ego autem mandaui, vt rogarent. Expectabam omnino iamdiu, meq; sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, q̃ aliquid accepissem, vt possem te remunerari q̃ simillimo munere. Sed cũ tu tardius faceres, id est, vt ego interpretor, diligentius teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisq; nostri, quo possem literarum genere, declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset vnà Pomponius: tibi dedi parteis Antiochianas, quas a te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumpsi Philonis. puto fore, vt cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus. sed nosti morem dialogorum. Post hęc autem mi Varro quàm plurima si videbitur, & de nobis inter nos: sero fortasse, sed superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat. Hęc ipsi pręstare debemus, atq; vtinam quietis temporibus, atq; aliquo si non bono, at saltem certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possimus. Quanquam tum quidem vel aliæ quępiam rationes honestas nobis & curas & actiones darent: nunc autem quid est, sine his cur viuere velimus? Mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coràm, & sępius. Migrationem & emptionem feliciter euenire volo, tuumq; in ea re consilium probo. Cura vt valeas. D E

DOLABELLA CICERONI S.D. 161

I vales, gaudeo, & ipse valeo, & Tullia nostra rectè valet. Terentia minus belle habuit, sed certum scio iam conualuisse eam. Pręterea rectissime sunt apud te omnia. Et si nullo tempore in suspitionem tibi debui venire, partium caussa potius, quàm tua, tibi suadere, vt te aut cum Cæsare nobiscumq; coniungeres, aut certe in ocium referres: pręcipue nunc iam inclinata victoria: ne possum quidem in vllam aliam incidere opinionem,

F nisi in eam, in quam scilicet tibi suadere videar, quod pie tacere non possum. Tu autem mi
Cicero, sic hęc accipies, vt siue probabũtur tibi, siue nõ probabũtur, ab optimo certe animo
ac deditissimo tibi & cogitata & scripta esse iudices. Animaduertis Cn. Pompeiũ, nec nomi
nis sui, nec rerũ gestarũ gloria, nec etiam Regũ ac nationũ clientelis, quas ostẽtare crebro so
lebat, esse tutũ: & hoc etiã, quod infimo cuiq; contigit, illi non posse contingere, vt honeste
effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumuallato nunc
denique: quod nescio an vlli vnquam nostro acciderit Imperatori. In quam rem, quid aut il
le sperare possit, aut tu, animum aduerte pro tua prudentia. Sic enim facillime, quod tibi
vtilissimum erit, consilii capies. Illud aũt a te peto, vt si iam ille euitauerit hoc periculũ, & se
abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas: & aliquando tibi potius q̃ cuiuis sis amicus. Sa-
G tisfactum est iam a te vel officio vel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei reipubli
cæ, quam tu probabas. reliquum est, vbi nunc est resp. ibi simus potius, quàm dum illam
veterem sequamur, simus in nulla. Quare velim mi iucundissime Cicero, si forte Pompeius
pulsus his quoq; locis rursus alias regiones petere cogatur, vt tu te vel Athenas, vel in quã-
uis quietam recipias ciuitatem. Quod si eris facturus, velim mihi scribas: vt ego si vllo mo
do potero, ad te aduolem. Quæcunque de tua dignitate ab Imperatore erunt impetran
da, qua est humanitate Cęsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen pre-
ces apud eum non minimum authoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei & huma
nitatis curare, vt is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me: & a te mihi literas
referat. Vale.

H CICERO P. DOLABELLAE S.D. 162

NOn sum ausus Saluio nostro nihil literarum dare: nec me hercule habebã
quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scriben-
te me, te non dubitare certo scio. Omnino mihi literę magis sunt expectã
dæ a te, q̃ a me tibi. Nihil eñ Romæ geritur, quod te putẽ scire curare: nisi
forte scire vis, me inter Niciã nostrũ & Vidiũ iudicẽ esse. Profert alter (vt
opinor) duob⁹ versiculis expẽsum Nicię: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego
tanquam criticus antiquus iudicaturus sum, vtrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Pu-
I to nunc dicere: oblitúsne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium cu
linarum cum Sophia Septimæ? Quid ergo? adeon' tu mihi excussam seueritatem veterem
putas, vt ne in foro quidem reliquię pristinæ frontis appareant? sed tamen suauissimum
συμβιώτην nostrum pręstabo integellum: nec committam, vt si ego eum condemnaro, tu re-
stituas, ne habeat Plancus Bursa, apud quem literas discat. Sed quid ago? cũ mihi sit incer
tum, tranquillone sis animo, an vt in bello, in aliqua maiuscula cura negocioue versere, la
bor longius. Cum igitur mihi erit exploratum te libenter esse risurum, scribam ad te plu
ribus. Te tamen hoc scire volo, vehementer populum solicitum fuisse de P. Syllę morte an-
te, quàm certum scierit. Nunc quærere desierunt, quomodo perierit, satis putant se scire
quod sciunt. Ego cætera qui animo æquo fero, vnum vereor, ne hasta Cæsaris refrixe-
rit. Vale.

K M. CICERO DOLABELLAE SVO S.D. 163

VEL meo ipsius interitu mallem literas meas desiderares, quàm eo casu,
quo sum grauissime aflictus: quem ferrem certe moderatius, si te habe-
rem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis, multum
leuaret. Sed quoniam breui tempore, vt opinio nostra est, te sum visu-
rus: ita me affectum offendes, vt multum a te possim iuuari: non quòd ita
sim fractus, vt aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succum-
bendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, & suauitas, quę te præter cæteros dele-
ctabat, erepta mihi omnino est. Firmitatem tamen & constantiam, si modo fuit aliquando
in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea caussa sustinere,
non tam id laboro, vt si qui mihi obtrectent, a te refutentur: quam intelligi cupio, quod

certe intelligitur, me a te amari. quod vt facias, te etiam atq; etiam rogo. Ignoscasq; breui- A tati mearum literarum. nam & celeriter vnà futuros nos arbitror, & nondum satis confir- matus sum ad scribendum. Vale.

CICERO DOLABELLAE S. D. 164

RAtulor Baiis nostris, siquidem, vt scribis, salubres repente factę sunt. nisi forte te amant, & tibi assentantur: & tandiu, dum ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ita est, minime miror, cęlum etiam & terras vim suam, si tibi ita conueniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaq; eam tibi misi. velim sic le- B gas, vt caussam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui leuidense crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortiq; sis: vt tua moderatio & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

CICERO DOLABELLAE S. D. 165

CAius Suberinus Calenus, & meus est familiaris, & Leptę nostri familiarissimi pernecessarius. Is cum vitandi belli caussa profectus esset in Hispaniã cum M. Varrone ante bellum, vt in ea prouincia esset, in qua nemo nostrũ post Afranium superatum, bellum vllum fore putarat, incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitauerat. Oppressus est enim bello repentino: C quod bellum commotum à Scapula, ita postea cõfirmatum est à Pompeio, vt nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem caussa fere est M. Planii hæredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, vt maiore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum caussa: meq; in eo vehementer, & amicitia mouet & humanitas. Lepta vero cũ ita laboret, vt eius fortunę videatur in discrimen venire, non possum ego non aut proxime atq; ille, aut etiam æque laborare. Quapropter etsi sępe expertus sum, quantũ me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maxime iudicaturũ. Peto igitur a te, vel si pateris oro, vt homines miseros, & fortuna, quã vitare nemo potest, magis q̃ culpa calamitosos, conserues incolumeis: velisq; per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptę, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere: res fa D miliaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quando his Cæsar vitam sua liberalitate concessit: nec est quod iis pręterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice. In quo nihil est, præter viam longam, quam idcirco non fugiunt, vt & viuant cum suis, & moriantur domi. Quod vt enitare contendasq;, vel potius vt perficias (posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam atq; etiam rogo. Vale.

CICERO DOLABELLAE S. D. 166

ETsi contentus eram mi Dolabella tua gloria, satisq; ex ea magnam lętitiã voluptatemq; capiebam: tamen non possum non cõfiteri cumulari me maximo gaudio, q; vulgo hominum opinio sociũ me ascribat tuis laudibus. E Neminem conueni (conuenio autẽ quotidie plurimos. sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis caussa in hęc loca veniant: pręterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes cum te summis laudibus ad cęlum extulerint, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu meis pręceptis & consiliis obtemperans, pręstantissimum te ciuem, & singularem Consulem prębeas. Quibus ego q̃q̃ verissime possum respondere te, quę facias, tuo iudicio & tua sponte facere, nec cuiusq̃ egere consilio: tamen neq; plane assentior, ne imminuam laudem tuam, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neque valde nego. Sum enim auidior etiã

te. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam grauiter exanimatum fuisse? Quòd autem altera epistola purgas te, non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanę fuisse, sed authorem moderationis vrbanæ, neq; ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo literis, non existimasse te mihi licere id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora? quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reipublicæ custodia. sedebamus enim in puppi, clauumq; tenebamus: nūc autem vix est in sentina locus. An minus multa Senatusconsulta futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & vrgeo forum, Senatusconsulta scribuntur apud amatorem tuum familiarem meum. Equidem cum in mentem venit, ponor ad scribendum: & antè audio Senatusconsultum in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quàm omnino mentionem vllam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me iocari putes. Nam mihi scito iam a Regibus vltimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quòd se mea sententia Reges appellauerim: quos ego non modo Reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quamdiu erit noster hic pręfectus moribus, parebo authoritati tuæ: cum vero abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habebo, in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam: sin minus inuenero, quod placeat, decreui habitare apud te. scio enim me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam iam, vt tibi proxime scripsi: sed tamen non abieci. Tu velim, vt scribis, cum fabris eam perspicias. Si enim nihil est in parietibus aut in tecto vitii, cætera mihi probabuntur. Vale. A B

C

M.T.C. PAPIRIO PAETO S.D. 158

Electauerunt me literę tuæ, in quibus primum amaui amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit, verentem, ne Silius suo nuncio aliquid mihi solicitudinis attulisset: de quo etiam tu mihi scripseras, his quidem eodem exemplo, facile vt intelligerem te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, vt quoquo modo in tali re atq; tempore, aut liberarem te ista cura, aut certe leuarem. Sed quando proximis quoq; literis ostendis, quātæ curę tibi sit ea res: sic mi Pęte habeto, quicquid arte fieri potuerit (non enim iam satis est consilio pugnare, artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam conciliandam & colligendam, summo studio me consecutum esse, nec frustra, vt arbitror. sic enim color, sic obseruor ab omnibus his, qui a Cæsare diliguntur, vt ab eis me amari putem. NAM ETSI non facile diiudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, vt quasi aurū igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cætera sunt signa communia. sed ego vno vtor argumēto, quāobrem me ex animo vereq; arbritror diligi, quia & nostra fortuna ea est, & illorum, vt simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video quod timeam: nisi quòd omnia sunt incerta, cum à iure discessum est: nec præstari quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen eius ipsius nulla re a me offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. vt enim olim arbitrabar esse meum libere loqui, cuius opera esset in ciuitate libertas: sic ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acute aut facete dictorum offensionem, fama ingenii mihi est abiicienda. quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cęsar habet peracre iudicium: & vt Seruius frater tuus, quem literatissimum fuisse iudico, facile diceret, hic versus Plauti non est, hic est, q; tritas haberet aures notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cęsarem, cum volumina iam confecerit ἀποφθεγμάτων, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, reiicere solere. quod eò nunc magis facit, quia viuunt mecum fere quotidie illius familiareis. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis cum dixi, nec illiterata nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandauit. Sic fit, vt si D E

F quid prætérea de me audiat, non audiendum putet. Quãobrem Oenomao tuo nihil vtori etsi posuisti loco versus Accianos. Sed quæ est inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest? Verum fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, NIHIL esse sapientis præstare, nisi culpam. qua videor mihi dupliciter carere: & q ea senserim, quæ rectissima fuerunt: & quòd cum viderem præsidii non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim. Ergo in officio boni ciuis certe non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stultè, ne quid temere dicam faciãue contra potenteis. Id quoque puto esse sapientis. cætera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum viuant ii, qui me assidue colunt & obseruant, præstare non possum. Ita fit, vt & superiorum consiliorum conscientia, & præsen-
G tis temporis moderatione me consoler: & illam Accii similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunam transferam: QVAM EXISTIMO leuem & imbecillem, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum à saxo frangi oportere. Etenim cum plena sint monimenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint, vel Athenis vel Syracusis, cum seruientibus suis ciuitatibus fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, vt neque offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad iocationes tuas, quando tu secundum Oenomaum Accii, non, vt olim solebat Atellanum: sed, vt nunc fit, Mimum introduxisti. Quem tu mihi Popilium, quem Denarium narras? quam Tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hircium ego & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistros. Puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me
H declamitare, me apud eos cœnitare. Tu autem, quòd mihi bonam copiam eiures, nihil est: tum enim cum rem habebas, quæstiunculis te faciebam attentiorem: nunc cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, vt cum me hospitio recipias, existimationem te aliquam putes accipere. etiam hæc leuior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, vt magnę reliquię fiant: quod erit, magnificum sit & lautum. Memini te mihi Phameæ cœnam narrare: temperius fiat, cętera eodem modo. Quòd si perseueras me ad matris tuę cœnam vocare, feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat ista quę scribis, apponere: aut etiam Polypum Miniani Iouis similem. Crede mihi, non audebis. Ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia veniet: eam extimesces. Neque est, quòd in promulside spei ponas aliquid, quam totam sustuli. Solebam enim antea delectari oleis, & Lucanicis tuis. Sed quid hęc loquimur? liceat modo istò
I venire. Tu vero (volo enim abstergere animi tui metum) ad Tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi vnum sumptum afferam, q balneum calfacias oportebit: cętera more nostro, superiora illa lusimus. De villa Cęciliana, & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaq; puto me prętermissurum, salis enim satis est, sannionum parum. Vale.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S.D. 169

CVm tu homo ridiculus es? qui cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quęras, quid de istis municipiis & agris futurum putem? quasi aut ego quicquam sciam, quod iste nesciat: aut si quid aliquando scio, non ex isto
K soleam scire. Immo vero si me amas, tu fac vt sciam, quid de nobis futurum sit. Habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire posses. Sed ego ista mi Pæte non quæro: primum, quia de lucro prope iam quadriennium viuimus: si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reip. viuere. Deinde quòd scire quoq; mihi videor, quid futurum sit. fiet enim, quodcunq; volent qui valebunt: valebunt autem semper arma. Nobis igitur satis esse debet, quicquid conceditur. hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Veientem quidem agrum & Capenatem metiuntur: hic non longe abest a Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor dum licet: opto, vt semper liceat. Si id minus contigerit, tamen quando ego vir fortis, idémque philosophus viuere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum, qui si cupiat esse remp. qualē fortasse & ille vult, & oēs optare debemus, quid faciat ta-

men non habet: ita se cum multis colligauit. Sed longius progredior . scribo enim ad te. A
Hoc tamen scito, non modo non me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem prin-
cipem scire quid futurum sit. Nos enim illi seruimus: ipse temporibus. ita nec ille quid tem
pora postulatura sint: nec nos quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescri-
psi, non quò cessator esse solerem , præsertim in literis : sed cum explorati nihil haberem,
nec tibi solicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud ta
men ascribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audis-
se. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quęcun-
que erunt. Vale.

CICERO S.D. PAPIRIO PAETO 170 B

Vm essem ociosus in Tusculano, propterea quòd discipulos obuiam mise-
ram, vt iidem me quammaxime conciliarent familiari suo, accepi tuas lite
ras plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi probari tibi meum consiliũ,
quod vt Dyonisius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dici-
tur ludum aperuisse: sic ego sublatis iudiciis, amisso regno forensi, ludum
quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium. mul-
ta enim consequor: primum id , quod maxime nunc opus est : munio me ad hæc tempora.
Id cuiusmodi sit, nescio: tantum video nullius adhuc consilia me huic anteponere. nisi for
tè mori melius fuit: in lectulo fateor: sed non accidit: in acie non fui. Cæteri quidem, Pom
peius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius fœde perierunt: at Cato pręclare . Iam istuc quidem
cum volemus, licebit. Demus modo operá, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit, id quod C
agimus. Ergo hoc primum. Sequitur illud: ipse melior fio, primum valetudine, quam in-
termissis exercitationibus amiseram: deinde ipsa illa, siqua fuit in me facultas orationis, ni
si me ad has exercitationes retulissem , exaruisset. Extremum illud est , quod tu nescio an
primum putes, plures iam pauones confeci, quàm tu pullos columbinos . Tu istic te Atte-
riano iure delectato: ego me hic Hirciano. Veni igitur, si vir es, & disce προλεγομένας, quas
quæris: etsi sus Mineruam. Sed quando, vt video , æstimationes tuas vendere non potes,
neque ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum est . Satius est hic cruditate,
quàm istic fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc familiareis tuos. Actum igitur
de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium
comedisti, Romam peruehi. Sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo proxima: eam
puluinus sequetur. Vale. D

M.CICERO PAPIRIO PAETO S.D. 171

Amen a malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse
contentum : hoc videris dicere , cum Reges tam sint continentes , multo
magis Consulareis esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum? recta
enim a porta domum meam venisse: neq; hoc admiror, quòd non ad tuam
potius: sed illud, quòd nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis, quid
noster Pætus? at ille adiurans, nusquam se vnquam libentius. Hoc si ver-
bis assecutus es, aureis ad te afferam non minus eleganteis. Sin autem obsonio , peto a te,
ne pluris esse balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me ex-
pediero , vt in ista loca venire possim , non committam , vt te sero a me certiorem factum B
putes. Vale.

M.C. PAPIRIO PAETO S.D. 172

Vpliciter delectatus sum tuis literis: & quòd ipse risi, & ꝙ te intellexi iam
posse ridere. Me autem a te, vt scurram velitem, malis oneratum esse, nõ
moleste tuli : illud doleò, in ista loca venire me, vt constitueram, non po-
tuisse. habuisses enim non hospitem, sed contubernalem. At quem virum?
non eum , quem tu es solitus promulside conficere . Integram famem ad
ouum affero : ita vsque ad assum vitellinum opera perducitur . Illa mea,

F quæ solebas antea laudare, ô hominem facilem, ô hospitem non grauem, abierunt. Nam omnem nostram de republica curam, cogitationem de dicenda in Senatu sententia, commẽtationem caussarum, abiecimus. In Epicuri nos aduersarii nostri castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cum mecum sumptus habebas: etsi nunquam plura prędia habuisti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines scis quàm insolenteis sint: dediscendæ tibi sunt sportellę & artolagani tui. Nos iam ex areis tantum habemus, vt Veriũ tuum & Camillum, qua munditia homines! qua elegantia! vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam, etiam Hircio cœnam dedi sine pauone: tamen in ea cœna cocus meus pręter ius feruens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra. mane salutamus domi &
G bonos viros multos, sed tristeis: & hos lætos victores, qui me quidem perofficiose & peramanter obseruant. Vbi salutatio defluxit, literis me inuoluo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam, qui me audiunt, quasi doctum hominem: quia paulo sum, quàm ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi iam & grauius & diutius, quàm vlla mater vnicum filium. Sed cura, si me amas, vt valeas: ne ego te iacente, bona tua comedã. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

M.C. PAPIRIO PAETO S.D. 173

An tandem! insanire tibi videris, quòd imitere verborum meorum, vt scribis, fulmina! tum insanires, si consequi non posses. cum vero etiam vincas, me prius irrideas, quàm te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud
H a Trabea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Veruntamen quid tibi ego videor in epistolis! nonne plebeio sermone agere tecum! nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni! quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare vno modo. Priuatas caussas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis aut famæ scilicet ornatius. Epistolas vero, quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen mi Pæte, quid tibi venit in mentem, negare Papirium quenquam nisi plebeium fuisse! fuerunt enim patricii minorum gentium: quorum princeps Lucius Papirius Mugilanus, qui Consul cum Luceio Sempronio Atracino fuit, cum antea Censor cũ eodem fuisset annis post Romam conditam trecentis XII. Sed tum Papisii dicebamini. Post hunc XIII fuerunt sella curuli ante Lucium Papirium Crassum, qui primus Papisius est vo
I cari desitus. Is Dictator cum Lucio Papirio Cursore magistro equitũ factus est, annis post Romam conditam CCCCXV. & quadriennio pòst Consul cum C. Duillio. Hunc secutus est Cursor homo valde honoratus: deinde Lucius Masso Aedilitius: inde multi Massones. quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo. Deinde Carbones & Turdi insequuntur. Hi plebii fuerunt. quos contemnas censeo. Nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, ciuis è republica Carbonum nemo fuit. Cognouimus Cn. Carbonem & eius fratrem scurrã. quid his improbius! de hoc amico meo Rubriæ filio nihil dico. Tres illi fratres fuere, P. C. M. Carbones. Publius Flacco accusante condemnatus: fugit Marcus ex Sicilia: Caius accusante L. Crasso cantharidas sumpsisse dicitur. Is & Trib. plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc vero, qui Lilybei a Põpeio nostro interfectus est, improbior nemo meo iudicio fuit. Iam pater eius accusatus a Marco
K Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad Patres censeo reuertare: plebeii quàm fuerint importuni, vides. Vale.

M.T.C. PAPIRIO PAETO S.D. 174

Mo verecũdiam, vel potius libertatem loquendi. atq; hoc Zenoni placuit homini me hercule acuto, etsi academię nostræ cum eo magna rixa est. Sed vt dico, placet Stoicis suo quanque rem nomine appellare. Sic enim disserunt, Nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu. Nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. In re non est, itaque non modo in comœdiis res ipsa narratur, vt ille in Trinumo,

Virgo modo (forte nosti canticum: meministi Roscium) ita me destituit nudum: totus est A
sermo verbis rectus, re impudentior: sed etiam in tragoediis. quid est enim illud? Quę mu
lier vna? quid inquam est? Vsurparo duplex cubile? Quid illud? Phærei hic cubile inire est
ausus. Quid est? Virginem me quondam inuitam per vim violat. Iupiter bone, violat?
Atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res fit, quia ver
ba non fint, nihil videri turpe. ergo in re non est, mulro minus in verbis. Si enim quod ver
bo significatur, id turpe non est: verbum quod significat, turpe esse non potest. Anum ap-
pellas alieno nomine, cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo po-
tius. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo est propter similitudinem penicillus. at ho
die penis est in obscœnis. At vero Piso ille frugi in annalibus suis queritur, adolescenteis
peni deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. sed iam mul B
ris factum est tam obscœnum, quàm id verbum, quo tu vsus es. Quid quod vulgo dicitur,
nos te volumus conuenire, num obscœnum est? Memini in Senatu disertum Consularem
ita eloqui, Hanc culpam maiorem, an illam dicam? potuit obscœnius? non inquis. Non e-
nim ita sensir. Non ergo in verbo est: docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Libe
ris dare operam, quàm honeste dicitur: etiam patres rogant filios: eius operæ nomen non
audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen, is Connus vociratus est. num
id obscœnum putas? Cum loquimur terni, nihil flagitii dicimus. at cum bini, obscœnum
est. Græcis quidem inquies: nihil est ergo in verbo, quando & ego græce scio, & tamen ti-
bi dico bini, idq; tu facis, quasi ego græce, non latine dixerim. Rura & menta recte vtrūq;.
Volo menram pusillam ita appellare, vt rutulam: non licet. Bella tectoriala: dic ergo etiā
pauimenta isto modo: non pores. Video igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec C
in verbo esse, nec in re: iraque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscœna ponimus.
Quid enim, num honestum verbum est diuisio? Ar inest obscœnum: cui respondet interca-
pedo. num hęc ergo obscœna sunt? Nos aurem ridicule si dicimus, ille patrem strangula-
uit, honorem non præfamur. sin de Aurelia aliquid aut Lolia, honos præfandus est. Et
quidem iam non etiam obscœna verba, pro obscœnis sunt. batuit inquit impudenter, de-
pressit mulro impudentius. Atqui neutrum est obscœnum. STVLTORVM plena sunt
omnia. Testes, verbum honestissimum in iudicio: alio loco non nimis: at honesti, colei Lanu
uini: Cliternini, non honesti. Quid ipsa res modo honesta, modo turpis? suppellere, flagitiū
est. iam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων
ἔστι, quàm multa ex vno verbo tuo. Te aduersus me omnia audere gratum est. Ego seruo &
seruabo, sic enim assueui Platonis verecundiā. Itaque rectis verbis ea ad te scripsi, quę aper- D
tissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus aiunr æque liberos, ac ructus esse oportere.
Honor est igitur. Calendis Martiis. Tu me diliges & valebis.

M. T. PAPIRIO PAETO S.D. 175

Eri veni in Cumanum, cras ad te fortasse. Sed cum certum sciam, faciam
te paulo antè certiorem. Etsi Marcus Ceparius, cum mihi in sylua Galli-
naria obuiam venisset, quæsissemq; quid ageres, dixit te in lecto esse, quòd
ex pedibus laborares: tuli scilicet moleste, vt debui: sed tamen constitui ad
te venire, vt & viderem te & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbi
tror cocum etiam te arthricum habere. Expecta igitur hospitem cum mi E
nime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

M. T. C. PAPIRIO PAETO S.D. 176

Vfum istum amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis, adiuuarem
quantum possem, etiam si ab eo lęsus essem, cum te tātopere viderem eius
caussa laborare. cum vero & ex tuis literis & illius ad me missis intelligā,
& iudicem magnę curę ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus
esse: neque solum tua commendatione, quæ apud me, vt debet, valet plu-
rimum, sed etiam voluntate ac iudicio meo. Volo enim te scire mi Pæte,
initium mihi suspicionis & cautionis & diligētiæ fuisse literas tuas, quibus literis congruē

F tes fuerunt aliȩ postea multorum. Nam & Aquini & Frabateriæ consilia sunt inita de me,
quȩ te video inaudisse. & quasi diuinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud ege-
runt, nisi me vt opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admo-
nitus essem. quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. Vtinam ea
fortuna reipublicæ sit, vt ille me q̄gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te
ad cœnas ire desisse moleste fero. magna enim te delectatione & voluptate priuasti. Dein-
de etiam vereor (licet enim verum dicere) ne, nescio quid illud quod solebas, dediscas & obli-
uiscare cœnulas facere. nam si tum, cum habebas, quos imitarere, non multum proficiebas,
quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuā
superiorem exposuissem, magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superio-
G rem consuetudinem tum, cum Fauonius flaret, reuertisses. hoc tempore fieri posse, si forte
tu frigus ferre non posses. Sed mehercule mi Pȩte extra iocum, moneo te, quod pertinere
ad beate viuendum arbitror, vt cum viris bonis, iucundis, amantibus tui viuas. Nihil est a-
ptius vitæ: nihil ad beate viuendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad
communitatem vitæ atque victus, remissionemq; animorum, quæ maxime sermone effici-
tur familiari, qui est in conuiuiis dulcissimus: vt sapientius nostri, quàm Græci: illi συμπό-
σια, aut σύνδειπνα, id est compotationes aut concœnationes: nos conuiuia, quòd tum maxi-
me simul viuitur. Vides vt te philosophando reuocare coner ad cœnas? Cura vt valeas: id
foris cœnitando facillime consequere. Sed caue, si me amas, existimes me, quòd iocosius
scribam, abiecisse curam reipublicæ. Sic tibi mi Pæte persuade, me dies & noctes nihil
aliud agere, nihil curare, nisi vt mei ciues salui liberique sint. Nullum locum prȩtermitto
H monendi, agendi, prouidendi. Hoc denique animo sum, vt si in hac cura atque administra-
tione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Vale.

M. T. C. IMP. PAPIRIO PAETO S.D. 177

Vmmum me ducem literȩ tuæ reddidere. plane nesciebam te tam peritū
esse rei militaris. Pyrrhi te libros & Cineȩ video lectitasse. Itaque obtem-
perare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in
ora maritima: contra equitem Parthum negant vllam armaturam melio-
rem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis quo cum Imperatore tibi ne-
gocium sit? κύρου παιδείαν quam contriueram legendo, totam in hoc impe-
I rio explicaui. Sed iocabimur aliàs coràm, vt spero, breui. Nunc ades ad imperandum vel
ad parendum potius. sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbi-
tror) summus mihi est vsus: valdéque eum diligo, cum propter summam probitatem eius
ac singularem modestiam, tum quòd in his controuersiis, quas habeo cum tuis combiboni-
bus Epicureis, optima opera eius vti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecúmque
eum ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis literis: in quibus scriptum erat fun-
dū Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptū esse, qui fundus cum eo communis esset. Id
M. Fabius pergrauiter tulit, existimauitq; fratrem suum hominem non sapientem impul-
su inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc si me amas, mi Pȩte, negocium totum
suscipe: molestia Fabium libera. Authoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gra-
tia. Noli pati litigare fratres, & iudiciis turpibus conflictari. Mathonem & Pollionem ini-
K micos habet Fabius: quid multa? non me hercule tam perscribere possum, quàm mihi gra-
tum feceris, si ociosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihique per-
suadet. Vale.

M. C. PAPIRIO PAETO S.D. 178

Ccubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaraui. di-
ces, vbi? apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra
Verrius, familiareis tui. Miraris tam exhilaratam esse seruitutem nostram?
Quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. Angar? excruciémne
me? Quid assequar? Deinde quem ad finem? Viuas inquis in literis. An quic-

quam me aliud agere censes? Haud possem viuere, nisi in literis viuerem. Sed est earum A
etiam non satietas, sed quidam modus. A quibus cum discessi, & si minimum mihi est in
cœna, quod tu vnum ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, priusq
me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cyteris accubuit.
In eo igitur inquis conuiuio Cicero ille, quem spectabam? cuius ob os Graii ora obuertebât
sua? Non me hercule suspicatus sum illam affore. sed tamen Aristippus quidem ille Socraticus non erubuit, cum esset obiectum habere eum Laida. Habeo, inquit, non habeor a
Laide. Græce hoc melius: tu si voles, interpretabere. Me vero nihil istorum, ne iuuenem
quidem mouit vnquam, ne nunc senem. conuiuio delector: ibi loquor aliquid, quod in solum, vt dicitur, & gemitum & risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophũ irriseris? Cũ ille, si quis quid quæreret, dixisset, Cœnã te quærere a me dixeris. Ille vero te putabat quæsiturum, num vnum cælum esset, an innumerabilia. Quid ad re? At hercule cœna nunquid ad te? tibi præsertim. Sic igitur viuitur: quotidie aliquid legitur aut
scribitur. deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur vnà, non modo non contra legem, si
vlla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est, quod aduentum nostrum extimescas. Non multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale.

M.T.C. EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIB. DECIMVS.

M.T.C. CN. PLANCO IMP. COS. DES. S.D. 178

T ABFVI proficiscens in Græciam: & postea quàm de meo cursu reipublicę sum voce reuocatus, nunquam per Marcum Antonium quietus fui: cuius tanta est non insolentia (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas: non modo vt vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cuiusquam. Itaque mihi maxime curę est non de mea quidem vita, cui satisfeci vel ętate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria solicitat, in primisq; mi Plance expectatio Consulatus tui: quæ ita longa est, vt optandum sit, vt possimus ad id tempus reipublicæ spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea republica, in qua hominis impudentissimi atque intemperatissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec Senatus, nec populus vim habet vllam? nec leges vllę sunt, nec iudicia, nec omnino simulacrum aliquod, aut vestigium ciuitatis? Sed quando acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem a tua pueritia susceptum non seruaui solum, sed etiam auxi: monere te atque hortari, vt in rempublicam omni cogitatione curaq; incumberes. Quæ si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est: vt perducatur autem, magnæ cum diligentię est, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante (vt spero) habebimus: & præter quàm quòd reipublicę consulere debem⁹, tamen tuę dignitati ita fauemus, vt omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus. Ita facillime & reipublicę, quæ mihi charissima est: & amicitiæ nostræ, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti a te fieri, quantum ipsius humanitas & dignitas postulat, nec miror & gaudeo: teq; hoc existimare volo, quicquid in eum iudicii officiique contuleris, id ita me accipere, vt in meipsum te putem contulisse. Vale.

(Margin letters: C, D, E)

M.T.C. CN. PLANCO IMP. COS. DES. S.D. 179

Eum studium honori tuo non defuisset pro necessitudine nostra, si aut tuto in Senatũ, aut honeste venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam libere de rep. sentiens versari potest in summa impunitate gladiorum: nec nostrę dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, vbi me & melius & propius audiant armati, q̃ Senatores. Quapropter in priuatis reb⁹ nullũ neq; officiũ neq; studiũ meum desiderabis: ne in publicis

F quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit. Nunquam deero, ne cum periculo qui-
dem meo, dignitati tuæ. In his autem rebus, quæ nihilominus vt ego absim, confici pos-
sunt, peto a te, vt me rationem habere velis & salutis & dignitatis meæ. Vale

M.T.C. CN. PLANCO IMP. COS. DES. S.D. 180

CVm ipsum Furnium per se vidi libentissime, tum hoc libentius, quòd illũ
audiens te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in admini-
stranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam ex-
G posuit: & præterea mihi non ignotam, in consuetudine & familiaritate sua-
uitatem tuam adiunxit: preterea summam erga se liberalitatem. Quæ o-
mnia mihi iucunda: hoc extremum etiam gratum fuit. Ego Plance necessi-
tudinem constitutam habui cum domo vestra, antè aliquanto, quàm natus tu es: amorem
autem erga te ab incunte pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem, cum studio
meo, tum iudicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter faueo dignitati tuę: quam mi-
hi tecum statuo habere communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite
fortuna: eaq́ es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio industriaq́ fregisti.
Nunc me amantissimum tui nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior
possit esse, si audies: omnem tibi reliquæ vitę dignitatem ex optimo reipublicæ statu acqui-
res. Scis profecto (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines exi-
stimarent, te nimis seruire temporibus: quod ego quoque existimarem te, si ea quæ patie-
H bare, probare etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem quid sentires, prudenter te arbitra-
bar videre quid posses. Nunc alia ratio est omnium rerum: tuum iudicium est, idq́ liberũ.
Consul es designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reipublicę viro-
rum talium. incumbe per deos immortaleis in eam curam & cogitationem, quę tibi sum-
mam dignitatem & gloriam afferat. Vnus autem est, hoc præsertim tempore, per tot an-
nos rep. deuexata, reipublicæ bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impul-
sus scribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis & præceptis meis egere. Scie-
bam enim ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. Quare modum fa-
ciam. Nunc tantum significandum putaui, vt potius amorem tibi ostenderem meum, q̃
ostentarem prudentiam. Interea quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose
diligenterq́ curabo. Vale.
I

PLANCVS CICERONI S.D. 181

GRatissimę mihi tuæ literę fuerunt, quas ex Furnii sermone te scripsisse a-
nimaduerti. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quòd te
profectum audieram: nec multo ante rediisse sciui, quàm ex epistola tua
cognoui. Nullum enim in te officiũ, ne minimũ quidem, sine maxima cul-
pa videor posse pręterire (in quo tuendo habeo caussas plurimas, vel pa-
ternæ necessitudinis, vel meę à pueritia obseruãtię, vel tui erga me mutui
amoris. Quare mi Cicero, quod mea tuaq́ patitur ętas, persuade tibi te vnum esse, in quo
ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non
K magis prudentię plena, quę summa est, videntur, q̃ fidelitatis, quam ego ex mea conscientia
metior. Quare si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere: aut si dubitarem,
hortatiô impellere posset, vt id sequerer, quod tu optimũ putares. Nũc vero quid est, quod
me in aliã partem trahere possit? Quęcũq; in me bona sunt, aut fortunę beneficio tributa,
aut meo labore parta, etsi a te propter amorẽ charius sunt æstimata: tamẽ vel inimicissimi
iudicio tãta sunt, vt pręter bonã famã nihil desiderare videãtur. Quare hoc vnũ tibi persua-
de: quantũ virib9 eniti, consilio prouidere, authoritate monere potuero, hoc omne reip. sem-
per futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neq; si facultas optabilis mihi quidem tui
præsentis esset, vnq̃ a tuis cõsiliis discreparẽ: nec nunc cõmittam, vt vllum meum factũ re-
prehendere iure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid
in vrbe Ianuario mense geratur, vt sciam. Interim maximam hic solicitudinem curamq́ su-

fit meo, ne inter aliena vitia hę gentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si perin= A
de, vt ipse mereor, mihi successerit: certe & tibi cui maxime cupio, & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meq́ mutuo diligas.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S.D. 182

Inas a te accepi literas eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. Intellexi enim te laborare, vt ad me mihi expectatissimę literę perferrentur. Ex quibus cepi fructum duplicem, mihique comparatione difficilem ad iudicandum, amorémne erga me tuum, an animũ in rempublicam pluris æstimandum putarem. EST OMNINO patriæ charitas meo quidem iudicio maxima: sed amor voluntatisque coniunctio plus cer= B
te habet suauitatis. Itaq; commemoratio tua paternę necessitudinis beneuolentiæq́ eius, quam erga me a pueritia contulisses, cęterarumq́ rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerunt. Rursus, declaratio animi tui quem haberes de republica: quemq́ habiturus esses, mihi erat iucundissima: eoq́ maior erat hæc lętitia, quòd ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum mi Plance, sed plane etiam oro, quod feci his literis, quibus tu humanissime respondisti, vt tota mente omnique animi impetu in rempublicã incumbas. Nihil est, quod tibi maiori fructui gloriæq́ esse possit: nec quicquam ex omnibus rebus humanis est pręclarius aut præstantius, quàm de republica bene mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante videris res maximas consecutus: quod quanquam C
sine virtute non potuisses, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ temporibusq́ tribuuntur. His temporibus difficillimis reipublicę quicquid subueneris, id erit totũ & proprium tuum. Incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te & in tuo exercitu, magna expectatio. Cuius per deos gratię gloriæq́ caue tempus amittas. Sic moneo vt filium: sic faueo, vt mihi: sic hortor, vt & pro patria & amicissimum. Vale.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S.D. 183

Vę locutus est Furnius noster de animo tuo in rempublicam, ea gratissima fuerunt Senatui, Populoq́ Romano probatissima. Quę autem recitatæ sunt literę in Senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visę sunt. Pacis enim author eras, cum Collega tuus vir clarissimus a fœdissimis latronibus obsideretur. qui aut positis armis pacem petere debent: aut si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace literæ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptę sint, ex viro optimo fratre tuo, & ex C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui charitas, vt quanquam nec tibiipsi consilium deesset, & fratris Furniiq́ beneuolentia, fidelisq́ prudentia tibi pręsto esset futura: vellem tamen meę quoq; authoritatis pro plurimis nostris necessitudinib9 pręceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate Populi Romani & cum Senatus authoritate coniunxeris. Seiunge te quæso aliquando ab iis, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum vincula coniunxerunt. Complures in perturbatione reip. COSS. dicti, quorum nemo Consularis habitus, nisi qui animo extitit in rempublicam consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum ciuium tui dissimillimorum societate seiungas: deinde & Senatui bonisq́ omnibus authorem, principem, ducem prębeas: postremo, vt pacem esse iudices, non in armis positis, sed in abiecto armorum & seruitutis metu. Hęc si & ages & senties, tum eris non modo Cõsul & Consularis, sed magnus etiã COS. & Consularis. sin aliter, tua in istis amplissimis nominibus honorum, nõ modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hęc impulsus beneuolentia scripsi paulo seuerius, quæ tu experiendo in ea ratione, quę te digna est, vera esse cognosces. Datum XIII Calend. Aprilis.

F PLANC. IMP. COS. DES. CICERONI S.D. 184.

PLura tibi de meis consiliis scriberem, rationemq́ omnium rerum redderem verbosius, quo magis iudicares omnia me reip. caussa præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi (non minus enim a te probari quàm diligi semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paraui, q̃ prædicatorē meritorū meorum esse volui) sed breuiorē me duæ res faciunt: vna, quòd publicis literis omnia sum persecutus: altera, quòd M. Varisidium equitem Romanum familiarem meum ad te ipsum transire iussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cum alii occu-
G pare possessionem laudis viderentur: sed vsque mihi temperaui, dum perducerem eò rem, vt dignum aliquid & Consulatu meo, & vestra expectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: vt maximo præsidio reipublicæ nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, vt dignitati meę suffrageris, & quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. Non minus posse te, q̃ velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meq́ mutuo diligas.

CN. PLAN. IMP. COS. DES. S.P.D. COSS. PR. TR. PL. SENA. PO. PLEBIQVE RO. 185

H SI cui forte videor diutius & hominum expectationem, & spem reipublicæ de mea voluntate tenuisse suspensam, huic prius excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quicquam vlli pollicendum. Non enim pręteritam culpam videri volo redemisse: sed optimæ mentis cogitata iampridem maturo tempore enunciare. Non me præteribat in tanta solicitudine hominum, & tam perturbato statu ciuitatis, fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnosq́ honores ex ea re complureis consecutos videbam. sed cum in eum casum me fortuna demisisset, vt aut celeriter pollicendo magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerē: aut si in eo mihi tēperauissem, maiores occasiones ad opitulandum haberē: expeditius iter cōmunis salutis, q̃ meæ laudis esse volui. Nā quis in ea for-
I tuna, quę mea est: & ab ea vita, quā in me cognitā hominibus arbitror: & cū ea spe, quā in manib⁹ habeo, aut sordidū quicq̃ pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantū nobis temporis & magni laboris, & multæ impensę opus fuit, vt quæ reip. bonisq́ omnib⁹ polliceremur, exitu pręstaremus: neq́ ad auxiliū patrię nudi cū bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sępe premiis solicitatus, vt ab republica potius moderata, quàm ab vno infinita speraret. Confirmandę complures ciuitates, quę superiore anno largitionibus concessionibusq́ præmiorum erant obligatę: vt & illa vana putarent, & eadem a melioribus authoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis prouinciis exercitibusq́ præfuerunt: vt potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam partiremur. Muniendi vero nosmetipsi fuimus aucto exercitu auxiliisque multiplicatis: vt cum præferremus sensus aperte, tum
K etiam inuitis quibusdam, sciri quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque nunquam diffitebor multa me, vt ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore: quòd pręmatura denunciatio boni ciuis imparati, quàm periculosa esset, ex casu Collegę videbam. Quo nomine etiam C. Furnio Legato viro forti atque strenuo plura etiam verbo quàm scriptura mandata dedimus: vt & tectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, pręcepimus. Ex quo intelligi potest curam reipublicæ summè defendendæ iampridem apud nos excubare. Nunc cum Deûm benignitate ab omni re sumus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate iudicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, & sua fide virruteq́ reipublicę coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequenteis. Prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantē: equitatus auxiliorūq́ tantas copias, quan-

tas hę gentes ad defendendam suam salutem libertatem& conficere possunt. Ipse ita sum A animo paratus, vel prouinciam tueri, vel ire quò respublica vocet, vel tradere exercitum, au xilia, prouinciam&: vt vel omnem impetum belli in me conuertere non recusem, si modo meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc si iam expeditis omnibus rebus, tranquillo& statu ciuitatis polliceor, in damno meæ laudis, reipublicę commodo lætabor: sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, consilia mea ęquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in republicę incolumitate satis magnus est paratus. Eos vero, qui meam authoritatem & multo magis vestram fidem secuti, nec vlla spe decipi, nec vllo metu terreri potuerunt, vt commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Valete.

B

PLANCVS IMP. COS. DES. CICERONI S.D. 186

Nihil me tibi temere scripsisse, aut te cęteris de me frustra recepisse lętor. Certe hoc maius habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi quàm cæteris consilia mea volui esse nota. In dies vero meritorum meorum fieri accessiones peruidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet mi Cicero, ita ab imminentibus malis respublica me adiuuante liberetur: sic honores præmia& vestra suspicio, conferenda certe cum immorralitate, vt sine his nihil de meo studio perseuerantia& sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum ciuium impetus animi mei fuerit singularis, & opera pręcipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. concupisco autem nihil mihi: contrà C quod ipse pugno, & temporis & rei te moderatorem facile patior esse. Nihil aut sero, aut exigue a patria ciui tributum potest videri. Exercitum ad sextum Calend. Maias Rhodanū traieci magnis itineribus. Viennā equites mille via breuiore præmisi. ipse si a Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consiliū capiam. Copias adduco & genere & numero & fidelitate firmissimas. Te vt diligas me, si mutuo me facturum scis, rogo. Vale.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S.D 187

Etsi satis ex Furnio nostro cognoueram, quę tua voluntas, quod consilium de republica esset: tamen lectis tuis literis, liquidius de toto sensu tuo iudicaui. Quamobrem quanquam in vno prælio omnis fortuna reipublicæ disceptat: quod quidem cum hęc legeres, iam decretum arbitrabar fore: ta D men ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. Itaque si Consulem Romæ habuissemus, declaratum esset a Senatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus esset conatus & apparatus tuus. Cuius rei nō modo non præteriit tempus, sed ne maturum quidem etiam nunc meo quidem iudicio fuit. IS ENIM deniq honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare, sit modo aliqua resp. in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AVTEM, qui vere appellari potest honos, non inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrem mi Plance incumbe toto pectore ad laudem, subueni patrię, opitulare Collegę, omnium gentium consensum & incredibilem conspirationem adiuua. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum fidelissimumq cognosces. Ad eas enim caussas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate E coniuncti, patriæ charitas accessit: ea& effecit, vt tuam vitam anteferrem meę. Quarto Calend. Aprilis. Vale.

C. PLANCVS IMP. COS. DES. CICERONI S.D. 188

Immortaleis ago tibi gratias, agam& dum viuam: nam relaturum me affirmare non possum. Tantis enim tuis officiis non videor mihi respōdere posse: nisi forte vt tu grauissime disertissime& scripsisti, ita sensurus es, vt me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuę sententiæ infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus arbitriúmque

F amicorum meorum compositæ:oratio assidua & perpetua de me,iurgia cum obtrectatori-
bus propter me,notissima mihi sunt.Quare non mediocris adhibenda mihi est cura,vt rei-
publicæ me ciuem dignum tuis laudibus prę stem:in amicitia tua memorem atq; gratum.
Quod reliquum est,tuum munus tuere:& me,si quem esse voluisti,eum exitu rebusq; co-
gnoscis,defende ac suscipe.Cum Rhodanum copias traiecissem,fratremq; cum tribus mili
bus equitum pręmisissem,ipse iter ad Mutinam dirigerem,in itinere de prælio facto,Bru-
toq; & Mutina obsidione liberatis,audiui.Animaduerti nullum aliū receptum Antonium,
reliquiasq;,quę cum eo essent,habere,nisi in his partibus,duasq; ei spes esse propositas:vnā
Lepidi,ipsius alteram exercitus.Q; quędam pars exercitus non minus furiosa est,quàm qui
cum Antonio fuerunt,equitatum reuocaui.Ipse in Allobrogibus constiti,vt perinde ad o-
G mnia paratus essem,ac res me moneret.Si nudus huc se Antonius cōferet,facile mihi vide-
or per me suscipere posse,remq; publicam ex vestra sentētia administrare,q̄uis ab exercitu
Lepidi recipiatur:si vero copiarum aliquid secum adducet,& si decima legio veterana,quæ
nostra opera reuocata cum reliquis est,ad eundem furorem redierit:tamen ne quid detri-
menti fiat,dabitur opera à me:idq; me præstaturum spero,dum istic copiæ traiiciantur,cō
iunctęq; nobiscum facilius perditos opprimant.Hoc tibi spondeo mi Cicero, neq; animum,
nec diligentiam mihi defuturam.Cupio me hercules nullam residuam solicitudinem esse.
Sed si fuerit,nec animo,nec beneuolētię,nec patientię cuiusq̄ pro vobis cedam. Do quidem
ego operam,vt etiam Lepidum ad huius rei societatem incitem:omniaq; ei obsequia polli-
ceor,si modo temp.respicere volet. Vtor in hac re adiutoribus interpretibusq;,fratre meo
& Laterense,& Furnio nostro.Non me impedient priuatę offensiones,quo minus pro reip.
H. salute,etiam cum inimicissimo consentiam.Quod si nihil profecero, nihilominus maximo
sum animo,& maiore fortasse,cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, mé que mu-
tuo diligas.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES S.D. 189

ETSI reipub.caussa maxime gaudere debeo,tantum ei te præsidii,tantum
opis attulisse extremis pene temporibus:tamen ita te victorem comple-
I ctar repub.recuperata,vt magnam partem mihi lętitię tua dignitas affe-
rat:quam & esse iam,& futuram amplissimam intelligo.Caue enim putes
vllas literas vnquā grauiores,q̄ tuas,inSenatu esse recitatas.Idq; contigit,
tum meritorum tuorum in remp.eximia quadam magnitudine,tum ver-
borum sententiarumq; grauitate.Quod mihi quidem minime nouum,qui & te nossem, &
tuarum literarum ad me missarum promissa meminissem,& haberem à Furnio nostro tua
penitus consilia cognita:sed Senatui maiora visa sunt, quàm erant expectata,non quo vn-
quam de tua voluntate dubitasset: sed nec quantum facere posses,nec quo progredi velles,
exploratum satis habebat. Itaque cum ad VIII Idus April.mane mihi tuas literas Mar-
cus Varisidius reddidisset, easq; legissem, incredibili gaudio sum elatus. Cumq; magna
multitudo optimorum virorum & ciuium me de domo deduceret, feci continuo omneis
participes meę voluptatis.Interim ad me venit Munatius noster,vt consueuerat & ego ei
K literas tuas dedi: nihildum enim sciebat. nam ad me primum Varisidius,idq; sibi à te mā
datum esse dicebat.paulopost idem mihi Munatius eas literas legendas dedit,quas ipsi mi-
seras,& eas quas publice. Placuit nobis,vt statim ad Cornutum Prętorem vrbis literas de-
ferremus: qui,q̄ Consules aberant, Consulare munus sustinebat more maiorum. Senatus
est continuo conuocatus, frequensq; conuenit propter famam atque expectationem tua-
rum literarum. Recitatis literis oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non
satis diligenter eum auspiciis operam dedisse. Idque à nostro collegio comprobatum est.
Itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi pro tua dignitate contentio
cum Seruilio: qui cum gratia effecisset, vt sua sententia prima pronunciaretur, frequens
eum Senatus reliquit,& in alia omnia discessit, meęq; sententię, quæ secunda pronuncia-
ta erat,cum frequens assentiretur Senatus,rogatu Seruilii P. Titius intercessit. Res in
posterum dilata. Venit paratus Seruilius Ioui ipsi iniquus, cuius in templo res age-

batur. Hunc quemadmodum fregerim, quantaq; contentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorum te literis malo cognoscere: vnum hoc ex meis, Senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quàm tum fuit. nec vero tibi Senatus amicior, quàm cuncta ciuitas. Mirabiliter enim Populus Romanus vniuersus, & omnium generum ordinumq; consensus ad liberandam rempublicam conspirauit. Perge igitur, vt agis, nomenq; tuum commenda immortalitati: atque hęc omnia, QVAE HABENT speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris insignibus, contemne: breuia, fugacia, & caduca existima. VERVM DECVS in virtute positum est, quę maxime illustratur magnis in rempublicam meritis. Eam facultatem habes maximam. quam quando complexus es & tenes, perfice, vt ne minus respublica tibi, quàm tu reipublicæ debeas. Me tuę dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reipublicæ, quæ mihi est mea vita charior: tum nostrę necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quòd bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam & fidem, magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia & diligentia. Quarto Idus Aprilis. Vale.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S.D. 190

T primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in prǽmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso Senatusconsulto poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, vt a me de scripto dicta sententia est, quam Senatus frequens secutus est summo studio magnoq; consensu. Ego quanquam ex tuis literis, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quàm insignibus glorię delectari: tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a republica deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Aiacem nec Achillem, sed Vlyssem appellauit πτολιπόρθον. Vale.

M.T.C PLANCO IMP. COS. DES. S.D. 191

Gratam famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis, atque etiam hostibus fusis. Spes omnis est in te. Fugisse enim ex prělio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST enim non minus gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam iam tuas literas, idque cum multis. Sperabamq; etiam Lepidum temporibus admonitum, tecum & reipublicæ satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe mi Plance, vt ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & rempublicam diuino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. Tertio Idus Maii. Vale.

PLANCVS PRAE. CICERONI S.D. 192

Is literis scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad rempublicam putaui pertinere. Sedulitas mea (vt spero) & mihi & reipublicæ tulit fructum. Nanque assiduis internunciis cum Lepido egi, vt omissa omni contentione, reconciliataq; voluntate nostra, communi consilio reipublicæ succurreret: se, liberos, vrbem, pluris quàm vnum perditum abiectumq; latronem putaret: obsequioq; meo, si ita faceret, ad omneis res abuteretur. Profeci itaq; per Laterensem internuncium: fidem mihi dedit se, Antonium si prohibere sua prouincia non potuisset, bello persecuturum. Me, vt venirem copiasq; coniungerem, rogauit: eoque magis quod & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur: & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. Nam etiam ex paucitate eius, non multis antè diebus, decem qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum in cursu

F bonorum consiliorum: Lepidum adiuuandum putaui. Aduentus meus quid profecturus es
set, vidi: vel ꝙ equitatu meo persequi, atq; opprimere equitatum eius possem: vel ꝙ exerci
tus Lepidi eam partem, quæ corrupta est, & ab repub. alienata, & corrigere & coercere prę
sentia mei exercitus possem. Itaq; in Hisara flumine maximo, quod in finibus est Allobro
gum, ponte vno die facto, exercitum ad quartum Idus Maii traduxi. Cum vero mihi nunci
atum esset Lucium Antonium præmissum cum equitibus & cohortibus, ad Forum Iulii ve
nisse: fratrem cum equitum quatuor millibus, vt occurreret ei, misi ad prid. Idus Maii. Ipse
maximis itineribus cũ quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos
mediocris modo fortuna reipub. adiuuerit, & audaciæ perditorum, & nostræ solicitudinis
hic finem reperiemus. Quòd si latro præcognito nostro aduẽtu, rursus in Italiam se recipe
G re cœperit, Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum.
Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittã, qui sequatur, Italiamq; à vastatio
ne defendat. Fac valeas, meq; mutuo diligas.

CICERO PLANCO SVO S.D. 193

NIHIL post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore qui
dem ipso opportunius accidere vidi, q̃ tuas Plance literas. Redditæ sunt
enim frequenti Senatu Cornuto, cum is frigidas sanè & inconstanteis lite
ras Lepidi, sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem cla
moribus. Cum rebus enim ipsis essent & studiis beneficiisq; in rempubli
H cam gratissimæ, tum erant grauissimis verbis & sentẽtiis plenæ. Flagita
re Senatus institit Cornutum, vt referret statim de tuis literis: ille se considerare ait velle.
Cum ei magnum conuicium fieret cuncto à Senatu, quinq; Trib. pleb. retulerunt. Seruilius
rogatus rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad vnum. Ea quæ fuerit, ex
Senatuscõsulto cognosces. Tu quanquam consilio non eges, vel abũdas potius, tamen hoc
animo esse debes, vt nihil huc reiicias: néve in rebus tam subitis, tamq; angustis, à Senatu
consilium petendum putes. Ipse tibi sis Senatus. quocunque te ratio reipub. ducet, sequa
re. Cures, vt ante factum aliquod à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. Il
lud tibi promitto: quicquid à te erit factum, id Senatum non modo vt fideliter, sed etiam
I vt sapienter factum, comprobaturum. Vale.

PLANCVS CICERONI S.P.D. 194

ANtonius Idibus Maiis ad Forum Iulii cum primis copiis venit: Ventidius
bidui spatio abest ab eo: Lepidus ad Forum Voconii castra habet, qui lo
cus à Foro Iulii quatuor & viginti milia passuum abest. ibiq; me expecta
re constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quòd si omnia mihi inte
gra, & ipse, & fortuna seruauerit, recipio vobis celeriter me negocium
ex sententia confecturum. Fratrem meum assiduis laboribus, concursa
tionibusq; confectum grauiter se habuisse antea tibi scripsi. sed tamen cum primum posse
ingredi cœpit, non magis sibi, quàm reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula prin
K ceps esse non recusabat. Sed ego eum nõ solum hortatus sum, verum etiam coegi istò pro
ficisci: quòd & illa valetudine magis cõficere se, quàm me iuuare posset in castris, & ꝙ acer
bissimo interitu consulum remp. nudatam, tali ciue Prętore in vrbanis officiis indigere exi
stimabam. Quod si quis vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciam,
non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tamen, quod ego desiderabam, fecit, vt Apel
lam ad me mitteret: quo obside fide illius & societate in rep. administranda vterer. Studiũ
in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus Segauiano probauit, quo ego interprete
nouissime ad Lepidum sum vsus. amicum eum reipub. cognoscere videor, libenterq; ei sum
testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meq; mutuo diligas, dignitatẽq;
meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti.

PLANCVS CICERONI S. 195 A

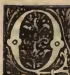
VID in animo habuerim cum Leelius Neruaq; discesserunt à me, & ex literis, quas ei dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus consiliisq; meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudēti, & cupido satisfaciendi reipub. bonisq; omnibus accidere solet: vt consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, q̄ tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaq; post discessum Legatorum cum binis continuis literis & Lepidus me, vt venirem rogaret, & Laterensis multo etiam magis, prope implorans obtestaretur, nullam aliam rem extimescens, q̄ eandem quæ mihi quoq; facit timorem, varietatem atq; infidelitatem exercitus eius, non dubitādum putaui, quin succurrerem, meq; communi periculo offerrem. Sciebam enim, & cautius illud erat consilium, expectare me ad Hisaram, dum Brutus traiiceret exercitum, & cum Collega consentiente sicut milites faciunt, hostibus obuiam ire. Tamen si quid Lepidus bene sentiens, detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam, si aut hominem offensum mihi, coniunctum cum rep. nō subleuassem: aut ipse à certamine belli tam necessarii me remouissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea pręsentia & Lepidum tueri & exercitum facere meliorem, q̄ nimis cautus videri. Solicitiorem certe hominem non suis contractis, neminem puto fuisse. Nam quę res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert solicitudinem, magnumq; habet casum. Mihi enim si cōtigisset, vt prior occurrerem Antonio, non mehercule horam constitisset. tantum ego & mihi confido: & sic perculsas illius copias, Ventidiiq; Mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris: quod prius nocere potest, q̄ sciri curariq; possit. Sed certe nisi vno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. Magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. Quę si aduentus meus repressèrit, agam gratias fortunæ constantięq; meę, quę ad hanc experientiam excitauit. Itaq; ad XII Calendas Iunias ab Hisara castra moui: pontem tamen, quam in Hisara feceram, castellis duobus ad capita positis reliqui: præsidiaq; ibi firma posui, vt venienti Bruto exercituiq; eius sine mora transitus esset paratus. Ipse vt spero, diebus octo, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me coniungam. Vale.

B

C

CICERO PLANCO S. P. D. 196

Vanq̄ gratiarum actionem à te nō desiderabam, cum te re ipsa atq; animo scirem esse gratissimum, tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. Sic enim vidi, quasi ea quę oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper equidem, sed nunq̄ illustrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ sunt Senatui cū rebus ipsis quę erant grauissimę, & maxime fortissimi animi, summiq; consilii: tum etiam grauitate sententiarum, atque verborum. Sed mi Plance incumbe, vt belli extrema perficias. in hoc erit summa & gratia & gloria. Cupio omnia reip. caussa: sed mehercule in ea conseruanda iam defatigatus, non multo plus faueo patrię, quàm tuę glorię: cuius maximam facultatem tibi Dii immortales, vt spero, dedere, quam complectere obsecro. Qui enim Antonium oppresserit, is hoc teterrimū bellum periculosissimumq; confecerit. Vale.

D

E

CICERO PLANCO S. P. D. 197

Ta erant omnia, quę istinc afferebantur, incerta, vt quid ad te scriberē, nō occurreret. modo enim, quę vellemus, de Lepido: modo contrà, nunciabātur. de te tamen constās fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna quandam partem habet, alterum proprium est prudētię tuę. Sed accepi literas à Collega tuo datas Idib. Maiis: in quibus erat te adscripsisse, a Lepido non recipi Antonium. Quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris. sed minus audes fortasse propter inanem lętitiam literarum superiorum. Verum vt

F errare mi Plance potuisti (quis enim id effugerit?) sic decipi te non potuisse, quis non videt?
Nunc verò etiam erroris caussa sublata est. Culpa enim illa, BIS ad eundem, vulgari
reprehensa prouerbio est. Sin, vt scripsisti ad Collegam, ita se res habet, omni cura liberati
sumus: nec tamen erimus prius, quàm ita esse, tu nos feceris certiores. Mea quidem, vt ad te
sępius scripsi, hęc sententia est, Qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli con-
fectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè
nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putaui fore, minime miror, ve-
hementerq; lætor. Quæ quidem tu, si recte istic erit, maiora & grauiora cognosces.
Quarto Calendas Iunias.

G ## PLANCVS CICERONI S. D. 198

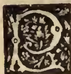

PVderet me inconstantię mearum literarum, si non ex aliena leuitate pen-
derent. Omnia feci, quare Lepido coniuncto ad rempub. defendendam mi-
nore solicitudine vestra perditis resisterem. Omnia ei & petenti recepi, &
vltro pollicitus sum: scripsiq; tibi biduo ante: confidere me bono Lepido
esse vsurum, communiq; consilio bellum administraturum. Credidi chi-
rographis eius, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat,
reconciliaremq; me Lepido, fidemq; haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo spe-
rare. Illud certè caui, & cauebo, ne mea credulitate respub. summa fallatur. Cum Hisaram
flumen vno die, ponte effecto, exercitum traduxissem, pro magnitudine rei celeritatem ad-
H hibens, q petierat per literas ipse, vt maturarem venire: præsto mihi fuit stator eius cum
literis, quibus ne venirem, denunciabat: se posse per se conficere negocium: interea ad Hisa
ram expectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi, nihilominus ire decreueram,
existimans eum socium gloriæ vitare. Putabam posse me nec de laude ieiuni hominis deli-
bare quicquam, & subesse tamen propinquis locis, vt si durius aliquid esset, succurrere cele
riter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar. At Laterensis vir sanctissimus suo chi-
rographo mittit mihi literas, meisq;, desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensq;
se destitutum. In quibus aperte denunciat, videam ne fallar: suam fidem solutam esse, reip.
ne desim. exemplar eius chirographi Titio dedi. Ipsa chirographa omnia, ex quibus credi-
I di, & ea quibus fidem non habendam putaui, Leuocispio dabo perferenda, qui omnibus his
interfuit rebus. Accessit eò, vt milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per se,
corrupti etiam per eos, qui præsunt Canidios, Rufrenósque, & cæteros, quos, cum
opus erit, scietis, conclamarínt viri boni pacem se velle, neque esse cum vllis pugnatu
ros, duobus iam Consulibus singularibus occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hosti-
bus denique omnibus iudicatis, bonisque publicatis: neque hoc aut vindicarat Lepi-
dus, aut sanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obiicere exercitũ
fidelissimum, maxima auxilia, principes Galliæ, prouinciam cunctam, summæ dementiæ &
temeritatis esse vidi: mihiq;, si ita oppressus essem, remq; publicam mecũ perdidissem, mor-
tuo non modo honorem, sed misericordiam quoq; defuturam. Itaq; rediturus sum, nec tan
ta munera perditis hominibus dari posse sinam: vt exercitũ locis habeã opportunis, pro-
uinciam tuear: etiam si ille exercitus desciuerit, omnia vt integra seruem, dabo operam,
K quoad exercitus huc summittatis, pariq; felicitate remp. hic vindicetis. Nec depugnare, si
occasio tulerit: nec obsideri, si necesse fuerit: nec mori, si casus inciderit pro vobis, paratior
fuerit quisq̃. Quare hortor te mi Cicero, exercitum huc traiiciendum q̃primum cures, &
matures prius, q̃ hostes corroborentur, & nostri perturbentur. In quo si celeritas erit adhi-
bita, respub. in possessione victoriæ deletis sceleratis permanebit. Fac valeas, meq; diligas.
Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum excusem literis, qui ex
labore in febriculam incidit assiduam & satis molestam. Cum primum poterit istuc recur-
rere, non dubitabit, ne quo loco reip. desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo.
Concupiscere me nihil oportet: habeo te & amantissimum mei, & quod optaui, summæ au
thoritatis. Tu videris, quantum, & quando tuum munus apud me velis esse. Tantum te ro
go, in Hircii locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam.

M.T.C. CN. PLANCO COS. DES. S.D. 199 A

N te & Collega omnis spes est, Diis approbantibus. Concordia vestra, quę Senatui declarata literis vestris est, mirifice & Senatus & cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria, si consultus Senatus esset, vt quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem, qui certe ego fuissem. sed propter tarditatem sententiarum moramq́ rerum, cum ea quæ consulebantur, ad exitum non peruenirent, commodissimum mihi, Plancoq́ fratri visum est, vti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognouisse. Sed siue in Senatusconsulto, siue in cæteris rebus desideras aliquid: sic tibi persuade, tantam esse apud omneis bonos tui charitatem, vt nullum gen⁹ amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Literas tuas vehementer expecto, & quidem taleis, qualeis maxime opto. Vale. B

PLANCVS CICERONI S.D. 200

Vnquam me hercule mi Cicero me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum si quid acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si vnquam Lepido ex animo credidissem. Credulitas enim error est magis, quàm culpa: & quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit. Sed ego non hoc vitio pene sum deceptus. Lepidum enim pulchre noram. Quid ergo est? Pudor me, qui in bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. Nam si vno loco essem, verebar, ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido infensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in aspectum Lepidi Antoniique adduxi, quadragintaq́ millium passuum spatio relicto consedi: eo consilio, vt vel celeriter accedere, vel cum salute recipere me possem. Adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum vt haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu vt essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit IIII Calend. Iunias: eodemq́ die ad me castra mouerunt. viginti millia passuum cum abessent, res mihi nunciata est. Dedi operam Deûm benignitate, vt & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet, non miles vllus, non eques, non quicquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis furentibus latronibus interciperetur. Itaque pridie Nonas Iunias omnes copias Hisaram traieci, pontesq́ quos feceram, interrupi, vt spatium & ad se colligendum homines haberent: & ego me interea cum Collega coniungerem, quem triduo, cum has dabam literas, expectabam. Laterensis nostri & fidem & animum singularem in rempublicam semper fatebor. Sed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspiciunda fecit eum minus sagacem. Qui quidem cum in fraudem se deductum videret, manus quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamen interpellatus, adhuc viuit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum est: & magno cum dolore parricidarum elapsus sum his. Veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam incitati. Iracundias autem harum rerum recenteis habebant: q̄ Lepidum castigare non destiteram, vt extingueret bellum: q̄ colloquia facta improbabam: q̄ Legatos fide Lepidi dimissos ad me in conspectum venire vetueram: quòd C. Catiniũ Vestinum Trib. militarem missum ab Antonio ad me cum literis, exceperam. In quo hanc capio voluptatem, q̄ certe quo magis me petiuerunt, tanto maiorem his frustratio dolorem attulit. Tu mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem pręsta: vt vigilanter neruoseq́ nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Cęsar cum copiis, quas habet firmissimas: aut si ipsum aliqua res impedit, exercitus mittatur, cuius ipsius magnum periculum agitur. Quicquid aliquando futurũ fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuenit. Pro vrbis vero salute cur non omnib⁹ facultatibus, quas habemus, vtamur? Quod si vos istic non defueritis, profecto quod ad me attinet, omnibus rebus abũde reip. satisfaciam. Te quidem mi Cicero in dies mehercule habeo chariorem: solicitudinesq́ meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore aut ex iudicio tuo perdam. Opto vt mihi liceat iam pręC D E

F senti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII Idus Iunias. Ciuarone ex finibus Allobrogum.

PLAN. IMP. COS. DES. CICERONI S.D. 201

Acere non possum, quin in singulas res, meritaq; tua tibi gratias agam. Sed me hercule facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionẽ. Neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis: & malo pręsens obseruantia, indulgentia, assiduitate
G memorem me tibi probare. Quòd si mihi vita contigerit, omneis gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates, in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus ac iudicium de me, vtrum mihi plus dignitatis in perpetuum an voluptatis quotidię sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curę: quos ego non potentię meę caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui a Senatu: sed primum quòd ita meritos iudicabam: deinde quòd ad omneis casus coniunctiores reipublicę esse volebam: nouissime, vt ab omni omniũ solicitatione auersos eos, taleis vobis pręstare possem, qualeis adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus. Quod consilium nostrum, etsi quanta sit auiditas hominum, non sine caussa, talis victorię, scio: tamen vobis probari spero. Non enim si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia respublica habet expedita, quibus subito impetui ac latrocinio parricidarũ
H resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranę tres: tyronum vel luculentissima ex omnibus vna. in castris Bruti vna veterana legio: altera bima: octo tironum. Ita vniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quanrum autem in acie tironi sit committendum, nimium sępe expertum habem⁹. Ad hoc robur nostrorum exercituum, si ue Africanus exercitus, qui est veteranus, siue Cæsaris accessisset, æquo animo summam reipublicæ in discrimen deduceremus. Aliquanto autem propius esse, quod ad Cæsarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum literis hortari, neque ille intermisit affirmare se sine mora venire, cum interim auersum illum ab hac cogitatione ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis literisque misi, si quid forte proficere posset. Scis tu mi Cicero, quod ad Cęsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum, vel quòd in familiaritate Cæsaris viuo il-
I lo, iam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quòd ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus: vel quòd ex tam insigni amicitia mea atq; Cęsaris, hunc filii loco & illius & nostro iudicio substitutum non perinde habere, mihi turpe videtur. Sed quicquid tibi scribo, dolenter mehercule magis quàm inimice facio. Quòd viuit Antonius hodie, ꝙ Lepidus vnà est, ꝙ exercitus habent non contemnendos, ꝙ sperãt, quòd audent, id omne Cęsari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam. sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimam illi Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. Quę mens eum, aut quorum consilia a tanta gloria, sibi vero etiam necessaria ac salutari auocarint, & ad cogitationem Consulatus bimestris summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. Multum in hac
K re mihi videntur necessarii eius & reipublicæ & ipsius caussa proficere posse. plurimum, vt puto, tu quoque: cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me. Nunquam vero obliuiscar maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus vt exigeret cum eo, Furnio mãdaui. Quod si quantam debeo, habuero apud eum authoritatem, plurimum ipsum iuuero. Nos interea duriore conditione bellum sustinemus, quòd neque expeditissimam dimicationem putamus: neque tamen refugiendo commissuri sumus, vt maius detrimentum respublica accipere possit. Quod si aut Cęsar se respexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint, securos vos ab hac parte reddemus. Tu, vt instituisti, me diligas rogo, proprieq; tuum esse tibi persuadeas. Quinto Calend. Sextileis ex castris. Vale.

M.T.C. C. FVRNIO S.D.

SI interest, id quod homines arbitrantur, reipublicæ te, vt instituisti atq; fecisti, nauare operam, rebusq; maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse: nihil videris melius neque laudabilius, neque honestius facere posse. Istamq; operam tuam, nauitatem, animum in rempublicam celeritati Præturæ anteponendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis. mihi crede, proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio, præterea fama scientiaq; omnium. Quamobrem si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. Quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? Si autem satisfactum reipublicæ putas, celeriter ad comitia, quando mature futura sunt, veniendum censeo. dummodo ne quid hęc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri cum reipublicę darent operam, annum petitionis suę non obierunt. Quod eo facilius nobis est, quòd non est annus hic tibi destinatus: vt si Aedilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil prætermittere videbere vsitati & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem Planco Consule, & si etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuã, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino me plura scribere, cum tuum tantum consilium iudiciumq; sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam. Cuius est hęc summa, vt omnia te metiri dignitate malim, quàm ambitione: maioremq; fructum ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate Præturę. Hęc eadem locutus sum domi meæ adhibito Q. fratre meo, & Cecinna & Caluisio studiosissimis tui, cum Dardanus libertus tuus interesset: omnibus videbatur probari oratio mea: sed tu optime iudicabis. Vale. B C

M.T.C. C. FVRNIO S.D. 213

LEctis tuis literis, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses, aut cũ periculo dimicandum, illud magis timui, quod vitatum non moleste fero. Quod de Planci & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victorię. De Gallorum studio, nos aliquando cognoscemus, vt scribis, cuius id opera maxime excitatum sit. Sed iam (mihi crede) cognouim⁹. Itaq; iucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremo. Scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si iam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quàm tu caussam tuam non nosti, qui alienas tam facile discas! Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas, vt aut ad comitia curras, aut si iam confecta, domi tuę sis, scilicet ne cũ maximo periculo, vt scribis, stultissimus sis! Non arbitror te ita sentire, omneis enim tuos ad laudem impetus noui. Quod si, vt scribis, ita sentis, non magis te, quàm de te iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus leuissimi & diuulgatissimi, si ita adipiscare, vt pleriq;, prępropera festinatio abducet a tantis laudibus, quibus te omnes in cœlum iure & vere ferunt? Scilicet id agitur, vtrum hac petitione, an proxima Pretor fias, non vt ita de republica mereare, omni honore vt dignissimus iudicere! Vtrum nescis quàm alte ascenderis? an pro nihilo id putas? Si nescis, tibi ignosco: nos in culpa sumus. Sin intelligis: vlla tibi est Pretura, vel officio, quod pauci: vel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego & Caluisius homo magni iudicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie. Comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reip. arbitramur conducere, in Ianuarium mensem protendimus. Vince igitur & vale. D E

M.T.C. M. LEPIDO S.D. 214

QVod mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnę curę est, vt quàm amplissima dignitate sis, moleste tuli, te Senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandę te cupidum esse lętor. Pacem eam si a seruitute seiũgis, cõsules & reip. & dignitati tuę: Sin ista pax perditum hominem in possessionẽ impotentissimi dominatus restitutura est, hoc animo scito omnes sanos, vt mor-

F tem seruituti anteponant. Itaque sapientius meo quidem iudicio facies, si te in istam pacificationem non interpones, quę neque Senatui, neque Populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis aut certior fies literis. Tu pro tua prudentia, quid optimũ factu sit, videbis. Vale.

M.T.C. C. TREBONIO S.D. 205

QVàm vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idibus Martiis inuitasses: reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negocii est, vt vestrũ illud diuinum in rempublicam beneficium nonnullam habeat querelam. Quòd vero a te viro optimo seductus est, tuoq; beneficio adhuc viuit hæc pestis, G interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mihi enim negocii plus reliquisti vni, quàm præter me omnibus. Vt enim primum post Antonii fœdissimum discessum Senatus haberi libere potuit, ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo patre tuo in ore & amore semper habuisti. Nam cum Senatum ad XIII Calen. Ianuarias Trib. pleb. vocauissent, deq; alia re referrent, totam rempublicam sum complexus, egique acerrime, Senatumque iam languentem & defessum ad pristinam virtutem consuetudinemq; reuocaui, magis animi quàm ingenii viribus. Hic dies meaq; contentio atque actio spem primum populo Romano attulit libertatis recuperandæ. Nec vero ipse postea tempus vllum intermisi de republica non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quòd nisi res vrbanas actaq; omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscri-
H berem: quanquam eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex aliis: à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem Senatum: Consulares partim timidos, partim male sentientes: Magnum damnum factum est in Seruio: L. Cæsar optime sentit: sed quòd auunculus est, non acerrimas dicit sententias: Consules egregii, præclarus D. Brutus: egregius puer Cæsar, de quo spero equidem reliqua. hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, legionesq; duę de exercitu Antonii ad eius se authoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis pręteriturum fuisse. Hæc tibi, etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. Plura scribam, cum plus ocii habuero. Vale.

M. CICERO APPIO S.D. 206

I

DE meo studio erga salutem & incolumitatem tuam, credo te cognoscere ex literis tuorum, quibus me cumulatissime satisfecisse certo scio. nec his cõcedo, quanquam sunt singulari in te beneuolentia, vt te saluum malint, q̃ ego. Illi mihi necesse est concedant, vt tibi plus, quàm ipsi hoc tempore prodesse possim: quod quidem nec destiti facere, nec desistam: & iam in maxima re feci, & fundamenta ieci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnoq; sis, meq; tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie Nonas Quintileis. Vale.

SERGIVS GALBA M.CICERONI S.D. 207

K

DEcimoseptimo Calend. Maii, quo die Pansa in castris, & Hircius erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obuiam processeram millia passus centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam & trigesimamquintam, & cohortes prætorias duas, vnam suam, alteram Syllani, euocatorum partem. Ita obuiam venit nobis, quòd nos quatuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. Sed noctu, quo tuti⁹ venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego pręesse solebam, & duas cohorteis prætorias miserat Hircius nobis. Cum equites Antonii apparuissent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat, neque sciri volebat se legiones habere: tantum equitatum & leuem armaturam ostendebat. Posteaquàm

vidit se inuito legionem ire Pansa,sequi se duas legiones iussit tironum. postea quàm angustias paludis & syluarum transiuimus, acies est instructa a nobis duodecim cohortium. A
Nondum venerant legiones duę: repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrit. Primo ita pugnatum est, vt acrius non posset ex vtraque parte pugnari. & sic dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo,impetu primo fugauerat legionem trigesimam quintam Antonii, vt amplius passus centum vltra aciem quo loco steterat,processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circuire vellent,recipere me cœpi,& leuem armaturam opponere Maurorum equitibus,ne auersos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquanto: repente equum immisi ad eam legionem Tironum,quæ veniebat ex castris,scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conicere velle. Ita nescio quo fato sum seruatus, quòd sum cito a nostris cognitus. In ipsa Aemilia, vbi cohors Cæsaris Prætoria erat, diu B
pugnatum est. Cornu sinisterius,quod erat infirmius,vbi Martię legionis duę cohortes erant, & cohors Prętoria pedem referre cœperunt,quòd ab equitatu circuibantur, quo vel plurimum valet Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cœpi ad castra. Antonius tanquam victor, castra putauit se posse capere. Quo cum venit, complureis ibi amisit, nec egit quicquam. Audita re Hircius cum cohortibus viginti vereranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes eius deleuit, fugauitque eodem loco vbi erat pugnatum ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta,se in castra sua ad Mutinam recepit. Hircius in ea castra rediit, vnde Pansa exierat, vbi duas legiones reliquerat,quę ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem maiorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum. Nec id tamen sine aliqua iactura C
cohortium Prętoriarum nostrarum, & legionis Martię fieri potuit. Aquilę duę,signa sexaginta sunt relata Antonii. Res bene gesta est. Ad XII Calend. Maii ex castris. Vale.

C. ASINIUS POLLIO M. T. C. S.D. 208

Inime mirum debet tibi videri nihil me scripsisse de republica, postea quàm itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios,etsi nunc frequentioribus latrociniis infestior factus est: tamen nequaquam tanta in mora est,quanta qui locis omnibus dispositi ab vtraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi naue perlata literæ D
essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc vero nactus occasionem, posteaquàm nauigari cœptum est,cupidissime, & quàm creberrime potero,scribam ad te. Ne moueare eius sermonibus,quem tametsi nemo est qui videre velit,tamen nequaquam perinde, ac dignus est,oderunt homines: periculum non est. Adeo est inuisus mihi,vt nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea & studia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium ciuilis belli sępe defleui. Cum vero non liceret mihi nullius partis esse, quia vtrobique magnos inimicos habebam, in ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidiis inimici sciebam non futurum: compulsus eò, quò minime volebam, ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adii. Cæsarem vero quòd me in tanta fortuna modo cognitum vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate & fide. Quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci vt optimus quisque maxime probarit. Quod iussus sum eo tempore, atque ita feci, vt appareret E
inuito imperatum esse. Cuius facti iniustissima inuidia erudire me potuit, quàm iucunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset. Ita si id agitur, vt rursus in potestate omnia vnius sint, quicunque is est, ei me profiteor inimicum. Nec periculum est vllum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed Consules neque Senatusconsultis, neque literis suis præceperant mihi, quid facerem. Vnas enim post Idus Martias demum a Pansa literas accepi, in quibus hortatur me, vt Senatui scribam, me & exercitum in potestate eius futurum. quod cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio,maxime contrarium fuit. Nam quibus commeatibus inuito illo per illius prouinciam legiones ducerem? aut si cætera transissem, num etiam Alpeis poteram

F transfuolare, quę pręsidio illius tenentur! Adde huc, quod perferri literæ nulla conditione
potuerunt. Sexcentis enim locis excuriuntur, deinde etiam tetinentur a Lepido tabellarii.
Illud me Cordubæ pro concione dixisse nemo vocabit in dubium, prouinciam me nulli, nisi
qui a Senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas ha
buerim conciones, quid ego scribam! Qua tradita, quanto pro republica infirmior futurus
fuerim, quis ignorat! Hac enim legione noli acrius aut pugnacius quicq̃ putare esse. Quare
me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim. omneis enim ciues plane studeo
esse saluos: deinde qui & me & rempublicam vindicare, in libertatem paratus sim. Quòd
familiarem meum tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius est. inuideo illi tamen
quòd ambulat & iocatur tecum. Quod quanti æstimem, si vnquam licuerit viuere in ocio,
G experiere. Nullum enim vestigium abs re discessurus sum. Illud vehementer admirot, non
scripsisse te mihi, manendo in prouincia, an ducendo exercitum in Italiam reipublicæ ma-
gis satisfacere possim. Ego quidem etsi mihi tutius ac minus labotiosum est manere, tamē
quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse quàm prouinciis, quę præsertim
recuperari nullo negocio possunt, constitui, vt nunc est, cum exercitu proficisci. Deinde
ex literis, quas Pansę misi, cognosces omnia: nam earum tibi exemplar misi. XVII Ca-
lend. Aprilis. Cordubæ. Vale.

C. ASINIVS POLLIO M. T. C. S. D. 209

BAlbus Quęstor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore ar-
genti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddi-
H to, duxit se a Gadibus, & triduum tempestate retentus ad Calpen Calen. Iu
niis traiecit sese in regnum Bogudis, plane bene peculiatus. His rumorib⁹,
vtrum Gadeis referatur an Romam (ad singulos enim nuncios turpissime
consilia mutat) nondum scio. sed pręter furta & rapinas, & virgis cæsos so-
cios, hęc quoque fecit, vt ipse gloriari solet, eadem quę C. Cæsar, ludis', quos Gadibus fecit.
Herennium Gallum Histrionem summo ludorum die annulo aureo donatum in quartum-
decimum sessum deduxit. tot enim fecerat ordines equestris loci. Quatuoruiratum sibi
prorogauit: comitia biennii biduo habuit, hoc est renunciauit. quos ei visum est, exules redu
xit, non horum temporum, sed illorum, quibus a seditiosis Senatus trucidatus aut expulsus
est, Sexto Varo Proconsule. Illa vero iam ne Cęsaris quidem exemplo, quòd ludis prætextā
de suo itinere ad L. Lentulum Proconsulem solicitandum posuit. Et quidem cum ageretur,
I fleuit memoria reum gestarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quendam mili-
tem Pompeianum, quia cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, authore sese nole-
bat, & ad populum confugerat: primum Gallos equites immisit in populum (coniecti enim
sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & viuum
combussit: cum quidem pransus nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis
inambularet, & illi misero quiritanti, Ciuis Romanus natus sum: responderet, Abi nunc,
populi fidem implora. Bestiis vero ciueis Romanos, in his circulatorem quendam auctio-
num notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cum huiusmodi portento
res mihi fuit. Sed de illo plura coràm. Nunc quod præstat, quid me velitis facere, constitui-
te. Tres legiones firmas habeo, quarum vnam vigesimamoctauam, cum ad se initio belli ac
cersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingentos singu-
K lis militibus daturum: in victoria vero eadem pręmia, quę suis legionibus, quorum quis vl-
lam fidem, aut modum futurum putauit! incitatissimam retinui, ęgre mehercule, nec reti-
nuissem, si vno loco habuissem, vtpote cum singulę cohortes quandam seditionem fecerint.
Reliquas quoque legiones non destitit literis, atq; infinitis pollicitationibus incitare. Nec
vero minus Lepidus vrsit me & suis & Antonii literis, vt legionem trigesimam mitterem
sibi. Itaque quem exercitum neque vendere vllis præmiis volui, nec eorum periculorum
metu, quæ victoribus illis portendebantur, diminuere, debetis existimare retentum & cō-
seruatum reipublicæ esse: atq; ita credere quodcunq; imperassetis, facturum fuisse, si quod
iussistis feci. Nam & prouinciam in ocio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meæ
prouincię nusquam excessi. Militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem

vllum quoquam misi. & si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. Quarum A rerum fructum satis magnum republica salua tulisse me putabo. Sed respulica si me satis nouisset, & maior pars Senatus, maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo cũ etiam nunc in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi: etiam prætextam, si voles legere, Gallum familiarem meum poscito. VI Idus Iunias. Cordubæ. Vale.

C. ASINIVS POLLIO M. T. C. S.D. 210

Vò tardius certior fierem de prœliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies retinuit. Tametsi tantam calamitatem B reipublicæ quamtardissime audire optandum est: sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque vtinam eodem Senatusconsulto, quo Plãcum & Lepidum in Italiam accersistis, me quoque iussissetis venire: profecto non accepisset respublica hoc vulnus. quo si qui lætantur in præsentia, quia videntur & duces & veterani Cęsaris partium interiisse, tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italię respexerint. Nã & robur & soboles militum interiit: si quidem quæ nunciantur, vlla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam quanto vsui reipublicę essem futurus, si ad Lepidum venissem: omnem enim cunctationem eius discussissem, presertim adiutore Planco. Sed scribenti ad me eiusmodi literas, quas leges & concionibus videlicet, quas Narbonę habuisse dicitur, simularem plane necesse erat, si vellem commeatum per prouinciam eius iter faciens habere. Præterea verebar, ne si antè, q̃ C ego incepta perficerem, prœlium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam quæ mihi cum Antonio, non maior tamen, quàm Planco fuit. Itaque a Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naueis imposui, & tibi & COSS. & Octauiano scripsi, vt me faceretis certiorem, quonam modo plurimum possem prodesse reipublicæ. Sed vt rationem in eo, quo die prælium Pansa commisit, eodem a Gadibus naues profectę sunt. Nulla enim post hyemem fuit ante eam diem nauigatio. Et hercule longe remotus ab omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hybernis collocaram. Ita porro festinauit vterque confligere, tanq̃ nihil peius timerent, quàm ne sine maximo reipublicæ detrimento bellum componeretur. Sed si properandum fuerat, nihil non summi ducis consilio gessisse Hircium video. Nam hęc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nunciantur. Pansæ exercitum concisum esse, Pansam ex vulneribus mortuum, eodem prælio Martiam legionem interiisse, & L. Fabatũ, & D C. Peduceum, & D. Carsulenum. Hirciano autem prœlio & quartam legionem, & omnes per equites Antonii cæsas. Item Hircii quartam, cum castra quoque Antonii cepisset, à quinta legione concisam esse. Ibi Hircium quoque periisse, & Pontium Aquilam: dici etiã Octauianum cecidisse. Quæ si (quod Dii prohibeant) vera sunt, non mediocriter doleo. Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere equitatum, legiones sub signis armatas tres, & Pupilli Bagieni vnam, inermeis bene multos. Ventidium quoque se cum legione septima, octaua, nona coniunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modo nationes, sed etiam seruitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpeis occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrum cessandum est, neque expectandum quid decernat Senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omneis, qui aut E imperium, aut nomen denique populi Romani saluum esse volunt. Brutum enim decem & septem cohorteis, & duas non frequenteis tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. Neq; tamẽ dubito, quin omneis, qui supersint de Hircii exercitu cõfluant ad eum. Nam in delectu non multum spei puto esse, pręsertim cum nihil sit periculosius, quàm spatium confirmandi sese Antonio dari. Anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat, propterea quia frumenta, aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis literis consilium meum expedietur. Nam neque deesse, neque superesse reipublicæ volo. Maxime tamen doleo, adeò & longo & infesto itinere ad me veniri, vt die quadragesimo pòst, aut vltra etiam, quàm facta sunt omnia, nuncientur. Vale.

F

M. LEPIDVS IMP. ITEM PONT. MAX. S. D. SENAT. POPVL. PLEBIQVE ROMANAE. 211

I vos liberique vestri valetis, bene est, ego quoque valeo. Deos homines que testor Patres conscripti, qua mente & quo animo semper in rempublicam fuerim, & quàm nihil antiquius communi salute ac libertate iudicarim. quod vobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communique pace, seditione facta, retinuit: neque tantae multi-
G tudinis ciuium Romanorum salutis atque incolumitatis caussam suscipere, vt vere dicam, coegit. In qua re ego vos Patres conscripti oro atque obsecro, vt priuatis offensionibus omissis, summae reipublicae consulatis: neue misericordiam nostram exercitusque nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis. Quòd si salutis omnium ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis & reipublicę consuletis. Data IIII Calend. Aprilis. à Ponte Argenteo. Valete.

M. LEPIDVS IMP. ITEM PONT. MAX. M.T.C. S.D. 212

H

I vales bene est, ego quoque valeo. Cum audissem Antonium cum suis copiis, praemisso Lucio Antonio cum parte equitatus in prouinciam meā venire, cum exercitu meo a confluente Rhodano castra moui, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & vltra castra ad flumen Argenteum contra Antonianos feci. P. Ventidius suas legioneis treis coniunxit cum eo, & vltra me castra posuit. Habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermium. Equitatum habet magnum. nam omnis ex praelio integer discessit, ita vt sint amplius equitum triginta millia. Itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierūt,
I & in dies singulos eius copiae minuuntur. Syllanus & Culleo ab eo discesserunt. Nos etsi grauiter ab iis lęsi eramus, quòd contra nostram voluntatem ad Antonium ierant, tamen nostrae humanitatis & necessitudinis caussa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera vtimur: neque in castris habemus, neque vlli negocio pręfecimus. Quod ad bellū hoc attinet, nec Senatui, nec reip. deerimus: quae postea egerimus, faciā te certiorē. Etsi omni tēpore summa studia officii mutuo inter nos certatim constiterūt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligēter ab vtroque cōseruata sunt, tn̄ nō dubito in tanto, & tā repētino motu reip. quin nonnulla de me falsis rumoribus a meis obtrectatorib[9] me indigna ad te delata sint, quae tuū animū magnopere mouerent pro tuo amore in rempublicā. Ea te moderate accepisse, teque temere credendum iudicasse, a meis procuratoribus certior sum factus. quae mihi, vt debent, gratissima sunt. Memini enim & illa superiora, quę abs tua voluntate profecta sunt, ad meam dignitatem augendam & ornandam, quę perpe-
K tuo animo meo fixa manebunt. Abs te mi Cicero magnopere peto, si meam vitam & studium diligentissime superioribus temporib[9] in republica administrāda, quę Lepido digna sunt, perspecta habes: vt paria aut eo ampliora reliquo tempore expectes. & proinde tua authoritate me tuendum existimes, quò tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII Calend. Iunias. ex Castris. ex Ponte Argenteo.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIBER VNDECIMVS. A

D. BRVTVS M. BRVTO ET CASSIO S.D. 213

VO IN statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me Hircius
fuit: qua mente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet &
infidelissima. Nã se neq; mihi prouinciã posse aiebat dare, neque
arbitrari tuto in vrbe esse quenquam nostrum: adeo esse militum
concitatos animos & plebis. Quorum vtrunque esse falsum, pu-
to vos animaduertere: atque illud esse verum, quod Hircius de- B
monstrabat, timere eum, ne si mediocre auxilium dignitatis no-
stræ habuissemus, nullæ partes iis in republica relinquerentur.
Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, vt postularem
legationem liberam mihi, reliquisq; nostris, vt aliqua caussa pro-
ficiscendi honesta quæreretur. Hæc se impetraturum pollicitus est, nec tamen impetratu
rum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. Ac si dederint quod peti-
mus, tamen paulopòst futurum puto, vt hostes iudicemur, aut aqua & igni nobis interdi
catur. Quid est inquis tui consilii? dandus est locus fortunæ, cedendum ex Italia, migran-
dum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, reuertemur Romam:
si mediocris, in exilio viuemus: si pessimus, ad nouissima auxilia descendemus. Succurret
fortasse hoc loco alicui vestrum, cur nouissimum tempus expectemus potius, quàm nunc C
aliquid moliamur? quia vbi consistamus, non habemus, præter Sextum Pompeium & Bas
sum Cælium, qui mihi videntur hoc nuncio de Cęsare allato firmiores futuri. satis in tem
pore ad eos accedemus, vbi quid valeant, scierimus. Pro Cassio & te, si quid me velitis re-
cipere, recipiam. postulat enim hoc Hircius, vt faciam. Rogo vos quamprimum mihi re-
scribatis. nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hircius me certiorem
fit facturus, quem in locum conuenire possimus: quò me velitis venire, rescribite. Post no
uissimum Hircii sermonem, placitum est mihi postulare, vt liceret nobis esse Romæ pu-
blico præsidio, quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim inuidiam iis faciem9.
Nihil tamen non postulandum putaui, quod æquum esse statuerem. Valete.

M. BRV. ET C. CAS. PRAET. M. ANT. COS. S.D. 214 D

E tua fide & beneuolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non conscri-
psissemus hęc tibi, quę profecto, quando istum animum habes, in optimã
partem accipies. Scribitur nobis magnam veteranorum multitudinem
Romam conuenisse iam, & ad Calend. Iunias futuram multo maiorem. de
te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles. Sed certe cum ipsi
in tua potestate fuerimus, tuoq; adducti consilio dimiserimus ex munici-
piis nostros necessarios, neque solum edicto, sed etiã literis id fecerimus: digni sumus, quos
habeas tui consilii participes, in ea pręsertim re, quę ad nos pertinet. Quare petimus à te,
facias nos certiores tuæ voluntatis in nos. Putésne nos tutos fore in tanta frequentia vete
ranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus? quod velle te probare vix quisq̃ E
posse videtur, qui nos saluos & honestos velit. Nos ab initio spectasse ocium, nec quicquam
aliud a libertate communi quęsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod
certe abest a virtute tua & fide. sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim
vni credimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri. quibus
etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum faci-
lius impelli ab alio quolibet, quàm à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus.
Nam illud valde leue est ac nugatorium, ea re denunciatum esse veteranis, quòd de com-
modis eorum mense Iunio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cum de
nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitæ cupidi, cum ac
cidere nobis nihil possit, sine pernicie & confusione omnium rerum. Vale.

F M. BRVTVS ET C. CASSIVS PRAET.
M. ANTONIO COS. S.D. 215

Iteras tuas legimus simillimas edicti tui contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ a te nobis mitterentur. Nos Antoni te nulla lacessiuimus iniuria: neq; miraturum credidimus, si Prætores & ea dignitate homines aliquid edicto postulassemus a Consule. Quòd si indignaris ausos esse id facere, concede nobis, vt doleamus ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis & pecuniis imperatis, exercitibus solicitatis, & nuncius trans mare missis, quòd te questum esse negas, nos tibi quidem credimus optimo animo te fecisse: sed tamen neq; agnoscimus quicq̃ eorum, & te miramur, cum hæc re-
G ticueris, non potuisse cōtinere iracundiā tuā, quin nobis de morte Cæsaris obiiceres. Illud vero quemadmodū ferendū sit, tute cogita: non licere Prætoribus concordię ac libertatis caussa, per edictum de suo iure decedere, quin Consul arma minetur. Quorum fiducia nihil est, quod nos terreas. Neque enim decet aut conuenit nobis periculo vlli submittere animū nostrum. Neque est Antonio postulandum, vt iis imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, vt bellum ciuile suscitare vellemus, literæ tuæ nihil proficerent. Nulla enim minantis authoritas apud liberos est. Sed pulchre intelligis non posse nos quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, vt iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, vt te cupiamus etiam in libera republica magnum atque honestum esse: vocemus te ad nullas inimicitias: sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide quid suscipias, quid sustinere possis: neque
H quamdiu vixerit Cæsar, sed quàm non diu regnarit, fac cogites. Deos quæsumus consilia tua reipublicę salutaria sint, atque tibi: si minus, vt salua atque honesta republica tibi q̃mininum noceant optamus. Pridie Nonas Sextileis.

D. BRVTVS M.T.C. S.P.D. 216

I de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere. sed profecto est ita vt mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Transalpinos cum exercitu, non tam nomen ca-
I ptans Imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosq; eos ad tuendas nostras res efficere, quod mihi videor consecutus. Nam & liberalitatem nostram & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi: multa vastaui. Non sine caussa ad Senatum literas misi. Adiuua nos tua sententia. quod cum facies, ex magna parte communi cōmodo inseruieris. Vale.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S.D. 217

Vpus familiaris noster cum a te venisset, cumq; Romæ quosdam dies commoraretur, ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. Eo factum est, vt ad te Lupus sine meis literis rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad quintū Idus Decembris,
K nec habui quicquam antiquius, quàm vt Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne in illa quidem re, quæ a te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Illud tamen breuiter significandum videtur, Po. Ro. omnia a te expectare, atq; in te aliquādo recuperandę libertatis omnem spem ponere. Tu si dies noctésque memineris (quod te facere certo scio) quantam rem gesseris, non obliuiscere profecto, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim iste prouinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui ante quàm illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum republica bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus Senatus populúsque Romanus, vt in perpetuum dominatu regio liberes: vt principiis consentiant exitus. Tuum est hoc munus, tuę partes: a te hoc ciuitas vel omnes potius gentes non expectant solum, sed etiam postulant: quanquam cum horta-

tione non egeas, vt supra scripsi, non vtar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, A
vt tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quę ad tuam laudem & glo-
riam pertinebūt. quamobrem velim tibi ita persuadeas, me cum reipublicæ caussa, quę mihi
vita mea charior est: tum quòd tibi ipsi faueam, tuamq́ dignitatem amplificari velim, tuis
optimis consiliis, amplitudini, glorię, nullo loco defuturum. Vale.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S.D. 218

Vpus noster cum Romā VI die Mutina venisset, postridie me mane cōue-
nit, tuaq́ mihi mandata diligentissime exposuit, & literas reddidit. Quòd
mihi tuam dignitatem commendas, eodem tempore existimo te mihi me- B
am dignitatem commendare: quam mehercule non habeo tua chariorem.
Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus
nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum Tribuni
plebis edixissent, Senatus adesset ad XIIII Calend. Ianuarias, haberentq́ in animo de prę-
sidio Consulum designatorum referre: quanquam statueram in Senatum ante Calend. Ia-
nuarias non venire, tamen cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse du-
xi aut ita haberi Senatum, vt de tuis diuinis in rempublicam meritis sileretur (quod factū
esset, nisi ego venissem) aut etiam si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. Itaque
in Senatum veni mane. quod cum esset animaduersum, frequentissimi Senatores conuene-
runt. Quę de te in Senatu egerim, quę in concione maxima dixerim, aliorum te literis ma-
lo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam C
pertinebunt, quę est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensu-
rum: quod quanquam intelligo me, cum multis esse facturum, tamen appetam huius rei
principatum. Vale.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S.D. 219

Vm adhibuisset domi meę Lupus me, & Libonem & Seruium consobrinū
tuum, quæ mea fuerit sententia, cognoscere te ex Cn. Seio arbitror, qui
nostro sermoni interfuit. Reliqua, quanquam statim Seium Græceius est
subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc
quod te diligentissime percipere & meminisse velim: vt ne in libertate &, D
salute Populi Romani conseruanda authoritatem Senatus expectes non-
dum liberi, ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rempublicam libera
sti, quò etiam & res illa maior & clarior) & adolescentem vel potius puerum Cęsarem iudi-
ces temere fecisse, qui tantam caussam publicam priuato consilio susceperit: denique ho-
mines rusticos, sed fortissimos viros ciuesq́ optimos dementeis fuisse iudices, primum mi-
lites veteranos commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam, quæ
suum Consulem hostem iudicauerunt, seq́ ad salutem reipublicę defendendam contu-
lerunt. Voluntas Senatus pro authoritate haberi debet, cum authoritas impeditur
metu. Postremo suscepta tibi caussa iam bis est, vt non sit integrum. primum Idi-
bus Martiis: deinde proxime exercitu nouo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia
ita paratus atque animatus esse debes, non vt nihil facias, nisi iussus: sed vt ea geras, quæ E
ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S.D. 220

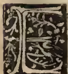

O tempore Polla tua misit ad me, vt ad te si quid vellem, darem literarū,
cum quid scriberem, non habebā. Omnia eñ erant suspensa propter expe-
ctationem Legatorū, qui quid egissent, nihildum nunciabatur. Hæc tamē
scribēda existimaui. Primū, S.P.Q.R. de te laborare, non solum salutis tuæ
caussa, sed etiam dignitatis tuę. Admirabilis est eñ quædam tui nominis
charitas amórque in te singularis omnium ciuium. Itaque enim sperant,

D. BRVTVS IMP. ET COS. DES. M.T.C. S.D. 213 A

Odem exemplo literæ à te mihi redditę sunt,quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo,quantum persoluere difficile est. Scripsi tibi,quæ hic gererẽtur:in itinere est Antonius,ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abiecit,vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt. In quibus quos ad Asinium,quos ad Lepidum,quos ad Plancum mitteret,scribebat. Ego tamen non habui ambiguum,& statim ad Plancum misi,& biduo ab Allobrogibus,& totius Galliæ Legatos expecto,quos cõ firmatos domum remittam. Tu,quæ istic opus erunt administrari,prospicies,vt ex tua voluntate,reiq; pub. commodo fiant. Maleuolentiæ hominum in me,si poteris,occurres:si nõ B poteris, hoc consolabere, ꝙ me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt. Pridie Nonas Maii ex castris,finibus Statielensium.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S. D. 214

Reis vno die à te accepi epistolas:vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas:duas pleniores,quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit,alte tam ad me misit Lupus. Ex tuis literis,& ex Græcei oratione, non modo non restinctum bellum,sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia,quin perspicias,si aliquid firmitatis nactus sit Antonius,omnia illa tua præclara in remp. merita ad nihilum es- C se ventura. Ita enim Romam erat nunciatum,ita persuasum omnibus,cum paucis inermibus,perterritis metu,fracto animo,fugisse Antonium. Qui si ita se habet,vt quemadmodum audiebam de Græceio,confligi cum eo sine periculo non possit:non ille mihi fugisse à Mutina videtur,sed locũ belli gerendi mutasse. Itaq; homines alii fracti sunt:nonnulli etiã queruntur,quòd persecuti non sitis:opprimi potuisse,si celeritas adhibita esset,existimant. OMNINO est hoc populi,maximeq; nostri,in eo potissimum abuti libertate, per quẽ eã consecutus sit. Sed tamen prouidẽdum sit,nequa iusta querela esse possit. Res sic se habet. Is bellum confecerit,qui Antonium oppresserit. Hoc quam habeat vim,te existimare malo,quàm me apertius scribere. Vale.

D. BRVTVS M.T.C. S.D. 215 D

Am non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre possum,huic verbis nõ patitur res satisfieri. Attendere te volo quæ in manibus sunt: qua enim prudentia es,nihil te fugiet,si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis Cicero non potueram,sine equitibus,sine iumentis. Hircium periisse nesciebam:Cæsari non credebam prius,ꝙ̃ con uenissem,& collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridie mane à Pansa sum accersitus Bononiam. Cum in itinere essem,nunciatum mihi est eum mortuũ esse. Recurri ad meas copiolas,sic enim verè eas appellare possum. sunt extenuatissimæ,& inopia omnium rerum pessime acceptæ. Biduo me Antonius antecessit,itinera multò maiora fugiens,ꝙ̃ ego sequens. Ille enim it passim,ego ordinatim: quacunq; iuit,ergastula sol uit,omneis arripuit,constitit nusquam prius,ꝙ̃ ad Vada venit. Quem locum volo tibi esse B notum. Iacet inter Apenninum,& Alpeis,impeditissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo millia passuum triginta,& se iam Ventidio coniunxisset,concio eius ad me est allata, in qua petere coepit à militibus,vt se trans Alpeis sequerentur,sibi cum M. Lepido conuenire. Succlamatum est,& frequenter a militibus Vẽtidianis(nam suos valde quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse,aut vincendum. Etiam orare coeperunt,vt Pollentiam iter facerẽt. Cum sustinere eos non posset,in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nunciata,statim quinque cohorteis Pollentiã præmisi,meumq; iter eò contuli. hora antẽ præsidium meum Pollentiã venit,quam Trebellius cum equitibus. sanè quàm sum gauisus. in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant,quòd neque Planci qua-

F tuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabãur, neq; ex Italia tã celeriter exercitum traiici posse credebant. quos ipsi adhuc satis arrogãter Allobroges, equitatusq; omnis, qui eo pręmissus erat a nobis, sustinebant: nostroq; aduentu sustineri facilius posse cõfidimus. Tamen si quo etiam casu Hisaram se traiecerint, ne quid detrimenti reipublicæ iniũgant, summa a nobis dabitur opera. vos magnum animum, optimamq; spem de summa reipub. habere volumus, cum & nos, & exercitus nostros singulari concordia coniunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamẽ nihil de diligentia remittere debetis, dareq; operam, vt quàm paratissimi ab exercitu, reliquisq; rebus pro nostra salute contra sceleratissimam conspiratiohem hostium confligamus: qui quidem eas copias, quas diu simulatione reipu-
G blicę comparabant, subito ad patriæ periculum conuerterunt. Vale.

M.T.C. D.BRVTO IMP. S.P.D. 226

Irabiliter mi Brute lętor mea consilia, measq; sententias a te probari de Decemuiris, de adornando adolescente. Sed quid refert? mihi crede homini non glorioso, plane iam Brute frigeo. ὄργανον enim erat meum Senatus, id iam est dissolutum. Tantam spem attulerat explorata tua victoria, tua pręclara Mutinæ eruptio, fuga Antonii conciso exercitu, vt omnium animi relaxati sint, meęq; illę vehementes conciones tanquam σκιαμαχίαι esse videantur. Sed vt ad rem redeam, legionem Martiam & quartam negant, qui illas norunt, vlla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaq;
H habebitur. De Bruto accersendo, Cæsareq; ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior. Sed vt scribis, habes obtrectatores, quos equidem facillime sustineo, sed impediunt tamen. Ex Aphrica legiones expectantur. Sed bellum istic renatum homines mirantur. nihil tam prætet spem vnquam. Nã die tuo natali victoria nunciata, in multa secula videbamus rempublicam liberatã. Noui timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me iis, quas Idibus Maiis dedisti, modo te accepisse a Planco literas, nõ recipi a Lepido Antonii. Id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negocium, cuius exitum ne extimescam, tuæ partes sunt. Ego plus, quàm feci, facere non possum. Te tamen, id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

M.T.C. D.BRVTO IMP. S.P.D. 227

I Tsi mihi tuæ literæ iucundissimæ sunt, tamen iucundius fuit, q; in summa occupatione tua Planco Collegæ mandasti, vt te mihi per literas excusaret. quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cum Collega, concordiaq; vestra, quę literis omnibus declarata est, S.P.Q.R. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute: & iam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro breuitatis vti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem taleis, qualeis maxime opto. Vale.

M.T.C. D.BRVTO IMP. S.P.D. 228

Ermagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit, vtrum cum solicitudinis aliquid haberes, an cum ab omni molestia vacuus esses. Itaq;
K ei præcepi, quem ad te misi, vt tempus obseruaret epistolę tibi reddendæ. Nam quemadmodum coràm, qui ad nos intempestiue adeunt molesti sæpe sunt: sic epistolę offendũt nõ loco redditę. Si autẽ, vt spero, nihil te perturbat, nihil impedit: & ille cui mãdaui, satis scite & cõmode tẽpus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, a te facile impetraturũ. L. Lamia Pręturã petit: hoc ego vtor vno omniũ plurimũ. Magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodq; plurimum valet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. Magno præterea beneficio eius, magnoq; merito sum obligatus. Nam Clodianis temporibus cum equestris ordinis princeps esset, proq; mea salute acertime propugnaret, a Gabinio Consule relegatus est: quod ante id tempus ciui Romano Romę contigit nemini. Hoc cum populus Romanus meminit, meipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi mi Brute, me pe

tere Preturam. Quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, magnificen- A
tissimo munere ędilitio, tamen quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negocium. Nūc,
si me tanti facis, quanti certe facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas: mit-
te ad Lupum nostrum, vt is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus. Ponam
in extremo, quod sentio. Nihil est Brute, cum omnia à te expectem, quod mihi gratius fa-
cere possis. Vale.

M.T.C. D.BRUTO IMP. S.D. 229

Lamia vno omnium familiarissime vtor. Magna eius in me non dico offi-
cia, sed merita: eaque sunt Pop. Romano notissima. Is magnificētissimo mu
nere Aedilitatis perfunctus petit Praeturam: omnesque intelligunt, nec di-
gnitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus extare videtur, vt ego o- B
mnia pertimescam, totamque petitionem Lamiae mihi sustinendam putē.
In ea re quantum me possis adiuuare, facile perspicio. nec vero, quantum
mea caussa velis, dubito. Velim igitur mi Brute tibi persuadeas, nihil me maiore studio à
te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm si omnibus tuis opibus, omni studio La
miam in petitione iuueris. quod vt facias, vehementer te rogo. Vale.

M.T.C. D.BRVTO IMP. S.D. 230

I ex mandatis, quae Galbae Volumnioque ad Senatum dedisti, quid timē-
dum suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata vi- C
debantur, quàm erat dignum tua, populique Romani victoria. Senatus au-
tem mi Brute fortis est, & habet forteis duces. Itaque moleste ferebat, se à
te, quem omnium quicunque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum atque
ignauum iudicari. Etenim cum te incluso spem maximam omnes habuis-
sent in tua virtute florēte Antonio: quis erat qui quicquam timeret, profligato illo, te libe
rato? Nec verò Lepidum timebamus. Quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitrare-
tur, vt qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipublicę
indiceret? Nec dubito, quin tu plus prouideas. Sed tamen tam recenti gratulatione, quam
tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus, renouatio timoris magnam molestiam af-
ferebat. Quare velim equidem, id quod spero, vt planè abiectus, & fractus sit Antonius. Sin
aliquid virium forte collegerit, sentiat nec Senatui consilium, nec populo Romano virtutē D
deesse, nec reipub. te viuo, Imperatorem. XIIII Calend. Iunii. Vale.

D.BRVTVS M.T.C. S.P.D. 231

D Senatum quas literas misi, velim prius perlegas, & si qua tibi videbun-
tur, commutes. Necessario me scripsisse, ipse animaduertes. nam cum pu-
tatem quartam & Martiam legiones mecum futuras, vt Druso Pauloque
placuerat, vobis assentientibus: minus de rebus reliquis laborandum exi-
stimaui. nunc verò cum sim cum tironibus egentissimis, valde & meam &
vestram vicem timeam, necesse est. Vicetini me & Marcum Brutum prę-
cipue obseruant. His ne quam patiare iniuriam fieri in Senatu vernarum caussa, à te peto.
Caussam habent optimam, officium in rempub. summum, genus hominum aduersariorū E
seditiosum & inertissimum. XII Calend. Iunii. Vercellis. Vale.

D.BRVTVS IMP. M.T.C. S.D. 232

Vod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia co-
gunt, vt timeam. Saepe enim mihi cum esset dictum, neque à me contem
ptū, nouissime Labeo Segulius homo sui simillimus, narrauit mihi apud
Caesarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse. Ipsum Cę-
sarem nihil sanè de te questum, nisi dictum, quod diceret te dixisse, laudā-
dum adolescentem, ornandum, tollendum: se non esse commissurū, vt tol
li posset. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente pro

F latum. Veteranos vero pessime loqui volebat Labeo me credere,& tibi ab iis instare periculum: maximeq́ indignari, quòd in Decẽuiris, neq́ Cæsar, neque ego habiti essemus, atq́ omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hęc cum audissem,& iam in itinere essem, cõmittendum non putaui, prius vt Alpeis transgrederer, quàm quid istic ageretur, scirẽ. Nã de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum,& denunciatione periculi, sperare eos te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, vt quamplurimum lucrifaciant. Neque tamen non te cautum esse volo,& insidias vitantem. Nhil enim tua vita potest mihi esse incũdius, neque charius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare. Et quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. Primum quod desiderant de Decemuiris, facias: deinde de præmiis. Si tibi videbitur, agros
G militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos cẽseas ab vtrisq́ nobis. De nummis lente, ac ratione habita pecuniæ Senatum de ea re constituturũ. quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Syllanis,& agro Cãpano. Aequaliter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te,& cupiditas ocii, quod sine te consistere nõ potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia nõ excedam: legiones armo, paro: spero me nõ pessimum exercitum habiturum ad omneis casus,& impetus hominum. de exercitu quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has literas statim mihi rescribe, tuorumq́ aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meq́ scire opus esse putaris. Vale VII. Calend. Iunias, è Poredia.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S.P.D. 213

H DIi isti Segulio malefaciant homini nequissimo omnium qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid tu illum tecum solum, aut cũ Cæsare, qui neminem prętermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit! Te tamen mi Brute sic amo, vt debeo, q́ istuc quicquid esset nugarum me scire voluisti. Signum enim magnum amoris dedisti. Nam quod idẽ Segulius ait veteranos queri, quòd tu & Cæsar in Decemuiris non essetis, vtinam ne ego quidem essem. Quid enim molestius! Sed tamen cum ego sensissem de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere: iidẽ illi qui solent, reclamarunt. Itaq́ excepti etiam estis me vehementer repugnante. Quocirca Seguliũ negligamus, qui res nouas quærit: non quòd veterem comederit, nullam enim habuit, sed hanc ipsam recẽtem nouam deuorauit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, vt de
I me timeas aliquid: omni te vir optime, mihiq́ charissime Brute, de me metu libero. Ego enĩ quæ prouideri poterunt, non fallar in iis: quæ cautionem non habebunt, de iis nõ ita valde laboro. Sim etenim impudens, si plus postulem, quàm homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, vt caueam, ne timendo magis timere cogar,& sapienter & amicissime præcipis. Sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere virtutis, vt nunquam extimescas, nunq̃ perturbere: me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quamobrem nec metuam quicquam,& cauebo omnia. Sed vide, ne tua iam mi Brute culpa futura sit, si ego quicq̃ timeam. Tuis enim opibus & Consulatu tuo, etiã si timidi essemus, tamen omnem timorem abiiceremus, præsertim cum persuasum omnibus esset, mihiq́ maxime, nos a te vnice diligi. Consiliis tuis, quæ scribis de quatuor legionibus, deq́ agris assignandis ab vtrisq́ vestrum, vehemẽter assentior. Itaq́ cum quidam de Collegis nostris agrariã
K curationem ligurirent, disturbaui rem, totamq́ vobis integram reseruaui. Si quid erit occultius,& (vt scribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quò fidelius ad te literæ perferantur. Vale Pridie Nonas Iunii.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S.P.D. 214

Vm Appio Claudio C.F. summa mihi necessitudo est, multis eius officiis,& meis mutuis constituta. Peto a te maiorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea caussa, vt eum authoritate tua, quæ plurimum valet, cõseruatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentẽ beneficio tuo esse saluum. Cuius quidem caussa hoc melior debet esse, q́

pietate adductus propter patris restitutionem,me cum Antonio coniunxit. Quare etsi mi A nus veram caussam habebis,tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco natum,summo ingenio,summa virtute,officiosissimum prę terea & gratissimum,incolumē in ciuitate retinere. Quod vt facias,ita a te peto,vt maio re studio,magisve ex animo petere non possim. Vale.

D. BRVTVS M.T.C. S.P.D. 235

Os hic valemus rectè,& quo melius valeamus,operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire videtur: omni timore deposito debemus liberè reipub. consulere. Quòd si omnia essent aliena,tamen tribus tantis exerci tibus propriis reipub. valentibus,magnum animum habere debebis,quē B & semper habuisti,& nunc fortuna adiuuante augere potes. Quę tibi su perioribus literis mea manu scripsi,terrendi tui caussa homines loquun tur. Si frenum momorderis,peream,si te omnes quotquot sunt,conantem loqui ferre pote runt. Ego,tibi vt antea scripsi,dum mihi à te literę veniāt,in Italia morabor. Vale. VIII Calend. Iunias. e Poredia.

CICERO D. BRVTO S.D. 236

Arum tibi antea subirascebar breuitate tuarum literarum: nunc mihi lo quax esse videor. te igitur imitabor,quàm multa,q̄ paucis: te recte valere C operamq; dare,vt quotidie melius: Lepidum commode sentire: tribus ex ercitibus,quiduis nos oportere confidere. Si timidus essem,tamen ista epi stola mihi omnem metum abstersisses. Sed,vt mones,frenum momordi. etenim qui te incluso omnem spem habuerim in te,quid nunc putas? Cu pio iam vigiliam meam Brute tibi tradere,sed ita,vt non desim cōstantiæ meæ. Quod scri bis in Italia te moraturum,dum tibi literæ meæ veniant: si per hostem licet,non erraris. Multa enim Romæ. Si in aduētu tuo bellum confici potest,nihil sit antiquius. Pecunia ex peditissima quæ erat,tibi decreta est. Habes amantissimum Seruilium: nos non desumus. Vale. VIII Idus Iunias.

M.T.C. D. BRVTO IMP. S.D. 237 D

Xpectanti mihi tuas quotidie literas Lupus noster subito denunciauit,vt ad te scriberem,si quid vellem. Ego autem etsi quid scriberem,non habe bam(acta enim ad te mitti sciebam) inanem autem sermonem literarum tibi iniucundum esse audiebam: breuitatem secutus sum,te magistro. Sci to igitur in te,& in Collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil ad huc certi: quem ego,quemadmodum præcipis,priuatis literis ad bellū cō mune vocare non desino,qui vtinam iam adesset. Intestinum vrbis malum,quod est non mediocre,minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum: altera iam pagel la procedit. Vince & vale. XIIII Calend. Quintil.

D. BRVTVS IMP. M.T.C. S.D. 238 E

N maximo meo dolore hoc solatio vtor,quòd intelligunt homines nō si ne caussa me timuisse ista,quę acciderunt. Deliberent vtrum traiiciāt le giones ex Aphrica,nec ne,& ex Sardinia: & Brutum accersant,nec ne: & mihi stipendium dent,an non decernant. Ad Senatum literas misi. Crede mihi,nisi ista omnia ita fiunt,quemadmodum scribo,magnū nos omneis adituros periculum. Rogo te,videte quibus hominibus negocium de tis,qui ad me legiones adducant: & fide opus est,& celeritate. Vale. III. Nonas Iunias. ex castris.

F ## M. T. C. C. MATIO S. P. D.

NOndum ſatis conſtitui,moleſtiæne plus an voluptatis attulerit mihi Tre-
batius noſter homo tum plenus officii,tum vtriuſq; noſtrũ amantiſſimus.
Nam cum in Tuſculanum veſperi veniſſem,poſtridie ille ad me , nondum
ſatis firmo corpore cum eſſet,mane venit.Quem cum obiurgarem , quòd
parum valetudini parceret:tum ille nihil ſibi fuiſſe lõgius,quàm vt me vi
deret.Nunquidnam,inquam,noui?Detulit ad me querelam tuam : de qua
prius quàm reſpondeo,pauca pręponam.Quantum memoria repetere præterita poſſum,
nemo eſt mihi te amicus antiquior.Sed VETVSTAS habet aliquid commune cũ mul-
G tis:amor non habet.Dilexi te,quo die cognoui:meq; a te diligi iudicaui. Tuus deinde diſ-
ceſſus,iſq; diuturnus ambitio noſtra & vitę diſſimilitudo,non eſt paſſa voluntates noſtras
conſuetudine conglutinari.tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bel-
lum ciuile,cum Cæſar eſſet in Gallia.Quod enim vehementer mihi vtile eſſe putabas,nec
inutile ipſi Cęſari,perfeciſti,vt ille me diligeret,coleret,haberet in ſuis . Multa prætereo
quæ temporibus illis inter nos familiariſſime dicta,ſcripta,communicata ſunt . grauiora
enim ſunt conſecuta.Et initio belli ciuilis cum Brunduſium verſus ires ad Cæſarem,veni-
ſti ad me in Formianum.Primum hoc ipſum quanti, præſertim temporibus illis?Deinde,
oblitum me putas conſilii,ſermonis,humanitatis tuæ? quibus rebus intereſſe memini Tre
batium. Nec vero oblitus ſum literarum tuarum,quas ad me miſiſti,cum Cæſari obuiam
veniſſem in agro , vt arbitror, Trebulano.Secutum illud tempus eſt,cum me ad Pompeiũ
H proficiſci ,ſiue pudor meus coegit,ſiue officium,ſiue fortuna.quod officium tuum , quod
ſtudium vel in abſentem me,vel in præſentes meos defuit?quem porrò omnes mei & mihi
& ſibi te amiciorem iudicauerunt? Veni Brunduſium:oblitúmne me putas,qua celeritate,
vt primum audieris,ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit aſſeſſio,oratio , cõfirmatio
animi mei fracti communium miſeriarum metu?Tandem aliquando Romæ eſſe cœpimus:
quid defuit noſtræ familiaritati in maximis rebus? Quonam modo me gererem aduerſus
Cæſarem,vſus tuo conſilio ſum.In reliquis officiis cui tu tribuiſti,excepto Cæſare,præter
me,vt domum ventitares,horaſq; multas ſæpe ſuauiſſimo ſermone conſumeres?tum,cum
etiam,ſi meminiſti,vt hæc φιλοσοφούμενα ſcriberem,tu me impuliſti.Poſt Cæſaris reditũ,
quid tibi maiori curæ fuit,quam vt eſſem ego illi quam familiariſſimus? quod effeceras.
Quorſum igitur hæc oratio longior quàm putaram?quia ſum admiratus te,qui hęc noſſe
I deberes,quicquam a me commiſſum,quod eſſet alienum noſtra amicitia,credidiſſe . Nam
præter hæc,quæ commemoraui,quæ teſtata ſunt,& illuſtria:habeo multa occultiora,quę
vix verbis exequi poſſum.Omnia me tua delectant,ſed maxime:maxima cum fides in ami
citia,conſilium,grauitas,conſtantia,tum lepos,humanitas,literæ. Quapropter redeo nunc
ad querelam.Ego te ſuffragium tuliſſe in illa lege,primum non credidi:deinde,ſi credidiſ-
ſem,nunquam id ſine aliqua iuſta cauſſa exiſtimarem te feciſſe.Dignitas tua facit,vt ani-
maduertatur,quicquid facias.Maleuolentia autem facit hominum,vt nonnulla durius,q̃
a te facta ſint,proferantur.Ea ſi tu nõ audis,quid dicam,neſcio:equidem ſi quando audio,
tam defendo,quàm me ſcio à te contra iniquos meos ſolere defendi.Defenſio autem eſt du
plex.Alia ſunt,quę aliquando negare ſoleam:vt de iſto ipſo ſuffragio.Alia quæ defendam
a te pie fieri & humane:vt de curatione ludorum. Sed te hominem doctiſſimum non fu-
K git,ſi Cęſar Rex fuerit,quod mihi quidem videtur,in vtranq; partem de tuo officio diſpu
tari poſſe:vel in eam,qua ego vti ſoleo,laudandam eſſe fidem,& humanitatem tuam , qui
amicum etiam mortuum diligas:vel in eam,qua nonnulli vtuntur,libertatem patrię,vitæ
amici anteponendam.Ex his ſermonibus vtinam eſſent delatæ ad te diſputationes meæ.Il
la vero duo,quæ maxima ſunt laudum tuarum,quis aut libentius, quàm ego,commemo-
rat,aut ſępius:te & non ſuſcipiendi belli ciuilis grauiſſimum authorem fuiſſe,& moderan
dæ victoriæ?In quo,qui mihi non aſſentiretur,inueni neminem. Quare habeo gratiã Tre
batio familiari noſtro,qui mihi dedit cauſſam harum literarum:quibus niſi credideris,me
omnis officii,& humanitatis expertem iudicaris . quo nec mihi grauius quicquam poteſt
eſſe,nec à te alienius. Vale.

C. MATIVS M. T. C. S. P. D. 240 A

MAgnam voluptatem ex tuis literis cepi, quòd quam speraram atq; opta-
tam, habere te de me opinionem, cognoui. De qua etsi non dubitabam,
tamen quia maximi æstimabam, vt incorrupta maneret, laborabã. Con-
scius autem mihi eram, nihil a me cõmissum esse, quod boni cuiusquam
offenderet animum. Eo minus credebam plurimis atq; optimis artibus
ornato tibi temere quicquam persuaderi potuisse, præsertim in quem
mea propensa & perpetua fuisset atq; esset beneuolentia. Quod quan-
do, vt volui, scio esse: respõdebo criminibus, quibus tu pro me, vt par erat, tua singulari bo-
nitate, & amicitia nostra sępe restitisti. Nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mor B
tem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis necessarii grauiter fero: atq; eũ,
quem dilexi, periisse indignor. Aiunt enim patriam amicitię præponẽdam esse, perinde ac
si iam vicerint, obitum eius reipub. fuisse vtilem. Sed non agam astute. Fateor me ad istũ
gradum sapientię non venisse. Neq; enim Cęsarẽ in dissensione ciuili sum secutus, sed ami
cum, quanquam re offendebar, tamen non deserui: neq; bellum vnq̃ ciuile, aut etiã caussam
dissensionis probaui, quam etiam nascentem extingui summe studui. Itaq; in victoria ho-
minis necessarii, neque honoris, neque pecunię dulcedine sum captus: quibus pręmiis reli-
qui, minus apud eum q̃ ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atq; etiam res familiaris
mea, lege Cęsaris diminuta est: cuius beneficio plerique, qui Cęsaris morte lætantur, remã
serunt in ciuitate. Ciuibus victis vt parceretur, æquè ac pro mea salute laboraui. Possum
igitur, qui omneis voluerim incolumeis, eum, a quo id impetratũ est, periisse non indigna- C
ri? cum præsertim iidem homines illi & inuidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt,
quando factum nostrũ improbare audes. O superbiam inauditam, alios in facinore gloria-
ri, aliis ne dolere quidem impune licere. At hæc etiam seruis semper libera fuerunt, time-
rent, gauderent, dolerent suo potius quàm alterius arbitrio. quæ nũc, vt quidem isti dicti-
tant, libertatis authores metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius vnq̃
periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. Nunq̃ enim HONESTAM
MORTEM fugiendam, sæpe etiam appetendam putaui. Sed quid mihi succensent, si id
opto, vt pœniteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbã. At de-
beo pro ciuili parte rempub. velle saluam. Id quidem me cupere, nisi & antè acta vita, &
reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo. Quare maiorem in mo
dum te rogo, vt rem potiorem oratione ducas: mihiq; si sentis expedire, rectè fieri credas, D
nullam communionem cum improbis esse posse. An quod adolescens pręstiti, cum etiam er
rare cum excusatione possem: id nunc ætate præcipitata commutem, ac me ipse retexam?
Non faciam, neque quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi coniũ-
ctissimi ac viri amplissimi doleo grauem casum. Quòd si aliter essem animatus, nũquam,
quod facerem, negarem: ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac va-
nus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curaui. At id ad
priuatum officium, non ad statũ reipub. pertinebat. Quod tamen munus, & hominis ami-
cissimi memoriæ ac honoribus præstare etiam mortuo debui: & optimæ spei adolescen-
ti ac dignissimo Cæsari petenti negare non potui. Veni etiam Consulis Antonii sæpe do
mum salutandi caussa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi
quidem aliquid, aut auferendi caussa frequentes ventitare reperies. Sed quæ hæc est ar- E
rogantia, quòd Cęsar nunquam interpellauit, quin quibus vellem, atque etiam quos ipse
non diligebat, tamen iis vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere co
nari, ne quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura
sit in posterum contra falsos rumores: aut ne etiam ii, qui me non amant, propter meam
in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. Mihi quidem si
optata contingent, quod reliquum est vitæ, in ocio Rhodi degam: sin casus aliquis in-
terpellarit, ita ero Romæ, vt recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas grati-
as ago, quòd tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit: & quod eum, quem
semper dilexi lubenter, quo magis iure colere atque obseruare deberem, fecit. Bene va-
le, & me dilige.

F M.T.C. M.OPPIO S.D. 241

DVbitanti mihi, quod scit Atticus noster, de hoc toto consilio profectionis
quòd in vtranque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus ac-
cessit ad tollendam dubitationem, iudicium & consilium tuum. Nam &
scripsisti apertè, quid tibi videretur: & Atticus ad me sermonem tuum
pertulit. Semper iudicaui in te, & in capiendo consilio prudentiam sum-
mam esse: & in dando, fidem. Maximeque sum expertus, cum initio ciuilis
belli per literas te consuluissem, quid mihi faciendum esse cęseres: eundúmne ad Pompeiũ,
an manendum in Italia. Suasisti, vt consulerem dignitati meę: ex quo quid sentires, intelle-
G xi, & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem: quod cũ aliud malle ami
cissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidẽ
& ante hoc tempus te dilexi, & semper me à te diligi sensi. Et cum abessem, atque in magnis
periculis essem, & me absentem, & meos pręsentes à te cultos & defensos esse memini. Et
post meum reditum, quàm familiariter mecum vixeris, quęque ego de te & senserim & prę-
dicarim, omnes, qui solent hæc animaduertere, testes habemus. Grauissimum vero iudiciũ
de mea fide, & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meã
contulisti. Quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusque meri-
tis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu mi Oppi conseruabis amorem tuum: &
si more magis hoc quidem scribo, quàm quo te admonendum putem. meaque omnia tuebe-
re, quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem, cum paulum ocii nacti erimus,
H vberiores literas expectato. Da operam vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIBER XII.

M.T.C. C.CASSIO S.D. 242

FINEM nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est,
I de tota repub. cogitandi: cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto.
Quam quidem iam habeo ipse meliorem, repub. à Dolabella meo præ-
clarissime gesta. Manabat enim illud malũ vrbanum, & ita corrobora-
batur quotidie, vt ego quidem & Vrbi, & ocio diffiderem vrbano. Sed
ita compressa est, vt videamur omne iam ad tempus ab illo duntaxat
sordidissimo periculo tuti futuri. Reliqua magna sunt, & multa, sed po
sita omnia sunt in vobis: quanquam primum quidque explicemus. Nam vt adhuc quidem
actum est, non regno, sed Rege liberati videmur. Interfecto enim Rege, regios omneis nu-
tus tuemur. Neque verò id solũ, sed etiam quæ ipse ille, si viueret, non faceret, ea nos qua-
si cogitata ab illo probamus. nec eius quidem rei finem video. tabulæ figuntur, immuni-
tates dãtur, pecuniæ maximæ distribuuntur, exules reducuntur, senatusconsulta falsa re-
feruntur, vt tantummodo odiũ illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse vi-
K deatur: respub. iaceat in his perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Hæc omnia vobis
sunt expedienda: nec hoc cogitandum, satis iam habere rempub. à vobis. Habet illa quidem
tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare. Sed contenta non est: & pro ma
gnitudine & animi & beneficii vestri à vobis magna desiderat. Adhuc vlta suas iniurias
est per vos interitu tyrãni: nihil amplius. Ornamenta verò sua quæ recuperauit? an quòd
ei mortuo paret, quem viuum ferre non poterat? cuius æra refigere debebamus, eius etiã
chirographa defendimus? At enim ita decreuimus: fecimus id quidem temporibus ceden-
tes, quæ valent in repub. plurimum: sed immoderate quidem, & ingrate nostra facilitate
abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coràm. Interim velim sic tibi persua-
deas, mihi cum reipub. quam semper habui charissimam, tum amoris nostri caussa, maxi-
mæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam vt valeas.

M.T.C. CASSIO S.P.D. 243 A

Ehementer lætor tibi probari sententiam & orationem meam.qua si sę-
pius vti liceret,nihil esset negocii,libertatem & rempub.recuperare.Sed
homo amens & perditus,multoq́ nequior, quàm ille ipse quem tu ne-
quissimum occisum esse dixisti,cædis initium quærit:nullamq́ aliam ob
caussam me authorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur,nisi vt in
me veterani incitentur.Quod ego periculum non extimesco,modo facti
vestri gloriam cum mea laude communicem.Ita nec Pisoni,qui in eum primus inuectus est
nullo assentiente:nec mihi,qui idem tricesimo pòst die feci,nec Publio Seruilio,qui me est
consecutus,tuto in Senatum venire licet.Cædem enim gladiator quęrit,eiusq́ initium ad
XIII Calend.Octobris à me se facturum putauit.Ad quem paratus venerat,cum in villa B
Metelli complureis dies commentatus esset.Quæ autem in lustris, & in vino commenta-
rio potuit esse?Itaque omnibus est visus,vt ad te antea scripsi,suo more vomere, non di-
cere.Quare quod scribis te confidere,authoritate & eloquentia nostra aliquid profici pos
se:nonnihil,vt in tantis malis,est profectum.Intelligit enim populus Romanus treis esse
Consulares,qui,quia quæ de republica bene senserint,liberè locuti sunt,tuto in Senatum
venire nou possunt.Nec est præterea quòd quicquam expectes.Tuus enim necessarius af-
finitate noua delectatur. Itaque iam non est studiosus ludorum,infinitoq́ fratris tui plau
su dirumpitur.Alter item affinis nouis commentariis Cęsaris delinitus est.Sed hęc tolera-
bilia:illud non ferēdum,quod est,qui vestro anno Consulem filium suum futurum putet,
ob eamq́ caussam se huic latroni deseruire præ se ferat.Nam L.Cotta familiaris meus fa
tali quadam desperatione,vt ait,minus in Senatum venit.L.Cæsar optimus,& fortissimus C
ciuis valetudine impeditur.Seruius Sulpitius,& summa authoritate, & optime sentiens,
non adest.Reliquos,exceptis signatis(ignosce mihi,si non numero) Consulareis habes,au
thores consilii publici:qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset, quid censes perditis?
Quare spes est omnis in vobis:qui si idcirco abestis,vt sitis in tuto,ne in vobis quidem:sin
aliquid dignum vestra gloria cogitatis,velim saluis nobis:sin id minus,res tamen pub.per
vos breui tempore ius suū recuperabit.Sed ego tuis neq; desum,neq; deero:qui siue ad me
referent,siue non,mea tibi tamen beneuolentia,fidesq́ pręstabitur. Vale.

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 244

Vget tuus amicus furorem in dies.primum in statua, quam posuit in
rostris,inscripsit PARENT.P.OPT.MER. vt nō modo sicarii,sed etiā D
parricidæ iudicemini:quid dico iudicemini?iudicemur potius. Vestri eñ
pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. Vtinam quidē
fuissem,molestus nobis non esset.Sed hoc vestrum est:quod quando prę-
teriit,vtinam haberem,quid darem vobis cōsilii.Sed ne mihi quidem ipsi
reperio,quid faciendum sit.Quid enim est,quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium
autem omne hoc est illorum,vt mortem Cęsaris persequantur.Itaque ante diē VI.Non.
Octobris productus in concionem a Canutio turpissime ille quidem discessit:sed tamen ea
dixit de conseruatoribus patrię,quæ dici deberent de proditoribus.De me quidem non du
bitant,quin omnia de meo consilio,& vos fecissetis,& Canutius faceret.Cętera cuiusmodi
sint,ex hoc iudica,q́ Legato tuo viaticum eripuerunt.Quid eos interpretari putas,cū hoc
faciunt? ad hostem scilicet portari.O rem miseram:dominum ferre non potuimus,conser- E
uo seruimus.Et tamen me quidem fauente magis, quàm sperante,etiam nunc residet spes
in virtute tua.Sed vbi sunt copiæ?De reliquo,malo teipsum loqui tecum,quàm dicta no-
stra cognoscere. Vale.

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 245

Ellem Idibus Martiis me ad cœnam inuitasses:reliquiarum nihil fuisset.
Nunc me reliquiæ vestræ exercent,& quidem præter cæteros me.quan-
quam egregios Consules habemus, sed turpissimos Consulareis. Sena-
tum fortem,sed infimo quenque honore fortissimum.Populo vero nihil
fortius,nihil melius,Italiaq́ vniuersa. Nihil autem fœdius Philippo &
Pisone Legatis,nihil flagitiosius:qui,cum essent missi, vt Antonio ex Se

F natus sententia certas res nunciarent, cum ille earum rerum nulli paruisset: vltro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur, factiq́ iam in re saluta- ri populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, vbi denique esses, nesciebã. Fama nũciabat te esse in Syria: author erat nemo. De Bruto, quo propius est, eò firmiora videntur esse, quæ nũciantur. Dolabella valde vituperatur ab hominibus non insulsis, quòd tibi tam cito succederet, cum tu vixdum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua & Bruti est, quòd exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem caussamq́ nossem. Nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum atque fama. Tuas literas auide expecto. Vale.

G

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 246

Yemem credo adhuc prohibuisse, quò minus de te certũ haberemus, quid ageres, maximeq́ vbi esses. loquebantur omnes: tamen credo, quod vole- bant in Syria te esse, habere copias. id autem eò facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas gessit, tamq́ inopinatas, vt eæ cum per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatẽ. Quod si tu ea tenes, quę putamus, magnis subsidiis fulta respublica est. A prima enim ora Græciæ, vsque ad Aegyptũ optimorum ciuium imperiis muniti erimus & copiis. Quanquam nisi me fallebat, res sic se habebat, vt totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, vt sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliqui fore videbatur. Paruis omnino iam copiis obsidebatur,
H quòd magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster Hircius ad forum Cornelium Cæsar, vterque cum firmo exercitu: magnasq́ Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ compararat. Hyems adhuc rem geri prohibuerat. Hircius nihil nisi considerate, vt mihi crebris literis significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regiũ Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reipublicæ. Tuos etiam clienteis Transpadanos mirifice coniunctos cum caussa habebamus. Erat firmissimus Senatus, exceptis Consularibus: ex quibus vnus L. Cæsar firmus est & rectus, Seruii Sulpitii morte magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inertes, partim improbi: nonnulli inuidẽt eorum laudi, quos in republica probari vident. Populi vero Romani, totiusq́ Italiæ mira cõsensio est. Hæc erant ferè, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, vt ab istis orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.
I

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 247

Vi status rerum fuerit tum, cum has literas dedi, scire poteris ex C. Titio Strabone viro bono, & optime de republica sentiente. Nam quid dicam cupidissimo tui, qui domo & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? Itaque eum tibi ne commendo quidem: aduentus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibiq́ persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, aduersi quid euenerit. Res, cum hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimẽ. Brutus enim Mutinæ vix iam sustinebat. Qui si conseruatus erit, vicimus: sin (quod Dii omen auertãt) oppressus ibi erit, omnis hominum cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas,
K tantumq́ apparatum, quanto opus est ad vniuersam rempub. recuperandam. Vale.

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 248

Vanto studio dignitatem tuam & in Senatu, & ad populum defenderim ex tuis te malo, quàm ex me, cognoscere. Quæ mea sententia in Senatu facile valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem a Tribuno plebis M. Seruilio. Dixi de te quæ potui, tanta contentione, quantum forum est: tanto clamore, consensuq́ populi, vt nihil vnquam simile viderim. Id velim mihi ignoscas, ꝙ inuita socru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur. In concio

ne quidem Pansa dixit matrem quoque tuam,& fratrem, illam a me sententiam noluisse A
dici.Sed me hęc non mouebāt:alia malebam.Fauebam & reipub.cui semper faui,& digni-
tati ac gloriæ tuæ.Quod autem & in Senatu pluribus verbis disserui,& dixi in concione,in
eo velim fidem meam liberes.Promisi enim & propè confirmaui,te non expectasse,nec ex-
pectaturum decreta nostra: sed teipsum tuo more rempublicam defensurum.& quanquam
nihildum audieramus,nec vbi esses,nec quas copias haberes:tamen sic statuebam, omneis
qui in istis partibus essent,opes copiasq́ tuas esse:per teq́ Asiam prouinciam confidebam
iam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 249

Celus affinis tui Lepidi,summamq́ leuitatem & inconstantiam, ex actis,
quæ ad te mitti certo scio,cognoscere te arbitror.Itaq; nos confecto bel- B
lo,vt arbitrabamur,renouatum bellum gerimus:spemq́ omnē in D.Bru-
to & Planco habemus:si verum quæris,in te,& in meo Bruto non solum
ad præsens perfugium,si(quod nolim)aduersi quid acciderit,sed etiam ad
confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus,
quæ vellemus: sed certos authores non habebamus. Te quidem magnum hominem,& prę
senti iudicio,& reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito fac,vt ad sum-
ma contendas. Nihil est tantum, quod non populus Romanus a te perfici atque obtineri
posse iudicet. Vale.

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 250

Reuitas tuarum literarum me quoque breuiorem in scribendo facit: & ve- C
rè vt dicam,non satis occurrit,quid scribam. Nostras enim res in actis per-
ferri ad te certo scio:tuas autem ignoramus. Tāquam enim clausa sit Asia,
sic nihil perfertur ad nos,præter rumores de oppresso Dolabella: satis illos
quidem constanteis,sed adhuc sine authore. Nos confectum bellum cū pu-
taremus, repente à Lepido tuo in summam solicitudinem adducti sumus.
Itaque persuade tibi,maximam reipub. spem in te,& in tuis copiis esse. Firmos omnino ex-
ercitus habemus: sed tamen vt omnia, vt spero,prospere procedant,multum interest te ve
nire. Exigua est enim spes reipub. nam nullam non libet dicere: sed quæcunq; est,ea despon
detur anno Consulatus tui. Vale.

M.T.C. C.CASSIO S.P.D. 251 D

Epidus tuus affinis,meus familiaris,pridie Calend. Quintilis,sentētiis o-
mnibus hostis à Senatu iudicatus est,cæteriq́,qui vnà cum illo a repub.
defecerunt: quibus tamen ad sanitatem redeundi ante Calend. Septemb.
potestas facta est. Fortis sanè Senatus,sed maxima spes subsidii tui. Bel-
lum quidem,cum hæc scribebam,sanè magnū erat scelere & leuitate Le-
pidi. Nos de Dolabella quotidie quæ volumus,audimus: sed adhuc sine
capite,sine authore,rumore nuncio. Quod cū ita esset,tamen literis tuis quas Nonis Maiis
ex castris datas acceperamus,ita persuasum erat ciuitati, vt illum iam oppressum omnes
arbitrarentur,te autem in Italiam venire cum exercitu:vt si hæc ex sententia confecta es-
sent,consilio atque authoritate tua roboraremur. sin quid fortè titubatum,vt fit in bello:
exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum,quibuscunq; potero rebus,ornabo, E
cuius rei tum tempus erit,cum quid opis reip. laturus exercitus sit, aut quid iam tulerit,
notum esse cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur,optimi illi quidem & præcla
rissimi,sed gesta res expectatur. Quam quidem,aut iam esse aliquam, aut appropinquare
confido. Tua virtute,magnitudine animi nihil est nobilius. Itaque optamus, vt quampri-
mum te in Italia videamus,rempub. nos habere arbitrabimur,si vos habebimus. Præclare
viceramus,nisi spoliatum,inermem,fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nun-
quam tanto odio ciuitati Antonius fuit,quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta re-
pub. hic ex pace & victoria bellum excitauit. Huic oppositos Cōsules designatos habemus,
in quibus est magna quidem spes,sed anceps cura propter incertos exitus pręliorū. Persua-
de tibi igitur in te,& in Bruto tuo esse omnia:vos expectari,Brutum quidem iam iamq́.

F Quòd si, vt spero, victis hostibus nostris veneritis, tamen authoritate vestra respub. exurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiã si respub. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

C. CASSIVS PROCOS. M. T. C. S. P. D. 252

SI vales, bene est, ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Crispũ Imperatores. Viri fortes optimiq; ciues postea quàm audierunt quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsiq; mecum vnà fortissimo animo rempub. administrant. Item legionẽ quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse scito. Quatuorq; legio-
G nes, quas A. Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, vt nos absenteis, remq; pub. quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis Senatuiq; non deesse, vt optima spe, & maximo animo rempub. defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. Vale. Data Nonis Martiis, ex castris Taricheis.

C. CASSIVS M. T. C. S. P. D. 253

SI vales, bene est, ego quidem valeo. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognoui. Videbaris enim non solum fauere nobis, id quod & nostri & reipub. caussa semper fecisti: sed etiam grauẽ curam suscepisse, vehementerq; esse de nobis solicitus. Itaque, quod te primum existimare putabam, nos oppressa rep. quiescere non posse: deinde
H cum suspicarere nos moliri, & te solicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabã: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Aegypto, scripsi ad te ac tabellarios complures Romam misi. Scripsi etiam ad Senatum literas, quas reddi vetui prius q̃ tibi recitatę essent: si forte mei obtemperare mihi voluerunt. Quòd si literę perlatę non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui nefarie Trebonio occiso Asiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, literasq; interceperit. Exercitus omneis qui in Syria fuere, teneo. Habeo paululum morę, dum promissa militibus persoluo. Nunc iam sum expeditus. A te peto, vt dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neq; periculum, neq; laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante, & authore: si non solum exercitum ad rempub libertatemq; defendendam comparaui, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui. Quos si occupasset Dolabella,
I non solum aduentu, sed etiam opinione & expectatione exercitus sui, Antonium confirmasset. Quas ob res milites tuere, si eos mirifice de repub. meritos esse animaduertis: & effice, ne quem pœniteat, rempub. quàm spem prędę & rapinarum, sequi maluisse. Itẽ Murci & Crispi Imperatorũ dignitatẽ, quantum est in te, tuere. Nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere. Quòd nisi milites inuito eo Legatos ad me misissent, clausam Apameã tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hęc a te peto, non solũ reipub. quę tibi semper fuit charissima: sed etiam amicitię nostrę nomine, quam cõfido apud te plurimũ posse. Crede mihi, hũc exercitũ, quẽ habeo, Senatus atq; optimi cuiusq; esse, maximeq; tuũ. De cuius voluntate assidue audiẽdo, mirifice te diligit, charumq; habet. Qui si intellexerit cõmoda sua curæ tibi esse, debere etiã se tibi omnia putabit. Literis scriptis audiui Dolabellã in Ciliciã venisse cũ suis copiis: proficiscar in Ciliciã. quid egerim, celeriter vt scias, dabo operã. Ac velim
K vt mereamur de rep. sic felices simus. Fac valeas, meq; ames. Nonis Maiis ex castris. Vale.

C. CASSIVS S. D. M. T. C. 254

SI vales, bene est, ego quidẽ valeo. Cũ reip. vel salute, vel victoria gaudemus: tũ instauratione tuarũ laudũ, q̃ maximus Consularis maximũ Consulem teipsum vicisti, & lętamur, & mirari satis nõ possumus. Fatale nescio quid tuę virtuti datũ: id quod iam sępe experti sumus. Est enim tua toga omniũ armis felicior, quę nunc quoq; nobis penè victã rep. ex manibus hostiũ eripuit ac reddidit. Nũc ergo viuemus liberi, nunc te omniũ maximũ ciuem, & mihi charissimum, id quod maxime reip. tenebris compatasti, nunc te habebimus testẽ nostri & in re, & in cõiunctissimã tibi remp. amoris. & quę sępe pollicitus es, te & taciturũ, dum serui essemus: & dicturũ de me tum, cum mihi profutura essent, nunc

illa non ego quidem dici tātopere desiderabo, quàm sentiri à teipso. Neque enim omnium A iudicio malim me a te commendari, quàm ipse tuo iudicio digne ac mereor, commendatus esse: vt hæc nouissima nostra facta non subira, nec inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices: meq́; ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi Marce Tulli liberi propinquiq́; digni quidem te, & merito tibi charissimi, esse etiam debent in repub. proxime hos chari, qui studiorum tuorum sunt æmuli, quorum esse cupio tibi copiam: sed tamen non maxima me turba puto excludi, quò minus tibi vacet me excipere, & ad omnia quę velis & probes, producere. Animum tibi nostrum fortasse probabimus, ingenium diutina seruitus certè qualecunque est, minus tamen quàm erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ prouinciæ, & ex insulis, quas potuimus, naueis deduximus. Delectum remigum, magna contumacia ciuitatum, B tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbendo, neque vnquam non decedendo, nouissime Corycū se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. Nos illa relicta, quòd & in castra peruenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber compararat, cui Turulius Quæstor pręerat, Cyprum petiuimus. Ibi, quæ cognouimus, scribere ad vos quamcelerrime voluimus. Dolabellam vt Tarsenses pessimi socii, ita Laodiceni multo amentiores vltro accersierunt. ex quibus vtrisque ciuitatibus, Græcorum militū numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita: & partem muri demolitus est, & castra oppido coniunxit. Cassius noster cum decem legionibus & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millium equitatu, a millibus passuum viginti castra habet posita cum vallo: & existimat se sine prælio posse vincere. Nam iam ternis tetra- C drachmis triticum penes Dolabellam est: nisi quid nauibus Laodicenorum supportarit, cito fame pereat, necesse est. Ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Patiscus, facile præstabunt. Et volo vos bene sperare: & remp. vt & vos istic expediistis, ita pro nostra parte celeriter iter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data Idibus Iunii, Cypro Acromani Iacride.

LENTVLVS CICERONI S. P. D. 155

Vm Brutum nostrum conuenissem, eumq́; tardius in Asiam venturum animaduerterem, in Asiam redii, vt reliquias mei laboris colligerē, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognoui in Cilicia esse classem Dolabellæ, amplius quàm centum naueis onerarias, in quas exercitus eius imponi posset. Idque Dolabellam ea mente comparasse, vt si Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naueis, & Italiam peteret, seq́; cum Antoniis & reliquis latronibus coniungeret. Cuius rei tanto in timore fui, vt omnibus rebus relictis cum paucioribus & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si a Rhodiis non interpellatus essem, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est. Quandoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites ducesq́; effugerunt: onerariæ omnes ad vnam à nobis sunt exceptę. Certè, quod maxime timui, videor etiam consecutus, vt non possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec sociis suis firmatis durius vobis efficere negocium. Rhodii nos, & rempub. q̄ valde desperauerint, ex literis, quas publice misi, cognosces. Et quidem multo parcius scripsi, quàm re vera furere eos inueni. quòd vero aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. nec me meę vllæ priuatim iniuriæ vnquam, malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contemptione optimi cuiusq́, ferenda mihi non fuit. nec tamen omneis perditos esse puto. Sed iidem illi qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui cæteros viros clarissimos non receperunt, iidem tanquam aliquo fato & nunc aut magistratum gerunt, aut eos qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. itaque eadem superbia in prauitate vtuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum vtile est reipub. nostrę, sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi vt semper curæ sit: quocunque tempore occasionem habueris, & in Senatu, & in cæteris rebus laudi nostræ suffragere. Quando

F Consulibus decreta est Asia, & permissum est his, vt dum ipsi venirent, darent negocium,
qui Asiam obtineant: rogo te petas ab his, vt hanc dignitatem potissimum nobis tribuat,
& mihi dét negocium, vt Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam quòd huc
properent in magistratum venire, aut exercitum mittere, caussam non habent. Dolabella
enim in Syria est: & vt tu diuina tua mente prospexisti & prędicasti, dum isti veniunt, Cas-
sius eum opprimet. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acce-
ptus, nulla alia confisus vrbe, Laodiceam quę est in Syria ad mare, se contulit. ibi spero ce-
leriter eum pœnas daturum. Nam neque quò refugiat, habet: neq; diutius ibi poterit tan-
tum exercitum Cassii sustinere. Spero etiam cōfectum esse iam & oppressum Dolabellam.
Quare non puto Pansam & Hircium in Consulatu properaturos in prouincias exire: sed
G Romæ peracturos Consulatum. Itaque si ab his petieris, vt interea nobis procurationem
Asiæ dent, spero te posse impetrare. Præterea mihi promiserunt Pansa & Hircius coràm,
& absenti mihi scripserunt: Verrioq; nostro Pansa affirmauit se daturum operā, ne in suo
Consulatu mihi succedatur. Ego porro non mediusfidius cupiditate prouinciæ produci
longius spatium mihi volo. nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti.
quæ ego ne frustra subierim, neve prius, quàm reliquias meæ diligentię consequar, decede-
re cogar, valde laboro. Nam si potuissem, quam exegeram, pecuniam vniuersam mittere,
postularem, vt mihi succederetur. Nūc quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus,
quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem reiq; publicæ non
præstiterunt, id consequi & reficere volo. Quod aliter non potest fieri, nisi spatium habue-
ro. id vt per te cōsequar, velim, vt solet, tibi curę sit. Ego me de republica ita puto esse me-
ritum, vt non prouinciæ istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantū Cassius
H & Bruti, non solum illius facti periculiq; societate, sed etiam huius temporis studio & vir-
tute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempu-
blicam traduxi, Cassioq; tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra coniu-
rationem sceleratissimam: solus Cassio & reipublicæ Syriam exercitusq;, qui ibi erant, con
iunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaq; præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem,
ne ausus quidem esset ire in Syriam: & nunc non minora pericula reipublicæ a Dolabella
instarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Do
labellæ eram, coniunctissimus sanguine Antoniis, prouinciam quoque illorū beneficio ha-
bebam: sed πατρίδα, ἐμὴν μᾶλλον φιλῶ. omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi ad-
huc non magnopere mihi tulisse fructum animaduerto, tamen non despero: nec defatiga-
I bor permanere, non solum in studio libertatis, sed etiam in labore & periculis. Attamen si
etiam aliqua gloria iusta & merita prouocabimur, Senatus, & optimi cuiusq; officiis, maio-
re cum authoritate apud cęteros erimus, & eo plus prodesse reipub. poterimus. Filiū tuū,
ad Brutum cum veni, videre non potui, ideo quòd iam in hyberna cum equitibus erat
profectus. sed mediusfidius ea esse eum opinione, & tua & ipsius, & in primis mea caussa
gaudeo. Fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teq; dignus est. Vale. Data IIII Ca-
lend. Iunii. Pergæ.

P. LENTVLVS P. F. PROQVAESTOR P. R. COS.
PRAET. TR. PL. SEN. P. Q. R. S. P. D. 216

K SI valetis, liberiq; V. V. B. E. E. V. Scelere Dolabellæ oppressa Asia, in
proximam prouinciam Maced. prędidiaq; reipub. quæ M. Bru. V. C. tene-
bat, me contuli: & id egi, vt per quos celerrime posset, Asia prouincia,
vectigaliaq; in vestram potestatem redigerentur. Quod cum pertimuis-
set Dolabella, vastata prouincia, correptis vectigalibus, pręcipue ciuibus
Romanis omnibus crudelissime denudatis ac diuenditis, celeriusq; Asia
excessisset, q̄ eo præsidium adduci potuisset: diutius morari aut expectare pręsidiū nō ne-
cesse habui: & q̄primum ad meū officiū reuertendum mihi esse existimaui, vt te aliqua ve-
ctigalia exigerē, & quam deposui pecuniā, colligerē: quicquid ex ea correptū esset, aut quo-
rū id culpa accidisset, cognoscerem q̄primum, & vos de omni re facerem certiores. Interim
cum per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse

Rhodiosq; naueis compluteis instructas & paratas in aqua habere, cum his nauibus, quas A
aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patiscus Proquæstor, homo mihi cum familia-ritate, tum etiam sensibus in repub. coniunctissimus Rhodum reuerti confisus authorita-te vestra, Senatusq; cõsulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis: fœdere quoq;, quod cum his M. Marcello, Seruilio Sulpitio renouatum erat, quo iurauerant Rhodii eosdem hosteis se habituros, quos S. P. Q. R. Quę res nos vehemẽter fefellit. Tantum enim abfuit, vt illo-rum præsidio nostram firmaremus classem: vt etiam a Rhodiis vrbe, portu, statione, quæ extra vrbem est, commeatu, aqua deniq; prohiberentur nostri milites: nos vix ipsi singu-lis cum nauigiolis reciperemur. Quam indignitatem diminutionemq; maiestatis non solũ iuris nostri, sed etiam imperii populiq; Romani, idcirco tulimus, quòd interceptis literis co gnoramus Dolabellã, si desperasset de Syria, Aegyptoq;, quod necesse erat fieri, in naueis cum omnibus suis latronibus atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamq; pe- B
tere. Idcirco etiam naueis onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum contractas in Lycia a classe eius obsideri. Huius rei timore Patres conscripti percitus, iniu rias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaq; ad illorum voluntatem introductus in vrbem, & in Senatum eorum, quamdiligentissime potui cau-sam reipublicę egi: periculumq; omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naueis conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta importunitate animaduerti, vt omneis firmio res putarent, q̃ bonos: vt hanc concordiam & conspirationem omnium ordinum ad defen-dendam libertatem, propense non crederent esse factam: vt patientiam Senatus, & optimi cuiusq; manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quenquam Dolabellam hostẽ iudicare: vt deniq; omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quàm quæ ve- C
re facta erant, & a nobis docebantur. Qua mente etiam ante nostrum aduentum, post Tre-bonii indignissimam cędem, cęteraq; tot, tamq; nefaria facinora, binæ profectę erant ad Do labellam legationes eorum, & quidem nouo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. Hęc siue timore (vt dictitant) de agris quos in conti-nenti habent, siue furore, siue patientia paucorum, qui & antea pari contumelia viros cla-rissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes, nullo exẽplo, neq; vestra ex par te, neq; nostro pręsentiũ, neq; imminẽti Italię, vrbiq; nostrę periculo, si ille parricida cũ suis latronibus, nauibus ex Asia Syriaq; expulsus Italiam petiisset, mederi cũ facile possent, no-luerũt. Nonnullis etiã ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demo-ratos esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de aduẽtu nostro. Quã suspicionẽ consecu-tę res aliquot auxerũt: maxime q; subito ex Lycia Sext. Marius & C. Titius Legati Dola- D
bellę a classe discesserũt, nauiq; longa profugerũt, onerariis relictis, in quibus colligẽdis nõ minimum tẽporis laborisq; consumpserunt. Itaq; cũ a Rhodo cũ iis, quas habueramus, na-uibus in Lyciã venissemus, naueis onerarias recepimus, dominisq; restituimus: ideq;, quod maxime verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere de-simus, classem fugiẽtẽ persecuti sumus vsq; in Sydã, quę extrema regio est prouincię meę. Ibi cognoui partem nauiũ Dolabellę diffugisse, reliquas Syriã petiisse. Quibus disiectis, cũ scirem C. Cassii singularis ciuis & ducis classem maximã fore pręsto, in Syriam ad meũ of-ficiũ reuerti: daboq; operã, vt meum studium & diligentiã vobis P. C. reiq; pub. pręstẽ: pe-cuniamq; q̃maximam potero, & q̃celerrime cogam, omnibusq; rationibus ad vos mittã. Si percurrero prouinciã, & cognouero qui vobis & reipub. fidem pręstiterunt in conseruãda pecunia a me deposita, quiq; scelere vltro deferẽtes pecuniã publicam hoc munere societa-tem facinorum cum Dolabella inierũt, faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, E
si, vt meriti sunt, grauiter constitueritis, nosq; vestra authoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta seruare poterimus. Interea quò commodius vectigalia tueri, prouinciamq; ab iniuria defendere possim, præsidiũ necessarium voluntariumq; cõ-paraui. His literis scriptis, milites circiter XXX, quos Dolabella ex Asia cõscripserat, ẽ Sy ria fugientes in Pamphyliam venerũt. hi nunciauerunt Dolabellã Antiochiã, quę in Syria est, venisse: non receptũ, conatũ esse aliquoties vi introire, repulsum semper esse cũ magno suo detrimẽto. Itaq; cẽtũ circiter amissis, ęgrisq; relictis, noctu Antiochia profugisse Laodi ceã versus. Ea nocte omneis fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingẽtos An tiochiã rediisse, & se iis tradidisse, q a Cassio relicti vrbi illi pręerãt: cęteros p Amanũ in Ci

F liciam descendisse:quo ex numero,se quoque esse dicebant:Cassium autem cum suis omnibus copiis nunciatum esse quatridui iter à Laodicea abfuisse tum,cum Dolabella eo tenderet.Quamobrem opinione celerius confido sceleratissimũ latronem pœnas daturũ.Quarto Nonas Iunias.Pergæ.

C. TREBONIVS M.T.C. S.P.D. 257

SI vales,bene est,ego quidem valeo . Athenas veni ad XI Calend.Iunii: atque ibi,quod maxime optabam,vidi filium tuum deditum optimis studiis,summaq; modestiæ fama.Qua ex te quantam voluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente . non enim nescis quanti te faciam,& q̃ pro
G nostro veterrimo,verissimoq; amore omnibus tuis etiam minimis commodis,non modo tanto bono,gaudeam. Noli putare mi Cicero me hoc auribus tuis dare.nihil adolescente tuo,atque adeò nostro (nihil enim mihi a te potest esse seiunctum) aut amabilius omnibus iis,qui Athenis sunt,est:aut studiosius earum artium, quas tu maxime amas,hoc est,optimarũ.Itaque tibi,quod vere facere possum,libẽter quoque gratulor,nec minus etiam nobis:quòd eum,quem necesse erat diligere,qualiscunq; esset,talem habemus,vt libẽter quoq; diligamus.Qui cum mihi in sermone iniecisset se velle Asiam visere,non modo inuitatus,sed etiam rogatus est a me,vt id potissimũ nobis obtinentibus prouinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præstaturos non debes dubitare.Illud quoq; erit nobis curæ,vt Cratippus vnà cũ eo sit,ne putes in Asia feriatum illum ab iis studiis,in quæ tua cohortatione incitatur,futurum. Nam illum pa-
H ratum vt video,& ingressum pleno gradu,cohortari non intermittemus,quo in dies longius discendo exercendoq; se,procedat. Vos quid ageretis in repub.cum has literas dabã, non sciebam.Audiebam quædam turbulenta,quę scilicet cupio esse falsa:vt aliquãdo ociosa libertate fruamur,quod vel minime adhuc mihi contigit.Ego tamen nactus in nauigatione nostra pusillum laxamenti,concinnaui tibi munusculum ex instituto meo:& dictum, cum magno nostro honore a te dictum,conclusi,& tibi infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis ἀσχημονέστερος videbor:turpitudo personę eius,in quam liberi⁹ inuehimur,nos vindicabit.Ignosces etiã iracundiæ nostræ,quæ iusta est in eiusmodi & homines & ciues.Deinde qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis,quàm nobis:cum etiam si odio par fuerit in eos quos læsit,tamen certè non magis dignos habuerit,in quos tanta libertate verborum incurreret.Tu sicut mihi pollicitus es,adiunges me quamprimũ
I ad tuos sermones.Nãq; illud nõ dubito,quin,si quid de interitu Cæsaris scribas,nõ patiaris me minimam partem,& tei & amoris tui ferre. Vale.& matrem meosq; tibi commendatos habe.VIII Calend.Iunias.Athenis.

M.T.C. CORNIFICIO COLLEGAE S. 258

GRata mihi est vehementer memoria nostri tua , quam significasti literis: quam vt conserues,non quòd de tua constantia dubitem,sed quia mos est ita rogandi,rogo.Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nunciata sunt. quæ quia tibi sunt ptopiora,quàm nobis,tua me caussa magis mouent,q̃ mea. Romæ summum ocium est,sed ita,vt malis salubre aliquod & hone
K stum negocium:quod spero fore,quia video id curæ esse Cæsari. Me cito, dum tu abses,quasi occasionem quãdam & licentiam nactum , scribere audacius : & cætera quidem fortasse,quæ etiam tu concederes.sed proxime scripsi de optimo genere dicendi,in quo sæpe suspicatus sum te a iudicio nostro,sic scilicet,vt doctum hominem à non indocto, paululum dissidere.Huic tu libro,maxime velim ex animo:si minus,gratiæ caussa,suffragere. Dicam tuis,vt eum,si velint,describant,ad teq; mittant.Puto enim,etiam si rem minus probabis,tamen in ista solicitudine quicquid a me profectum sit,iucundum tibi fore.Quod mihi existimationem tuam,dignitatemq; commendas,facis tu quidem omnium more : sed velim sic existimes,me,cum amori,quem inter nos mutuum esse intelligam,plurimum tribuam,tum de summo ingenio,& de optimis tuis studiis,& de spe amplissimę dignitatis ita iudicare,vt neminem tibi anteponam,comparem paucos. Vale.

CICERO CORNIFICIO COLLEGAE S.D. 259 A

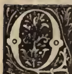

QVod extremum fuit in ea epistola, quam a te proxime accepi, ad id primũ respondebo. Animaduerti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas: ego autem nunquam, cum mihi denunciatum esset a tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis literis intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante quàm scisses, quò iste nescio qui Cęcilius Bassus erumperet, quicquam certi constituturum: id ego & speraram prudentia tua fretus: & vt confiderem, fecerunt tuæ grauissimæ literæ. Idque vt facias quamsæpissime, vt & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo te a me digredi: tamen eo B tempore me consolabar, quòd & in summũ etiam ocium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negociis discedere. Vtrunque contrà accidit. Istic enim bellum est exortum, hic pax consecuta: sed eiusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent, ea tamen, quę ne ipsum Cæsarem quidem delectant. Bellorum enim ciuilium hi semper exitus sunt: vt nõ ea solum fiant, quę velit victor, sed etiam vt iis mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit victoria. Equidem sic iam obdurui, vt ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii & Publii poemata. Nihil mihi tam deesse scito, quàm quicũ hæc familairiter docteq; rideam. Is tu et is, si quamprimum veneris. Quod vt facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

M.T.C. CORNIFICIO S.D. 260 C

LIbentissime legi tuas literas: in quibus iucundissimum mihi fuit, quòd cognoui meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam, quin eas lubenter lecturus esses: verebar, ne redderentur. Bellum quod est in Syria, Syriamq; prouinciam tibi tributam esse à Cæsare, ex tuis literis cognoui. eandem rem tibi volo bene & feliciter euenire. Quod ita fore confido, fretus & industria & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis sane me commouit. Quantũ copiarum haberes, cum ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis literis cognoui. Itaque opto, ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones ex perducantur, quas audio duci. Quod si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet vti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo & copiosissimo tandiu D tenuit, quandiu in prouincia Parthi fuerunt. Sed hęc melius ex re & ex tempore cõstitues. Mihi quidem vsque curæ erit quid agas, dum quid egeris, sciero. Literas ad te nunq̃ habui cui darem, quin dederim. A te, vt idem facias, peto: in primisq;, vt ita ad tuos scribas, vt me tuum sciant esse. Vale.

M.T.C. CORNIFICIO COLLEGAE. S.P.D. 261

GRatæ mihi tuæ literę, nisi quòd Sinuessanum diuersoriolũ contẽpsisti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo ferret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, méque amabis, & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere facilius possum, E quàm prouocare. Quòd si, vt es, cessabis, lacessam: nec tua ignauia etiam inertiam afferet. Plura ociosus. Hæc cum essem in Senatu, exaraui. Vale.

M.T.C. CORNIFICIO S.D. 262

CAius Anitius familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negociorum suorũ causa legatus est in Africam legatione libera: eum velim reb⁹ omnibus adiuues, operamq; des, vt quàm commodissime sua negocia conficiat. In primisque quod ei charissimum est, dignitatem eius tibi commendo, idque a te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, vt omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam & cognoue-

F ram à summis viris factitatum. Hoc igitur mi Cornifici,facies:cęterisq́ rebus omnibus,eius dignitati,reiq́,si me amas,consules.id erit mihi gratissimum.Da operam, vt valeas.

M.T.C. S.D. CORNIFICIO 263

Nos hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo Collega vestro Antonio bellum gerimus: sed non pari conditione, contra arma verbis. At etiã de te concionatur,nec impune: nam sentiet,quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: à me futura debes cognoscere. quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt:nec habent ducem boni: nostriq́ τυραννοκτόνοι longe gentium absunt: Pansa &
G sentit bene & loquitur fortiter:Hircius noster tardius cõualescit. Quid futurũ sit,plane nescio.Spes tamen est vna, aliquando Pop. Romanum maiorum similem fore.Ego certe reipublicę non deero:& quicquid acciderit,à quo mea culpa absit,animo forti ferã.Illud profecto quoad potero: tuam famam & dignitatem tuebor. Ad XV Calend. Ianuarias Senatus frequens mihi est assensus, cum de cæteris rebus magnis & necessariis , tum de prouinciis ab iis , qui obtinerent , retinendis , neque cuiquam tradendis , nisi qui ex Senatusconsulto successisset. Hoc ego cum reipublicæ causa censui,tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuę. Quamobrem te amoris nostri causa rogo,reipublicæ causa hortor, vt ne cui quicquam iuris in tua prouincia esse patiare: atque vt omnia referas ad dignitatem , qua nihil potest esse præstantius. Vere tecum agam,vt necessitudo nostra postulat: in Sempronio si meis literis obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. Sed illud &
H præteriit, & leuius est. Hæc magna res est. Fac vt prouinciam retineas in potestate reipublicę. Plura scripsissem,nisi tui festinatent. itaq; Cherippo nostro me velim excuses. Vale,

M.T.C. CORNIFICIO S.D. 264.

Omnem conditionem imperii tui statumq́ prouinciæ mihi demonstrauit Tratorius. O multa intolerabilia locis omnibus. Sed quo tua maior dignitas, eò quę tibi acciderunt minus ferenda . Neq; enim quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenii moderate fers, a te non vlciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum vrbanarũ acta tibi mitti certò scio.quod ni ita putarẽ, ipse perscriberẽ, in primisq́
I Cæsaris Octauiani conatum, de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur,vt in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem & boni viri, & credunt factum & probant. Quid quæris? magna spes est in eo. nihil est quod non existimetur laudis & gloriæ caussa facturus. Antonius autem,noster familiaris, tanto se odio esse intelligit,vt cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Itaque ad VII Idus Octobris Brundusium venerat, profectus obuiam legionibus Macedonicis IIII. quas sibi cõciliare pecunia cogitabat, easq́ ad vrbem adducere, & in ceruicibus nostris collocare. Habes formam reipublicæ si in castris potest esse respublica . In qua tuam vicem sępe doleo, quòd nullam partem per ætatem sanæ & salutę reipublicæ gustare potuisti. Atq; ante hac quidem sperare saltem licebat : nunc etiam illud ereptum est . Quę enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos sibi locum quęrere,quibus se saluo locus in ciuitate esse non posset!Equidem & hęc & omnia quę homini accidere possunt,
K sic fero,vt philosophię habeam magnam gratiam,quę non modo me a solicitudine abducit, sed etiam contra omneis fortunæ impetus armat:tibiq́ idem censeo faciundum , nec a quo culpa absit,quicquam in malis numerandum. Sed hęc tu melius. Tratorium nostrum cum semper probassem, tum maxime in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam,prudentiamq́ cognoui. Da operam, vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

M.T.C. S.D. CORNIFICIO 265

Ego nullum locum prætermitto(nec enim debeo)non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem.Sed mea studia erga te & officia malo tibi ex tuorũ literis, quàm ex meis esse nota. Te tamen hortor,vt omni cura in rempublicam incumbas . hoc est est animi,hoc ingenii tui , hoc eius spei,quã habere debes amplificandę dignitatis tuæ . Sed hac de re alias ad te pluribus. cum enim hęc scribebam,in expectatione erãt omnia, nondũ Legati

redierant, quos Senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denunciandum miserat, nisi Legatorum nuncio paruisset. Ego tamen vt primum occasio data est, meo pristino more rempublicam defendi: me principem Senatui populoq́ Ro. professus sum: nec postea, quàm suscepi caussam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisq́ communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, vt maiore non possim. Cui cum propter omneis virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes negociaq́ Dionysii nostri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare: sed commendo tamen. Faciles igitur, vt ex Pinarii gratissimi hominis literis tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

M. T. C. S. D. CORNIFICIO 267

Liberalibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, vt dicebat reddidit. Eo die non fuit Senatus, neque postero. Quinquatribus frequenti Senatu caussam tuam egi non inuita Minerua. Etenim eo ipso die Senatus decreuit, vt Minerua nostra, custos vrbis, quam turbo deiecerat, restitueretur. Pansa tuas literas recitauit. Magna Senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio & offensione Minotauri, id est, Caluisii, & Tauri. Factum de te Senatuscon. honorificum. Postulabatur autem, vt etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego mi Cornifici quo die primum in spem libertatis ingressus sum, & cunctantibus cęteris ad XIII Calend. Ian. fundamenta reipublicæ ieci: eo ipso die prouidi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim est assensus Senatus de obtinendis prouinciis. Nec vero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua iniuria contumeliaq́ reip. prouinciam absens obtinebat. Itaq́ crebras vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seq́ in vrbem recepit inuitus: neq́ solũ spe, sed certa re iam & possessione deturbatus est. Meo iustissimo honestissimoq́ conuicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, prouinciçq́ honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam cæcum tempus seruitutis. Ego tuorum consiliorum author, dignitatisq́ fautor, iratus temporibus, in Græciam desperata libertate rapiebar, cum me Etesiæ quasi boni ciues relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerq́ aduersus maximo flatu me ad tribuleis tuos Rhegyum retulit: atque inde ventis remisq́ in patriam omni festinatione properaui, postridieq́ in summa reliquorum seruitute liber vnus fui. Sic sum in Antonium inuectus, vt ille non ferret, omnemq́ suum vinolẽtum furorem in me vnum effunderet: meq́ cum elicere vellet ad cædis causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem & nauseantem conieci in Cæsaris Octauiani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primum & nobis, deinde summę reipu. comparauit. qui nisi fuisset, Antonii reditus a Brundusio, pestis patrię fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus ad illud vnde diuertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio: neque enim statuti quid in tãta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, vt ait Terentius. Quamobrem mi Quinte conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, vt rectam teneamus: vtinam prospero cursu. Sed quicunque venti erunt, ars nostra certe non aberit. Quid enĩ præstare aliud virtus potest? Tu fac, vt animo magno sis & excelso, cogitesq́ omnem dignitatem tuam cum republica coniunctam esse debere. Publium Lucium mihi meum commendas: quem quibuscunque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtiũ quidem & Pansam Collegas nostros homines in Consulatu reipublicæ salutareis alieno sane tempore amisimus, republica Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos si licebit, more nostro tuebimur: quanquam admodum sumus iam defatigati. SED NVLLA lassitudo impedire officium & fidem debet. Verum hæc hactenus. Ab aliis te de me, q̃ à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maxime vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam literis ad cælũ laudibus extulisti, rumores duriores erant. Id quale sit, omninoq́ quid istic agatur, facias me velim certiorem. Quintus Turius, qui in Africa negociatus est, vir bonus & honestus, hæredes fecit similes sui Cnæum Saturnium, Sex.

F Aufidium, Cn. Anneum, Q. Confidium, Gallum Lucium, Seruilium Posthumium, C. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. Tanta enim liberalitate se tua vsos prædicabant, vt iis plus a te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare: audebo tamen, scio enim quantum ponderis mea cõmendatio sit habitura. Quare à te peto, vt ad eam liberalitatem, qua sine meis literis vsus es, quammaximus his literis cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium Q. Turii libertum, vt adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere, cęterisq́ omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos. Magnam ex eorum splẽdore & obseruantia capies voluptatem. Quod vt velis, te vehementer etiam atque etiam

G rogo. Vale.

M.T.C. S.D. CORNIFICIO 268

SExtus Aufidius & obseruantia, qua me colit, accedit ad proximos: & splẽdore equitis Romani, nemini cedit. Est autem ita temperatis moderatisq́ moribus, vt summa seueritas, summa cum humanitate iungatur. Cuius tibi negocia, quæ sunt in Africa, ita commendo, vt maiore studio, magisue ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer mi Cornifici rogo. Vale.

M.T.C. S.P.D. CORNIFICIO. 269

H ASsentior tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse, sed metuisti, vt ais, ne nimis liber in vlciscendo viderere. Metuisti igitur ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Q. societatem reipublicæ conseruandæ tibi mecum à patre acceptam renouas, gratum est: quæ societas inter nos semper mi Cornifici manebit. Gratum etiam illud, quòd tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaretur, si absentibus Consulibus vnquam, nisi ad rem nouam cogeretur. Itaque nec de HS XX, nec de HS DCC quicquam agi nunc per Senatum potest. Tibi autem ex Senatusconsulto imperandum, mutuumq́ sumendum censeo. In republica quid agatur, credo te ex eorum literis cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona, consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reipublicæ esse me acerrimum hostem præ me fero. Res

I neque nunc difficili loco mihi videtur esse: & fuisset facillima, si culpa à quibusdam abfuisset. Vale.

M.T.C. S.D. CORNIFICIO 270

NOn modo te, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in Po. Ro. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quę mihi cum L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab Aulo Gabinio Consule relegatus, quòd libere & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed quòd erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. Ad hęc officia vel merita potius, iucundissima consuetudo accedit, vt nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam expe-

K ctare, quibus eum tibi verbis commendem. caussam enim tanti amoris intelligis: quæ verba desideret, iis me omnibus vsum putato. Tantum velim existimes, si negocia Lamię, procuratores, liberos, familiam, quibuscunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ caussa studiose omnia facturus sis, quanquam erat nobis dictum, te existimare alicui Senatuscõsulto, quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: qui omnino Consulibus illis nũquam fuit ad scribendum. deinde omnia tum falsa Senatusconsulta deferebantur. Nisi forte etiam illo Semproniano Senatusconsulto me censes affuisse, qui ne Romæ quidem fui, vt tum de eo ad te scripsi re recenti. Sed hæc hactenus. Te mi Cornifici etiam atque etiam rogo, vt omnia Lamiæ negocia, mea putes esse: curesq́ vt intelligat hanc commendationem

maximo sibi vsui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura vt valeas. A

M.T.C. S.D. CORNIFICIO 271

Táne pręter litigatores, nemo ad te meas literas! multę istę quidem. tu enim perfecisti, vt nemo sine literis meis tibi se commendarum putaret: sed quis vnquam tuorum mihi dixit esse cui darem, quin dederim! aut quid mihi iucundius, quàm cum coràm tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere literas! Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, vt ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem: quibus quidem me à te prouocari oportebat. Quamuis enim occupatus sis, ocii tamen plus habes. Aut si tu ne quidem va B cas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & a me literas crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. Nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea, quòd omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo distineor vehementius. Vt enim grauius ęgrotant ii, qui cum leuati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui profligato bello ac pene sublato renouatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi mi Cornifici fac vt persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, vt a te vinci possim aut officiis aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam suauem. Vultus me hercule tuos mihi expressit omnes: non solum animum ac verba pertulit. Itaq; noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad cæteros. Requisiui equidem proprias ad me vnum a te literas: sed neq; vehementer & amâter. De sum C ptu quem te in rem militarem facere & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari, propterea quòd & orbus Senatus Consulibus amissis: & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ, quæ conquiritur vndique, vt optime meritis militibus promissa soluantur. quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Accio Dionysio nihil puto esse: quoniam mihi nihil dixit Tratorius. De Publio Luceio nihil tibi concedo, quòd studiosior eius sis, quàm ego sum. est enim nobis necessarius. Sed a magistris cum contenderem de proferendo die, probauerunt mihi sese, quò minus id facerent, & compromisso & iureiurando impediri. Quare veniendum arbitror Luceio. quanquam si meis literis obtemperaue rit, cum tu hæc leges, illum Romę esse oportebit. Cæteris de rebus maximeq; de pecunia, cum Pansę mortem ignorares, scripsisti, quę per nos ab eo consequi te posse arbitrarere, quę te non fefellissent, si viueret: nam te diligebat. post mortem autem eius quid fieri posset, nō D videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio, valde laudo. Illud non nimium probo, quod scribis, quò illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam Legatis lictores ademisse. Honore enim cū ignominia dignis non erant comparandi: eosq; ex Senatusconsulto, si non decedunt, cogendos, vt decedant, existimo. Hæc fere ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua chariorem. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIB. DECIMVSTERTIVS.

M.T.C. S.D. C. MEMMIO 272

TSI non satis mihi constiterat, cum aliquáne animi mei molestia, B an potius libenter te Athenis visurus essem, quòd iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret: sapientia tua, qua fers iniuriam, lætitia: tamen vidisse te mallem. Nam quod est molestiæ, non sane multo leuius est, cum te non video: quod esse potuit voluptatis, certe, si vidissem te, plus fuisset. Itaq; non dubitabo dare operam, vt te videam, cum id satis commode facere potero. Interea quòd per literas & agi tecum, & vt arbitror, confici potest, agam. Nunc à te illud primum rogabo, ne quid inuitus mea caussa facias: sed id quod mea intelliges, tua nullam in partem multum interesse: ita mihi des, si tibi, vt id libenter facias, antè persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia

F communia sunt: nisi quod in philosophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omneis obseruabat, me coluit in primis: & nuper cum ea quæ voluit de suis commodis & pręmiis consecutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum fere principē, & iam à Phædro, qui nobis, cum pueri essemus, antè quàm Philonem cognouissemus, valde vt philosophus, postea tamen, vt vir bonus & suauis & officiosus probabatur, traditus, mihique commendatus est. Is igitur Patro, cum ad me Romam literas misisset, vti te sibi placarem, peteremq́; vt nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuę consilium mea commendatione nolebam impedire. Idem vt veni Athenas, cum idem ad te scriberem, rogasset: ob eā causam impetrauit, quòd te abiecisse illam ædificationem constabat inter omneis amicos
G tuos. Quod si ita est, & si iam plane tua nihil interest, velim, si qua offensiuncula facta est animi tui, peruersitate aliquorum (noui enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter summam humanitatem, vel etiam honoris mei caussa. Equidem si quid ipse sentiam, quęris, nec cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quàm illi laborare sine caussa. Quanquam patronis & orationem & caussam tibi cognitam esse certo scio, honorem, officium, testamentorum ius, Epicuri authoritatem, Phędri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam rationemq́;, quam sequitur in philosophia, deridEamus licet, si hanc eius contentionem volumus reprehendere. Sed me hercule quando illi cæterisq́;, quos illa delectant, non valde inimici sumus, nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quàm improbitate peccat. Sed
H ne plura (dicendum enim aliquādo est) Pomponium Atticum sic amo, vt alterum fratrem: nihil est illo mihi nec charius nec iucundius. Is non quo sit ex istis, est enim omni liberali doctrina politissimus, sed valde diligit Patronem, valde Phędrum amauit: sic à me hoc cō tendit homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus, vt nihil vnquam magis. nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possem, ita etiam si ædificaturus esses. Nunc vero si audierit te ędificationem deposuisse, neque tamen me à te impetrasse: non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te, vt scribas ad tuos posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi persuadeas, vt hoc mea caussa libenter facias, quàm vt
I facias. sic tamen habeto, si feceris quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

M.T.C. S.D. C. MEMMIO. 273

Aio Auiano Euandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum vtor, & patrono eius M. Aemilio familiarissime. Peto igitur a te maiorem in modum, quod sine tua molestia fiat, vt ei de habitatione accommodes. Nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Calend. Quintilibus. impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil aut non multum interfit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares: mihi certe gratissimum feceris. Vale.

M. T. C. S.D. C. MEMMIO 274

K Vlum Fusium vnum ex meis intimis obseruātissimum studiosissimumq́; nostri, eruditum hominem, & summa humanitate tuaq́; amicitia dignissimum, velim ita tractes, vt mihi coràm recepisti. Tam mihi gratum id erit quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio & summa obseruantia tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

M.T.C. Q. VALERIO Q. ORCAE F. LEGATO PROPRAET. S.P.D. 275

Vm municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est: magno enim meo beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt: nam nec in honoribus meis laboribusq́; vnquam defuerunt. Cum quibus, si mihi nulla caussa intercederet, tamen quod te vehementissime diligo, quódque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te & hortarer, vt eorum fortunis consuleres, pręsertim cum prope præcipuam caussam haberent ad ius

obtinendum. Primum quòd Syllani temporis acerbitatem Deorum immortalium benigni A tate subterfugerunt. Deinde, quòd summo studio Po. Ro. à me in Consulatu meo defensi sunt, cum Tribuni plebis legem iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile S. P. Q. R. persuasi, vt eos ciues, quibus fortuna pepercisset, saluos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo suo Consulatu in lege agraria comprobauit, agrumq; Volaterranũ & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: vt mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines adiungat, vetera sua beneficia conseruari velit. Quamobrem est tuę prudentiæ, aut sequi eius authoritatem, cuius sectam atq; imperium summa cum tua dignitate secutus es: aut certe illi integram omnem caussam reseruare. Illud vero dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligare liceat. Sed hæc quæ scripta sunt supra, eò spectent, vt te hor B ter & suadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: vt non solum tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam quod mihi opus sit, me a te petere & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros incolumesq; esse volueris. Eorũ ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & à diis immortalibus & a præstantissimis in nostra rep. ciuibus summo S. P. Q. R. studio conseruatę sunt, tuę fidei, iustitię, bonitatique commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, vt ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consueui tueri meos, nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. Sed quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quàm valuerim semper apud omneis, pro nostra summa necessitudine, parique inter nos & mutua beneuolentia abs te peto, vt ita de Volaterranis mereare, vt existiment eum quasi diuino consilio isti negocio prępositum esse, apud quem vnum nos eorum perpetui defensores plurimum valere possemus. C Vale.

M.T.C. Q. VALERIO Q. ORCAE F. LEGATO PROPRAET. S.D. 276

Cum molestè fero eam necessitudinem, quę mihi tecum est, notam esse quàm plurimis, neque tamen ob eam caussam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quò minus susceptum negocium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam difficilemq; commisit, gerere possis. Nam cum multi à me petant, multa quòd de tua erga me voluntate non dubitent, non committo, vt ambitione mea conturbem officium tuum. Caio Curtio ab ineunte ętate familiarissime sum vsus. Eius & Syllani temporis iniu- D stissima calamitate dolui: & cum iis, qui similem iniuriam acceperant amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adiutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam tanquam è naufragio reliquias contulisset. Hoc autem tempore eum Cæsar in Senatum legit: quem ordinem ille ista possessione amissa tueri vix potest. Grauissimum autem est cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeq; conuenit ex eo agro, qui Cæsaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Cæsaris beneficio Senator fit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere ne caussa potius apud te valuisse videar, quàm gratia. Quamobrem te maiorem in modum rogo, vt C. Curtii rem, meam putes esse: quicquid mea caussa faceres, vt id C. Curtii caussa cum feceris, meum existimes. Quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M.T.C. Q. VALERIO, Q. ORCAE F. S. D. 277 E

SI vales, bene est, ego quidem valeo. Credo te memoria tenere, me & coràm Cuspio tecum loquutum esse, cum te prosequerer paludatum: & idẽ postea pluribus verbis tecum egisse, vt quoscunque tibi eius necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. Id tu pro tua summa erga me beneuolentia, perpetuaq; obseruantia mihi liberalissime atque humanissime recepisti. Cuspius homo in omneis suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista prouincia tuetur & diligit, propterea quòd fuit in Africa bis, cum maximis societatis negociis præesset. Itaq; hoc eius officiũ, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia soleo, quantũ possum, adiuuare. Quare Cuspia-

F norum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putaui. reliquis epistolis tantum faciam, vt notam apponam eam, quæ mihi tecum conuenit, & simul significem de numero esse Cuspii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his literis consignare volui, scito esse omnium gratissimam. Nam P. Cuspius singulari studio contendit a me, vt tibi quamdiligentissime L. Iulium commendarem. Eius ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si vtar verbis iis, quibus cum diligentissime quid agimus, vti solemus. Noua quædam postulat: & putat me eius generis artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quando assequi non possum, tu re velim efficias, vt ille genere mearum literarum incredibili quodam profectum arbitretur. Id facias, si omne genus liberalitatis, quod & ab huma-
G nitate & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique expresseris. quæ quantum in prouincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignũ esse tua amicitia, non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo (tametsi id satis esse debebat) sed quia noui eius iudicium in hominibus & amicis deligendis. Harum literarum vis quanta fuerit, propediem iudicabo: tibiq; vt confido, gratias agam. Ego quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose diligenterq; curabo. Cura vt valeas.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. S.D. 278

Publius Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi a Publio Cuspio commendatus: cuius caussa quantopere cuperem deberémque, profecto ex me fa-
H cile cognouisti. Vehementer te rogo, vt cures, vt ex hac commendatione mihi Cuspius quammaximas, quamprimum, quamsæpissime gratias agat. Vale.

M.T.C. CLVVIO S.P.D. 279

Cum in Galliam proficiscens pro nostra necessitudine tuaq; summa in me obseruantia ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipii Athelani, qui esset in Gallia: quantoq; opere eius municipii caussa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem, cum & maxima res municipii honestissimi, mihique coniunctissimi, & summum meũ officium ageretur, pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere. etsi non sum nescius, & quæ temporum ratio, & quę tua potestas sit, tibique negocium datum esse à C. Cæsare, non iudicium præclare intelligo. Quare à
I te tantum peto, quantum & te facere posse, & libenter mea caussa facturum esse arbitror. Et primum velim existimes, quod res est, municipii fortunas omneis in isto vectigali consistere: his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus pressum, summis affectũ esse difficultatibus. Hoc etsi commune videtur esse cum multis, tamen mihi crede singulareis huic municipio calamitates accidisse. quas idcirco non commemoro, ne de miseriis meorum necessariorũ conquerens, homines quos nolo, videar offendere. Itaq; nisi magnã spẽ haberẽ C. Cęsari nos caussam municipii cõprobaturos, non erat caussa, cur à te hoc tẽpore aliquid contenderẽ: sed quia cõfido mihiq; persuasi illũ & dignitatis municipii & æquitatis & etiã volũtatis erga se habiturũ esse rationẽ, ideo a te nõ dubitaui contendere, vt hanc caussam illi integrã conseruares. Quod etsi nihilomin⁹ a te peterẽ, si nihil audiuissem te tale fecisse, tamẽ maiorẽ spem impetrãdi nactus sum postea, q̃ mihi dictũ est, hoc idem a te Regiẽses impetrauisse: qui etsi te aliqua necessitudine attingunt, tamen tuus amor in me, spe-
K rare me cogit, te quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cũ ego pro his vnis petã, habeam autem, qui simili caussa laborent, cõplureis necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua leui ambitione commotum a te contendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum vnquam fuisse tempus, neque honorum, neque laborum meorum, in quo non huius municipii studium in me extiterit singulare. Quapropter a te etiam atque etiã pro nostra summa coniunctione, proq; tua in me perpetua & maxima beneuolentia maiorem in modum peto atque contendo, vt cum fortunas agi eius municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des. Quod erit huiusmodi, vt si a Cęsare quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id cõsecutos esse

iudicemus: sin minus, pro eo tamen id habeamus, quando à te data sit opera, vt impetraremus. Hoc cum mihi gratissimum feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemq; gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque deuinxeris. Vale. A

M.T.C. M.RVTILIO S.D. 280

Vm & mihi conscius essem, quanti te facerem, & tuam erga me beneuolentiam expertus essem, non dubitaui à te petere, quod mihi petendum esset. P. Sextium quanti faciam, ipse optime scio: quanti autem facere debeam, & tu & omnes homines sciunt. Is cum ex aliis te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit à me, vt ad te quàm accuratissime scriberem de re C. Albinii Senatoris: cuius ex familia natus est L. Sextius optimus adolescens, filius P. Sextii. Hoc idcirco scripsi, vt intelligeres non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albinio. Res autem hæc est. A Marco Laberio C. Albinius prædia in æstimationē accepit, quæ prædia Laberius emerat à Cęsare de bonis Plotianis: ea si dicā nō esse è rep. diuidi, docere te videar, nō rogare. Sed tamē cū Cæsar Syllanas venditiones & assignationes ratas esse velit, quò firmiores existimentur suæ: si ea prędia diuidentur, quę ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in eius venditionibus aurhoritas esse poterit? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te plane rogo, atque ita, vt maiore studio, iustiore de caussa, magis ex animo rogare nihil possim, vt Albinio parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris, non modo lætitia, sed etiam quodammodo gloria, si Publius Sextius homini maxime necessario satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Maius mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges esse gratissimum. Vale. B C

M.T.C. CRASSIPEDI S.P.D. 281

Vanquam tibi præsens commendaui, vt potui, diligentissime socios Bithyniæ: teq; cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscunque rebus posses, commodare: tamen cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitaui hęc ad te scribere. Volo enim te existimare me, cum vniuerso ordini publicanorum semper libentissime tribuerim, idque magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicę societati: quę societas ordine, ipso hominum genere pars est maxima ciuitatis. constat enim ex cęteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiareis, in primisque is, cuius præcipuum officium agitur hoc tēpore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cum ita sint, maiorem in modum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officiis atq; omni liberalitate tueare: cures'q; vt eius operę, quod tibi facile factu est, quam gratissimæ sint sociis: remq; & vtilitatem sociorum, cuius rei quantam potestatem Quęstor habeat, non sum ignarus, per te quammaxime defensam & auctam velis. Id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & spondeo, te socios Bithyniæ, si his commodaris, memores esse & gratos cogniturum. Vale. D

M.T.C. BRVTO S.D. 282 E

Vm ad te tuus Quęstor proficisceretur M. Varro, commendatione egere eum non putabam. Satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum: qui vt te non fugit, hanc Quęsturæ coniunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas literas, maximum apud te pondus habituras, a meq; contenderet, vt quam diligentissime scriberem: malui facere quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Vt igitur debere facere me hoc intelligas: cum primū M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meā contulit. Deinde

M.T.C. BRVTO S.P.D. 285 A

LVcius Castronius Pętus lõge princeps municipii Lucensis, est honestus, grauis, plenus officii, bonus plane vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus. meus autem est familiarissimus, sic prorsus vt nostri ordinis obseruet neminẽ diligentius. Quare vt & meum amicum, & tua dignum amicitia tibi commendo. Cui quibuscunque rebus commodaueris, tibi profecto iucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

M.T.C. BRVTO S.D. 286 B

LVcio Titione Strabone equite Romano in primis honesto & ornato familiarissime vtor. Omnia mihi cum eo intercedunt iura summæ necessitudinis. Huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius, quàm si mea res esset, quò est honestius de amicorum pecunia laborare, q̃ de sua: vt negocium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operãq; des, quoad tibi æquum & rectum videbitur, vt quamcommodissima condicione libertus Strabonis, qui eius rei caussa missus est, negocium conficiat, ad nummosq; perueniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse Lucium Titionem cognosces amicitia tua dignissimum. Quod vt tibi curæ sit, vt omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale. C

M.T.C. C. CAESARI IMP. S.D. 287

PRæcilium tibi commendo vnicè, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium. quem cum adolescentem ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius re doctus intellexi & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est de illis maxime, qui irridere atque obiurgare me solitus est, q; me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissime inuitarer, coniungerem, ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔ ποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔπειθεν, ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. Audiebam enim nostros proceres clamitantes, Ἄλκιμος ἔσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. Sed tamen idem me cõsolatur: etiam hominem perustum & inanem gloria volunt incendere: atque ita loquuntur, ἀλλ᾽ ἄγε πῶς μέμονας; οὐ δῆτ᾽ ἔγε καὶ ἀκλεῶς ἀπολέσθαι. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed me minus iam mouent, vt vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου, Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. quem versum senex Præcilius laudat egregie: & ait posse eundem & ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω videre: & tamen nihilominus αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπέροχον ἔμμεναι ἄλλων. Sed vt redeam ad id, vnde cœpi: vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis: & ad id, quod ipsorum Præciliorum caussa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meę. Genere nouo sum literarum ad te vsus, vt intelligeres non vulgarem esse commendationem. Vale. D

M.T.C. C. CAESARI IMP. S.P.D. 288 B

PVblium Crassum ex omni nobilitate adolescentem dilexi plurimum, & ex eo cum ab ineunte eius ætate bene sperauissem, tum per me existimarè cœpi ex iis iudiciis, quę de eo feceram, cognitis. Eius libertum Apollonium iã tum equidem cum ille viueret, & magnifaciebam, & probabam. Erat enim studiosus Crassi, & ad eius optima studia vehementer aptus. Itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiã dignior visus est, quem in fidem atq; amicitiam meam reciperem, quò eos a se obseruandos & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus charus fuisset. Itaq; & ad me in Ciliciam venit: multisq; in rebus mihi magno vsui fuit & fides eius & prudentia: & vt opinor tibi in Alexandrino bello, quantum studio & fidelitate consequi potuit, non defuit. Quod cum spera-

M.T.C. SER. SVLPITIO S.D. 291 A

Vm Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus, quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea caussa etiam cum aliis compluribus familiaritas tanta nullo cum hospite: & ea cum officiis eius multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, vt nihil sit familiaritate nostra coniunctius. Is cum Romæ annum propè ita fuisset, vt mecum viueret, etsi eramus in magna spe te meis literis, commendationeq; diligentissime facturum id quod fecisti, vt eius rem & fortunas absentis tueere: tamē quòd in vnius potestate erant omnia, & quòd Lyso fuerat in nostra caussa, nostrisq; præsidiis quotidie aliquid timebamus. Effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro reliquorumq; hospitum studio, vt omnia quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur. quod intelliges ex his literis, B quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti iam omnia: sed eò vehementius à te contendimus, vt Lysonem in fidem necessitudinemq; tuam recipias. Cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes ne quid accideret eiusmodi, vt ne tu quidem mederi posses. Explorata vero eius incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo. In his adolescentem filium eius, quem Gaius Memmius Gemellus cliens meus, cum in calamitate exilii sui Patrensis ciuis factus esset, Patrensium legibus adoptauit, vt eius ipsius hæreditatis ius caussamq; tuerare. Caput illud est, vt Lysonem, quem ego virum optimum gratissimumq; cognoui, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito quin post ea in eo diligendo cæterisq; commendando, idem quod ego sis iudicii, C & voluntatis habiturus. Quòd fieri tum vehementer studeo: tum etiam illud vereor, ne si minus cumulate videberis fecisse aliquid eius caussa, me ille negligenter scripsisse putet, nō te oblitum mei. Quanti enim me feceris, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

M.T.C. SER. SVLPITIO S.P.D. 292

Sclapone Patrensi medico vtor valde familiariter: eiusq; tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum. In qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate beneuolentiáque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, vt des operam, vt intelligat diligenter me scripsisse de sese, meamq; commendationem vsui D magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M.T.C. SER. SVLPITIO S.D. 293

Arcus Aemilius Auianus ab ineunte adolescētia me obseruauit, semperq; dilexit: vir cum bonus tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer esse Sicyone, & nisi audirem eum nunc, vbi ego reliqui, Cibyræ commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. Perficeret enim ipse profecto suis moribus suaq; humanitate, vt sine cuiusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quàm & à me, E & a cæteris suis familiaribus. Sed cum illum abesse putem, commendo tibi maiorem in modum domum eius, quæ est Sycione, remq; familiarem, maxime Caium Auianum Hammonium libertum eius, quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio & fide singulari: tum etiam in meipsum magna officia contulit, mihique molestissimis temporibus ita fideliter beneuoleq; præstò fuit, vt si à me manumissus esset. Itaque peto à te vt eum Hammonium & in patroni eius negocio sic tueare, vt eius procuratorem, quem tibi commendo, & ipsum suo nomine diligas, habeasq; in numero tuorum. hominem pudentem & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur. Vale.

F M.T.C. SERVIO SVLPITIO S.D. 294

Itum Manlium, qui negociatur Thespiis vehementer diligo. Nam & semper me coluit, diligentissimeq́ obseruauit, & à studiis nostris non abhorret. Accedit eò, quòd Varro Murena magnopere eius caussa vult omnia, qui tamen existimauit, etsi suis literis, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret: tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem tum Manlii familiaritas, tum Varronis studium commouit, vt ad te quamaccuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui plurimum tribuisti, id est, si T. Manlium q̄maxime quibuscunque rebus honeste ac pro tua dignitate poteris, iuueris atque ornaueris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a bonorum virorum officiis expectare, esse capturum. Vale.

G

M.T.C. SER. SVLPITIO S.D.P. 295

Vcio Cossinio amico & tribuli tuo valde familiariter vtor: nam & inter nosmetipsos vetus vsus intercedit, & Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit. Itaque tota Cossinii domus me diligit, in primisque libertus eius Lucius Cossinius Anchilaus, homo & patrono & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ego commendo, vt si meus libertus esset, eodemq́ apud me loco esset,
H quo est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis: atque eum quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuueris. Id & mihi vehementer gratum erit, & postea tibi iucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate obseruantiaq́ cognosces. Vale.

M.T.C. SER. SVLPITIO S.D. 296

Vm antea capiebam ex officio meo voluptatem, quòd meminerim quàm tibi diligenter Lysonem hospitem & familiarem meum commendassem: tum vero postea, quàm ex literis eius cognoui tibi eum falso suspectum fuisse, vehementissime lætatus sum, me tam diligentem in eo commendan
I do fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse, quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuā Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primum tibi, vt debeo, gratias ago, cum tantum literæ meæ potuerint, vt his lectis omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lysone magis, q̄ pro omnib⁹ scribere hominē esse neminē, qui vnq̄ mētionē tui sine tua summa laude fecerit. Lyso vero cū mecū propè quotidie esset, vnaq́ viueret, non solū quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libēti⁹ ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. Quapropter etsi a te ita tractatur, vt iam non desideret commendationem meam, isque se literis meis omnia consecutum putet: tamen a te peto maiorem in modum, vt eum etiam atq; etiam tuis officiis, li
K beralitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, vt superioribus literis feceram, nisi eum iam per seipsum satis tibi esse notum arbitrarer. Vale.

M.T.C. SER. SVLPITIO S.D. 297

Agessaretus Larissæus magnis meis beneficiis ornatus in Consulatu meo memor & gratus fuit, meq́ postea diligentissime coluit. Eum tibi magnopere commendo, vt & hospitem meum & familiarem, & gratum hominem & virum bonum, & principem ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M.T.C. SERVIO SVLPITIO S.D.

Vcius Mescinius ea mecum necessitudine coniunctus est, quòd mihi Quęstor fuit. Sed hanc caussam, quam ego, vt à maioribus accepi, semper grauem duxi, fecit virtute & humanitate sua iustiorem. Itaque eo sic vtor, vt nec familiarius vllo nec lubentius. Is quanquam confidere videbatur, & sua caussa quæ honeste posses, libenter esse facturum: magnū tamen esse sperauit apud te meas literas pondus habituras. Id cum ipse ita iudicabat, tum pro familiari consuetudine sæpe ex me audierat, quàm suauis esset inter nos & quanta coniunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me B petere pro homine tam mihi necessario & tam familiari: vt eius negocia quæ sunt in Achaia, ex eo quòd hęres est M. Mindio fratri suo, qui Heli negociatus est, explices, & expedias tum iure & potestate quam habes, tum etiam authoritate & consilio tuo. Sic enim pręscripsimus iis, quibus ea negocia mandauimus, vt omnibus in rebus, quæ in aliquam controuersiam vocarentur, te arbitro, & quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore vterentur. Id vt honoris mei caussa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum: si qui difficiliores erunt, vt rem sine controuersia confici nolint, si eos, quando cum Senatore res est, Romam reieceris. Quod quo minore dubitatione facere possis, literas ad te à M. Lepido Consule, non quę te aliquid iuberent (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitramur) sed quodammodo quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem, quàm id beneficium bene apud Mescinium positurus esses, nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. Sic enim velim existimes, non minus C me de illius re laborare, quàm ipsum de sua. Sed tum illum studeo quamfacillime ad suum peruenire: tum illud laboro, vt non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur. Vale.

M.T.C. SER. SVLPITIO S.P.D. 300

Icet eodem exemplo sæpius tibi huius generis literas mittam, cum gratias agam, quòd meas commendationes tam diligenter obserues, quod feci in aliis & faciam, vt video sæpius: sed tamen non parcam operæ, & vt vos soletis in formulis, sic ego in epistolis, de eadem re alio modo. Caius Auianus igitur Hammonius incredibiles mihi per literas gratias egit, & suo, & Aemilii Auiani patroni sui nomine, nec liberalius nec honorificentius tractari D potuisse nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi tum iucundum est eorum caussa, quos ego tibi summa necessitudine & summa coniunctione adductus commendaueram, quòd M. Aemilius vnus est ex meis familiarissimis atq; intimis, maxime necessarius homo, & magnis meis beneficiis deuinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo iucundius, te esse in me tali voluntate, vt plus prosis amicis meis, quàm ego præsens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum caussa facerem, q̄ tu quid mea. Sed hoc non dubito, quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, vt illos quoq; gratos homines esse putes. quod ita esse tibi promitto atq; confirmo. Quare velim quicquid habent negocii, des operam, quod commodo tuo fiat, vt te obtinente Achaiam conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissime coniunctissimeq; viuo: magnamq; cum ex ingenio eius, singulariq; studio, tum ex virtute & probitate volu- E ptatem capio. Vale.

M.T.C. SER. SVLPITIO S.D. 301

Tsi libenter petere a te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commēdatione mea, quod semper facis. Incredibile est em̄ quas mihi gratias omnes agant, etiā mediocriter a me tibi cōmendati. quæ omnia mihi grata: sed de Lucio Mescinio gratissimum. Sic enim est mecū locutus, te vt meas literas legeris, statim procuratoribus suis pollicitū esse omnia: multo vero plura & maiora fecisse. Id igitur (puto enim etiā atq; etiam mihi dicendū esse) velim existimes mihi te fecisse gratissimum. Quod equidem hoc vehementius lætor, quod ex ipso Mescinio te video magnam

F capturum voluptatem. Eſt enim in eo cum virtus & probitas, & ſummum officium ſum-
maq; obſeruantia: tum ſtudia illa noſtra quibus antea delectabamur, nunc etiam viuimus.
Quod reliquum eſt, velim augeas tua in eum beneficia omnibꝰ rebus, quæ te erunt dignę.
Sed duo, quæ te nominatim rogo. Primum vt ſi quid tibi ſatiſdandum erit amplius eo no-
mine non peti, cures, vt ſatiſdetur fide mea. Deinde cum feré conſiſtat hæreditas in iis re-
bus, quas auertit Oppia, quæ vxor Mindii fuit: adiuues, measq; rationem, quemadmodũ
ea mulier Romam perducatur. quod ſi putarit illa fore, vt opinio noſtra eſt, negocium con
ficiemus. Hoc vt aſſequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud quod ſuprà
ſcripſi, id in me recipio: te ea quæ feciſti Meſcinii cauſſa, quæq; feceris, ita bene collocatu-
rum, vt ipſe iudices homini te gratiſſimo, iucundiſſimo benigne feciſſe. Volo enim ad id,
G quod mea cauſſa feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedęmonios dubitare arbitror, quin ipſi
ſua maiorumq; ſuorum authoritate ſatis commendati ſint fidei & iuſtitiæ tuę: & ego qui
te optime nouiſſem, non dubitaui, quin tibi notiſſima & iura & merita populorum eſſent.
Itaque cum a me peteret Philippus Lacedæmonius, vt tibi ciuitatem commendarem, etſi
memineram me ei ciuitati omnia debere: tamen reſpondi commendatione Lacedæmonios
non egere. Itaque ſic velim exiſtimes, me omneis Achaiæ ciuitates arbitrari pro horum tẽ
porum perturbatione feliceis, quòd tu his præſis: eundemq; me, ita iudicare te, quòd vnus
optime noſſes non noſtra ſolum, ſed etiam Græciæ monimenta omnia, tua ſponte amicum
Lacedæmoniis & eſſe & fore. Quare tantum a te peto, vt cum ea facies Lacedæmoniorum
cauſſa, quæ tua fides, amplitudo, iuſtitia poſtulat: his ſi tibi videbitur, ſignifices te non mo
leſte ferre, quod intelligas ea, quę facias, mihi quoque grata eſſe. Pertinet enim ad officium
H meum, eos exiſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. Hoc te vehementer etiã atq; etiã rogo. Vale.

M.T.C. CN. PLANCO S.D. 303

NOn dubito, quin ſcias in his neceſſariis, qui tibi a patre relicti ſunt, me tibi
eſſe vel coniunctiſſimum, non his modo cauſſis, quæ ſpeciem habent ma-
gnæ coniunctionis, ſed iis etiam, quę familiaritate & conſuetudine tenen-
tur: quam ſcis mihi iucundiſſimam cum patre tuo & ſummam fuiſſe. Ab
his initiis noſter in te amor profectus auxit paternam neceſſitudinem, &
I eo magis, quod intellexi, vt primũ per ætatẽ iudiciũ facere potueris, quan
ti quiſq; tibi faciendus eſſet, me a te in primis cœptũ eſſe obſeruari, coli, diligi. Accedebat
nõ mediocre vinculũ cũ ſtudiorꝫ, qđ ipſm eſt per ſe graue, tũ eorꝫ ſtudiorũ earũq; artiũ, quæ
ꝑ ſe ipſę eos, qui volũtate eadẽ ſunt, etiã familiaritate deuinciũt. Expectare te arbitror, hæc
tam longe repetita principia, quo ſpectent. Id primum ergo habeto: non ſine magna iu-
ſtáque cauſſa hanc à me commemorationem eſſe factam. Caio Atteio Capitone vtor fami-
liariſſime. Notę tibi ſunt varietates meorum temporum in omni genere & honorum & la-
borum meorum, & animus, & opera, & authoritas, & gratia, etiam res familiaris Caii Ca
pitonis præſto fuit, & paruit & temporibus & fortunę meæ. Huius propinquus fuit Titus
Antiſtius, qui cum forte Quæſtor Macedoniam obtineret, neque ei ſucceſſum eſſet, Pom
peius in eam prouinciam cum exercitu venit, facere Antiſtius nihil potuit. Nam ſi potuiſ-
ſet, nihil ei fuiſſet antiquius, quàm ad Capitonem, quem vt parentem diligebat, reuerti:
K præſertim cum ſciret, quanti is Cæſarem faceret, ſempérque feciſſet. Sed oppreſſus tan-
tum attigit negocii, quantum recuſare non potuit. Cum ſignaretur argentum Apolloniæ,
non poſſum dicere eum prę fuiſſe, neque poſſum negare eum affuiſſe, ſed non plus duobus
aut tribus menſibus. Deinde abfuit à caſtris: fugit omne negocium. hoc mihi, vt teſti velim
credas, meam enim ille mœſtitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaq;
abdidit ſe in intimam Macedoniam, quo potuit longiſſime a caſtris, non modo vt non præ-
eſſet vlli negocio, ſed etiam vt ne intereſſet quidem. Is poſt prælium ſe ad hominem ne-
ceſſarium Aulum Plancium in Bythiniam contulit. Ibi eum Cæſar cum vidiſſet, ni-
hil aſperè, nihil acerbè dixit. Romam iuſſit venire. Ille in morbum continuo inci-
dit, ex quo non conualuit. Aeger Corcyram venit: ibi eſt mortuus. Teſtamento quod
Romæ Paulo & Marcello Conſulibus fecerat, hæres ex parte dimidia & tertia eſt Capi-
to. in ſextante ſunt ii, quorũ pars ſine vlla cuiuſquam querela publica poteſt eſſe: ea eſt ad

XXX HS. De hoc Cæsar viderit. te mi Plance pro paterna necessitudine, pro nostro amo- A
re, pro studiis & omni cursu nostro totius vitę simillimo rogo, & a te ita peto, vt maiore cu
ra, maiore studio nullo possim: vt hanc rem suscipias, meam pures: enitare, contendas, effi-
cias, vt mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hæreditatem propinqui sui C.
Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac summa gratia tua, ac potentia a te impetrare,
vltro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento spero,
cuius ipse Cæsar esse optimus iudex potest: semper Cæsarē Capito & dilexit & coluit. Sed
ipse huius rei testis est: noui hominis memoriam. Itaq; te nihil doceo: tantum tibi sumito
pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipse meminisse senties. Ego quod in me ipso expe-
riri potui, ad te referam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis. Quam partem in republi
ca caussamq; defenderim, per quos homines ordinesq; steterim, quibusq; munitus fuerim,
non ignoras. Hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris vo B
luntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem, me inuitissimum fecisse: id feci aliorum cō
silio, hortatu, authoritate. quòd fuerim moderatior temperatiorq;, quàm in ea parte quisq;
id me fecisse maxime authoritate Capitonis. cuius simileis si reliquos necessarios habuis-
sem, reipublicę fortasse nonnihil, mihi certe plurimum profuissem. Hanc rem mi Plance si
effeceris, meam de tua erga me beneuolentia spem confirmaueris, ipsumq; Capitonem gra
tissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem, tuo summo beneficio
adiunxeris. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 303

L. Vcius Manlius est Sosis: is fuit Catinensis: sed est vnà cum reliquis Nea-
politanis ciuis Romanus factus, Decurioq; Neapoli. erat enim adscriptus C
in id municipium ante ciuitatem sociis & Latinis datam. Eius frater Ca-
tinæ nuper mortuus est: nullā omnino arbitramur de ea hæreditate con-
trouersiam eum habiturum: & est hodie in bonis. sed quando habet præ-
terea negocia vetera in Sicilia sua, & hanc hęreditatem fraternam, omnia
eius tibi commēdo, in primisq; ipsum virum optimum mihiq; familiarissimum, his studiis
literarum doctrinaq; preditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, vt eum si-
ue aderit, siue non venerit in Siciliam, in meis intimis maximeq; necessariis scias esse: itaq;
tractes, vt intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 304

D

C. Aio Flauio honesto & ornato equite Romano vtor valde familiariter.
Fuit enim generi mei C. Pisonis pernecessarius: meq; diligētissime obser-
uat & ipse, & L. Flauius frater eius. Quapropter velim honoris mei caussa
quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris, quamhonorificentissi
me & quamliberalissime Caium Flauium tractes. Id mihi sic erit gratum,
vt gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione
adductus facio, sed tum familiaritate, & necessitudine, tum etiam veritate: te ex Caii Fla-
uii officio, & obseruantia, & præterea splendore atq; inter suos gratia, magnam voluptatē
esse capturum. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 305 E

I N Halesina ciuitate tam lauta q̄ nobili coniunctissimos habeo & hospi-
tio & familiaritate M. & Clodium Archagathū & Philonem. sed vereor,
ne quia complureis tibi præcipue commendo, exequare videar ambitio-
ne quadam commendationes meas. q̄q̄ a te quidem cumulate satisfit, &
mihi & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam & hos mi-
hi maxime esse coniunctos vetustate, officiis, beneuolentia. Quamobrem
peto a te maiorem in modum, vt his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidesq; patie
tur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissime gratum. Vale.

F M.T.C. C.ACILIO PROC. S.P.D. 306

Neo Otacilio Nasone vtor familiarissime,ita prorsus,vt illius ordinis nullo familiarius.Nam & humanitate eius,& probitate in cõsuetudine quotidiana magnopere delector.Nihil iam opus est expectare te,quibus eum verbis tibi commendem,quo sic vtor,vt scripsi.Habet is in prouincia tua, negocia,quæ procurant liberti Hilarius,Antigonus, Demostratus: quos tibi,negociaq́ omnia Nasonis non secus commendo,ac si mea essent.Gratissimũ mihi feceris,si intellexero hanc cõmẽdationẽ magnũ apud te põdus habuisse.Vale.

G M.T.C. C.ACILIO PROC. S.P.D. 307

Vitum mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybitano,valdeq́ ab eo obseruor,cognouiq́ dignum & patre & auo. Est enim nobilissima familia.Quapropter commendo tibi maiorem in modum rem domumq́ eius. Magnoq́ opere a te peto cures,vt is intelligat meam commendationẽ maximo sibi apud te & adiumento,& ornamento fuisse. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 308

Aius Auianus Philoxenus antiquus est hospes meus,& præter hospitiũ, valde etiam familiaris,quem Cæsar meo beneficio in Nouocomenseis retulit.Nomẽ autem Auiani secutus est,quòd homine nullo plus est vsus, quàm Flacco Auiano meo,quemadmodum te scire arbitror,familiarissimo.Quæ ego omnia collegi,vt intelligeres non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, vt omnibus rebus,quod sine
H molestia tua facere possis,ei cõmodes,habeas in numero tuorum,perficiasq́, vt intelligat has literas meas magno sibi vsui fuisse.Erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 309

Vm Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est:familiaritas autem tanta,quanta cum Siculo nullo.Ei Dolabella rogatu meo ciuitatem a Cęsare impetrauit.qua in re ego interfui.Itaq́ nunc P. Cornelius vocatur. Cumq́ propter quosdam sordidos homines,qui Cęsaris beneficia vendebant,tabulam,in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent,iussisset reuelli:eidem Dolabellæ,me audiente,Cęsar dixit,nihil esse quod de
I Mega vereretur:beneficium suum in eo manere.Hoc te scire volui,vt eum in ciuium Romanorum numero haberes.Cęterisq́ in rebus tibi eum ita commẽdo, vt maiore studio neminem commendarim.Gratissimum mihi feceris,si eum ita tractaris, vt intelligat meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 310

Ippiam Philoxeni filium Calatinum,hospitem & necessarium meum,tibi commendo maiorem in modum.Eius bona,quemadmodum ad me delata res est,publice possidentur alieno nomine contra leges Calatinorum. Id si ita est,etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet,peto a te,vt honoris mei caussa eum expedias, tantumq́ ei commodes in hac re,& in cæteris,quantum tua fides dignitasq́ patie-
K tur.Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 311

Vcius Brutus eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est,meq́ obseruat diligentissime. Cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde a Quæstura mea Siciliensi. Omnino nunc ipse Brutus Romæ mecũ est: sed tamen domum eius,& rem familiarem,& procuratores tibi sic commendo, vt maiore studio commendare non possim.Gratissimum mihi feceris, si curaris vt intelligat Brutus,id quod ei recepi,hanc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

M.T.C. ACILIO PROC. S.P.D. 312 A

Vm familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus: qui mihi omni diligentia atq; officio est tuēdus. Est igitur in tua potestate, vt ille in me satis sibi præsidii putet esse. Quapropter eum tibi commendo maiorem in modum. & abs te peto, efficias vt is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M.T.C. ANCHARIO, Q.F. PROC. S.P.D. 313

Vcium & Caium Aurelios Lucii filios, quibus & ipsis, & patre eorum viro optimo familiarissime vtor, cōmendo tibi maiorē in modū, adolescenteis omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si vlla mea apud te cōmēdatio valuit, quod scio multas plurimū valuisse: hęc vt valeat, rogo. Quòd si eos honorifice liberaliterq; tractaris, & tibi gratissimos optimosq; adolescenteis adiūxeris, & mihi gratissimū feceris. Vale. B

M.T.C. CVLEOLO S.P.D. 314.

Vę fecisti Lucii Luceii caussa, scire te plane volo, te homini gratissimo cō modasse. & tū ipsi, quę fecisti, pergrata sunt: tum Pōpeius quotiensciq; me videt, videt aūt sępissime, gratias tibi agit singulareis. Addo etiā illud quod tibi iucūdissimū esse certò scio, me ipsum ex tua erga Luceium benignitate, maxima voluptate affici. Quod superest, q̄q̄ mihi non est dubiū, quin cum antea nostra caussa, nunc iā etiam tuæ constantiæ gratia, mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atq; etiā peto, vt ea C quæ initio ostendisti, deinde quæ fecisti, ad exitū augeri & cumulari per te velis. Id & Luceio & Pompeio valde gratum fore, teq; apud eos præclare positurum confirmo & spondeo. De repub. deq; his negociis cogitationibusq; nostris perscripserā ad te diligenter paucis antè diebus, easq; literas dederam pueris tuis. Vale.

M.T.C. L. CVLEOLO PROC. S.P.D. 315

Vcius Luceius meus familiarissimus, homo omniū gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cū diceret te omnia accumulatissime & liberalissime procuratoribus suis pollicitū esse. Cū oratio tua tam ei grata fuerit, q̄ gratam rē ipsam existimas fore, cū, vt spero, quę pollicitus es, feceris omnino? Ostenderunt Belliones sese Luceio Pōpeii arbitratu satisfacturos. sed vehemēter opus est nobis, & voluntatē, & authoritatē, & imperiū tuū accedere. Quod vt facias, te etiā atq; etiā rogo. Illudq; mihi gratissimū est, q; ita sciūt Luceii procuratores, & ita Luceius ipse, ex literis tuis, quas ad eū misisti, intellexit: hominis nullius apud te authoritatem, aut gratiam valere plus, quàm meā. Id vt re experiatur, iterum & sępius te rogo. Vale. D

M.T.C. Q. GALLO S.D. 316

Tsi plurimis rebus spero fore vt perspiciā, quod tamen iampridem perspicio me a te amari: tamen nunc ea caussa tibi datur, in qua facile declarare possis tuā erga me beneuolentiā. Lucius Oppius Marci filius Philomeli negociatur, homo mihi familiaris: eum tibi vnice commendo. eoq; magis, q; cū ipsum diligo, tum q; negocia procurat Lucii Egnatii Rufi: quo ego vno equite Romano familiarissime vtor, & qui consuetudine quotidiana tū officiis maximis plurimisq; mihi cōiunctus est. Oppiū igitur pręsentē vt diligas, Egnatii absentis rē vt tueare, eque a te peto ac si mea negocia essent. Velim memorię tuę causa des literarū aliqd, q̄ tibi in prouincia reddātur: sed ita cōscribas, vt tū, cū eas leges, facile recordari possis hui9 meę cōmēdatiōis diligētiā. Hoc te vehemēter etiā atq; etiā rogo. Vale. B

M.T.C. Q. GALLO S.P.D. 317

Tsi ex tuis, & ex Lucii Oppii familiarissimi mei literis cognoui te memorē cōmendationis meæ fuisse, idq; pro tua summa erga me beneuolētia, proq; nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atq; etiam tibi Lucium Oppium præsentē, & Lucii Egnatii mei familiarissimi absentis negocia commēdo. Tanta mihi cū eo necessitudo est, familiaritasq;, vt si mea

F res eſſet,non magis laborarem.Quapropter mihi gratiſſimum feceris,ſi curaris,vt is intelligat me a te tantum amari,quãtum ipſe exiſtimo,hoc mihi gratius facere nihil potes.idq; vt facias,vehementer te rogo. Vale.

M.T.C. APVLEIO PROQVAESTORI S.P.D. 318

LVcio Egnatio vno equite Romano vel familiariſſime vtor.Eius Anchialum ſeruum negociaq;,quę habet in Aſia,tibi commẽdo,non minore ſtudio,quàm ſi rem meam commendarem.Sic enim exiſtimes velim,mihi cũ eo non modo quotidianam cõſuetudinem ſummam intercedere,ſed etiã
G officia magna & mutua noſtra inter nos eſſe.Quamobrem etiam atque etiam à te peto,vt cures,vt is intelligat me ad te ſatis diligenter ſcripſiſſe.Nam de tua erga me voluntate non dubitat.Id vt facias,te etiã atq; etiam rogo. Vale.

M.T.C. APVLEIO PROQVAESTORI S.P.D. 319

LVcius Noſtius Zoilus eſt cohæres meus,hæres autem patroni ſui:ea re vtrunque ſcripſi,vt & mihi cum illo cauſſam amicitiæ ſcires eſſe,& hominem probum exiſtimares,qui patroni iudicio ornatus eſſet. Eum tibi igitur ſic commẽdo, vt vnum ex noſtra domo.Valde mihi gratum erit,
H ſi curaris,vt intelligat meam commendationem ſibi apud te magno adiumento fuiſſe. Vale.

M.T.C. SILIO S.P.D. 320

QVid ego tibi commendem eum,quem tu ipſe diligis?Sed tamẽ vt ſcires eũ non a me diligi ſolũ,verumetiam amari,ob eam rẽ tibi hæc ſcribo.Omniũ tuorum officiorum,quæ & multa & magna ſunt,gratiſſimum mihi fuerit, ſi ita tractaris Egnatium,vt ſentiat & ſe a me,& me a te amari.Hoc te vehementer etiam atq; etiam rogo.Illa noſtra ſcilicet ceciderũt. Vtamur igi
I tur vulgari conſolatione.Quid ſi hoc melius?Sed hæc coràm. Tu fac quod facis,vt me ames,teq; amari a me ſcias. Vale.

M.T.C. SEXTILIO RVFO QVAESTORI S.P.D. 321

OMneis tibi commendo Cyprios,ſed magis Paphios:quibus tu quæcunq; commodaris,erunt mihi gratiſſima.Eoq; facio libentius vt eos tibi commendem,quòd & tuæ laudi,cuius ego fautor ſum, conducere arbitror, cum primum in eam inſulam Quæſtor veneris,ea te inſtituere, quæ ſequantur alii.quæ vt ſpero,facilius conſequere,ſi & Publii Lentuli neceſſarii tui legem,& ea,quæ à me conſtituta ſunt,ſequi volueris. Quam tẽ tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

K

M.T.C. CVRIO PROC. S.P.D. 322

QVintus Pompeius Sexti filius multis & veteribus cauſſis neceſſitudinis mihi coniunctus eſt.Is cum antea meis commendationibus & rem,& gratiam,& authoritatem ſuam tueri conſuerit,nunc profecto te prouinciam obtinente meis literis aſſequi debet, vt nemini ſe intelligat commendatiorem vnquam fuiſſe.Quamobrem a te maiorem in modum peto,vt cũ omneis meos æque ac tuos, obſeruare pro noſtra neceſſitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidẽ recipias,vt ipſe intelligat,nullam rem ſibi maiori vſui aut ornamento,quàm meam commendationem,eſſe potuiſſe. Vale.

M.T.C. ARISTO PROC. S.P.D. 323 A

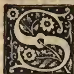

Vmpsi hoc mihi pro tua in me obseruantia, quam penitus perspexi, quãdiu Brundusii fuimus, vt ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M.Curius, qui Patris negociatur, ita mihi familiaris est, vt nihil possit esse coniunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea quoque: & quod maximum est, summus inter nos amor & mutuus. Quæ cum ita sint, si vllam in amicitia mea spem habes: si ea, quæ in me officia & studia Brundusii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, q̃q̃ sunt gratissima: si me a tuis omnibus amari vides, hoc mihi da atq; largire, vt M.Curium sartum & tectum, vt aiunt, ab omni incommodo, detrimento, molestia syncerum integrumq; conserues. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea B amicitia, & ex tuo in me officio, maximum te fructũ summamq; voluptatem esse capturũ. Vale.

M.T.C. P.CAESIO S.D. 324

Vblium Messenium equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meũq; perfamiliarem tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiusq; rem famamq; tueare. Virum bonum, tuaq; amicitia dignum tibi adiunxeris, mihiq; gratissimum feceris. Vale.

CICERO REGI S. 325

Vlus Licinius Aristoteles Melitensis antiquissimus est hospes meus, & præterea coniunctus magno vsu familiaritatis. Hæc cum ita sint, nõ dubito quin tibi satis commendatus sit. Etenim ex multis cognosco meam C commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego a Cæsare liberaui. Frequens enim fuerat nobiscum atque etiam diutius in caussa est, q̃ nos, commoratus, quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur mi Rex, vt intelligat has sibi literas plurimum profuisse. Vale.

M.T.C. Q.THERMO PROPR. S.P.D. 326

Vcio Gemicilio Curuo iampridem familiarissime vtor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo atque trado. Primum, vt omnibꝰ in rebꝰ ei te cõmodes, quoad fides tuas dignitasq; patietur: patietur aũt in omnibꝰ: nihil eñi abs te vnq̃, quod sit alienũ tuis, aut etiã suis moribus, postulabit. Præcipue aũt tibi cõmendo negocia eius, quæ sunt in Hellesponto. primum, vt obtineat id iuris in agris, quod ei Patriana ci D uitas decreuit, & dedit, & quod semper obtinuit sine vlla controuersia. deinde, siquid habebit cum aliquo Hellespontino controuersiæ, vt in illam διοίκησιν reiicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissime cõmẽdarim, singulas ad te eius caussas perscribere debere. Summa illa sit: quicquid officii, beneficii, honoris in Gemicilium cõtuleris, id te existimabo in meipsum atque in rem meam contulisse. Vale.

M.T.C. Q.THERMO PROPR.S.D. 327

Vm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus mea commendatione fecisti: tum in primis, quòd M.Marcilium amici atque interpretis mei filium liberalissime tractauisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me mihiq; ptopter te gratias maximas egit. Quare quod reliquũ est, a te peto, quando apud gratos homines beneficiũ ponis, vt eo libẽtius his cõmodes: operamq; des, quoad fides tua patietur, vt socrus adolescẽtis rea ne fiat. E Ego cũ antè studiose cõmẽdabam Marcilium, tũ multo nũc studiosius, q in lõga apparitione singularẽ & propè incredibilem patris Marcilii fidẽ, abstinẽtiam, modestiamq; cognoui. Vale.

M.T.C. Q.THERMO PROPR. S.D. 328

Tsi mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de re Marci Anneii Legati mei locutus sum, te ipsius caussa vehementer omnia velle: tamen & M. Anneiũ tanti facio, vt mihi nihil putem prætermittẽdũ, quod illius intersit: & me à te tanti fieri puto, vt nõ dubitẽ, quin ad tuã voluntatẽ magnus cumulus accedat commẽdationis meę. Nam cum iãdiu diligerem M.Anneiũ, deq; eo sic existimarẽ, vt res declarat, q vltro ei detulerim legationẽ,

F cum multis iam petentibus denegassem: tum vero, posteaquam mecum in bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me beneuolentiã cognoui, vt hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuersiã scis: caussam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coràm facilius meliusque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberẽ. Ius enim quemadmodum dicis, clarum & magna cum tua laude notum est. Nobis autem in hac caussa nihil aliud opus est, niã te ius instituto tuo dicere. Sed tamen cum me non fugiat, quanta sit in Prętore authoritas, præsertim ista integritate, grauitate, clementia, qua te esse inter omneis constat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus ac mutuis, vt voluntate, authoritate, studio tuo perficias, vt M. Anneius intelligat te
G & sibi amicum esse, quod non dubitat, sæpe enim mecum locutus est: & multo amiciorem his meis literis esse factum. In tuo toto imperio atque prouincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Iam apud ipsum gratissimum hominem atque optimum virum quàm bene positurus sis studium tuum atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

M. T. C. Q. THERMO PROPR. S. D. 329

CAius Cluuius Puteolan⁹ valde me obseruat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet: quod in tua prouincia negocii habet, nisi te prouinciam obtinente meis cõmẽdationibus cõfecerit, id se in perditis & desperatis habiturum. Nunc quando mihi ab amico officiosissimo tantũ oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis:
H ita tamen, vt tibi nolim molestus esse. Milasii & Alabandenses pecuniam Cluuio debẽt. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, vt ecdici Milasii Romam mitterentur. Id factum non est. Legatos audio missos esse: sed malo ecdicos, vt aliquid confici possit. Quare peto à te, vt eos & Alabandenses iubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluuio dedit. hę commissę sunt. Cures velim vt aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluuii tradat: aut pecuniã soluat. Pręterea Heracleotę & Bargiletę, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunii præterea debent: sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: & si intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, vt vsuræ Cluuio, instituto tuo conseruentur. His de rebus eo magis laboro, quòd agitur res Cn. Pompeii etiam nostri necessarii: & quòd is magis etiam mihi laborare videtur,
I quàm ipse Cluuius, cui satis factum esse à nobis valde volo. His de rebus vehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. Q. THERMO PROPR. 330

QVò magis quotidie ex literis nunciisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementius a te pro nostra necessitudine contendo, vt mihi M. Anneium Legatum primo quoque tempore remittas. Nam eius opera, consilio, scientia rei militaris, vel maxime intelligo me, & rempub. adiuuari posse. Quod nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, vt a me discederet: neque ego, vt eum a me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Calẽd. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coràm & per literas diligentissime egi, id & nũc etiam atque etiam rogo: curæ sit
K tibi, vt suum negocium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecũ Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneii caussa omnia velle. sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, q̃ si intellexero per te illũ, ipsum negocium ex sententia confecisse. idque quamprimum vt efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. TITIO L. F. RVFO, PR. VRBANO S. 331

LVcius Custidius est tribulis & municeps & familiaris meus. Is caussam habet, quam caussam ad te defert. Commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat: tantum vt facileis aditus ad te habeat: quæ postulabit ęqua, vt iubente te impetret: sentiatque meam sibi amicitiam, etiã cum longissime absim, prodesse in primis apud te. Vale.

M.T.C. C.CVRTIO PEDVCEANO PRAET. S.D. 332 A

Arcum Fabium vnice diligo, summaq́ mihi cum eo consuetudo & familiaritas est peruetus. In eius controuersiis quid decernas, a te non peto: seruabis vt tua dignitas, & fides postulat, edictum & institutũ tuum. sed vt q̃facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt ęqua, vt iubẽte te impetret: vt meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim, prodesse sentiat, pręsertim apud te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M.T.C. C.MVNATIO C.F.S.D. 333

Vcius Liueneius Trypho est omnino L. Reguli familiarissimi mei libertus. Cuius calamitas etiã officiosiorẽ me facit in illum. nã beneuolẽtior, q̃ semper fui, esse non possum. Sed ego libertũ eius per seipsum diligo. summa enim eius erga me officia extiterũt his nostris temporibus, quibus fa- B cillime bonã beneuolẽtiã hominũ, & fidem perspicere potui. Eum tibi ita cõmendo, vt homines grati, & memores benemeritos de se cõmendare debent. Pergratũ mihi feceris, si ille intellexerit se, ꝙ pro salute mea multa pericula adierit, sępe hyeme summa nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiã tibi fecisse. Vale.

M.T.C. P.SILIO PROPR. S.D. 334

Ito Pinnio familiarissime me vsum esse scire te arbitror. quod quidem ille testamento declarauit. qui me tum tutorem, tum etiam secundum hęredẽ instituerit. Eius filio mire erudito, & studioso, & modesto pecuniam Nicęenses grandem debent ad HS octogies: & vt audio, in primis volunt ei soluere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, C qui sciunt, quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea caussa facturum esse: si dederis operam, quoad tua fides dignitasq́ patietur, vt q̃primum pecunia Pinnio soluatur Niceensium nomine. Vale.

M.T.C. P.SILIO PROPR. S.D. 335

T in Attilii negocio te amaui: cum enim sero venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo ęre esse propter Lamię nostri cõiunctionem, & singularem necessitudinem. Itaq́ primum tibi ago gratias, ꝙ me omni molestia liberas. deinde impudentia prosequor. Sed idem sarciam. te enim semper sic colam & tuebor, vt quem diligentissime. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura vt habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cu- D mulo auxeris. Vale.

M.T.C. P.SILIO PROPR. S.D. 336

On putaui fieri posse, vt mihi verba deessent: sed tamen in C. Lenio commendando desunt. Itaq́ rem tibi exponã paucis verbis: sed tamen vt plane perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi charissimus est, M. Lenium. id fit tum plurimis eius officiis, tum summa eius probitate & singulari modestia. Ego eũ a me inuitissimus dimisi, tum propter familiaritatẽ & consuetudinis suauitatẽ: tum ꝙ consilio eius fideli ac etiã bono libenter vtebar. Sed vereor, ne iam mihi superesse verba putes, quę dixerã defutura. Cõmẽdo tibi hominẽ, sicut intelligis me, de quo ea suprà scripserim, debere commendare. A teq́ vehemẽter etiã atq́ etiam peto, vt quod E habet in tua prouincia negocii, expedias: quod tibi videbitur rectũ esse, ipsi dicas. Hominẽ facillimũ liberalissimũq́ cognosces. Itaq́ te rogo, vt eũ solutũ, liberũ, cõfectis eius negociis per te q̃primum ad me remittas. Id mihi fratriq́ meo gratissimum feceris. Vale.

M.T.C. P.SILIO PROPR. S.D. 337

Ero meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibileis, vt nullũ honorẽ sibi haberi potuisse diceret. qui a te prętermissus esset. magnũ fructũ ex ipso capies. nihil est enim illo adolescente gratius. Sed me hercule mihi quoq́ gratissimum fecisti. Pluris enim ex omni nobilitate neminẽ facio. Itaq́ si ea feceris, quę ille per me tecũ agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primũ, de Pausania Alabãdẽsi sustentes rẽ, dũ Nero veniat. ve

F hementer eius caussa cupere esi intellexi. itaq; hoc valde te rogo. Deinde Nisęos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeq; tuetur ac defendit, habeas tibi commendatissimos: vt intelligat illa ciuitas sibi in Neronis patrocinio summum esse praesidiũ. Strabonem Seruilium tibi saepe commendaui: nunc eo facio id impensius, q̃ eius caussam Nero suscepit. Tantum a te petimus, vt agas eam rem ne relinquas hominem innocẽtem ad alicuius tui dissimilis quaestum. Id tum gratum mihi erit, tum etiam existimabo te humanitate tua esse vsum. Summa huius epistolę hęc est, vt ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti atq; fecisti. Magnum theatrum habet ista prouincia, non vt haec nostra, adolescẽtis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem atq; gloriam. Quare si te fautore vsus erit, sicut & profecto vtetur, & vsus est, amplissime clientelas acceptas a maioribus confir
G mare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere, si eum adiuueris eo studio, quo ostẽdisti, apud ipsum pręclarissime posueris: sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

M. T. C. P. SILIO PROPR. S. D. 338

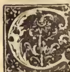

CVm P. Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas consuetudoq; est. multaq; & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Eius summa existimatio agitur in eo, vt pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. Non me praeterit nos eam rem Ephesi expertos esse: nec ab Ephesiis vllo modo impetrare potuisse. Sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua tum summa integritate, tum singulari humanitate & mansuetudine, consecutus es, vt libentissi
H mis Graecis nutu, quod velis, consequare: peto a te maiorem in modum, vt honoris mei caussa hac laude Hisponẽ affici velis. Praeterea cum sociis scripturae mihi summa necessitudo est, non solum ob eam caussam, quòd ea societas vniuersa in mea fide est, sed etiã, quòd plerisq; sociis familiarissime vtor. Ita & Hispenem meum per me ornaris, & societatem mihi coniunctiorem feceris. tuq; ipse & ex eius obseruantia gratissimi hominis, & ex sociorum gratia hominum amplissimorum, maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. sic enim velim existimes, ex tota tua prouincia, omniq; isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO S. D. 339

AVlum Cęcinnam maxime proprium clientem familiae vestrę non commẽdarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos so
I leres esse: nisi me & patris eius, quo sum familiarissime vsus, memoria, & huius fortuna ita moueret, vt hominis, omnib⁹ mecum studiis officiisq; coniũctissimi mouere debebat. A te hoc omni contentione peto sic, vt maiore cura, maiore animi labore petere non possim: vt ad ea, quae tua sponte sine cuiusq̃ commendatione faceres in hominem tãtum & talem calamitosum, aliquem afferant cumulum meae literae, quò studiosius eum, quibuscunq; rebus possis, iuues. Quod si Romae fuisset, etiam salutem Auli Cęcinnae essemus (vt opinio mea fert) per te consecuti. De qua tamen magnam spem habemus freti clementia Collegę tui. Nunc quando iustitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum prouinciam istam duxit esse, etiam atq; etiam rogo te atq; oro, vt eum & in reliquiis veteris negociationis colligendis iuues, & cęteris rebus tegas atq; tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

K

M. T. C. P. SERVILIO S. D. 340

EX prouincia mea Ciliciensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius vsus, quàm Androne Arthemonis filio Laodicẽsi: eumq; habui in ea ciuitate tum hospitem, tum vehementer ad meae vitae rationem & consuetudinem accommodatum. Quem quidem multo etiam pluris post ea quàm discessi, facere coepi, quòd multis rebus expertus sum gratum hominem, meiq; memorem. Itaq; eum libentissime vidi. Non te eñ fugit, qui plurimis in ista prouincia benigne fecisti, q̃ multi grati reperiantur. Hoc propterea scripsi, vt me non sine caussa laborare intelligeres, & vt tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias, id est, si

receperis eum in fidem tuam, & quibuscunque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, A adiuueris. Hoc mihi vehementer erit gratum. Idque vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO ISAVRICO PROCOS. COLLEGAE S.D. 341

GRatæ vehementer mihi tuę literę fuerunt, ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis, qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquũ est, multò etiam erit gratius, si ad me de republica, id est de statu prouinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. Quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissime ex tuis literis cognoscam. Ego ad te de republi- B cę summa quid sentiam, non sæpe scribam propter periculum eiusmodi literarum. Quid agatur autem, scribam sępius. Sperare tamen videor Cæsari Collegæ nostro fore curę, & esse, vt habeamus aliquam rempublicam, cuius consiliis magni referebat te interesse. Sed si tibi vtilius est, id est gloriosius, Asiæ pręesse, & istam partem reipublicæ male affectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio diligentiaq; curabo. In primisq; tuebor omni obseruantia clarissimum virum patrem tuum: quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficiis vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO COLLEGAE S.D. 342

CAius Curtius Mithres est ille quidem, vt scis, libertus Posthumii familia- C rissimi mei: sed me colit & obseruat ęque atque illum ipsum patronum suum. Apud eum sic Ephesi fui, quotiescunque fui, tanquam domi meæ. Multaq; acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem. Itaque si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui: huius tum opera & fide, tum domo & re vti, tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus scripsi, vt intelligeres, me non vulgariter nec ambitiose, sed vt pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur à te, vt in ea controuersia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cęteris rebus, quantũ tua fides patietur, quantúmque tuo commodo poteris, tantum & honoris mei caussa commodes, etsi, vt eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione & sua probitate affecutus erit, vti de se benę existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Vt D igitur eum recipias in fidem, habeasq; in numero tuorum, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose diligentérque curabo. Vale.

M. T. C. SERVILIO SVLPITIO COLLEGAE S.D. 343

QVia non est obscura tua in me beneuolentia, sic fit, vt multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnunquam in vulgus, sed plerunq; necessariis, vt in hoc tempore. Nam cum Tito Appio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoq; est. Eius libertum Titum Appiũ Menandrum hominem frugi & modestum, & patrono & nobis vehementer probatum E tibi commendo maiorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si quibuscunque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. SERVILIO COLLEGAE S.D. 344

MVltos tibi commendem necesse est, quando omnibus nota nostra necessitudo est, tuaq; in me beneuolentia. Sed tametsi omnium caussa, quos commendo velle debeo, tamen cum omnibus non eadem mihi caussa est. Titus Augusius & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius. Neq; hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permisissem. Quare sic eum tibi com-

F mendo, vt vnum de meis domesticis, & maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat hanc commendationem sibi magno vsui atque adiumento fuisse. Vale.

M.T.C. P. SERVILIO COLLEGAE S.P.D. 345

CEreliæ necessariæ meæ rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi præsens in hortis tuis, quàm potui diligentissime: túque mihi pro tua consuetudine, próque tuis in me perpetuis maximisque officiis omnia te facturum liberalissime recepisti. Meminisse te id spero. scio enim solere. Sed tamen Ceteliæ procuratores scripserunt te propter magnitudinem prouinciæ multitudinémque negociorum etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur vt memineris te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse.

G Equidem existimo te habere magnam facultatem (sed hæc est tui consilii & iudicii, ex eo Senatusconsulto, quod in hæredes Caii Venonii factum est) Ceteliæ commodandi. Id Senatusconsultum tu interpretabere pro tua sapientia. Scio enim eius ordinis authoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscunque rebus Ceteliæ benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

M.T.C. Q. PHILIPPO PROCONSVLI S.D. 346

GRatulor tibi, quòd ex prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama & republica. Quòd si Romæ te vidissem, coràm gratias egissem, quòd tibi Lucius Egnatius familiarissimus meus absens, Lucius Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, verum

H etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensuisse audiui, & moleste tuli. De re nihil possum iudicare, nisi illud mihi certe persuadeo, te talem virum nihil temere fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, vt eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam. Quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem: mihique tua fama multò antiquior esset, quàm illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo (potest fieri vt fallar) eam rem laudi tibi potius, quàm vituperationi fore. Quid fieri possit, & quid mea caussa facere possis (nam quin velis, non dubito) velim, si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

I M.T.C. Q. PHILIPPO PROCONSVLI S.D. 347

ETsi non dubito pro tua in me obseruantia, proq; nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem Lucium Oppium familiarem meum præsentem, & Lucii Egnatii familiarissimi mei absentis negocia commendo. Tãta mihi cũ eo necessitudo est, familiaritasq;, vt si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idq; vt facias, te vehementer rogo. Vale.

M.T.C. T. TITIO TITI F. LEG. S.D. 348

K ETsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat, tamen obsequor homini familiarissimo Caio Auiano Flacco, cuius causa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & præsens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti, & scripsi ad te accurate antea: sed putat interesse sua, me ad te quamsæpissime scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, vt de loco, quò deportet frumentum, & de tempore, Auiano commodes. quorum vtrunque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompeius isti negocio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, vt Auianus, quando se à me amari putat, me à te amari sciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

M. T. C. QVATVORVIRIS ET DECVRIONIBVS S. D. A 349

Antæ mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, vt nihil possit esse coniunctius, quàm nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, vterer mea cõsuetudine, vt vobis nulla in re molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, quàm mihi persuasum esset, nihil esse, quòd à vobis impetrare non possem: nunquam me tamen grauem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, vt honoris mei caussa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq; cum eo conficiatis, vt quam possessionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam & immunem habere possit. Id si a vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete. B

M.T.C. P. SVLPITIO IMP. S.D. 350

Vm his temporibus non sane in Senatum ventitarem, tamen vt tuas literas legi, non existimaui me saluo iure nostræ veteris amicitiæ multorũq; inter nos officiorum facere posse, vt honori tuo deessem. Itaque affui, supplicationemq; tibi libenter decreui: nec reliquo tempore vllo, aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque hoc vt tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per literas certiores, vt si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denunciare. M. Bollanum virum bonum & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumq; veterem amicum tibi magnopere commendo. C Pergratũ mihi feceris, si curaris, vt is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse. Ipsumq; virum optimum gratissimumq; cognosces. Promitto tibi, te ex eius amicitia magnam voluptatem esse capturum: prǽterea a te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, vt in hac re etiam elabores. Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. Is est in prouincia tua. Eũ & M. Bollanus familiaris, & multi alii Narone viderunt. Sed cum se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quàm mihi gratum futurum sit. Res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. Vbi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit. Ego si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale. D

M.T.C. ALLIENO PROCOS. S.D. 351

Emocritus Sicyonius, non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis prǽsertim, valde familiaris. Est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas & obseruãtia: meq; prǽ cæteris & colit & obseruat, & diligit. Eum tu non modo suorum ciuium, verumetiam pene Achaię principem cognosces. Huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio & innuo: cognitum per te ipsum quę tua natura est, dignum tua amicitia atque hospitio iudicabis. Peto igitur a te, vt his literis lectis recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturũ mea causa. De reliquo, si id quod confido, fore dignum eum tua amicitia hospitioq; cognoueris, peto vt eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale. E

M.T.C. ALLIENO PROCOS. S.D. 352

T te scire arbitror, quanti fecerim C. Auianum Flaccum: & ego ex ipso audieram optimo & gratissimo homine, quàm a te liberaliter esset tractatus. Eius filios dignissimos illo patre, meosq; necessarios, quos ego vnice diligo, commendo tibi sic, vt maiore studio nullos cõmendare possim. C. Auianus in Sicilia est. Marcus est nobiscum. Vt illius dignitatem prǽsentis ornes, rem vtriusq; defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. Idque vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale

F

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIBER DECIMVSQVARTVS.

M.T.C. TERENTIAE ET TVLLIAE ET CICERONI SVIS S.P.D. 151

G T literis multorum & sermone omnium perfertur ad me incredibilem tuam virtutem & fortitudinem esse: teq; nec animi nec corporis laboribus defatigari. Me miserum, te ista virtute, fide, probitate, humanitate in tantas ærumnas propter me incidisse: Tulliolamq; nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primũ sapere cœpit, acerbissimos dolores miseriasq; percepit. Quæ si, vt tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab iis me amari putabam, qui inuidebant: eos non sequebar, qui petebant. Quòd si nostris consiliis vsi essemus, neq; apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum, beatissimi viueremus: nunc quando sperare nos amici iubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit. Res quanta sit, intelligo: quantoq; fuerit facilius manere domi, quàm te dire. Sed tamen si omneis Trib. pl. habemus: si Lentulum tam studiosum, quàm videtur: si vero etiam Pompeium & Cæsarem, non est desperandum. De familia, quomodo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem abiit pestilentia: sed quandiu fuit, me non attigit. Plancus homo officiosissimus me cupit esse secum: & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hyspo veniret, nec milites: sed adhuc Plancus me retinet: sperat posse fieri, vt mecum in Italiam decedat. Quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos & meipsum recuperaro: satis magnum mihi fructum videbor percepisse & vestræ pietatis & meæ. Pisonis humanitas, virtus, amor, in omnes nos tantus est, vt nihil suprà possit. Vtinam ea res ei voluptati sit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre, nihil ego te accusaui: sed vos, cum præsertim tam pauci sitis, volui esse cõiunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, & me à te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me mea Terentia scribis, te vicum vendituram: quid obsecro, te (me miserũ) quid futurum est! Et si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet! Non queo reliqua
I scribere (tanta vis lachrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. Tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras vide, ne puerum perditum perdamus. Cui si aliquid erit: ne egeat mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, vt cætera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, vt sciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino iam breuis expectatio est. Tulliolæ & Ciceroni salutem dic. Datum ad VI Calend. Decemb. Dyrrachii. Dyrrachium veni, quòd & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. Sed si offendet me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te scribam.

M.T.C. TER. ET TVL. ET CICERONI SVIS S.P.D. 154

Oli putare me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo quod scribam: nec hoc tempore quicquam difficilius facio. Ad te vero, & ad nostram
K Tulliolam non queo sine plurimis lachrymis scribere. Vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui, idque præstare debui: & nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem nostrum merito eius amo plurimum. Eum, vt potui, per literas cohortatus sum: gratiásque egi, vt debui. In nouis Tribunis plebis intelligo spem te habere, id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissime & amantissime video, nec miror: sed mœreo casum eiusmodi, vt tantis tuis miseriis meæ miseriæ subleuentur. Nam ad me Publius Valerius homo officiosus scripsit, id quod maximo cũ fletu legi, quemadmodum à Vestæ ad tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desiderium, vnde omnes opẽ petere solebant, te nunc mea Terentia sic vexari, sic iacere in lachrymis & sordib⁹;

idque fieri mea culpa,qui cæteros seruaui,vt nos periremus! Quod de domo scribis,hoc est A
de area,ego vero tum deniq; mihi videbor restitutus, si illa erit nobis restituta. Verum hęc non sunt in nostra manu. Illud doleo,quę impensa facienda est,in eius partem te miseram, & despoliatam venire. Quod si conficitur negocium,omnia consequemur: sin eadem nos fortuna premet, etiámne reliquias tuas misera proiicias! Obsecro te mea vita,quod ad sumptum attinet,sine alios,qui possunt,si modo volunt,sustinere: & valetudinem istam infirmam, si meamas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies noctesq; versaris. Omneis labores te excipere video: timeo vt sustineas: sed video in te esse omnia. Quare vt id quod speras, & quod agis, consequamur,serui valetudini. Ego ad quos scribam,nescio,nisi aut ad eos qui ad eos qui ad me scribunt: aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius,quoniam vobis ita placet, non discedam. sed velim quamsæpissime literas mittatis, pręsertim si quid est firmius,quod speremus. Valete mea desideria, valete. Datum ad III Non. Octob. B
Thessalonicæ.

M.T.C. TER. ET TVL. ET CIC. SVIS S.P.D. 355

Ccepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lachrymis prope deleui. Conficior enim mœrore mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant,q̃ tuæ vestręq;. Ego autem hoc miserior sum, quàm tu quæ es miserrima,q ipsa calamitas communis est vtriusq; nostrum: sed culpa mea propria est. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia & copiis resistere, vel cadere fortiter: hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me vxori meę optimę, suauissimis liberis, virtutem & diligentiam non pręstitisse. Nam mihi ante oculos dies noctesq; versatur squalor vester, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi: inuidi pene omnes. Eiicere nos magnum fuit: excludere facile est. Sed tamen quandiu vos eritis in spe, non deficiam,ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Vt tutò sim,quod laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt viuere in tantis miseriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas literas Desippo dedi: meq; de eorum officio scripsi à te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos & officio, & ego perspicio, & oēs prædicant. Dii faxint,vt tali genero mihi pręsenti tecum simul, & cum liberis nostris frui liceat. Nunc spes reliqua est in nouis Trib.pl.& in primis quidem diebus. Nam si inueterarit, actum est. Ea te ad te statim Aristocritum misi,vt ad me continuo initia rerum,& rationem totius negocii posses scribere: etsi Desippo quoque ita imperaui,statim vt recurreret: & D
ad fratrem misi, vt crebro tabellarios mitteret. nam ego eo nomine sum Dyrrachii hoc tempore, vt quamcelerrime, quid agatur audiam, & sim tuto. Ciuitas enim hæc semper a me defensa est. Cum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, si velim, te ad me venturam: ego vero cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo. Si perficitis, quod agitis, me ad vos venire oportet: sin autem, sed nihil est opus reliqua scribere. Ex primis aut ad summum secundis literis tuis constituere poterim⁹, quid nobis faciendum sit. Tu modo ad me velim omnia diligentissime perscribas: etsi magis iam rem, q̃ literas debeo expectare. Cura vt valeas, & ita tibi persuadeas, mihi te charius nihil esse, neque vnquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lachrymis. Pridie Calend. Decemb.

M.T.C. TER. ET TVL. ET CIC. SVIS S.D. 356

Go minus sępe ad vos do literas,q̃ possum,propterea q tū omnia mihi tēpora sunt misera,tū vero cū aut scribo ad vos,aut vestra lego,conficior lachrymis,sic vt ferre non possim. Quod vtinā minus vitę cupidus fuissem,certe nihil aut non multū in vita mali vidissemus. Q; si nos ad aliquā alicuius commodi aliqñ recuperandi spē fortuna reseruauit, minus est erratū a nobis: si hęc mala fixa sunt,ego vero te q̃primū mea vita cupio videre,& in tuo complexu emori: qm̄ neq; dii,quos tu castissime coluisti: neq; hoīes,quos ego seruaui semp, nobis gratiā retulerunt. Nos Brundusii apud M.Enniū Flaccū dies XIII fuim⁹,virū optimū, qui periculū fortunarū,& capitis sui pro mea salute neglexit: neq; legis improbissimę pœna dedu

F ctus est, quo minus hospitii & amicitiæ ius, officiumq; præstaret. Huic vtinam aliquando gratiã referre possimus, habebimus quidẽ semper. Brundusio profecti sumus ad V Calend. Maii, per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum. O me afflictum. quid nunc rogem te, vt venias, mulierem ægram & corpore & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? Opinor sic agam: si est spes nostri reditus, eam confirmes, & rem adiuues: sin, vt ego metuo, transactum est, quoquo modo potes, ad me fac venias. Vnum hoc scito, si te habebo, non mihi videbor plane periisse. Sed quid Tulliola mea fiet? iam id vos videte: mihi deest consilium. Sed certe quoquo modo res se habebit, illius misellæ & matrimonio & famę seruiendum est. Quid Cicero meus, quid aget? Iste vero sit in sinu semper & complexu meo. Non queo iam plura scribere, impedit moeror. Tu quid egeris, nescio: vtrum aliquid teneas, an quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem vt scribis, spero fore semper nostrũ.

G De familia liberata nihil est, quod te moueat. Primum, tuis ita promissum est, te facturam esse, vt quisque esset meritus. Est autem in officio adhuc Orpheus: pręterea magnopere nemo cęterorum seruorum. Ea caussa est, vt si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obrinere potuissent: sin ad nos pertinerent, seruirent, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quòd me hortaris, vt animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id velim sit eiusmodi, vt recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam literas accipiam, quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundusii, si esset licitum per nautas, qui tempestatẽ prętermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te mea Terentia, vt potes. honestissime viximus, floruimus: non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi quod non vnà animam cum ornamentis amisimus. Sed si hoc fuit

H liberis nostris gratius, nos viuere, cætera quanquam ferenda non sunt, feramus. Atq; ego qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetærum, quòd valetudine impediebatur oculorum, remisi, hominem fidelem. Sallustius officio vincet omnes spes. Cennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantem. Sicca dixerat se mecum fore: sed Brundusio discessit. Cura quoad potes, vt valeas: & sic existimes, vehementius me tua miseria, quàm mea commoueri. Mea Terentia fidissima atque optima vxor, & mea charissima filiola, & spes reliqua nostra Cicero valete. Pridie Calend. Maias. Brundusio.

M.T.C. TEREN. ET TVL. SVIS S.P.D. 357

I Si tu & Tullia lux nostra valetis, ego & suauissimus Cicero valemus. Pridie Idus Octobris Athenas venimus, cum sane aduersis ventis vsi essemus, tardeq; & incommode nauigassemus. De naui exeuntibus nobis, Achastus cum literis præsto fuit vno & vigesimo die, sanè strenue. accepi tuas literas, quibus intellexi te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent. Omnes sunt redditæ, diligentissimeq; à te perscripta omnia: idq; mihi gratissimum fuit. Neque sum admiratus hanc epistolam, quam Achastus attulit, breuẽ fuisse. iam enim meipsum expectas, siue nos ipsos, qui quidem quamprimum ad vos venire cupimus: etsi in quam rempublicam venimus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum literis, quas attulit Achastus, ad arma rem spectare: vt mihi, cum venero, dissimulare non liceat quid sentiam. Sed quando subeunda fortuna est, eò citius dabimus operam, vt veniamus, quò facilius de tota re deliberemus. Tu velim quod commodo valetudinis tuæ

K fiat, quamlongissime poteris, obuiam nobis prodeas. De hæreditate Pretiana, quę quidem mihi magno dolori est (valde enim illum amaui) hoc velim cures: si auctio ante meum aduẽtum fiet, vt Pomponius, aut si is minus poterit, Camillus nostrum negocium curet. Nos, cũ venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu iam Roma profecta eris, tamen curabis, vt hoc ita fiat. Si dii nos adiuuabunt, circiter Idus Nouemb. in Italia speramus fore. Vos mea suauissima & optatissima Terentia & Tulliola, si nos amatis, curate vt valeatis. Athenis ad XV Calend. Nouemb.

M.T.C. TERENTIAE S.P.D. 358

Nec sępe est cui literas demus: nec rem habemus vllam, quam scribere velimus. Ex tuis literis, quas proxime accepi, cognoui prędium nullum venire potuisse. Quare videas velim, quomodo satisfiat ei, cui scis me satisfieri velle. Quod nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, vt ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollucẽ, si adhuc non est profectus, quàm

primum fac extrudas. Cura vt valeas. Idibus Quint. A

M.T.C. TERENTIAE S.P.D. 359

Mneis molestias & solicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamq́, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui & eieci. Quid caussę autem fuerit, postridie intellexi, quàm a vobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu eieci statim. Ita sum leuatus, vt deus mihi aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu deo, quemadmodum soles, pie & caste satis facias, id est Apollini & Aesculapio. Nauim spero nos valde bonam habere: in eam simulatque conscendi, hæc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiareis multas epistolas, quibus te & Tulliolam nostram diligentissime commendabo. Cohortarer vos, quò animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quàm quenquam virum. Et tamen eiusmodi spero negocia esse, vt & vos istic commodissime sperem esse, & me aliquando cum similibus nostris rempublicam defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde tibi, si videbitur, villis iis vtere, quæ longissimæ aberunt à militibus. Fundo Arpinati bene poteris vti cum familia vrbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Vale. Datum III Idus Iunii. B

M.T.C. TERENTIAE S.P.D. 360

I vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velis cures diligentissime. Nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorem, fecisti mihi gratum. Item posthac si quid opud erit, si quid acciderit noui, facies vt sciam. Cura vt valeas. Vale. Datum IIII Non. Iunias. C

M.T.C. TERENTIAE S.P.D. 361

D cæteras meas miserias accessit dolor è Dolabellę valetudine & Tulliæ: omnino de omnibus rebus nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M.T.C. TERENTIAE S.P.D. 392 D

Vid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius quàm oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri velim. Apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re, & de cæteris rebus quamprimum velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Septimo Idus Quintileis.

M.T.C. TERENTIAE S.P.D. 363

I vales, bene est: valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Iunii, cuius summa virtute, & singulari humanitate grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, vt longe alia in fortuna esset, atque eius pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cęsarem mittere, & cum eo Cnæum Salustium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. XIIII Calend. Quintil. E

M.T.C. TERENTIAE S.D. 364

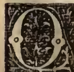

Vòd nos in Italiā saluos venisse gaudes, perpetuo gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisq́ iniuriis, metuo ne id cōsilii ceperimus, quod non facile explicare possimus. Quare quantum potes, adiuua. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: longum est iter, & non tutū, & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Nonas Nouemb. Brundusii.

F M.T.C. TERENTIAE S.P.D. 365

Vod scripsi ad te proximis literis de nuncio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo nascetur fortasse. Totum iudicabis, quale sit, & quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. Septimo Idus Quintileis.

TVLLIVS TERENTIAE, ET PATER TVLLIOLAE, DVABVS ANIMIS SVIS: ET CICERO MATRI OPTIMAE ET SVAVISSIMAE SORORI S.P.D. 366

G

I vos valetis, nos valemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modeste venturus est, recte in præsentia domi esse potestis: sin homo amens diripiendam vrbem daturus est, vereor vt Dolobella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud me tuo, ne iam intercludamini, vt cum velitis exire, non liceat. Reliquum est, quod ipsæ optimæ considerabitis, vestri similes fœminæ sintne Romæ. Si enim non sunt, videndum est, vt honeste vos esse possitis. Quomodocunque nunc res se habet, modo vt hæc vobis loco tenere liceat, bellissime vel mecum, vel in nostris prædiis esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne breui tempore fames in vrbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit. Adiuuat etiam Piso, quòd ab vrbe discedit, & sceleris condemnat generum suum. Vos meæ charissimæ animæ quamsæpissime ad me scribite, & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. VIII Calend. Quint. Minturnis.

H

M.T.C. TERENTIAE SVAE S.P.D. 367

I vales, bene est: valeo. Constitueramus vt ad te antea scripseram, obuiã Ciceronem Cæsari mittere. Sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil erat noui, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteritis cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuã cura diligenter. Vale. XII Calend. Quint.

I

M.T.C. TERENTIAE S.D. 368

Tsi eiusmodi tempora nostra sunt, vt nihil habeam, quod aut à te literarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse vestras literas expecto, & scribo ad vos, cum habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit: & id ipsum quod fecit, potuit diligentius facere & cautius: quanquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus. Quæ me ita conficiunt, vt ii voluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura vt valeas.

K

M.T.C. TERENTIAE S.D. 369

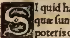
I quid haberem, quod ad te scriberem, facerẽ id & pluribus verbis & sæpius. Nunc quæ sunt negocia, vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, vt tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M.T.C. TERENTIAE ET TVLLIOLAE SVIS S.D. 370

Onsiderandum vobis etiam atque etiam animæ meæ diligenter puto, quid faciatis, Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non solũ meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc, Romæ vos esse tutò posse per Dolabellam: eamque rem posse nobis adiumẽto esse, si qua vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rursus illud me mouet, quod video omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. Hæc

autem regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: vt & A
multum esse mecum, & cum abieritis, commode & in nostris prędiis esse possitis. Mihi non plane satis constat adhuc, vtrum esset melius. Vos videte, quid alię faciant isto loco fœminæ: & ne cum velitis exire, non liceat : id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum, & cum amicis consideretis. Domus vt propugnacula & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, vt quotidie aliquas à vobis literas accipiam. Maxime autem date operam, vt valeatis, si nos vultis valere. Octauo Calend. Formiis.

M. T. C. TERENTIAE S. D. 371

N maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ. De qua nihil est quod ad te plura scribam : tibi enim æquè magnę curæ esse certo scio. Quòd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum, etiam ante fecissem: sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidē expedita sunt. B
Sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam vt valeas.

M. T. C. TERENTIAE S. D. 372

N Tusculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut postridie : ibi fac vt sint omnia parata. Plures enim fortasse nobiscum erunt, & vt arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balneo non est, fac vt sit. Item cætera quę sunt ad victum & valetudinem necessaria. Vale. IIII Calend. Octob. de Venusio.

M. T. C. TERENTIAE S. D. 373

I vales, bene est: ego valeo. Da operam vt conualescas, quod opus erit, vt res tempúsque postulat, prouideas atque administres: & ad me de omnibus rebus quamsæpissime literas mittas. Vale. C

M. T. C. TERENTIAE S. P. D. 374

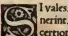

I vales, bene est: ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemusq́ te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Calend. Septemb.

M. T. C. TERENTIAE S. P. D. 375

I vales, bene est: valeo. Redditæ mihi iam tandem sunt à Cæsare literæ satis liberales: & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui vtrum obuiam procedam, an hic eum expectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Pridie Calend. Sext.

M. T. C. TERENTIAE S. P. D. 376 D

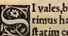

I vales, bene est: valeo. Nos neque de Cęsaris aduentu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac vt cures. Vale. III. Idus Sext.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIBER DECIMVSQVINTVS.

M. T. C. F. PROCOS. S. P. D. COSS. PRAET. TRIB. PLEB. SENATVI P. Q. R. 377

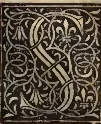

I vos B. V. B. E. E. Q. V. Etsi non dubie mihi nunciabatur Parthos transisse Euphrâtem cum omnibus fere suis copiis : tamen quod arbitrabar à M. Bibulo Proconsule certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scriberé ea, quæ de alterius prouincia nunciarentur. Postea vero, quàm certissimis authoribus, Legatis, nunciis, literis sum certior factus, vel quòd tanta res erat, vel quòd nondum audieramus Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo pene est communis : quæ ad me delata essent, scribenda ad vos putaui. Regis Antiochi Commageni Legati primi mihi nun- B

F ciarunt Parthorum magnas copias Euphratem transire cœpisse. Quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui ei Regi minorem fidem habendam putarent, statui expectandum esse, si quid certius afferretur. Ad XIII Calend. Octobr. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi litteræ redditæ sunt à Tarchondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusque Po. Ro. existimatur. Pacorum Orodis Regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ, magnumque tumultum esse in prouincia Syria excitatum. Eodem die à Iamblico Phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumque esse reipublicæ nostræ, literæ de iisdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirmè animatos esse, & nouarum rerum expectatione suspensos: sperabam tamen eos, ad quos iam accesseram, quique nostram cõsuetudinem integritatemque perspexerant, amiciores Po. Ro. esse factos.
G Ciliciam autem firmiorem fore, si equitatus nostri particeps facta esset. Et ob eam caussam, & vt opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent, & vt hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitum Po. Ro. non modo non cedere his nunciis allatis, sed etiam propius accedere: exercitum instituí ducere. Sed si quid apud vos authoritas mea ponderis habet, in his præsertim rebus, quas vos audistis, ego pene cerno: magnopere vos & hortor & moneo, vt his prouinciis serius vos quidẽ quàm decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quem admodum instructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari, quod ego negocium non stultitia obcæcatus, sed verecundia deterritus non recusaui. Neque enim vnquam vllum periculum tantum putaui, quod subterfugere mallem, quàm vestræ autoritati obtemperare. Hoc autem tempore res sese sic habet, vt nisi exercitum
H tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, naturæ in has prouincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ prouinciæ, quibus vectigalia Po. Ro. continentur. Quamobrem vt in hoc prouinciali delectu spem habeatis aliquam, caussa nulla est: neque multi sunt & diffugiunt, qui sunt metu oblato. Et quod genus hoc militum sit, iudicauit vir fortissimus M. Bibulus in Asia: qui cum vos ei permisissetis, delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatem, atque iniurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, vt non multum nos iuuare possint, aut ita alienata a nobis vt neque expectandum ab iis, neque committendum iis quicquam esse videatur. Regis Deiotari & voluntatem, & copias, & quantæcunque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui Reges, tyrannique, neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hac paucitate
I militum certè animus non deerit: spero ne consilium quidem. Quid casurum sit, incertum est. Vtinam saluti nostræ consulere possimus: dignitati certe consulemus. Vale.

M.T.C. M. F. PROCOS. S.P.D. COSS. PRAET. TRIB. PLEB. SENATVI P.Q.R. 378

SI V.B.E. E.Q.V. Cum pridie Calend. Sext. in prouinciam venissem, neque maturius propter itinerum & nauigationum difficultatem venire potuissem: maxime conuenire officio meo, reique publicæ conducere putaui, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent a me cura magis & diligentia, quàm facultate & copia constituta:
K nunciique & literæ de bello a Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam & per Isauros, & per Cappadociã arbitratus sum: erat enim magna suspitio Parthos, si ex Syria egredi atque irrumpere in eam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maxime pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locaui: vt Artuasdes Rex Armenius, quocunque animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum Po. Ro. esse: & Deiotarum fidelissimum Regem, atque amicissimum reipublicæ nostræ, maxime coniunctum haberem, cuius & consilio & opibus adiuuari posset respublica. Quo cum in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, vt & meus aduentus his ciuitatibus, quæ in ea parte essent, nunciatus firmiores animos hominum faceret, & ego maturè, quid ageretur in Syria, scire possem: tẽpus eius tridui, quod in his castris morabar, in magno officio,

& necessario mihi ponendum putaui. Cum enim vestra authoritas intercessisset, vt ego Re- A
gem Ariobarzanem, Eusebem, & Philorhomæum tuerer, eiusdemq; Regis salutem, incolu
mitatem, regnumq; defenderem, Regi regnoq; præsidio essem: adiunxissetisq; salutem ei*
Regis Po. Senatuiq; Ro. magnæ curæ esse, quòd nullo vnquam de Rege decretum esset à no
stro ordine: existimaui me iudicium vestrum ad Regem deferre debere, eiq; præsidium meũ
& fidem & diligentiam polliceri: vt quando salus ipsius, incolumitas regni mihi commen-
data esset a vobis, diceret si quid vellet. Quæ cum essem in consilio meo cum Rege locutus,
initio ille orationis suæ vobis maximas, vt debuit, deinde etiam mihi gratias egit: quòd ei
permagnum & perhonorificum videbatur, S. P. Q. R. tantæ curę esse salutem suam: meq;
tantam diligentiam adhibere, vt & mea fides, & commendationis vestrę auctoritas perspici
posset. Atq; ille primo quod mihi maximę lætitię fuit, ita mecum locutus est, vt nullas insi
dias vitæ suæ, neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ei ego B
gratulatus essem, idque me gaudere dixissem, cohortatus vt recordaretur casum illum inte
ritus paterni, & vigilanter se tueretur, atque admonitu Senatus consuleret saluti suæ: tum
à me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die, cum Ariarate fratre suo, & cum pa
ternis amicis maioribus natu ad me in castra venit: perturbatusq; & flens, cum idem & fra
ter faceret, & amici: meam fidem, & vestram commendationem implorare cœpit. Cum admi
rarer, quid accidisset noui: dixit ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ es-
sent ante aduentũ meũ occultata, quòd ii, qui ea patefacere possent, propter metum reticuis
sent. Eo autem tempore spe mei præsidii complureis ea quę scirent, audacter ad se detulisse:
in his amantissimum sui summa pietate prædictum fratrem dicere ea, quę is me quoq; audi-
ente dicebat, se solicitatum esse, vt regnare vellet: id viuo fratre suo accidere non potuisse:
se tamen ante tempus illud eam rem nunquam in medium propter periculi metum pro- C
tulisse. Quę cum esset locutus, monui Regem, vt omnem diligentiam ad se conseruandum
adhiberet: amicosq; in patris eius fide atque iudicio probatos hortatus sum, Regis sui vitã
docti casu acerbissimo patris eius omni cura custodiaq; defenderent. Cum Rex a me equitã
tum cohortesq; de exercitu meo postularet, etsi intelligebam vestro Senatusconsulto non
modo posse me id facere, sed etiam debere: tamen cum resp. postularet propter quotidianos
ex Syria nuncios, vt quamprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem, cumq; Rex mihi
patefactis iam insidiis non egere exercitu Po. Ro. sed posse se suis opibus defendere videre-
tur: illum cohortatus sum, vt in sua vita conseruanda primum regnare disceret: à quibus
perspexisset sibi insidias paratas, in eos vteretur iure regio: pœna afficeret eos, quos neces
se esset, reliquos metu liberaret. Præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timo
rem potius, quàm ad contentionem vteretur. Fore autem, vt omnes, quando Senatusconsul D
tũ nossent, intelligerent me Regi, si opus esset, ex authoritate vestra præsidio esse futurum.
Ita confirmato illo, ex eo loco castra moui, iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione
è Cappadocia discederem, vt consilio vestro, casu incredibili ac pene diuino Regem, quem
vos honorificentissime appellassetis nullo postulante, quenque meæ fidei commendassetis,
& cuius salutem magnæ vobis curę esse decreuissetis: meus aduentus præsentibus insidiis
liberaret. Quod ad vos à me scribi non alienũ putaui, vt intelligeretis ex iis quę pene accide
runt, vos multo antè, ne ea acciderent, prouidisse: eoq; vos studiosius feci certiores, quod in
Rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis ingenii, fidei, beneuolentięq; erga vos per-
spexisse, vt non sine caussa tantam curam in eius vos salutem diligentiamq; videamini con-
tulisse. Valete.

M. T. C. PROCOS. M. CATONI S. D. 179 E

Vm ad me Legati missi ab Antiocho Commageno venissent in castra ad Iconium ad III Non. Sept. iique mihi nunciassent Regis Parthorum filium, quo cum esset nupta Regis Armeniorum soror, ad Euphrátem cum maximis Parthorum copiis, multarumq; pręterea gentium magna manu venisse, Euphratemq; iam transire cœpisse: diciq; Armenium Regem in Cappadociam impetum esse facturum: putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publice propter duas causas nihil scripsi: quòd & ipsum Com-
magenum Legati dicebant ad Senatum statim nuncios literasq; misisse: & existimabam M.

F Bibulum Proconsulem, qui circiter Idus Sext. ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quòd secundos ventos habuisset, iam in prouinciam suam peruenisse: cuius literis omnia certiora perlatum iri ad Senatum putabam. Mihi, vt eiusmodi re tantoq; bello, maxime curæ est, vt quæ copiis & opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, vt consuesti, nos absenteis diligas & defendas. Vale.

M.T.C. IMP. M. CATONI S.P.D. 380

SVmma tua auctoritas fecit, meumq; perpetuum de tua singulari virtute iudicium, vt magni mea interesse putarem, & res eas quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari a te, qua æquitate & continentia tuerer socios, G prouinciamq; administrarem. His enim a te cognitis, arbitrabar facilius me tibi quæ vellem probaturum. Cum in prouinciam pridie Calend. Sext. venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundũ videretur, biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conuentus fuissent, multas ciuitates acerbissimis tributis & grauissimis vsuris, & falso ære alieno liberaui. Cúmque ante aduentum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine Legato, sine Trib. militum, denique etiam sine Centurione vllo apud Philomelum consedissent, reliquus exercit⁹ esset in Lycaonia, M. Manneio Legato imperaui, vt eas quinque cohortes ad reliquũ exercitum duceret: coactoq; in vnum locũ exercitu, castra in Lycaonia apud Iconiũ faceret. Quod H cum ab illo diligenter esset actum, ego in castra ad VII Calend. Septemb. veni, cũ interea superioribus diebus ex Senatusconsulto & euocatorũ firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, Regumq; & sociorum auxilia voluntaria comparauissem. Interim cũ exercitu lustrato iter in Ciliciam facere cœpissem, Calend. Septẽb. Legati à Rege Commageno ad me missi, pertumultuose, neque tamen non vere Parthos in Syriam trãsisse nunciauerunt. Quo audito vehementer sum commotus, cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua deniq; Asia. Itaq; exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putaui. Nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem. Duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria: quorum vterque paruis præsidiis propter angustias intercludi potest: nec est quic-I quam Cilicia contra Syriam munitius. Sed me Cappadocia mouebat, quæ patet a Syria, Regesq; habet finitimos, qui etiam si sunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent. Iraque in Cappadocia extrema non longe à Tauro apud oppidum Cybistra castra feci, vt & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens noua finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaq; expectatione maximi belli Rex Deiotarus, cui non sine caussa plurimum semper & meo & tuo & Senatus iudicio tributum est: vir cum beneuolẽtia & fide erga Po. Ro. singulari, tum præstanti magnitudine & animi & cõsilii, Legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum. Cuius ego studio officióque commotus, egi ei per literas gratias, idque vt maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinq; dies essem commoratus, Regem Ariobarzanem, cuius K salutem a Senatu te auctore commendatam habebam, præsentibus insidiis, necopinantem liberaui: neq; solum ei saluti fui, sed etiam curaui, vt cum auctoritate regnaret. Metram, & eum quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum importunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud Regem authoritate gratiaq; constitui. Cumq; magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu & peditatu & pecunia paratus, & toto iis, qui nouari aliquid volebant, perfeci vt è regno ille discederet: Rexq; sine tumultu ac sine armis, omni auctoritate aulę communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorum literis atque nunciis magnas Parthorum copias & Arabum ad oppidum Antiochiam accessisse, magnũq; eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitũ meorum turmis, & à cohorte Prętoria, quæ erat Epiphaneę præsidii caussa, occidione occisum. Quare cum viderem à Cappadocia Parthorum copias auersas, non longe à finibus esse Ciliciæ, quàm potui maximis itineribus, ad Amanum exercitum duxi. Quò vt veni, hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochię

esse cognoui. Deiotarum confestim iam ad me venientem cum magno & firmo equitatu,& A
peditatu,& cum omnibus suis copiis,certiorem feci,non videri esse caussam,cur abesset à re
gno:meq; ad eum,si quid forte noui accidisset,statim literas,nunciosq; missurum esse. Cũq;
eo animo venissem,vt vtriq; prouinciæ,si ita tempus ferret,subuenirem:tamen id, quod iã
ante constitueram vehementer interesse vtriusq; prouinciæ,pacare Amanũ,& perpetuum
hostem ex eo monte tollere,agere perrexi. Cumq; me discedere ab eo monte simulassem,&
alias parteis Ciliciæ petere,abessemq; ab Amano iter vnius diei,& castra apud Epiphaneã
fecissem ad quartum Idus Octobris,cum aduesperasceret,expedito exercitu ita noctu iter
feci,vt ad III Idus Octobris,cum lucesceret,in Amanum ascenderem,distributisq; cohorti-
bus & auxiliis,cum aliis Quintus frater Legatus mecum simul,aliis C. Pontinus Legatus,
reliquis Marcus Manneius,& Lucius Tulleius Legati præessent:plerosq; necopinanteis op
pressimus,qui occisi,captiq; sunt:interclusi reliqui. Fugeranam autem,quæ fuit nõ vici in- B
star,sed vrbis,ꝙ erat Amani caput:itemq; Sepyrã,& Ceminorim,acriter & diu repugnãti-
bus,Pontino illam partem Amani tenente,ex antelucano tẽpore vsq; ad horã diei decimã
magna multitudine hostiũ occisa cepimus,castellaq; sex capta,cõplura incendimus. His re-
bus ita gestis castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexãdri quatriduũ:& in re
liquiis Amani delẽdis agrisq; vastandis,quę pars eius mõtis meæ prouincię est, id tempus
omne consumpsimus. Confectis his rebus,ad oppidũ Eleutherocilicum Pindenissum exerci
tũ adduxi:quod cũ esset altissimo & munitissimo loco,ab hisq; incoleretur,qui ne regibus
quidẽ vnq̃ paruissent:cũ & fugitiuos reciperẽt,& Parthorũ aduẽtũ acerrime expectarẽt,ad
existimationẽ imperii pertinere arbitratus sum,cõprimere eorũ audaciã:quò facilius etiam
cæterorũ animi,qui alieni essent ab imperio nostro,frangerentur. Vallo & fossa circundedi:
sex castellis,castrisq; maximis sepsi:aggere,vineis,turrib9 oppugnaui:vsusq; tormẽtis mul- C
tis,multis sagittariis,magno labore meo,sine vlla molestia,sũptuve sociorũ,septimo & quin
quagesimo die rẽ cõfeci:vt omnibus partibus vrbis disturbatis,aut incẽsis,cõpulsi in pote-
statẽ meã peruenirẽt. His erant finitimi pari scelere & audacia Tarabani: ab his Pindeniso
capto obsides accepi: exercitum in hyberna dimisi: fratrem negocio præposui, vt in vi-
cis aut captis,aut male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas,si de
his rebus ad Senatũ relatũ sit,me existimaturũ summã mihi laudẽ tributã, si tu honorem
meũ sententia tua cõprobaris. Idq;,etsi talibus de rebus grauissimos homines,& rogare so-
lere,& rogari scio,tamen admonẽdũ potius te a me,q̃ rogãdum puto:tu es enim is,qui me
tuis sententiis sępissime ornasti:qui oratione,qui prędicatione,qui summis laudibus in Se-
natu,in cõcionibus ad cęlũ extulisti:cuius ego semper tãta esse verborũ pondera putaui,vt
vno verbo tuo cũ mea laude cõiuncto,omnia consequi me arbitrarer. Te deniq; memini,cũ D
cuidã clarissimo atq; optimo viro supplicationẽ non decerneres,dicere te decreturũ,si refer
retur ob eas res,quas is Cõsul in vrbe gessisset. Tu idẽ mihi supplicationẽ decreuisti toga-
to,nõ vt multis,repub. bene gesta: sed,vt memini,rep. cõseruata. Mitto ꝙ inuidiã,ꝙ pericu
la,ꝙ omneis meas tẽpestates,& subieris,& multò etiã magis,si per me licuisset,subire para-
tissimus fueris:ꝙ deniq; inimicum meũ,tuum inimicũ putaris:cuius etiã interitũ, vt facile
intelligerem,mihi quantũ tribueres,Milonis caussa in Senatu defendẽda approbaris. A me
autẽ hęc sunt profecta,quæ ego in beneficii loco nõ pono,sed in veri testimonii atq; iudicii:
non vt pręstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer(quis enim idem nõ facit?)sed in o-
mnibus orationibus,sententiis dicendis,caussis agẽdis,omnibus scriptis,Græcis,Latinis,omi
deniq; varietate literarũ mearũ,te non modo iis quos vidissemus,sed iis,de quib9 audisse- E
mus,omnibus anteferrem. Quæres fortasse,quid sit,ꝙ ego hoc nescio quid gratulationis,&
honoris a Senatu tanti æstimem. Agam iam tecũ familiariter,vt est & studiis,& officiis no
stris mutuis,& summa amicitia dignum,& necessitudine etiam paterna. Si quisq; fuit vnq̃
remotus & natura,& magis etiam,vt mihi quidem sentire videor,ratione atq; doctrina ab
inani laude,& sermonibus vulgi:ego profecto is sum:testis est Consulatus meus,in quo,si-
cut in reliqua vita,fateor ea me studiose secutum,ex quibus vera gloria nasci posset:ipsam
quidem gloriam per se nunq̃ putaui expetendã:itaq; & prouinciam ornatã,& spem nõ du-
biam triumphi neglexi:Sacerdotium deniq;,cum(queadmodum te existimare arbitror) nõ
difficillime consequi possem,non appetiui:Idem post iniuriam acceptam,quam tu reipu. ca-
lamitatem semper appellas,meam non modo non calamitatem,sed etiam gloriam, studui

F quamotnatissima Senatus populiq; Rom. de me iudicia intercedere. itaq; & Augur postea
fieri volui, quod antea neglexeram: & cum honorem, qui à Senatu tribui reb9 bellicis solet,
neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua
vis desiderii, ad sanãdum vulnus iniuriæ, vt faueas adiutorq; sis, quod paulò ante me nega-
ram rogaturum, vehementer te rogo: sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego ges-
si, & contemnendum videbitur, sed tale atq; tantum, vt multi nequaq̃ paribus rebus hono-
res à Senatu cõsecuti sint. Equidem etiã mihi illud animaduertisse videor, (scis enim q̃ at-
tente te audire soleã) te non tam res gestas, q̃ mores, instituta, atq; vitam Imperatorum spe-
ctare solere in habendis aut non habendis honoribus. Quod si in mea caussa considerabis,
reperies me exercitu imbecillo contra metum maximi belli, firmissimum præsidium ha-
buisse, æquitatem & continentiam. His ego subsidiis ea sum consecutus, quę nullis legioni-
G bus consequi potuissem: vt ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos
redderem, animosq; nouarum rerum expectatione suspensos ad veteris imperii beneuolen-
tiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, à quo vno omniũ sociorum
querelæ audiuntur: cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant. cumq; omnes
vno prope consensu, de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tũ duæ ma-
ximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto
etiam Regem Deiotarum, qui vni tibi est maxime necessarius. Quæ si etiam maiora sunt:
& in omnibus seculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostiũ co-
pias vincerent: est profectò tuum, cum ad illas res bellicas hæc, quæ rariora & difficiliora sunt,
genera virtutis adiunxeris, ipsas etiam illas res gestas iustiores esse, & maiores putare. Ex-
tremum illud est, vt quasi diffidens rogationi meę, philosophiam ad te allegem, qua nec mi-
hi charior vlla vnq̃ res in vita fuit, nec hominum generi maius à deis munus vllum est da-
tum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum atq; artium nostrarũ,
quibus à pueritia dediti ac deuincti, soli propemodum philosophiam illam, veram, & anti-
quam, quæ quibusdam ocii esse ac desidię videtur, in forum atq; in remp. atq; in ipsam aciẽ
penè deduximus: tecum agit de mea laude, cui negari à Catone fas esse non puto. Quamob-
rem sic tibi persuadeas velim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit,
me existimaturum cum authoritate tua, tum beneuolentia erga me, mihi, quod maxime
cupierim, contigisse. Vale.

M. CATO M. T. C. IMP. S. P. D. 381

QVod & respub. me, & nostra amicitia hortatur, libẽter facio, vt tuã virtu-
tem, innocentiã, diligentiã cognitã in maximis rebus, domi togati, armati
I foris, pari industria administrare gaudeã. Itaq; quod pro meo iudicio face-
re potui, vt innocẽtia cõsilioq; tuo defensam prouinciã, seruatũ Ariobar-
zanis cũ ipso Rege regnũ, sociorũ reuocatã ad studiũ imperii nostri volũ-
tatẽ, sentẽtia mea, & decreto laudarẽ, feci: supplicationẽ decretã, Si tu, qua
in re nihil fortuitò, sed summa tua ratione & continentia reip. prouisum est, diis immorta-
libus gratulati nos, quam tibi, referre acceptũ mauis, gaudeo. quòd si triũphi prærogatiuã
putas supplicationẽ: & idcirco casum potius, q̃ te laudari mauis: neq; supplicationẽ sequitur
semper triũphus, & triũpho multò clarius est, Senatũ iudicare, potius mansuetudine & in-
nocẽtia Imperatoris prouinciam, q̃ vi militũ, aut benignitate deorũ, retentã atq; conserua-
tam esse: quod ego mea sententia censebã. Atq; hæc ego idcirco ad te cõtra consuetudinem
meã pluribus scripsi: vt, quod maxime volo, existimes me laborare, vt tibi persuadeã, me &
K voluisse de tua maiestate, quod amplissimũ sum arbitratus: & quod tu maluisti, factum esse
gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere securitatẽ diligentiãq; sociis & reip. præsta.

M. T. C. M. CATONI S. P. D. 382

LAetus sum laudari me, inquit Hector, opinor apud Næuium, abs te pa-
ter laudato virò. EA EST ENIM profectò iucunda laus quæ ab iis
proficiscitur, qui ipsi in laude vixerũt. Ego verò vel gratulatione litera-
rũ tuarũ, vel testimoniis sentẽtię dictæ nihil est, quod me nõ assecutũ pu-
tẽ. Idq; mihi tũ amplissimũ, tũ gratissimũ est, te libẽter amicitiæ dedisse,
qđ liquido veritati dares. Et, si nõ modo vnus, verũ etiã multi Catones es-
sent ĩ ciuitate nostra, in q̃ vnũ extitisse mirabile est: quẽ ego currũ, aut quã laureã cũ tua lau

datione conferrem? Nam ad meum sensum,& ad illud syncerum ac subtile iudicium nihil A
potest esse laudabilius,q̃ ea tua oratio,quæ est ad me perscripta a meis necessariis. Sed cau-
sam meæ voluntatis,non enim dicam cupiditatis:exposui tibi superioribus literis:quę eti-
am si parum iusta tibi visa est,hanc tamen habet rationem,vt non nimis concupiscēdus ho
nos,sed tamen si deferatur à Senatu,minime aspernandus esse videatur. Spero autem il-
lum ordinem pro meis ob remp. susceptis laboribus,me nō indignum honore,vsitato præ-
sertim,existimaturum. Quod si ita erit,tantum ex te peto,quod amicissime scribis:vt cum
tuo iudicio quod amplissimum esse arbitraris,mihi tribueris:si id quod maluero,acciderit,
gaudeas. Sic enim fecisse te,& scripsisse,& verius sensisse video:res q; ipsa declarat, tibi il-
lum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum,quòd scribendo affuisti. Hæc enim
Senatuscō. non ignoro ab amicissimis eius,cuius de honore agitur,scribi solere. Egò,vt spe
ro,te propediem videbo: atq; vtinam repub. meliore quàm timeo. Vale. B

M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO COS. S. P. D. 383

TE & pietatis in tuos,& animi in remp. & clarissimi atq; optimi Cōsulatus
C. Marcello Consule facto fructum cepisse vehementer gaudeo. Non du-
bito,quin præsentes sentiant:nos quidem lōginqui,& à te ipso missi in vl-
timas gēteis,ad cęlum mehercule tollimus verissimis ac iustissimis laudi-
bus. Nā cū te à pueritia tua vnice dilexerim,tu q; me in omni genere sem-
per amplissimum esse & volueris,& iudicatis:tū hoc vel tuo facto,vel Po.
Ro. de te iudicio multò acrius,vehementius q; diligo:maxima q; lætitia afficior, cum ab ho-
minibus prudentissimis,viris q; optimis,omnibus dictis,factis,studiis,institutis, vel me tui
similem esse audio,vel te mei. Vnum verò si addis ad pręclarissimas res Consulatus tui,vt
aut mihi succedat quamprimum aliquis,aut ne quid accedat temporis ad id quod tu mihi C
& Senatusconsulto & lege finisti,omnia me per te consecutum putabo. Cura,vt valeas: &
me absentem diligas atq; defendas. Quæ mihi de Parthis nunciata sunt, quia non putabā
à me etiam nunc scribenda esse publice,propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui
ad te scribere:ne,cum ad Consulem scripsissem,publice viderer scripsisse. Vale.

M. T. C. PROC. C. MARCELLO COS. DESIG. S. P. D. 384

MAxima sum lætitia affectus,cum audiui te Consulē factum esse:eum q; ho
norem tibi Deos fortunare volo,atq; a te pro tua parentis q; tui dignita-
te administrari. Nam cum te semper dilexi,amaui q;: cum mei amantissi-
mum cognoui in omni varietate rerum mearum,tum patris tui pluribus
beneficiis,vel defensus tristibus temporibus,vel ornatus secundis: necesse
est,vt & sim totus vester,& esse debeam:cum præsertim matris tuæ gra- D
uissimæ atq; optimæ fœminæ,maiora erga salutem,dignitatem q; meā studia,quàm erant
à muliere postulanda,perspexerim. Quapropter à te peto maiorem in modum, vt me ab-
sentem diligas atq; defendas. Vale.

M. T. C. PROC. M. MARCELLO COLLEGAE. S. D. P. 385

MArcellum tuum Consulem factum,te q; ea lætitia affectum esse,quam ma
xime optasti,mirum in modum gaudeo:id q; cum ipsius caussa, tum quòd
te omnibus secundissimis rebus dignissimum iudico, cuius erga me singu
larem beneuolentiam vel in labore meo,vel in honore perspexi:totam de-
nique domum vestram,vel salutis,vel dignitatis meæ studiosissimam cupi-
dissimam q; cognoui. Quare gratum mihi feceris,si vxori tuæ Iuniæ gra-
uissimæ atq; optimæ fœminæ,meis verbis eris gratulatus. A te id,quod consuesti,peto: me E
absentem diligas atq; defendas. Vale.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO COS.
DESIG. S. P. D. 386

QVando id accidit,qđ maxime mihi fuit optatū:vt omniū Marcellorū,Mar
cellinorū etiā,(mirificus enī nominis ac generis vestri fuit erga me semp
animus)qn̄ ergo ita accidit,vt omniū vestrū studio tu⁹ Cōsulatus satisfa-
cere posset,in quē meę res gestę,laus q;,& honor earū potissimū incideret:
peto à te id qđ facillimū factu fit,nō aspernā te,vt cōfido,Senatu:vt q̃ hono
rificētissimū Senatuscon. literis meis recitatis faciēdū cures. Si mihi tecū minus esset,q̃ est

M.T.C. C. CASSIO PROQVAEST. S.P.D. 390 A

Arcum Fabium,quòd mihi amicum tua commendatione das,nullum in eo
facio quæstum: multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, & a me dili
gitur propter summam eius humanitatem, & obseruantiam. Sed tamen
quòd ab eo egregie diligeris, multo ei amicior sum factus. Itaque quanquam
profecerint literę tuæ, tamen aliquanto plus commendationis apud me ha
buit animus ipsius erga te mihi perspectus & cognitus. Sed de Fabio facie
mus studiose, quæ rogas: tu multis de caussis vellem me conuenire potuisses. primum vt te,
quem iandiu plurimi facio, tanto interuallo viderem: deinde, vt tibi quod feci per literas,
possem præsens gratulari: tum vt quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis inter nos cõ
municaremus: postremo, vt amicitia nostra, quæ summis officiis ab vtroque culta est, sed B
longis interuallis temporis interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehemen-
tius. Id quando non accidit, vtemur bono literarum, & eadem fere absentes, quę si coràm
essemus, consequemur. Vnus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi literis non
potest: alter gratulationis est, & is quidem vtilior, quàm si tibi, teipsum intuens gratula-
rer. Sed tamen & feci antè & facio nunc, tibique cum pro rerum magnitudine, quas gessi-
sti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quòd te de prouincia decedentem summa
laus & summa gratia prouinciæ consecuta est. Tertium est, vt id quod de nostris rebus co-
ràm communicassemus inter nos, conficiamus idem literis. Ego cęterarum rerum caussa ti-
bi Romam properandum magnopere censeo. Nam & ea quæ reliqui, tranquilla de te erát.
& hac tua recenti victoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo. sed si quæ sunt one
ra tuorum, si tanta sunt vt ea sustinere possis, nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin ma C
iora, considera ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. Huius rei totum consilium
tuum est: tu enim sentis quid sustinere possis. Si potes, laudabile atque populare est: sin pla
ne non potes, absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his
ago literis, quod superioribus egi: vt omneis tuos neruos in eo contendas, ne quid mihi ad
hanc prouinciam, quam & Senatus & populus annuam esse volunt, temporis prorogetur.
Hoc a te ita contendo, vt in eo fortunas meas positas putem. Habes Paullum nostrum no-
stri cupidissimum: est Curio: est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Ex
tremum illud est de iis, quæ proposueram: confirmatio nostræ amicitiæ, de qua pluribus
verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore du-
xi. Fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus: accessit post tuum discessum familia-
ritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in vestro ingenio & industria mihi plurimum & D
suauitatis & dignitatis constitutũ puto. Id tu, vt tuo studio confirmes te vehementer rogo:
literasq; ad me & continuo mittas, & cum Romam veneris, quamsæpissime. Vale.

M.T.C. C. CASSIO S.P.D. 391

Tsi vterq; nostrum spe pacis & odio ciuilis sanguinis abesse a belli necessa-
ria pertinacia voluit, tamen quando eius consilii princeps ego fuisse videor,
plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quàm a te expectare. Etsi, vt sępe so-
leo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus
adduxit vtrunque nostrum ad id consilium, vt vno pręlio putaremus, si nõ
totam, at certe nostrum iudicium definiri conuenire: neque quisquam hanc E
nostram sententiam vere vnquam reprehendit pręter eos, qui arbitrantur melius esse dele-
ri omnino rempublicam, quàm imminutam & debilitatam manere. Ego autem ex interitu
eius nullam spem scilicet mihi proponebam: ex reliquiis magnam. Sed ea sunt consecuta, vt
magis mirum sit accidere illa potuisse, quàm nos non vidisse ea futura, nec cum homines es
semus, diuinare potuisse. Equidem fateor meam coniecturam hanc fuisse, vt illo quasi quo-
dam fatali prælio facto, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suę: vtrunque
autem positum esse arbitrari in celeritate victoris. Quæ si fuissent, eandem clementiam ex
perta esset Africa, quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, &, vt opinor, ipso Legato ac
deprecatore. Amissis autem temporibus quæ plurimum valent, præsertim in bellis ciuili-

præbuit, mirabilis eum virorum bonorum beneuolentia prosecuta est. Tu quòd adhuc Brũ A
dusii moratus es, valde probo & gaudeo: & me hercule puto te sapienter facturũ, si ἄχεστος πῖλος fueris. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum: & amabo te, cum dabis posthac aliquid domum literarum, mei memineris. ego nunquam quenquam ad te cum sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.

M.T.C. C. CASSIO S.P.D. 394

LOngior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset a me, cũ iam iretur ad te. longior autem, si φαιδρὸν aliquem habuisset. nam ἀποδάζειν sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus: non me hercule facillime: veruntamen aliam aberrationem à molestiis nullam habem⁹. Vbi B
igitur, inquies, philosophia tua? & quidem in culina mea molesta est. Pudet enim seruire. itaque facio me alias res agere, ne conuicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abesse mea caussa moleste fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meq; vt a puero fecisti, amabis.

C. CASSIVS M.T.C. S.P.D. 395

NOn mehercule in hac mea peregrinatione quicquam libentius facio, quàm scribo ad te: videor enim cum præsente loqui & iocari. Nec tamen hoc vsu venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, vt Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum C
secunda voluntate hominum paludatum exisse cum ipsius caussa gaudeo; tum mehercule etiam omnium nostrorum. Spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia: atq; ea quę maxime mali petant & concupiscant, ad bonos peruenire. Difficile est eñ hominibus persuadere τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονὴν vero & ἀναλγησίαν virtute, iustitia, τῷ καλῷ parari, & verũ & probabile est: ipse enim Epicurus, à quo omnes Catii & Amafinii mali verborum interpretes proficiscuntur, dicit: οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. Itaq; & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, virtutẽ retinet: & ii qui a nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι καὶ φιλοδίκαιοι, omnesq; virtutes & colunt & retinent. Itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cum dissentire philosophos videret, non quęsiuit quid bonum esset, & omnia bona coemit: cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cæsar diutius nos eum desiderare patietur, nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc vt ad rempublicã redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. D
Peream, nisi solicitus sum, ac malo veterem & clementem dominum habere, quàm nouum & crudelem experiri. Scis Cnæus quàm sit fatuus: scis quomodo crudelitatem virtutem putet: scis quàm se semper à nobis derisum putet. Vereor, ne nos rustice gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat si me diligis, rescribe. Hui quàm velim scire, vtrum ista solicito animo an soluto legas: sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale, & me vt facis ama. Si Cæsar vicit, celeriter me expecta.

M.T.C. C. TREBONIO S.P.D. 396

ORatorem meum, sic enim inscripsi, Sabino tuo commendaui. Natio me E
hominis impulit, vt ei recte putarem: nisi forte candidatorum licentia hic quoque vsus, hoc subito cognomen arripuit. Etsi modestus eius vultus, sermóque constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantum olim discedens addidisti, quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos literis appellato: atq; ita, si idem fiet à nobis, quanquam duæ caussæ sunt, cur frequentior in isto officio esse debeas, quàm nos. primum, quòd olim solebant, qui Romæ erant, ad prouinciales amicos de republica scribere: nunc tu nobis scribas oportet. Res eñ

F publica istic est. deinde quòd nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi literis, non video qua re alia satisfacere possis. Sed cætera scribes ad nos postea. Nunc hæc primo cupio cognoscere: iter tuum cuiusmodi sit ad nos: vbi Brutū nostrum videris: quandiu simul fueris. Deinde cum processeris longius de bellicis rebus, de toto negocio, vt existimare possimus, quo statu simus. Ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis literis habebo cognitum. Cura vt valeas, meq; ames amore illo tuo singulari. Vale.

M.T.C. TREBONIO S.P.D. 997.

G ET epistolam tuam legi libenter, & librum libentissime. sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quòd cum incendisses cupiditatem meam, cō suetudinis augendæ nostræ (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis à nobis, méque tanto desiderio afficis, vt vnam mihi cō solationem relinquas, fore vt vtriusque nostrum absentis desiderium crebris & longis epistolis leniatur. Quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam vt illa omittam, quæ ciuitate teste fecisti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum Quæstor in mea atque in publica caussa Cō sulum parteis suscepisti, cum Tribuno plebis Quæstor non paruisti, cui tuus præsertim Collega pareret: vt hæc recentia, quæ meminero semper obliuiscar: quæ tua solicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curę & dolores mei perferrentur: Brundusium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniā missus esses: vt hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, & salutem meam: liber iste quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quòd tibi facetum videtur quicquid ego dixi, quod aliis fortasse non idem: deinde quòd illa siue faceta sunt, siue sic fiunt narrante te, venustissima: quin etiam antè quàm ad me veniatur, risus omnis pene consumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi quod necesse fuit, de vno me tam diu cogitauisses, ferreus essem, si te non amarem. Cum vero ea quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris, non possum existimare plus quenquam a seipso, quàm me à te amari. Cui quidem ego amori, vtinam cæteris rebus possem: amore certe respondebo: quo tamen ipso confido futurum satis. Nunc ad e-
I pistolam venio, cui copiose & suauiter scriptæ nihil est quod multa respondeam. Primum enim ego illas Caluo literas misi, non plus, quàm has quas nunc legis, existimans exituras. aliter enim scribimus, quòd eos solos quibus mittimus: aliter, quòd multos lecturos putamus. Deinde ingenium eius melioribus extuli laudibus, quàm tu id vere potuisse fieri putas. Primum quòd ita iudicabam, acute mouebatur: genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus quo valebat, tamen assequebatur, quod probaret. Multæ erant, & recō ditæ literæ, vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autem & in acuendo plurimum valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium & consilium meū: consilium, quòd hortandi caussa laudaui: iudicium, quòd de ingenio eius valde existimaui bene. Reliquum est, tuam profectionem amore prosequar: reditum spe expectem: absentem memoria colam: omne desiderium literis mittendis accipiendisque leniam.

K Tu velim tua me studia & officia multum tecum recordere: quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci, non modo virum bonum me existimabis, verum etiam te me amari plurimum iudicabis. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM LIBER DECIMVSSEXTVS. A

M.T.C. ET CICERO F. TIRONI HVMANISS. ET OPT. S.P.D. 398

Ide quanta in te sit suauitas: duas horas Thirei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebat si firmior esses, vt te Leucadem deportares, vt ibi te plane confirmares. Videbis quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere: quem cum meliuscule tibi esset, B ad me mitteres: sed cogitaui vnas literas Marionem afferre posse, me autem crebras expectare: poteris igitur & facies, si me diligis, vt quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus recte literas dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prętermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo. Nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. Ei te totum trado: malo te paulopòst valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi vt tu valeas: cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens, VII Idus Nouemb.

M.T.C. TIRONI S.P.D. 399

Eptimum iam diem Corcyrę tenebamur. Q. autem pater, & filius Butroti solicitì eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarum: his enim ventis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te & confirma: & cum commode & per C valetudinem & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat: charus omnibus expectatusq; venies. Cura vt valeas, etiam atque etiam Tiro noster. Vale XV Calend. Nouemb. Corcyræ.

M.T.C. ET CIC. MEVS ET FR. ET PATRIS FIL. TIRONI S.P.D. 400

Aulo facilius putaui posse me ferre desiderium tui: sed plane non fero. & q̃q̃ magni ad honorem nostrum interest, quamprimum ad vrbem me venire, tamen peccasse mihi videor, qui a te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, vt prorsus nisi cõfirmato corpore nolles nauigare, approbaui tuum D consiliũ neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin postea q̃ cibum cepisti, videris tibi me posse consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, vt aut tecum ad me quamprimum veniret: aut si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuę fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum: sin intelliges opus esse te Patris conualescendi caussa paulum commorari, nihil me malle, q̃ te valere. Si statim nauigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis, & comites & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis. Vnum illud mi Tiro videto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hæ literæ moueant: quod valetudini tuę maxime conducet, si feceris, maxime obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, vt amemus: amor vt valentem videamus hortatur, desideriũ, vt quamprimum, illud igitur potius. Cura ergo potissimum, vt valeas. De tuis innumerabilibus in me E officiis, erit hoc gratissimum. III Nonas Nouemb. Vale.

M.T.C. TIRONI S.P.D. 401

On queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Aliziam accesseramus. Locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade, aut teipsum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac vt valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Nouemb. Alizia.

Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari & via sit fa- A cile abesse ab iniuria tẽporis. ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον inquit Euripides. Cui tu quã- tum credas nescio. ego certe singulos eius versus, singula testimonia puto. Effice, si me dili gis, vt valeas, & vt ad nos firmus ac valens quamprimum venias. Ama nos, & vale. Q. frater tibi salutem plurimam dicit

M.T. ET C. ET Q. TIRONI S.P.D. 406

NOs a te, vt scis, discessimus ad quartum Nonas Nouembreis, Leucaden venimus ad octauum Idus Nouemb. ad septimum Actium. ibi propter tempestatem ad sextum Idus morati sumus: Inde ad quintum Idus Corcyram bellissime nauigauimus: Corcyræ fuimus vsque ad XVI Calend. Decemb. tem- B pestatibus retenti: ad XII Calend. Decemb. in portum Corcyreorum, ad Cassiodem stadia CXX processimus. Ibi retenti ventis fuimus vsque ad IX Calend. Inter ea qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt: nos eo die cœnati soluimus. Inde austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodemque vento postridie, id erat ad VII Calend. Decemb. hora quarta Brundusium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad V Calend. Decemb. seruus Cnæi Planci Brundusii tandem aliquando mihi a te expectatissimas literas reddidit, datas Idibus Nouemb. quæ me molestia valde leuarunt: vtinam omnino liberassent. Sed tamen Asclapo medicus plane confirmat propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, vt omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui. Scio te o- C mnia facturum, vt nobiscum quamprimum sis. Sed tamen ita velim, vt ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quàm valetudini, reliqua cura. Curio misi, vt medico honos haberetur: & tibi daret quod opus esset: me cui iussisset, curaturum. Equũ & mulum Brundusii tibi reliqui. Romæ vereor, ne ex Calend. Ianuarii magni tumultus sint. Nos agemus omnia modice. Reliquum est, vt te hoc rogem, & a te petam, ne temere nauiges. Solent nautæ festinare quæstus sui caussa. Cautus sis mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris cum Mescinio, caute is solet nauigare: si minus, cum honesto aliquo homine, cuius authoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem prȩstiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam noster Tiro vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale. Salue. D

M.T.C. ET C. TERENTIA, TVLLIA, Q. ET Q. F. TIRONI S.P.D. 407

ETsi opportunitatem operȩ tuȩ omnibus locis desidero, tamen non tam mea quàm tua caussa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conuersa vis est morbi, sic enim scribit Curius: spero te diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modo fac id, quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi vt quamcommodissime conualescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis: festinare B te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculose hyeme nauiges. Ego ad vrbem accessi pridie Nonas Ianuarii: obuiam mihi sic proditum est, vt nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiȩ, vel potius belli. cui cum cuperem mederi, & vt arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex vtraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt omnino. Et ipse Cæsar amicus noster minaces ad Senatum & acerbas literas miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum & prouinciam inuito Senatu teneret, & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Quintus Cassius nulla vi expulsi ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Postea quàm Senatus Consulibus, Prȩtoribus, Tribunis plebis, & nobis, qui Proconsules sumus, nego-

F cium dederat, vt curaremus, ne quid respublica detrimenti caperet: nunquam maiori in periculo ciuitas fuit: nunquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem omnino. Ex hac quoque parte diligentissime comparatur. Id fit auctoritate & studio Pompeii nostri, qui Cęsarem sero coepit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitauit triũphum. Sed Lentulus Consul, quo maius suum beneficium faceret, simulatque expedisset, quæ essent necessaria de republica dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupide: eóque est nostra pluris authoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura vt valeas, literasq́ ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Datum pridie Idus Ianuarii.

M.T.C. TIRONI S.P.D. 408

G

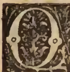

QVo in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium atque vniuersę reipublicæ ex eo scire potes, quòd domos nostras & patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, vt nisi quis deus, vel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. Equidem vt veni ad vrbem, non destiti omnia, & sentire, & dicere, & facere, quę ad concordiam pertinerent: sed mirus inuaserat furor, non solum improbos, sed etiam hos, qui boni habentur, vt pugnare cuperent, me clamante nihil esse bello ciuili miserius. Itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur & oblitus nominis atque honorum suorum, Ariminium, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset. Vrbem reliquimus:
H quàm sapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, vt Pompeius eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se vlteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Nouiano (his enim obtigerunt) traditurum: ad Consulatus petitionem se venturum: neque iam velle absente se, rationem haberi sui: se pręsentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones: sed ita, vt remoueat pręsidia ex his locis, quæ occupauit, vt sine metu de iis ipsis conditionibus Romæ Senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis: non enim honestæ leges imponuntur: sed quiduis est melius, quàm sic esse, vt sumus. Sin ille suis conditionibus stare noluerit, bellum paratum est, eiusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum a suis conditionibus ipse fugerit, tantummodo vt eum intercludamus, ne ad vrbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. Delectus enim magnos
I habebamus: putabamusq́ illum metuere, si ad vrbem ire coepisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas, præter Transpadanos: ex Hispaniáque sex legiones, & magna auxilia Afranio & Petreio ducibus habet a tergo, videtur, si insaniet, posse opprimi, modo vt vrbe salua. maximam autem plagam accepit, quòd is, qui summam authoritatem illius exercitus habebat, Titus Labienus, socius sceleris esse noluit: reliquit illum, & nobiscũ est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ pręsum à Formiis. Nullum maius negocium suscipere volui, quò plus apud illum meæ literæ cohortationésque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video me castris & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quòd Dolobella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse
K volui, quę caue te perturbent, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cũ amantissimum mei cognoui, tum etiam valde tui studiosum, diligentissime te commendaui, vt & valetudinis tuæ rationem haberet, & nauigationis, & totum te susciperet ac tueretur: quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est suauissime. Tu quãdo eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maxime operam & fidelitatem desideraui tuam, caue festines, aut committas, vt aut æger, aut hyeme nauiges. Nunquam ego sero te venisse putabo, si saluus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quàm M. Volusius, à quo tuas literas accepi: quod non mirabar: neque enim meas puto ad te literas tanta hyeme perferri. Sed da operam vt valeas: & si valebis, cum recte nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia & Tullia Romę. Cura vt valeas. IIII Calend. Febr. Capua.

Go vero cupio te ad me venire, sed viam timeo: grauissime ægrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es, graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, si qua culpa commissa est. Iam ad biduũ quod fueris in via, dum in Cumanum veneris, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Phormiano ad III Calend. esse volo. Ibi te vt firmum offendam, mi Tiro effice. Literulæ meæ, siue nostrę tui desiderio oblanguerunt. Hæc tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paululũ sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scribebam: hilare & libenter ei cupienti audire nostra dixi, sine te omnia muta esse. Tu musis nostris para vt operas reddas: nostra ad dictã diẽ fient. Do cui enim te fides ἄτιμον quod haberet. fac plane vt valeas, nos ad summum. Vale. XIIII B Calend. Ianuarii.

M.T.C. TIRONI S.P.D. 410

Egypta ad me venit pridie Idus Aprilis. Is enim mihi nunciauit te plane febri carere, & belle habere: tamen quòd negauit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eò magis quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum solicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi tibiq; conseruandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scripta iam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus literulis: nec C mirum, tam graui morbo. Ego ad te Aegyptam misi, quòd nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere, vt is tecum esset: & cum eo cocum, quo vterere. Iterum vale.

M.T.C. TIRONI S.P.D. 411

Ndricus postridie ad me venit, quàm expectarem. Itaque habui noctem plenam timoribus ac miseriis. Tuis literis nihilo sum factus certior, quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione literisque omnibus careo: quas antè quàm te videro, attingere non possum. Medico mercedis quantum poscit, promitti iubeto: id scripsi ad Mumium. Audio te animo angi, & medicum dicere ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno D tuas literas humanitatemq;, propter quam mihi es charissimus. Nunc opus est te animo valere vt corpore possis. Id cum tua, tum mea caussa facias a te peto. Acastum retine, quò commodius tibi ministretur. Conserua te mihi: dies promissorum adest: quem etiam repręsentabo, si adueneris. Etiam atq; etiam vale. III Idus Aprilis.

M.T.C. TIRONI S.P.D. 412

Mnia à te data mihi putabo, si te valentem videro. Sũmma cura expectabam aduẽtum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, vt valeas: & cum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IIII Idus Aprilis.

Q. C. M. CICERONI FRATRI S.P.D. 413

E

E Tirone mi Marce, ita te meumq; Ciceronem, & meam Tulliolam, tuũq; filium videam, vt mihi gratissimum fecisti, cum eum indignum illa fortuna, nobis amicum, quàm seruum esse maluisti. Mihi crede, tuis & illius literis perlectis, exilui gaudio, & tibi ago gratias & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas est tantæ voluptati, quantæ esse in isto hęc eadem bona debẽt, additis literis, sermonibus, humanitate, quę sunt his ipsis commodis potiora! Amo te omnibus equidem de maximis caussis, verumetiam propter hanc, vel quòd mihi sic, vt debuisti, nunciasti. Te totum in literis vidi. Sabini pueris & promisi omnia & faciam. Vale.

ex silentio mearum literarum. Vehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione acceptisse excusationem. Gratos tibi opraros'q esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito mi dulcissime Tiro: prestabo'q & enitar, vt in dies magis magis'q haec nascens de me du plicetur opinio. Quare quòd polliceris re buccinatorem fore existimationis meae, firmo id constanrique animo facias licet. tantum enim mihi dolorem cruciatum'q attulerunt errata aetatis meę, vt non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreat. A
Cuius re solicitudinis & doloris participem fuisse notum, exploratum'q est mihi: nec id mirum. nam cum omnia mea caussa velles mihi successa, tum etiam tua: socium enim re meorum commodorum esse volui. Quod igitur tum ex me doluisti, nunc vt duplicetur tuum ex me gaudium, prestabo. Crarippo me scito non vt discipulum, sed vt filium esse coniunct issimum. nam cum & audio illum libenter, tum etiam eius propriam suauitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctisque saepenumero partem: exoro enim vt mecum B
quamsaepissime coenet. Hac inrroducta consuetudine saepe inscientibus nobis & coenantib⁹ obrepit, sublata'q seueritare philosophiae, humanissime nobiscum iocatur. Quare da operam, vt hunc talem, tam iucundũ, tam excellentem virũ videas quãprimum. Nam quid ego de Bruto dicam? quem nullo rempore à me patior discedere: cuius cum frugi seuera'q est vita, tum etiam iucundissima coniunctio. non est enim seiunctus locus a philologia, & quotidiana συζητέσια. Huic ego locum in proximo conduxi, & vt possum, ex meis angustiis illius sustenro renuitarem: praeterea declamitare grece apud Cassium institui: latine autem apud Brutum exerceri volo. Vtor familiaribus & quotidianis conuictoribus, quos secum Mitylenis Crarippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates princeps Atheniensium, & Leonides, & horũ caeteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς.
De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione vtilis: sed C
omnia postposui, dummodo praeceptis patris parerem: διαῤῥήδην enim scripserat, vt eum dimitterem statim. tergiuersari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. Tuum tamen studium & consilium gratum acceptum'q est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quàm soleas esse occupatus. Emisse te praedium vehementer gaudeo, feliciter'q tibi rem istam euenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari noli mirari: eodem enim fere loco, tu quoque emisse te, fecisti me certiorem. Habes vbi deponendae sint vrbanitates: rusticus Romanus factus es. Cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundissimum conspectum propono, videor videre emenrem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia seruantem ex mensa secunda semina. Sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, aeque ac tu, doleo. Sed noli dubitare mi Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me, presertim cum sciam communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis quod tibi curae fuit, est mihi gratum. Sed peto à te, vt quamcelerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Grecus: multum enim mihi eripitur operae in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, vt valeas, vt vnà συμφιλολογεῖν possimus. Antherum tibi commendo. Vale. D

M.T.C. TIRONI S.P.D. 419

Peto ex tuis literis tibi melius esse: cupio certe. Cui quidem rei omni ratione cura vt inseruias: & caue suspiceris contra voluntatem meam te facere, quòd non sis mecum: mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuę seruire, quàm meis oculis & auribus. Etsi enim & audio te, & video libenter: tamen hoc multo erit, si valebis, iucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis: vna omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, vt facis. Tertia aderit modo ne Publi⁹ rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit: sed nunc plane Bilienus est. Itaque te do vicarium: tu eum obseruabis. Etsi veruntamen de illis, nosti caetera. Sed tamen si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, vt mihi nascatur epistolae argumentũ, & vt tuas quamlongissimas literas legam. Cura mi Tiro, vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale. B

F **M.T.C. TIRONI S.P.D.** 420

TV, vero confice professionem, si potes. etsi hæc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat. Veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, vt loqui non possit. Antonius de lege quid egerit liceat modo rusticari, ad Bithinicum scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Etsi Atticus noster, qui quondam me commoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt quibus pręsidiis philosophię septus sim: & hercle, quòd timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonii inueteratam sine vlla offensione amicitiam retinere sane volo, scribamq; ad eum, sed non antè, quàm te videro. nec tamen te auoco a syngrapha. cras expecto Leptam. etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis vtendum est. Vale.

G **M.T.C. TIRONI S.P.D.** 421

ETsi mane Harpalum miseram, tamen cum haberem cui recte darem literas, etsi noui nihil erat, iisdem de rebus volui ad te sæpius scribere, non quia diffiderem diligentiæ tuæ, sed rei magnitudo me mouebat. Mihi prora & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit a me tui dimittendi, vt rationes nostras explicares. Offilio & Aurelio vtique satisfiat: à Flamma si non potes omnem partem, aliquam velim extorqueas. In primisq;, vt expedita sit pensio Calend. Ian. de attributione conficies: de repręsentatione videbis. De domesticis rebus hactenus, de publicis omnia mihi certa, quid Octauius? quid Antonius? quę hominū opinio? quid futurum putes? ego vix teneor, qui accurram. Sed literas tuas expecto, & scito
H Balbum, tum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hircium. Puto vtrunque ad aquas Semas. Quid egerint Dolabellæ procuratores, fac vt admoneantur, appellabis etiam Appiam. Vale.

CICERO FIL. TIRONI S.P.D. 422

ETsi iusta & idonea vsus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id ne sępius facias rogo: nam etsi de reip. rumoribus & nūciis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quauis minima re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cum in primis tuas desiderem literas, noli committere, vt excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum. Vale.

I **Q. CICERO TIRONI S.P.D.** 423

VErberaui te cogitationis tacito duntaxat conuicio, quòd fasciculus alter ad me iam sine tuis literis perlatus est. Non potes effugere huius culpæ pœnam, te patrono. Marcus est adhibendus: isq; diu & multis lucubrationibus commenta oratione. vide vt probare possit, te non peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inaneis aliquæ fuisse, quę furtim essent exsiccatę: sic tu etiam si quid scribas non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quęsiuisse videaris. Valde enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nunciantur. Ama nos & vale.

K **Q. C. TIRONI S.P.D.** 424

MIrificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti. Nam quę parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione, ea tu sine assentatione vt erant, ad me scripsisti, & maxime de Consulibus designatis: quos ego penitus noui libidinum & lāguoris effœminatissimi animi plenos: qui nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab vniuerso naufragio periculum est. Incredibile est, quę ego illos scio oppositis Gallorum castris in æstiuis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis aut priuatis consiliis munienda. Nam isti, vix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, vt dixi, fero oculis. Ego vos ad IIII Calend. videbo: tuosq; oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dissauiabor. Me ama. Vale.

M.T.C. EPIST. FAM. FINIS.

M.T.C. EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER. A

M.T.C. MARCO BRVTO S. 1

LODIVS Trib.pl.designatus valde me diligit, vel vt ἐμφατικώτερον dicam, valde me amat. Quod cum mihi ita persuasum sit, nõ dubito (bene enim me nosti) quin illum quoq; iudices a me amari. Nihil eñ mihi minus hominis videtur, q̃ non respondere in amore iis a quib⁹ prouocere. Is mihi visus est suspicari, nec sine magno meo quidem dolore, aliquid a suis, vel per suos potius inimicos ad te esse delatū, quo tuus anim⁹ a se esset alienior. Nõ soleo mi Brute (quod tibi notum esse arbitror) temere affirmare B de altero. Est eñ periculosum propter occultas hominū voluntates, multiplicesq; naturas. Clodii animum perspectum habeo, cognitum, iudicatum, multa eius indicia, sed ad scribendū non necessaria. Volo enim hoc testimonium tibi videri potius q̃ epistolam. Auctus Antonii beneficio est, eius ipsius beneficii magna pars a te est. Ita eum saluis nobis vellet saluum. In eum autem locū rem adductam intelligit (est enim vt scis, minime stultus) vt vtriq; salui esse non possint. Itaq; nos mauult. De te vero amicissime & loquitur & sentit. Quare, si quis secus ad te de eo scripsit, aut si coram locutus est, peto a te etiam atq; etiam, mihi vt potius credas, qui & facilius iudicare possum, q̃ ille nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima, ciuemq; talem, qualis & prudentissimus, & fortuna optima esse debet. Vale. C

M.T.C. MARCO BRVTO S. 2

Cripta & obsignata iam epistola literæ mihi redditæ sunt a te, plenę rerū nouarum, maximeq; mirabiles, Dolabellā quinq; cohortes misisse in Chersonnesum. Adeo ne copiis abundat, vt iis qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinq; aūt cohortibus quid se nā facturū arbitratus est, cū tu eo quinq; legiones, optimū equitatū, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes spero iā tuas esse, qm̃ latro ille tā fuit demēs: & tuū cõsiliū vehemēter laudo, q nõ prius tuū exercitū Apollonia Dyrrhachioq; mouisti, q̃ de Antonii fuga audisti, Bruti eruptione, Po. Ro. victoria. Itaq; quod scribis postea statuisse te ducere exercitū in Chersonnesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperiū P.R. facis ex tua dignitate, & e repub. Quod scribis de seditione, q̃ facta est in legione D quarta de Antoniis, quod dicā in bonam partē accipias, magis mihi probatur militū seueritas, q̃ tua. Te beneuolentiā exercitus, equitūq; expertū esse vehemēter gaudeo. De Dolabella, vt scribis, si quid habes noui, facies me certiorē: in quo valde delector me ante prouidisse, vt tuū iudiciū liberū esset cū Dolabella belli gerēdi, & id valde pertinuit, vt ego tū intelligebā, ad rēp. vt nūc iudico, ad dignitatē tuā. Quod scribis, me maximo ocio egisse, vt insectarer Antonios, idq; laudas, credo ita videri tibi, sed illam distinctionē tuā nullo pacto probo. Scribis eñ acrius prohibēda bella ciuilia esse, q̃ in superatos iracundiā exercendā. Vehemēter a te Brute dissentio, neq; clementiæ tuę cõcedo, sed salutaris seueritas vincit inanem speciē clemētię. Q; si clemētes esse voluerimus, nunq̃ deerunt bella ciuilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idē, quod Plautinus pater in Trinūmo, Mihi quidem ætas acta ferme est, tua istuc refert maxime. Opprimemini (mihi crede) Brute, ni prouideritis. Neq; eñ po E pulum semper eundem habebitis, neq; Senatum, neq; Senatus ducē. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta, nihil potest esse verius. XIIII. Calend. Maii. Vale.

M.T.C. MARCO BRVTO S. 3

Ostræ res meliori loco videbātur. Scripta eñ ad te certo scio, q̃ gesta sunt, qualeis tibi sępe scripsi Consules, tales extiterunt. Cæsaris vero pueri mirifica indoles virtutis, vtinā tā facile eū florentē & honoribus & gratia regere ac tenere possimus, q̃ facile adhuc tenuimus. Est oino illud difficili⁹, sed tñ nõ diffidimus. Persuasum enim adolescēti, & maxime p me, eius opa nos esse saluos: & certe, nisi is Antonium ab vrbe auertisset, periissent omnia.

F Triduo vero aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa ciuitas
tota ad te secum coniugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad XII. Calend. Maii te
huc venire, q̃ se ad te ire malebat. Quo quidẽ die magnorum meorum laborum, multarũq;
vigiliarum fructum cepi maximum, si modo est aliquis fructus ex solida, veraq; gloria. Nã
tantæ multitudinis, quantam capit vrbs nostra, concursus est ad me factus: ea cum vsq; in
Capitolium deductus, maximo clamore atq; plausu in rostris collocat⁹ sum. Nihil est in me
inane, neq; debet. Sed tamen omnium ordinum cõsensus, gratiarũ actio, cõgratulatioq; me
commouet, propterea ꝙ popularem me esse in populi salute præclarum est. Sed hæc te ma-
lo ab aliis audire: me velim de tuis rebus consiliisq; facias diligentissime certiorem. Illudq;
consideres, ne tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic Po. Ro. nullos vnq̃
hosteis digniores omni supplicio fuisse, q̃ eos ciueis, qui hoc bello contra patriam arma ce-
G perunt: quos quidem ego omnibus sententiis vlciscor, & persequor omnibus bonis appro-
bãtibus. Tu quid de hac re sentias, tui iudicii est. Ego sic sentio, triũ fratrum vnam & eãdẽ
esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed dũtaxat bonos amisimus. Hircius quidem in
ipsa victoria occidit, cum paucis diebus magno prælio ante vicisset. Nã Pansa fugerat vul
neribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostiũ Brutus persequitur, & Cæsar. Ho
stes autem omnes iudicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaq; id Senatuscõsultum ple
riq; interpretantur etiam ad tuos, siue captiuos, siue deditirios pertinere. Equidẽ nihil dis-
serui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem, ꝙ ita statueram, a te cognoscere
causam eius Senatum oportere. X. Calend. Maii. Vale.

M. BRVTVS M. T. CICERONI S. 4

Vanta sim lætitia affectus cognitis rebus Bruti nostri & Consulum, faci
lius est tibi existimare, q̃ mihi scribere. Cum alia laudo & gaudeo accidis-
se, tum ꝙ Bruti eruptio nõ solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad
victoriam adiumento. Quod scribis trium Antoniorum vnam atq; eãdẽ
causam esse, quid ego sentiam, mei iudicii esse statuo nihil, nisi hoc: Senat⁹
aut Po. Ro. iudiciũ esse de his ciuib⁹, qui pugnantes nõ interierint. At hoc
ipsum inquies inique facis, qui hostilis animi in rempub. homines ciueis appelles. immo iu-
stissime. Quod enim nondum Senatus censuit, nec Po. Ro. iussit, id arroganter non præiudi-
co, neq; reuoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, ꝙ ei quẽ me occidere res non
coegit, neque crudeliter quicq̃ eripui, neq; dissolute quicq̃ remisi: habuiq; in mea potestate,
quoad bellum fuit. Multo quidem honestius iudico, magisq; quod concedere possit respub.
I miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potẽtibus. quæ cupiditatem &
& arrogantiam incẽdere possint. Qua in re Cicero vir optime ac fortissime mihiq; merito,
& meo nomine & reipub. charissime, nimis credere videris spei tuæ, statimq;, vt quisq; ali-
quid recte fecerit, omnia dare ac permittere, quasi non liceat traduci ad mala cõsilia corru-
ptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, prę-
sertim de communi salute: facies tamẽ quod tibi visum fuerit, etiam ego, cum me docueris.
Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antoniũ gauisi simus, neu sem-
per primi cuiusq; mali excidendi causa sit, vt aliud renascatur illo peius. Nihil iam neq; opi
nantibus aut patientibus nobis aduersi euenire potest, in quo nõ cum omnium culpa, tum
prçcipue tua futura sit, cuius tantã auctoritatẽ Senatus, ac Po. Ro. nõ solũ esse patitur, sed
etiam cupit, quanta maxime in libera ciuitate vnius esse potest: quam tu non solũ bene sen-
tiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudẽtia porro, quę tibi superest, nulla abs te desi-
K deratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abunde adsunt, vt cum quoli-
bet antiquorũ cõparari possint tuę virtutes. Vnum hoc grato animo, liberaliq; profectũ,
cautiorẽ ac moderatiorẽ liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiq̃ dare debet, quod
male cogitãtibus exemplo, aut prçsidio sit. Itaq; timeo de Consulatu, ne Cæsar tuus altius
se ascendisse putet decretis tuis, q̃ inde, si Consul factus sit, descẽsurum. Q; si Antonius ab
alio relictũ regni instrumentũ occasionem regnãdi habuit, quonã animo fore putas, si quis
auctore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia quęlibet concupiscere pos
se? Quare tum & facilitatem & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratũ habere cœpe-
ro Cæsarem honoribus quos acceperit, extraordinariis fore cõtentũ. Alienę igitur inquies,
culpæ me reũ facies? prorsus alienæ, si prouideri potuit, ne existeret. quod vtinam inspecta-

te possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te Consulem factum audiuimus. Tum A
vero incipiam proponere mihi rempub. iustam, & iam suis nitentem viribus, si istuc videro.
Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idibus Maiis, ex castris. Vale.

M.T.C. MARCO BRVTO S. 5

D quintum Calend. Maii, cum de iis qui hostes iudicati sunt bello per-
sequendis sententiæ dicerentur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, & vt
Cassius persequeretur Dolabellam. Cui cum essem assensus, decreui hoc
amplius, vt tu, si arbitrarere vtile fore, & e rep. esse, persequerere Dola-
bellã bello. Si minus id commodo reipub. facere posses, siue non existima-
res e repub. esse, vt in iisdem locis exercitum contineres. Nihil honorifi-
centius potuit facere Senatus, q̃ vt tuum esset iudicium, quid tibi maxime conducere reip.
videretur. Equidem sic sentio, si manum habet, si castra, si vbi cõsistat vspiam Dolabella, ad B
fidem & ad dignitatẽ tuã pertinere eum persequi. De Cassii nostri copiis nihil sciebamus:
neq; enim ab ipso vllæ literę, neq; nunciabatur quicq̃, quod pro certo haberemus. Quanto-
pere autem intersit opprimi Dolabellam, profecto intelligis, tum vt sceleris pœnas persol-
uat, tum ne sit, quo se latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. Atq; hoc mihi iam an-
tè placuisse, potes ex superioribus meis literis recordari: q̃q̃ tũ & fugæ portus erat in tuis
castris, & subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati (vt spero) periculis, in
Dolabella opprimendo occupati esse debemus. Sed hæc cogitabis diligentius, statues sapiẽ-
ter. Facies nos, quid constitueris, & quid agas (si tibi videbitur) certiores. Ciceronem nostrũ
in vestrum collegium cooptari volo. Existimo omnino absentium rationem sacerdotũ comi-
tiis posse haberi. nam etiam factum est antea. C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege
Domitia factus est Augur: nec quo minus id postea liceret, vlla lex sanxit. Est etiam in lege C
Iulia, quæ lex est de sacerdotiis proxima, his verbis, Qui petit, cuiusuis ratio habebit. Aper-
te indicat posse rationem haberi, etiam non pręsentis. Hac de re scripsi ad eum, vt tuo iu-
dicio vteretur, sicut in rebus omnibus. Tibi autem statuendum est de Domitio & de Cato-
ne nostro. Sed q̃uis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus facilio-
ra. Q; si statueris in Asiam tibi eundum, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas.
Omnino Pansa viuo celeriora omnia putabamus. Statim enim Collegam sibi subrogasset:
deinde ante Pętoria Sacerdotum comitia fuissent: Nunc per auspicia longam moram vi-
deo. Dum enim vnus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire nõ possunt. Ma-
gna sane perturbatio. Tu tota de re quid sentias, velim me facias certiorem. III. Nonarum
Maii. Vale.

M. BRVTVS M. T. CICERONI S. 6 D

Oli expectare, dum tibi gratias agam: iampridem hoc ex nostra necessitu-
dine, quæ ad summam beneuolẽtiam peruenit, sublatum esse debet. Filius
tuus a me abest, in Macedonia congrediemur. Iussus est enim Ambraciam
ducere equites per Thessaliam, & scripsi ad eum, vt mihi Heracleam oc-
curreret. Cum eum videro (quoniam nobis permittis) communiter con-
stituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem hono-
ris. Tibi Glicona medicum Pansę, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligẽ-
tissime commendo. Audimus eum venisse in suspicionem Torquato de morte Pãsæ, custo-
dirię; vt parricidam. nihil minus credendum est. Quis enim maiorem calamitatem morte
Pansæ accepit? præterea est modestus homo, & frugi, quem ne vtilitas quidem videatur im-
pulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidem valde rogo (nam Achilleus noster non minus B
q̃ æquum est laborat) eripias eum ex custodia, conserues q;. Hoc ego ad meum officiũ pri-
uatarum rerum æque atq; vllam aliam rem pertinere arbitror. Cum has ad te scriberẽ li-
teras, ab Satrio Legato Caii Trebonii reddita est mihi epistola, a Tullio, & Deiotaro Dola-
bellam cæsum, fugatumq; esse. Græcam epistolam tibi misi Cycherei cuiusdam ad Satrium
missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariã, sum-
psit te iudicem: rogo te Cicero, & Flauius rogat, rem conficias. quin ei qui Flauiũ fecit hę-
redem, pecuniam debuerit ciuitas. non est dubium, neq; Dyrrachini insiciantur, sed sibi do-
natum æs alienum a Cæsare dicunt. Noli pati a necessariis tuis necessario meo iniuriam
fieri. XVII. Calendarum Iunii, ex castris ad imam Candauiam.

M. BRVTVS M. T. CICERONI S. 7

Ibulus q̃ charus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, q̃ tu, cuius tantæ pro repub. contentiones, solicitudinesq́ sunt fueruntq́. Itaque vel ipsius virtus, vel nostra necessitudo debet cõciliare te illi, quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. Voluntas enim te mouere debet nostra, si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. Is Pansæ locum petere constituit, eam nominationem a te petimus: neq; coniunctiori dare beneficium, q̃ nos tibi sumus, neq; digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio & Apuleio quid attinet ad me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Apuleium vero tu tua auctoritate sustinere debes. Sed Apuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulũ noli dimittere ex sinu tuo tantum iam virum, ex quanto (crede mihi) potest euadere, qui G vestris paucorum respondeat laudibus. Vale.

M. T. C. MARCO BRVTO S. 8

Vltos tibi commendo, & commendẽ necesse est. optimus enim quisq; vir & ciuis sequitur iudicium tuum: tibiq́ omnes fortes viri nauare operam & studium volunt: nec quisq̃ est, quin ita existimet, meam apud te, & gratiam & auctoritatem valere plurimum. Sed C. Nasenniũ municipẽ Suessanum tibi ita commendo, vt neminem diligentius. Cretensi bello Metello Imperatore octauum principem duxit: postea in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore cum reipub. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus vellet per te aliquid auctoritatis assumere. Fortem virum Brute tibi commendo, frugi hominem, & si quid ad rem pertinet etiam locupletem. Pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, vt merito tuo mihi gratias agere possit. Vale.

M. T. C. MARCO BRVTO S. 9

Vngerer officio, quo tu functus es in meo luctu, teq; per literas cõsolarer, nisi scirem his remediis, quibus meum dolorem tu leuasses, te in tuo non egere, ac velim facilius, q̃ tunc mihi, nunc tibi tute medeare. Est enim alienum tanto viro, vt es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. Me quidem tum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua, a nimio mœrore deterruit. Cum enim mollius tibi ferre viderer, q̃ deceret virum, præsertim eum qui alios cõsolari soleret, accusasti me per literas grauioribus verbis quàm tua consuetudo ferebat. Itaq; iudicium tuum magni æstimans, idq́ veritus, me ipse collegi, I & ea quę didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua auctoritate addita. Ac mihi tũ Brute officio solum erat & naturæ: tibi nunc populo, & scenæ (vt dicitur) seruiendum est. Nam cum in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac pene gentium coniecti oculi sint, minime decet, propter quem fortiores cęteri sumus, eum ipsum animo debilitatũ videri. Quamobrem accepisti tu quidẽ dolorẽ (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui vulnere. ne id ipsum carere omni sensu doloris, sit miserius, q̃ dolere: sed vt modice, cæteris vtile est, tibi necesse est. Scriberẽ plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumq́ exercitum expectamus: sine quo, vt reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore. De tota repub. plura scribam, & fortasse iã certiora his literis, quas Veteri nostro cogitabam dare. Vale.

MT. C. MARCO BRVTO S. 10

K
Vllas adhuc a te literas habebamus, ne famam quidem, quæ declararet te cognita Senatus auctoritate in Italiam adducere exercitum: quod vt faceres, idq́ maturares, magnopere desiderabat respu. Ingrauescit eñ in dies intestinum malum, nec externis hostibus magis q̃ domesticis laboramus, qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frangebantur. Erectior Senatus erat, non sententiis solũ nostris, sed etiam cohortationibus excitatus. Erat in Senatu satis vehemens & acer Pãsa, cum in cæteros huius generis, tum maxime in socerum: cui Consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. Bellum ad Mutinam gerebatur, nihil vt in Cæsare reprehenderes, nonnulla in Hircio. huius belli fortuna, vt in secundis, fluxa: vt in aduersis, bona: erat victrix respub. cæsis Antonii copiis, ipso expulso a Bruto. Deinde ita multa peccata, vt quodammodo victoria excideret e manibus; per-

territos, inermes, saucios non sunt nostri duces persecuti: datumq; Lepido tempus est, in A
quo leuitatem eius sæpe perspectã maioribus in malis experiremur. Sunt exercitus boni, sed
rudes Bruti & Planci. Sunt fidelissima & maxima auxilia Gallorũ, sed Cęsarem meis consi-
liis adhuc gubernatum, pręclara ipsum indole, admirabiliq; constantia, improbissimis literis
quidã, fallacibusq; interpretibus ac nunciis impulerunt in spem certissimã Cõsulatus. Quod
simulatq; sensi, neq; ego illum absentẽ literis monere destiti, nec accusare pręsentes eius ne-
cessarios, qui eius cupiditati suffragari videbantur, nec in Senatu sceleratissimorum consilio
rum fontes aperire dubitaui: nec vero vlla in re memini, aut Senatum meliorem, aut magi-
stratus. Nunq̃ enim in honore extraordinario potẽtis hominis, vel potentissimi potius (qñ
quidẽ potẽtia iã in vi posita est & armis) accidit, vt nemo Trib. pl. nemo alio magistratu, ne
mo priuatus auctor existeret. Sed in hac constantia atq; virtute, erat tamen solicita ciuitas.
Illudimur enim Brute, tum militum deliciis, tum Imperatoris insolentia: tantum quisq; in B
repub. posse postulat, quantum habet virium: non ratio, non modus, non lex, non mos, non of
ficium valet, non iudicium, non existimatio ciuium, non posteritatis verecundia. Hæc ego
multo ante prospiciens fugiebam ex Italia, tum cum me vestrorum edictorum fama reuo-
cauit. Incitasti vero tu me Brute Veliæ. quanquam enim dolebam in eam me vrbem ire, a
qua tu fugeres, qui eam liberauisses, quod mihi quoq; quondam acciderat periculo simili, cã
su tristiore, perrexi tamen, Romamq; perueni, nulloq; pręsidio quatefeci Antonium, con-
traq; eius arma nefanda, pręsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio & auctoritate firmaui:
qui si steterit idem, mihiq; paruerit, satis videmur habituri pręsidii: sin autem impiorũ con
silia plus valuerint q̃ nostra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum sustine-
re, spes omnis est in te. Quamobrem aduola obsecro, atq; eam remp. quam virtute atq; ani-
mi magnitudine magis q̃ euentis rerum liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad C
te futurus est. Hortare idem per literas Cassium. Spes libertatis nusq̃, nisi in vestrorum ca-
strorum præsidiis est. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc ado
lescentis pręsidium equidem adhuc firmum esse confido: sed ita multi labefactant, vt ne mo
ueatur, interdum extimescam. Habes totum reip. statum, qui quidem tum erat, cum has li-
teras dabam. Velim deinceps meliora sint: sin aliter fuerit (quod dii omen auertant) reip. vi
cem dolebo, quæ immortalis esse debeat: mihi quidem aliquantulum reliqui est.

MARCVS BRVTVS CICERONI S.D. 11

VEteris Antistii talis animus est in rempub. vt non dubitem, quin in Cęsare
& Antonio se pręstaturus fuerit acerrimum propugnatorem communis li
bertatis, si occasioni potuisset occurrere. Nam qui in Achaia congressus
P. Dolabella milites atq; equites habente, quoduis adire periculum ex insi D
diis paratissimi ad omnia latronis maluerit, quàm videri aut coactus esse
pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo atq; improbissimo,
is nobis vltro pollicitus est, & dedit XX HS ex sua pecunia: & quod multo charius est, seip-
sum obtulit & coniunxit. Huic persuadere cœpimus, vt Imperator in castris remaneret,
remq; publicam defenderet: statuit id sibi, quoniam exercitum dimisisset, statim vero redi-
turum ad nos confirmauit legatione suscepta, nisi Prætorum comitia habituri essent Con-
sules. Nam illi ita sentienti de rep. magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis
suæ. Cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modo iudicarint hunc exercitum esse
vtilem reip. tibi tanto gratius, quanto maiore & animo gloriaq; libertatem nostram defen-
dis & dignitatem: si contigerit nostris consiliis exitus, quem optamus, perfuncturus es. Ego
etiam mi Cicero proprie familiariterq; te rogo, vt Veterẽ ames, velisq; esse q̃amplissimum: E
qui etsi nulla re deterreri a proposito potest, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaq; po-
terit, quo magis amplexetur ac tueatur iudicium suum: & mihi gratissimum erit. Vale.

M.T.C. MARCO BRVTO S.P.D. 12

ETsi daturus eram Messalę Coruino continuo literas, tamen Veterem no-
strum ad te sine literis meis venire nolui. Maximo in discrimine resp. Bru-
te versat, victoresq; rursus decertare cogimur: id accidit Marci Lepidi scele
re & amentia. Quo tempore, cũ multa propter eam curam, quam pro rep.
suscepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius q̃ me non posse matris tuæ
precibus cedere, non sororis. Nam tibi (quod mihi plurimi est) facile me

F satisfacturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat caussa Lepidi distingui ab Antonio, omniumq; iudicio etiam durior erat: quòd cum honoribus amplissimis a Senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis antè diebus præclaras literas ad Senatum misisset, repente non solum recepit reliquias hostium, sed bellum acerrimum terra mariq; gerit, cuius exitus qui futurus sit incertum est. Itaq; cum rogamur, vt misericordiam liberis eius impertiamur, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si (quod Iupiter omen auertat) pater puerorum vicerit, subeunda nobis sint. Nec vero me fugit, quàm sit acerbum parentum scelera filiorum pœnis lui. Sed hoc præclare legibus comparatum est, vt charitas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet. Itaque Lepidus crudelis in liberos, non is qui Lepidum hostem iudicat. Atque ille, si armis positis de vi damnatus esset, quo in iudicio certe defensionem non haberet, eandem calamitatem subirent liberi bonis publicatis, quanquam G quod tua mater & soror deprecatur pro pueris, id ipsum & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denunciant. Itaque maximam spem hoc tempore habemus in te atque exercitu tuo. Tum ad reipublicę summam, tum ad gloriam & dignitatem tuam vehementer pertinet te in Italiam, vt ante scripsi, venire quamprimum. Eget enim vehementer cum viribus tuis, tum etiam consilio respublica. Veterem pro eius erga te beneuolentia, singularique officio libenter ex tuis literis complexus sum, eumq; esse tui, tum reipublicę studiosissimum amantissimumq; cognoui. Ciceronem meum propediè, vt spero, videbo: tecum enim illum, & te in Italiam celeriter esse venturum confido. Vale.

M. BRVTVS M.T. CICERONI S.D. 13

H DE Marco Lepido vereri me cogit reliquorum timor: qui si eripuerit se nobis quod velim temere atq; iniuriose de illo suspicati sint homines, oro atq; obsecro te Cicero necessitudinem nostram, tuamq; in me beneuolentiam obtestans, sororis meæ liberos obliuiscaris esse Lepidi filios, meq; his in patris locum successisse existimes. Hoc si a te impetro, nihil profecto dubitabis pro his suscipere. Aliter alii cum suis viuunt, nihil ego possum in sororis meæ liberos facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officium. Quid vero aut mihi tribuere boni possunt, si modo digni sumus, quibus aliquid tribuatur, aut ego matri ac sorori, puerisq; illis præstaturus sum, si nihil valuerit apud te: reliquumq; Senatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus? Scribere multa ad te neque possum præ solicitudine ac stomacho, neque debeo. Nam si in tanta re, tamq; necessaria verbis mihi opus est ad te exci I tandum & confirmandum, nulla spes est, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces, intuere meipsum, qui hoc a te vel a Cicerone coniunctissimo homine priuatim, vel à Consulari tali viro remota necessitudine priuata impetrare debeo. Quid sis facturus, velim mihi quamprimum rescribas. Calend. Quintil. ex Castris. Vale.

M.T.C. MARCO BRVTO S.D. 14

BReueis tuę literę, breueis dico, immo nullæ: tribus ne versiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius, & requiris meas. Quis vnquam ad te tuorum sine meis venit? Quę autem epistola non pondus habuit? Quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas K arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam: recte id quidem, sed hæc quoq; debuit esse plenior. Ego autem cũ ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios literasq; ad Ciceronem, vt etiam si in Italiam venisset, ad te rediret. Nihil enim mihi iucundius, nihil illi honestius. quanquam aliquoties ei scripseram sacerdorum comitia mea summa contentione in alterum annum esse reiecta: quod ego cum Ciceronis caussa elaboraui, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum, quod ad te etiam scripseram. Videlicet cum illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni studio a te mi Brute contendo, vt Ciceronem meum ne dimittas, tecumq; adducas: quod ipsum, si rempublicam cui susceptus es respicis, tibi iam iamq; faciendum est. renatum enim bellum est: idq; non paruo scelere Lepidi. Exer-

citus autem Cęſaris, qui erat optimus, non modo nihil prodeſt, ſed etiam cogit exerci- A
tum tuum flagitari: qui ſi Italiam attigerit, erit ciuis nemo (quem quidem ciuem appella-
ri fas ſit) qui ſe non in tua caſtra conferat. etſi Brutum præclare cum Planco coniunctum
habemus, ſed non ignoras quàm ſint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus
pręliorum. Quinetiam ſi, vt ſpero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui conſilij
tuęq; auctoritatis res deſiderabit. Subueni igitur per deos, idq; quamprimum tibi perſua-
de, non te Idibus Martiis, quibus ſeruitutem a tuis ciuibus repuliſti, plus profuiſſe patrię,
quàm ſi mature veneris profuturum. II Iduum Quint. Vale.

M.T.C. MARCO BRVTO S.D. 15

MEſſalam habes. Quibus igitur literis tam accurate ſcriptis aſſequi poſſum B
ſubtilius, vt explicem quæ gerantur, quęq; ſint in repub. quàm tibi is ex-
ponet, qui & optime omnia nouit, & elegantiſſime expedire & deferre ad
te poteſt? Caue enim exiſtimes Brute. quanquam non eſt neceſſe ea me ad
te, quæ tibi nota ſunt, ſcribere: ſed tamen tantam omnium laudum ex-
cellentiam non queo ſilentio præterire. Caue putes probitate, conſtantia,
cura, ſtudio reipublicę quicquam illi eſſe ſimile, vt eloquentia qua mirabiliter excellit, vix
in eo locum ad laudandum habere videatur. quanquam in hac ipſa ſapientia plus apparet:
ita graui iudicio, multaq; arte ſe exercuit in veriſſimo genere dicendi. Tanta autem indu-
ſtria eſt, tantumq; euigilat in ſtudio, vt non maxima ingenio, quod in eo ſummum eſt, gra-
tia habenda videatur. Sed prouehor amore, non enim id propoſitum eſt huic epiſtolæ, Meſ-
ſalam vt laudem præſertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus quàm mihi nota eſt, C
& hæc ipſa ſtudia quæ laudo notiora: quem cum a me dimittens grauiter ferrem, hoc leua-
bar vno, quòd ad te tanquam ad alterum me proficiſcens & officio fungebatur, & laudem
maximam aſſequebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc longo ſane interuallo ad quandam
epiſtolam, qua mihi multa tribuens vnum reprehendebas, quòd in honoribus decernendis
eſſem nimius & tanquam prodigus. Tu hoc: alius fortaſſe quòd in animaduerſione pœnaq;
durior, niſi fortaſſe vtrunq; tu. Quod ſi ita eſt, vtriuſque rei meum iudicium tibi cupio eſſe
notiſſimum: neq; ſolum, vt Solonis dictum vſurpem, qui & ſapiens vnus fuit ex ſeptem &
legum ſcriptor ſolus ex ſeptem. Is rempublicam duabus rebus contineri dixit, præmio & pœ-
na. eſt ſcilicet vtriuſque rei modus, ſicut reliquarum, & quædam in vtroq; genere mediocri-
tas: ſed non tanta de re propoſitum eſt hoc loco diſputare. Quid ego autem ſecutus hoc bel-
lo ſim in ſententiis dicendis, alienum non puto aperire. Poſt interitum Cęſaris & veſtras me- D
morabileis Idus Martias Brute quid ego prętermiſſum a vobis, quantamq; impendere reip.
tempeſtatem dixerim, non es oblitus. Magna peſtis erat depulſa per vos, magna populi Ro-
mani macula delera, vobis vero parta diuina gloria, ſed inſtrumentum regni delatum ad
Lepidum & Antonium, quorum alter inconſtantior, alter impurior, vterq; pacem metuens,
inimicus ocio. His ardentibus pertubandæ reipublicę cupiditate, quod opponi poſſet pręſi-
dium, non habebamus. Erexerat enim ſe ciuitas in retinenda libertate conſentiens. Nos tum
nimis acres, vos fortaſſe ſapientius exceſſiſtis vrbe ea, quam liberaſtis: Italiæ ſua vobis ſtu-
dia profitenti remiſiſtis. Itaq; cum teneri vrbem a patricidis viderem, nec te in ea, nec Caſſiū
tuto eſſe poſſe, eamq; armis oppreſſam ab Antonio, mihi quoq; ipſi eſſe excedendum puta-
ui. Terrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impiis ciuitas opitulandi poteſtate pręciſa. Sed
animus idem qui ſemper infixus in patrię charitate, diſceſſum ab eius periculis ferre non po- E
tuit. Itaq; in medio Achaico curſu, cum Ereſiarum diebus Auſter me in Italiam, quaſi diſſua-
ſor mei conſilii retuliſſet, te vidi Veliæ, doluique vehementer. Cedebas enim Brute, cede-
bas, quoniam Stoici veſtri negant fugere ſapientis. Romam vt veni, ſtatim me obtuli Antō-
nii ſceleri atque dementię: quem cum in me incitauiſſem, conſilia inire cœpi Brutina plane
(veſtri enim hęc ſunt propria ſanguinis) reipublicæ liberandę. Longa ſunt quę reſtant,
pręrereunda ſunt enim, de me tantum dico, Cęſarem hunc adoleſcentem, per quem adhuc
ſumus, ſi verum fateri volumus, fluxiſſe ex fonte conſiliorum meorum. Huic habiti à me
honores nulli quidem Brute, niſi debiti: nulli, niſi neceſſarii. Vt enim primum liber-

F tatem reuocare cœpimus,cū ſe nondū,ne Decimi quidem Bruti diuina virtus ita cōmouiſ-
ſet,vt iā id ſcire poſſemus:atq; omne pręſidiū eſſet in puero,qui a ceruicibus noſtris auertiſ-
ſet Antoniū,quis honos ei non fuit decernendus?q̄q̄ ego illi tum verborū laudē tribui,eāq;
modicā.Decreui etiā imperiū:quod q̄q̄ videbatur illi ętati honorificū,tn̄ erat exercitū habē
ti neceſſariū.Quid eīn eſt ſine imperio exercitus?Statuā Philippus decreuit, celeritatē peti-
tionis primo Seruius,poſt maiorē etiā Seruilius,nihil tum nimiū videbatur. Sed neſcio quo
modo facilius in timore benigni,q̄ in victoria grati reperimur.Ego eīn D.Bruto liberato,cū
lætiſſimus ille ciuitati dies illuxiſſet,idē'q; caſu Bruti natalis eſſet,decreui, vt in Faſtis ad eū
diē Bruti nomē aſcriberet.In eo'q; ſum maiorū exēplum ſecutus , qui hunc honorē mulieri
Larētiæ tribuerunt,vos cuius pōtifices ad arā in Velabro ſacrificiū facere ſoletis.quod ego
cum dabā Bruto,notā eſſe in Faſtis gratiſſimę victorię ſempiternā memoriā volebā.Atq; il
G lo die cognoui paulo plures in Senatu maleuolos eſſe q̄ gratos . Eos per ipſos dies effudi(ſi
ita vis)honores in mortuos Hirciū & Pāſam,Aquilā etiā.qđ qs reprehēdit,niſi qui depoſito
metu pręteriti periculi fuerit oblitus?Accedebat ad beneficii memoriā gratā ratio illa,quæ
etiā poſteris poſſit eſſe ſalutaris.Extare eīn volebā in crudeliſſimos hoſtes monimenta odii
publici ſempiterna.Suſpicor illud minus tibi probari,quod ab tuis familiaribus optimis illis
quidē viris,ſed in rep.rudibus nō probat,q; vt ouāti introire Cęſari liceret,decreuerim.Ego
aūt(ſed error fortaſſe,nec tamē is ſum,vt mea me maxime delectent) nihil mihi videor hoc
bello ſenſiſſe prudentius.Cur aūt ita ſit,aperiēdum nō eſt,ne magis videar prouidus fuiſſe,
q̄ gratus.Hoc ipſum nimiū,quare alia videamus.D.Bruto decreui honores,decreui L.Plan
co.Præclara illa quidē ingenia,quæ gloria inuitantur:ſed Senatus etiā ſapiens,qui quacūq;
H re putat modo honeſta,ad remp.iuuandā poſſe adduci,hac vtitur. At in Lepido reprehendi-
mur,cui cum ſtatuā in roſtris ſtatuiſſemus,iidē illam euertimus. Nos illum honore ſtudui-
mus a furore reuocare:vicit amētia leuiſſimi hominis noſtrā prudentiā. Nec tamē tm̄ in ſta
tuenda Lepidi ſtatua factum eſt mali,quātum in euertenda boni.Satis multa de honoribus,
nunc de pœna pauca ſunt dicenda.Intellexi eīn ex tuis ſæpe literis te in his quos bello deuici
ſti,clementiā tuam velle laudari:exiſtimo equidē nil a te niſi ſapienter. Sed ſceleris pœnam
prætermittere(id eīn eſt quod vocat ignoſcere) etiā ſi in cęteris rebus tolerabile eſt, in hoc
bello pernicioſum puto.Nullum eīn bellū ciuile fuit in noſtra rep.omniū quę memoria mea
fuerunt,in quo bello non vtracūq; pars viciſſet,tn̄ aliqua forma eſſet futura reip. hoc bello
victores quā remp.ſimus habituri,non facile affirmarim:victis certe nulla vnq̄ erit.Dixi igi
I tur ſententias in Antoniū,dixi in Lepidum ſeueras,neq; tā vlciſcendi cauſa, q̄ vt in pręſens
ſceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerē,& in poſterum documentū ſtatue-
rem,ne quis talē amentiā vellet imitari.q̄q̄ hęc quidem ſentētia non magis mea fuit,q̄ omni
um.In qua videtur illud eſſe crudele,q; ad liberos,qui nihil meruerunt,pœna peruenit:ſed id
& antiquum eſt & omniū ciuitatum:ſiquidē etiā Themiſtoclis liberi eguerunt. Et ſi iudicio
dānatos eadē pœna ſequit ciues qui potuimus leniores eſſe in hoſtes?Quid autē queri poteſt
quiſq̄ de me,qui ſe,ſi viciſſet,acerbiorē in me futurum fuiſſe cōfiteatur neceſſe eſt? Habes ra
tionē mearum ſentētiarum,de hoc genere duntaxat honoris & pœnæ.Nam de cæteris reb9
quid ſenſerim,quid'q; cenſuerim,audiſſe te arbitror.Sed hęc quidem non ita neceſſaria. Illđ
valde neceſſarium Brute,te in Italiam cum exercitu venire q̄primum:ſumma eſt expectatio
K tui,qui ſi Italiam attigeris,ad te concurſus fiet omnium.Siue enim vicerimus, qui quidem
pulcherrime viceramus,niſi Lepidus perdere omnia & perire ipſe cum ſuis cōcupiuiſſet,tua
nobis auctoritate opus eſt ad collocandum aliquem ciuitatis ſtatum. Siue etiam nunc certa
men reliquum eſt, maxima ſpes eſt,cum in auctoritate tua,tum in exercitus tui viribus.Sed
propera per deos.Scis enim quantum ſit in temporibus,quantum in celeritate.Sororis tuę fi
liis q̄ diligenter conſulam,ſpero te ex matris & ex ſororis literis cogniturum . qua in cauſa
maiorem habeo rationem tuę voluntatis,quę mihi chariſſima eſt,q̄ vt quibuſdam videor,cō
ſtantiæ meæ:ſed ego nulla in re malo,q̄ te amando conſtans eſſe videri. Vale.

M. BRVTVS CICERONI S.D. 16

PArticulam literarum tuarum quas miſiſti Octauio legi,miſſam ab Attico mi
hi. Studium tuum cura'q; de ſalute mea, nulla me noua voluptate affecit. Non
ſolum enim vſitatum, ſed etiam quotidianum eſt aliquid audire de te, qđ pro
noſtra dignitate fideliter atq; honorifice dixeris aut feceris . At dolore,quan-

rum animo maximum capere possum, eadem illa pars epistolę scriptæ ad Octauium de no- A
bis affecit. Sic enim illi gratias agis de republica tam suppliciter ac demisse. Quid scribam?
pudet conditionis ac fortunæ, sed tamen scribendum est. Commendas nostram salutem illi,
quæ morte non perniciosior? vt prorsus prę te feras, non sublatam dominationem, sed do-
minum commutatum esse. Verba tua recognosce, & aude negare seruientis aduersus Regē
istas esse preces. Vnū ais esse quod ab eo postuletur & expectetur, vt eos ciueis, de quib9 viri
boni, Populusq; Romanus bene existimet, saluos velit. Quid si nolit? non erimus? Atqui non
esse, quàm esse per illum præstat. Ego mediusfidius non existimo tam omneis deos auersos
esse a salute populi Romani, vt Octauius orandus sit pro salute cuiusquam ciuis, non dicam
pro liberatoribus orbis terrarum. Iuuat enim magnifice loqui, & certe decet aduersus igno
ranteis, quid pro quoq; timendum, aut a quoq; petendum sit. Hoc tu Cicero posse fateris
Octauium, & illi amicus es? aut si me charum habes, vis Romę videri, cum vt tibi esse pos- B
sem, commendandus puero illi fuerim? Cui quid agis gratias, si vt nos saluos esse velit &
patiatur, rogandum putas? An hoc pro beneficio est habendum, quòd se quàm Antonium
esse maluerit, à quo ista petenda essent? Supplicato vindici illi quidem alienę dominationis,
non vicario. Sed quis supplicat, vt optime meritis de republica liceat esse saluos? Ista vero im
becillitas & desperatio, cuius culpa non magis in te residet quàm in omnibus aliis, & Cæsa-
rem in cupiditatem regni impulit, & Antonio post interitum illius persuasit, vt interfecti
locum occupare conaretur: & nunc puerum istum extulit, vt tu iudicares precibus esse im-
petrandam salutem talibus viris: misericordiaq; vnius, vix etiam nunc viri tutos fore nos,
haud vlla alia re. Quòd si Romanos nos esse meminissemus, non audacius dominari cupe-
rent postremi homines, quàm id nos prohiberemus: neque magis iritatus esset Antonius
regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortem deterritus. Tu quidem Consularis, & tantorum C
scelerum vindex, quibus oppressis vereor ne in breue tempus dilata sit abs te pernicies, qui
potes intueri quæ gesseris simul & ista vel probare, vel ita demisse ac facile pati, vt proban
tis speciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe quia postula-
bat hęc, salutem ab se peti precariam, nos incolumitatem habere a quibus ipse libertatem
accepisset: esse arbitrium suum de republica. Quę tenda esse arma putasti, quibus dominari
prohiberetur: scilicet vt illo prohibito, rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pate
retur? an vt esset sui iuris ac mancipii resp? nisi forte non de seruitute, sed de conditione ser-
uiendi recusandum est a nobis. Atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare
nostram fortunam, sed etiam beneficiis atq; honoribus vt participes frui quantis vellem9.
Quid enim neget iis, quorum patientiam videret maximum suæ dominationis præsidium
esse? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem nostram & libertatem. Hic ipse puer, quem D
Cæsaris nomen incitare videtur in Cæsaris interfectores, quanti ęstimet (si sit commercio lo
cus) posse nobis auctoribus tantum quantum profecto poterit, quoniam viuere, & pecunias
habere, & dici Consulares volumus? Cæterum nequicquam perierit ille: cuius interitu quid
gauisi sumus, si mortuo nihilo minus seruituri eramus? Nulla cura ab aliis adhibetur. Sed
mihi prius omnia dii deæq; omnes eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modo hære-
di eius, quem occidi, non concesserim quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reui
uiscat, vt patiente me plus legibus ac Senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore cæteros
ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? Qui porro id quod petis fieri po
test, vt impetres? Rogas enim velit nos saluos esse. Videmur ergo tibi salutem accepturi,
cum vitam acceperimus? quam si prius dimittimus, dignitatem & libertatem qui possu-
mus accipere? An tu Romæ habitare, id putas incolumem esse? Res, non locus oportet prę- E
stet istuc mihi: neque incolumis fui Cæsare viuo, nisi postquam illud consciui facinus: neq;
vsquam exul esse possum, dum seruire, & pati contumelias peius odero malis omnibus aliis.
Nonne hoc est in easdem tenebras recidisse, cum ab eo, qui tyranni nomen asciuit sibi,
cum in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum oppressis illis, eodem supplicio afficiantur,
petitur, vt vindices atq; oppressores dominationis salui sint? Hanc ego ciuitatem videre
velim, aut putem vllam, quæ ne traditam quidem atq; inculcatam libertatem recipere pos-
sit: plusq; timeat in puero nomen sublati Regis, q̃ confidat sibi, cum illum ipsum, qui ma-
ximas opes habuerit, paucorum virtute sublatum videat? Me vero posthac ne commendaue-

F ris Cæsari tuo,ne te quidem ipsum,si me audies. Valde care æstimas tot annos,quot ista ætas recipit,si propter eam caussam puero isti supplicaturus es. Deinde quod pulcherrime fecisti & facis in Antonium, vide ne conuertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. Nam si Octauius tibi placet, a quo de nostra salute petendum sit, non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse videberis. Quem quòd laudas ob ea quæ adhuc fecit, plane probo. Sunt enim laudanda, si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. Cum vero iudicas tantum illi non modo licere, sed etiam a te ipso tribuendum esse, vt rogandus sit, ne nolit esse nos saluos, nimium magnam mercedem statuis. Id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere videbatur respublica. Neq; hoc tibi in mentem venit, si Octauius vllis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, iis qui illud malum exciderint, cuius istę reliquię sunt,nihil quo expleri possit eorum meritum tri-
G buturum vnquam Populo Romano,si omnia simul congesserit. At vide quanto diligentius homines metuant, quàm meminerint: quia Antonius viuat atque in armis sit: de Cæsare vero quod fieri potuit ac debuit, transactum est, neq; iam prouocari in integrum potest. Octauius is est, qui quid de nobis iudicaturus sit, expectet Po.Ro. Nos hi sumus, de quorum salute vnus homo rogandus videatur! Ego vero (vt istuc reuertar) is sum, qui non modo non supplicem, sed etiam coerceam postulantes, vt sibi supplicetur. Aut longe a seruientibus abero,mihiq; esse iudicabo Romam vbicúq; liberum esse licebit: aut vestri miserebor, quibus nec ætas,neq; honores,neq; virtus aliena dulcedinem viuendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus esse videbor, si modo constanter ac perpetuo placebit hoc consilium, vt relatam putem gratiam pietati meæ. Quid enim est melius quàm memoria recte facto-
H rum, & libertate contentum negligere humana! Sed certe non succumbam succumbentibus, nec vincar ab iis qui se vinci volunt: experiarq; & tentabo omnia,neq; desistam abstrahere a seruitio ciuitatem nostram. Si secuta fuerit quę debet fortuna,gaudebimus omnes: sin minus,ego tamen gaudebo. Quibus enim potius hęc vita factis aut cogitationibus traducatur, quàm iis quæ pertinuerint ad liberandos ciues meos! Te Cicero rogo atq; hortor, ne defatigere,neu diffidas semper in pręsentibus malis prohibendis: futura quoq;, nisi antè sit occursum,explores ne se insinuent. Fortem & liberum animum, quo & Consul & nunc Consularis rempublicam vindicasti,sine constantia & æquabilitate nullum esse putaris. Fateor enim duriorem esse conditionem spectatæ virtutis, q̃ incognitæ. Benefacta pro debitis exigimus: quæ si aliter eueniunt, vt decepti ab his,infesto animo reprehendimus. Itaque
I resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est, tamen quia ille Consul, hunc Consularem merito præstare videtur, nemo admiratur. Idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi,sed etiam pręterita euanescere coget. Nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicii ratio extat. Quia neminem magis decet, q̃ te rempublicam amare, libertatisq; defensorem esse vel ingenio, vel rebus gestis, vel studio atq; efflagitatione omnium. Quare non Octauius est rogandus, vt velit nos saluos esse:magis tu te exuscita, vt eam ciuitatem, in qua maxima gessisti,liberam atq; honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum consiliis. Vale.

K

M. BRVTVS T. P. ATTICO S.D. 17

Scribis mihi, mirari Ciceronem, quòd nihil significem vnquam de suis actis. Quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quæ sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo scio. Quid enim mihi exploratius esse potest, quàm illius animus in remp! Sed quædam mihi videtur, quid dicam imperite,vir omnium prudentissimus,an ambitiose fecisse, qui valentissimũ Antonium suscipere pro rep.non dubitauit inimicum! Nescio quid scribam tibi, nisi vnum: pueri & cupiditatem & licentiam potius esse irritatam, q̃ repressam à Cicerone: tantumq; eum tribuere huic indulgentię, vt se maledictis non abstineat: iis quidẽ, quę in ipsum dupliciter recidunt,quòd & plures occidit vno: seq; prius oportet fateatur sicarium,quàm obiiciat Cascæ,quod obiicit,& imitatur in Casca Bestiam. An quia non omni-

bus horis iactamus Idus Martias,similiter atq; ille Non.Decemb.suas in ore habet,eo melio A
re conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit,quàm Bestia & Clodius reprehen
dere illius Consulatum soliti sunt? Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonii, togatus est
Cicero noster. Quid hoc mihi prodest,si merces Antonii oppressi poscitur, in Antonii locũ
successio? & si vindex illius mali, auctor extitit alterius, fundamentum & radices habituri
altiores, si patiamur?vt iam ista quę facit,non dominationem,non dominum,sed Antonium
timentis sint. Ego autem gratiam non habeo,si quis,dum ne irato seruiat, rem ipsam non
deprecatur. immo triumphus & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Pu-
deat conspicere fortunam,cuius nomen susceperit Consularis.hoc an Ciceronis est?Quoniã
mihi tacere non licuit,leges quæ tibi necesse est molesta esse. Etenĩ ipse sentio quanto cũ do-
lore hæc ad te perscripserim,nec ignoro quid sentias in rep.& quàm desperatam quoq; sana
ri putes posse. Nec mehercle te Attice reprehendo. Aetas enim, mores,liberi, segnem effi- B
ciunt:quod quidẽ etiã ex Flauio nostro perspexi.Sed redeo ad Ciceronẽ.Quid inter Saluide-
num & eum interest? Quid autem amplius ille decerneret?Timet,inquies, etiam nunc reli-
quias belli ciuilis. Quisq; ergo ita timet profligatum,vt neq; potentiam eius, qui exercitum
victorem habeat, neq; temeritatem pueri putet extimescendam esse? An hoc ipsum ea re fa
cit,φ illi ꝑpter amplitudinẽ omnia iam vltroq; deferẽda putat? O magnã stultitiã timoris,
id ipsum qđ verearis ita cauere,vt cũ vitare fortasse potueris, vltro accersas & attrahas.Ni-
mis timem⁹ mortẽ & exiliũ & paupertatẽ. Hæc mihi vidẽtur Ciceroni vltima esse in malis:
& dũ habeat a quibus impetret quæ velit,& à quibus colatur ac laudeẽ, seruitutẽ honorificã
modo non aspernatur: si quicquam in extrema ac miserrima contumelia potest honorificũ
esse. Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat,
tamen illud apparebit, verba rebus esse contraria. Quid enim tam alienum ab humanis sen C
sibus est, quàm eum patris habere loco, qui nec liberi quidem hominis numero sit? Atqui eo
tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus, vt sit illi Octauius propitius. Ego
vero iam his artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimum esse. Quid enim
illi prosunt, quæ pro libertate patrię, de dignitate, quæ de morte, exilio,paupertate scripsit
copiosissime? Quanto autem magis illa callere videtur Philippus, qui priuigno minus tri-
buerit, quàm Cicero, qui alieno tribuit. Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores
nostros. Quid enim nostra victum esse Antonium, si victus est vt alii vacaret quod ille obti
nuit? tametsi tuæ literæ dubia etiam nunc significant. Viuat hercule Cicero,qui potest sup
plex & obnoxius, si neq; ætatis,neq; honorum, neq; rerum gestarum pudet. Ego certe, qui
cum ipsa re bellum geram, hoc est cum regno, & imperiis extraordinariis & dominatione
& potentia, quę supra leges se esse velit, nulla erit tam bona conditio seruiendi,qua non de- D
terrear, quamuis sit vir bonus, vt scribis, Antonius, quod ego nunquam existimaui: sed do
minum, ne parentem quidem maiores nostri voluerunt esse. Te nisi tantum amarem,quan-
tum Ciceroni persuasum est diligi ab Octauio, hæc ad te non scripsissem. Dolet mihi quòd
tu nunc stomacharis amantissimus tum tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. Sed persua
de tibi de voluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter. Neque enim impe
trari potest, quin quale quidque videatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. Vel-
lem mihi scripsisses, quæ conditiones essent Atticæ nostræ: potuissem tibi aliquid de meo
sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror. Deniq; quod petis,
faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominẽ noro,& quid sibi voluerit. Vale.

M.T.C. MARCO BRVTO S.D. 17 E

Vm sæpe te literis hortatus essem, vt quamprimum reip. subuenires, in
Italiamq; exercitum adduceres, neq; id arbitrarer dubitare tuos necessa-
rios,rogatus sum a prudentissima & diligentissima fœmina matre tua, cu-
ius omnes curę ad te referunẽ & in te consumunẽ, vt venirẽ ad se ad VIII
Cal.Sext.quod ego,vt debui,sine mora feci.Cum aũt venissem, Casca ade-
rat & Labeo & Scaptius. At illa retulit, quęsiuitq; quidnã mihi videre-
tur, accerseremus ne te atque tibi id conducere putaremus, an tardare & commorari te

F melius esset. Respondi id quod sentiebam & dignitati & existimationi tuæ maxime conducere, te primo quoque tempore ferre præsidium labenti & inclinatę reipublicæ. Quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt! & in quo incolumis Imperator honoribus amplissimis, fortunisq; maximis, coniuge, liberis, vobis affinibus ornatus, bellum reipub. indixerit! Quid dicam in tanto Senatus populiq; consensu, cum tantum resideat intra muros mali! Maximo autem cum hæc scribebã, afficiebar dolore: quòd cum me pro adolescentulo ac pene puero resp. accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse. Est autem grauior & difficilior animi & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ obligatio. Hęc enim solui potest, & est rei familiaris iactura tolerabilis: reipub. quod spoponderis, quemadmodum solutus, nisi is dependi facile patitur, pro quo spoponderis! quanquam & hunc (vt spero) tene-
G bo multis repugnantibus. videtur enim in eo esse bona indoles, sed flexibilis ætas: multiq; ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenii perstringi posse confidunt. Itaq; ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, vt omneis adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis. quanquam quæ temeritas est? magis enim illum pro quo spopondi, quàm me obligaui. Nec vero pœnitere potest rempublicam, me pro eo [spopondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio], tum mea promissione constantior. Maximus autem (nisi me forte fallit) in repub. nodus est inopia rei pecuniarię. Obdurescunt enim magis quotidie boni viri ad vocem tributi, quod ex centesima collatum impudenti censu locupletum in duarum legionum præmiis omne consumitur. Impendent autem infiniti sumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur,
H tum vero in tuum. Nam Cassius noster videtur posse satis ornatus venire. Sed & hęc & multa alia coràm cupio, idque quamprimum. De sororis tuæ filiis non expectaui Brute dum scriberes. Omnino iam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi caussam reseruant. Sed ego a principio cùm diuinare de belli diuturnitate possem, ita caussam egi puerorum in Senatu, vt te arbitror è matris literis potuisse cognoscere. Nec vero vlla res erit vnquam, in qua ego non vel vitæ periculo ea dicam, eáque faciam, quę te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor. Vale. VI Calend. Sext.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD QVINTVM C. FRATREM LIB. PRIMVS.

I M. T. C. QVINTO FRATRI S. D. 1

TSI non dubitabam quin hanc epistolam multi nuncii, fama denique esset ipsa sua celeritate superatura, tuq; antè ab aliis auditurus esses, annum tertiũ accessisse desiderio nostro & labori tuo, tamen existimaui a me quoq; tibi huius molestiæ nũcium perferri oportere. Nam superioribus literis, non vnis sed pluribus, cum iam ab aliis desperata res esset, tamen ego tibi spem maturę decessionis afferebam, nõ
K solum vt quamdiutissime te iucunda opinione oblectarem, sed etiam quia tanta adhibebatur & a nobis, & à Prætoribus contentio, vt rem posse confici non diffiderem. Nunc quoniam ita accidit, vt neq; Prætores suis opibus, neq; nos nostro studio quicq; perficere possemus, est omnino difficile non grauiter id ferre: sed tamen nostros animos maximis in rebus gerendis & sustinendis exercitatos, frangi & debilitari molestia non oportet: quoniam ferre ea molestissime homines debent, quę ipsorum culpa contracta sunt. Est quidem in hac re mihi molestius ferendum, quàm tibi: factum est enim mea culpa, contrà quàm tu mecum & proficiscens, & per literas egeras, vt priore anno non succederetur. Quod ego dum sociorum saluti consulo, dum imprudentiæ nonnullorum negociatorum resisto, dum nostram gloriam tua virtute augeri expeto, feci non sapienter: pręsertim cum id commise-

rimi, vt ille alter annus, etiam tertium posset adducere. Quod quoniam peccatum meum esse confiteor, est sapientię atque humanitatis tuę curare & perficere, vt hoc minus sapienter a me prouisum, diligentia tua corrigatur. Ac si te ipse vehementius ad omneis parteis bene audiendi excitaris, non vt cum aliis, sed vt tecum iam ipse certes, si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, & excellentem omnibus in rebus cupiditatem incitaris (mihi crede) vnus annus additus labori tuo, multorum annorum lętitiam nobis, gloriam etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animum, néue te obrui tanquam fluctu, sic magnitudine negocii sinas, contráque erigas ac resistas: siue etiam vltro occurras negociis. Neque enim eiusmodi partem reip. geris, in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimum ratio possit & diligentia. Quòd si tibi bellum aliquod magnum & periculosum administranti prorogatum imperium viderem, tremerem animo, quòd eodem tempore esse intelligerem etiam fortunę potestatem in nos prorogatã. Nũc vero ea pars tibi reipublicæ commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet: & quæ mihi tota in tua virtute ac moderatione animi posita esse videatur. Nullas (vt opinor) insidias hostium, nullam prælii dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendii aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescim⁹, quæ persæpe sapientissimis viris acciderunt: vt quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic illi fortunæ impetum superare non possent. Tibi data est summa pax, summa tranquillitas: ita tamen vt ea dormientem gubernatorem vel obruere, vel vigilantem etiam delectare possit. Constat enim ea prouincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum. Deinde ex omni genere ciuium, qui aut quòd publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt, aut quòd ita negociantur, vt locupletes sint, nostri Consulatus beneficio se incolumes fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graues controuersię, multę nascuntur iniurię, magnæ contentiones consequuntur. quasi vero ego id putem, non te aliquantum negocii sustinere. Intelligo permagnum esse negocium & maximi consilii. Sed memento consilii me hoc negocium esse magis aliquanto, quàm fortunę putare. Quid est enim negocii continere eos, quibus pręsis, si te ipse contineas? Id autem sit magnum & difficile cęteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & vere esse debuit: cuius natura talis est, vt etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse. Ea autem adhibita doctrina est, quę vel vitiosissimam naturam excolere possit. Tu tum pecuniæ, tum voluptati, tum omnium rerum cupiditati resistes, vt facis. Erit, credo, periculum ne improbum negociatorem paulo cupidiorem publicanum comprimere non possis. Nam Græci quidem sic te ita viuentem intuebuntur, vt quendam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. Atque hęc nunc non vt facias, sed vt te facere & fecisse gaudeas, scribo. Pręclarum est enim summo cum imperio fuisse in Asia triennium, sic vt nullum te signum, nulla pictura, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla conditio pecunię, quibus rebus abundat ista prouincia, ab summa integritate continentiáque deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium aut tam expetendum potest, quàm istam virtutẽ, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimę prouinciæ, atque in auribus omnium gentium ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterreri homines, non sumptu exhauriri, non aduentu commoueri? esse quocunque veneris & publice & priuatim maximam letitiam: cum vrbs custodem, non tyrannum: domus hospitem, non expilatorem recepisse videatur? His autem in rebus iam te vsus ipse profecto erudiuit, nequaquã satis esse, ipsum has te habere virtutes, sed esse circunspiciendum diligenter, vt in hac custodia prouinciæ non te vnum, sed omneis ministros imperii tui, sociis & ciuibus & reip. præstare videare. Quanquam Legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suę: de quibus honore & dignitate, & ętate pręstat Tubero: quem ego arbitror, pręsertim cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos velit & possit imitari. Halienus autem noster cum animo & beneuolentia, tum vero etiam imitatione viuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certo scio ita laborare de existimatione sua, vt propterea amorem in nos fraternum etiam demõstrare laboret. Quęstorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum quem sors dedit. Hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis & pręceptis obtemperare. Quorum

F si quis forte esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est ad-
strictus: non vt ea potestate, quam tu ad dignitatẽ permisisses ad quæstum vteretur. Neq;
enim mihi sane placet, præsertim cum ii mores tm̃ iam ad nimiam leuitatem & ambitionem
incubuerint, scrutari te omneis sordes, excutere vnunquenq; eorum: sed quanta sit in quoq;
fides, tantum cuiq; committere. Atq; inter hos eos, quos tibi comites & adiutores negocio
rum publicorum dedit ipsa respub. duntaxat finibus his præstabis, quos ante præscripsi.
Quos vero aut ex domesticis coniunctionibus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse
voluisti, qui quasi ex cohorte Prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam
dicta omnia præstanda nobis sunt. Sed habes eos tecum, quos possis recte facienteis facile di
ligere: minus consulenteis existimationi tuæ, facillime coercere: à quibus rudis cum esses,
videtur potuisse tua liberalitas decipi. Nam vt quisq; est vir optimus, ita difficillime esse
G alios improbos suspicatur. Nunc vero tertius hic annus habeat integritatem eandem, quã
superiores, cautiorem etiam ac diligentiorem. Sint aures tuæ, quæ id quod audiunt, existi-
mentur audire, non in quas ficte aut simulate quæstus caussa insusurretur. Sit annulus tu-
us, non vt vas aliquod, sed tanquam ipse tu: non minister alienæ voluntatis, sed testis tuæ.
Accensus sit eo etiam numero, quo eum maiores nostri esse voluerunt, qui hoc non in benefi
cii loco, sed in laboris ac muneris non temere, nisi libertis suis deferebant, quibus illi qui
dem non multo secus ac seruis imperabant. Sit lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor:
maioraq; præferant fasces illi ac secures dignitatis insignia, quam potestatis. Toti denique
sit prouinciæ cognitum, tibi omnium quibus præsis, salutem, liberos, famam, fortunas esse
charissimas. Denique hæc opinio sit, non modo iis, qui aliquid acceperint, sed iis etiam qui
H dederint, te inimicum (si id cognoueris) futurum. Neq; vero quisquam dabit, cum erit hoc
perspectum, nihil per eos, qui simulãt se apud te multum posse, abs te solere impetrari.
Nec tamen est hæc oratio mea huiusmodi, vt te in tuos, aut durum esse nimium, aut suspi
ciosum velim. Nam si quis est eorum qui tibi biennii spatio nunquam in suspicionem auari-
tiæ venerit, vt ego Cæsium & Cherippum & Labeonem audio, & quia cognoui existimo,
nihil est quod non & iis, & si quis est alius eiusmodi & committi & credi rectissime putem.
Sed si quis est in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris, huic nihil credideris, nullam
partem existimationis tuæ commiseris. In prouincia vero ipsa, si quem es nactus qui in tuã
familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus, huic quantum credendum
sit, vide. non quin possint multi esse prouincialeis viri boni, sed hoc sperare licet, iudicare
I periculosum est. Multis enim simulationum inuolucris tegitur, & quasi velis quibusdam
obtenditur vniuscuiusq; natura: frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpis
sime. Quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate addu
cti careant his rebus omnibus, à quibus nos diuulsi esse non possumus? Te autem alienum
hominem ament ex animo, ac non sui commodi caussa simulent. Mihi quidem permagnum
videtur, præsertim, si iidem homines priuatum non fere quenquam, Prætores semper o-
mneis amant. Quo ex genere, si quem forte tui cognosti amantiorem (fieri enim potuit) q̃
temporis, hunc ad tuum numerum libenter ascribito: Sin autem id non perspicies, nullum
erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea q; & omneis vias pecuniæ norunt, &
omnia pecuniæ caussa faciunt, & quicum victuri non sunt, eius existimationi consulere non
K curant. Atq; etiam è Græcis ipsis diligenter cauendæ sunt quædam familiaritates, præter
hominum perpaucorum, si qui sunt vetere Græcia digni. Sic vero fallaces sunt permulti &
& leues, & diuturna seruitute ad nimiam assentationem eruditi. quos ego vniuersos adhibe
ri liberaliter, optimum quenq; hospitio amicitiaq; coniungi dico oportere: nimiæq; familiari
tates eorum, neq; tam fideles sunt (non enim audent aduersari nostris voluntatibus) & inui
dent non nostris solum, verum etiam suis. Iam qui in eiusmodi rebus, in quibus vereor etiã
ne durior sim, cautus esse velim ac diligens, quo me animo in seruos esse censes? quos quidẽ
cum omnibus in locis, tum præcipue in prouinciis regere debemus: quo de genere multa
præcipi possunt. Sed hoc & breuissimum est & facillime teneri potest, vt ita se gerant in
istis Asiaticis itineribus, vt si iter Appia via faceres, néue interesse quicquam putent, vtrum
Tralleis, an Formias venerint. At si quis est ex seruis egregie fidelis, sit in domesticis rebus
& priuatis: quæ res ad officium imperii tui atque ad aliquam partem reipublicæ pertine-
bunt, de his rebus ne quid attingat. Multa enim quæ recte cõmitti seruis fidelibus possunt,

tamen sermonis & vituperationis vitandę caussa, committenda sunt. Sed nescio quo pacto A
ad pręcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset.
Quid enim ei pręcipiam, quem ego in hoc pręsertim genere intelligam, prudentia non esse
inferiorem quàm me, vsu vero etiam superiorem? Sed tamen si ad ea quæ faceres, auctori-
tas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. Quare sint hæc fundamenta digni-
tatis tuæ. Tua primum integritas & continentia, deinde omnium qui tecum sunt pudor.
Delectus in familiaritatib9 & prouincialium hominum & Gręcorum percautus & diligens,
familiæ grauis & constans disciplina. Quę cum honesta sit in his priuatis nostris quotidia-
nisq; rationibus, in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, di-
uina videatur necesse est. Hæc institutio atque disciplina potest sustinere in rebus statuen-
dis decernendisq; eam seueritatem, qua tu in iis rebus vsus es, ex quibus nonnullas simul-
tates cum magna mea lætitia susceptas habemus: nisi forte me Paconii nescio cuius homi- B
nis, ne Græci quidem ac Mysii, aut Phrygii potius, querelis moueri putas: aut Tuscenii
hominis furiosi ac sordidi vocibus, cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cu-
piditatem eripuisti summa cum æquitate. Hæc & cætera plena seueritatis, quę statuisti in
ista prouincia, non facile sine summa integritate sustinebimus. Quare sit summa in iure di-
cendo seueritas, dummodo ea non varietur gratia, sed conseruetur ęquabilis. Sed tamen
parui refert abs teipso ius dici ęqualiter & diligenter, nisi idem ab iis fiet, quibus tu eius mu-
neris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem videtur non sane magna varietas esse ne-
gociorum in administranda Asia, sed ea tota iurisdictione maxime sustineri. In qua scientia
pręsertim prouincialis ratio ipsa expedita est. Constantia est adhibenda & grauitas, quę re-
sistat non solum gratię, verum etiam suspitioni. Adiungenda etiam est facilitas in audien-
do, lenitas in discernendo, in satisfaciendo ac disputando diligentia. His rebus nuper Cn. C
Octauius iucundissimus fuit: apud quem primus lictor qui fuit, tacuit accensus: quoties
quisq; voluit, dixit: & quàm voluit diu. Quibus ille rebus fortasse nimis lenis videretur, nisi
hæc lenitas illam seueritatem tueretur. Cogebantur Syllani homines, quę per vim & metū
abstulerant, reddere. Quæ in magistratibus iniuriose decreuerant, eodem ipsis priuatis erat
iure parendum. Hæc illius seueritas acerba videretur, nisi multis condimentis humanitatis
mitigaretur. Quòd si hęc lenitas grata Romæ est, vbi tanta arrogantia est, tam immodera-
ta libertas, tam infinita hominum licentia, deniq; tot magistratus, tot auxilia, tanta vis, tan-
ta Senatus auctoritas, quàm iucunda tandem Prętoris comitas in Asia potest esse? in quà
tanta multitudo ciuium, tanta sociorum, tot vrbes, tot ciuitates vnius hominis nutum in-
tuentur? vbi nullum auxilium est, nulla conquestio, nullus Senatus, nulla concio? Quare
cum permagni hominis est, & cum ipsa natura moderati, tum vero etiam doctrina atque o- D
ptimarum artium studiis eruditi, sic se adhibere in tanta potestate, vt nulla alia potestas ab
iis quibus præsit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed
ad effigiem iusti imperii: cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate
coniungitur: quos quidem libros non sine caussa noster ille Africanus de manibus ponere
non solebat. Nullum est enim pretermissum in his officium diligentis & moderati imperii.
Eaq; sic coluit ille qui priuatus futurus nunquam fuit, quonam modo retinenda sunt iis,
quibus imperium ita datum est, vt redderent: & ab iis legibus datum est, ad quas reuerten-
dum est. Ac mihi quidem videtur huc omnia esse referenda ab iis qui præsunt aliis, vt ii qui
eorum in imperio erunt, sint quambeatissimi: quod tibi esse & antiquissimū & ab initio fuis-
se, vt primum Asiam attigisti, constante fama atque omnium sermone celebratum est. Est
autem non modo eius, qui sociis & ciuibus, sed etiam eius qui seruis, qui mutis pecudibus E
præsit, eorum quibus præsit commodis vtilitatiq; seruire. Cuius quidem generis constare
inter omneis video, abs re summam adhiberi diligentiam: nullum æs alienum nouum con-
trahi ciuitatibus, vetere autem magno & graui multas abs te esse liberatas vrbeis: compluq-
reis diruptas ac pene desertas, in quibus vnam Ionię nobilissimam, alteram Carię, Samum
& Halicarnasum, per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias:
prouideri abs te, vt ciuitates optimatum consiliis administrentur: sublata Mysię latroci-
nia: cędes multis locis repressas: pacem tota prouincia constitutam: neque solum illa itine-
rum atque agrorum, sed multo etiam plura & maiora oppidorum & furta & latrocinia esse
depulsa: Remotam à fama & à fortunis, ab ocio locupletum, illam acerbissimam ministram

F Praetorum auaritae calumniam: sumptus & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fineis incolant, tolerari aequabiliter: facillimos esse aditus ad te: patere aures tuas querelis omnium: nullius inopiam ac solitudinem, non modo vllo populari accessu ac tribunali, sed ne domo quidem tua & cubiculo esse exclusam: tuo toto deniq; in imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atq; omnia plena clementiae, mansuetudinis, humanitatis. Quantum vero illud est beneficium tuum, quòd iniquo & graui vectigali Aediliriorum magnis nostris simultatibus Asiam liberasti? Enimuero si vnus homo nobilis queritur palam te, q; edixeris, ne ad ludos pecunię decernerentur, HS CC sibi eripuisse, quanta tandem pecunia penderetur si omnium nomine quicunq; Romae ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Quanquam has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romae quidem non mediocri cum admiratione laudatur, q;
G cum ad templum monimentumq; nostrum ciuitates pecunias decreuissent, cumq; id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficiis, summa sua voluntate fecissent: nominatimq; lex exciperet, vt ad templum monimentumq; capere liceret: cumq; id quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum, vt non mihi potius, quàm Ro. Po. ac diis immortalibus datum videretur, tamen id in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum qui faciebant voluntas, accipiendum non putaui: tum aliis de causis: tum etiam vt animo aequiore ferrent ii, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo & studio omni in eam rationem, qua adhuc vsus es, vt eos, quos tuę fidei potestatiq; S. P. Q. R. commisit & credidit, diligas, & omni ratione tueare, vt esse quambeatissimos velis. Quòd si te sors Afris aut Hispanis aut Gallis pręfecisset, immanibus ac barbaris nationibus,
H tamen esset humanitatis tuę, consulere eorum commodis & vtilitati, salutiq; seruire. Cum vero ei generi hominum praesimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam a quo ad alios peruenisse putetur humanitas, certe iis etiam eam potissimum tribuere debemus, a quibus accepimus. Non enim me hoc iam dicere pudebit, praesertim in ea vita atque iis rebus gestis, in quibus non potest residere inertiae aut leuitatis vlla suspicio, nos ea quae consecuti sumus, his studiis & artibus esse adeptos, quae sint nobis Grςciae monimentis disciplinisq; traditę. Quare praeter communem fidem quę omnibus debetur, praeterea nos isti hominum generi praecipue debere videmur, vt quorum pręceptis simus erudíti, apud eos ipsos, quod ab iis didicerimus, velimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenii & doctrinę Plato tū deniq; fore beatas respublicas putauit, si aut docti aut sapientes homines eas regere coepissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. Hanc con-
I iunctionem videlicet potestatis ac sapientię, saluti censuit ciuitatibus esse posse. Quod fortasse aliquando vniuersae reipublicę nostrae, nunc quidem profecto isti prouincię contingit, vt is in ea summam potestatē haberet, cui in doctrina, cui in virtute atq; humanitate percipienda, plurimum a pueritia studii fuisset & temporis. Quare cura, vt hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiae prorogatus esse videatur, quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo: perfice, vt laetitia prouinciae desiderium nostrum leniatur. Etenim si in promerendo vt tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an memini, fuisti omnium diligentissimus, multo maiorem in his honoribus tuendis adhiberę diligentiam debes. Et quidem de isto genere honorum, quid sentirem, scripsi ad
K te ante. Semper eos putaui si vulgares essent, vileis: si temporis caussa constituerentur, leueis: si vero (id quod ita factum est) meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam esse ponendam. Quare quoniam in istis vrbibus, cum summo imperio & potestate versaris, in quibus tuas virtutes consecratas, & in deorum numero collocatas vides, in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autē erit eiusmodi, vt consulas omnibus, vt medeare incommodis hominū, prouideas saluti, vt te parentem Asię & dici & haberi velis. Atque huic tuę voluntati ac diligentię difficultatem magnam afferunt publicani: quibus si aduersamur, ordinem de nobis optime meritū, & per nos cum rep. coniunctū, & a nobis & a rep. disiungemus: sin aūt omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire patiemur, quorū non modo saluti, sed etiā commodis consulere debem⁹. Haec est vna (si vere cogitare volumus) in toto imperio tuo difficultas. Nam esse abstinentē, continere omnes cupiditates, suos coercere, & iuris aequabilē tenere rationē, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis admittendisq; prębere, praeclarū magis est, q̄ dif-

ficile. Nõ est enim positum in labore aliquo,sed in quadam inductione animi atq; volũta- A
te.Illa causa publicanorum quantã acerbitatẽ afferat sociis,intelleximus ex ciuibus,qui nu-
per in portoriis Italię tollendis,non tam de portorio,q̃ de nonnullis iniuriis portitorũ que-
rebantur.Quare nõ ignoro quid sociis accidat in vltimis terris,cũ audiuerim in Italia que-
relas ciuium.Hic te ita versari,vt & publicanis satisfacias,præsertim publicis male redem-
ptis ac socios perire non sinas,diuinę cuiusdam virtutis esse videtur,id est tuę.Ac primum
Græcis,id quod acerbissimũ est, & q̃ sunt vectigales,non ita acerbũ videri debet,propter-
ea q̃ sine imperio populi Romani suis institutis,per se ipsi ita fuerunt, Nomen autẽ publi-
cani aspernari nõ possunt,qui pendere ipsi vectigal sine publicano nõ potuerunt, quod iis
ęqualiter Sylla descripserat.Nõ esse autẽ leniores in exigendis vectigalibus Græcos,q̃ no-
stros publicanos,hinc intelligi potest,q̃ Caunii nuper oẽs ex insulis,q̃ erant ab Sylla Rho-
diis attributæ,confugerunt ad Senatũ,nobis vt potius vectigal,q̃ Rhodiis penderẽt. Qua- B
re nomen publicani neq; ii debent horrere,qui semper vectigales fuerunt:neq; ii asperna-
ri,qui per se pendere vectigal non potuerunt:neq; ii recusare,qui postulauerunt . Simul &
illud Asia cogitet,nullam a se neq; belli externi neq; discordiarum domesticarum calamita-
tẽ abfuturam fuisse,si hoc imperio nõ teneretur.Id aũt imperiũ cum retineri sine vectiga-
libus nullo modo possit,æquo animo parte aliqua suorũ fructuum pacẽ sibi sempiternã re-
dimat atq; ociũ.Q; si genus ipsum & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt,po-
terunt iis consilio & prudentia tua reliqua videri mitiora . Possunt in pactionibus faciẽdis
non legem spectare censoriã,sed potius commoditatẽ conficiendi negocii & liberationẽ mo
lestiæ.Potes etiã tu id facere,quod & fecisti egregie & facis,vt cõmemores quanta sit in pu
blicanis dignitas,quantum nos illi ordini debeamus, vt remoto imperio ac vi potestatis &
fascium,publicanos cum Græcis gratia atq; auctoritate coniungas . Sed & ab iis,de quibus C
optime tu meritus es,& qui tibi omnia debent,hoc petas,vt facilitate sua, nos eam necessi-
tudinem,quæ est nobis cum publicanis,obtinere & conseruare patiantur . Sed quid ego te
hæc hortor,quæ tu non modo facere potes tua sponte sine cuiusquam præceptis,sed etiam
magna iam ex parte perfecisti! Non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestis-
simæ & maximæ societates:quod quidem mihi idcirco iucundius est,q̃ idem faciunt Græ-
ci.Difficile est autem ea,quæ commodis,vtilitate & prope natura diuersa sunt,voluntate
coniungere.At ea quidem,quæ supra scripta sunt,non vt te instituerem scripsi (neq; enim
prudentia tua cuiusq̃ præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuę virtutis
delectauit:q̃q̃ in his literis longior fui,q̃ aut vellem aut me putaui fore. Vnum est,quod ti-
bi ego præcipere non desinam,neq; te patiar (quantum in me erit) cum exceptione laudari.
Omnes enim qui istinc veniunt,ita de tua virtute,integritate,humanitate commemorant, D
vt in tuis summis laudibus excipiant vnam iracundiam. Quod vitium,cum in hac priuata,
quotidianaq; vita leuis esse animi atq; infirmi videtur,tum vero nihil est tã deforme,quàm
ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere.Quare illud non suscipiam,
vt quæ de iracundia dici solent a doctissimis hominibus,ea tibi nunc exponam,cum & ni-
mis longus esse nolim & ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere.Illud,quod est epi
stolæ proprium,vt is ad quem scribitur,de his rebus,quas ignorat,certior fiat, prætermit-
tendum esse non puto.Sic ad nos omnes fere deferunt,nihil cum absit iracũdia,te fieri pos-
se iucundius.Sed,cum te alicuius improbitas,peruersitasq; commouerit,sic te animo incita-
ri,vt ab omnibus tua desideretur humanitas.Quare,quoniam in eam rationẽ vitę nos,non
tam cupiditas quædam glorię,q̃ res ipsa ac fortuna deduxit,vt sempiternus sermo hominũ
de nobis futurus sit,caueamus quantum efficere & cõsequi possumus,ne quod in nobis in- E
signe vitium fuisse dicatur.Neq; ego hoc nunc contendo , quod fortasse cum in omni natu-
ra,tum iam in nostra ætate difficile est,mutare animum,& si quid est penitus insitum mo-
ribus,id subito euellere : sed te illud admoneo,vt si hoc plene vitare non potes,q̃ ante occu
patur animus ab iracũdia,q̃ prouidere ratio potuit ne occuparetur,vt te ante cõpares,quo
tidieq; meditere resistẽdum esse iracundię:cumq; ea maxime animum moueat,tum tibi es-
se diligentissime linguam continendam,quæ quidem mihi virtus non interdum minor vi-
detur,q̃ omnino non irasci.Nam illud non solum est grauitatis,sed nonnunq̃ etiã lentitu-
dinis.Moderari vero & animo & orationi cum sis iratus,aut etiam tacere & tenere in sua po
testate motũ animi & dolorẽ,etsi non est perfectæ sapientię,tamen est non mediocris inge-

F nil. Atq; in hoc genere multo te esse iam commodiorem mitioremq́; nunciant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferũtur: quę cum abhorrent a literis, ab humanitate, tum vero contraria sunt imperio & dignitati. Nam si implacabiles sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas quæ tamen (vt in malis) acerbitati anteponenda est. Sed quoniã primus annus habuit de hac reprehẽsione plurimum sermonis, credo propterea, ꝙ tibi hominum iniuriæ, ꝙ auaritiæ, ꝙ insolẽtia præter opinionem accidebat & intolerabilis videbatur. Secundus autem multo lenior, ꝙ & consuetudo & ratio & (vt ego arbitror) meæ quoq; literæ te patientiorem, lenioremq́; fecerunt: Tertius annus ita esse debet emendatus, vt ne minimam quidem rem quisq̃ possit vllam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neq; præceptis, sed precibus tecum fraternis ago; totum vt animum, curam, cogitationemq́; tuam ponas in
G omnium laude vndiq; colligenda. Q; si in mediocri statu sermonis ac prædicationis nostrę res essent, nihil abs te eximium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. Nũc vero propter earum rerum, in quibus versati sumus, splendorem & magnitudinẽ, nisi summã laudem ex ista prouincia assequimur, vix videmur summam vituperationem posse vitare. Ea nostra ratio est, vt omnes boni tũ faueant, tũ etiã a nobis omnem diligentiã, virtutemq́; & postulent & expectent: omnes aũt improbi, ꝙ cum iis bellum suscepimus sempiternum, vel minima te ad reprehendendum cõtenti esse videantur. Quare quoniam eiusmodi theatrum est totius Asiæ celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio eruditissimum, natura autem ita resonans, vt vsque Romam significationes, vocesq́; referantur, contende quęso atq; elabora, non modo vt his rebus dignũ fuisse, sed etiã vt illa omnia tuis artibus superasse videare. Et quoniã mihi casus vrbanã in magistratib⁹ administrationẽ reip. tibi prouincialẽ dedit, & si mea pars nemini cedit, fac vt tua cęteros vincat. Simul &
H illud cogita, nos non de reliqua & sperata gloria iã laborare, sed de parta dimicare. Quæ quidẽ non tã expetẽda fuit, q̃ tuenda nobis est. At si mihi quicq̃ esset abs te separatũ, nihil amplius desiderarẽ hoc statu, qui mihi iã partus est. Nũc vero res sic sese habet, vt nisi oĩa tua facta atq; dicta nostris rebus istinc respõdeãt, ego me meis tãtis laboribus, tãtisq́; periculis, quorũ tu omniũ particeps fuisti, nihil cõsecutũ putẽ! Q; si vt amplissimũ nomẽ cõsequeremur, vnus pręter cæteros, adiuuisti, certe idẽ vt id retineamus, præter cæteros elaborabis. Nõ est tibi his solis vtendũ existimationibus ac iudiciis qui nũc sunt hominũ, sed his etiã, q futuri sunt. q̃q̃ illorũ erit verius iudiciũ obtrectatione & maleuolẽtia liberatũ. Deniq; illud etiã debes cogitare, nõ te tibi soli gloriã quęrere: qđ si esset, tamẽ non negligeres, pręsertim cũ amplissimis monimẽtis cõsecrare voluisses memoriã nominis tui. sed ea tibi est cõmuni-
I canda mecũ, prodenda liberis nostris. In qua cauẽdũ est, ne si negligẽtior fueris, nõ solũ tibi parũ cõsuluisse, sed tuis etiã inuidisse videaris. Atq; hęc nõ eo dicunt, vt te oratio mea dormientẽ excitasse, sed potius vt currentẽ incitasse videatur. Facies eñ perpetuo, quæ fecisti, vt omnes æquitatem tuam, temperantiam, seueritatẽ, integritatẽq; laudent. Sed me quædã tenet, propter singularẽ amorẽ, infinita in te auiditas gloriæ: q̃q̃ illud existimo, cũ iam tibi Asia, sicut vnicuiq; sua domus, nota esse debeat, cũ ad tuã summã prudentiã tãtus vsus accesserit, nihil esse quod ad laudẽ attineat, quod nõ tu optime perspicias, & tibi nõ sine cuiusq̃ hortatione in mentẽ veniat quotidie. Sed ego, qui cum tua lego, te audire, & qui cum ad te scribo, tecum loqui videor: ideo & tua longissima quaq; epistola maxime delector, & ipse in scribendo sępe sum lõgior. Illud te ad extremũ & oro & hortor, vt tanq̃ poetę boni & actores industrii solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negocii tui diligẽtissi-
K mus sis, vt hic tertius annus imperii tui, tanq̃ tertius actus perspectissimus atq; ornatissim⁹ fuisse videatur. Id facillime facies. si me cui semper vni magis, q̃ vniuersis placere voluisti, tecum semper esse putabis & omnibus his rebus, quas dices ac facies, interesse. Reliquũ est, vt te orem, vt valetudini tuę, si me & omneis tuos valere vis, diligentissime seruias. Vale.

M. T. C. Q. CICERONI FRATRI S.

Tathius ad me venit ad VIII. Calend. Nouẽb. eius aduentus, ꝙ ita scripsisti diremptũ esse a tuis, dũ is abesset, molestus mihi fuit. Q; aũt expectationẽ tui cõcursumq́; eũ, qui erat futur⁹, si vnà tecũ decederet, neq; antea visus esset, sustulit, id mihi non incommode visum est accidisse. Exhaustus enim est sermo hominum, & multæ emissæ iam eiusmodi voces,

κἀλλὰ διάζυγα φῦτα. μάγων. quę te absente confecta esse lætor. Q; autem idcirco a te missus est A
mihi, vt se purgaret, id necesse minime fuit. Primũ enim nunq̃ ille mihi fuit suspectus: neq;
ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cum ratio, salusq́ omnium nostrũ, q ad
rempub. accedimus, non veritate solum, sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorum
semper, non mea iudicia perscripsi. Qui quidem q̃ frequentes essent & q̃ graues, aduẽtu suo
Stathius ipse cognouit. Et enim interuenit nõnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso
habebantur, & sentire potuit sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere.
Quod autem me maxime mouere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse, q̃ graui-
tas illius ætatis & imperii prudentia postularet (q̃ multos enim mecum egisse putas, vt se
Stathio commendarem? q̃ multa autem ipsum ἀσφαλῶς mecum in sermone ita potuisse?)
id mihi non placuit, monui, suasi, deterrui. Quibus in rebus etiã si fidelitas summa est, quod
prorsus credo, quoniam tu ita iudicas, tamen species ipsa tam gratiosi liberti aut serui di- B
gnitatem habere nullam potest. Atq; hoc sic habeto (nihil enim nec temere dicere, nec astu-
te reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere velint, Stathiũ
dedisse: & antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ seueritati esse nõnullos: hoc manumis
so, iratis quod loquerentur, non defuisse. Nunc respondebo ad eas epistolas, quas mihi red-
didit L. Cæsius, cui quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero. Quarũ altera est de Blã
denio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi a me intime commẽdari. Qua de
re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca
cognosce. Ego cum Græcorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum inge-
nia ad fallendum parata, quoscunq; de te queri audiui, quacunq; potui ratione placaui. Pri-
mum Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, leniui: quorum principem Hermippũ non
solum sermone meo, sed etiam familiaritate deuinxi. Ego Apamensem Ephesium, ego leuis C
simum hominem Megaristum Autãdriũ, ego Niciã Smyrnæum, ego nugas maximas omni
mea comitate sum complexus, Nymphontem etiam Colophonium. quę feci omnia, nõ quo
me aut ii homines aut tota natio delectaret (pertęsum est enim leuitatis, assentationis ani
morum, non officiis, sed temporibus seruientium) sed vt ad Zeuxim reuertar. Cum is de
Casellii sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipse loqueretur, obstiti eius sermoni & ho
minem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta nescio, ꝙ scribis cu
piisse te, quoniam Smyrnæ duos Mysios insuisses in culeum, simile in superiore parte pro-
uincię edere exemplum seueritatis tuę, & idcirco Zeuxim elicere omni ratione voluisse. quẽ
adductũ in iudicium fortasse dimitti non oportuerit: conquiri vero & elici blanditiis (vt tu
scribis) ad iudicium necesse non fuit, eum præsertim hominem, quem ego & ex suis ciuib⁹
& ex multis aliis quotidie magis cognosco nobiliorem esse prope, q̃ ciuitatem suam. At enĩ D
Græcis solis indulgeo. Quid L. Cęcilium? nonne omni ratione placaui? quem hominem? qua
ira? quo spiritu? quem deniq; præter Tuscenium, cuius causa sanari non potest, non mitiga-
ui? Ecce supra caput homo leuis ac sordidus, sed tamen equestri incessu Catienus, etiã is le-
nietur. Cuius tu in patrem ꝙ fuisti asperior, non reprehendo. certe enim scio te fecisse cum
causa. Sed quid opus fuit eiusmodi literis, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsi con-
stituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturum fumo vt combureretur, tota plaudẽ-
te prouincia. Quid vero ad C. Fabium nescio quem (nam eam quoq; epistolam T. Catienus
circũgestat) renunciare tibi Licinium Plagiarium cum suo pullo Miluino tributa exigere?
Deinde rogas Fabium, vt & patrem & filium viuos comburat, si possit: sin minus, ad te mit
tat, vti iudicio cõburantur. Hę literę abs te per iocũ missę ad C. Fabium, si modo sunt tuæ,
cũ leguntur, inuidiosam atrocitatẽ verborũ habent. At si omniũ mearũ literarũ præcepta B
repetes, intelliges nihil esse a me, nisi orationis acerbitatẽ & iracũdiã, etsi forte raro literarũ
missarũ indiligẽtiã reprehẽsam. Quibus quidẽ in reb⁹ si apud te plus auctoritas mea, q̃ tua,
siue natura paulo acrior, siue quędã dulcedo iracundię, siue dicẽdi sal facetięq́ valuissent, ni
hil sane esset, quod nũc pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici, cum audiam, qua sit
existimatione Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octauius? Nam si te interiorib⁹ vicinis tuis,
Cilicensi, & Syriaco anteponis, valde magnũ facis. Atq; is dolor est, ꝙ cũ ii, quos nominaui, te
innocentia non vincant, vincunt tñ artificio beneuolentiæ colligẽdæ, qui neq; Cyrũ Xeno-
phontis, neq; Agesilaum nouerint: quorum regũ in summo imperio nemo vnq̃ verbum vllũ

F asperius audiuit. Sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, nõ ignoro. Nũc tamen decedens (id quod mihi iam facere videris) relinque quæso q̃ iucundissimam memoriam tui. Successorem habes perblandum, cætera valde illius aduentũ tua requirẽtur. In literis mittendis (vt sæpe ad te scripsi) nimium te inexorabilẽ præbuisti. Tolle omneis, si potes iniquas, tolle insusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit scriptas ad te solere afferri, ab se legi, & si iniquę sint, fieri te certiorẽ. Anteq̃ vero ipse ad te venisset, nullum delectum literarum fuisse: ex eo esse volumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerẽt. Hoc de genere nihil te nũc quidẽ moneo, sero est enim ac scire potes, multa me varie, diligẽterq̀ monuisse. Illud tamen quod Theopompo mandaui, cum essem admonitus ab ipso, vide per homines amanteis tui, quod est facile, vt hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde contrariarum, tum absurde & insusitate scriptarum, postremo in aliquẽ

G contumeliosarum. Atq̀ ego hæc tam esse, q̃ audio, non puto: & si sunt occupationibus tuis minus animaduersa, nunc perspice & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sylla Nomenclator dictus est, non probandam. legi nonnullas iracundas. sed tempore ipso furor dabat. hæc de epistolis. Nam cum hanc paginam tenerem, L. Flauius Prætor Dess. ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi inquit te ad procuratores suos literas misisse, quæ mihi visæ sunt iniquissimæ, ne quid de bonis, quæ L. Octauii Nasonis fuissent, cui L. Flauius hæres est, diminuerent ante, q̃ C. Fũdanio pecuniam soluissent. Itemq̀ misisse ad Apolloniensés, ne de bonis, quæ Octauii fuissent, diminui paterentur, priusq̃ Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi verisimilia non videntur. sunt enim ab prudẽtia tua remotissima. Ne diminuat hæres. quid si inficiatur? Quid, si omnino non debetur? Quid? Prętor solet iudicare deberi? Quid ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis. sed via iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, vt nihil sit loci gratiæ. Atq̀ ita mihi dicebat Flauius, scriptum in ea epistola, quam tuã esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat grauiter, id vehementer mecum querebatur, orabatq̀, vt ad te quàm diligentissime scriberem, quod facio & te prorsus vehementer etiam atq̀ etiam rogo, vt & procuratoribus Flauii remittas de diminuendo & de Apolloniensibus ne quid perscribas, quod contra Flauium sit amplius & Flauii causa & scilicet Pompeii facies omnia. Nolo mediusfidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me videri. Sed & te oro, vt tu ipse auctoritatem & monimẽtum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquas, quod sit ad Flauii rem & ad causam accommodatũ. Fert enim grauiter homo & mei obseruantissimus, & sui iuris dignitatisq̀ retinens, se apud

H te neq̀ amicitia neq̀ iure valuisse: & vt opinor, Flauii aliquando rem & Pompeius & Cæsar tibi commendarũt, & ipse ad te scripserat Flauius, & ego certe. Quare, si vlla res est, quã tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, perfice, vt Flauius & tibi & mihi q̃ maximas gratias agat. hoc te ita rogo, vt maiore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule valde etiam molestum fuit. Literas ad te parum fraterne conscripseram, quas oratione Diodori Luculli liberti commotus, de pactione statim quod audieram, iracundius scripseram, & reuocare cupiebam: huic tu epistolæ non fraterne scriptæ, fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scæuola, te ab iis diligi (vt scribis) vehementer gaudeo. cætera fuerunt in eadem epistola grauiora, quàm vellem. ὀρθὰν τὰν ναῦν, ἄναξ Θωνῆρ. Maiora ista erunt. Meæ obiurgationes fuerunt amoris plenissimæ, quæ sunt nonnullæ, sed tamen mediocres & paruæ potius. Ego te nunq̃ vlla in te dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctissime gereres, ni

K si inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligẽtiam cautionis meæ: in qua & maneo & manebo, & idem vt facias, nõ desistam rogare. Attalus Iphemenus mecum egit, vt se ne impedires, quo minus quod ad Q. Publicenii statuam decretũ est, erogaretur: quod ego te rogo & admoneo, ne talis viri, tãq̀ nostri necessarii, honorem minui per te aut impediri velis. Præterea Aesopi tragœdi nostri familiaris, Licinius seruus tibi notus aufugit. Is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit. Inde in Asiam venit, postea Plato quidam Sardianus Epicureus, qui Athenis solet esse multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eo venisset, & cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi literis cognosceret, hominem comprehendit & in custodiã Ephesi tradidit, sed in publicam, an in pistrinũ, non satis ex literis eius intelligere potuimus. Tu quoq̀

quo modo,qm̃ Ephesi est,hominẽ inuestiges velim,summaq́ diligẽtia vel tecũ deducas.Noli A
spectare quãti homo sit,parui eñ precii est,qui iã nihil sit:sed tanto dolore Aesopus est affe
ctus propter serui scelus & audaciã,vt nihil ei gratius facere possis,q̃ si illũ per te recuparit.
Nunc ea cognosce,quę maxime exoptas,remp.funditus amisimus,adeo, vt Cato adolescens
nullius consilii,sed tñ ciuis Ro.& Cato,vix viuus effugeret. ꝙ cũ Gabiniũ de ambitu vellet
postulare,neq́ Pręt ores diebus aliquot adiri possent,vel potestatẽ sui facerent,in concionem
ascendit,& Pompeiũ priuatꝰ Dictatorẽ appellauit.propius nihil est factũ,q̃ vt occideret.Ex
hoc,qui sit status totiꝰ reip.videre potes. Nostrę tñ causæ non videnť homines defuturi.mi
randũ in modũ profitẽtur,offerũt se,pollicentur: & quidem cum spe sum maxima, tum ma
iore etiam animo.Spero superiores fore nos,confido animo, vt in hac rep.ne casum quidem
vllum pertimescat:sed tamen res sic se habet,Si diem nobis Clodius dixerit,tota Italia con-
curret,vt multiplicata gloria discedamus : sin autem vi agere conabitur, spero fore studiis B
non solum amicorum,sed etiam alienorum,vt vi resistamus. Omnes & se & suos amicos,cli
entes,liberos,libertos,seruos, pecunias deniq́ suas pollicentur.Nostra antiqua manus bono
rum ardet & studio nostri & amore.Si qui antea aut alieniores fuerant & languidiores,nũc
horum odio,se cũ bonis coniungũt.Pompeius omnia pollicetur & Cęsar: quibꝰ ita credo,vt
nihil de mea comparatione diminuã.Trib.pl.Desi.sunt nobis amici.COSS.se optime osten-
dunt.Prætores habemus amicissimos & acerrimos ciues,Domitiũ,Nigidium,Memmiũ,Len
tulum:bonos etiam alios,sed hos singulareis. Quare magnum fac animum habeas & spem
bonam.De singulis tamen rebus,quę quotidie gerantur,faciam te crebro certiorem. Vale.

M.T.C. QVINTO FRATRI S.D. 3

I frater,mi frater,mi frater,tu ne id veritus es,ne ego iracũdia aliqua addu
ctus pueros ad te sine literis miserim:aut etiã ne te videre noluerim? Ego C
tibi irascerer?tibi ego possem irasci?scilicet tu me afflixisti, tui me inimici,
tua me inuidia ac nõ ego te misere pdidi.Meus ille laudatus Cõsularꝰ,mihi
te,liberos,patriã,fortunas:tibi velim ne qd eripuerit,pręter vnũ me. Sed
certe à te mihi oĩa semp honesta & iucũda ceciderunt.A me tibi luctꝰ meę
calamitatis,metus tuę,desideriũ,mœror,solitudo.Ego te videre noluerim?Immo vero me a
te videri nolui. Non eñ vidisses fratrem tuũ:nõ eũ,quẽ reliqueras:nõ eũ,quẽ noras:non eũ
quẽ flens flentẽ,prosequentẽ proficiscẽs dimiseras,ne vestigiũ quidẽ eius nec simulacrũ, sed
quandã effigiẽ spirantis mortui.Atq́ vtinã me mortuũ prius vidisses aut audisses. Vtinam
te nõ solũ vitę,sed etiã dignitatis meę superstitẽ reliquissem.Sed testor omnes deos,me hac
vna voce a morte esse reuocatũ,ꝙ omnes in mea vita partẽ aliquã tuę vitę repositã esse dice- 1
bant. Quare peccaui,scelerateq́ feci.nã si cecidissem,mors ipsa meã pietatẽ,amoremq́ in te D
facile defẽderet.Nũc cõmisi,vt viuo me careres,viuo me aliis indigeres: mea vox in domesti
cis periculis potissimũ occideret,quę sępe alienissimis pręsidio fuisset.Nã ꝙ ad te pueri sine
literis venerũt,qm̃ vides nõ fuisse iracundię causa, certe pigritia fuit & quędã infinita vis la
chrymarũ & dolorũ.Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse?eodẽ quo te legere certo scio.An
ego possum aut nõ cogitare aliqñ de te,aut vnq̃ sine lachrymis cogitare ? Cũ enim te deside
ro,fratrẽ solũ desidero.Ego vero suauitate prope fratrẽ,prope ęqualẽ,obsequio filiũ,consilio
parentẽ.Quid mihi sine te vnq̃ aut tibi sine me iucundum fuit?Quid ꝙ eodẽ tempore desi-
dero filiã?qua pietate,qua modestia,quo ingenio,effigiẽ moris,sermonis,animi mei?Quid fi
lium venustissimũ,mihiq́ dulcissimũ,quẽ ego ferus ac ferreus è cõplexu dimisi meo,sapientio
rem puerũ,q̃ vellẽ?sentiebat eñ miser iam quid ageretur.Quid vero tuũ filiũ?Quid imagi-
nẽ meã,quã meus Cicero & amabat vt fratrẽ,& iã vt maiorẽ fratrẽ verebatur?Quid,ꝙ muli E
erem miserrimã,fidelissimã coniugẽ,me prosequi non sum passus,vt esset quę reliquias com
munis calamitatis,cõmunes liberos tueret?Sed tñ quoquo modo potui,scripsi & dedi literas
ad te Philogono liberto tuo,quas credo tibi postea redditas esse:in quibus idẽ te hortor & ro
go,qđ pueri tibi verbis meis nũciarũt , vt Romã ꝓtinus pgas & ꝓperes.Primũ eñ te p̃sidio
esse volui,si qui essent inimici,quorũ crudelitas nondũ esset nostra calamitate satiata.Dein-
de congressus nostri lamẽtationẽ ptimui,digressum vero non tulissem:atq́ etiã idipsum,qđ
tu scribis,metuebam,ne a me distrahi non posses.His de causis hoc maximum malũ, ꝙ te nõ
vidi, quo nihil amantissimis & coniunctissimis fratribus acerbius ac miserius videtur acci-
dere potuisse,minus acerbum: minus miserum fuit, q̃ fuisset tum congressio, tum vero di-

F greſſio noſtra. Nunc, ſi potes, id quod ego qui fortis tibi ſemper videbar, non poſſum, erige
te & confirma, ſi qua ſubeunda dimicatio erit. Spero, ſi quid mea ſpes habet auctoritatis, ti
bi & integritatem tuam & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam miſericordiã noſtri, præ-
ſidii laturam: ſin eris ab iſto periculo vacuus, ages ſcilicet, ſi quid agi poſſe de nobis putabis.
de quo ſcribunt ad me quidem multi multa, & ſe ſperare demonſtrant: ſed ego quid ſperem
non diſpicio, cum inimici plurimũ valeant, amici partim deſeruerint me, partim etiã prodide
rint, qui in meo reditu fortaſſis reprehenſionẽ ſui ſceleris pertimeſcant. Sed iſta qualia ſint,
tu velim perſpicias mihiq́ꝫ declares. Ego tamen q̃ diu tibi opus erit, ſi quid periculi ſubeun-
dum videbis, viuam. diutius in hac vita eſſe non poſſum. Neq́ꝫ enĩ tantum viriũ habet vlla
aut prudentia aut doctrina, vt tantũ dolorem poſſit ſuſtinere. Scio fuiſſe & honeſtius moriẽ
di tempus & vtilius: ſed non hoc ſolum. multa alia prętermiſi: quę ſi queri velim pręterita, ni
G hil agam, niſi vt augeam dolorem tuũ, indicem ſtultitiam meam. Illud quidem nec faciendũ
eſt, nec fieri poteſt, me diutius q̃ aut tuum tẽpus, aut firma ſpes poſtulabit, in tam miſera,
tamq́ꝫ turpi vita commorari: vt qui modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copiis, genere ipſo
pecunię beatiſſimus, dignitate, auctoritate, exiſtimatione, gratia non inferior, q̃ qui vnq̃ fue
runt ampliſſimi, is nunc in tam afflicta perditaq́ꝫ fortuna, neq́ꝫ me, neq́ꝫ meos lugere diutius
poſſim. Quare quid ad me ſcripſiſti de permutatione? quaſi vero nunc me non tuę faculta-
tes ſuſtineant. Qua in re ipſe video miſer & ſentio, quid ſceleris admiſerim: cum de viſceri-
bus tuis & filii tui ſatiſfacturus ſis quibus debes: ego acceptam ex ęrario pecuniam tuo no-
mine fruſtra diſſiparim. Sed tamen & M. Antonio quantũ tu ſcripſeras, Cepioni tantũdem
ſolutum eſt: mihi ad id quod cogito, hoc qđ habeo ſatis eſt: ſiue enim reſtituimur, ſiue deſpe
H ramur, nihil amplius opus eſt. Tu ſi forte quid erit moleſtię, te ad Craſſum & ad Callidium
conferas cenſeo. Quantũ Hortenſio credendum ſit, neſcio: me ſumma ſimulatione amoris,
ſummaq́ꝫ aſſiduitate quotidiana ſceleratiſſime inſidioſiſſimeq́ꝫ tractauit, adiuncto quoq́ꝫ Ar
rio: quorũ ego conſiliis, promiſſis, pręceptis deſtitutus in hanc calamitatẽ incidi. Sed hęc oc-
cultabis, ne quid obſint. Illud caueto, & eo puto per Pomponiũ fouendũ tibi eſſe ipſum Hor-
tenſium, ne ille verſus qui in te erat collatus, cũ Aedilitatẽ petebas, de lege Aurelia falſo te-
ſtimonio confirmetur. Nihil enim tam timeo, q̃ ne cum intelligant homines quantum miſe
ricordię nobis tuæ preces & tua ſalus allatura ſit, oppugnent te vehementius. Meſſalam tui
ſtudioſum eſſe arbitror, Pompeium etiam ſimulatorẽ puto. Sed hęc vtinã non experiare. qđ
precarer deos, niſi meas preces audire deſiiſſent. verũtamen precor, vt his infinitis noſtris
I malis contenti ſint, in quibus non modo tamen nullius ineſt peccati infamia, ſed omnis do-
lor eſt. ꝙ optime factis poena eſt maxima conſtituta. Filiam meam & tuã Ciceronẽq́ꝫ noſtrũ
quid ego mi frater tibi commendẽ? quin illud mœreo, ꝙ tibi non minorẽ dolorem illorũ orbi
tas affert, q̃ mihi. Sed te non incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur,
poteſtasq́ꝫ in patria moriendi, vt me lachrymę non ſinũt ſcribere. Etiã Terentiã velim tuea
re, mihiq́ꝫ de omnib⁹ reb⁹ reſcribas. Sis fortis quoad rei natura patiat. Id. Iulii Theſſalonicę.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 4.

Mabo te mi frater, ne ſi vno meo fato & tu & oẽs mei corruiſtis, improbitati
& ſceleri meo potius, q̃ imprudẽtię miſericordięq́ꝫ aſſignes. nullũ eſt meũ
peccatũ, niſi ꝙ iis credidi, à qb⁹ nefas putarã eſſe me decipi, aut etiã quib⁹
K ne id expedire quidẽ arbitrabar. Intimus, proximus, familiariſſimus quiſq́ꝫ
aut ſibi pertimuit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil miſero, pręter fidẽ amico-
rum, cautũ meũ conſiliũ fuit. Q. ſi te ſatis innocentia tua & miſericordia
hominũ vindicat hoc tẽpore à moleſtia, perſpicis profecto & quęnã nobis ſalutis ſpes relinquat.
Nam me Põponius & Sextius & Piſo noſter adhuc Theſſalonicę retinuerũt, cũ longi⁹ diſce-
dere, propter neſcio quos motus vetarẽt: verũ ego magis exitũ illorũ literis q̃ ſpe certa expe
ctabã. Nã quid ſperẽ potẽtiſſimo inimico, dominatione obtrectatorũ, infidelibus amicis, plu
ribus inuidis? Denotius aũt Trib. pl. eſt ille quidẽ in me officioſiſſimus, Sextius, & ſpero, Cur
tius, Milo, Fadius, Gratidius, ſed aduerſante Clodio, qui etiã priuatus eadẽ manu poterit cõ
ciones concitare: deinde etiã interceſſor parabit. Hęc mihi proficiſcẽti non proponebant, ſed
ſæpe triduo ſumma cũ gloria dicebar eſſe rediturus. Quid tu igit inquies? Quid? multa conue
nerunt, quę mentẽ exturbarẽt meã, ſubita defectio Põpeii, alienatio COSS. etiã Prętorũ ti-
mor, publicanorũ arma, lachrymę meorũ, me ad mortẽ ire prohibuerũt. Quod certe & ad ho

nestatē & ad effugiēdos intolerabiles dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in eā A
epistola, quā Phaetōti dedi. Nūc tu, qm̄ in tantū luctū & laborē detrusus es, quantum nemo
vnq̄, si releuare potes cōmunē casum misericordia hoīm, scilicet incredibile quiddā assequeris:
sin plane occidimus (me miserū) ego omnibꝰ meis exitio fuero, quibꝰ antè dedecori non
erā. Sed tu, vt antè ad te scripsi, ꝑspice rē, & ꝑtēta: & ad me, vt tēpora nostra, nō vt amor tuus
fert, vere ꝑscribe. Ego vitā, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandā esse, retinebo.
Tu nobis amicissimū *Sextiū* cognosces, credo tua causa, vel Lentulū, qui erit Cos. q̄q̄ sunt facta
verbis difficiliora. Tu & quid opus sit, & quid sit videbis omnino. Si tuā solitudinē communemq̄
calamitatē nemo despexerit, aut per te confici aliqd, aut nullo modo poterit: sin te
quoq; inimici vexare cœperint, ne cessaris me certiorē facere, vt accurrā. Nō em̄ gladiis mecum,
sed litibꝰ agetur. Verū hęc absint velim: te oro, vt ad me de omnibꝰ rebus scribas, & in
me animi potius aut consilii putes minus esse, q̄ antea: amoris vero & officii nō minꝰ. Vale. B

M.T.C. EPIST. AD Q. C. FRATREM LIB. SECVNDVS.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 5

Pistolā quā legisti, mane dederā, sed fecit humaniter Licinius, ꝙ ad
me misso *Senatu* vesperi venit, vt si quid esset actū, ad te, si mihi videretur,
perscriberē. Senatus fuit frequentior q̄ putabamꝰ esse posse
mense Decēbri sub dies festos. Consulares nos fuimus, & duo Cōsules
designati P. Seruilius, M. Lucullus, Lupus, Vulcatius, Glabrio
Præt. *Sane* frequētes fuimus omnino ad ducētos. Cōmorat expectationē
Lupus: egit causam agri Cāpani sane accurate, auditus est magno
silētio. materiā rei non ignoras, nihil ex nostris actionibus prætermisit. C
Fuerūt nōnulli aculei in C. Cęsarē, cōtumelię in Gelliū: expostulationes
cū absente Pompeio. Causa sero perorata, sentētias se
rogaturū negauit, ne qđ onus simultatis nobis imponeret. Ex superiorū temporū conuiciis
& ex pręsenti silētio, quid *Senatus* sentiret, se intelligere dixit. Milo cœpit dimittere, Tum
Marcellinus, noli inquit, ex taciturnitate nostra Lupe quid aut probemus hoc tēpore aut improbemꝰ
iudicare. Ego qđ ad me attinet, ideq̄ arbitror cęteros, idcirco taceo, ꝙ nō existimo,
cum Pōpeius absit, causam agri Campani agi cōuenire. Tū ille se *Senatū* negauit tenere. Racilius
surrexit, & de iudiciis referre cœpit. Marcellinū quidē primū rogauit. is cum grauiter
de Clodianis incēdiis, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiā dixit, vt ipse iudices
per Pręt. Vrbanū sortiretur: iudicū sortitione facta, comitia haberent: qui iudicia impediuisset,
eum cōtra remp. esse facturū. Approbata valde sententia. Cato contradixit & Cassius, D
maxima adclamatione *Senatus*, cū comitia iudiciis anteferret. Philippus assensit Lentulo.
Postea Racilius de priuatis me primū sententiā rogauit. Multa feci verba de toto furore latrocinioq̄
P. Clodii: eū tanq̄ reum accusaui multis & secundis admurmurationibus cuncti
Senatus. Orationem meā collaudauit satis multis verbis, non mehercule indiserte, Seuerus
Antistius: isq̄ iudiciorū causam suscepit, antiquissimāq̄ se habiturū dixit. Ibatur in eam sententiā:
tū Clodiꝰ rogatus, diem dicēdo eximere cœpit. furebat à Racilio se cōtumaciter, vrbaneq̄
vexatū. Deinde eius operę repēte à gręcostasi & gradibꝰ clamorē satis magnū sustulerunt,
opinor in Q. Sextiliū & amicos Milonis incitatę. Eo metu iniecto repēte magna querimonia
oīm discessimus. Habes acta vnius diei: reliqua, vt arbitror, in mēsem Ian. reiicientur.
De Tr. pl. lōge optimū Raciliū habemꝰ: videt etiā Antistius amicus nobis fore. nā Plautiꝰ
noster totus est. Fac si me amas, vt considerate diligenterq̄ nauiges de mense Decemb. Vale. E

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 6

On occupatione, qua eram sane impeditus: sed paruula lippitudine adductꝰ
sum, vt dictarem hanc epistolā: & non vt soleo ad te ipse scriberē. Et primū
me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso. Me em̄ adhuc nemo rogauit, num
quid in Sardiniā vellē: te puto sępe habere, etsi nō semp, qui, nū quid Romā
velis, quęrāt. Quod ad me Lētuli & *Sexti* nomine scripsisti, locutus sum cum
Cincio. quomodo res se habet, nō est facillima: sed habet profecto quoddā Sardinia appositū
ad recordationē pręteritę memorię. Nā vt ille Graccus Augur, posteaq̄ in istā prouinciam
venit, recordatus est quid sibi in campo Martio comitia Cōsulibꝰ habentibus cōtra auspicia

F accidisset, sic tu mihi videris in Sardinia de forma Minutiana & de nominibus Pomponianis in ocio recogitasse. Sed ego adhuc emi nihil. Culeonis auctio facta est. Tusculano emptor nemo fuit, si conditio valde bona fuerit, fortasse non omittam. De ædificatione tua Cyrum vrgere non cesso. spero eum in officio fore, sed omnia sunt tardiora propter furiosæ Aedilitatis expectationem. Nam comitia sine mora futura videntur. edicta sunt ad XI Cal. Febr. Te tamen solicitū esse nolo: omne genus a nobis cautionis adhibebitur. De Rege Alexandrino factum est S.C, Cum multitudine eum reduci periculosum reip. videri. Reliqua cum esset in Senatu cōtētio, Lētulus ne an Pōpei⁹ reduceret, obtinere causam Lētulus videbať. In ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & voluntati Pompeii prçclare satisfaciemus: sed per obtrectatores Lētuli res calumnia extracta est. Consecuti sunt dies comitiales, per quos Senatus haberi non poterat. Quid futurum sit latrocinio Tribunorum, non diuino, sed tamen
G suspicor per vim rogationem Caninium perlaturū. In ea re Pōpeius quid velit, non dispicio. Familiares eius qd cupiant, oēs vidēt. Creditores vero Regis aperte pecunias suppeditant cōtra Lentulū. Sine dubio res a Lentulo remota videtur esse, cum magno meo dolore, q̄q̄ multa fecit. Quare si fas esset, iure eis succensere possemus. Tu si ita expedit, velim q̄primū bona & certa tempestate conscendas, ad meq; venias. Innumerabiles em̄ res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui nostriq; valent. Vale. XIIII Calend. Febr.

M. T. C. Q. CICERONI FRATRI S. D. 7.

Scripsi ad te antea superiora. nunc cognosce postea quę sint acta. A Cal. Febr. legationes in Idus Feb. reiiciebantur, eo die res confecta non est. Ad IIII Non. Feb. Milo affuit, ei Pompeius aduocatus venit. Dixit Marcellus
H à me rogatus, honeste discessimus: producta dies est in IIII Id. Feb. Interim reiectis legationibus, III Iduū referebatur de prouinciis Quęstorum & de ordinandis Pretoribus: sed res multis querelis de rep. interponendis nulla transacta est. Cato legem promulgauit de imperio Lentuli abrogando. vestem tum filius mutauit. Ad IIII Iduum Feb. Milo affuit, dixit Pompeius, siue dicere voluit. Nam vt surrexit, operę Clodianę clamorem sustulerunt: idq; ei perpetua oratione contigit, non modo vt adclamatione, sed vt conuicio & maledictis impediretur. Qui vt perorauit: nā in eo sane fortis fuit, non est deterritus, dixit omnia atq; interdum etiam silentio, cum auctoritate peregerat: sed vt perorauit, surrexit Clodius, & tantus clamor a nostris (placuerat em̄ referre gratiā) vt neq; mente neq; lingua neq; oratione consisteret. Ea res acta est, cum hora sexta
I ta vix Pompeius perorasset, vsq; ad horā octauam, cum omnia maledicta, versus etiā obscœnissimi in Clodiū & Clodiā dicerentur. Ille furens & exanguis interrogabat suos in clamore ipso, Quis esset qui plebem fame necaret? respondebant operę, Pompeius. Quis Alexandriā ire cuperet? respondebant, Pompeius. Quem ire vellent? respondebant, Crassum. Is aderat tum Miloni animo non amico. Hora fere nona, quasi signo dato, Clodiani nostros consputare cœperunt. Exarsit dolor: vrgere illi, vt loco nos mouerent. Factus est a nostris impetus, fuga operarum. Eiectus de rostris Clodius. ac nos quoq; tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in Curiam, Pompeius domū. Neq; ego tamē in Senatum, ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pōpeio defendendo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterum dilata est. Clodius in Quirinalia produ-
K xit diem. Ad VI Id. Febr. Senatus ad Apollinis fuit, vt Pompeius adesset. Acta res est grauiter à Pompeio: eo die nihil perfectū est. Ad VII Id. Feb. ad Apollinis. S.C. factū est, Ea quę facta essent ad VI Id. Febr. contra remp. esse facta. Eo die Cato est vehementer in Pompeiū inuectus, & eum oratione perpetua tanq̄ reum accusauit. De me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit. Cum illius in me perfidiā increparet, auditus est magno silentio maleuolorum. Respondit ei vehementer Pompeius, Crassumq; descripsit, dixitq; aperte, se munitiorem ad custodiendā vitam suam fore, q̄ Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. Itaque magnę mihi res iam moueri videbantur. Nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumq; cōmunicat insidias vitę suę fieri, Catonem a Crasso sustentari, Clodio pecuniā suppeditari: vtrūq; & ab eo, & a Curione, Bibulo, cęterisq; suis obtrectatoribus cōfirmari: vehementer esse prouidendū, ne opprimatur, concionario illo populo a se prope alienato, nobilitate inimica, non æquo Senatu, iuuentute improba. Itaq; se comparat, homines ex agris accersit. Operas aūt suas Clodius cōfirmat, manus ad Quirinalia paratur, in eo multo sumus superiores ipsius copiis. Sed magna manus ex Piceno & Gallia expectatur, vt etiā Catonis rogationibus de Mi

lone & Lentulo resistamus. Ad IIII Id. Feb. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu A
est postulatus, & eodem die a quodã M. Tullio de vi. Is erat ęger, domũ (vt debuimus) ad eũ
statim venimus, eiq; nos totos tradidimus: idq; fecimus pręter hominũ opinionẽ, qui nos ei
iure succensere putabant, vt humanissimi gratissimiq; & ipsi & oĩbus videremur: itaq; facie
mus. Sed idẽ Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulũ Vacciã, & C. Corneliũ. Eodem
die S.C. factũ est, Vt sodalitates decuriatiq; discederẽt: lexq; de iis ferref, Vt qui nou discef-
sissent, ea poena, quę est de vi, tenerentur. Ad III Id. Feb, dixi pro Bestia de ambitu apud Prę
torẽ Cn. Domitiũ in foro medio, maximo conuẽtu: incidiq; in eũ locũ in dicendo, cum Sestius
multis in tẽplo Castoris vulneribus acceptis, subsidio Bestię seruatus esset. Hic προοικονομία-
ν quidẽ ἐνκαίρως de his, quę in Sestiũ apparabantur crimina, & eũ ornaui veris laudibus,
magno assensu oĩm. res homini fuit vehementer grata. Quę tibi eo scribo, ꝙ me de retinen-
da Sestii gratia monuisti. Pridie Id. Febr. hæc scripsi ante lucẽ, eo die apud Pomponiũ in ei⁹ B
nuptiis eram coenaturus. Cętera sunt in rebus nostris huiusmodi (vt tu mihi fere diffidenti
prędicabas) plena dignitatis & gratię: quę quidẽ tua mi frater prudentia, patientia, virtute,
pietate, suauitate etiã tibi mihiq; sunt restituta. Domus tibi ad Lucũ Pisonis Luciniana con
ducta est, sed vt spero paucis mensibus post Cal. Quint. in tuã commigrabis. Tuam in Cari-
nis mundi habitatores Camię conduxerunt. At te post illã Olbiensem epistolã nullas literas
accepi. Quid agas, & vt te oblectes, scire cupio, maximeq; teipsum videre ꝗprimum. Cura mi
frater, vt valeas. & ꝗꝗ est hyems, tñ Sardiniã istam esse cogites. Vale. XV Calend. Martii.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 8

SEstius noster absolutus est III Id. Martii, & quod vehementer interfuit
reip. nullã videri in eiusmodi caussa dissentionem esse, omnibus sententiis
absolutus est. Illud quod tibi sæpe curę esse intellexeram, ne cui iniquo re- C
linqueremus vituperãdi locũ, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius per-
uersitatem quibusdã in rebus ꝗhumanissime ferremus, scito hoc nos in eo
iudicio consecutos esse, vt omniũ gratissimi iudicaremur. Nam in defendẽ
do moroso homine cumulatissime satisfecimus, & (id quod ille maxime cupiebat) Vatinium
a quo palàm oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, diis hominibusq; plaudentibus.
Quinetiã Paulus noster cum testis productus esset in Sestiũ, confirmauit se nomen Vatinii
delaturũ, si Macer Licinius cunctaretur: & Macer à Sestii subselliis surrexit, ac se illi non de-
futurum affirmauit. Quid quæris? homo petulans & audax Vatinius, valde perturbatus de-
bilitatusq; discessit. Quintus filius tuus puer optimus eruditur egregie. Hoc nunc magis
animaduerto, ꝙ Tyrãnio docet apud me. Domus vtriusq; nostrũ ędificaf strenue. Redẽpto
ri tuo dimidiũ pecunię curaui. Spero nos ante hyemẽ contubernales fore. De nostra Tullia D
tui mehercule amãtissima, spero cũ Crassipede nos confecisse. Dies erãt duo, qui post Latinas
habentur religiosi, cęterũ confectũ erat. Latiar erat exiturus. Ad VIII Id. Apr. sponsalia Cras
sipedi prębui. Huic cõuiuio puer optimus Quintus tu⁹ meusq;, ꝙ pleuiter cõmotus fuerat,
defuit. Ad IIII Id. Apr. veni ad Quintũ, eũq; vidi plane integrũ, multũq; is mecũ sermonẽ ba
buit & ꝑhumanũ de discordiis mulierũ nostrarũ. Quid quęris? nihil festiuius. Põponia aũt
etiã de te questa est: sed hęc corã agemus. A puero vt discessi, in areã tuã veni, res agebatur
multis structoribus. Longoliũ redẽptorẽ cohortatus sum, idẽ mihi aiebat se velle nobis pla-
cere. Domus erit egregia: magis eñ cerni iã poterat, ꝗ quãtũ ex forma iudicabamus. itẽq; no
stra celeriter ędificabatur. Eo die coenaui apud Crassipedẽ coenat⁹, in hortos ad Pompeiũ le-
ctica latus sum. Luceiũ cõuenire non potuerã, ꝙ abfuerat: videre aũt volebã ꝙ eram postri-
die Rõma exiturus, & ꝙ ille in Sardiniã iter habebat. Hominẽ conueni, & ab eo petiui, vt ꝗ E
primũ te nobis redderet. statim dixit. Erat aũt itur⁹ (vt aiebat) ad III Id. Apr. vt aut Labro-
ne aut Pisis conscenderet. Tu mi frater, simulac ille venerit, primã nauigationem (dũmodo
idonea tempestas sit) ne omiseris. Ad III Id. Apt. ante lucẽ hanc epistolam dictauerã scripse-
ramq; in itinere, vt eo die apud T. Titiũ in Anagnino manerẽ: postridie aũt in Laterino cogi
tabã: inde cum in Arpinati quinq; dies fuissem, ire in Põpeianũ, rediẽs aspicere Cumanum,
vt qm̃ in Non. Maias Miloni dies producta est, pridie Non. Romæ essem, teq; mi charissime
& suauissime frater ad eam diem (vt sperabam) viderem. Aedificationem Arcani ad tuum
aduentum sustentari placebat. Fac mi frater vt valeas, ꝗprimumq; venias. Vale.

F M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 9

Literas mihi tuas iucundissimas, expectatas, ac primo quidē cũ desiderio, nunc vero etiã cũ timore. Atq; has scito literas me solas accepisse post illas quas tuus nauta attulit Olbia datas. Sed cętera (vt tu scribis) pręsenti sermoni reseruẽt: hoc tamen non queo differre. Idib. Maiis Senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio denegãda. Adiurat Procili⁹ hoc nemini accidisse. Foris valde plaudũt. Mihi cum sua sponte iucundũ, tũ iucundius q me absente (est eñ ἀλικρινὴς iudiciũ) sine oppugnatiõe, sine gratia nostra erat antè. Quod Idibus & postridie fuerat dictũ de agro Cãpano actũ iri, non est actũ. In hac causa mihi aqua hæret. Sed plura q̃ constituerã. Coràm eñ. Vale mi optime ac optatissime frater & aduola. Idem te nostri rogant pueri, illud scilicet, coenabis, cum veneris.

G M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 10

Lacitu rum tibi esse librũ meum suspicabar: tam valde placuisse q̃ scribis, valde gaudeo. Q; me admones de non curantia, suadesq; vt meminerim Iouis orationem, quę est in extremo illo libro: ego vero memini, & illa omnia mihi magis scripsi q̃ cęteris. Sed tñ postridie q̃ tu es pfectus, multa nocte cum Vibullio veni ad Pompeiũ. Cũq; ego egissem de istis operibus atq; inscriptionibus, pbenigne mihi respõdit, magnã spem attulit, cum Crasso se dixit loqui velle, mihiq; vt idē facerē, suasit. Crassum Cos. ex Senatu domũ reduxi, suscepit rem, dixitq; esse, quod Clodi⁹ hoc tēpore cuperet per se & p Põpeiũ cõsequi. putare se, si ego eũ nõ impedirē, posse me adipisci sine cõtētione quod vellē: totũ ei negociũ pmisi, meq; in eius potestate dixi fore. Interfuit huic sermoni P. Crassus adolescens, nostri (vt scis) studiossimus. Illud autem quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per Senatum, per populum, libera, aut Byzantium, aut Brogitarum, aut vtrunq;. Plena res nummorum. Quod ego non nimium laboro, etiam si minus assequor quod volo. Pompeius tñ cum Crasso locutus est: videntur negociũ suscepisse: si perficiunt, optime: sin minus, ad nostrũ Iouē reuertamur. ἀμφιλαφίαν aũt illam quam tu soles dicere, bono modo desidero, si prorsus vt aduenientem excipiam libenter, latentem etiã nunc non excitem. Tribus locis ędifico, reliqua recõcinno: viuo paulo liberalius q̃ solebam. Opus erat, si te haberem paulisper, fabris locũ dare: sed & hæc (vt spero) breui inter nos communicabimus. Res aũt Romanę sic se habent. Consul est egregius Lentulus nõ impediente Collega: sic inquã bonus, vt meliorē non viderim. dies comitiales exemit omnes. nã etiã Latinę instaurant, nec tñ deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis, cui tñ egregie imposuit Milo noster. Nã ille vindex gladiatorũ & bestiariorũ emerat de Cosconio & Põponio bestiarios, nec sine his armatis vnq̃ in publico fuerat, hos alere non poterat. Itaq; vix tenebat. Sensit Milo. dedit cuidã nõ familiari negociũ, qui sine suspitione emeret eã familiã a Catone. quę simulatq; abducta est, Racili⁹ qui vnus est hoc tēpore Trib. pl. rē patefecit, eosq; hoĩes sibi emptos esse dixit (sic eñ placuerat) & tabulã pscripsit, se familiã Catonianã venditurũ. In eam tabulam magni risus consequebantur. Nunc igitur Catonem Lentulus a legibus remouit, & eos qui de Cęsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, saneq̃ refrixit: neq; eñ res probatur, & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli vituperatur, & hercule non est idē. Nam apud

K illam perditissimã atq; infimã fæcem populi propter Milonem suboffendit, & boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus aũt hoc vno mihi quidem non satisfacit, q eum nimis aspere tractat, q̃q̃ id Senatu non inuito facit: quo ego me libentius à curia, & ab omni parte reip subtraho. In iudiciis ii, sumus qui fuimus: dom⁹ celebratur, ita vt cum maxime. Vnum accidit imprudentia Milonis, incommode de Sexto Cęlio, quem neq; hoc tēpore, neq; ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari: ei tres sententiæ teterrimę in consilio defuerunt. Itaq; hoĩem populus reuocat & retrahatur necesse est. non eñ fuerũt hoĩes, & quia cum apud suos diceret, pene damnatus est, vident damnatum. Ea ipsa in re Pompeii offensio nobis obstitit. Senatorũ eñ vrna copiose absoluit, equitũ adęquauit, Tribuni ærarii cõdemnarũt. Sed hoc incõmodũ consolantur quotidie damnationes inimicorum, in quib⁹ me perlubente Seruius allisus est, cęteri conciduntur. Cato concionatus est comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exēpti. Appius a Cæsare nondum redierat. Tuas mirifice literas expecto, atq; adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam venisse

tamen Ostia dicebant, qui se vnice laudarent, plurimiq; in prouincia fieri dicerent. Iidem aie A bant nunciare te prima nauigatione transmissurum: id cupio: & quanquam teipsum scili- cet maxime, tamen etiam literas tuas antè expecto. Mi frater vale.

M.T.C. QVINTO C. FRATRI S.D. 11

Ederam ad te literas antea, quibus erat scriptum, Tulliam nostram Crassipedi pridie Non. April. esse desponsatam, cæteraq; de rep. & priuata perscripseram. Postea sunt acta. Non. April. S.C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentarian ad HS M CCCC. Sed eodem die vehementer actum de agro Campano clamore Senatus prope concionali: acriorem causam inopia pecuniæ faciebat, & annonę charitas. Non prætermittam, ne illud quidem M. Furium Flaccum equitem Romanum hominem nequam Capitolini, & Mercuriales de collegio eiecerunt, pręsentem ad pedes vniuscuiusq; iacentem. Ad III Iduum Maii S.C. factum est de B ambitu in Afranii sententiam, quam ego dixeram cum tu adesses, sed magno cum gemitu Senatus. COSS. non sunt persecuti eorum sententias: qui Afranio cum essent assensi, addiderunt, vt Prętores ita crearentur, vt dies LX priuati essent. eo die Catonem plane repudiarunt. Quid multa? tenent omnia: idq; ita omnes intelligere volunt. Vale.

M.T.C. QVINTO C. FRATRI S.D. 12

V metuis, ne me interpelles? primo si in isto essem, tu scis quid sit interpellare. An te Ateius? mehercule mihi docere videbaris istius generis humanitatem, qua quidem nihil vtor abs te. Tu vero vt me & appelles & interpelles, & obloquare & collocare velim. Quid enim mihi suauius? Non mehercule quisquam μουσοπάταγος libentius sua recentia poemata legit, q̃ ego te audio quacunq; de re, publica, priuata, rustica, vrbana. Sed mea factum C est inuisa verecundia, vt te proficiscens non tollerem. Opposuisti semel ἀντίχτωρ caussam Ciceronis nostri valetudinem, conticui: iterum cæteri omnes, quieui. Nunc mihi iucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, q̃ videris, ne mihi molestus esse, veritus esse, atque etiam nunc vereri. Litigarem tecum, si fas esset: sed mehercule, istuc si vnq̃ suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi verebor, nequando ego tibi, cum sum vnà, molestus sim. Video te ingemuisse. sic fit ἀλλ ἦν ἔζε σὺ τῆ γαία. nunquam enim dicam ἄα πάζετε τὰς μελανόνας. Marium aũt nostrum in lecticam mehercule cõiecissem, non illam Regis Ptolemęi Anitianã. Memini enĩ cum hominem portarem ad Baias, Neapoli Octophoro Anitiano, Machęrophoris centũ sequentibus, miros risus nos edere, cum ille ignarus sui comitatus, repente aperuit lecticam, & pene ille timore, ego risu corrui. Tunc, vt dico, certe sustulissem, vt aliquando subtilitatem veteris vrbanitatis & humanissimi sermonis attingerem: sed hominẽ infirmũ in villã apertam, ac ne rudẽ quidem etiã nunc inuitare nolui. Hoc vero mihi peculiare fuerit, hic etiam D isto frui. Nam illorum prędiorũ scito mihi vicinum Marium, lumen esse apud Anitiũ vidébimus, vt paratum sit. Nos enĩ ita Philologi sumus, vt vel cum fabris habitare possimus. Habemus hanc philosophiam, non ab Hymetto, sed ab Area Syra. Marius & valetudine est, & natura imbecillior. De interpellatione tantum sumam a vobis temporis ad scribendum, quantum dabitis: vtinam nihil detis, vt potius vestra iniuria, q̃ ignauia mea cessem. De rep. nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem esse q̃ Philoctetem, qui accepta iniuria illa spectacula quęrebat, quæ tibi acerba esse video. Amabo te auola, cõsolabor te, & omnem abstergebo dolorem, & adhuc, si me amas, Marium, sed approperate. Hortus est domi. Vale.

M.T.C. QVINTO CICERONI FRATRI S.D. 13

Pistolã hanc cõuicio efflagitarunt codicilli tui. Nã res quidẽ ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendũ argumẽti sane dabat. Sed quẽadmodũ coràm cum sumus, sermo nobis deesse non solet, sic epistolę nostrę debent interdum hallucinari. Tenediorũ igitur libertas, securi Tenedia pręcisa est, cũ eos pręter me & Bibulum, & Calidiũ, & Fauoniũ nemo defendere. De te magis ab Sipilo mentio est honorifica facta, cum te vnũ dicerent postulationi L. Sestii Pansę restitisse. Reliquis diebus si quid erit quod te scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Pridie Id. April. neq; tibi neq; Põpeio deero. Lucretii poemata (vt scribis) ita sunt multis luminibus ingenii, multę tamen artis. Sed cũ veneris, virum te putabo, si Sallustii Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

oo iiii

F M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 14

Audeo tibi iucundas esse meas literas: nec tamen habuissem scribendi nunc
quidē vllum argumentū, nisi tuas accepissem. Nam pridie Id. cum Appi⁹ Se
natum infrequentē coegisset, tantū fuit frigus, vt populi conuicio coactus
sit nos dimittere. De Cōmageno Rege, ꝙ rem discusseram, mirifice mihi &
per se & per Pomponiū blandit̃ Appius. Videt enī hoc genere dicēdi, si vtar
in ceteris, Februariū sterilem futurum: eumq; lusi iocose satis: neq; solum
illud extorsi oppidulum, quod erat positū in Euphrate & Zeugmate: sed prætereа togā sum
eius pretextam, quam erat adeptus Cesare COS. magno hominū risu cauillatus. Q; nolit
inquam renouare honores eosdem, quo minus togam pretextā quotannis interpollet, decer
nendū nihil censeo. Vos aūt homines nobiles qui Buscycū pretextatū non ferebatis, Cōma-
G genū feretis? Genus vides & locū iocandi. Multa dixi in ignobilem Regē, quibus totus est ex-
plosus. quo genere cōmotus (vt dixi) Appius totū me amplexatur. Nihil est enī facilius q̃ re-
liqua discurrere: sed non faciā vt illū offendā, ne imploret fidem Iouis Hospitalis: Graios o-
mnes cōuocet, per quos mecū in gratiam rediit. Theopōpo satisfaciemus. De Cesare fugerat
me ad te scribere. Video enī quas literas expectaris: sed ille scripsit ad Balbū, fasciculum illū
epistolarum, in quo fuerat & mea & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse: vt ne il
lud quidē sciat, meam fuisse aliquā epistolam, sed ex Balbi epistola pauca verba intellexerat,
ad quæ rescripsit his verbis, De Cicerone video te quiddā scripsisse qđ ego nō intellexi: quā-
tum aūt coniectura consequebar, id erat huiusmodi, vt magis optandū q̃ sperandū putarē.
Itaq; postea misi ad Cæsarem eodem illo exemplo literas. locū aūt illius de sua egestate ne sis
aspernatus. Ad quem ego rescripsi nihil esse quod posthac artis nostre fiducia conturbaret:
lusiq; in eo genere & familiariter, & cū dignitate. Amor aūt eius erga nos perfertur oīm nū
H ciis singularis. Et litere quidē ad id quod expectas, fere cum tuo reditu iungentur: reliqua
singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu prebebis: ꝗq̃ eiusmodi frigus im
pendebat, vt summum periculum esset, ne Appio suæ ædes vrerentur. Vale.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 15

Isi niuem atrā, teq; hilari animo & prompto ad iocandum valde me iuuat.
De Pompeio assentior tibi, vel potius mihi: nam vt scis, iampridem istum
canto Cesarem: mihi crede in sinu est, neq; ego discingor. Cognosce nunc
Idus. Decimus erat Cælio dies, Domitius ad numerū iudices non habuit:
vereor ne homo teter & ferus Pola Seruius ad accusationem veniat. nam
noster Celius valde oppugnatur a gente Clodia. certi nihil est adhuc, sed
I veremur. Eodem igitur die Tyriis est Senatus datus frequens, frequentes contrà Syriaci Pu
blicani, vehementer vexatus Gabinius: exagitati tamen à Domitio publicani, ꝙ eum essent
cum equis prosecuti. C. noster Lamia paulo ferocius, cum Domiti⁹ dixisset, Vestra culpa hec
acciderūt equites Romani, dissolute enī iudicatis. Nos iudicamus, vos laudatis, inquit. Actū
est eo die nihil, nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius inter-
pretatur non impediri se lege Puppia, quo minus habeat Senatum: & ꝙ Gabinia sanctū sit,
etiā cogi ex Cal. Feb. vsq; ad Cal. Martias Legatis Senatū quotidie dari. ita putant detrudi
comitia in mensem Martiū. Sed tñ his comitialib⁹ Trib. pl. de Gabinio se acturos esse dicūt.
Omnia colligo, vt noui scribā aliquid ad te: sed vt vides, res me ipsa deficit. Itaq; ad Callisthe
nem & Philistum redeo, in quibus te video volutatum. Callisthenis quidē vulgatū & notum
negocium, quemadmodū Græci aliquot locuti sunt. Secutus ille capitalis, creber, acutus, bre
K uis, pene pusillus Thucydides: sed vtros eius habueris libros (duo enī sunt corpa) an vtrosq;,
nescio. Me magis de Dionysio delectat: ipse est enim veterator magnus & perfamiliaris Phi
listo. Sed quod scribis, aggrediaris ne ad historiam, me enim auctore potes: & quoniam tabel
larios sumministras, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicero-
ne nostro q̃bellissime. Duas adhuc à te accepi epistolas, quarū alteram in ipso discessu nostro,
alteram ex Arimino datam: plureis, quas scribis te dedisse, non acceperam. Ego me in Cuma
no & Pompeiano, præterq̃ ꝙ sine te, cæterum satis commode oblectabar, & eram in eisdem
locis vsq; ad Cal. Iun. futurus. Scribebam illa que dixeram πολιτικὰ, spissum sane opus & ope
rosum. Sed si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare
deiiciemus, quod scribēres spectabamus. aggrediemur alia, qm̃ quiescere non possumus. Tua

mãdata pſequar diligẽter,& adiungendis hoĩbus,& in quibuſdã non alienãdis.Maxime verò A
mihi curę erit,vt Ciceronẽ tuũ noſtrũq; videã, ſcilicet quotidie,ſed inſpiciã quid diſcat q̃ſæ
piſſime:& niſi ille cõtẽnat,etiã magiſtrũ me ei ꝓfiteborːcuius rei nonnullã cõſuetudinẽ na-
ctus ſum in hoc horũ dierũ ocio,Cicerone noſtro minore ꝑducẽdo. Tu quemadmodũ ſcribis,
quod etiã ſi non ſcriberes,facere te diligentiſſime ſciebã,tñ facies,ſcilicet vt mea mandata di
geras,perſequare,cõficias.Ego cum Romã venero,nullũ prętermittã Cęſaris tabellariũ,cui
literas ad te non dẽ.His diebus(ignoſces)cui darẽ fuit nemo ante hunc M.Orfiũ equitẽ Ro
manũ,noſtrũ,& perneceſſariũ,& ꝙ eſt ex municipio Arellano,qđ ſcis eſſe in fide noſtra.Itaq;
eum tibi cõmendo in maiorẽ modũ,hominẽ domi ſplẽdidũ, gratioſum etiam extra domum:
quẽ fac,vt tua liberalitate tibi obliges.eſt Trib. militum in exercitu noſtro:gratum hominẽ
obſeruantemq; cognoſces. Trebatium vt valde ames, vehementer te rogo. Vale.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 16 B

D IIII Non.Iun.quo die Romã veni,accepi tuas literas datas Placẽtię.Dein-
de alteras poſtridie datas Blãdenonę, cũ Cęſaris literis refertis omni officio,
diligẽtia,ſuauitate.Sunt iſta quidẽ vel magna,vel potius maxima.Habẽt eñ
vim magnã ad gloriã & ad ſummã dignitatẽ.Sed mihi crede,quę noſti,quod
in iſtis rebus ego plurimi æſtimo,id iã habeo,te ſcilicet primũ tam inſeruien
tem cõmuni dignitati,deinde Cęſaris tñ in me amorẽ,quẽ omnib⁹ his honoribus,quos me à
a ſe expectare vult antepono.Literę vero eius vna datæ cũ tuis,quarũ initium eſt q̃ ſuauis ei
tuus aduentus fuerit,& recordatio veteris amoris:deinde ſe effecturũ, vt ego in medio do-
lore ac deſiderio tui te,cũ a me abeſſes,potiſſimũ ſecũ eſſe lętarer:incredibiliter delectarunt.
Quare facis tu quidẽ fraterne, ꝙ me hortaris,ſed me hercule currentẽ nunc,vt omnia mea
ſtudia in iſtum vnũ conferã. Ego vero ardenti quidẽ ſtudio hoc fortaſſe efficiã , quod ſæpe C
viatorib⁹ cũ properãt,euenit:vt ſi ſerius q̃ voluerint forte ſurrexerint,properãdo etiã citi⁹
q̃ ſi de multa nocte vigilaſſent,perueniãt quo velint: ſic ego qui in iſto homine colendo tam
indormiui diu,te me hercule ſæpe excitante , curſu corrigã tarditatẽ,tũ equis tũ velis.Quo-
niã ſcribis poema ab eo noſtrũ probari,quadrigis poeticis modo mihi date Britanniã,quam
pingã colorib⁹ tuis penicillo meo.Sed qd ago?qđ mihi tẽpus Romę,pręſertim vt iſte me ro
gar,manẽti vacuũ oſtenditur?ſed videro:fortaſſe eñ(vt fit)vincet tuus amor oẽs difficulta-
tes.Trebatiũ ꝙ ad ſe miſerim,perſalſe & humaniter etiã gratias mihi agit.negat eñ in tan
ta multitudine eorũ qui vnà eſſent,quẽq̃ fuiſſe,qui vadimoniũ concipere poſſet. M. Curtio
Tribunatũ ab eo petiui:nam Domitius ſe derideri putaſſet,ſi eſſet a me rogatus.hoc eñ eſt
eius quotidianũ,ſe ne Trib.mil.quidẽ facere.etiã in Senatu luſit Appiũ Collegã propterea
iſſe ad Cęſarẽ,vt aliquẽ Tribunatũ afferret,ſed in alterũ annũ.id & Curtius ita volebat.Tu D
quemadmodũ me cenſes oportere eſſe in rep.& in noſtris inimicitiis,ita & eſſe & fore auricu
la infima ſcito molliorem.Res Romanæ ſic ſe habebãt.Erat nõnulla ſpes comitiorũ, ſed in-
certa:erat aliqua ſuſpicio Dictaturæ,ne ea quidẽ certa:ſummũ ociũ forenſe , ſed ſeneſcentis
magis ciuitatis,q̃ acquieſcẽtis.Sentẽtia aũt noſtra in Senatu eiuſmodi,magis vt alii nobis aſ
ſentiantur q̃ noſmetipſi.τοι αὐτα ὁ τλήμων ἐργάζεται πόλεμος.calamo & atramẽto temperato,
charta etiã dẽtata res agetur . Scribis te meas literas ſupiores vix legere potuiſſe: in quo ni
hil eorum mi frater fuit,quæ putas.neq; eñ occupatus erã,neq; ꝑturbatus, neq; irat⁹ alicui:
ſed hoc facio ſemꝑ,vt quicũq; calamus in manus meas venerit,eo ſic vtar tanq̃ bono . Verũ
attende nũc mi optime & ſuauiſſime frater,ad ea dũ reſcribo,quę tu in hac eadẽ breui epiſto
la πραγματικῶς valde ſcripſiſti.De quo petis,vt ad te nihil occultãs,nihil diſſimulãs,nihil tibi
indulgens,germane fraterneq; reſcribã,id eſt vtrũ voles vt dixerimus, ad expediendũ te, ſi E
cauſa ſit,cõmorere.Si mi Quinte parua aliqua res eſſet,in qua ſciſcitatere quid vellẽ,tamen
cũ tibi ꝑmiſſurus eſſem,vt faceres qđ velles,ego ipſe quid vellẽ oſtẽderẽ.In hac vero re hoc
ꝑfecto quęris,cuiuſmodi illũ annũ qui ſequiť expectẽ.plane aut trãquillũ nobis aut certe mu
nitiſſimũ:quod quotidie domus,qđ forũ,qđ theatri ſignificationes declarant, neq; laborãr,
qđ mea conſcientia copiarũ noſtrarum:ꝙ Cæſaris,ꝙ Põpeii gratiã tenemus,hæc me vt cõfi
dã faciunt.Sin aliquis erumpet amẽtis hominis furor,oĩa ſunt ad eũ frangẽdũ expedita.Hęc
ita ſentio,iudico,ad te explorate ſcribo.Dubitare te nõ aſſentatorie,ſed fraterne veto.Qua
re ſuauitatis equidẽ noſtræ fruẽdæ cauſa,cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras,ſed
illud malo tñ quod putas,magis etiam, illa etiam magni æſtima me ἀμφιλαφίαν illam tuam

F & expectationẽ debitorũ tuorũ. Illud quidẽ sic habeto, nihil nobis expeditis, si valebim⁹, forẽ
fortunatius. prata sunt quę desunt, quo nostris quidẽ morib⁹, & ea sunt ad explicandũ expẽ
ditissima, modo valeamus. Ambitus redit immanis, nũq̃ fuit par. Qui ne tantus fuit ex coiti
one Mennii, quã cũ Domitio habuit Scaurus cũ vnũ vincere Messalã fleret: nõ dico ὑπερβολὰς
vel HS cẽties constituũt in ꝓrogatiua pronũciare. Res ardet inuidia. Tribunitii cãdidati cõ
promiserunt HS D in singulos apud M. Catonem depositis petere eius arbitratu, vt qui
contra fecisset, ab eo cõdemnaretur. quę quidẽ comitia gratuita si fuerint, vt putantur, plus
vnus Cato fuerit, q̃ omnes leges oẽsq; iudices. Cum à me literas librarii manu acceperis, ne
paulũ ocii me habuisse iudicato: cum aũt mea, nullũ. sic eñ habeto, nũq̃ me à causis & iudi-
ciis districtiorẽ fuisse, atq; id anni tẽpore grauissimo & calorib⁹ maximis. Sed qm̃ hęc tu ita
perscribis, perferenda sunt. neq; cõmittendũ, vt aut spei aut cogitatiõi vestrę ego videar de-
G fuisse: præsertim cũ tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnã gratiã magnãq;
dignitatẽ sim collecturus. Itaq; vt tibi placet, damus operã, ne cuius animũ offendamus, atq;
vt etiã ab iis qui nos cum Cæsare tam coniunctos dolent, diligamur: ab æquis vero aut etiã
à propensis in hanc partem vehementer excolamur & amemur. De ambitu cum atrocissime
ageretur in Senatu multos dies, ꝙ ita erant progressi candidati Consulares, vt non esset fe-
rendum, in Senatu nõ fui. Statui ad nullã medicinã reip. sine magno pręsidio accedere. Quo
die hęc scripsi, Drusus erat de pręuaricatione a Trib. ærarii absolutus, in summa quatuor
sententiis cũ Senatores & equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinium ade
ram defensurus: ea res facilis est. Comitia in mensem Sept. reiecta sunt. Scauri iudicium sta
tim exercebitur, cui nos non deerimus. χωλὸδ᾽ ἀωτας Σοφοκλέυς, q̃quam a te actam fabellam
video esse festiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id, qđ nescio an primũ esse debuerit. O
iucundas mihi tuas de Britannia literas: timebã oceanum, timebã littus insulę. Reliqua non
H equidẽ contẽno, sed plus habent tamen spei q̃ timoris, magisq; sum solicitus expectatione
ea q̃ metu. Te vero ὑπόθεσιν scribendi egregiã habere video. Quos tu situs, quas naturas re-
rum & locorum, quos mores, quas genteis, quas pugnas, quẽ vero ipsum Imperatorẽ habes!
Ego te libenter vt rogas, quibus rebus vis adiuuabo, & tibi versus quos rogas, γλαῦκ᾽ εἰς Ἀ-
θήνας mittam. Sed heus tu celari videor a te. quo modo nã mi frater de nostris versib⁹ Cęsar!
primũ librum se legisse scripsit ad me antè: & prima sic, vt neget se ne gręca quidẽ meliora
legisse. Reliqua ad quendam locum ῥαθυμότερα. hoc enim vtitur verbo. Dic mihi verum, nũ
aut res aut χαρακτὴρ non delectat! nihil est quod vereare. Ego enim ne pilo quidem minus te
amabo. Hac de re φιλαλήθως, & vt soles, scribe fraterne. Vale.

I M.T.C. EPIST. AD Q. C. FRATREM LIB. TERTIVS
M.T.C. QVINTO C. FRATRI S.D.

Go ex magnis calorib⁹ (nõ eñ meminim⁹ maiores) in Arpinati sum
ma cũ amoenitate fluminis me refeci ludorũ dieb⁹, Philotimo tribuli
bus cõmẽdatis. In Arcano ad IIII Id. Sept. fui. ibi Mẽsidiũ cũ Philoxe
no, aquãq; quã ii ducebãt nõ longe a villa belle sane fluẽrẽ vidi, ꝓser-
tim maxima siccitate, vberiorẽq; aliquanto sese collecturos esse dice-
bãt. Apđ Herũ recte erat. In Maniliano offendi Diphilũ Diphilo tar
diorẽ: sed tñ nihil ei restabat ꝓter balnearia & ambulationẽ & auiari
um. Villa mihi valde placuit, propterea ꝙ summã dignitatẽ pauimẽ
ta portic⁹ habebãt: qđ mihi deniq; apparuit, posteaq̃ & ipsa tota pa
K tet, & colũnę polirę sunt. Totũ in eo est qđ mihi erit curę, tectoriũ vt cõcinnum sit: pauimẽ
ta recte fieri videbantur: cameras quasdã non probaui, mutariq; iussi. Quo loco in porticu
te scribere aiunt, vt atriolũ fiat, mihi, vt est, magis placebat: neq; enim satis loci esse videba-
tur atriolo: neq; fere solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atrium maius: nec habere
poterat adiuncta cubicula, & eiusmodi mẽbra. Nunc hoc vel honestatẽ testudinis, vel val-
de bonũ ęstiuũ locum obtinebit. Tu tñ si aliter sentis, rescribe q̃primũ. In balneariis, assa in
alterũ apodyterii angulũ ꝓmoui, ꝓpterea ꝙ ita erãt posita, vt eorũ vaporariũ, ex quo ignis
erũpit, esset sub rectũ cubiculi: subgrãde cubiculũ aũt & hybernũ altũ valde ꝓbaui, ꝙ & am
pla erãt, & loco posita ambulatiõis vno latere, eo qđ est proximũ balneariis. Colũnas neq; re
ctas, neq; ẽ regiõe Diphilus collocarat: eas scilicet demoliet, & aliqñ ꝓpediculo & linea discet

vti.Omnino ſpero paucis mēſibus opus Diphili ꝑfectū fore.curat eñ diligētiſſime Cœſius, A
qui tū mecū fuit.Ex eo loco recta Vitularia via ꝑfecti ſumus in Fufidianū fundū, quem tibi
proximis nūciis Arpini de Fufidio HS CCCC emeram⁹. Ego locū æſtate vmbroſiorē vidi
nūq̄.permultis locis aquā ꝓfluentē,& eā vberē.Quid quęris?iugera L prati Cœſi⁹ irrigatur
facile te arbitrabať.Equidē hoc qđ melius intelligo,affirmo,mirifica ſuauitate te villā habi-
turū,piſcina & ſalientibus additis,palęſtra & ſylua viridicata.Fundū audio te hunc Bombi
liani velle retinere.de eo quid videať,ipſe cōſtitues.Calu⁹ aiebat aqua dēpta,& eius aquę iu
re conſtituto,& ſeruitute fundo illi impoſita,tñ nos preciū ſeruare poſſe,ſi vēdere vellem⁹.
Meſſidiū mecū habui,is ſe ternis nūmis in pedē tecū tranſegiſſe dicebat:ſeſe aūt menſum pe
dibus aiebat paſſuū CCCC M,mihi plus viſum eſt.Sed pręſtābo,ſumptū nuſq̄ melius poſſe
poni.Chilonem arceſſerā Venafro:ſed eo ipſo die quatuor eius conſeruos & diſcipulos Ve-
nafri cuniculus oppreſſerat. Idib.Sept. in Laterio fui,viā ꝑſpexi,quę mihi ita placuit, vt o- B
pus publicū videreť eſſe pręter CL paſſ.ſum eñ ipſe menſus ab eo ponticulo,qui eſt ad Fur
ninę Satricū verſus. eo loco puluis,nō glarea iniecta eſt, & mutabitur, & ea vię pars valde
accliuis eſt:ſed intellexi aliter duci non potuiſſe,pręſertī cū tu neq̧ p Locuſtę,neq̧ Varronis
velles ducere.Veluinus antè ſuū fundū prope muniuerat.Locuſta non attigerat,quē ego Ro
mę aggrediar,& vt arbitror,cōmouebo:& ſimul inde Taurū, quē tibi audio promiſiſſe, qui
nunc Romæ erat,de aqua per fundū eius ducēda rogabo.Nicophorū villicū tuū ſane ꝓbaui,
quęſiuiq̧ ex eo qđ ei de illa ędificatiūcula Laterii,de qua mecū locutus es,mādauiſſes:tum is
mihi reſpōdit ſe ipſum eius operis HS CCCXVI cōductorē fuiſſe, ſed te poſtea multa addi
diſſe ad opus,nihil ad preciū. itaq̧ id ſe omiſiſſe. Mihi hercule valde placet te illa vt conſti-
tuebas addere:q̄q̄ ea villa quę nūc eſt,tanq̄ philoſophia videť eſſe,quę obiurget cęterarū vil
larū inſaniā,verūtamē illud additū delectabit.Topiariū laudaui,ita omnia cōueſtiuit ede- C
ra,qua baſim villę,qua intercolūnia ambulationis,vt deniq̧ illi palliati topiariā facere vide
anť,& ederā vendere. Iam ἀποδυτηρίῳ nihil alſius,nihil muſcoſius.Habes fere de rebus ruſti-
cis.Vrbanā expolitionem vrget ille quidē & Philotimus & Cincius,ſed etiam ipſe crebro in-
teruiſo,quod eſt facile factu.Quāobrem ea te cura liberatū volo. De Cicerone ꝙ me ſemper
rogas,ignoſco equidē tibi,ſed tu quoq̧ nihil velim ignoſcas.Nō eñ concedo tibi,plus vt illū
ames q̄ ipſe amo.Atq̧ vtinā his diebus in Arpinati,quod & ipſe cupierat & ego,non minus
mecū fuiſſet.Quod ad Pōponiā,ſi tibi videtur,ſcribas velim:cū aliquo exibimus,eat nobiſcū
puerūq̧ ducat:clamores efficiā,ſi eum mecū habuero ocioſum: nā Romę reſpirandi non eſt
locus.Id me ſcis antea gratis tibi eſſe pollicitū. Quid nunc putas tanta abs te mihi mercede
propoſita?Venio nunc ad tuas literas quas pluribus epiſtolis accepi,dū ſum in Arpinati.nā
mihi vno die tres ſunt redditę,equidē vt videbantur,eodem abs te datę tempore, vna pluri D
bus verbis,in qua primū erat ꝙ antiquior dies in tuis fuiſſet aſcripta literis,q̄ in Cęſaris. Id
facit Appius nonnunq̄ neceſſario,vt cū tabellarios cōſtituerit mittere, literas,quia a nobis
acceperit,aliqua re noua impediatur,& neceſſario ſerius q̄ conſtituerat,mittat:neq̧ nos da-
tis iam epiſtolis diē cōmutari curemus. Scribis de Cęſaris ſummo in nos amore: hunc & tu
fouebis,& nos quibuſcunq̧ poterimus rebus augebimus.De Pōpeio & facio diligenter,& fa
ciam quod mones.Q; tibi mea permiſſio manſionis tuę grata eſt,id ego ſummo meo dolore
& deſiderio,tamen ex parte gaudeo. In hippodamis, & nōnullis aliis arceſſendis quid cogi-
tes,non intelligo.Nemo iſtorum eſt qui non abs te munus fundi ſuburbani inſtar expectet.
Trebatiū vero meum ꝙ iſtò admiſceas nihil eſt.Ego illū ad Cęſarē miſi, qui mihi iā ſatiſfe-
cit:ſi ipſi minus,pręſtare nihil debeo:teq̧ itē ab eo vindico & libero.Quod ſcribis te a Cęſa-
re quotidie plus diligi,immortaliter gaudeo.Balbū vero qui eſt iſtius rei quēadmodū ſcribis E
adiutor,in oculis fero.Treboniū meū a te amari,teq̧ ab illo,ꝑgaudeo . De Tribunatu quod
ſcribis,ego vero nominatim petiui Curtio,& mihi ipſe Cæſar nominatim Curtio paratū eſſe
reſcripſit,meāq̧ in rogando verecundiā obiurgauit.Sicui pręterea petiero(id quod etiā Ap
pio dixi,vt ad illū ſcriberet)facile patiar mihi negari,qm̄ illi qui ſibi moleſti ſunt,ſibi negari
a me non facile patiunť.Ego Curtiū id quod ipſi dixi non modo rogatione,ſed etiā teſtimo-
nio tuo diligo,ꝙ literis tuis ſtudiū illius in ſalutē noſtram facile perſpexi.De Britannicis re-
bus cognoui ex tuis literis nihil eſſe,nec quod metuamus,nec quod gaudeamus. De publicis
negociis quę vis ad te Tironē ſcribere,negligentius ad te antè ſcribebā,ꝙ omnia minima,ma
xima ad Cæſarē mitti ſciebam.Reſcripſi epiſtolæ maximę . Audi nunc de minuſcula,in qua

F primum est, de Clodii ad Cæsarem literis: in quo Cæsaris consilium probo, ꝙ tibi amantissi-
me petenti veniam non dedit, vti vllum ad illam furiam verbum rescriberet. Alterum est de
Caluenti Marii oratione. Q; scribis, miror tibi placere me ad eum rescribere, pręsertim cum
illam nemo lecturus sit: si ego nihil rescripsero, mea in illum pueri omnes tanꝗ dictata perdi-
scant. Libros meos quos expectas inchoaui, sed conficere non possum his diebus. Orationes
efflagitatas pro Scauro & pro Plantio absolui. Poema ad Cęsarē quod composueram, incidi.
Tibi quod rogas, quoniā ipsi fontes iam sitiūt, si quid habebo spatii, scribam. Venio ad terti
am. Balbum ꝙ ais mature Romā bene comitatū esse venturum, mecūq; assidue vsq; ad Idus
Maias futurum, id mihi pergratū perq; iucundum erit. Q; me in eadem epistola, sicut sæpe
antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem, faciam equidē. sed quando viuemus? Quar-
ta epistola mihi reddita est Id. Sempt. quam ad IIII Id. Sext. ex Britannia dederas. In ea nihil
G sane erat noui, pręter Erigonam: quā si ab Appio accepero, scribam ad te quid sentiā: nec du
bito, quin mihi placitura sit: & qđ pręterii de eo, quod scripsisti de Milonis plausu scripsisse
ad Cęsarē. Ego vero facile patior, ita Cæsarē existimare, illū ꝗ primū fuisse plausum, & prsus
ita fuit: & tamen ille plausus qui illi datur, quodammodo nobis videtur dari. Reddita est eti
am mihi peruet⁹ epistola, sed sero allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me ad-
mones: fit rq; vtrūq; diligenter. Ad Telluris quidem etiam tuam statuā locaui. Item de hor-
tis, quod me admones, nec fui vnꝗ valde cupidus, & nūc domus suppeditat mihi hortorum
amœnitatē. Romā cum venissem ad XIII Cal. Octob. absolutum offendi in ędibus tuis tectū:
quod super conclauia non placuerat tibi esse multorum fastigiorū, id nunc honeste vergit in
tectum inferioris porticus. Cicero noster dum ego adsum, non cessauit apud rhetorem. De
eius eruditione quod labores, nihil est, quoniam ingenium eius nosti, studium ego video, cæ
tera eius suspicio, vt me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant.
H L. Lentulus Flaminis filius, qui iam de maiestate postulauit: Titius Nero cum bonis subscri
ptoribus. C. Memmius Trib. pl. cum L. Capitone ad vrbem accessit ad XII Calend. Octob.
Nihil turpius nec desertius. Sed his iudiciis nihil audeo confidere, ꝙ Cato non valebat. ad-
huc de pecuniis repetundis non erat postulatus. Pompeius a me valde contēdit de reditu in
gratiā, sed adhuc nihil profecit: nec si vllam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas
vehementer expecto. Quod scribis te audisse in candidatorū Consularium coitione me inter-
fuisse, id falsum est. Eiusmodi enim pactiones in ea coitione factę, quas postea Memmius pa-
tefecit, vt nemo bonus interesse debuerit, & simul mihi committendū non fuit, vt his coitio
nibus interessem, quibus Messala excluderetur: cui quidē vehementer satisfacio rebus omni-
bus, vt arbitror, etiā Memmio. Domitio ipsi multa iam feci quę voluit, quęq; a me petiuit.
I Scaurum beneficio defensionis valde obligaui, adhuc erat valde incertum, & quando comitia
& qui COSS. futuri essent. Cum hanc iam epistolā explicarem, tabellarii a vobis venerūt ad
XI Calend. Sept. vicesimo die. O me solicitū, quantum ego dolui in Cęsaris suauissimis lite-
ris? sed quo erant suauiores, eo maiorem dolorē illius ille casus afferebat. Sed ad tuas venio li
teras. Primū tuam remansionem etiam atq; etiā probo, pręsertim cum vt scribis, cum Cæsa
re cōmunicaris. Oppiū miror quicꝗ cū Publio: mihi eñ non placuerat. Quod interiore episto
la scribis, me Id. Sept. Pompeio Legatum iri, id ego nō audiui, scripsiq; ad Cęsarem Vibuliū
Cæsaris mādata de mea māsione ad Pōpeiū pertulisse, nec ad Oppiū quo consilio. ꝗꝗ Oppiū
ego tenui, ꝙ priores partes Bibuli erant. cum eo eñ coram Cęsare egerat, ad Oppium scri-
pserat. Ego vero nullas δευτέρας φροντίδας habere possum in Cęsaris rebus. Ille mihi secundū
te & liberos nostros ita est, vt sit pene par: videor id iudicio facere, iam eñ debeo, sed tñ a-
K more sum incensus. Cū scripsissem hęc infima, quę sunt mea manu, venit ad nos Cicero tu⁹
ad cœnā, cū Pōponia foris cœnaret, deditq; mihi epistolā legendā tuā, quā paulo antē accepe
rat ab Aristophaneo meo, valde mehercule & suauē & grauē, qua sum admodum delectatus.
Dedit etiā alterā illam mihi, qua iubes eū mihi esse affixū tanꝗ magistro. Q; illum epistolæ
illę delectarūt? ꝗ me? Nihil puero illo suauius, nihil nostri amātius. Hęc inter cœnā Tironi di
ctaui, ne mirere alia manu, esse. Annali literę tuæ pgratę fuerunt, ꝙ & curares de se diligen-
ter, & tñ cōsilio seuerissimo iuuares. P. Seruili⁹ pater, ex literis quas sibi a Cęsare missas esse
dicebat, significat valde te sibi gratū fecisse, ꝙ de sua volūtate erga Cęsarē humanissime dili
gentissimeq; locutus esses. Cū Romā ex Arpinati reuertissem, dictum mihi est Hippodamū
ad te profectum esse. Non possum scribere me miratū esse illū tam inhumaniter fecisse, vt si

vt sine meis literis ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. iam enim diu co- A
gitaueram, ex eo quod tu ad me scripseras, vt si quid esset quod ad te diligentius perferri
vellem, illi darem: ꝙ mehercule hisce literis, quas vulgo ad te mitto, nihil fere scribo, quod
si in alicuius manus inciderit, moleste ferendum sit. Minutio me & Saluio & Labeoni reser-
uabam. Labeo autem tarde proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus, ne nunc quidem
quid velim rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te literas mittit: se maxime literis, sermo
nibus, coenis deniq; tuis delectari. Is homo semper me delectauit: fraterq; eius mecũ est mul
tum: quare, vt instituisti, complectere adolescentem. Q; multos dies epistolam in manibus
habui propter commemotationem tabellariorum, ideo multa coniecta sunt, aliud alio tem-
pore, velut hoc, T. Annius mihi saepe iam dixit, sese tibi, suburbanum si quod inuenisset, nõ
dubitaturum esse emere. In eius sermone ego vtrunq; soleo admirari, & te de suburbano e-
mendo, cum ad illum scribas, non modo ad me, nõ scribere, sed etiã aliã in sententiam de sub- B
urbio scribere: & cum ad illum scribas, nihil te recordari de epistolis illis, quas in Tuscula
no eius mihi ostendisti, nihil de praeceptis Epicharmi. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται. totum deniq;
vultum, animum, sermonem eius, quemadmodum coniicio, quasi, sed haec tu videris. De sub-
urbano cura vt sciam quid velis: & simul ne quid ille turbet, vide. Quid praeterea? Quid etiã?
Gabinius ad IIII Calend. Octob. noctu in vrbem introiuit: & hodie hora octaua, cum edicto
C. Alfii de maiestate eũ adesse oporteret, concursu magno & odio vniuersi populi pene affli-
ctus est. Nihil illo turpius, proximus est tamen Piso. Itaq; mirificum ἐμβόλιον cogito in se-
cundum librum meorum librorum inducere, dicentem Apollinem in consilio deorum, qualis
reditus duorum Imperatorum futurus esset, quorum alter exercitum perdidisset, alter ven-
didisset. Ex Britannia Caesar ad me Calend. Septemb. dedit literas, quas ego accepi ad IIII
Calend. Octob. satis commodas de Britannicis rebus, quibus, ne admirer ꝙ a te nullas acce- C
perim, scribit se sine te fuisse, cum ad mare accesserit. Ad eas ego literas nihil rescripsi, ne gra
tulandi quidem caussa, propter eius luctum. Te oro etiam atq; etiã mi frater, cura vt valeas.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 18

D VI Id. Octob. Saluius Ostiam vesperi naui profectus erat cum his re-
bus, quas tibi domo mitti volueras. Eodem die Gabiniũ ad populum lucu
lente calefecerat Memmius: sic, vt Calidio verbum facere pro eo non licue
rit. Postridie aũt eius diei, qui erat tum futurus cũ haec scribebã ante lucẽ,
apud Catonem erat diuinatio in Gabiniũ futura inter Memmiũ & T. Ne-
ronẽ & C. Antoniũ M. filium. Putabamus fore vt Mẽmio daretur, etsi erat
Neronis mira contentio. Quid quaeris? probe premitur, nisi noster Pompeius diis homini-
busq; inuitis negociũ inuerrit. Cognosce nunc hominis audaciã, & aliquid in rep. perdita de D
lectare. Cum Gabinius quacunq; veniebat, triumphũ se postulare dixisset, subitoq; bonus Im-
perator noctu vrbẽ hostiũ plane inuasisset, in Senatũ se nõ cõmittebat. Interim ipso decimo
die, quo ipsum oportebat hostiũ numerũ & militũ renũciare, in re haesit. summa infrequẽtia,
cum vellet exire, a COSS. retentus est: introducti publicani. Homo cũ vndiq; a tuis, & a me
maxime vulneraretur, non tulit, & me trementi voce exulem appellauit. Hic ô dii, nihil vnq̃
honorificentius nobis accidit. Consurrexit Senatus cum clamore ad vnum, sicut ad corpus
eius accederet: pari clamore atq; impetu publicani. Quid quaeris? omnes tanquam si tu esses,
ita fuerunt. Nihil hominum sermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accusando vix me her
cule: sed tamen teneo id, quòd nolo cum Pompeio pugnare. Satis est quod instat de Milone
id, ꝙ iudices nullos habemus. ἀπότευγμα formido. addo etiam maleuolentiam hominum: &
timeo ne illi me accusante aliquid accidat. Nec despero rem, & sine me, & nonnihil per me E
confici posse. De ambitu postulati sunt omnes qui Consulatũ petunt: à Memmio Domitius,
à Q. Curtio bono & erudito adolescente Memmius, à Q. Pompeio Messala, à Triario Scau-
rus. Magna res in motu est propterea quòd aut hominum aut legum interitus osten
ditur. Opera datur, vt iudicia ne fiant. Res videtur spectare ad interregnũ. COSS. comitia
habere cupiũt, rei nolunt, & maxime Mẽmius, ꝙ Caesaris aduentu sperat se futurũ COS. sed
mirũ in modũ tacet. Domitius cum Messala certus esse videbatur. Scaurus refrixerat. Appius
sine lege Curiata confirmat se Lentulo nostro successurũ: qui quidem mirificus illo die (quod
pene praeterii) fuit. Gabiniũ accusauit maiestatis, nomina data, tum ille verbũ nullũ. Habes
forensia. Domi recte & ipsa domus à redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

F M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 19

Ccupationum mearum signum tibi sit librarii manus. Diem scito esse nul
lum,quo die non dicam pro reo: ita quicquid conficio aut cogito,in ambu
larionis fere tempus confero.Negoica nostra sic se habent.Domestica ve-
ro,vt volumus.Valent pueri,studiose discunt,diligenter docentur,& nos
& inter se amant.Expolitiones vtriusq; nostrum sunt in manibus,sed tua
ad perfectum.Iam res est rustica Arcani & Laterii.Preterea de aqua & via
nihil prætermisi quadã epistola,quin enucleate ad te pscriberẽ, sed me illa cura solicitat an-
gitq; vehementer,q dierũ iam amplius L interuallo nihil a te,nihil a Cæsare,nihil ex istis lo
cis,non modo literarũ,sed ne rumoris quidẽ affluxit. Me aũt iam & mare istuc & terra soli-
citat: neq; desino(vt fit in amore)ea quæ minime volo,cogitare.Quare non equidem iam te
G rogo,vt ad me de te,de rebus istis scribas(nunq̃ eñ cũ potes, prætermittis) sed hoc te scire
volo,nihil fere me vnq̃ ita expectasse,vt cum hęc scribebam,literas tuas. Nunc cognosce ea
quę sunt in rep.Comitiorũ quotidie singuli dies tolluntur obnunciationibus magna volun
tate bonorũ omniũ.tãta inuidia sunt Coss.ppter suspitionẽ pactorũ a cãdidatis pmiorũ.Cã
didati Cõsulates quatuor,oẽs rei causę sunt difficileis, sed enitemur vt Messala noster salu⁹
sit,qd̃ est etiã cũ reliquorũ salute cõiunctũ.Gabiniũ de ambitu reũ fecit P.Sylla subscribẽte
priuigno Mẽmio,Cęcilio Syllę filio.Cõtradixit L.Torquat⁹,oĩbusq; libẽtibus non obtinuit.
Quęris qd fiat de Gabinio?sciemus de maiestate triduo.quo qdẽ in iudicio odio premit̃ oĩm
generũ,maxime testibus cędit̃,accusatoribus frigidissimis vtit̃:cõsiliũ variũ,q̃sitor grauis,&
firm⁹ Alfius,Põpeius vehemẽs in iudicibus rogãdis.Quid futurũ sit,nescio: locũ tñ vllũ in
ciuitate non video:animũ pbeo ad illius perniciẽ moderatũ,ad rerũ euentũ lenissimũ.Habes
fere de oĩbus rebus. Vnũ illud addã.Cicero tuus nosterq; summo studio est Pęonii sui rheto
H ris,hominis opinor,valde exercitati & boni:sed nostrũ instituendi genus est paulo eruditi⁹,
& τεχνικώτερον,non ignoras.Quare neq; ego impediri Ciceronis iter,atq; illam disciplinã vo-
lo,& ipse puer magis illo declamatorio genere duci & delectari videtur. In quo quoniã ipsi
quoq; fuimus,patiamur illũ ire nostris itineribus:eodẽ eñ peruenturũ esse cõfidimus.sed ta
men si nobiscũ eum rus aliquò eduxerimus,in hanc nostrã rationẽ consuetudinẽq; induce-
mus.Magna eñ nobis a te proposita merces est, quã certe nostra culpa nunq̃ minus asseque
mur.Quibus in locis & qua spe hyematurus sis,ad me q̃diligentissime scribas,velim. Vale.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 20

Abinius absolutus est:omnino nihil accusatore Lentulo,subscriptoribusq;
eius infantius,nihil illo cõsilio sordidius.Sed tamen nisi incredibilis cõten-
I rio,& preces Põpeii,Dictaturę etiã rumor plenus timoris fuisset,ipsi Lentu
lo non respondisset,qui tñ illo accusarore, illoq; consilio sententiis conde-
mnatus sit.XXII cũ LXX tulissent, Est omnino rã graui fama hoc iudiciũ,
vt videtur reliquis iudiciis periturus, & maxime de pecuniis repetundis.
Sed vides nullã esse remp.nullum Senatũ,nulla iudicia,nullã in vllo nostrũ dignitatẽ. Quid
plura de iudicibus?duo Prętorii sederũt,Domitius Caluinus,is aperte absoluit,vt omnes vi
derent:& Cato,is diruptis tabellis de circulo se subduxit,& Põpeio primus nũciauit. Aiunt
nonnulli,Sallustius item,me oportuisse accusare.Iis ego iudicibus cõmitterẽ? Quid essem si
me agẽte esset elapsus?Sed me alia mouerũt. Nõ putasset sibi Põpeius de illius salute,sed de
sua dignitate mecũ esse certamen.In vrbem introisset,ad inimicitias res venisset,si cum Eser
nino Samnite Pacidcianus cõparatus videretur,auriculã fortasse mordicus abstulisset, cum
K Clodio quidẽ certe rediisset in gratiã.Ego vero meum consiliũ(si pręsertim non improbas)
vehementer approbo.Ille cũ a me tum singularibus meis studiis ornatus esset: tũq; ego illi
nihil deberem,ille mihi omnia,tñ in rep.me à se dissentientẽ non tulit (Nihil dicã grauius)
& minus potens eo tẽpore,quid in me florentẽ posset,ostendit: nunc,cum ego ne curem qui
dem multum posse. Res quidẽ publ.certe nihil possit,vnus ille omnia possit,cũ illo ipso con
tenderem? sic eñ faciendũ fuisset.Non existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. Al-
terutrum,inquit idem Sallustius,defendisses,idq; Põpeio contendenti dedisses.etenim vehe
menter orabat.Lepidum amicũ Sallustium,qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeũ
das fuisse,aut infamiam sempiternã.Ego vero hac mediocritate delector,ac mihi illud iucun
dum est,q cum testimoniũ secundũ fidem & religionẽ grauissime dixissem, reus dixit, si in

ciuitate licuisset sibi esse,mihi se satisfacturũ,neq; me quicq̃ interrogauit.De versibus, quos A
tibi a me scribi vis,deest mihi quędam opera,quę non modo tempus , sed etiam animum va-
cuũ ab omni cura desiderat,sed abest etiã ἐνθουσιασμὸς:nõ eñ sumus omnino sine cura veniẽ
tis anni , etsi sumus sine timore.Simul & illud (sine vlla mehercule ironia loquor) tibi istius
generis in scribẽdo priores parteis tribuo q̃ mihi. De bibliotheca tua gręca supplenda,libris
commutãdis,latinis cõparandis,valde velim ista confici,pręsertim cum ad meũ quoq; vsum
spectent.Sed ego mihi ipsi ista per quẽ agam,non habeo : neq; eñ venalia sunt , quę quidem
placeant,& confici nisi per hominem & peritum & diligentem non possunt . Chrysippo ta-
men imperabo, & cum Tyrannione loquar. De physico quid egerit Scipio, quęram : quod
videbitur rectum esse curabo. De Ascanione tu vero quid voles, facies, me nihil interpono.
De suburbano q; non properas,laudo, vt tu habeas hortor. Hæc scripsi ad VIII Calend. No
uemb. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens,ducensq; mecum Cicero- B
nem meum in ludum discendi non lusionis:ea re non longius q̃ vellem,q; Pontino ad trium
phum ad III Non.Nouemb.volebam adesse: etenim erit nescio quid negocioli . Nam Cato
& Seruilius Prætores prohibituros se minantur,nec quid possunt,scio. Ille enim & Appium
COS. secum habebit , & Prætores, & Trib. pl. sed minatur tamen in primis,quę ἄρχει πεινῶν
Q.Scæuola. Cura mi suauissime & charissime frater vt valeas.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 21

QVod quęris quid de istis libris egerim, quos cum essem in Cumano scribere
institui:nõ cessaui,neq; cesso, sed sępe iam scribẽdi totũ consiliũ rationemq;
mutaui.Nã iam duob⁹ feci libris:in quib⁹ nouẽdialib⁹ iis feriis, qui fuerunt
Tuditano & Aquilio Coss.sermo est a me institut⁹ Africani paulo ante mor
tẽ,& Lęlii PhiliM,anliiq; Tuberonis,& Lęlii generorũ Fannii & Scęuolę. Ser C
mo aũt in nouem & dies & libros distributus de optimo statu ciuitatis,& de optimo ciue.Sa
ne texebatur opus luculenter,hominũq; dignitas,aliquantũ orationi ponderis afferebat.Hi
libri cũ in Tusculano mihi legerent audiente Sallustio,admonitus sum ab illo,multo maiore
auctoritate illis de rebus dici posse,si ipse loquerer de rep.pręsertim cum essem non Heracli
des Ponticus,sed Consularis,& is,qui in maximis versatus in rep.rebus essem: quę tam anti
quis hominibus attribuerẽ,ea visu mirifica esse.Oratorũ sermonẽ in illis nostris libris,quid
esset de ratione dicendi,belle a me remouisse:ad eos tamen retulisse,quos ipse vidissem.Ari-
stotelem deniq;,quę de rep.& pręstante viro scribat,ipsum loqui.Cõmouit me, & eo magis,
q; maximos motus nostrę ciuitatis attingere non poteram,q; erant inferiores,q̃ illorũ ętas,
qui loquebantur.Ego aũt id ipsum tum eram secutus,ne in nostra tempora incurrens offen
derem quempiã.Nunc & id vitabo,& loquar ipse tecum,& tamen illa quę institueram,ad te D
si Romam venero,mittã.Puto enim te ęstimaturum a me libros illos nõ sine aliquo meo sto
macho esse relictos.Cęsaris amore,quẽ ad me perscribit,vnice delector:promissis iis,quę ostẽ
dit,nõ valde pendeo:nec honores sentio,nec desidero gloriam,magisq; eius volũtatis perpe-
tuitatẽ,q̃ promissorũ exitũ expecto,viuo tñ in ea ambitione & labore , tanq̃ id quod non po
stulo,expectem . Quod me de faciendis versibus rogas, incredibile est mi frater q̃ egeã rẽpo
re:nec sane satis cõmoueor animo ad ea quę vis canenda ἀμούσως. Ad ea vero,quę ipse ego ne
cogitando quidem consequor,tu qui omnes isto eloquendi & exprimendi genere superasti,à
me petis?Facerem tñ vt possem,sed (qđ te minime fugit) opus est ad poema quadam animi
alacritate,quã plane mihi tẽpora eripiunt.Abduco equidẽ me ab omni reip.cura,dedoq; lite
ris:sed tñ indicabo tibi,quod me hercule in primis te celatũ volebã.Angor mi suauissime fra
ter,angor,nullam esse remp.nulla iudicia,nostrũq; hoc tempus ætatis,quod in illa auctori- E
tare Senatoria florere debet,aut forensi labore iactari,aut domesticis literis sustentari.Illud
vero quod à puero adamarã,αἰὲ ἀριστεύειν,καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,totũ occidisse:inimicos à
me partim non oppugnatos,partim etiã esse defensos:meũ non modo animũ,sed ne odium
quidẽ esse liberum:vnumq; ex omnib⁹ Cęsarẽ esse inuentũ, qui me tantũ, quantũ ego vellẽ,
amaret,aut etiã (sicut alii putant) hunc vnũ esse,qui vellet . Quorũ tamẽ nihil est eiusmodi,
vt ego me multa consolatione quotidie leniam: sed illa erit consolatio maxima,si vna erim⁹:
nunc ad illa vel grauissimũ accedit tui desideriũ. Gabinium,si,vt Pansa putat oportuisse,de
fendissem,concidissem qui illum oderunt.Ii sunt toti ordines : propter quem oderunt,meip-
sum odisse cœpissent.Tenui me,vt puto,egregie,tantum vt facerem,quantum omnes vide-

F rent. Et in omni summa, vt mones, valde me ad ociũ pacẽq; conuerto. De libris, Tyrãnio est
cessator, Chryppo dicã: sed res operosa est, & hoĩs perdiligẽtis. Sentio ipse qui in summo stu
dio nihil assequor. De latinis vero quo me vertã nescio, ita mẽdose & scribunt & vęneũt: sed
tamẽ qđ fieri poterit, nõ negligã. Cerbrius, vt antè ad te scripsi, Romę est: & qui omnia ad-
iurant, debere tibi valde renunciant. Ab ærario puto confectum esse, dum absum. Vale.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 22

QVatuor Tragœdias XVI diebus absoluisse cum scribas, tu quicq̃ ab alio mutuaris,
& χρίος quęris! cum Electram & Troadam scripseris, cessator esse noli, & illud γνῶθι
σεαυτόν noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, verum etiam,
vt bona nostra norimus. Sed & istas, & Erigonã mihi velim mittas. Habes duas epistolas
proximas. Vale.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 23

G ROmę & maxime Appia ad Martis, mira proluuies. Crassipedis ambulatio
ablata, horti, tabernæ plurimæ, magna vis aquę vsq; ad piscinam publicã.
Viget illud Homeri. ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεὺς, ὅτε δή ῥ' ἄνδρεσ-
σι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ. Cadit enim in absolutionem Garrini, οἳ βίῃ εἰν ἀγορ-
ῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. Sed
hoc non curare decreui. Romam cum venero, quę perspexero, scribam
ad te, & maxime de Dictatura: & ad Labienum & ad Ligurium literas dabo. Hanc scripsi
antè ad lychnum ligneolum, qui mihi erat periucundus, quòd eum te aiebant, cum esses sa-
næ mentis, curasse faciendum. Vale mi suauissime & optime frater.

M.T.C. Q. CICERONI FRATRI S.D. 24.

SVperiori epistolæ quid respondeam, nihil est, quæ plena stomachi & quere
larum est. quo in genere alteram quoq; te scribis pridie Labieno dedisse, qui
H adhuc non venerat. Deleuit enim mihi omnem molestiam recentior episto
la. Tantum te & moneo & rogo, vt in istis molestiis & laboribus & deside-
riis recordere consilium nostrum quod fuerit profectionis tuæ. Non enim
commoda quędam sequebamur, parua ac mediocria. Quid enim erat quod
discessu nostro emendum putaremus! Pręsidium firmissimum petebamus ex optimi & po-
tentissimi viri beneuolentia ad omnem statum nostrę dignitatis. Plura ponuntur in spe q̃
in pecuniis, reliqua ad iacturam struentur. Quare si crebro referes animum tuum ad ratio-
nem & veteris consilii nostri & spei, facilius istos militiæ labores, cæteraq; quę te offendunt,
feres: & tamen cum voles, depones. sed eius rei maturitas, nequedum venit, & tamen iam ap-
propinquat. Etiam illud te admoneo, ne quid vllis literis cõmittas, quod si prolatũ sit, mole-
I ste feramus. Multa sunt quę ego nescire malo, q̃ cũ aliquo periculo fieri certior. Plura ad te
vacuo animo scribam, cum (vt spero) se Cicero meus belle habebit. Tu velim cures, vt sciam
quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde literas mittemus: Cęsaris ne tabellariis, vt
is ad te protinus mittat, an Labieno. Vbi eñ isti sunt Neruii, & q̃ longe absint, nescio. De
virtute & grauitate Cęsaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnam ex epistola tua ac
cepi voluptatem. Q; me institutum ad illũ poema iubes perficere, etsi distentus cum opera,
tum animo sum multo magis, quoniã tamen ex epistola quam ad te miseram, cognouit Cæ-
sar me aliquid esse exorsum, reuertar ad institutũ: idq; perficiã his supplicationũ ociosis die
bus, quibus Messalã iam nostrum, reliquosq; molestia leuatos vehementer gaudeo: eumq; ꝙ
certum COS. cum Domitio numeraris, nihil a nostra opinione dissentis. Ego Messalam Cæ
sari pręstabo. Sed Memmius in aduentu Cæsaris habet spem, in quo illum puto errare: hic
quidem friget. Scaurum autem iampridem Pompeius abiecit, res prolatæ. ad interregnum
K comitia adducta. Rumor Dictatoris iniucundus bonis: mihi etiam magis quæ loquuntur.
Sed tota res & timetur & refrigescit. Pompeius plane se negat velle, antea ipse mihi non ne-
gabat. Hircius auctor fore videtur. O dii q̃ ineptus, q̃ se ipse amans sine riuali. Crassum Iu
nianum hominem mihi deditum per me deterruit: velit, nolit, scire difficile est. Hircio ta-
men agente nolle se nõ probabit. Aliud hoc tẽpore de republica nihil loquebãtur: agebatur
quidem certe nihil. Serrani Domistici filii funus perluctuosum fuit, ad IIII Calend. Decẽb.
Laudauit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ: di
citq; se perfecturum, vt in illo Cæsar incumbat. hoc horret Milo: nec iniuria, & si ille Di-
ctator factus sit, pene diffidit. Intercessorem Dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo,
Pompeiũ metuit inimicũ: si non iuuerit, timet ne per vim pferatur. Ludos apparat magnifi-

tentiſſimos,ſic inquã vt nemo ſũptuoſiores.ſtulte bis terq́ nõ poſtulatus,vel q̃a mun⁹ma- A
gnificum dederat, vel quia facultates nõ erant,vel quia magiſter,vel quia potuerat magi-
ſtrũ ſe nõ Aedilem putare.Omnia fere ſcripſi.Cura mi chariſſime frater,vt valeas. De Ga
binio nihil fuit faciendũ iſtorũ, quę amãtiſſime cogitata ſunt. τότε μοι χάνοι.feci ſumma cũ
grauitate,vt oẽs ſentiant,& ſumma cũ lenitate.q̃ feci.illũ neq; vrſi,neq; leuaui.teſtis vehe-
mens fui:prӕterea quieui.Exitum iudicii fœdũ & pernicioſum leuiſſime tuli.Quod quidẽ
bonũ mihi nũc deniq; redundat,vt his malis reip.licentiaq́ audaciũ qua ante rũpebar,nunc
ne mouear quidem.Nihil eſt enim perditius his hominibus,his temporibus.Itaq; ex repu.
nihil iam cogi poteſt.Cur ſtomacher neſcio.Literę me & ſtudia noſtra & ociũ, villęq́ dele-
ctãt,maximeq́ pueri noſtri.Angit vnus Milo,ſed velim finẽ afferat Cõſulatus.In quo eni-
tar,non minus q̃ ſum eniſus in noſtro.Tuq́ iſtinc,quod facis,adiuuabis.De quo cӕtera(ni-
ſi plane vis eripuerit)recte ſunt.de re familiari timeo.ὁδὶ μαίνεται οὐκ ἐπ' ἀνοικτοῖς,qui ludos HS. B
CCC.comparet.cuius in hoc vno conſiderãtiam & ego ſuſtinebo vt potero,& tu vt poſſis,
eſt tuorũ neruorũ.De motu tẽporũ venientis anni nihil te intelligere volueram domeſtici
timoris,ſed de cõmuni reip.ſtatu.in quo etiã ſi nihil procuro,tamẽ nihil curare vix poſſum.
Q̃ autẽ te velim cautum eſſe in ſcribendo ex hoc coniicito , q; ego ad te ne hӕc quidẽ ſcri-
bo,quӕ palã in rep.turbantur,ne cuiuſq̃ animum meӕ literӕ interceptӕ offendant. Qua-
re domeſtica cura te leuatũ volo.In rep. ſcio q̃ ſolicitus eſſe ſoleas. Video Meſſalã noſtrum
COS.ſi per Interregẽ,ſine iudicio:ſi per Dictatorẽ,tñ ſine periculo.odii nihil habet:Hortẽ
ſii calor multũ valebit.Gabinii abſolutio lex impunitatis putatur ἐν παρέργῳ.De Dictato-
re tñ actũ adhuc nihil eſt.Pompeius abeſt.Appius miſcet.Hircius prӕparat.multi interceſ
ſores numerant.populus non curat.principes nolunt.ego quieſco.De mancipiis, quod mi-
hi polliceris,valde te amo:& ſum equidẽ,vti ſcribis,& Romę,& in prędiis infrequẽs.Sed ca- C
ue,amabo,quicq̃,quod ad meũ cõmodũ attineat,niſi maximo tuo cõmodo , & maxima tua
facultate mi frater cogitaris.De epiſtola Vatinii riſi.ſed me ab eo ita obſeruari ſcio,vt eius
iſta odia non ſorbeam ſolũ, ſed etiã concoquã.Quod me hortaris vt abſoluã,habeo abſolu
tum ſuaue mihi quidem,vt videtur, ἔπος ad Cęſarẽ,ſed q̃ro locupletẽ tabellariũ accipiat.
quod ego nactus,quid,ſi Cęſare Imperatore iter ex Gallia tutũ non fuit:quid,ſi cęmentum
bonum non haberem,deturbem ӕdificiũ?quod quidem quotidie mihi magis placet:in pri-
miſq; inferior porticus,& eius conclauia fiunt recte. De Arcano,Cӕſaris opus eſt,vel me-
hercule etiam elegantioris alicuius:imagines enim iſtӕ,& palӕſtra,& piſcina,& multorum
Philotimorum eſt,non Diphilorũ,ſed & ipſi ea adhibebimus,& mittemus,& mandabimus.
De Felicis teſtamento tum magis quӕrere,ſi ſcias.Duas enim tabulas ſe putauit obſigna-
re,in quibus in vnciis firmiſſimum.Tenes vero lapſus eſt per errorem,& ſuũ & Sicurӕ ſer- D
ui non obſignauit:quas noluit,eas obſignauit.ἀλλ' οἰμωζέτω,nos modo valeamus.Ciceronẽ
& vt rogas,amo,& vt meretur,& vt debeo.Dimitto autem a me,& vt a magiſtris ne abdu
cam,& q; mater Porcia non diſcedit,ſine qua edacitatem pueri pertimeſco. ſed ſumus vnà
tamen valde multum.Reſcripſi ad omnia,mi ſuauiſſime & optime frater. Vale.

M.T.CICERO OCTAVIO S.

I per tuas legiones mihi licitũ fuiſſet,quę nomini meo,Populoq́
Romano ſunt inimiciſſimę,venire in Senatũ,corãq́ de rep.diſpu
tare,feciſſem:neq; tã libẽter,q̃ neceſſario.nulla em̃ remedia quӕ
vulneribus adhibentur,tam faciũt dolorẽ,q̃ quӕ ſunt ſalutaria.
Sed quoniã cohortibus armatis circũſeptus Senatus, nihil aliud
vere poteſt decernere,niſi timere:in Capitolio ſigna ſunt,in vrbe B
milites vagant̃,in Cãpo caſtra ponunt̃ , & Italia tota legionibus
ad libertatẽ noſtrã cõſcriptis,ad ſeruitutem adductis,equitatuq́
exteratũ nationũ detinetur. Cedã tibi in pręſentia foro,curia,&
ſanctiſſimis deorũ immortaliũ tẽplis,in quibus reuiuiſcente iã li
bertate,deinde rurſus oppreſſa,Senatus nihil cõſulit,timet multa,aſſentitur oĩa. Poſt etiã
paulo tẽporibus ita poſtulãtib⁹,cedã Vrbe,quã p me cõſeruatã,vt eſſet libera,in ſeruitute
videre nõ potero.Cedã vita,q̃ q̃q̃ ſolicita eſt,tñ ſi pfutura eſt reip.bona ſpe poſteritatis me
cõſolat̃.qua ſublata,nõ dubitãter occidã.atq; ita cedã,vt fortuna iudicio meo,nõ aĩus mi-
hi defuiſſe videat̃.Illud vero,qđ & pręſentis doloris eſt indiciũ,& pręteritę iniurię teſtimo

F nium & absentiū sensus significatio, nō prętermittā, qn, qm̄ corā id facere ꝓhibeor, absens
profim. Siquidē mea salus aut vtilis reip. est, aut cōiūcta certe publicæ saluti. Nā p deū im-
mortaliū fidē (nisi forte frustra eos appello, quorū auris atq; animus a nobis abhorret) pq;
fortunā Po. Ro. quę q̄q̄ nobis infesta est, fuit aliqn̄ propitia, & vt spero, futura est, quis tam
expers humanitatis? quis huius vrbis nomini, ac sedibus vsqueadeo est inimicus, vt ista aut
dissimulare possit, aut non dolere? aut si nulla ratione publicis incōmodis mederi queat, nō
morte propriū periculū vitet? Nā vt ordiar ab initio, & pducā ad extremū, & nouissima cō
ferā primis, q̄ non posterior dies acerbior priore? & q̄ non insequens hora antecedēte cala-
mitosior Po. Ro. illuxit? M. Antoniꝰ vir animi maximi (vtinā etiā sapiētis cōsilii fuisset) C.
Cęsare fortissime, sed parū feliciter a reip. dn̄atione semoto, concupierat magis regiū, q̄ libe
ra ciuitas pati poterat, principatum. Publicā dilapidabat pecuniā, ærariū exhauriebat, mi-
G nuebat vectigalia, donabat ciuitates, ex cōmentario Dictaturā gerebat, leges imponebat,
prohibebat Dictatorē creari legibꝰ, Senatuscōsulto ipse repugnabat in Senatu, prouincias
vnus oēs cōcupiebat. Cui sordebat Macedonia prouincia, quā victor sibi sumpserat Cæsar,
qd de hoc sperare aut expectare nos oportebat? Extitisti tu vindex nostræ libertatis, vt tūc
qdē optimus (qd̄ vtinā neq; nostra nos opinio, neq; tua fides fefellisset) & veteranis in vnū
cōductis, & duabꝰ legionibus a pnicie patrię, ad salutē auocatis, subito prope iā affectā ac
prostratā Remp. tuis opibꝰ extulisti. Quę tibi non ante q̄ postulares, maiora q̄ velles, plura
q̄ sperares, detulit Senatꝰ? Dedit fasces, vt cū auctoritate defensorē haberet, nō vt imperio se
aduersum armaret. Appellauit Imperatorē hostiū exercitu pulso, tribuēs honorē: nō vt sua
cædę cęsus ille fugiēs exercitus te noīaret Imperatorē. Decreuit in foro statuā, locū in Se-
H natu, summū honorē ante tēpus. Si qd aliud est qd̄ dari possit, addat. Quid aliud est maius
qd̄ velis sumere? Sin aūt supra ætatē, supra cōsuetudinē, supra etiā mortalitatē tuā tibi sūt
oīa tributa, cur aut ingratus crudeliter, aut immemor bn̄ficii sui, scelerate circūscribis Se-
natū? Quò te misimus? a qbus reuerteris? cōtra quos armauimꝰ? qbus arma cogitas inferre?
a quibꝰ exercitū abducis, & aduersus quos aciē struis? Cur hostis relinquit? ciuis hostis loco
ponit? cur castra medio itinere longius aduersariorū castris, & propius vrbē mouent? O me
nunq̄ sapientē, & aliqn̄ id, quod nō erā, frustra existimatū: quātū te Popule Romane de me
fefellit opinio? O meā calamitosam ac præcipitē senectutē. O turpē exacta, dementiq; ætate
canitiē. Ego P. C. ad parricidiū induxi, ego rempu. fefelli, ego ipse Senatū sibi manus afferre
coegi: cū te Iunoniū puerū, & matris tuę partū aureū esse dixi. At te fata patrię Paridē futu
I rū pdicabāt: q vastares vrbē incēdio, Italiā bello: qui castra in tēplis deorū imortaliū, Sena-
tū in castris habiturꝰ esses. O miserā & i breui tā celerē & tā variā reip. cōmutationē. Quis
nā tali futurꝰ ingenio est, q possit hęc ita mādare literis, vt facta nō ficta videāt esse? Quis
erit tāta animi facilitate, q q̄ verissime memoria ppagata fuerit, nō fabulę similia sit existi
maturꝰ? Cogita em̄ Antoniū hostē iudicatū, ab eo circūsessū Cos. Des. eūdēq; reip. parētē. Te
pfectū ad Cos. liberādū & hostē opprimendū: hostēq; a te fugatū, & Cos. obsidiōe liberatū.
Deinde paulo post fugatū illū hostē accersitū tāq̄ cohęredē mortua rep. ad bona P. R. capiē
da. Cos. Des. rursum inclusū eo, vbi se nō mœnibꝰ sed fluminibꝰ & mōtibus tueret. Hæc qs
conabit exponere? qs credere audebit? Liceat semel impune peccasse. sit errāti medicina con-
fessio. Verū em̄ dicā, vtinā te potiꝰ Antoni dn̄m nō expulissemus, q̄ hūc reciperemus. nō q
K vlla sit optāda seruitus: sed qa dignitate dn̄i minus turpis est fortuna serui. In duobꝰ autē
malis cū fugiendū maius sit, leuius est eligendū. Ille tamen ea exorabat, q̄ volebat auferre:
tu extorques. Ille Cōsul prouinciam petebat: tu priuatus cōcupiuisti. Ille ad malorū salutē
iudicia cōstituebat, & leges ferebat: tu ad perniciē optimorū. Ille a sanguine & incēdio ser
uorū Capitoliū tuebat: tu cruore & flāma cūcta delere vis. Si q dabat prouincias Cassio &
Brutis, & illis custodibꝰ noīs nostri, regnabat: qd faciet, q vitā adimit? q ex vrbe eiiciebat, Ty
rānus erat: quē hūc vocemus, q ne locū qdē reliquit exilio? Itaq;, si qd illæ maiorū nostrorū
sepultę reliquiæ sapiūt, si nō vnà cū corpore sensus oīs vno atq; eodē cōsumptꝰ est igni, qd
illis interrogātibꝰ, qd agat nūc Po. Romanus respōdebit aliqs nostrū, q pximus in illā ęter
nā domū discesserit? aut quē accipiēt de suis posteris nūciū illi veteres Aphricani, Maximi,
Pauli, Scipiones? qd de sua patria audient, quā spoliis, triūphisq; decorarunt? an esse quendā
annos XIIII: natū, cuius auus fuerit argētarius, adstipulator pater, vterq; vero precariū fe
cerit qstū, sed alter vsq; ad senectutē vt nō negaret, alter a pueritia, vt nō posset non cōsi-

teri,tū agere,rapere rēp.cui nulla virtus,nullæ bello subactę & ad imperiū adiūctæ prouin A
ciæ,nulla dignitas maiorū cōciliasset opē potētiū,sed forma p dedecus pecuniā,& nomē no
bile cōsceleratū impudicitiæ dedisset:veteres vulneribus & ætate cōfectos Iulianos gladia-
tores,egenteis reliquias Cæsaris ludi ad rudē cōpulisset:qbus ille septus oīa misceret,nulli
parceret,sibi viueret.Qui tanq̃ in dotali matrimonio rēp.testamento legatā sibi obtineret.
Audiēt duo Decii seruire eos ciueis,q vt hostibus imperarēt,victorię se deuouerunt.Au-
diet C.Marius impudico domino parere nos,qui ne militē quidē habere voluit nisi pudicū.
Audiet Brutus eū populū,quē ipse primo,post progenies ei⁹ a Regib⁹ liberauit,pro turpi
stupro datū in seruitutē.Quę quidē si nullo alio,me tñ internūcio ad illos celeriter deferē-
tur.Nā si viuus ista subterfugere non potero,vna cū istis vitā simul fugere decreui.Vale.

SEQVVNTVR duæ Francisci Petrarchæ ad Ciceronē aut eius manes Epistolę:quarū
prior falso existimata est aut Pōponii Attici,aut Cornelii Nepotis,cū vtrāq; vir impēse do B
ctus,& librorū cū nouorū tū veterū excussor diligētissimus,Paulus Aemilius ob historiam
Francorū nup emissam ad sidera vsq; notus,inter Petrarchę lucubratiōes offenderit.Quas
p̃termissas ideo nolui,vt vel hoc errore lectores liberē,vel defraudatę portiunculæ calūnia
impssionē nostrā:cū alioqui parū,nisi q; supiori epistolę prior respōdere videat,ad rē faciat.

FRANCISCVS PETRARCHA M.T.CICERONI S.

Pistolas tuas diu multūq; perquisitas,atq; vbi minime rebar, inuen
tas,auidissime perlegi. Audiui multa te dicentē,multa deplorantē,
multa variātē Marce Tulli:& qui iāpridē qualis pręceptor aliis fuis
ses,noueram,nūc tandē quis tu tibi esses,agnoui. Vnū hoc vicissim
a vera charitate profectū,nō iā consiliū,sed lamētū audi vbicūq; es,
quod vnus posterorū,tui nominis amātissimus , vix sine lachrymis C
effundit.O inquiete semper & anxie,vel vt verba tua recognoscas,
o pręceps & calamitose senex,qd tibi tot contētionibus,& prorsum
nihil profuturis simultatibus,voluisti? Vbi & ætati & professioni
& fortunæ tuæ conueniens ocium reliquisti? Quis te falsus gloriæ
splendor senem,adolescentium bellis implicuit : & per omnes iactatum casus ad indignam
philosopho mortē rapuit?Heu & fraterni cōsilii immemor,& tuorū tot salubriū pręcepto-
rū ceu nocturnus viator,lumē in tenebris gestās,ostendisti secuturis callē,in quo ipse mise-
rabiliter lapsus es.Omitto Dionysium,omitto fratrē tuū ac nepotē:omitto si placet,ipsum
etiā Dolabellā,quos nūc laudib⁹ ad cælū effers,nūc repētinis maledictis laceras:fuerint hęc
tolerabilia fortassis.Iuliū quoq; Cęsarē pręteruehor,cuius spectata clemētia ipsam lacessen
tibus portus erat.Magnū pręterea Pōpeiū sileo,cū quo iure quodā familiaritatis quidlibet D
posse videbare.Sed quis te furor in Antoniū impegit?Amor credo Reip.quā funditus iam
corruisse fatebaris.Q; si pura fides,si libertas te trahebat(qd qdē de tāto viro libet opina-
ri)qd tibi tā familiare cū Augusto?Quid eñ Bruto tuo respōsurus es?Siqdē q;,inqt,Octa-
ui⁹ tibi placet,nō dñm fugisse sed amiciorē dñm quęsisse videbaris. Hoc restabat infelix,&
hoc erat extremū tibi Cicero,vt huic ipsi tā laudato malediceres:q tibi,nedū nō maleface-
ret sed malefaciētibus obstaret.Doleo igit vicē tuā amice,& errorū pudet ac miseret tāto-
rū:iāq; cū eodē Bruto istis artib⁹ nihil tribuo,qbus te instructissimū fuisse scio. Nec mirū.
Quid eñ iuuat alios docere:qd ornatissimis semp verbis de virtutib⁹loqui prodest,si te in-
terim ipse nō audias?Ah quāto sati⁹ fuerat,philosopho pręsertim in trāqllo rure senuisse,
de ppetua illa(vt ipse quodā loco ais)nō de hac tā exigua vita cogitātē,nullos habuisse fa-
sces,nullis triūphis inhiasse,nullos nosse,nec inflasse tibi animū Catilinas.Sed hęc qdē fru- E
stra.Aeternū vale mi Cicero.Apud superos,ad dexterā Athesis in colonia Veronēsiū trās-
alpinę Italię.xvi.Calēd.Quintiles.Anno ab ortu eius quē tu non noueras.M.CCCCXL.

Secūda eiusdē epistola ad eundē M.Tullium,est laudatoria ingenii & eloquētiæ eius,me-
minitq; de libris eiusdem. FRANCISCVS CICERONI SVO.

I te superior offendit epistola(verū enim est,vt ipse soles dicere,quod ait fa
miliaris tuus in Andria: Obsequiū amicos,veritas odiū parit)accipe quod
offensum animum ex parte mulceat,ne semper odiosa sit veritas:quoniā ve
ris reprehensionibus irascimur,veris laudibus delectamur.Quandoquidem
Cicero(quod pace tua dixerim)vt homo vixisti, vt philosophus scripsisti,

F Vitam ego tuam carpsi, nõ ingeniũ aut linguã: quippe qui illud miror, hãc stupeo. Neq; tñ
in vita tua quicq̃ prẹter cõstantiã requiro. & professioni Philosophicę debitũ quietis stu-
diũ, & a ciuilibus bellis fugam extincta libertate, ac sepulta iam & cõplorata republica. Vi-
de vt ciuilius tecum ago, ac tu cum Epicuro multis in locis, sed expressius in libro de Finibꝰ
agebas. Cuius enim vbilibet vitam probas, illic eius rides ingenium. Ego nihil in te rideo, vi
tæ tamen cõpatior (vt dixi) ingenio, eloquioq; gratulor. O Romani eloquii summe parẽs,
Nec solus ego, sed oẽs tibi gratias agimus, quicunq; latinæ linguæ floribus ornamur. Tuis
enim de fontibus prata rigamus, tuo ductu directos, tuis suffragiis adiutos, tuo nos nomine
illustratos ingenue confitemur, tuis deniq; (vt ita dicam) auspiciis ad hãc, quãtulacũq; est,
scribendi facultatẽ ac propositũ peruenisse. Accessit & alter poeticæ vię dux. Ita eñ neces-
sitas poscebat, vt esset & quem solutis, & quem frenantibus gressibus prẹeũtẽ sequeremur:
G quem loquẽtẽ, quẽq; canẽtẽ miraremur. Quoniã (cũ bona venia amborũ) neuter ad vtrũq;
satis erat. Ille tuis æquoribus: tu illius impar angustiis. Nõ ego primus hoc dicerẽ fortasse,
q̃uis plane sentirẽ. Dixit hoc ante me magnus quidam vir Anneus Seneca Cordubẽsis, cui
te (vt idẽ ipse conqueritur) non ætas quidem, sed bellorũ ciuilrũ furor præripuit. Vide-
re te potuit, sed non vidit. Magnus tamen operũ tuorũ atq; illius alterius laudator. Hæc af
firmat quicũq; quẽq; suis eloquẽtiæ finibus circũscribẽs. Verum expectatione te torqueo.
Quisnam dux ille sit, quẹris? Nosti hominẽ, si modo nominis meministi. Publius Virgilius
Maro est, Mantuanus ciuis, de quo egregie vaticinatus es. Quũ eñ (vt scriptum legimus)
iuuenile quoddam eius opusculũ miratus, quæsiuisses auctorẽ, eũq; iuuenẽ iam senior vidis
ses, delectatus es, & de inexhausto eloquẽtię tuę fonte cũ propria quidẽ laude permixtũ, ve-
H rũtamẽ præclarũ ac magnificũ illi testimoniũ reddidisti. dixisti eñ, Magnæ spes altera Ro
mæ. Quod dictũ ex ore tuo auditum, adeo illi placuit, eiusq; insedit memoriæ, vt illud post
annos viginti, te pridem rebus humanis exempto, diuino operi suo, eisdẽ penitus verbis in-
sereret. Quod opus si videre licuisset, lętatus esses de primæuo flore tam certum te venturi
fructus præsagiũ concepisse: nec non & Latiis gratulatus musis, ꝙ insolentibus Graiis vel
reliquissent ambiguã, vel certã victoriã abstulissent. vtriusq; eñ sentẽtię auctores sunt. Te
si ex libris animum tuum noui, quem nosse mihi non aliter q̃ si tecũ vixissem, videor: poste-
rioris assertorem futurum, vtq; in oratoria dedisti, sic in poetica palmã Latio daturum, atq;
vt Aeneidi cederet Ilias iussurum fuisse non dubiro: quod iam ab initio Virgiliani laboris
Propertius asseuerare non timuit. Vbi enim prædicti operis fundamenta contẽplatus erat,
I exclamauit, Cedite Romani scriptores, cedite Graii, Nescio quid maius nascitur Iliade. Hęc
de altero latinæ duce facundiæ, qui magnæ spes altera Romæ. Nunc ad te reuertor. Quid
de vita, quid de ingenio tuo sentiam, audisti. Expectas audire de libris tuis, quænã illos ex-
ceperit fortuna, quantumq; seu vulgo seu doctioribus probentur. Extant equidem præcla-
ra volumina, quæ nedum perlegere, sed nec enumerare sufficimus: fama rerum tuarum est
celeberrima, atq; ingens & sonorum nomen: perrari autem eorum studiosi. Cuius vitii seu
temporum aduersitas, seu ingeniorũ hebetudo & segnities seu (quod magis arbitror) alio
cogens animos cupiditas, in culpa est. Itaq; librorum quidam, nescio an irreparabiliter, no-
bis certe qui nunc viuimus, nisi fallor, proculdubio perierunt. Magnus dolor meus, magnus
seculi nostri pudor, magna posteritatis iniuria. Profecto nãq;, quod in tuis libris cõqueror,
K etiam in multorum aliorum virorum illustrium libris accidit. Tuorum sane (quia de illis
mihi nunc sermo est) quorum insignior iactura, hæc sunt nomina: Reipub. rei familiaris,
de consolatione, de gloria. q̃uis de hoc vltimo magis mihi spes dubia, q̃ desperatio certa sit.
Reliquum est, vt vrbis Romæ ac Romanæ reipub. statum audire velis: quæ patriæ facies,
quæ ciuium concordia, ad quos rerum summa peuenerit, quibus manibus quantoq; consi-
lio frena tractentur imperii: Hister ne & Gãges, Iberus & Tanais limites nostri sint, an ve
ro quisquam surrexerit, Imperium Oceano, famam qui terminet astris, vt amicus ille tuus
Mantuanus, de nõ amico tuo cecinit. hęc & his similia, cupidissime auditurum te augurorꝰ
id enim mihi pietas tua suggerit, & amor erga patriam vsq; in perniciem tui notissimus:
Verum tacere melius fuerit. Crede enim mihi Cicero, si quo in statu res nostræ sint audie-
ris, excidant tibi lachrymæ, quãlibet vel cæli, vel erebi partẽ tenes. Aeternum vale. Apud su
peros ad sinistram Rhodani ripam, in transalpina Gallia, eodem anno. xiiii. Calen. Ianuarii.

TITI POMPONII ATTICI VITA PER CORNELIUM NEPOTEM.

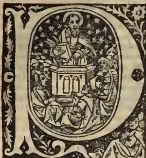

Omponius Atticus ab origine vltima stirpis Romanæ generatus, perpetuo a maioribus acceptam Equestrem obtinuit dignitatem. Patre vsus est diligente, indulgente, & vt tũ erant tẽpora, diti, in primisq; studioso literarũ. Hic, prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ętas impertiri debet, filium erudiuit. Erat autem in puero, prꝛter docilitatẽ ingenij, summa suauitas oris & vocis: vt non solum celeriter acciperet, quę tradebantur, sed etiam excellenter pronunciaret. Qua ex re pueritia nobilis inter æqualeis ferebatur, clariusq; explendescebat, q̃ generosi condiscipuli animo ęquo ferre possent. Itaq; incitabat omneis studio suo. Quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marij filius, M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi deuinxit, vt nemo iis perpetuo fuerit charior. Pater mature decessit: ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpitij, qui Trib. pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namq; Anitia Pomponij consobrina nupserat M. Seruio fratri Sulpitij. Itaq; interfecto Sulpitio, posteaq̃ vidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam, neq; sibi dari facultatẽ, pro dignitate viuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cum alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit. Neq; eo secius adolescentem Marium hostem iudicatum iuuit opibus suis, cuius fugam pecunia subleuauit. Ac ne illa peregrinatio detrimẽtum aliquod afferret rei familiari, eodem magnã partem fortunarũ traiecit suarum. Hic ita vixit, vt vniuersis Atheniensibus merito esset charissimus. nam præter gratiã, quæ iam in adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicã leuauit. Cũ enim vsurã facere publice necesse esset, neq; eius conditionẽ æquã haberent, semper se interposuit: atq; ita, vt neq; vsurã vnq̃ ab iis acceperit, neq; longius q̃ dictũ esset, debere passus sit. Quod vtrũq; erat iis salutare. nã neq; indulgẽdo inueterascere eorũ æs alienũ patiebatur, neq; multiplicãdis vsuris crescere. Auxit hoc officiũ alia quoq; liberalitate. nã vniuersos frumento donauit, ita vt singulis. VII. modij tritici darẽtur, qui modus mẽsuræ Medimnus Athenis appellatur. Hic autẽ sic se gerebat, vt cõmunis infimis, par principibus videretur. Quo factũ est, vt huic omneis honores, quos possent, publice haberent, ciuemq; facere studerent, quo beneficio ille vti noluit, ꝙ nõnulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanã alia ascita. Quãdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit, absens prohibere non potuit. Itaq; aliquot ipsi & Phidię locis sanctissimis posuerunt. hunc enĩ in omni procuratione reip. actorẽ auctorẽq; habebãt. Igitur primũ illud munus fortunæ, ꝙ in ea potissimũ Vrbe nat⁹ est, in qua domiciliũ orbis terrarũ esset imperij, vt eandem & patriã haberet & domũ hoc specimen prudentię, ꝙ cũ in eã se ciuitatẽ contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinaq; præstaret omneis, ei vnus ante alios fuerit charissimus. Huc ex Asia Sulla decedẽs cũ venisset, q̃diu ibi fuit, secũ habuit Pomponium captus adolescentis & humanitate & doctrina. Sic enim græce loquebatur, vt Athenis natus videretur. Tanta autem erat suauitas sermonis latini, vt appareret in eo natiuũ quendam leporem esse, non ascitum. Idem poemata pronunciabat & græce & latine sic, vt supra nihil posset addi. Quibus rebus factum est, vt Sulla nusq̃ a se dimitteret, cuperetq; secum deducere. Qui cũ persuadere tentaret, Noli oro te, inquit Pomponius, aduersum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complureis annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut literis, aut Atheniensium reip. tribueret, nihilo minus amicis vrbana officia præstitit. Nam & ad comitia eorũ ventitauit, & si qua res maior acta est, nõ defuit. sicut Ciceroni in omnibus eius periculis singularem fidem præbuit, cui ex patria fugienti HS. CC. & quinquaginta millia donauit. Trãquillatis aũt rebus Romanis remigrauit Romã, vt opinor L. Cotta & L. Torquato Coss. quem diẽ sic vniuersa ciuitas Atheniensium prosecuta est, vt lachrymis desiderij futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Q. Cæcilium equitẽ Romanũ, familiarẽ L. Luculli, diuitem difficillima natura: cuius sic asperitatem veritus est, vt quẽ nemo ferre posset, huius sine offensione ad summã senectutẽ retinuerit beneuolentiã. Quo facto, tulit pietatis fructũ. Cęcilius enim moriens testamento adoptauit eũ, hęredẽq; fecit ex dodrãte. Ex qua hæreditate accepit circiter centies HS. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni, easq; nuptias M. Cicero conciliarat, cũ quo a cõdiscipulatu viuebat cõiunctissime, multo etiam familiarius q̃ cũ Quinto: vt iudicari possit, plus in amicitia valere similitudinẽ morũ, q̃ affinitatẽ. Vtebatur autẽ intime Q. Hortẽsio, qui his tẽporibus principatũ eloquẽtiæ tenebat. vt intelligi non posset vter eũ plus diligeret, Cicero, an Hortẽsius. Et id, quod erat difficillimũ, efficiebat, vt inter quos tãtę laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq; talium virorũ copula. In rep. ita est versatus, vt semp optimatũ partiũ & esset, & existimaretur, neq; tamẽ se ciuilibus fluctibus committeret: ꝙ non magis eos in sua potestate existimabat esse, q̃ se his dedi-

sent,q̄ qui maritimis iactarent.Honores nō petijt,cū ei pateret propter vel gratiā,vel dignitatē,ꝙ
neq; peti more maiorū,neq; cadi possent cōseruatis legibus.in tā effusis ambitus largitionibus,neq;
reip.sine periculo corruptis ciuitatis moribus.Ad hastam publicam nunq̄ accessit. nullius rei neq;
præs,neq; manceps factus est.neminē suo nomine,neq; subscribēs accusauit. in ius de sua re nunq̄
ijt.iudiciū nullū habuit.Multorū Coss.Prætoriꝗ; præfecturas delatas sic accepit, vt neminē in pro
uinciā sit secutus,honore fuerit cōtentus:rei familiaris despexerit fructū,qui ne cū Qu.quidē Cice-
rone voluerit ire in Asiam,cū apud eū Legati locū obtinere posset. Nō enim decere se arbitrabat,cū
preturā gerere noluisset,asseclā esse Prætoris.Qua in re nō solū dignitati seruiebat,sed etiā trāquilli-
tati,cū suspitiones quoq; vitaret criminū.quo fiebat,vt eius obseruātia omnibus esset charior:cū eā
officio,non timori,neq; spei tribui viderent.Incidit Cæsarianū ciuile bellū,cū haberet annos circi-
ter sexaginta.vsus est ætatis vacatione,neq; quoq̄ se mouit ex Vrbe.Quæ amicis suis opus fuerant
ad Pōpeium proficiscētibus,omnia ex sua re familiari dedit.Ipsum Pōpeium cōiunctū nō offendit.
Nullum ab eo habebat ornamentū,vt cæteri,qui per eū aut honores,aut diuitias ceperāt. quorum
partim inuitissimi castra sunt secuti,partim summa cū eius offensione domi remāserunt.Attici su
tē quies tātopere Cæsari fuit grata,vt victor,cū priuatis pecunias per epistolas imperaret,huic non
solūmolestus non fuerit,sed etiā sororis filiū,& Quintum Ciceronē ex Pōpeij castris concesserit. Sic
vetere instituto vitæ effugit noua pericula.Secutū est illud occiso Cæsare,cum respub.penes Brutos
videref esse,& Cassiū,ac tota ciuitas se ad eū cōuertisse videretur: sic M.Bruto vsus est,vt nullo ille
adolescēs æquali familiarius,q̄ hoc sene:neq; solū eum principē cōsilij haberet,sed etiam in cōuictu.
Excogitatū est a quibusdā,vt priuatū ærariū Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis consti-
tueretur.id facile effici posse arbitrati sunt,si & principes illius ordinis pecunias contulissent.Itaq;
appellatus est a C.Flauio Bruti familiari Atticus,vt eius rei princeps esse vellet. At ille qui officia
amicis præstanda sine factione existimaret,semperq; a talibus se cōsilijs remouisset,respondit,si quid
Brutus de suis facultatibus vti voluisset,vsurū quantū eæ paterētur:sed neq; cū quoq̄ de ea re collo-
cuturū,neq; coiturū.Sic ille consensionis globus huius vnius dissensione disiectus est. Neq; multo
post superior esse cœpit Antonius,ita vt Brutus & Cassius prouinciarū,quę ijs necis causa datę erāt
a Coss.desperatis rebus,in exiliū proficiscerētur.Atticus,qui pecuniā simul cū cæteris conferre no-
luerat florenti illi parti,abiecto Bruto,Italiaq; cedenti HS.C.M.muneri misit.eidē in Epeiro absens
CCC.iussit dari.neq; eo magis potenti adulatus est Antonio,neq; desperatos reliquit.Secutū est bel
lum gestū apud Mutinam,in quo si tantū eum prudentē dicā,minus q̄ debeam,prędicē,cum ille po
tius diuinus fuerit,si diuinatio appellāda est perpetua naturalis bonitas,quæ nullis casibus agitur,
neq; minuitur.Hostis Antonius iudicatur,Italia cesserat. spes restituēdi nulla erat.Non solum ini-
mici,qui tū erant potentissimi & plurimi,sed etiam qui aduersarijs eius se dabāt,& in eo lędēdo ali-
quam consecuturos sperabant commoditatē,Antonij familiareis sequebātur, vxorē Fuluiā omni-
bus rebus spoliare cupiebāt,liberos etiam extinguere parabāt.Atticus cum Ciceronis intima fami-
liaritate vteretur,amicissimus esset Bruto,nō modo nihil ijs indulsit ad Antonium violandū,sed e
contrario familiareis eius ex vrbe profugienteis quantum potuit,texit:quibus rebus indiguerunt,
adiuuit.P.vero Volumnio ea tribuit,vt plura a parente proficisci non potuerint.Ipsi autē Fuluię,
cū litibus distineretur,magnisq; terroribus vexaref,tanta diligētia officiū suū præstitit,vt nullū illa
præstiterit vadimoniū sine Attico,sponsor omniū rerū fuerit.Quin etiā,cū illa fundum secūda for-
tuna emisset in diem,neq; post calamitatē versurā facere potuisset,ille se interposuit,pecuniāq; sine
fœnore,sineq; vlla stipulatione credidit:maximū existimās quæstum memorē, gratumq; cognosci:
simulq; aperire se non fortunæ,sed hominibus solere esse amicum. Quæ cū faciebat, nemo eū tēpo-
ris causa facere poterat existimare. nemini enim in opinionē veniebat Antoniū rerū potiturū. sed
sensim is a nōnullis optimatibus eius reprehēdebatur,ꝙ parū odisse malos ciues videretur.Ille autē
sui iudicij potius quid se facere par esset intuebatur,q̄ quid alij laudaturi forēt.Cōuersa fortuna est.
vt Antonius redijt in Italiā,nemo nō magno in periculo Atticum putarat propter intimā fami-
liaritatē Ciceronis & Bruti.Itaq; ad aduentū imperatorum de foro decesserat timens proscriptionē:
latebatq; apud P.Volumniū,cui vt ostendimus pauloante,opem tulerat.Tanta varietas his tēpori-
bus fuit fortunæ,vt modo ij.modo illi in summo essent,aut fastigio,aut periculo.habebatq; secum
Quintū Gelliū Canium ęqualem,simillimumq; sui.Hoc quoq; sit Attici bonitatis exemplū,ꝙ cum
eo,quē puerum in ludo cognorat,adeo coniuncte vixit,vt ad extremam ætatē amicitia eorum cre
uerit.Antonius autem,etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, vt non solum ei,sed etiā oībus eius
amicis esset inimicus,eosq; vellet proscribere multis hortantibus,tamen Attici memor fuit officij,
vt ei,cū requisisset vbinam esset,sua manu scripsit,ne timeret statimq; ad se veniret:se eū,& Gellium
Caniū de proscriptorum numero exemisse:ac ne quod periculū incideret,ꝙ noctu fiebat, præsidiū
ei misit.Sic Atticus in summo timore non solum sibi,sed etiā ei,quem charissimū habebat,pręsidio
fuit.Neq; enim suæ solum a quoq̄ auxilium petit salutis,sed coniunctim,vt appareret nullam seiū-
ctam sibi ab eo velle fortunam.Q; si gubernator præcipua laude fertur,qui nauem ex hyeme, ma-
riq; scopuloso seruat,cur nō singularis eius existimetur prudentia,qui ex tot tantisq; grauibus pro-
cellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? Quibus ex malis vt se emerserat, nihil aliud egit, q̄ vt
plurimis,quibus rebus posset,esset auxilio.cum proscriptos pręmijs imperatorum vulgus cōquire-
ret,nemo in Epeirū venit,cui res vlla defuerit.nemini non ibi perpetuo manēdi potestas facta est.
quin etiam post pręliū Philippense,interitumq; C.Cassij & M.Bruti, L.Iuliū Mocillam Prætoriū, &

filiũ eius, Aulumq; Torquatum,cęterosq; pari fortuna perculsos,instituerit tueri, atq; ex Epeiro ijs
omnia Samothraciã supportari iusserit. Difficile eñ est omnia prosequi,& nõ necessaria. Illud vnũ
intelligi volumus:illius liberalitatẽ,neq; tẽporariam,neq; callidã fuisse.Id ex ipsis rebus,ac tẽporib⁹
iudicari potest,q nõ florentibus se vẽditauit,sed afflictis semp succurrit.qui quidẽ Seruiliam Bruti
matrẽ nõ minus post mortẽ eius,q̃ florentẽ coluerit.Sic liberalitate vtẽs nullas inimicitias gessit.q
neq; lędebat queq̃,neq; si quã iniuriã acceperat,nõ malebat obliuisci,q̃ vlcisci.Idẽ immortali memo
ria percepta retinebat beneficia.Quæ aũt ipse tribuerat,tãdiu meminerat,quoad ille gratus erat,qui
acceperat.Itaq; hic fecit,vt vere dictũ videatur, Sui cuiq; mores fingũt fortunã.Neq; tamẽ prius il
le fortunã,q̃ se ipse finxit,qui cauit,nequa in re plecteretur. Iis igitur rebus effecit, vt M.Vipsanius
Agrippa intima familiaritate cõiunctus adolescẽti Cęsari,cũ propter suã gratiã,& Cæsaris potẽtiã
nullius conditionis non haberet potestatem,potissimũ eius deligeret affinitatẽ,peroptaretq; equitis
Romani filiam generosam nuptijs.Atq; harum nuptiarũ conciliator fuit (nõ eñ est celandũ)M.An
tonius triũuir reip.cuius gratia cũ augere possessiões posset suas,tantũ abfuit a cupiditate pecunię,
vt nulla in re vsus sit ea,nisi in deprecãdis amicorũ aut periculis,aut incõmodis.Quod quidem sub
ipsa proscriptione perillustre fuit.Nã cũ L.Saufeij equitis Romani æqualis sui,quicũ plureis annos
studio ductus philosophię habitabat,habebatq; in Italia preciosas possessiones,Triũuiri bona vẽdi
dissent,cõsuetudine ea qua tũ res gerebãtur,Attici labore atq; industria factũ est,vt eodem nuncio
Saufeius fieret certior,se patrimoniũ amisisse,& recuperasse.Idẽ L.Iul.Calidiũ,quẽ post Lucretij Ca
tulliq; mortẽ multo elegantissimũ poetã nostrã tulisse ætatem vere videor posse cõtendere,neq; mi
nus virũ bonũ,optimisq; artibus eruditum,post proscriptionẽ equitũ propter magnas eius Aphri
canas possessiones,in proscriptorũ numerũ a P.Volumnio pręfecto fabrũ Antonij absentẽ relatum,
expediuit.Quod in pręsenti vtrũ ei laboriosius,an gloriosius fuerit,difficile fuit iudicare:q in eorũ
periculis,nõ secus absentes,q̃ p̃sentes amicos Attico esse curę cognitũ est. Neq; vero minus ille vir
bon⁹ paterfamilias habitus est,q̃ ciuis.nã cũ esset pecuniosus,nemo illo minus fuit emax,min⁹ ędi
ficator.neq; tñ nõ in primis bene habitauit,oibusq; optimis reb⁹ vsus est.nã domũ habuit in colle
gio Quirinali Pãphilianam ab auunculo hæreditate relictã,cuius amoenitas non ædificio,sed sylua
constabat.Ipsum enim tectum antiquitus constitutũ plus salis,q̃ sumptus habebat:in quo nihil cõ
mutauit,nisi si quid vetustate coactus est.Vsus est familia,si vtilitate iudicandũ est,optima:si forma
vix mediocri.Nãq; in ea erant pueri literatissimi,Anagnostę optimi,& plurimi librarij,vt ne pedis
sequus quidẽ quisq̃ esset,qui non vtrũq; horũ pulchre facere posset.Pari modo artifices cæteri,quos
cultus domestic⁹ desiderat,apprime boni:neq; tñ horũ quenq̃,nisi domi natũ,domiq; factũ habuit:
quod est signũ non solũ cõtinẽtiæ,sed etiã diligẽtię.nã & non intẽperanter cõcupiscere,quod a pluri
bus videas,cõtinentis debet duci:& potius diligẽtia,q̃ precio parare,nõ mediocris est industriæ.Ele
gans non magnificus,splẽdidus non sumptuosus,omni diligentia munditiam nõ affluentẽ affecta
bat.Supellex non modica,non multa,vt in neutrã partẽ cõspici posset.Nec pręteribo,q̃q̃ nonnullis
leue visum iri putem:cũ in primis lautus esset eques Romanus,& nõ parũ liberaliter in domũ suam
oĩm ordinum hoĩes inuitaret,scimus nõ amplius,q̃ terna millia æris peręque in singulos mẽses ex
Ephemeride eũ expẽsum sumptui ferre solitũ:atq; hoc nõ auditũ,sed cognitũ pędicamus. sæpe eñ
propter familiaritatẽ domesticis reb⁹ interfuim⁹.Nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit,q̃
anagnosten,quod nos quidẽ iucũdissimũ arbitramur:neq; vnq̃ sine aliqua lectione apud eũ cœnatũ
est,vt nõ minus animo,q̃ vẽtre conuiuę delectarẽtur.nãq; eos vocabat,quorũ mores a suis non ab
horrerent.Cũ tanta pecunię facta esset accessio,nihil de quotidiano cultu mutauit,nihil de vitę cõ
suetudine:tãtaq; vsus est moderatione,vt neq; in HS.vicies,quod a patre acceperat,parũ se splẽdide
gesserit,neq; in HS.centies affluẽtius vixerit,q̃ instituerat:pariq; fastigio steterit in vtraq; fortuna,
nullos habuerit hortos,nullã suburbanã,aut maritimã sumptuosam villã,neq; i Italia p̃ter Ardea
tinũ & Nomẽtanũ,rusticũ pędiũ,omnisq; eius pecuniæ reddit⁹ cõstabat in Epiroticis,& vrbanis pos
sessionibus.ex quo cognosci potest,eũ vsum pecunię nõ magnitudine,sed ratione metiri solitũ.Mẽ
daciũ neq; dicebat,neq; pati poterat.Itaq; eius comitas nõ sine seueritate erat,neq; grauitas sine fa
cilitate:vt difficile esset intellectu,vtrũ eũ amici magis vererẽtur,an amarẽt.Quicquid rogabaẽ reli
giose p̃mittebat:q nõ liberalis,sed leuis arbitrabaẽ,polliceri quod pręstare nõ posset.Idẽ in nitendo
quod semel admisisset,tanta erat cura,vt nõ mandatã,sed suã rẽ videretur agere.Nusq̃ suscepti ne
gocij eũ pertesum est.Suam eñ existimationẽ in ea re agi putabat,qua nihil habebat charius. Quo
fiebat,vt oia Ciceronũ,Catonis,Marciq; Hortẽsij,A.Torquati,multorũ præterea equitũ Romanorũ
negocia p̃curaret.ex quo iudicari poterat nõ inertia,sed iudicio fugisse reip.procurationẽ.Humani
tatis vero nullũ afferre maius testimoniũ possum,q̃ q adolescẽs idem seni Sullę fuerit iucũdissimus,
senex adolescẽti M.Bruto:cũ ęqualibus aũt suis Q.Hortẽsio & M.Cicerone sic vixerit,vt iudicare dif
ficile sit,cui ętati fuerit aptissim⁹.q̃q̃ eũ præcipue dilexit Cicero,vt ne frater quidẽ ei Quintus cha
rior fuerit,aut familiarior.Ei rei sunt indicio p̃ter eos libros,in quib⁹ de eo facit mentionẽ,qui in
vulgus sunt editi,sexdecim volumina epistolarũ ab cõsulatu eius vsq; ad extremũ tẽpus ad Atticũ
missarũ:quæ qui legat,nõ multũ desiderat historiã cõtextã eorũ temporũ.Sic eñ oia de studijs prin
cipũ,vitijs ducũ,æmulationibus reip.perscripta sunt,vt nihil in his non appareat,& facile existima
ri possit prudentiam quodammodo esse diuinationem.Non eñ Cicero ea solum,quæ viuo se accide
rũt,futura p̃dixit,sed etiam quę nũc vsu veniant,cecinit,vt vates.De pietate autẽ Attici,quid plu
ra cõmemorẽ:cũ hoc ip̃m vere gloriantẽ audierim i funere matris suę,quã extulit annorũ nonagin

ta,cum eſſet ſeptem & ſexaginta,ſe nunq̃ cum matre in gratiam rediſſe,nunq̃ cũ ſorore fuiſſe in ſimultate,quã prope ætate ęqualẽ habebat.quod eſt ſignũ aut nullã vnq̃ inter eos q̃rimoniã interceſſiſſe,aut hũc ea fuiſſe in ſuos indulgẽtia,vt quos amare deberet,iraſci eis nefas duceret.Neq; id fecit natura ſolũ(q̃q̃ oẽs ei paremus)ſed etiã doctrina.Nã & principũ philoſophorũ ita percepta habuerat p̃cepta,vt iis ad vitã agendã non ad oſtentationẽ vteretur.Moris etiam maiorũ ſummus imitator fuit,antiquitatiſq; amator:quã adeo diligẽter habuit cognitã,vt eam totã in eo volumine expoſuerit,quo magiſtratus ornauit.Nulla eñ lex,neq; pax,neq; bellũ,neq; res illuſtris eſt populo Ro. quæ nõ in eo ſuo tpe ſit notata:& qđ difficillimũ fuit,ſic familiarũ originẽ ſubtexuit,vt ex eo clarorũ virorũ propagines poſſimus cognoſcere.Fecit hoc idẽ ſeparatim in aliis libris,vt M.Bruti rogatu Iuniã familiã a ſtirpe ad hãc ætatẽ ordine enumerauerit,notans,qui a quoq; ortus,quos honores,quibuſq; tẽporibus cepiſſet.pari modo Marcelli Claudij de Marcellorũ,Scipionis Cornelij,& Fabij Maximi Fabiorũ,& Aemiliorũ.quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis,qui aliquã cupiditatẽ habẽt notitiæ clarorũ virorum.Attigit quoq; poeticen(credimus)ne eius expers eſſet ſuauitatis.Nãq; verſibus,qui honore rerũq; geſtarum amplitudine cæteros Ro.populi præſtiterunt,expoſuit,ita vt ſub ſingulorũ imaginibus facta,magiſtratuſq; eorũ non amplius quaternis,quiniſq; verſibus deſcripſerit:quod vix credendũ ſit,tantas res tam breuiter potuiſſe declarari.Eſt etiã vnus liber gręce cõfectus de conſulatu Ciceronis.Hactenus Attico viuo edita a nobis ſũt. Nũc,quoniã fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit,reliqua perſequemur,& quantũ potuerimus rerũ exẽplis lectores docebimus,ſicut ſupra ſignificauimus,ſuos cuiq; mores plerunq; conciliare fortunam. Nãq; hic cõtẽtus ordine Equeſtri quo erat ortus,in affinitatem peruenit Imperatoris Diui Iulij filij,cum iam ante familiaritatem eius eſſet conſecutus nulla alia re,q̃ elegantia vitæ,qua cæteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari,fortuna humiliores.Tanta enim proſperitas Cæſarẽ eſt cõſecuta,vt nihil ei nõ tribueret fortuna,quod cuiq̃ ante detulerit,& cõciliarit,quod ciuis Romanus quiuit conſequi.Nata autẽ eſt Attico neptis ex Agrippa,cui virginem filiã collocauit.hanc Cęſar vix anniculã T.Claudio Neroni Druſilla nato priuigno ſuo deſpondit.Quæ coniunctio neceſſitudinem eorum ſanxit,familiaritatẽ reddidit frequentiorem.Quis ante hæc ſponſalia non ſolũ cũ ab Vrbe abeſſet,nunq̃ ad ſuorũ quenq̃ literas miſit,quin Attico mitteret,quid ageret ĩ primis,qđ legeret,quibuſq; in locis,& q̃diu eſſet moraturus:ſed & cũ eſſet in Vrbe,& propter ſuas infinitas occupationes minus ſæpe q̃ vellet Attico frueretur,nullus dies temere interceſſerit,quo nõ ad eum ſcriberet,quo aliquid de antiquitate ab eo requireret:modo aliquam quæſtionem poeticam ei proponeret, interdum iocãs eius verboſiores eliceret epiſtolas.Ex quo accidit,cum ædes Iouis Feretrij in Capitolio ab Romulo conſtituta,vetuſtate atq; incuria detecta prolaberetur,vt Attici admonitu Cæſar eam reficiendam curaret.Neq; vero a M.Antonio minus abſens literis colebatur.adeo vt accurate ille exul tũ his terris quid ageret,quid curæ ſibi haberet,certiorem faceret Atticum.Hoc quale ſit,facilius exiſtimabit is,qui iudicare poterit quantę ſit ſapientię eorum retinere vſum, beneuolentiamq; inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio,ſed obtrectatio tanta intercedebat,quantam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem atq; Antonium:cum ſe vterq; principem non ſolum Vrbis Romanę,ſed orbis terrarum eſſe cuperet.Tali modo cum ſeptem,& ſeptuaginta annos compleſſet, atq; ad extremam ſenectutem non minus dignitate,q̃ gratia,fortunaq; creuiſſet(multas enim hęreditates nulla alia re,q̃ bonitate conſecutus)tantaq; proſperitate vſus eſt valetudinis,vt annis.XXX.medicina nõ indiguiſſet,nactus eſt morbum,quem initio & ipſe,& medici contempſerunt. nam putarunt eſſe Teneſmon,cui remedia celeria,faciliaq; proponebãtur.In hoc cũ treis menſes ſine vllis doloribus,pręterq̃ quos ex curatione capiebat,conſumpſiſſet,ſubito tanta vis morbi in vnum inteſtinum prorupit,vt extremo tempore per lumbos fiſtulæ putris eruperit.Atq; hoc prius q̃ ei accideret,poſtq̃ in dies dolores accreſcere,febreſq; acceſſiſſe ſenſit,Agrippam generum ad ſe accerſiri iuſſit,& cum eo L.Cornelium Balbum,Sextumq; Peduceum.Hos vt veniſſe vidit,in cubitum nixus, Quantam inquit curam,diligentiamq; in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos teſtes habeam,nihil opus eſt pluribus verbis commemorare:quibus quoniam,vt ſpero,ſatiſfeci,me nihil reliqui feciſſe,quod ad ſanandum me pertineret,reliquum eſt,vt egomet mihi conſulam:id vos ignorare nolui.Nam mihi ſtat alere morbum deſinere.namq; his diebus,quicquid cibi ſumpſi,ita produxi vitam,vt auxerim dolores ſine ſpe ſalutis.Quare a vobis peto, primum vt cõſiliũ probetis meũ, deinde ne fruſtra dehortando conemini.Hac oratione habita tanta conſtãtia vocis atq; vultus, vt non ex vita,ſed ex domo in domum videretur migrare:cum quidem Agrippa eum flens atq; oſculans oraret atq; obſecraret,ne ad id quod natura cogeret,ipſe quoq; ſibi accelararet : & quoniã tum quoq; poſſet tẽporibus ſupereſſe,ſe ſibi,ſuiſq; reſeruaret : preces eius taciturna ſua obſtinatione depreſſit.Sic cum biduum cibo ſe abſtinuiſſet,ſubito febris deceſſit,leuiorq; morbus eſſe cœpit.tamen propoſitum nihilo ſecius peregit.Itaq; die quinto poſtq̃ id conſilium inierat,prid.Cal.Aprilis Cn. Domitio C.Soſio Coſs.deceſſit.Elatus eſt in lecticula,vt ipſe præſcripſerat,ſine vlla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis,maxima vulgi frequentia.Sepultus eſt iuxta viam Appiã ad quintum lapidem in monumento Q.Cæcilij Auunculi ſui.

FINIS.

INDEX in Epistolas M.T. in Ciceronis ad T.P. Atticum.

A

B

C

Sequitur expositio Grecorum per Aldum Manutium Fo.CXV.

ἀδύνατον, quod fieri non potest, vel impossibile apud iuniores. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή. diuinũ enim bonum honor est. ἑρμαθηνᾶ herma thena, Mineruę, Mercuriiq; statua. CXVI. εὐμολπιδῶν πατρίδα, Eumolpidarum patriã. ἑρμέρωτας quasi Mercurio cupidies. ὤνιον emibilem. σκέψεις, καὶ ἀναβολήν, consideratione & dilationem. ταυτόματον ἡμῶν, casus noster. CXVI. ἐν τοῖς πολιτικοῖς in ciuilibus. τοποθεσίαν. loci descriptionem. ἀττικώτερα, magis Attica. φιλορήτορα rhetoricę studiosum. πανήγυρις conuentus. μάλ' ἀριστοκρατικῶς, valde pro statu optimatum. γενικῶς generaliter. ληκύθους copiam dicendi vniformem. & forsasse alludit ad illud Aristophanis. ληκύθιον ἀπώλεσε. ἐνεπειρασάμην tẽtaui, conatus sum. ἐπιχειρήματα, argumenta. aliter, περὶ ὅλους καρπούς, ἐνθυμήματα, καὶ παρασκευάς. circa omnes fructus, id est vbertates orationis, argumentationes, & apparatus. ὑπόθεσις materia. ἄρειος πάγος Areopagus. CXVIII. ἀπρακτότατος rebus agendis ineptus, ignauissimus. καχέκτης habitu vitiorum deprauatus. τεῦκρος Teucer. φιλέλληνες, Græcorum studiosi & amatores. παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, omnifarię virtutis reminiscere. ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς, ordine conuerso, præposteratio Homerice, quod & nos hysteron proteron dicimus. πρὸς τὸ πρότερον, ad prius. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, dicite nunc mihi musæ, in aliis integrum est carmen. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι. παῤῥησίαν loquendi licẽtiam. ἀγῶνα certamen. CXIX. ἐπισημασίας, significationes gestuũ. ἐκθέωσιν, deificationẽ. φιλοσοφητέον philosophandum. ἐλαφητέον fugiendum more ceruorum. CV. ἀμαλθεῖον Amaltheum, Bibliotheca scilicet tua. τοποθεσία loci descriptione. ἀμαλθεία, Amalthea. CXX. ἀφελέστατος, simplicissimus. πολιτικὸς ἀνήρ, οὐδ' ὄναρ, ciuilis vir ne in somnio quidem. τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, in lente vnguẽtum, prouerbiũ. ἐπιφωνήματα, acclamationes. CXXI. νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν ἄνδρα φρονοῦντα ταῦτα, esto sobrius, & memineris virum qui sic sapiat, non oportere esse credulum. τίς πατέρ' αἰνήσει; quis partem laudabit? Principium prouerbialis carminis, quod est huiusmodi, τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί; Quis patrem laudauerit, nisi infelices filii? ἐγκωμιαστικά, laudatina. ἱστορικά historica.

οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσι, τοῖς δ' οὐδὲν μέλει. hi qui adsunt, nihili sunt, illis vero nihil curæ est. ὑπώπιον liuor. μυρεψικόν pigmentarium. ὑπόμνημα, commentarium. σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος. Grauior quidam, & ciuilior. ἀποσπασμάτια reliquiæ quędam. σῶμα, corpus. CXXII. φιλόπατρις studiosus patriæ. πολιτεία respub. ἅλις σπουδῆς satis studii est. θεῖοι patrui. περὶ ἑλληνικῶν, de rebus græcanicis nomen. κορινθίων, καὶ ἀθηναίων Corinthiorum & Atheniensium. ἡρώδης Herodes. εὐαγγέλια boni nuncii. κύρου παιδείαν. Cyri institutionem. τὰς διαφάσεις trasparentias, fenestras. ἔστω μὲν ὄψις α. τὸ δὲ ὁρώμενον β. γ. ἀκτῖνες δὲ δ. καὶ ε. Sit aspectus α. quod videtur β. γ. radiĩ δ. & ε. κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις per simulacrorum incidentias vel ingressiones. εἴδωλα species imagines. ἔκχυσις effusio. ὑπόστασιν statum. πολιτείαν rempublicam. σωκρατικῶς Socratice. τὴν ἀρέσκουσαν quę placeat. κατάκρισις sanctio ἀριστοκρατικῶς Aristocratice. pro statu optimatum. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Vnum augurium optimum defendere patriam. id est fungi munere defensoris, pro patria defensorem agere. θεοφράστου περὶ φιλομαθίας Theophrasti de studio dicendi. CXXIII. αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. Vereor Troianos, & Troianas trahenteis vesteis, id est lacinosas. θεοφάνης Theophanes. φιλοσοφεῖν philosophari. ἐπὶ σχολῆς in ocio. γεωγραφικά de terræ descriptione commentarios. ὁμοιοειδεῖς, vniformes. ἀνθηρογραφεῖσθαι, floride scribi. πολιτευτέον, degendum in hac Repub. versandum. ἀνέκδοτα non edita. πολιτεύομαι, in ciuitate facio. κατὰ τὸ πρακτικόν, secundum actiuum. ἀκούειν ἄκυλος ἐνδέεσι φρενί. Reor esse sensum, cupio maris turbulentos fluctus audire, quietus tranquilla mente. CXXIIII. βοῶπις bouis oculos habens. παλινῳδίαν recantationem. δίβαφα bis tincta purpura. σοφιστεύειν profiteri. ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅστις πρότερος χαλεπήνῃ, polliceor virum vlcisci, qui prior molestando lacessat. καὶ κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται τίτον τὸν ἀθηναῖον. & Cicero paruulus salutat Titum Atticum. ὑποσόλοικον subabsurdum vel ineptum. ἀναφαίνεσθαι, apparere. τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος οὔ τι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. Aspera sed bona puerorum nutrix nequaquàm ego ea terra possum dulcius quicquàm aspicere. εὐαγγέλια, boni nuncii. ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι, viuæ vocis maiorem efficaciam esse. βοώπιδος, bouis oculos habentis. ἀστυάγους. Astyagis. ὀξύπεινος famelicus. συμπόσιον conuiuium. κατὰ ὀπώραν βα·

χῶα titu pomi dura præcoxque, ἀδικαίαρχοι iniusti magistratus. καὶ κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν τίτον ἀσπάζεται. & Cicero philosophus ciuilem Titum salutat. τηλέπυλον λαιστρυγονίην, Telepylum vrbem Læstrygoniam. id est a Læstrygonibus habitatam. φιλοσοφῶμεν philosophemur. ἀνανατρέπτως confutabiles. CXXV. ὑπὸ τυραννίδι sub tyranno esse. κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς. Cicero status optimatum studiosissimus puer. φυσᾷ γὰρ οὐ μικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαισι φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ. intumescit enim non paucis tibiolis amplius, sed efferis follibus sine ligula. ἐσοφίζετο cauillabatur, vel malitiose cogitabat. τὸν πρακτικὸν βίον actiuam vitam. τὸν θεωρητικὸν speculatiuam. πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. Ante Leo, post vero Draco, mediaque Chimera. εἰ δὲ μὴ. Si vero non. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεσθαι. fine dubio tyrannidem construi. ἀγαθὴ ἐλπίς, bona spes. ἀδιαφορία, indifferentia. ἀφιλόδοξον ambitione vacans. κατὰ τὸν κυνικόν, pro charitate. ὑποθήκας, documenta. περὶ τῶν ὅλων, de omnibus. σκότος tenebræ. κατὰ λεπτὸν minutatim. CXXVI. ἅλις δρυός, fatis est quercus, id est glandium. τυφλώττω cæcutio. ἐγὼ καλῶς πεπονθὼς εἴην, houesto sum affectus. ἀσφάλειαν securitatem. ἐντρυφώμεθα deliciamur. ἐν αἰνίγμασι. in scriptis, id est obscure dictis. ἀλληγορίαις, allegoriis. CXXVIII. ἑλικτὰ καὶ οὐδέν, inuoluta & nihil. τὰς τῶν κρατούντων. est autem initium senario si, qui est huiusmodi apud Euripidem. τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών, potetium stultitias ferre oportet. CXXXIII. μυστικώτερα, secretiora, magis arcana. CXXXIIII. σιλλύβους indices ex membranula. παλινῳδία recantatio. ἀποθεώσει deificatione. πολιτικός, ciuilis. ὁπλῖται armati. σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Spartam sortitus es, hanc orna. βαθύτης profunditas. εὐκαιρότερον, opportunius. ἦ που σὺ φθιμένοισι, profecto cum mortuis, scilicet con numeraretur. οὐδ' οὐκ ἔστι μῦθος. hęc non est fabula. μήπω μέγα εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς, nil magnum dixeris priusquam perfeceris adeptus. CXXXV. οὐδὲν οὕτω ὅμοιον ταῖς νῦν εἴδωλον. nullum adeo assimulatur nunc simulacrum. περίστασις circunstantia vel status. πολιτικῶς ciuiliter. γραμμήν lineam. καὶ τόδε φωκυλίδου. & hoc Phocylidis. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ' εἰδέναι. nihil dulcius quam omnia scire. ὄχλον tumultum, & molestiam, & turbam. ὀξύπεινος acuta fame percitus, translatio a fame. id est nimium auidus. τὴν παροῦσαν κατάστασιν τύπῳ τινί. præsentem statum Reip. sub formula quadam assignato. συμπάθειαν condolentiam. ἡμερολόγιον diurnum rationem, diurnum sermonem. id est quem vix integro die perlegas. ἀρεοπαγίτας Areopagitanos. Post, Ardet ambitus, in quibusdam codicibus est. CXXXVI. σῆμά σοί τι ἐρῶ. signum tibi dicam. initium versus ex Iliados ψ. ὑπεροχή excellentia. ἐξωτερικῶς, exteriores. de libris Aristotelis exotericis lege A. Gellium. In πολιτείᾳ, in libris de Rep. τεχνολογίαν de arte ratiocinationem. CXXXVII. ἐμφιλοσοφῆσαι philosophari. ἀττικισμός, Attica locutio. συμπάθεια cōdolētia. CXXXVIII. φιλοπονῶς studiosius. δυσγνωστον, difficile cognitu. in quibusdam codicibus post δυσγνωστον non est πρὸς νῦν, sed tantum paulo inferius, quod est ad nutum, ad assensum. διαλόγους sermones. CXXXIX. φιλοστοργότατα, studio benignissimo, mansuetissime. ζωγράφον pictorem. & intelligit Pompeium, qui omnia futura prędixit. δυσκόλως difficilia mitigatu. βαθύτητα profunditatem. μελέτη, meditatio. ἄνω καὶ κάτω sursum & deorsum. ἄφρακτα sunt naues non tectę, nec munitę ad pugnandum. οἵα ἡ δέσποινα, τοίαι αἱ θεράπαιναι. Qualis hera, tales & ancillę. ἀνεξίαν tolerantiā. vide an sit scribendum ἀνεξικακίαν. μετεώρως, in expectatione. συμπαθῶς condolenter. νομαδικήν pastoralem virorum cœtum. CXL. ἀκρωτηριάζειν iura, sic lege, extremas insulę partes, seu promontoria colentium. συναγωνισάμην, adiutor fui. πολιτικώτερον, ciuilius. ἐν ὁμίλῳ in turba. ἐπικεφάλαια tributa per capita. φιλοδοξεῖν eadem ambitione certant. CXLI. κεφάλαιον caput. συμπάθειαν, cōdolētiam. νεμεσᾶν indignari. τὸ φθονεῖν ab inuidendo. ἐν ἐπιτομῇ in breuiario. πανικά, quędam tanquam auctore Pane deo terricula. de quo terrore lege Euripidem in Medea. κοινὰ τοῦ πολέμου cōmunia belli. μῶμον, liuori. λαμπρά. splendida. ἐν παρόδῳ, in transcursu, obiter. ἀπρόσιτον nō facilem accessu, legitur etiam sic. Et quod insidiatoribus eius ἀπρόσιτον me, non modo. CXLII. ἀδωροδόκητον, id est incorruptum largitiōe & muneribus pręberi. & hęc videtur mihi vera lectio. κέρας cornu. legitur & κερασά, cornuta. ἀμφιθαλεῖ felici eius diei successu. ἀκροτελεύτιον, extremum. γλυκύπικρον dulce & amarum. ὑπερβολικῶς, excessiue. paulo post inter statuas & prohibeo, adde, καὶ τέθριππα, hoc est inanes quadrigas. κέρατα, cornua. CXLIII. ὡς πάρεργον obiter. De ἐν ἀδύτῳ arcano secreto seu penetrali. quod vero sequitur latinum, alias sic legitur. Probo idem quod tu Posthumię filię quoniam

πότνιδε vngantur. οἰκονομίαν domesticam curam. οἴχεται euanescit. βαθύτητα profunditatem. ὑπεμεμψάμενος conquestus. δι' ἀφαιρέσεως, per extractionem, id est per extorsionem καὶ πρὸς ἀνατετραμμένην & insuper auersam. ἀκοινωνήτως incommunicabiliter. CXLIIII. ἐγκελεύσματα inhortamenta. τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ, quod enim bene est, mecū est. ἱστορικὸν historicum. οὐκ ἔλαθες non fefelli. ἀφελῶς simpliciter, vel ingenue. οἰκονομίας domestica cura. σχεδιάζοντα, ex tempore agentem. πολίτευμα administrationem publicam. CXXVIII. κέρας cornu. ἰσοδυναμοῦντα, æquiualentem. διαίρεσιν diuisionem. ἄγραφον non scriptum. αὐτονομίαν libertatem suis vtentem legibus. τὸ παραδοξότατον inopinatissimum, μηδὲν αὐτοῖς subaudi crede nihil illis. ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων, o res inconnectibiles. id est quę male cohęrentes simul componi non possunt. ad πόδας ἡρακλέους, ad pedes Herculis. ἀνιστορησίαν insciitiam historiarum & antiquitatum. ἱστόρησας dubitasti. Εὔπολιν τῆς ἀρχαίας Eupolim veteris, scilicet comœdiæ. τί λοιπόν; quid reliquum! πολλοῦ γε καὶ δεῖ multum abest. χρύσεα, χαλκείων, Iliados ζ. aurea pro æreis. ἀναντιφώνητον in quam contra non aliquid dicam. CXLV. ὤκνησαν μὲν ἀμύνασθαι, δείσαντες δὲ ὑποδέχεσθαι. veriti sunt quidem recusare. timuerunt autem accipere. προϊστορῆσαι. vide an sit scribendum, tibi προϊστορῆσαι. id est historiam tradere. προπύλαιον vestibulum. ἱστορικώτατος historiarum peritissimus, νεόκτιστα, nuper ædificata. ἐν τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ, in nauiū recensione, apud Homerum videlicet. ἀναλογία proportio. Analogia. φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς, ὀπωῦντος ὀπουντίου. Phlius Phliuntis vrbs Lacedæmoniorum, gentile Phliuntius. Opus opuntis vrbs Locrorum. per contractionem. integrum est ὀπόεις ὀπόεντος. Opoeis opoentis, vt Simoeis simoentis. ab integro Opoeis, gētile est ὀποέσιος opoesius, a cōtracto Opus, gentile opuntius, vt a Trapezus vrbe ad mare Euxinum Trapezuntius. Sipus sipuntis vrbs Dauniorum in Apulia, quę nunc Manfredonia dicitur a Manfredo quodam, gentile Sipuntius. CXLVI. εὐήθειαν fatuam simplicitatem. πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρέος ἁλός. multos autem in intermedio auster voluit fluctus lati maris. est enim proprie μεταίχμιον id spatium, quod est inter duos exercitus. ἀκοινώνητον incommunicabile. CXLVII. μυστικώτερον, secretius. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογιζόμενος προεφθέγγετο, διεφθαρκέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῆς ὑπαρχόντων τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα, δὲ μή τι νοήσῃς. ἓν δ' οὖν τοῦτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλείας. Vxoris meę libertus (nosti quem dico) visus est mihi dudum e verbis quę inconsiderate protulit, corrupisse calculos, seu suffragia ex coemptione bonorū Crotoniatę tyrannicidæ: timeo ne quid intelligas. vnum quidem hoc si consideraueris, reliqua tuto, & quę sequentur. τῆς ἀλόχου τῆς ἐμῆς, ὁ ἀπελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βαττολογίζων, καὶ ἀλύων ἐν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς λέσχαις ὑπόνοιαν διεφθαρκέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ κροτωνιάτου. Vxoris meę libertus visus est mihi sępe garriens, & in conciliabulis & consessionibus nugātium aliquid corrupisse calculorum in bonis Crotoniatæ. ἓξ λόφους τειχῶν παρέδωκεν αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς ἐκ τῶν κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν χερρονησιακῶν καὶ τινας προνομίας τῶν κλήρων. τοῦτον δὲ οὐδ' ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφληθέντων τῆς δευτέρας μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ ὄντα ὁμώνυμον τοῦ κόνωνος πατρὶ μηδὲν ὀλιγωρῆσαι πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν ἵνα πάντα σώσητε, δεύτερον δὲ ἵνα τῶν τόκων ἀπορήσητε, τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας. ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ περιῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι χρηστὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπών, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι. Sex tumulos murorum tradidit, seq; debentem mnas ex bonis Crotoniatarum, & Cherronesiratum, & quasdā immunitate donans hęreditates. hunc autem ne obolum quidem dissoluisse ex omnibus debitis secundi mensis Calendis. Libertum autem eius existentē cognominem Cononis patri nihil prorsus curasse. Hęc igitur primum, vt omnia cōseruetis. Deinde vt neque vsuras negligas eas quæ sunt a præcedenti die. quot dies ipsum, tolerauimus. vehementer timeo. etenim aderat apud nos exploraturus, & aliquid prospe sperans. Desperās autem sine ratione destitit, fatus, turpe diu manere, & inanem redire. τὰ μὲν διδόμενα quę dantur. λεληθότως latenter. ἄλλο πρόβλημα, alia quæstio. ἐξακανθίζειν, expinare, spinas euellere. πυροὺς εἰς δῆμον triticum in populum. προπυλαίῳ, vestibulo. ἐπίσχε hęsitabundus intende, id est animaduerte. ἐποχῆς animaduertētię. παλιγγενεσίαν regenerationem. αἰσχρὸν σιωπᾶν turpe tacere. σύγχυσιν confusionem. παραφύλαξον, obserua. τὴν τοῦ φωρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα, deprehēsoris ambitionem ipsissime. κενὸν inanem. ἄτυφον nec ambitioso fastu vacantem. ἴωστα

deinde, ἀθέτησις improbatio. ἐποχὴ cunctatio. τοῦτο μόνον ἐρρώννυέ με. hoc solum corroborabat me. πολυχρονία ἐποχή. Diuturna dubitatio. φιλοτιμία ambitio. πρόβλημα, quæstionem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθε πατρίδος. Odysseas ι. Sed meum nunquam animum in pectoribus persuasit patriæ. αἰδέομαι vereor. τρῶας, καὶ τρωάδας, Troas & Troadas. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην. Polydamas mihi primus probrum. ἐπίκτητα acquisititia, vel aduentitia. ἐκβολὴ λόγου egressio orationis. εὐπόριστον, id est comparabilem, facilem comparatu. φυράτης permistor. id est perturbator. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Iliados τ. Sed hec quidem facta esse sinamus licet dolentes. In hac epistola post ita puto, deest ἄμεμπτα, non accusanda. σπουδάζοντα serio agentem. τῶν νεωτέρων iuniorum. quod vero sequitur ἢ σπουδάζοντα forte abundat. αὐτόχθων, natiua & indigena. στοργὴν φυσικὴν, amorem naturalem. πρὸς τὰ τέκνα, in filios. CXLIX. ἀμεταμέλητος non poenitenda. τὸ σκάφος τῶν ἀτρειδῶν nauigium Atridarum. σύντομα, compendiosa. ζήτημα quęstionem. CL. τεκμηριῶδες coniecturale. τοῖς ἀπαντῶσιν, occurrentibus. δύσχρηστα inutilia. ἀπότριψαι, abstergito. οὐ γὰρ ἔν ποτε μεῖζον ἕψεται κακόν. neque enim hoc maius sequi poterit malum. ληνίς, bacchis. aliter λῆψις deprehensatio. ἀβδηριτικὸν Abderiticum. ἐμπολιτεύομαί σοι, In Repub. versor tibi. CLI. πολιτικὸν σκέμμα, ciuilis consideratio. φιλοσοφώτερον διακρινοῦμεν contemplatius diiudicabimus. σύγχυσιν τῆς πολιτείας confusionem reipublicæ. ὕπνος νήδυμος, somnus suauis, vel profundus. ἄμορφον ἀντιπολιτευόμενον χρεωφειλέτην. deforme, & turpe est aduersantem in Rep. debitorem esse. διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν, diiudicabis questionem ciuilem. τοῦ καλοῦ, honesti. χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, tabulas nouas, exulũ restitutiones. τὴν θεῶν μεγίστην, ὥστ' ἔχειν τυραννίδα, Dearum maximam, vt obtineat tyrannidem. est autẽ Senarius Euripidis in Phoenissis. ἐνσχολάζω ocium consumo. ἀπορῶ dubito vel hæreo. οὕτω που τῶν ἔμπροσθεν ἐπιθυμούμεθα, adeo nos preteritorum desiderio tenemur. ἐπίσκοπον speculatorẽ & presidem. CLII. φαλαρισμὸν Phalaridis imitationem. αἰδέομαι τρῶας vereor Troanos. ἀπορίαν, dubitationem. τρῶα Troem, Troianũ. ἀστρατήγητος regendi exercitus ignarus, vel arte imperatoris carens. πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ad tutum. μάντις δ' ἄριστος, vates optimus. CLIII. σπουδαιότερον magis Sestiane. ὑποτιθέμενος exponens. ψευδησιόδειον, quod falso Hesiodo ascribitur. atque ita est legendum. μὴ δὲ δίκην neque causam. totum carmen est. μὴ δὲ δίκην δικάσῃς πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. ne causam ante iudicaueris, quam vtriusque partis causam audiueris. est enim carmen Phocylidis, non Hesiodi. dele igitur μὴ δὲ δίκην. καὶ συναποθανεῖν, & simul mori, commori. φαιδροπροσωπεῖν ostendere faciem lętam. CLIIII. σκέμμα consideratio. ἀπορία, dubitatio. CLVI. πολλὰ μαθεῖν, καὶ ῥαθυμεῖν δ' ἔπειτα. multa discere, & segnem esse postea. ἀπροσηγορήτους insalutatos. τὸ καλὸν honestum. ποιείτωσαν ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθωσαν δ' ἔτι ἐν ἐμοὶ, καὶ τεκταινέσθωσαν. τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ. faciant quod opus est, & comminiscantur vtique in me, & fabricentur. quod enim bene est, mecum est. πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ, multam salutem honesto, id est dicit. hoc est valeat honestum. εὐγενῆ generosa, nobilia. συνδιημερεύομεν, simul diem traducimus. CLVII. τέρας, monstrum. σκοπὸς, intẽtio. προμαντίζω, pręsagio. ἰλιὰς, Ilias. περὶ ὁμονοίας, de cõcordia. CLX. μεμψίμοιρον, querulum, ac vituperonem. vel quod magis placet δυσοιωνοῦ μεμψίμοιρον, infausti augurii querimonia. ἀπολιτικώτατον maxime ciuilis gubernationis expertẽ. ἀστρατηγικώτατον maxime imperatoriæ artis ignarum. ἀπαντήσεις, occursus obuiam. αἰδέομαι τρῶας vereor Troas. κενόσπουδα, inanis studii plena. ἀναπάντητον. in quo nemo occurrat. ὑπὸ τὴν δείλην vesperi. CLXI. ἀπαρρησίαστον spem honesti carentem. non licentiosam & liberam. id est, scit se non posse audacter queri de me. τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; Quisnã est seruus, de morte securus qui fit? quia qui non meruit mortem, non potest esse seruus. est iambicus Euripidis, puto in Horeste. ἀσμενέστερον gratiorem, lubentiorem. θέσεις materias. εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένης αὐτῆς. εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πρακτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς τι πάθῃ, ἢ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ μᾶλλον ἢ ἐν πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς κινδύνου ἰτέον τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον ταύτην τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις, ἢ τοῖς εὐεργέταις, ἢ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ ἀφετέον αὐ-

τῷ ἑαυτοῦ ποτὲ, ἢ τῶν εἰκάδων αὐτοῦ ποιεῖσθαι προνοίαν ἀφειμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. An manendum in patria. ea vero tyrānnide oppressa, an quouis modo tyrannidis destructio facienda est, etiam si ciuitas de summa rerum periculum subitura sit. Verū cauendum sit tyrannidē destruenti, ne quid ipse patiatur: an tentandum ferre opem patriæ tyrannide potius oppressæ q̄ in bello. Vtrum ciuile sit, secedentem aliquo, quiescere, oppressa a tyranno patria, an quodcunque subeundum discrimen pro libertate, an bellum inferendum regioni, eamque obsidendum a tyranno oppressam. Vtrum quanlibet non probanti destructionem tyrannidis per bellum, simul tamen cum optimatibus auertenda sit ipsa. scilicet tyrannis. an cum benefactoribus, & amicis vna periclitandum in administratione Reipub. etiam si non videantur recte de summa rerum iniuisse consiliū. Vtrum de patria bene meritus, ob eamque causam grauissima queque passus, & inuisus, vltro pro patria discrimen subire debeat: an permittendum sibi, vt sui ipsius interdum, & familiarium prouidentiam habeat, dimissis aduersus potenteis Reipub. concertationibus. τῶν πρὸ ἔργου. quę sunt ex re. ἄκαιρος intēpestiuus. εὐστομάχως bono stomacho. νῦν δ' ἅμα, τ' ὠκύμορος καὶ ὀϊζυρὸς περὶ πάντων ἔπλεο. nunc autem, simulque breui moriturus, & ērūnosus supra omnes es. αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. Vtinam statim obeam, postea q̄ non eram socio interfecto suppetias laturus. ἑταίρῳ sodali. εὐεργέτῃ benefactori. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκται. neque enim mihi cor firmum, sed vagatur. αἰσχροῦ φαντασίᾳ, inhonesti imaginatione. CLXII. ἐν δυνάμει in potestate. σύν τε δύ' ἐρχομένω. pariterque duo euntes. initium carminis ex Iliados κ. ὁ συνέχων, continens. ἀπάντησις occursus. πολίτευμα. actio de Repub. μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου. ne mihi Gorgoneum caput horrendi & grauis monstri. carmen ex Odysseæ λ. εἰδόσι λέγω, scientibus dico. ἀχαριστίας ingratitudinis. ὅπως ὡραῖος, vt tempestiuus. Μέντορ πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; Mentor, quonam modo adeam, & quonam modo amplexabor ipsum? CLXIII. ὕλης materias. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Dionysius Corinthi. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. tunc mihi dehiscat lata terra. ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, in amatoriis. CLXIIII. ἀλογίστως, inconsiderate. ὑποκορίζων, blanda voce vtens. χρησμὸς, oraculum. ἄσπονδον impacabile, seu nullis sedandum induciis. φιλόπατριν καὶ πολιτικὸν, studiosum patrię, & ciuilem. ἢ ἐκεῖνα, q̄ illa. ἀπορῶ, dubito. στερκτέον, acquiescendum. τὸ μέλλον παραδοκήσεις. quod futurum est expectabis. ἐν ἀπολογίᾳ τινὶ, in excusatione quadam. ἀσμένως. lubens. aliter ἀσμενέστατα, lubentissimum. νεκύιαν, turbam mortuorum. πολιτικὸν, ciuilem. μικροψυχίαν, pusillanimitatem. εὐδαίμονα., felicem. CLXV. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος, non est verax sermo. Sunt autem verba Stesichori, quę citantur a Platone in Phædro. εὐημερίαν felicem diei successum. συναγωγὴ, collectio. σαλπίζειν, tuba canere. πλάσμα figmentum. γοητείαν prēstigiationem. πειθανάγκην persuasionem necessitatis inferentem. αἱ γὰρ τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. Tyrannorum enim preces, inquit Plato, nosti q̄ permistę necessitatibus sint. ὑπηρεσίαν, ministerium. ἀδημονῶν, se excrucians. διασκευὴν apparatum vel mutationem. CLXVI. αὐθεντικῶς auctoritate quadam domini vtens. ἄλλα μὲν αὐτὸς alia quidē ipse. ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται, alia autē vel Deus suggeret. καταιγὶς, procella, tempestas. ἀλλὰ τελέαν, sed perfectam. ἀναθεώρησις speculatio. CLXVII. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed magnum facinus edens, quod vel a posteris audiatur. Homeri carmē est ex Odyssea puto in primo lib. τῶν πολιτικωτάτων σκέμματα., maxime ciuilium considerationes. ἐκφώνησις τέρπει, exclamatio delectat. CLXVIII. ἅλωσις, captiuitas. πολιτευτέον, versandū in republica. CLXIX. τῶν τε παρόντων δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. tum subito presentium per minimum consilium optimus cognitor, tum futurorum in longitudinem euentus prēstantissimus coniectator. τό ἄμεινον, καὶ τὸ χεῖρον ἐν τοῖς ἀφανέσιν προεώρα μάλιστα., melius & deterius in obscuro adhuc latitantia prēuidebat maxime. πλουτοδοκῶν ditem expectans. στοργῆς amoris. σύντηξις, colliquatio. ζηλοτυπία., Zelotypia, obtrectatio, ęmulatio. σκυτάλην Λακωνικὴν, Scuticam Laconicam, Scytalen. ἀρχὴ, principium. ἀνηθοποιήτοις nequaq̄ formatis moribus. ἤθους ἐπιμελητέον, moribus adhibenda diligētia. ὕπουλον subdolum. ἀφράκτῳ detecto nauigio. CLXXI. σφάλμα., error. ἀρχὴν πολιτικοῦ principium ciuilis. ὡς κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι, vsqueadeo vt profluuium ventris fieret. CLXXII. ἀντίνευσιν, propensionem. ἑπταμηνιαῖον ἀπέτεκεν, Septimestrem salua peperit. Κωρυκαῖοι Corycęi. CLXXVIII. γεροντικώ-

τρίζειν senilius. λέσχη confabulatio. τί γὰρ αὐτῶν μέλει; Quid enim eorum curæ est? βεβίωται, vita traducta est. πρόβλημα, quæstionē. ἀγοητεύτως sine præstigiis & fuco. μακάρων νῆσοι, beatorum insulæ. πάθος affectu. σκέψαι, considera. ἀλογίστως μελλήσει sine ratione cūctabitur vel morabitur. ἐμβριθέστερον grauiorem. πρόβλημα ἀρχιμήδειον, quęstio Archimedea. ψευδῶς falso. ἄκουσμα, auditio. ἔρανον, collationem. διψῶσαν κρήνην. siticulosum fontem. ἠρινόν. vernum. ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀπολογήσῃ; quonam hæc modo excusabis? γεωμετρικῶς more geometrico. ἀρχέτυπα, exemplaria. θεωρίαν, speculationē. τέλος finem. CLXXIX. ᾧ ἀπεραντολογίαν δός. cui infinitam loquacitatē tribue. συμπάσχω, condoleo. ἀποθέωσιν deificationem. γνώριμος familiaris. μεθαρμόζομαι, adaptor. ἀνεμέσητον γάρ, nulla enim inuidia est. CLXXXI. πεφυσῆσθαι tumefactum esse. CLXXXII. ἀλόγως sine ratione. CLXXXIII. συμβουλευτικὸν deliberatiuum. ἀριστοτέλους πρὸς ἀλέξανδρον Aristotelis ad Alexandrum. φιλαίτιος συμφορά. querula calamitas. πρόπλασμα, prȩfigmentum. CLXXXIIII. οἰκοδεσποτικά, patrisfamilias officia. συντάγματα opera. ἀκηδία, incuriositas. ἀνεκτότερα tolerabiliora. τοῦτο δὲ γνώσῃ, hæc vero intelliges. ἀπόγραφα, descripta. καταβίωσιν, tenuem victum vel depressionem vitæ. CLXXXV. εὔλογον, rationabile. εὐλογώτατον maxime rationi consentaneum. παναιτίου περὶ προνοίας, Panętii de prouidentia. ἐκτενέστερον contentius. φιλοστοργότερον amantius. ἄφατα, infanda. ἀδιήγητα, inenarrabilia. εὐκαίρως opportune. παρὰ τὴν ἱστορίαν. prȩter historiam. CLXXXVI. κοινότερα, communiora. οὐ γὰρ ὄνειδος non enim opprobrium. φιλολογώτερα, eruditiora. προσφώνησιν, nuncupationem. καλλιππίδης Callipedes. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λῷον, ipsa mensura, & melius. εἰ δύναιο, si possis. περὶ τελῶν σύνταξιν, de finibus opus. ζηλοτυπεῖσθαι obtrectari. φιλαυτία, amor sui. ἀπορῶ dubito. μέμψιν accusationem. παρὰ τὸ πρέπον, prȩter decorum. ἀπαιδευσία, ruditas. ἀξεψία, pertinacia. πολυγραφώτατος plurima scribens vel lucubrantissimus. ἀκίνδυνα, periculo carentia. φιλόδοξος ābitiosus. CLXXXVII. ἀκαταληψίαν incomprehensibilitatem. κωφὸν πρόσωπον muta persona. ἀζηλότυπον, æmulo carens. λογικώτερα, probabiliora. ἕρμαιον, insperatum lucrum. φιλαίτιος querulus. δεδεῖχθαι ostensum esse. vide an sit scribendum δεδίττεσθαι, metuere. vel δεδιέναι. μὴ δὲ αὐτοῖς ne enim ipsis. προσβολὴν ingressum. λόγοισιν ἑρμόδωρος verbis Hermodorus. προσφωνῶ nuncupo. ἀδωρότατα, indonata. ἕωλα, obsoleta. περὶ μικρὰ σπουδάζειν paruis studere. εὐκόλως facile. εὐγενέστερος generosior. ἀσμενέστατα, libentissime. τὰ κατὰ μέρος particularia. εὐλογίαν honestam rationem. CLXXXVIII. συμβίωσις conuictus. ἁγνῶς sancte. διφθέραι pelliceę vestes. ἀσαφέστερος obscurior. δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο grauis vir, & qui forte vel insontem accuset. περιοχὰς argumenta. ἐπίτευγμα, lucrum quod acquiritur. ἀπότευγμα, damnum, vel quod amittitur. παρακινδυνεύειν periclitari. μάλαγμα, mitigamentum. σπουδή, studium. CLXXXIX. ἀφίδρυμα, sedes rei quę dedicatur. τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν προσποφώρισον, elationi meę per deos morem gerito. κολάζειν castigare. πολιτικὸν σύλλογον ciuilem conuentum. καταβάσεως, descensus. περὶ ψυχῆς, de anima. διὰ σημείων, per notas. πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. ostentare etiam personis. δυσωπία, verecundia. εὐλογεῖν, benedicere. ἀξιοπίστως, fide dignum. CXC. φοβερὸν ἦν formidabile erat. ἀνεμοφόρητα, ventis dissipata. οὐκ ἐπέσκοπει non aduertit. πότερον φανερῶς, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις. Vtrum aperte, an obliquis fraudibus. δίχα μοι νόος ἀτρεκὲς εἰπεῖν, ambigit mihi mens verum dicere, studium vel ingenium. φιλοτέχνημα, comminiscendi artes. τὰ ὅλα, cuncta. καὶ μάλα κατηφής, & admodum tristis. σὺ δὲ, τί σύννους; tu vero quid cogitabundus? μνημονικὸν ἁμάρτημα, memorię error. CXCI. ἀλόγως, temere. μέμψιν ἀναφέρει accusationem adscribit. πρὸς ἴσον ὅμοιον ad ęquale simile. ἀκολακεύτως, sine assentatione. ἐμετικήν, vomitum. ἀδεῶς, intrepide. οἱ περὶ αὐτόν. qui apud eum. σπουδαῖον οὐδὲν studiosum siue serium nihil. φιλόλογα, eruditula. ἐπισταθμίων, diuersorium. CXCII. σαλάκωμα, inanis iactantia. φαλάκρωμα, caluitium. διάθεσιν affectum. ἐπισημασίαν, designationem. φυρμὸς πολύς, permistio multa. εὐρίπιστα, instabilia, ab Euripo. νεωτερισμοῦ, innouationis. σόλοικον ἢ τυραννοκτόνους, insulsum & ineptum q̄ tyrannicidas. πεπυκνωμένας densatę. πυκνῶς, dēse. CXCIII. γῆν pro γῆς, terrā pro terra. ὑπηνέμιος subuentanea. ἀκολασίαν, nequitiam vel intemperantiam. ὢ πράξεως καλῆς μέν, ἀτελοῦς δέ. O rem pulchram quidem, sed imperfectā. οὔτοι τέκνον ἐμὸν, δέδοται πολεμήια ἔργα. ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο. haud tibi fili mi, data sunt bellica gesta, sed tu amabilia exerce officia literarum. CXCV. ἀριστεῖον prȩclare gestum. μελήσει. curę erit. ἀνέκδοτον non editum. CXCVI. καθολικὸν θεώρημα, vniuersalem speculationē. μὴ πλατύνεσθαι nō ad-

ministrare Rempub. ὑπὸ σόλοικα, incongrua. βεβίωται vita transacta est. πᾶν τελικὸν omne quod ad finem pertineret. CXCVII. φαιδρῷ προσώπῳ πρακτέον hilari vultu agendum est. ἰτέον eundum. ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς, τὴν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον, aliis in bonis, dedecus autem repellūt. est autem senarius. cuius prima dictio scribi fortassis posset ἄλης, id est vacationis vel exilii. ὑπατικὸς consularis. πεντάλοιπον quinq; quod reliquum est. Sed vide ne mendum inoleuerit. CXCVIII. ἄνω ποταμῶν retro fluminum, scilicet cursus est. ἀπορία, dubitatio. ἐγχείρησις conatus. ἀνθρακεύς, carbonarius. CXCIX. ἡ δ' αὖ ὁδός, τί σοι δύναται νῦν θεοπρεπές. iter hoc tibi quid potest nunc o deo digne, id est quid tibi vult. βλασφημίαν, maledictum. κατηχήσει institutione. ἐὰν διαμείνῃ, si permanserit. ἀναντιφωνησία, incōtradicentia. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quę de officio. προσφωνοῦμεν nuncupamus. CC. συντάξεις commētationes. μετέωρος animi pendens. φιλοφρόνως benigne. πεπυκνωμένως densate. ῥητορεύουσιν, rhetorissant. φιλοστόργως, peramāter. ἀνεκτὸν, tolerabile. σχεδίασμα, extempore factum. πάσχω τί, patior aliquid. CCI. πλοῦς nauigatio. ὑπόμνημα, commentarium. ψευδόγραφον falso scriptum. ἀτοπώτατον, absurdissimum. βουλήσει, voluntate. ἀμηχανία, inopia consilii vel anxietas. ἀνοχὰς ποιεῖσθαι, inducias facere. ἐβδελυττόμην, abominabat. CCII. ἐλθωμεν, eamus. συνωμοσία decuria, vel auctoratio, a sacramento militari. λῆροι πολλοὶ nugæ multæ. παρὰ λέξιν, pręter verbum. CCIII. ὁμοπλοίᾳ societate nauigandi. μετεωρότερον suspēsiore animo. ἀσφαλὲς tutum. ἀγοητεύτως sine præstigiis. μακάρων νῆσοι, beatorum insulę. σκέψαι considera. ἀλογεῖται nulla ratione vtitur. μελήσει curę erit. ῥοπὴ momentū. μετ' ἀμύμονα. post inculpatum. alludit autem ad illud Homeri. μετ' ἀμύμονα πηλείωνα. ἄμβροτος immortalis. συναγωγή, collectio. σύγγραμμα, conscriptio. ἀνεμέσητα, inuidia carentia. εὐθανασίᾳ felici morte. vel ἀθανασίᾳ immortalitate. σχόλιον annotatiuncula. ἀπολογισμὸν συντάξομαι, defensionem componam. CCIIII. ἀναπολόγητον, quod defendi nequit. δύσχρηστα difficilis vsus. πειρᾶσθαι διαλύειν, tentare dissoluere. ἀκαιρίαν occasionem. ἀσφάλειαν securitatem. σκέπτομαι considero. ἀριστεία virilitas, vel strenuitas. παῖδας παίδων natos natorum. εἴθε μοι μυρίοι, vtinam mihi infiniti. συμμονὴ cōstantia. εἰρωνεία dissimulatio. πεπλογραφίαν pepli descriptionē. ταξίαρχης ordinis ductor. τὰ κεφάλαια, capita, περὶ τοῦ ἐν περιστάσει καθήκοντος de officio circa aduersitatē fortunę. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. Longam nauigationem cum capesserem. ἀπροσδόκητον inexpectatum. ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα ad sinistram habentē. ἐν πολιτικῷ in ciuili. μὴ δὲ σωθείην ἄνευ τοιούτου ne saluus quidem fiam si vnq̄ tale, aliter & melius μὴ δὲ σωθείην ὑπὸ τοῦ τοιούτου. ne salutem consequar ab hoc. FINIS.

ERRATA

Epistola 11, K, versu 8, tam infirma. 65, B, 10 ersino sūt. 70, H, 2, plurimisq;. I, 2, profectus. 72, I, 8, tędet. 104, I sinnade & imperata. 110 G, 9 qua ex ins. 120, I 5, sis fortis. 134, D, 7, tamē ne illius. 144 D, 2 mihi non ostendit. E, 2, ad Pōpeium, 148 E, 2, primo quoq; tempore. 157 A. 10, q; is in C. 8, neq; id reip. 165 A. 6, honestior exist. 223, F, 2, est. Illum. 235 D, 3 sed μακάρων. 327, H, 7 sed in Celiciam.

M. TVLLII CICERONIS A
EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER PRIMVS.

MARCVS TVLLIVS CICERO T. P. ATTICO S.P.D. 1.

Etitionis nostrę,quam tibi summę curę esse scio,hu-
iusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri pos
sit.Prensat vnus P.Galba sine fuco ac fallaciis, more
maiorum.negatur,vt opinio hominum videatur nō
aliena rationi nostrę. Fuit illius hęc pręproperą prē- B
satio.nam illi ita negant vulgo, vt mihi se debere di
cant.Ita quidem spero nobis profici,cum hoc percre
brescit,plurimos nostros amicos inueniri. Nos aût ini
tium prensandi facere cogitaramus eo ipso die, quo
puerum tuū cū his literis proficisci Cincius dicebat.
In cāpo comitiis Tribunitiis ad XVI Cal.Sext.com-
petitores,qui certi esse videbantur, Galba & Anto-
nius & Q.Cornificius. Puto te in hoc aut risisse, aut
ingemuisse,vt frontem ferias.Sunt qui etiam Cæso-
nium putent. Aquilium non arbitramur, qui denegat & iurauit morbum, & illud suum re-
gnum iudiciale opposuit.Catilina,si iudicatū erit meridie non lucere,certus erit competi- C
tor. De Aufidio & Palicano non puto te expectare,dū scribam de iis quę nunc petis. Cęsar
certus putat. Thermus cū Syllano contendere existimatur, qui sic inopes & ab amicis & exi
stimatione sunt,vt mihi videatur non esse ἀδύνατον Curium obducere, sed hoc pręter me ne-
mini videtur.Nostris rationibus maxime conducere videtur,Thermū fieri cum Cęsare. Ne
mo est enī,ex iis,qui nunc petunt,qui si in nostrum annū reciderit, firmior canditatus fore
videatur,propterea quod curator est viæ Flaminiæ:quę cum erit absoluta, sane facile eum ac li
benter nunc certū COS. accipient.Petitorum est hæc informata adhuc cogitatio.Nos in o-
mni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: & fortasse, quo-
niam videtur in suffragiis multum posse Galba: cum Romæ a iudiciis forum refrixerit,ex-
curremus mense Septembri Legati ad Pisonem, vt Ianuario reuertamur. Cum perspexero
voluntates nobilium, scribam ad te. Cætera spero prolixa esse his duntaxat vrbanis compe- D
titoribus. Illam manum tu mihi cura, vt præstes,quoniam tu propius abes.Pompeii nostri
amici negant me ei iratum fore, si ad mea comitia non venerit. Atque hæc huiusmodi sunt:
sed est quod abs te mihi ignosci peruelim. Cæcilius auunculus tuus à P. Vario cum magna
pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satrio de iis rebus,quas eum do
lo malo mancipio accepisse de Vario diceret. Vnà agebant cæteri creditores, in quibus erat
Lucullus & P. Scipio, & is, quem putabant magistrum fore, si bona venirent, L. Pontius.
verum hoc ridiculum est, de magistro nunc cognoscere.Rogauit me Cæcilius, vt adessem
contra Satrium. dies fere nullus est, quin hic Satrius domum meam ventitet: obseruat L.
Domitium maxime,me habet proximum: fuit & mihi & Q. fratri magno vsui in nostris pe
titionibus. Sane sum perturbatus,cum ipsius Satrii familiaritate,tum Domitii, in quo vno
maxime ambitio nostra nititur. Demonstraui hęc Cæcilio:simul & illud ostendi,si ipse vnus E
cum illo vno contenderet, me ei satisfacturum fuisse:verum in caussa vniuersorum credito-
rum, hominum pręsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhibe
ret, facile communem caussam sustinerent, æquum esse,eum & officio meo consulere & tem
pori. Durius accipere hoc mihi visus est, quàm vellem,& quàm homines belli solent: & postea
prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. Abs te peto, vt
mihi hoc ignoscas,& me existimes humanitate esse prohibitum,ne contra amici summā exi
stimationem miserrimo eius tempore venirem,cum is omnia sua studia & officia in me con-
tulisset.Quòd si voles in me esse durior,ambitionem mihi putabis obstitisse. Ego aût arbi-
tror,etiam si id sit, mihi ignoscēdum esse. δεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ ζωή. Vides enim in quo cursu

F sumus,& q̃ omnes gratias non modo retinendas, verumetiam acquirendas putemus. Spero
tibi me caussam probasse.Cupio quidem certe. Hermathena tua valde me delectat,& posi-
ta ita belle est,vt totum gymnasium ἑρμαθῆνα, esse videatur.Multum te amamus.L.Iulio Cę
sare,C.Martio Figulo COSS. filiolo me auctum scito,salua Terentia. Abs te tandiu nihil li
terarum. Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter.Hoc tempore Catilinam com
petitorem nostrum defendere cogitamus. Iudices habemus,quos volumus,summa accusato
ris voluntate. Spero si absolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: sin
aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus est maturo.Nã prorsus sum-
ma hominum est opinio, tuos familiares,nobiles homines, aduersarios nostro honori fore:
ad eorum voluntatem mihi conciliandam, maximo te mihi vsui fore video. Quare Ianuario
ineunte, vt constituisti,cura vt Romę sis. Auiam tuam scito desiderio tui mortuam esse:&
G simul quòd verita sit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanũ hostias non
adducerent: eius rei consolationem ad te L. Saufeium missurum esse arbitror.Nos hic te ad
mensem Ianuarium expectamus ex quodam rumore, ac ex literis tuis ad alios missis: nam
ad me de eo nihil scripsisti. Signa quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietam exposita: nos ea nõ
vidimus, neque enim exeundi Roma potestas nobis fuit: misimus, qui pro vectura solueret:
te multum amamus, quòd ea abs te diligenter paruoq; curata sunt. Quod ad me sæpe scri-
psisti de nostro amico placando, feci,& expertus sum omnia, sed mirandum in modum est a-
nimo abalienato: quibus de suspitionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me cum vene-
ris, cognosces. Sallustium præsentem restituere in eius veterem gratiam non potui. Hoc eo
ad te scripsi, quòd is me accusare de te solebat: in se expertus est illum esse minus exorabilẽ,
H meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 2

Rebras expectationes nobis tui commoues. Nuper quidẽ cũ te iam aduen-
tare arbitraremur,repẽte abs te in mẽsem Quintil.reiecti sumus. Nunc ve
ro sentio,quod cõmodo tuo facere poteris,venias ad id tẽpus, qđ scribis,
obieris Quint. Fratris comitia,nos longo interuallo viseris, ac Vpilianam
controuersiã transegeris. Hoc me etiã Peduceus, vt ad te scriberẽ, admo-
nuit. putamus enĩ vtile esse,te aliqñ eam rem transigere: mea intercessio &
est & fuit parata. Nos hic incredibili ac singulari populi volũtate de C. Macro transegim⁹:
cui cum ęqui fuissemus,tamen multo maiorem fructũ ex populi existimatione illo damnato
I cepimus,q̃ ex ipsius, si absolutus esset,gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena scri-
bis, per mihi gratũ est,ornamentum academiæ propriũ meę,q & Hermes commune omniũ
& Minerua singulare est insigne eius gymnasii. Quare velim, vt scribis, cæteris quoq; re-
bus q̃plurimis eum locum ornes.Quę mihi antea signa misisti,ea nondum vidi,in Formiano
sunt,quo ego nunc proficisci cogitabam.illa omnia in Tusculanũ deportabo. Caietam, siqñ
abundare cœpero,ornabo.Libros tuos conserua & noli desperare eos meos facere posse: qđ
si assequor, supero Crassum diuitiis,atq; omnium vicos & prata contemno. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 3

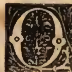
Vantum dolorem acceperim,& quanto fructu sim priuatus & forensi & do
mestico Lucii fratris nostri morte,in primis pro nostra consuetudine tu exi
K stimare potes. Nam mihi omnia quæ iucunda ex humanitate alterius &
moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito,
quin tibi quoq; id molestum sit, cum & meo dolore moueare, & ipse omni
virtute officioq; ornatissimum, tuiq; & sua sponte, & meo sermone aman
tem, affinem, amicumq; amiseris.Quod ad me scribis de sorore tua,testis erit tibi ipsa,quan
tæ mihi curæ fuerit, vt Q. fratris animus in eam esset is,qui esse deberet: quem cum esse of-
fensiorem arbitrarer,eas literas ad eum misi,quibus & placarem vt fratrem,& monerem vt
minorem,& obiurgarem vt errantem.Itaq; ex iis, quę postea sępe ab eo ad me scripta sunt,
confido ita esse omnia,vt & oporteat & velimus. De literarũ missione sine causa abs te accu
sor. Nunq̃ enĩ à Pomponia nostra certior factus sum,esse cui literas dare possem. Porro autẽ
neq; mihi accidit vt haberem,qui in Epeirũ proficisceretur,neq; dum te Athenis esse audie-
bamus. De Acutiliano aũt negociũ quod mihi mandaras, vt primum a tuo digressu Romã
veni, confecerã. Sed accidit,vt & contentione nihil opus esset,& vt ego, qui in te satis confi

lii ftatuerim effe, mallem Peduceum tibi confiliú per literas,q̃ me dare. Etenim cum multos A dies aures meas Acutilio dediffem, cuius fermonis genus notum tibi effe arbitror, non mihi graue duxi refcribere ad te de illius querimoniis,cum eas audire(quod erat fubodiofum) leue putaffem. Sed abs teipfo,qui me accufas, vnas fcito mihi literas redditas effe, cum & ocii ad fcribendum plus & facultatem dandi maiorem habueris. Quod fcribis,etiam fi cuius animus in te effet offenfior, a me recolligi oportere,quid dicas: neq; id neglexi,fed eft miro quodam modo confectum. Ego autem quę dicenda fuerint de te,non prçterii. Quid autem contemnendum effet, ex tua putabam voluntate ftatuere oportere: quam fi ad me perfcripferis,intelliges me,neq; diligentiorem effe voluiffe, q̃ tu effes,neq; negligentiorem fore, q̃ tu velis. De Tadiana re mecú Tadius locutus eft,te ita fcripfiffe,Nihil effe iam quod laboraret,quoniã hæreditas vſu capta effet. Id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur effe puella,nihil vſu capi poffe. Epeiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ B tibi mandaui,& quę tu intelliges conuenire noftro Tufculano,velim vt fcribis, cures, quod fine moleftia tua facere poteris. nam nos ex omnibus moleftiis & laboribus vno illo in loco conquiefcimus,quo fratrem quotidie expectamus. Terentia tua magnos articulorú dolores habet,& te fororemq; tuã & matrem maxime diligit,falutemq; tibi plurimã afcribit,& Tulliola delitię noftrę. Cura vt valeas,& nos ames,& tibi perfuadeas te a me fraterne amari.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 4

NOn committam pofthac,vt me accufare de epiftolarum negligentia poffis. tu modo videto in tanto ocio,vt par in hoc mihi fis. Domum Rabirianam Neapoli,quam tu iam dimenfam & exædificatam animo habebas,M.Fonteius emit HS.CCCXCIII. Id te fcire volui,fi quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. Frater(vt mihi videtur)quo volumus animo eft in C Pomponiam,& cum ea nunc in Arpinati prędio erat, & fecum habebat hominem χρυσοχόον, D.Turrannium. Pater nobis deceffit ad VIII Calend. Decemb. Hæc habebam fere,quę te fcire vellem. Tu velim, fi qua ornamenta gymnafio reperire poteris,quę loci fint eius,quem tu non ignoras,ne prætermittas. Nos Tufculano ita delectamur,vt nobifmetipfis tum deniq;,cum illo venimus,placeamus. Quid agas omnibus de rebus,& quid acturus fis,fac nos q̃diligentiffime certiores. Apud matrem recte eft, eaq; nobis curæ eft. L.Cincio HS DCXX conftitui me curaturum Id. Febr. Tu velim ea, quæ nobis emiffe & paraffe fcribis, des operam, vt q̃primum habeamus: & velim cogites id, quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere poffis. Omnem fpem delectationis noftrę,quã cum in ocium venerimus, habere volumus, in tua humanitate pofitam habemus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D 5 D

APud te eft,vt volumus mater. tua & foror a me Quintoq; fratre diligitur. Cum Acutilio fum locut⁹,is fibi negat a fuo procuratore quicq; fcriptú effe, & miratur iftam controuerfiam fuiffe,q; ille recufarat. fatifdari amplius abs te non petit. Quod te de Tadiano negocio deceffiffe fcribis, id ego Tadio & gratum effe intellexi & magnopere iucundum. Ille nofter amicus,& meherculé vir optimus,& mihi amiciffimus, fane tibi iratus eft. hoc fi quanti æftimes,fciam, tum quid mihi elaborandum fit, fcire poffim. L. Cincio HS DCXX pro fignis Megaricis, vt tu ad me fcripferas,curaui. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me fcripfifti, iam nunc admodum delectant. Quare velim & eos & figna & cætera, quæ tibi eius loci & noftri ftudii & tuę elegantię effe videbuntur,q̃plurima q̃primumq; mittas, & maxime quæ tibi gymnafii, xyftiq; videbuntur effe. nam in hoc genere fic ftudio E efferimur,vt abs te adiuuandi,ab aliis prope reprehendendi fimus: & fi Lentuli nauis non erit,quo tibi placebit, imponito. Tulliola delitiæ noftræ tuum munufculum flagitat, & me vt fponforem appellat. Mihi autem abiurare certius eft, quàm dependere. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 6

NImium raro nobis abs te literę afferūtur, cum & multo tu facilius reperias, qui Romam proficifcanť,q̃ ego,qui Athenas: & certius tibi fit,me effe Romæ,q̃ mihi te Athenis. Itaq; propter hanc dubitationē meã breuior hæc ipfa epiftola eft,q; cú incertus effem,vbi effes,nolebã illú noftrú familiarē fermonem in alienas manus deuenire. Et figna Megarica & Hermas, de quib⁹

F ad me scripsisti, vehementer expecto. Quicquid eiusdem generis habebis, dignum academia tibi quod videbitur, ne dubites mittere, & arcæ nostræ confidito. Genus hoc est voluptatis meæ, quę gymnasio maxime desunt, ea quęro. Lentulus naues suas pollicetur. Peto abs te, vt hęc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu εὐμολπιδῶν πατρία cum essem in Tusculano: erit hoc tibi pro illo tuo, cum essem in Ceramico. Verũtamen cum ibi essem, Romæ puer a sorore tua missus epistolam mihi abs te allatam dedit, nunciauitq; eo ipso die post meridiem missuram eum, qui ad te proficisceretur. eo factum est, vt epistolę tuę rescriberem aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer scribere. Primum tibi de nostro amico placando, aut etiam plane restituendo polliceor. quod ego, etsi mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studiosius, & contendam ab illo vehementius, quòd tantam ex epistola voluntatem eius rei tuam perspicere videor. Hoc te intelligere volo, pergrauiter illum
G esse offensum: sed quia nullam video grauem subesse causam, magnopere confido illum fore in officio & in nostra potestate. Signa nostra & ἑρμηράκλας, vt scribis, cũ commodissime poteris, velim interponas, & si quod aliud οἰκεῖον eius loci, quẽ nõ ignoras, reperies: & maxime, quę tibi palęstrę gymnasiiq; videbuntur esse. etenim ibi sedens hęc ad te scribebã, vt me locus ipse admoneret. Prętereа rhypos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, & putealia sigilla duo. Bibliothecam tuam caue cuiq; despondeas, quis acrem amatorem inueneris. Nam ego omnes meas vindemiolas eo reseruo, vt illud subsidiũ senectuti parem. De fratre confido ita esse, ut semper volui & elaboraui. multa signa sunt eius rei: non minimum, q; soror pręgnans est. De comitiis meis & tibi me promisisse memini, & ego iampridem hoc cõmunibus amicis, qui te expectant, prędico: & te non modo non accersam, sed prohibebo: q;
H intelligam multo magis interesse tua, te agere quod agendum esset hoc tempore, q̃ mea, te adesse comitiis. Proinde eo animo te velim esse, quasi mei negocii causa in ista loca missus esses: sin aũt eum & offendes erga te, & iurganrẽ audies, quasi mihi si qua parta erũt, non modo te pręsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat, sponsorem appellat. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 7

T mea sponte faciebam antea, & post duabus epistolis tuis perdiligenter in eãdem rationem scriptis, magnopere sum commotus. Eo accedebat hortator assiduus Sallustius, vt agerem q̃diligentissime cum Luceio de vestra vetere gratia reconcilianda. Sed cum omnia fecissem, non modo eam voluntatem eius, quę fuerat erga te, recuperare non potui, verum ne caussam
I quidem elicere immutatæ voluntatis. Tametsi iactat ille quidem illud tuum arbitrium, & ea, quæ iam tum, cum aderas, offendere eius animum intelligebam, tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo eius insederit: quod neq; epistolæ tuę, neq; nostra legatio, tam potest facile delere, quàm tu pręsens, non modo oratione, sed tuo vultu illo familiari tolles: si modo tanti putabis id, quod si me audies, & si humanitati tuæ constare voles, certe putabis. Ac ne illud mirere, cum ego antea significarem tibi per literas, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc eidem videar diffidere. Incredile est, quãto mihi videatur illius voluntas obstinatior, & in iracundia obfirmatior. Sed hęc aut sanabuntur cum veneris, aut ei molesta erunt, in vtro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me iam arbitrari designatum esse, scito nihil tam exercitum esse nunc Romæ, q̃
K candidatos omnibus iniquitatibus, nec quando futura sunt comitia sciri. verum hæc audies de Philadelpho. Tu velim quæ nostræ academiæ parasti, quamprimum mittas: mirum quàm illius loci non modo vsus, sed etiam cogitatio delectat. Libros vero tuos caue cuiquam tradas: nobis eos, quemadmodum scribis, conserua: summum me eorum studium tenet, sicut odium iam cęterarum rerum: quas tu incredibile est quàm breui tempore, quanto deteriores offensurus sis, quàm reliquisti. Teucri Syllani letũ sane negocium. neq; Cornelius ad Teutrem postea rediit: opinor ad Cõsidium Anxium Felicium confugiendum est. Nam A. Cæcilium propinqui minore centesimis nummũm mouere non possunt. Sed ad prima illa redeã: nihil ego illa impudentius, astutius, letalius vidi. Libertum mitto. Tito mandaui σκέψις, atq; ἀναβολὴν, sed nescio an ταὐτὸ μάτην ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nunciant aperte Pompeium acturum, Antonio succedi oportere: eodemq; tempore aget Prætor ad populum. Res eiusmodi est, vt ego nec per bonorum, nec per popularem existimationem honeste possim hominem defendere, nec mihi libeat, quod vel maximum est. etenim accidit hoc, quod to

tum cuiusmodi sit, mando tibi, vt perspicias. Libertum ego habeo sane nequam hominem, A
Hilarem dico ratiocinatorem & clientem tuum. De eo mihi Valerius interpres nunciat, Chylius& se audisse scribit hęc, esse hominem cum Antonio. Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri, & a me custodem communis quęstus libertū esse misisum. Non sum mediocriter commotus, neq; tamen credidi, sed certe aliquid sermonis fuit: totum inuestiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. Huius sermonis Valerius auctor est. Cn. Plancum nominabat, mando tibi plane, totum vt videas cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicissimum constat esse. Diuortium Mutiæ vehementer probatur. P. Clodium Appii filiū te credo audisse cum veste muliebri deprehensum domi C. Cęsaris, cum sacrificium pro populo fieret, eumq; per manus seruulæ seruatum & eductum: rem esse insigni infamia, quod te moleste ferre certe scio. Quod præterea ad te scribam, non habeo, & mehercule eram conturbatior. Nam puer festiuus anagnostes B
noster Sositheus decesserat, meq; plus, quàm serui mors debere videbatur, commouerat. Tu velim ad nos sæpe scribas: si rem nullam habebis, quod in buccam venerit scribito. Vale. Calend. Ian. M. Messala & M. Pisone COSS.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 8

Ccepi tuas treis iam epistolas, vnam a M. Cornelio, quam à tribus ei tabernis (vt opinor) dedisti: alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit: tertiam quam (vt scribis) anchoris solutis de Phaselo dedisti: quæ fuerūt omnes rhetorum, pure loquebātur, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignis amoris notis. Quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum: sed idcirco sum tardior, ꝙ non inuenio fidelem tabellarium: quotus em̄ quisq; est, qui epistolam paulo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem releuerit? Accedit eo, ꝙ mihi non est notum, vt quisq; in Epeirū proficiscatur. Ego enim te arbitror cęsis apud Amaltheā tuā victimis, statim esse ad Scyronem oppugnandū profectū: neq; idipsum tamen certum habeo, quando ad Antoniū proficiscare, aut quid in Epeiro temporis ponas. Itaq; neq; Achaicis hominibus, neq; Epeiroticis paulo liberiores literas committere audeo. Sunt aūt post discessum a me tuum res dignę literis nostris, sed non committendę eiusmodi periculo, vt interire, aut aperiri, aut intercipi possint. Primum igitur scito me non esse rogatū sententiā, prępositūq; esse nobis pacificatorem Allobrogū: idq; admurmurante Senatu, neq; me inuito esse factū. Sum em̄ & ab obseruando homine peruerso liber, & ad dignitatē in rep. retinendam contra illius voluntatem solutus: & ille secundus in dicendo locꝰ habet auctoritatē pene principis, & voluntatem non minus deuinctam beneficio COS. Tertius est aūt Catulus. Quartus (si etiam hoc quęris) Hortensius. COS. aūt ipse paruo animo D
& prauo, tantū cauillator genere illo moroso, quod etiā sine dicacitate ridetur, facie magis q̄ facetiis ridiculus, nihil agens cū rep. seiunctus ab optimatibus, a quo nil speres boni reip. qa non vult: nil metuas mali, quia non audet. Eius aūt Collega & in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonorū. quinimmo inter se leuiter dissident: sed vereor ne hoc quod infectum est, serpat longius. Credo enim te audisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret sacrificium, venisse eo muliebri indutum vestitu virum, idq; sacrificium cū Virgines instaurassent, mentionem a Q. Cornificio in Senatu factam, is fuit princeps, ne tu forte aliquem nostrum putes. postea rem ex S.C. ad Virgines & Pontifices relatam: idque ab iis nefas esse decretum. deinde ex S. C. Consules rogationem promulgasse. Vxori Cęsarem nuncium remisisse. In hac causa Piso amicitia P. Clodii ductus operam dat, vt ea rogatio, quam ipse fert, ex S.C. & de religione antiquetur. Messala vehementer adhuc agit seuere. boni viri E
precibus Clodii remouentur a causa. operæ comparantur. nosmetpsi qui Lycurgei a principio fuissemus, quotidie dimitigamur. instat & vrget Cato. Quid multa? vereor ne hęc neglecta a bonis, defensa ab improbis, magnorum reipub. malorū causa sit. Tuus aūt ille amicus, scin' quē dicā? de quo tu ad me scripsisti, posteaq; non auderet reprehendere, laudare cœpisse, nos (vt ostendit) admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat, occulte, sed ita vt perspicuū sit, inuidet. nil come, nil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum. Sed hęc ad te scribā alias subtilius: nam neq; adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio nescio cui cōmittere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias Pręto res nondum sortiti sunt, res eodem est loci, quo reliquisti. τοποθεσίαν quam postulas Mise-

F ni & Puteolorum includã orationi meę, ad IIII Non. Decemb. mẽdose fuisse animaduerterẽ.
Quę laudas ex orationibus (mihi crede) valdè mihi placebant, sed non audebã antea dicere.
nunc vero, ꝙ a te probata sunt, multa mihi ἀττικώτερα videntur. In illã orationem Metellinã
addidi quędã: liber tibi mittet, quoniã te amor nostri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quid-
nam scribam? quid etiã? Messala COS. Anthronianam domum emit HS. CCCCXXXVII.
Quid id ad me inquies? tantum, ꝙ ea emptione & nos bene emisse iudicati sumus: & homines
intelligere cœperint, licere amicorũ facultatibus in emẽdo ad dignitatem aliquã peruenire.
Teucri Syllani lentum negociũ est, sed tamen est in spe. Tu ista confice: à nobis liberiorem
epistolam expecta. Vale VI Calend. Febr. M. Messala & M. Pisone COSS.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 9

VEreor ne putidum sit, scribere ad te, q̃ sim occupatus: sed tamen ita distine-
G bar, vt vix huic tantulę epistolę tempus habuerim, atq; id ereptũ ex sum-
mis occupationibus. Prima concio Pompeii qualis fuisset, scripsi ad te an-
tea, non iucunda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non gra-
uis. Itaq; frigebat. tũ Pisonis COS. impulsu leuissimus Tr. pl. Fufius in cõ-
cionẽ ꝓduxit Pompeiũ. Res agebat in Circo Flaminio. & erat in eo ipso lo-
co ipso die nundinarum πανήγυρις. quęsiuit ex eo, Placeret ne ei iudices a Prętore legi, quo cõ-
silio idẽ Prętor vteretur. id aũt erat de Clodiana religione ab Senatu constitutum. Tum Põ-
peius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus est, Senatusq; auctoritatem sibi omnibus in rebus maximã
videri, semperq; visam esse respondit, & id multis verbis. Postea Messala COS. in Senatu de
Pompeio quęsiuit, Quid de religiõe & de promulgata rogatione sentiret. Locutus ita est in
Senatu, vt omnia illius ordinis consulta γενικῶς laudaret: mihiq;, vt assedit, dixit se putare
satis ab se etiam de istis rebus esse responsum. Crassus posteaquam vidit illũ excepisse lau-
H dem ex eo ꝙ hi suspicarentur homines ei Consulatum meum placere, surrexit, ornatissimeq;
de meo Consulatu locutus est: vt ita diceret, Se ꝙ esset Senator, ꝙ ciuis, ꝙ liber, ꝙ viueret,
mihi acceptum referre: quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam videret, toties
se beneficium meum videre. Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego va-
rie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere de flamma, de ferro (nosti il-
las ληκύθους) valde grauiter pertexuit. Proximus Pompeio sedebam: intellexi hominem mo-
ueri, vtrũ Crassum inire eam gratiã, quã ipse prętermisisset: an esse tantas res nostras, quæ
tam libenti Senatu laudarentur, ab eo præsertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet,
quòd meis omnibus literis in Pompeiana laude pęstrictus esset. Hic dies me valde Crasso
adiunxit: & tamen ab illo aperte, tecte quicquid est datum, libenter accepi. Ego autem ipse
I Dii boni quomodo ἐνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio? si vnquam mihi ἐπιχειρήματα sup-
peditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim hęc erat ὑπόθεσις, de grauitate
ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiæ, de immortuis reliquiis coniurationis,
de vtilitate, de ocio. nosti iam in hac materia sonitus nostros, tanti fuerũt, vt ego eo breuior
sim, quòd eos vsque istinc exauditos putem. Romanæ autem res sic se habent, Senatus ἄρειος
πάγος, nil constantius, nil seuerius, nil fortius. Nam cum dies venisset rogationis ex Sena-
tusconsulto ferendæ, concursabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ duce filio-
la Curionis, & populum vt antiquaret rogabant. Piso autem Consul, lator rogationis,
idem erat dissuasor: operæ Clodianæ ponteis occuparant, tabellæ ministrabantur, ita vt
nulli daretur, VTI Rogas. Hic tibi rostra Cato aduolat, conuicium Pisoni Consuli mirifi-
cum facit. si id est conuicium, vox plena grauitatis, plena auctoritatis, plena deniq; salutis.
K Accedit eodem etiam noster Hortensius, multi præterea boni, insignis vero opera Fauonii
fuit. Hoc concursu optimatum comitia dimittuntur. Senatus vocatur: cum decernere-
tur frequenti Senatu, contrà pugnante Pisone, ad pedes omnium sigillatim accedente
Clodio, vt Consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam, homines ad
XV Curioni nullum Senatusconsultum facienti, assenserunt facile. Ex altera parte CCCC
affuerunt. acta res est. Fufius tert. Consul cessit. Clodius conciones miseras habebat,
in quibus Lucullum, Hortensium, Catonem, Messalam Consulem contumeliose læ-
debat, me tantum comperisse omnia criminabatur. Senatus & de prouinciis Pretorũ, & de
legationibus, & de cæteris reb9 decernebat, vt antè q̃ rogatio lata esset, ne qd ageretur. Ha-
bes res Romanas. sed tamen etiam illud quod ego non speraram, audi. Messala Consul est

egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, imitator, amator. Ille alter vno vitio mi A
nus vitiosus, q iners, q somni plenus, q imperitus, q ἀπρακτότατος, sed volũtate: ita κακέκτης,
vt Pompeiũ post illam concionẽ, qua ab eo Senatus laudatus est, odisse cœperit. Itaq; mirum
in modũ omnes à se bonos alienauit: neq; id magis amicitia adductus Clodii fecit, q̄ studio per
ditarũ rerũ atq; partiũ: sed habet sui similẽ in magistratibus, preter Fusiũ, neminem. Bonis
vtimur Trib. pl. Cornuto vero Pseudocatone. Quid queris? num ad priuata redeã? Τεῦκρος
promissa patrauit. tu mãdata effice, quę recepisti. Q. Frater, qui Arguitelani ędificii reliquũ
dodrantẽ emit HS. DCCXXX. Tusculanũ venditat, vt si possit, emat Pacilianã domũ. Cum
Luceio in gratiam redi, videro hominem, valde petitur, re nauabo operam. Tu quid agas, vbi
sis, cuiusmodi istæ res sint, fac me q̄ diligentissime certiorem. Idib. Febr. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 10

Siam Quinto suauissimo fratri obtigisse audisti. Non enim dubito, quin B
celerius tibi hoc rumor, quàm vllius nostrum literæ nunciarint. Nunc, quo
niam & laudis auidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες &
sumus & habemur, & multorum odia atq; inimicitias reipublicæ caussa
suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο. curaq; & effice, vt ab omnibus &
laudemur & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quã
ipsi Quinto dabo. Tu velim me certiorem facias, quid de meis mandatis egeris: atque etiã
quid de tuo negocio. Nam, vt Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ lite
rę. Valde aueo scire quid agas. Idibus Martiis. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 11

Værις ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem o
mnium factũ sit: & simul vis scire, quomodo ego, an minus quàm soleam, C
pręliatus sim. Ego respondebo tibi ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Ego enim q̄
diu Senatus auctoritas mihi defendenda fuit, sic acriter & vehementer prę
liatus sum, vt clamor concursusq; maxima cum mea laude fierent. quòd
si tibi vnquam sum visus in rep. fortis, certe me in illa caussa admiratus
esses. Cum enim ille ad conciones confugisset, hisq; meo nomini ad inuidiam vteretur, dii
immortales, quas ego pugnas & quantas strages edidi! Quos impetus in Pisonem, in Curio
nem, in totam illam manum feci! Quomodo sum insectatus leuitatem senum, libidinem iu
uentutis! Sæpe, ita me Dii iuuent, te non solum auctorem consiliorum meorum, verum etiã
spectatorem pugnarum mirificarum desideraui. Postea vero q̄ Hortensius excogitauit, vt le
gem de religione Fusius Trib. pl. ferret, in qua nihil aliud à Consulari rogatione differebat,
nisi iudicũ genus (in eo aũt erãt omnia) pugnauitq; vt id ita fieret, q & sibi & aliis persuase D
rat, nullis illũ iudicibus effugere posse, contraxi vela perspiciens inopiã iudicũ: neq; dixi q̄cq̄
pro testimonio, nisi quod erat ita notum atq; testatũ, vt nõ possem preterire. Itaq; si causam
quęris absolutionis, vt iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar, egestas iudicum fuit & turpitudo. Id
autem vt accideret, commissum est Hortensii consilio: qui dum veritus est, ne Fusius ei legi
intercederet, quę ex Senatusconsulto ferebatur, non vidit illud, satius esse, illum in infamiæ
relinqui sordibus, quàm infirmo iudicio committi: sed ductus odio properauit rem deduce
re in iudicium, cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. Sed iudicium si quæ
ris quale fuerit, incredibili exitu: sicuti nunc ex euentu ab aliis, à me tamen ex ipso initio con
siliũ Hortensii reprehendebatur. Nam vt reiectio facta est clamoribus maximis, cum accusa
tor, tanq̄ censor bonus, homines nequissimos reiiceret, reus tanq̄ clemens lanista frugalissi
mum quenq; secerneret: vt primum iudices consederunt, valde diffidere boni cœperunt. Nõ E
enim vnquam turpior in ludo talario consessus fuit, maculosi Senatores, nudi Equites, Tri
buni non tam ærarii, q̄ vt appellantur ærati: pauci tamen boni inerant, quos reiectione fu
gare ille nõ potuerat, qui mœsti inter sui dissimiles & mœrentes sedebãt, & contagione turpi
tudinis vehementer permouebantur. Hic, vt quęq; res ad consilium primis petitionibus re
ferebatur, incredibilis erat seueritas nulla varietate sententiarũ: nihil impetrarat reus, plus
accusatori dabatur, quàm postulabat, triumphabat. Quid quæris? Hortensius se vidisse
tantum. Nemo erat qui illum reum ac non millies condemnatum arbitraretur. Me uero
teste producto, credo te ex acclamatione Clodii aduocatorum audisse, quę consurrectio iu
dicum facta sit, vt me circumsteterint, vt aperte iugula sua pro meo capite Publio Clodio

F ostentarint.quæ mihi res multo honorificentior visa est,q̃ aut illa,cum iurare tui ciues Xenocratem testimoniũ dicentem prohibuerunt, aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hę (vt mos est)circũferrentur,nostri iudices aspicere noluerunt. multo hęc inquam nostra res maior: idq́ iudicum vocibus. Cum ego sic ab his vt salus patrię defenderer, fractus reus,& vnà patroni omnes conciderunt. Ad me autem eadem frequentia postridie conuenit, qua cũ abiens Consulatu sum domum reductus. Clamare pręclari Ariopagitę se non esse venturos, nisi pręsidio constituto: refertur ad consilium, vna sola sententia præsidium non desiderauit. defertur res ad Senatum, grauissime ornatissimeq́ decernitur. laudantur Iudices, datur negocium magistratibus: responsurum hominem nemo arbitratur. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Nosti Caluum ex Nænianis illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. Biduo per vnum seruum & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum ne
G gocium: accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit. Iam vero, ô Dii boni, rem perditam: etiã noctes certarum mulierum atq́ adolescentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. Ita summo discessu bonorum, pleno foro seruorum, XX Iudices ita fortes tamen fuerunt, vt summo proposito periculo, vel perire maluerint, quàm perdere omnia. XXXI fuerunt, quos fames magis, quàm fama commouerit. Quorũ Catulus cum vidisset quendam, Quid vos, inquit, pręsidium à nobis postulabatis? an ne nũmi vobis eriperentur, timebatis? Habes, vt breuissime potui, genus iudicii & caussam absolutionis. Quæris deinceps, qui nunc sit status reipublicæ, & qui meus. Reipub. statum illum, quem tu meo consilio, ego diuino confirmatum putabam, qui bonorum omnium coniunctione & auctoritate Consulatus mei fixus & fundatus videbatur, nisi quis nos deus respexerit, elapsum scito esse de manibus vno hoc iudicio: si iudicium est triginta homines populi Romani leuissimos ac nequissimos nummulis acceptis ius & fas omne delere, & quod
H omnes non modo homines, verum etiam pecudes factum esse sciebant, id Caluum & Plancum & Spongiam & cæteras huiusmodi quisquilias statuere nunquam esse factum. Sed tamen, vt te de rep. consoler, non ita vt sperarant mali, tanto imposito reipub. vulnere, alacris exultat improbitas in victoria. Nam plane ita putauerunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum Senatus auctoritas concidissent, fore, vt aperte victrix nequitia ac libido poenas ab optimo quoq́ peteret sui doloris, quem improbissimo cuiq́ inusserat seueritas Consulatus mei. Idem ego ille (non enim mihi videor insolenter gloriari, cum de me apud te loquor in ea præsertim epistola, quam nolo aliis legi) idem inquam ego recreaui afflictos animos bonorum, vnumquenq́ confirmans & excitans: insectandis vero exagitandisq́ nummariis iudicibus, omnem omnibus studiosis ac fautoribus illius victorię παρρησίαν
I eripui. Pisonem Consulem nulla in te consistere vnquam sum passus: desponsam homini iam Syriam ademi: Senatum ad pristinam suam seueritatem reuocaui, atq́ abiectum excitaui. Clodium præsentem fregi in Senatu cum oratione perpetua, plenissima grauitatis, tum altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustes: nam cætera non possunt habere eandẽ, neq́ vim, neq́ venustatem remoto illo studio contentionis, quem ἀγῶνα vos appellatis. Nam vt Idibus Maiis in Senatum conuenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa reip. atque ille locus inductus est a me diuinitus, ne vna plaga accepta Patres Conscripti conciderent, ne deficerent: vulnus esse eiusmodi, quod mihi neq́ dissimulandũ, neq́ pertimescendum videretur, ne aut ignorando stultissimi iudicaremur. Bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam, hunc tertium iam esse a iudicibus in rempub. immissum. Erras Clodi, non te iudices vrbi, sed carceri reseruarunt: neque retinere in ciuitate, sed exilio priuare voluerunt.
K Quamobrem Patres Conscripti erigite animos, retinete vestram dignitatem, manet illa in repub. bonorum consensio, dolor accessit bonis viris, virtus non est imminuta, nihil est damni factum noui: sed quod erat, inuentũ est in vnius hominis perditi iudicio: plures similes reperti sunt. Sed quid ago? pene orationem in epistolam inclusi. Redeo ad altercationẽ, surgit pulchellus puer, obiicit mihi me ad Baias fuisse. Falsum, sed tamen quid huic simile est inquam? quasi in operto dicas fuisse. Quid, inquit, homini Arpinati cum aquis calidis? Narra inquam patrono tuo, qui Arpinateis aquas concupiuit. nosti enim Marianas. Quousq́, inquit, hunc Regẽ feremus? Regem appellas inquã, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hæreditatem spe deuorarat. Domum inquit emisti. Putas inquam dicere Iudices, emisti? Iuranti, inquit, tibi non crediderunt. Immo iurato inquam XX

iudices mihi crediderũt. XXXI,quoniã antè nummos acceperũt,tibi vero nil crediderunt. A
Magnis clamoribus afflictus conticuit & concidit. Noster autem status est hic: apud bonos
iidem sumus, quos reliquisti: apud sordem vrbis & fęcem, multo melius q̃ reliquisti. Nam
& illud nobis non obest,videri nostrum testimonium non valuisse.missus est sanguis inuidię
sine dolore:atq; etiam hoc magis,q̃ omes illi fautores illius flagitii rem manifestam illã re-
demptam esse a iudicibus confitentur. Accedit illud,q̃ illa concionalis hirudo ærarii,misera
& ieiuna plebecula,me ab hoc Magno vnice diligi putat:& Hercule multa & iucunda con-
suetudine coniuncti inter nos sumus,vsq; eo, vt nostri isti comesatores coniurationis bar-
batuli iuuenes illum in sermonibus Cn.Ciceronem appellent. Itaq; & ludentes gladiatori-
bus mirandas ἐπισημασίας sine vlla pastoritia fistula auferebamus. Nũc est expectatio Co-
mitiorum,in qua omnibus inuitis trudit noster Magnus Auli filium:atq; in eo,neq; aucto-
ritate,neq; gratia pugnat:sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat,in B
quę modo asellus onustus auro posset ascendere. Consul autem ille deterior: is histrionis si-
milis suscepisse negociũ dicitur,& domi diuisores habere,quod ego non credo:sed S.C.duo
iam facta sunt odiosa,q̃ in Consulem facta putantur,Catone & Domitio postulante.vnum,
Vt apud magistratus inquiri liceret:alterũ,Cuiusmodi diuisores haberent aduersus rem-
pub.Lurco autem Trib.pl.qui magistratum simul cum lege Aelia iniit,solutus est & Aelia
& Fufia,vt legem de ambitu ferret,quã ille bono auspicio Claudus homo promulgauit. Ita
comitia in.VI.Cal.Sextil.dilata sunt. Noui est in lege hoc, Vt qui nummos in tribu pronũ
ciauerit,si nõ dederit,impune sit:sin dederit,vt quoad viuat singulis tribubus HS.CCCC
XXXV.debeat. Dixi hanc legem P.Clodium iam antea seruasse: pronunciare enim solitũ
esse & non dare. Sed heus tu! vides ne Cõsulatum illum nostrum,quem Curio antea ἀποθέω-
σιν vocabat,si hic factus erit,fabam nummum futurum! Quare,vt opinor,φιλοσοφητέον,id C
quod tu facis:& istos Consulatus,nonne ἐλαφητέον! Quod ad me scribis,te in Asiam statuis-
se non ire,equidem mallem vt ires:ac vereor,ne quid in ista re minus commode fiat:sed ta-
men non possum reprehendere consilium tuum,præsertim cum egomet in prouinciam nõ
sim profectus. Epigrammatis tuis quæ in Amaltheo posuisti,contenti erimus,pręsertim cũ
& Chilius nos reliquerit,& Archias nil de me scripserit:ac vereor,ne Lucullus,quoniã græ
cum poema condidit,nunc ad Cęcilianam fabulã spectet. Antonio,tuo nomine gratias egi,
eamq; epistolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius scripsi,q̃ non habebam idoneum,cui
darẽ,nec satis sciebã quid darem. Te valde vindicaui. Cincius si quid ad me tui negocii detu-
lerit,suscipiam.sed nunc magis in suo est occupatus,in quo ego ei non desum. Tu,si vno in
loco es futurus,crebras a nobis literas expecta. Ast plures etiam ipse mittito. Velim ad me
scribas cuiusmodi sit ἀμαλθεῖον tuum,quo ornatu,qua τοποθεσία:& quæ poemata,quasque D
historias de ἀμαλθείᾳ habes,ad me mittas. libet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliquid de
meis scriptis mittam:nihil erat absoluti. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 12

MAgna mihi varietas volũtatis & dissimilitudo opinionis & iudicii Q.Fra-
tris mei demonstrata est ex literis tuis,in quibus ad me epistolarum illius
exempla misisti. Qua ex re & molestia sum tanta affectus,quantam mihi
meus amor summus erga vtrũq; vestrum afferre debuit:& admiratione,
quidnam accidisset,quod afferret Q.Fratri meo aut offensionem tã gra-
uem,aut commutationem tantam voluntatis. Atq; illud a me iam intelli-
gebatur,quod te quoq; ipsum discedentem a nobis suspicari videbam, subesse nescio quid
opinionis incõmodæ,sautiumq; eius animum,& insedisse quasdam odiosas suspitiones:qui-
bus ego mederi cum cuperem & antea sæpe,& vehementius etiam post sortitionem Pro-
uinciæ,nec tantum intelligebam ei esse offensionis,quantum volebam. Sed tamen hoc me
ipse consolabar,q̃ non dubitabam,quin te ille aut Dyrrhachii,aut in istis locis vspiam vi-
surus esset.quod cum accidisset,confidebam ac mihi persuaseram fore,vt omnia placarẽtur
inter vos,non modo sermone ac disputatione,sed conspectu ipso,congressuq; vestro. Nam
quanta sit in Q.fratre meo comitas,quanta iucunditas,quàm mollis animus & ad accipien-
dam & ad deponendam offensionem,nihil attinet me ad te,qui ea nosti,scribere. Sed acci-
dit perincommode,q̃ eum nusq̃ vidisti. Valuit enim plus quod erat illi nonnullorum artifi-
ciis inculcatum,q̃ aut officium,aut necessitudo,aut amor vester ille pristin⁹,qui plurimum

F valere debuit. Atq; huiusmodi incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare, q̃ scribere. Vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. Nam sic intelligo, vt nil a domesticis vulneris factum sit: illud quidẽ quod erat, eos certe sanare potuisse. Sed huiusce rei vitium totius, quod aliquanto etiã latius patet q̃ videtur, præsenti tibi cõmodius expo= nam. De his literis, quas ad te Thessalonicam misit, & de sermonibus, quos ab illo & Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas, & quid tantum causæ sit, ignoro: sed omnis in tua posita est humanitate mihi spes huius leuandæ molestiæ. Nam si ita esse statueris, & i= ritabiles animos esse optimorum sępe hominum, & eosdem placabileis: & esse hanc agilita= tem, vt ita dicã, mollitiẽq; naturæ plerũq; bonitati: & id quod caput est, nobis inter nos no= stra, siue incommoda, siue vitia, siue iniurias esse tolerandas: facile hæc quemadmodum spe= ro mitigabuntur. Quod ego, vt facias, te rogo: nam ad me, qui te vnice diligo, maxime per= G tinet, neminem esse meorum qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium aut vrbano= rum commodorum & aliis temporibus & me ipso Consule prætermiseris. Mihi enim per= specta est & integritas & magnitudo animi tui: neq; ego inter me atq; te quicq; interesse vn q̃ duxi præter volũtatẽ institutę vitæ: q me ambitio quædam ad honorum studium, te au= tem alia minime reprehendenda ratio ad honestum ocium duxit. Vera quidem laude pro= bitatis, diligentiæ, religionis neq; me tibi neq; quenq̃ antepono: amoris vero erga me, cum a fraterno amore domesticoq; discessi, tibi primas defero. Vidi enim, vidi, penitusq; perspexi in meis variis temporibus & solicitudines ac lætitias tuas. Fuit eñ mihi sæpe & laudis no stræ gratulatio tua iucunda, & timoris consolatio grata. Quin mihi nunc te absente nõ so lum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suauissima te= cum solet esse, maxime deest. Quid dicam in publica re, quo in genere mihi negligenti esse H nõ licet: an in forensi labore, quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc vt dignita= tem tueri gratia possim: an in ipsis domesticis negociis, in quibus ego tum antea, tum vero post discessum fratris, te, sermonesq; nostros desidero. Postremo nõ labor meus, nõ requies, non negocium, non etiam ocium, non forenses res, non domesticæ, non priuatæ carere diu= tius tuo suauissimo atq; amantissimo consilio ac sermone possunt. Atq; harum rerum com= memorationem verecundia sæpe impediuit vtriusq; nostrum: nunc autem ea fuit necessa= ria propter eam partem epistolæ tuæ, per quam te ac mores tuos mihi purgatos ac proba= tos esse voluisti. Atq; in ista incõmodatione alienati illius animi & offensi, illud inest tamen commodi, q & mihi & cæteris amicis tuis nota fuit & abs te aliquando testificata tua vo= luntas omittendæ prouinciæ: vt quòd vnà non estis, non dissensione ac dissidio vestro, sed I voluntate ac iudicio tuo factũ esse videatur. Quare & illa quæ violata, expiabuntur: & hęc nostra, quæ sunt sanctissime conseruata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in Repub. infirma, misera, commutabiliq; versamur. Credo enim te audisse nostros Equites pene a Se natu esse disiunctos: qui primum illud valde grauiter tulerunt, promulgatum ex Senatus= consulto fuisse, Vt de iis, qui ob iudicandũ pecuniam accepissent, quęreretur. Qua in re de= cernenda, cum ego casu non affuissem, sensissemq; id equestrem ordinem ferre moleste, neq; aperte dicere, obiurgaui Senatum, vt mihi visus sum, summa cũ auctoritate: & in causa non verecunda, admodum grauis & copiosus fui. Ecce aliæ delitiæ Equitũ vix ferendę, quas ego non solum tuli sed etiam ornaui. Asiani, qui de Censoribus conduxerunt, questi sunt in Se natu, se cupiditate prolapsos nimium magno conduxisse: vt induceretur locatio, postulaue= runt. Ego princeps in adiutoribus, atq; adeo secundus: nam, vt illi auderent hoc postulare, K Crassus eos impulit. Inuidiosa res, turpis postulatio & confessio temeritatis: summum erat periculũ, ne si nihil impetrassent, plane alienarentur a Senatu. Huic quoq; rei subuentũ est maxime a nobis, perfectũq;, vt frequentissimo Senatu & libentissimo vterentur, multaq; a me de ordinũ dignitate & concordia dicta sunt Calen. Decẽb. & postridie: neq; adhuc res cõ fecta est, sed voluntas Senatus perspecta. Vnus eñ contradixerat Metellus Consul designa tus, qui erat dicturus: ad quẽ propter diei breuitatẽ peruẽtũ nõ est. Heros ille noster Cato. Sic ego conseruãs rationẽ institutionẽq; nostrã, tueor vt possum illã a me conglutinatã cõ cordiã. Sed tñ, quoniã ista sunt tã firma, munitur quædam nobis ad retinẽdas opes nostras tuta, vt spero, via, quã tibi literis satis explicare nõ possum, significatione parua ostendã ta mẽ. Vtor Põpeio familiarissime. Video quid dicas. cauebo quæ sunt cauẽda, ac scribã alias

ad te de meis consiliis capessendæ reipub. plura. Luceiū scito Cōsulatū habere in animo sta- A
tim petere. Duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Arriū cogitat: & Bibu
lus cum hoc se putat per C. Pisonē posse coniungi. Rides? Non sunt hæc ridicula, mihi cre-
de. Quid aliud scribā ad te? quid? multa sunt: sed in aliud tēpus te expectare velim: cures vt
sciā. iam illud modeste rogo qđ maxime cupio, vt ꝗprimum venias. Nonis Decemb. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO S. ij

Ihil mihi nunc scito tam deesse, ꝗ hominem eum, quicū omnia quę me cu-
ra aliqua afficiunt, vnà communicem, qui me amet, qui sapiat, quicum lo-
quar, nihil fingam, nihil dissimulē, nihil obtegam. Abest enim Frater ἀφι-
λέστατος & amantissimus Metellus, non homo, sed littus atq; aer & solitu
do mera. Tu autē, qui sæpissime curā & angorē animi mei sermone & cō-
silio leuasti tuo, qui mihi & in publica re socius, & in priuatis omnib9 con B
scius, & omnium meorum sermonum & consiliorum particeps esse soles, vbinam es? Ita sum
destitutus, vt tantum requietis habeam, quantum cum vxore & filiola & mellito Cicerone
consumitur. Nam illæ ambitiosæ nostræ fucosæq; amicitiæ sunt in quodam spendore forē-
si, fructum domesticum non habent. Itaq;, cum bene completa domus est tempore matuti-
no, cum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba nemi-
nem possumus, quicum aut iocari libere aut suspirare familiariter possimus. Quare te expe
ctamus, te desideramus, te iam etiā accersimus. Multa sunt enim, quæ me solicitāt, angūtq;:
quæ mihi videor aureis nactus tuas, vnius ambulationis sermone exhaurire posse. Ac do-
mesticarū quidem solicitudinum aculeos omnes & scrupulos occultabo, neq; ego huic epi-
stolæ atq; ignoto tabellario committam: atq; hi (nolo enim te permoueri) non sunt permo-
lesti, sed tamen insident & vrgent, & nullius amantis consilio aut sermone requiescūt. In re- C
pub. vero, ꝗꝗ animus est præsens, tamen voluntas etiam atq; etiam ipsa medicinam efficit.
Nam, vt ea breuiter, quę post tuum discessum acta sunt, colligam, iam exclames necesse est,
res Romanas diutius stare non posse. Etenim post profectionem tuam primus (vt opinor)
introitus fuit in causam tabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, vt mihi videbar, locum rese-
candę libidinis & coercendæ iuuētutis, vehemens fui, & omneis profudi vires animi atq; in-
genii mei: non odio adductus alicuius, sed spe non corrigendæ, sed sanandæ ciuitatis. Affli
cta respub. est empto constupratoq; iudicio. Vide quæ sint postea consecuta. Consul est im-
positus is nobis, quem nemo præter nos philosophos aspicere sine suspirio posset. quantum
hoc vulnus, facto Senatusconsulto de ambitu, de iudiciis nulla lex perlata, exagitatus Sena-
tus, alienati Equites Romani, quod erat quidem ob rem iudicandam. sic ille annus duo fir-
mamenta reipub. per me vnum constituta euertit. Nam & Senatus auctoritatem abiecit, & D
ordinum concordiam disiunxit. Instat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiusmodi
fuit, vt anniuersaria sacra iuuentuti non committerentur. Nam M. Luculli vxorē Mēmius
suis sacris vitiauit. Menelaus ęgre id passus diuortium fecit. ꝗꝗ ille pastor Idæus Menelaū
solum contempserit: hic noster Paris tam Menelaū ꝗ Agamēnonē liberū nō putauit. Est au
tem C. Herennius quidam Trib. pl. quem tu fortasse ne nosti quidem, tametsi poteris nosse.
Tribulis enim tuus est, & Sextus pater eius nūmos vobis diuidere solebat. Is ad plebem Pu-
blium Clodium traducit, idemq; refert, Vt vniuersus populus in campo Martio suffragiū
de re Clodii ferat. Hunc ego accepi in Senatu, vt soleo: sed nihil est illo homine lentius. Me-
tellus est Consul egregius, & nos amat: sed imminuit auctoritatem suam, ꝙ habere dicit cau
sam promulgatam. Illud idem de Clodio auet. O dii immortales, quàm ignauus ac sine ani
mo miles! quàm dignus, qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat! E
Agraria autem promulgata est a Flauio Canuleio, eadem fere quæ fuit Plotia. Sed inter-
ea πολιτικὸς ἀνήρ, οὐδ' ὄναρ familiaris noster (sic est enim, volo te hoc scire) Pompeius legu-
lam illam pictam silentio tuetur suam. Crassus verbum nullum contra gratiam. cæteros
iam nosti: qui ita sunt stulti, vt amissa republica piscinas suas fore saluas sperare videan-
tur. Vnus est, qui curet cōstātia magis & integritate, ꝗ (vt mihi videtur) consilio aut inge
nio Cato: qui miseros Publicanos, quos habuit amantissimos sui, tertium iam mensem ve-
xat, neq; iis a Senatu respōsum dari patitur: ita nos cogimur n[illegible]uis de rebus nihil decer-
nere, anteꝗ Publicanis respōsum fit. Quare etiā legationes reiectū iri puto. Nunc vides, q-
bus fluctibus iactemur: etsi ex iis quę scripsimus, tanta es perspicacitate, etiā a me nō scripta

F perspicis. Reuise nos aliqñ: & q̃q̃ sunt hæc fugiēda, quo te voco, tamen fac, vt amorē nostrũ
tanti æstimes, vt eo vel cũ his molestiis peruenire velis. Nã ne absens cēseare, curabo edicen-
dũ & proponendum locis omnibus. sub lustrũ aũt censeri, germani negociatoris est. Quare
cura, vt te q̃primum videamus. Vale. XI. Calend. Feb. Quinto Metello & L. Afranio COSS.

M.T.CICERO T.ATTICO S. 14

On modo si mihi tantum esset ocii, quantum est tibi, verũ etiam, si tã bre-
ueis epistolas velim mittere, quod tu soles facere, te superarē, & in scripto
multo essem crebrior q̃ tu. Sed ad summas atq; incredibileis occupationes
meas accedit, q; nullam a me epistolam ad te sino absq; argumento ac sen-
tentia venire. Et primum tibi (vt æquum est) ciui amanti patriã, quę sunt
in rep. exponam. Deinde quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribe-
G mus etiam de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atq; in rep. nũc quidem maxime
Gallici belli versatur metus. Nam Edui fratres nostri pugnant, Sequani male pugnarũt: &
Heluetii sine dubio sunt in armis, excursionesq; in prouinciam faciunt. Senatus decreuit, vt
Consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent, Legati cũ au-
ctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operam, ne hæ cum Heluetiis
se iungerent. Legati sunt Quintus Metellus Creticus, & L. Flaccus τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Len-
tulus Clodiæ filius. Atq; hoc loco illud non queo præterire, q; cum de Consularibus mea
prima sors exisset, vna voce Senatus frequens retinendum me in vrbe censuit. Hoc idē post
me Pompeio accidit, vt nos duo quasi pignora reip. retineri videremur. Quid eñ ego alio-
rum in me ὑποφωνήματα expectē, cũ hæc domi innascantur! Vrbanæ autem res sic se habēt.
Agraria lex a Flauio Trib. pl. vehementer agitabatur auctore Pompeio, quæ nihil popula-
re habebat, præter auctorem. Ex hac ego lege secunda concionis voluntate omnia illa tolle-
H bam, quæ ad priuatorum incommodum pertinebant. Liberaram agrum eũ, qui Publio Mu-
tio, Lucio Calphurnio Consulibus publicus fuisset. Syllanorum hominum possessiones con-
firmabam. Volaterranos, & Amiterninos, quorum agrum Sylla publicarat, neq; diuiserat,
in sua possessione retinebam. Vnam rationem non reiiciebam, vt ager hac aduentitia pecu-
nia emeretur, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi
agrariæ Senatus aduersabatur, suspicans Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Põ-
peius vero ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. Ego autem magna cum agrarioꝝ
gratia confirmabam omnium priuatorũ possessiones. Is enim est noster exercitus hominũ,
vt tute scis, locupletium. Populo autem, Pompeioq; (nam id quoq; volebam) satisfaciebam
emptione. qua constituta diligenter, & sentinam vrbis exhauriri, & Italiæ solitudinem fre-
I quentari posse arbitrabar. Sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est Con-
sul sane bon⁹, & nos admodum diligit. Ille alter ita nihili est, vt plane quid erit, nesciat. Hęc
sunt in repub. nisi illud etiam ad rempub. putes pertinere, Herennium quendam Trib. pl.
tribulem tuum, sane hominem nequam atq; egētem, sępe iam de Publio Clodio ad plebem
traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur. Hæc sunt (vt opinor) in rep. Ego
autem, vt semel illarum Nonarum Decembrium iunctam inuidiæ ac multorum inimici-
tiis eximiam quandam atq; immortalem gloriam consecutus sum, non destiti eadem animi
magnitudine in repub. versari, & illam institutã ac susceptam dignitatem tueri. Sed post-
ea q̃ primum Clodii absolutione leuitatem infirmitatemq; iudiciorum perspexi, deinde vi-
di nostros Publicanos facile a Senatu disiungi, q̃q̃ a meipso non diuellerentur, tum autem
beatos homines hos piscinarios (dico amicos tuos) non obscure nobis inuidere, putaui mi-
K hi maiores quasdam opes & firmiora præsidia esse quærēda. Itaq; primum eum, qui nimiũ
diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntatem, vt in Senatu non se-
mel, sed sæpe, multisq; verbis suis mihi salutem imperii atq; orbis terrarũ adiudicarit: quod
non tam interfuit mea (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, vt testimonium, aut ita
dubiæ, vt laudationem desiderēt) quàm reipub. quòd erant quidam improbi, qui conten-
tionem fore aliquam mihi cum Pompeio ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. Cum
hoc ego me tanta familiaritate coniūxi, vt vterq; nostrum in sua ratione munitior, & in re-
pub. firmior hac coniunc[illegible]e esse possit. Odia autem illa libidinosæ & delicatæ iuuentutis,
quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt, quadam comitate mea, me vnum vt omnes illi
colant. Nihil iamq; deniq; a me asperum in quenq̃ fit, nec tamen quicq̃ populare ac dissolutũ,

ſed ita temperata tota ratio eſt, vt reipublicę conſtantiam præſtem, priuatis rebus meis A
propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum, adhibeã
quandam cautionem & diligentiam. Atq; ita tamen nouis amicitiis implicati ſumus, vt cre
bro mihi vafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuã, νῆφε καὶ μέμνασο ἀπι
στῖν ἄρθρα φρονῶντα ταῦτα. Ac noſtræ quidem rationis ac vitę, quaſi quandam formam (vt o-
pinor) vides. De tuo autem negocio ſæpe ad me ſcribis, cui mederi nunc non poſſumus. Eſt
enim illud S.C. ſumma pedariorum voluntate, nullius noſtrum auctoritate factũ. Nam, ꝙ
me non eſſe aſcriptum vides, ex ipſo S.C. intelligere potes aliam rem tum relatam: hoc aũt
de populis liberis ſine cauſſa additum: & ita factũ eſt a P. Seruilio filio, qui in poſtremis ſen-
tentiam dixit, ſed immutari hoc tempore non poteſt. Itaq; conuentus, qui initio celebraban-
tur, iandiu fieri deſierunt. Tu ſi tuis blanditiis tamen à Sicyoniis nummulorum aliquid ex-
preſſeris, velim me facias certiorem. Commentarium Conſulatus mei gręce compoſitum B
miſi ad te, in quo ſi quid erit, quod homini Attico minus gręcum eruditumq; videatur, non
dicã qđ tibi (vt opinor) Panormi Lucullus de ſui Collegę hiſtoriis dixerat, ſe, quo facili⁹ illas
probaret, Romani hominis eſſe, idcirco barbara quædam & obſoleta diſperſiſſe: apud me ſi
quid erit eiuſmodi, me imprudente erit & inuito. Latinum ſi perfecero, ad te mittam. Tertiũ
poema expectato, ne quod genus a meipſo laudis meæ prætermittatur. Hic tu caue dicas,
τίς πατέρ᾽ αἰνήσει. ſi eſt enim apud homines quicq̃, quod potius ſit, laudetur, nos vitupere-
mur, quin potius alia laudemus. q̃q̃ non ἐγκωμιαστικὰ ſunt hęc, ſed ἱστορικὰ quę ſcribim⁹.
Quintus frater purgat ſe mihi per literas, & affirmat nil a ſe cuiquam de te ſecus eſſe dictũ.
verũ hęc à nobis coram ſumma cura & diligentia ſunt agenda. Tu modo nos reuiſe aliquan
do. Coſſinius hic, cui dedi literas, valde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui viſus eſt
& talis, qualem eſſe eum tuę mihi literę enunciatant. Vale. Idib. Martiis. C

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 15

CVm è Pompeiano me Romam recepiſſem ad IIII Id. Maii, Cincius noſter
eam mihi abs te epiſtolam reddidit, quam tu Idib. Feb. dederas. Ei nunc e-
piſtolæ literis his reſpondebo. Ac primum tibi perſpectum eſſe iudicium
de te meum, lętor. Deinde te in his rebus, quæ mihi aſperius a nobis atq;
à noſtris & iniucundius actæ videbantur, moderatiſſimum fuiſſe, vehemẽ-
tiſſime gaudeo: idq; neq; amoris mediocris & ingenii ſummi ac ſapientię iu
dico. Qua de re, cum ad me ita ſuauiter, diligenter, officioſe, humaniter ſcripſeris, vt non mo
do hortari te amplius non debeam, ſed ne expectare quidem abs te aũt ab vllo homine tan-
tum facilitatis ac manſuetudinis potuerim, nihil duco eſſe commodius q̃ de his rebus nihil
amplius ſcribere: cum erimus congreſſi, tum ſi quid res feret, coràm inter nos conferemus. D
Quod ad me de rep. ſcribis, diſputas tu quidem & amanter & prudenter, & à meis conſiliis
ratio tua nõ abhorret: nã neq; de ſtatu nobis noſtræ dignitatis eſt recedẽdũ, neq; ſine noſtris
copiis intra alterius pręſidia veniẽdũ: & is, de quo ſcribis, nihil habet amplũ, nihil excelſum,
nihil nõ ſummiſſum atq; populare: veruntñ fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meo
rum temporum non inutilis, ſed mehercule reipublicæ multo etiam vtilior quàm mihi, cũ
improborum impetus in me reprimerem, cum hominis ampliſſima fortuna, auctoritate, gra
tia, fluctuantem ſententiam confirmaſſem, & a ſpe malorum ad mearum rerum laudem cõ-
uertiſſem. Quod ſi cum aliqua leuitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti æſtimaſ-
ſem. Sed tamen a me ita acta ſunt omnia, nõ vt ego illi aſſentiens leuior, ſed vt ille me pro
bans grauior videretur. Reliqua ſic a me aguntur & agentur, vt non committamus, vt ea,
quæ geſſimus, fortuito geſſiſſe videamur. Eos bonos viros, illos quos ſignificas, & eam, E
quam mihi dicis obtigiſſe σπαρτὰν, non modo nunq̃ deſeram, ſed etiam ſi ego ab illa deſerar,
tamen in mea priſtina ſententia permanebo. Illud tamen velim exiſtimes, me hanc viam o-
ptimatũ poſt Catuli mortem nec pręſidio vllo, nec comitatu tenere. Nam, vt ait Rhinthõ,
vt opinor, οἱ μὲν παρ᾽ οὐδὲν ἄσιν, οἷς δ᾽ οὐδὲν μέλει. Mihi vero, vt inuideãt piſcinarii noſtri, aut ſcri
bam ad te aliàs, aut in congreſſum noſtrũ reſeruabo. a curia aũt nulla me res diuellet, vel ꝙ
ita rectum eſt, vel ꝙ rebus meis maxime conſentaneum, vel ꝙ a Senatu quanti fiam, minime
me poenitet. De Sicyoniis (vt ſcripſi ad te antea) non multũ ſpei eſt in Senatu. nemo eſt enĩ
iam, qui quęrat. Quare ſi id expectas, longũ eſt: alia via, ſi qua potes, pugna. cũ eſt actũ, neq;
aĩaduerſum eſt ad quos ptineret, & raptim in eã ſentẽtiã pedarii cõcurrerũt. Inducẽdi S.C.
maturitas nondũ eſt, ꝙ neq; ſunt q̃ q̃rant, & multi partim maleuolẽtia, partim opinione ęqta

F tis delectantur. Metellus tuus est egregius COS. vnum reprehendo, quod ocium è Gallia non magnopere nunciari gaudet, cupit credo triumphare. Hoc vellem mediocrius. cætera egregia: Auli filius vero ita se gerit, vt eius Consulatus non Consulatus sit, sed Magni nostri ὑπώπιον. De meis scriptis misi ad te græce perfectum Consulatum meum. eum librum Lucio Cossinio dedi. Puto te Latinis meis delectari: huic autem Græco Græcum inuidere. Alii si scripserint, mittemus ad te: sed mihi crede, simulatque hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (vt ad rem meam redeam) Lucius Papyrius Pætus, vir bonus amatórque nostri, mihi libros eos, quos Seruius Claudius reliquit, donauit. cum mihi per legẽ Cinciam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi me accepturum, si attulisset. Nunc, si amas me, si te amari a me scis, enitere per amicos, clientes, hospites, libertos denique ac seruos tuos, vt scheda nequa depereat. nam & Græcis his libris, quos suspicor,
G & Latinis, quos scio illum reliquisse, mihi vehementer opus est. Ego autem quotidie magis quod mihi de forensi labore temporis datur, in his studiis conquiesco. per mihi, per inquã gratum feceris si in hoc tam diligens fueris, quàm soles in his rebus, quas me valde velle arbitraris. Ipsiusque Pæti tibi negocia commendo: de quibus tibi ille aget maximas gratias. Et, vt iam inuisas nos, non solum rogo, sed etiam suadeo. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER SECVNDVS.

H M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 16

ALENDIS IVN. eunti mihi Antium, & gladiatores Marci Metelli cupide relinquenti, venit obuiam tuus puer: is mihi literas abs te & Cõmentarium Consulatus mei græce scriptum reddidit: in quo lætatus sum me aliquanto antè de iisdem rebus græce item scriptum librum Lucio Cossinio ad te perferẽdum dedisse. Nam si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres. quanquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi atque incõpta visa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quòd ornamenta
I neglexerant: & vt mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur. Meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atque omneis eius discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit: quem tu Corcyræ, vt mihi aliis literis significas, strictim attigisti: post autem, vt arbitror, a Cossinio accepisti. Quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lente ac fastidiose probauissem, quanquam ad me rescripsit iam Rhodo Posidonius, Se nostrum illud ὑπόμνημα cũ legeret, quod ego ad eum, vt ornatius de iisdem rebus scriberet, miseram, non modo non excitatũ ad scribendũ, sed etiã plane perterritũ. Quid quæris? conturbaui græcam nationem: ita vulgo qui instabant vt darem sibi quod ornarent, iam exhibere mihi molestiam destiterũt. Tu, si tibi placuerit liber, curabis vt & Athenis sit, & in cæteris oppidis Græciæ. videtur enĩ
K posse aliquid nostris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem & quas postulas, & plureis etiam mittam, quoniam quidem ea, quæ nos scribimus adolescentulorum studiis excitati, te etiam delectant. Fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerit ille tuus ciuis Demosthenes, & quòd se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, vt σεμνότερός τε καὶ πολιτικώτερος videretur curare, vt meæ quoque essent orationes, quæ Consulares nominarentur. Quarum vna est in Senatu Calend. Ianuar. Altera ad populum de lege agraria. Tertia de Othone. Quarta pro Rabirio. Quinta de proscriptorum filiis. Sexta, cum prouinciam deposui in concione. Septima, qua Catilinam emisi. Octaua, quam habui ad populum postridie, quàm Catilina profugit. Nona in concione, quo die Allobroges inuocarunt. Decima, in Senatu Non. Decemb. Sunt præterea duæ breues, quasi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. Hoc totum σῶμα curabo vt habeas. Et quoniam te, cum scripta, tum res meæ delectant, iisdem ex libris perspicies, & quæ gesserim & quæ dixerim. at ni poposcisses, ego me tibi non offerebã. Quod quæris qd

sit, quo te accersam ac simul impeditum te negociis esse significas, neque recusas quin non mo- A
do si opus sit, sed etiam si velim, accurras, nihil sane est necesse. veruntamen videbare mi-
hi tempora peregrinationis commodius posse distribuere. nimis abes diu, præsertim cum
sis in propinquis locis: neque nos te fruimur, & tu nobis cares. Ac nunc quidem ocium est:
sed si paulo plus furor Pulchelli progredi posset, valde te ego istinc excitarem. verum præ-
clare Metellus impedit & impediet. Quid quæris? est COS. φιλόπατρις, & (vt semper iu-
dicaui) natura bonus. Ille autem non simulat: sed plane Trib. pl. fieri cupit. Qua de re
cum in Senatu ageretur, fregi hominem, & inconstantiam reprehendi, qui Romę Trib. pl.
peteret, cum in Sicilia Aedilitatem sæpe dictitasset. Sed neque magnopere dixi esse nobis la
borandum, quòd nihilo magis ei liciturum esset plebeio rempub. perdere, quàm similibus
eius me COS. Patritiis esset licitum. Iam cum se ille septimo die venisse à freto, neque sibi
obuiam quenquam prodire potuisse, & noctu se introisse dixisset, in eoque se in concione ia- B
ctasset, nihil ei noui accidisse. Ex Sicilia septimo die Romam, tribus horis Roma Intera-
mnam noctu introisse. Item ante non esse itum obuiam: ne tum quidem, cum iri maxime
debuit. Quid quæris? hominem petulantem, modestum reddo: non solum perpetua graui-
tate orationis, sed etiam hoc genere dictorum. Itaque iam familiariter cum ipso cauillor
etiam ac iocor. Quinetiam cum candidatum deducerem, is quęrit ex me, Num consueuis-
sem Siculis locum gladiatoribus dare: negaui. At ego, inquit, nouos patronos instituam.
sed soror, quę tantum habeat Consularis loci, vnum mihi solum pedem dat. Noli inquam
de vno pede sororis queri, licet etiam alterum tollas. Non Consulare inquies dictum, fateor,
sed ego odi illam male Consularem. ea est enim seditiosa, ea cum viro bellum gerit: neque
solum cum Metello, sed etiam cum Fabio, quòd eos mihi esse amicos moleste fert. Quod de
agraria lege quæris, sane iam videtur refrixisse. Quòd me quodammodo molli brachio de C
Pompeii familiaritate obiurgas, nolim ita existimes, me mei pręsidii caussa cum illo coniun
ctum esse: sed ita res erat instituta, vt si inter nos esset forte aliqua dissensio, maximas in
republica discordias versari esset necesse. quod a me ita pręcautum atque ita prouisum est,
non vt ego de optima illa mea ratione decederem, sed vt ille esset melior, & aliquid de popu
lari leuitate deponeret. Quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo scito glo
riosius quàm de suis prædicate. Sibi enim bene gestæ, mihi conseruatæ reipublicæ dat testi-
monium. hoc facere illum mihi quàm prosit, nescio, reipublicæ certe prodest. Quid si etiã
Cæsarem, cuius nunc venti valde sunt secundi, reddo meliorem? num tantum obsum rei-
publicæ? Quinetiam, si mihi nemo inuideret, si omneis, vt erat æquum, fauerent: tamen non
minus esset probanda medicina, quę sanaret vitiosas parteis reipublicæ, quàm quæ exseca-
ret. Nunc vero cum equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino te signifero ac principe D
collocaram, Senatum deseruerit, nostri autem principes digito se coelum putent attingere.
si muli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant, alii autem negligant: nonne tibi
satis prodesse videor, si perficio vt nolint obesse, qui possunt? Nam Catonem nostrum non
tu amas plus quàm ego: sed tamen ille animo optimo vtens & summa fide, nocet interdum
reipublicæ. Dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce, sen-
tentiam. Quid verius quàm in iudicium venire, qui ob rem iudicandam pecuniam acce-
perit? Censuit hoc Cato, assensit Senatus Equiti. Curiæ bellum, non mihi: nam ego dissen
si. Quid impudentius Publicanis renunciantibus? Fuit tamen retinendi ordinis caussa fa-
cienda iactura. Restitit & peruicit Cato. Itaque nunc Consule in carcere incluso, sæpe
item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu: itémque Consu-
les, qui post me fuerunt, rempublicam defendere solebant. Quid ergo istos, inquies, mer- E
cede conductos habebimus? quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis atque eti-
am seruis seruiamus? Sed vt tu ais ἅλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honestius
quàm suam, Luceii perdidit, accusauit Nasicam inhoneste: ac modeste tamen dixit, vt
Rhodi videretur molis potius, quàm Moloni operam dedisse. mihi quòd dedissem, leuiter
succensuit. nunc tamen petit iterum reipublicę caussa. Luceius quid agat, scribam ad te, cũ
Cæsarẽ videro, qui aderit biduo. Quòd Sicyonii te lædunt, Catoni & eius æmulatori attri
buas Seruilio. Quid ea plaga? nonne ad multos bonos viros pertinet? Sed si ita placuit, laude
mus, deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui.
Tusculanum & Pompeianum me valde delectant, nisi quod me illum ipsum vindicem ęris alie-

F ni, ere non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse ocium. Prognostica mea cũ oratiunculis propediẽ expecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nunciari iussit, te mense Quintili Romę fore: id a tuis literis, quas ad me de accessu tuo miseras, discrepabat. Pætus, vt antea ad te scripsi, omnes libros, quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positũ est. si me amas, cura vt conseruentur, & ad me perferantur. Hoc mihi nil potest esse gratius: & tum Græcos, tum vero Latinos diligenter vt conserues velim: tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octauium dedi literas, cum ipso nil eram locutus. neq; enim ista tua negocia prouincialia esse putabam, neque te in Decurionibus habebam: sed scripsi vt debui diligenter. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 17

G

Vra, amabo te, Ciceronem nostrum: ei nos ϑεῖοι videmur. περὶ Πελληναίων in manibus tenebam, & hercule magnũ aceruũ Dicęarchi mihi ãte pedes obstruxeram. O magnum hominem, & à quo multo plura didiceris, quàm de Procilio. κορινθίων καὶ Ἀθηναίων puto me Romæ habere. mihi Herodes. lege te hoc doceo, mirabilis vir est Ἡρώδης. si homo esset, eum potius legeret, q̃ vnam literam scriberet, qui me epistola petiuit: ad te, vt video, comminus accessit. coniurasse mallem quàm restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem. De Lollio sanus non es, de Vinio laudo. Sed heus tu, ecquid vides Calend. venire? Antonium non venire? Iudices cogi? nam ita ad me mittunt: Nigidium minari in concione se iudicem,
H qui non affuerit, compellaturum. Velim tamen, si quid est de Antonii aduentu quod audies, scribas ad me: & quoniam huc non venis, cœnes apud nos, vtque pridie Calend. Caue aliter facias. Cura vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 18

Rimum, vt opinor, εὐαγγέλια. Valerius absolutus est Hortensio defendente. Id iudicium Attilio condonatum putabatur, & Epicratem suspicor, vt scribis, lasciuum fuisse. etenim mihi eius caligæ, vt fasciæ cretatæ non placebant. Quid sit, sciemus cum veneris. Fenestrarum angustias, quòd reprehendis, scito te Κύρου παιδείαν reprehendere. nam cum ego idem istuc
I dicerem, Cyrus aiebat, viridiorum τὰς διαφάσεις latis luminibus, non tam esse suaueis. etenim ἔσω μὲν ὄψις α. τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ. ἀκτῖνες δὲ δ, ε. Vides enim cætera. nam si κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις videremus, valde laborarent εἴδωλα in angustiis: nunc fit lepide illa ἔκχυσις. Cætera si reprehenderis, non feres tacitum: nisi si quid erit eiusmodi, quod sine sumptu corrigi possit. Venio nunc ad mensem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν nostram ac πολιτείαν, in qua σωκρατικῶς, sed tamen ad extremum, vt illi solebant, τὴν ἀρέσκουσαν. Est res sane magni consilii: nam aut fortiter resistendum est legi agrariæ, in qua est quædam dimicatio, sed plena laudis: aut quiescendum, quod est non dissimile atque ire in Solonium aut Antium, aut etiam ad Iuturnam, quin ad me aiunt Cæsarem sic spectare, vt non dubi-
K tet. Nam fuit apud me Cornelius, hunc dico Balbum Cæsaris familiarem. Is affirmabat illum omnibus in rebus meo & Pompeii consilio vsurum, daturumq; operam, vt cum Pompeio Crassum coniungeret. Hic sunt hæc. coniunctio mihi summa cum Pompeio, si placet etiam cum Cæsare reditus in gratiam, cum inimicis pax, cum multitudine senectutis ociũ. Sed me κατάκλεισις mea illa commouet, quę est in libro tertio,

Interea cursus, quos prima à parte iuuentæ,
Quosque adeo Consul virtute animoq; petisti,
Hos retine atque auge famam laudésque bonorum.

Hæc mihi cum in eo libro, in quo multa sunt scripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa perscripserit, non opinor esse dubitandum, quin semper nobis videatur εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Sed hoc ambulationibus Compitalitiis reseruemus. Tu pridie Compitalia memento. Balneum calefieri iubebo & Pomponiam (nam Terentia rogat) matrẽ adiungemus. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας affer mihi de libris Quinti Fratris. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 19 A

Ecisti mihi pergratum, quod Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidem ego, quod inter nos liceat dicere, millesimam partem vix intelligo. pro eo tibi præsentem pecuniam solui imperaui, ne tu expensum muneribus feres. At quoniam nummorum mentio facta est, amabo te, cura vt cum Cycinio, quoquomodo poteris, transigas. Si in eo quod ostenderat, non stat, mihi maxime placet ea, quæ male empta sunt, reddi: si voluntate Pomponiæ fieri poterit. si ne id quidem, nummi potius reddantur, quàm vllus sit scrupulus. valde hoc velim antequam proficiscare, amanter, vt soles, diligenterque conficias. Clodius ergo, vt ais, ad Tigranem? velim scire conditiones: sed facile patior. accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud, cum & Quintus noster iam, vt speramus, in ocio consederit, & iste sacerdos Bonæ Deæ cuiusmodi futurus sit, sciri possit. Interea quidem cum Musis nos delectabimus animo æquo, immo vero etiam gaudenti ac libenti: neque mihi vnquam veniet in mentem, Crasso inuidere: neque pœnitere, quòd a me ipse non desciuerim. De Geographia dabo operam vt tibi satisfaciam, sed nihil certi polliceor. magnum opus est, sed tamen, vt iubes, curabo vt huius peregrinationis tibi opus exter. Tu quicquid indagaris de rep. & maxime, quos COSS. futuros putes, facito vt sciam. tametsi nimis sum curiosus, statui enim nihil iam de rep. cogitare. Tetentiæ saltum perspeximus. Quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo minus Epeirum ipsam possidere videamur. Nos circiter Calend. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. Tu, si in Formiano non erimus (si nos amas) in Pompeianum venito. id & nobis erit periucundũ & tibi nõ sane deuiũ. De muro imperaui Philotimo, ne impediret quo minus id fieret, quod tibi videretur: vt censeo tamen adhibeas Vectium. His temporibus tam dubia vita optimi cuiusque. magni æstimo vnius æstatis fructum palæstræ palatinæ: sed ita tamen, vt nil minus velim, quàm Pomponiam & puerum versari in timore ruinæ. Vale.

(Margin: B beside "Interea quidem cum Mu-"; C beside "ma-gni æstimo".)

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 20

Vpio equidem & iampridem cupio Alexandream, reliquamque Aegyptum visere, & simul ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo desiderio reuerti. sed hoc tempore & iis mittentibus, Αἰδέομαι τρῶας καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. Quid enim nostri optimates, siqui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum? Quid Cato ille noster, qui mihi vnus est pro centum millibus? Quid vero historiæ de nobis ad annos DC prædicarint? quas quidem ego multo magis vereor, quàm eorum hominum, qui hodie viuunt, rumusculos. Sed opinor excipiamus, & expectemus. si enim deferetur, erit quædam nostra potestas & tum deliberabimus: & iam hercule est in non accipiendo nonnulla gloria. Quare si quid θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. De istis rebus expecto literas tuas, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat: & qui COSS. parentur, vtrum (vt populi sermo) Pompeius & Crassus, an, vt mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpitius: & num quæ leges nouæ, & num quid noui omnino: & quonam Nepos proficiscitur, cuinam Auguratus deferatur, quo quidem vno ego ab istis capi possum videre ciuitatem meam. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere &, toto animo atque omni cura φιλοσοφεῖν: Sic inquam in animo, sic vellem ab initio. Nunc vero, quoniam, quæ putaui esse præclara, expertus sum quam essent inania, cum omnibus Musis rationem habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me rescribe certius, & nunc quis in eius locum paretur, & quid de P. Clodio fiat: & omnia quemadmodũ tu polliceris, ἐπὶ σχολῆς scribe. Et quo die Roma te exiturum putes, velim ad me scribas, vt certiorem te faciã quibus in locis futurus sim: epistolamque statim des de his rebus, de quibus ad te scripsi. valde enim expecto literas tuas. Vale

(Margin: D beside "si enim defere-tur"; E beside "Et quo die Roma te".)

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 21

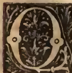

Vod tibi superioribus literis promiseram, fore vt opus extaret huius peregrinationis, nihil iam magnopere confirmo. sic enim sum complexus ocium, vt ab eo diuelli non queã. Itaque aut libris me delecto, quorum habeo Anrii festiuam copiam, aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ. A scribendo prorsus abhoret animus: etenim γεωγραφικὰ quæ constituetam, magnum opus est: ita valde Eratosthenes,

F quem mihi propoſueram, à Serapione & ab Hipparcho reprehenditur. Quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit! & hercule ſunt res difficiles ad explicandum, & ὁμωειδεῖς, nec tam poſſunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm videbantur: & quod caput eſt, mihi quæuis ſatis iuſta cauſſa ceſſandi eſt. Quinetiam dubitem, an hic Antii conſidam, & hoc tempus omne conſumam. vbi quidem ego mallem diu nimirum, quàm Romæ fuiſſe: tu vero ſapientior, Buthroti domum paraſti: ſed, mihi crede, proxima eſt illi municipio hæc Antiatum ciuitas. Eſſe locum tam prope Romam, vbi multi ſint, qui Vatinium nunquam viderint: vbi nemo ſit, præter me, qui quenquam ex Vigintiuiris vnum eſſe ſaluum velit: vbi me interpellet nemo, diligant omnes. Hic, hic nimirum πολιτευτέον. nam iſtic non ſolum non licet, ſed etiam tædet. Itaque ἀνέκδοτα à nobis, quæ tibi vni legamus, Theopompino genere, aut etiam aſperiore multo pangentur: neque aliud iam quicquam πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, & id ipſum
G nullo cum ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi voluptate. Sed vt ad rem, ſcripſi ad Quæſtores Vrbanos de Quinti fratris negocio. vide quid narrent, & quæ ſpes ſit denarii, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro ſtatue, quid faciendum ſit aliud. quinetiam quando te proficiſci iſtinc putes, fac vt ſciam. Vale

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 22

DE Geographia etiam atque etiam deliberauimus. Orationes a me autem duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſcideram: alteram, ne laudarē eum, quem non amabam: ſed id quoq; videbimus. Deniq; aliud aliquid extabit, ne tibi plane ceſſaſſe videamur. De Publio, quę ad me ſcribis, ſane mihi iucunda ſunt: eaq; etiam velim omnibus
H veſtigiis indagata ad me afferas, cum venies: & interea ſcribas, ſi quid intelliges aut ſuſpicabere, & maxime de legatione quid ſit acturus. Equidem antè quàm tuas legi literas, in hominem ire cupiebam: non mehercule vt deferrem cum eo vadimonium, nam mira ſum alacritate ad litigandum: ſed videbatur mihi, ſi quid eſſet in eo populare, quòd plebeius factus eſſet, id amiſſurus. Quid enim ad plebem tranſiſti! vt Tigranem ires ſalutatū! Narra mihi, Reges Armenii Patricios ſalutare non ſolent! Quid quęris! acueram me ad exagitandam hanc eius legationem. quam ſi ille contemnit, & ſi (vt ſcribis) bilem id commouet, & latoribus & auſpicibus legis Curiatę ſpectaculum egregium. Hercule, verum vt loquamur, ſubcontumelioſe tractatur noſter Publius, qui cum in domo Cæſaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidē eſſe potuerit. Deinde alia legatio dicta erat, alia data
I eſt: illa optima ad exigendas pecunias, Druſo, vt opinor, Piſaurenſis nebuloni Vatinio reſeruatur. Hæc ieiuna ac bella relegatio datur ei, cuius Tribunatus ad iſtorum tempora reſeruatur. Incende hominem, amabo te, quoad potes. Vna ſpes eſt ſalutis iſtorum, inter iſtos diſſenſio, cuius ego quędam initia ſenſi ex Curione. Iam vero Arrius Conſulatum ſibi ereptum fremit. Megabrotus, & hæc ſanguinaria iuuentus inimiciſſima eſt: accedat vero, accedat etiam iſta rixa Auguratus. Spero me pręclaras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſæpe miſſurum. Sed illud quid ſit ſcire cupio, quod iacis obſcure iam etiam ex ipſis Quinqueuiris loqui quoſdam. Quidnam id eſt! ſi eſt aliquid, plus eſt boni, quàm putaram. Atq; hęc ſic velim exiſtimes, non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quęrere, quòd geſtiat animus aliquid agere in rep. iampridem gubernare me tædebat, etiam cum licebat: nunc vero cum cogar exire de naui non abiectis
K ſed ereptis gubernaculis, cupio iſtorum naufragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amic⁹ Sophocles, ἀκούειν εὐνουκλον εὑδ᾽ούσῃ φρενί. De muro quid opus ſit videbis. Caſtritianum mendum nos corrigemus: & tamen ad me Quintus Decelini mendum ſcripſerat, non ad ſororem tuam. Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, vt Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas, quod de fratre ſuo ſororis tuæ filio reſpondiſti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 23

EPiſtolam cum à te auide expectarem ad veſperum, vt ſoleo, ecce tibi nunci⁹, pueros veniſſe Roma. Voco, quęro, ecquid literarum! negant. Quid ais inquā, nihil ne à Pomponio! perterriti voce & vultu, cōfeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed excidiſſe in via. Quid quęris! permoleſte tuli. Nulla enī abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re vtili & ſuaui venerat. Nunc, ſi quid in ea epiſtola, quam ante diem XVI Calend. Maii dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe

quamprimum, ne ignoremus: sin nihil præter locationem, redde id ipsum. Et scito Curionē adolescentem venisse ad me salutatū: valde eius sermo de Publio cū tuis literis congruebat. Ipse vero mirandum in modum, Reges odisse superbos. Pereque narrabat incensam esse iuuentutem, neque hæc ferre posse. Bene habemus nos: si in iis spes est, opinor, aliud agam⁹. Ego me do historię: quanquam licet me Saufeium putes esse: nihil me est inertius. Sed cognosce itinera nostra, vt statuas vbi nos visurus sis. In Formianum volumus venire Parilibus: inde (quoniam putas pretermittendum a nobis esse hoc tempore cratera illum delegatum) Calend. Maiis de Formiano proficiscemur, vt Antii simus ad V Non: Maii. Ludi enī Antii futuri sunt pridie Non. Maii, eos Tullia spectare vult: inde cogito in Tusculanum, deinde Arpinum: Romam ad Calend. Iun. Te, aut in Formiano, aut Antii, aut in Tusculano, cura vt videamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale. B

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 24

Subito cum mihi dixisset Cæcilius Quæstor puerum se Romam mittere, hęc scripsi raptim, vt tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos de quibus scribis, tum illum, quem addis, & ais longum esse, quę ad ea responderis, perscribe: Illum vero qui nondum habitus est, quem illa βοῶπις, cum ex Solonio redierit, ad te est relatura. Sic velim putes, nihil hoc posse mihi esse iucundius. Si vero quę de me pacta sunt, ea non seruantur, in cœlo sum: vt sciat hic noster Hierosolymarius traductor ad plebem, quàm bonam meis potissimis orationib⁹ gratiam retulerit, quarum expecto diuinam παλινῳδίαν. Etenim quantum coniectura auguramur, erit nebulo iste cum istis Dynastis in gratia: non modo de Cynico Consulari, sed ne de istis quidem piscinarum Tritonibus poterit se iactare. non C enim poterimus vlla esse in inuidia spoliati opibus, & illa Senatoria potentia. Sin autem ab iis dissentiet, erit absurdum in nos inuehi. veruntamen inuehatur: festiue, mihi crede, & minore sonitu quàm putaram, orbis hic in republica est conuersus: citius omnino quàm potuit. id culpa Catonis. Sed rursus improbitate istorum, qui auspicia, qui Aeliam legem, qui Iuniam & Liciniam, qui Cęliam & Didiam neglexerunt, qui omnia remedia reipublicæ effuderunt, qui regna, qui prędia Tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. Video iam quo inuidia transeat, & vbi sit habitura: nihil me existimatis, neque vsu, neque à Theophrasto didicisse, nisi breui tempore desiderati nostra illa tempora videris. Etenim si fuit inuidiosa Senatus potentia, cum ea non ad populum, sed ad treis homines immoderatos redacta sit, quid iam censes fore? Proinde isti licet faciant quos volent COSS. Trib. pl. D denique etiam Vatinii strumam sacerdotii διβάφῳ vestiant: videbis breui tempore magnos, non modo eos qui nihil titubarunt, sed etiam illum ipsum, qui peccauit, Catonem. nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus. Si ille cogitat tantum duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis huius, ἐπαγγέλλομαι ἀνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτις πρότερος χαλεπήνῃ, Patria propitia sit, habet a nobis etiam si non plus quàm debitum est, plus certe quàm postulatum est. Malo vehi male alio gubernante, quàm tam ingratis vectoribus bene gubernare. Sed hæc coràm commodius: nunc audi quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad V Non. Maias. Antio volo Non. Maiis proficisci in Tusculanū: sed cū è Formiano rediero, ibi esse volo vsque ad pridie Calend. Maias. faciam te statim certiorem. Terentia tibi salutem, καὶ Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον τὸν Ἀθηναῖον. Vale. E

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 27

Volo ames constantiam meam: ludos Antii spectare non licet. Est enim ὑπερσόλοικον, qui velim vitare omnium deliciarum suspitionem, repente ἀναφαίνεσθαι non solum delicate, sed etiam inepte peregrinantem. Quare vsque ad Non. Maias te in Formiano expectabo. Nunc fac vt sciam, quo die te visuri simus. Ab Appii Foro hora quarta dederam, aliam paulo antè à Tribus Tabernis. Vale.

F M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 26

Arro tibi plane, relegatus mihi videor, posteaquam in Formiano sum: dies enim nullus erat, Antii cum essem, quo die non melius scirem Romę quid ageretur, quàm ii, qui erant Romę. Etenim literę tuę non solum quid Romę, sed etiam quid in republica: neq; solum quid fieret, verũ etiam quid futurũ esset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex prętereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare q̃q̃ iam reipsum expecto: tamen isti puero, quem ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura vt sciam. Nos in Formiano esse volumus vsq; ad pridie Non. Maias: eo si ante eam diẽ non veneris, Romæ te fortasse videbo. Nam Arpinũ quid ego te inuitem? τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος· οὔ τι ἔγωγε
G ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. Hæc igitur, cura vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 27

Egent illi Publium Trib. pl. factum esse: hoc vero regnum esse, ferri nullo pacto potest. emittat ad me Publius, qui obsignent, iurabo Cn. nostrũ Collegã Balbi, Antii mihi narrasse in auspicio fuisse. O suaues epistolas tuas vno tempore mihi datas duas, quib⁹ εὐαγγέλια quę reddã nescio, deberi quidẽ plane fateor. Sed vide συγκύρημα. emerseram commode ex Antio in Appiã ad Tres Tabernas, ipsis Cerealibus, cum in me incurrit Roma veniens Curio meus, ibidem ilico puer abs te cum epistolis. Ille ex me, nihil ne audissem noui? ego negare: Publius, inquit, Trib. pl. petit. Quid ais? & inimicissimus quidem Cæsaris, & vt omnia, inquit, ista rescindat. Quid
H Cęsar inquam? Negat se quicquam de illius adoptione tulisse. deinde suum, Memmii, Metelli, Nepotis exprompsit odium. Complexus iuuenem, dimisi properans ad epistolas. Vbi sunt qui aiunt, ζώσης φωνῆς μᾶλλον ἐπιγνῶναι; quanto magis vidi ex tuis literis, quàm ex illius sermone, quid ageretur de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publii, de lituis βοώπιδος, de signifero Athenione, de literis missis ad Cn. de Theophanis Memmiiq; sermone. Quantam porro mihi expectationem dedisti conuiuiis tuis ἀσυνάγωγος; sum in curiositate ὀξύπεινος, sed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον non scribere, pręsentem audire malo. Quòd me, vt scribam aliquid, hortaris, crescit mihi quidem materies, vt dicis, sed tota res etiam nunc fluctuat κατ' ὀπώραν τραχεῖα: quę si discesserit, magis erunt iudicata quæ scribam: quæ si statim à me ferre non potueris, primus habebis, tamen id aliquandiu solus. Dicæarchum recte amas, luculentus homo est, & ciuis haud paulo melior, quàm isti nostri ἀδικαίαρχοι. Lite-
I ras scripsi hora decima Cerealibus statim vt tuas legeram, sed eas eram daturus, vt putaram, postridie ei qui mihi primus obuenisset. Terentia affecta est tuis literis, & impertit tibi multum salutis. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 28

Acinus indignum, epistolam tibi à Tribus Tabernis rescriptam ad tuas suauissimas epistolas, neminem reddidisse. At scito eum fasciculum, quo illam conieceram, domum ipso die latum esse, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatum esse. Itaque tibi tuam epistolam iussi referri, ex qua intelligeres quàm mihi tum illę gratę fuissent. Romæ quòd scribis sileri, ita putabam: at hercule in agris non siletur, nec iam ipsi agri regnum nostrum
K ferre possunt. Si vero in hanc τηλέπυλον veneris Λαιστρυγονίην, Formias dico, qui fremitus hominum! quàm irati animi! quanto in odio noster amicus Magnus! cuius cognomen vnà cũ Crassi diuitis cognomine cõsenescit. Credas mihi velim, neminẽ adhuc offendi, qui hęc tã lente, quàm ego fero, ferat. Quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν. iuratus tibi possum dicere, nihil esse tanti. Tu si literas ad Sicyonios habes, aduola in Formianum, vnde nos pridie Non. Maii recedere cogitamus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 29

Vantam tu mihi moues expectationẽ de sermone Bibuli? quã tã de colloquio βοώπιδος? quantã etiã de illo delicato conuiuio? Proinde ita fac venias ad sitientes aures: q̃q̃ nihil est iam qd̓ magis timendum nobis putem, q̃ ne ille noster Sampsiceramnus, qui cum se omniũ sermonibus sentiet vapulare, & cum has actiones ἀναξιοπίστους videbit, ruere incipiat. Ego autem vsqueeo sum ener

tatus, vt hoc ocio, quo nunc tabescimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, quàm optima spe dimicare. De A
pangendo, quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. Basilicam habeo non villam frequē
tia Formianorum. at quam comparem basilicæ, nisi tribum Aemiliam? sed omitto vulgus,
post horam quartam cæteri molesti non sunt. C. Arrius proximus est vicinus, immo ille qui-
dem iam contubernalis: qui etiam se idcirco Romam ire negat, vt hic mecum totos dies phi
losophetur. Ecce ex altera parte Sebosus ille Caruli familiaris. quo me vertam? statim me
hercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodissime expectari viderem, duntaxat ad
pridie Non. Maias. Vide quibus hominibus aures sint deditæ meæ: occasionem mirificam,
si quis nunc, dum ii apud me sunt, emere de me fundum Formianū velit: & tamen illud pro-
pere. Magnum quid aggrediemur, & multæ cogitationis atque ocii. sed tamen satisfiet à no
bis, neque parcetur labori. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 16 B

VT scribis, ita video non minus incerta in republica, quàm in epistola tua:
sed tamen ista ipsa me varietas sermonum opinionumq́ delectat. Romæ
enim videor esse, cum tuas literas lego: & vt fit, in tantis rebus, modo
hoc, modo illud audire. Illud tamen explicare non possum, quidnam inue-
niri possit, nullo recusante ad facultatem agrariam. Bibuli autem ista ma-
gnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, nisi ipsius iudicium
sine vlla correctione reipublicæ? nimirum in Publio spes est, fiat, fiat Trib. pl. si nihil aliud,
vt eo citius tu ex Epeiro reuertare. nam vt illo tu careas, non video posse fieri, præsertim
si mecum aliquid volet disputare. Sed id quidem omnino non dubium est, quin si quid erit
eiusmodi, sis aduolaturus. Verum vt hoc non sit, tamen seruet rempublicam. præclarum
spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare liceat. Cum hæc maxime scriberē: C
ecce tibi Sebosus (nondum plane ingemueram) Salue, inquit Arrius. hoc est Roma decede-
re, quos homines effugi, cum in hos incidi? Ego vero in montes patrios, & ad incunabula
nostra pergam. Denique si solus non potuero, cum rusticis potius, quàm cum iis perurba-
nis: ita tamen, vt quoniam tu nihil certi scribis, in Formiano te præstoler vsq; ad III Non.
Maias. Terentiæ pergrata est assiduitas tua & diligentia in controuersia Muluiana: nescit
omnino te communem caussam defendere eorum, qui agros publicos possideant: sed tamen
tu aliquid publicanis pendis, hæc etiam idem recusat, Ea tibi igitur, & κικέρων ὁ ἀριστοκρατικώ-
τατος παῖς salutem dicunt. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 17

COenato mihi, & iam dormitāti pridie Calend. Maias, epistola est illa reddi
ta, in qua de agro Campano scribis. Quid quęris? primum ita me pupugit, D
vt somnum mihi ademerat: sed id cogitatione magis, quàm molestia. Cogi-
tanti autem hęc fere succurrebant: proximum ex eo quod superioribus li-
teris scripseras, ex familiaritate illius audisse prolatum iri aliquid, quod ne
mo improbaret, maius aliquid timueram: hoc eiusmodi mihi non videba-
tur. Deinde vt me ego cōsoler, omnis expectatio largitionis agrarię in agrū Campanū videt
esse deriuata: qui ager vt dena M iugera sint, nō amplius hominum quinque millia potest su
stinere: reliqua omnis multitudo ab illis alienetur, necesse est. Præterea, si vlla res est, quæ bo
norum animos, quos iam video esse commotos, vehementius possit incendere, hæc certe est,
& eo magis, quòd portoriis Italiæ sublatis, agro Campano diuiso, quod vectigal superest do
mesticum præter vicesimam? quæ mihi videtur vna conciuncula, clamore pedisequorum no
strorum esse peritura. Cnæus quidem noster iam plane quid cogitet nescio. φυσᾷ γὰρ οὐ μι- E
κροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ. qui quidem etiam istuc adduci potue-
rit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, Si leges Cæsaris probaret, actiones ipsum præstare debere:
agrariam legem sibi placuisse poterit, intercedat nec ne, nihil ad se pertinere. De Rege
Alexandrino placuisse sibi aliquando confici: Bibulus de coelo tum seruasset, nec ne, sibi quæ
rendum non fuisse. De Publicanis voluisse illi ordini commodare: quicquid futurum fuerit, si
Bibulus tum in forum descendisset, se diuinare non potuisse. Nunc vero Sampsicerame quid
dices? vectigal te nobis in monte Antilibano constituisse, agri Campani abstulisse? Quid hoc?
quemadmodum obtinebis? Oppressos vos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris. Non mehercule
me tu quidem tam isto exercitu, q̄ ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni.

F qui mihi non modo præmiorũ,sed ne sermonũ quidem vnq̃ fructũ vllũ aut gratiã retulerũt. Q; si in eam me partẽ incitarẽ,profecto iam aliquã reperirẽ resistendi viã. Nũc prorsus hoc statui,vt,quoniam tanta controuersia est Dicæarcho familiari tuo,cum Theophrasto amico meo,vt ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat,hic aũt τὸν θεωρητικόν,vtriq; à me mos gestus esse videatur. Puto enĩ me Dicæarcho affatim satisfecisse. Respicio nunc ad hanc familiã,quę mihi non modo vt requiescã permittit,sed reprehẽdit,quia non semper quieuerim. Quare incumbamus ô noster Tite ad illa præclara studia,& eo vnde discedere nõ oportuit,aliquando reuertamur. Quod de Quinti fratris epistola scribis, ad me quoq; fuit πρόσθε λέων,ὄπιθεν δὲ δράκων,μέσση δὲ χίμαιρα. Quid dicam nescio. Nam ita deplorat primis versibus mansionem suam,vt quẽuis mouere possit: ita rursus remittit,vt me roget, vt annales suos emendem,& edã. Illud tamen quod scribit,animaduertas velim de portorio circũuectionis:
G ait se de COSS. sententia rem ad Senatũ reiecisse: nondũ videlicet meas literas legerat,quib⁹ ad eum re consulta & explorata perscripserã non deberi. Velim siqui Græci iam Romam ex Asia de ea causa venerunt,videas,&(si tibi videbitur)iis demonstres, quid ego de ea re sentiam. Si possum discedere,ne causa optima in Senatu pereat, ego satisfaciã Publicanis: εἰ δὲ μὴ,(vere tecum loquar)in hac re malo vniuersę Asię,& negociatoribus. nam eorum quoq; vehementer interest. Hoc ego sentio valde nobis opus esse. Sed tu id videbis. Quęstores aũt quæso,num etiam de cistophoro dubitant? Nam si aliud nihil erit, cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam. Quod extremum est, te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus, quoniam maritimum hoc contempsisti. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 32

Prorsus,vt scribis,ita sentio: turbatur Sampsiceramnus: nihil est quod non timẽdum sit ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. Quid enim ista repẽtina affinitatis
H coniunctio? quid ager Campanus? quid effusio pecunię significant? quę si essent extrema,tamen esset nimiũ mali: sed ea natura rei est,vt hæc extrema esse non possint. Quid enim eos hęc ipsa per se delectare possint? nunq̃ huc venissent,nisi ad alias res pestiferas aditus sibi compararent. Verum,vt scribis,hęc in Arpinati ad VI circiter Id Maias,non defleamus,ne opera & oleum Philologię nostrę perierit, sed conferamus tranquillo animo. Dii immortaleis,neq; tam me εὐελπιστία consolatur,vt antea,q̃ ἀδιαφορία, qua nulla in re tam vtor,q̃ in hac ciuili & publica. Quinetiam,quod est subinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον(bellum est enim sua vitia nosse)is afficitur quadam delectatione. Solebat enĩ me pungere,ne Sampsiceramni merita in patriam ad annos sexcentos maiora viderentur,q̃ nostra. Hac quidem cura certe iam vacuus est: summe etenim ille, sicut Phocis Curiana,sta
I re videbatur. Sed hæc coràm. Tu tamen videris mihi Romę fore ad nostrum aduentum: quod sane facile patiar,si tuo commodo fieri possit: sin vt scribis ita venies,velim ex Theophane respicere,quonã in me animo sit Arabarches, quæ res scilicet solet κατὰ τὸν κωδμονικόν, & ad me ab eo quasi ὑποθήκας afferre, quemadmodum me geram: aliquid ex eius sermone poterimus περὶ τῶν ὅλων suspicari. Vale:

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 33

Accepi aliquot epistolas tuas, ex quibus intellexi,q̃ suspenso animo & solicito scire aueres, quid esset noui. tenemur vndiq;,neq; iam quo minus seruiamus, recusamus: sed mortem & eiectionem, quasi maiora timemus, quæ multo sunt minora. Atq; hic status, qui vna voce omnium gemitur,neque verbo cuiusquam subleuatur,σκότος est: vt suspicor, illis qui timent vllam cuiusq̃ largitionem relinquere. Vnus loquitur,& palàm aduersatur adolescens Curio. Huic plausus maximi,consalutatio forensis perhonorifica,signa pręterea bene
K uolentię permulta a bonis impertiuntur. Fusium clamoribus & cõuiciis & sibilis consectant. His ex rebus non spes,sed dolor est maior: cum videas voluntatem ciuitatis solutã, virtutẽ alligatam. Ac ne forte quętas κατὰ λεπτὸν de singulis rebus,vniuersa res eo est deducta,spes vt nulla sit,aliquando non modo priuatos,verumetiam magistratus liberos fore. Attamen in oppressione,sermo in circulis duntaxat,& in conuiuiis est liberior,q̃ fuit: vincere incipit timorem dolor,sed ita,vt omnia sint plenissima desperationis. Habet etiã Cãpana lex execrationẽ in concione candidatorum,si mentionem fecerint,quo aliter ager possideatur: ad quæ vt ex legibus Iuliis non dubitant iurare cæteri. Laterensis existimatur recte fecisse, quòd

Trib.pl. petere destitit,ne iuraret. Sed de repub.non libet plura scribere:displiceo mihi,nec A
sine summo scribo dolore. Me tueor,vt oppressis omnibus, non demisse: vt tantis rebus ge-
stis,parum fortiter. A C. Cæsare valde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi vt sim
Legatus, atque libera legatio voti caussa datur. Sed hæc & præsidii apud furorem Pulchelli
non habet satis, & a fratris aduentu me ablegat: illa & munitior est, & non impedit, quo
minus adsim cum velim. & hanc ego teneo, sed vsurum me non puto:neq; tamen scit quisq;.
Non libet fugere,aueo pugnare, magna sunt hominum studia. Sed nihil affirmo, tu hæc si-
lebis. De Statio manumisso, & nonnullis aliis rebus angor equidem : sed iam prorsus occal-
lui. Tu vellem ego & cuperem, adesses: nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te
para, vt si inclamaro, aduoles. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 34

Vlta me solicitant, & ex reip. tanto motu,& ex his periculis quæ mihi ipsi B
intendunt, & sexcenta sunt. sed mihi nil est molestius, quàm Statium ma-
numissum: nec meum imperium,omitto imperium,non simultatem meam
reuereri saltem. Nec quid faciam,scio: neque tantum est in re,quantus est
sermo. Ego autem ne irasci possum quidem iis, quos valde amo: tantum do
leo, ac mirifice quidẽ.Cętera in magnis rebus,minæ Clodii contentionesq;,
quę mihi proponunt,modice me tangunt.etenim vel subire eas videor mihi summa cum di-
gnitate,vel declinare nulla cum molestia posse.Dices fortasse,Dignitatis ἅλις tanquam δρυός.
saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades! nihil te profecto præteriret.Ego for
tasse τυφλώττω, & nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. Scito nil vnquam fuisse tam infame, tam
turpe, tam denique omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum,quàm hunc statum,
qui nunc est: magis mehercule quàm vellem, non modo quàm putaram. Populares isti iam C
etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cœlo est,nec quare scio: sed ita lau-
datur,quasi vnus homo nobis cunctando restituit rem. Pompeius nostri amore, quod mihi
summo dolori est,ipse se afflixit:neminem tenet: volũtate an metu necesse sit iis vti,vereor.
Ego autem neq; pugno cũ illa causa propter illam amicitiam, neque approbo,ne omnia im-
probem,quę antea gessi. vtor via populi.sensus maxime in theatro & spectaculis perspect9
est. Nam gladiatorii, qua domin9,qua aduocati,sibilis conscissi.Ludis Apollinaribus,Diphi
lus Tragœdus in nostrum Pompeiũ petulanter inuectus est. Nostra miseria tu es magnus,
millies coactus est dicere.Eandem virtutem istam,veniet tempus,cũ grauiter gemes,totius
theatri clamore dixit,itemq; cętera.Nam & eiusmodi sunt ii versus,vti ab inimico Pompeii
in tempus scripti esse videantur.Si neq; leges,neq; mores cogunt, & cætera magno cum fre-
mitu & clamore sunt dicta. Cæsar cum venisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. D
Huic ita plausum est,vt salua rep.Pompeio plaudi solebat. Tulit Cęsar grauiter, literę Ca-
puam ad Pompeium volare dicebantur: Inimici erant equitibus,qui Curioni stantes plause
rant,hostes omnibus.Rosciæ legi etiam frumentarię minitabãtur:sane res erat perturbata.
Equidem malueram,quod erat susceptum ab illis, silentio transire:sed vereor ne non liceat.
non ferunt homines quod videtur tamen esse ferendum. Sed est iam vna vox omnium ma
gis odio firmata,quàm prę sidio. Noster autem Publius mihi minitatur,inimicus est,impen
det negocium,ad quod scilicet tu aduolabis. videor mihi nostrum illum Consularem exerci
tum bonorum omniũ, etiã satis bonorũ habere firmissimũ.Pompeius significat studiũ erga
me non mediocre, idem affirmat verbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille
fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo,sum in eius locum inuitatus. id erat vocari in locũ
mortui. Nil me turpius apud homines fuisset, neque vero ad istam ipsam ἀσφάλειαν quicquã E
alienius.Sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidi-
am,alienam sumpsissem.Cęsar me sibi vellet esse Legatum:honestior hęc declinatio periculi,
sed ego hoc non repudio.Quid ergo est!pugnare malo,nil tamen certi.Iterum dico,vtinam
adesses:sed tamen si erit necesse,arcessemus.Quid aliud! quid! hoc opinor, certi sumus pe-
risse omnia. Quid enim ἀκκιζόμεθα tam diu! Sed hæc scripsi properans, & mehercule timi-
de. Posthac autem ad te,si per fidelem habebo cui dem, scribam,omnia plane : aut si obscure
scribam, tu tamen intelliges. In his epistolis me Lælium, te Furium faciam : cętera erunt ἐν
αἰνίγμασι. Hic Cæcilium colimus & obseruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te missa.
Ardet dolore & ira noster Pompeius. Vale.

F M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 35

Nicato, vt te velle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex literis tuis
ſtudioſe ſcriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium quibus rebus poſſum
tueor diligenter. Varro ſatiſfacit nobis. Pompeius amat nos charosq́ habet.
Credis inquies? credo, prorſus mihi perſuadet. ſed quia, vt video, pragmatici
homines omnibus hiſtoricis pręceptis, verſibus denique cauere iubent, & ve-
tant credere: alterum facio, vt caueam: alterum, vt non credam, facere non
poſſum. Clodius mihi adhuc denunciat periculum. Pompeius affirmat, non eſſe periculum
adiurat. addit etiam ſe prius occiſum iri ab eo, quàm me violatum iri. Tractatur res ſimul,
& ſi quid erit certi, ſcribam ad te: ſi erit pugnandum, arceſſam ad ſocietatem laboris: ſi quies
dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De rep. breuiter ad te ſcribam. iam enim char-
G ta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. Itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλλη-
γορίαις obſcurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur, vt cum omnes ea
quæ ſunt acta, improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla ſit, aperteq́ loquantur,
& iam clare gemant, tamen medicina nulla affertur: neque enim reſiſti ſine internecione
poſſe arbitramur: nec videmus qui finis cedendi præter exitium futurus ſit. Bibulus homi-
num admiratione & beneuolentia in cœlo eſt: edicta eius & conciones deſcribunt & legunt:
nouo quodam genere in ſummam gloriam venit: populare nunc tam nil eſt, quàm odium
popularium. Hæc quo eruptura ſint, timeo: ſed ſi diſpicere quid cœpero, ſcribam ad te a-
pertius: tu ſi me amas tantum, quantum profecto amas, expeditus facito vt ſis: ſi inclama-
ro, vt accurras: ſed do operam & dabo, ne ſit neceſſe. Quòd ſcripſeram te Furium ſcriptu-
rum, nil neceſſe eſt tuum nomen mutare: me faciam Lælium, & te Atticum: neque vtar
meo chirographo neque ſigno, ſi modo erunt eiuſmodi literę, quas in alienum incidere no-
H lim. Diodorus mortuus eſt, reliquit nobis HS fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Ar-
chilochio edicto in ante diem XV Calend. Nouemb. diſtulit. A Vibio libros accepi. Poeta
ineptus, nec tamen ſcit nihil, ſed eſt non inutilis. deſcribo & remito. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 36

E republica quid ego tibi ſubtiliter ſcribam? tota periit: atque hoc eſt mi-
ſerior, quàm reliquiſti, quòd tum videbatur eiuſmodi dominatio ciuitatem
oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini, bonis autem ita moleſta, vt
tamen ſine pernicie: nunc repente tanto in odio eſt omnibus, vt quor-
ſum eruptura ſit, horreamus. Nam iracundiam atque intemperantiam il-
lorum ſumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt: ſed ita lenibus
I vti videbantur venenis, vt poſſe videremur ſine dolore interire. Nunc vero ſibilis vulgi, ſer
monibus honeſtorum, fremitu Italiæ vereor ne exarſerit. Equidem ſperabam, vt ſæpe etiã
tecum loqui ſolebam, ſic orbem reipublicæ eſſe conuerſum, vt vix ſonitum audire, vix im-
preſſam orbitam videre poſſemus: & fuiſſet ita, ſi homines tranſitum tempeſtatis expectare
potuiſſent: ſed cum diu occulte ſuſpiraſſent, poſtea iam gemere, ad extremum vero loqui o-
mnes, & clamare cœperunt. Itaque ille noſter amicus inſolens infamię, ſemper in laude ver
ſatus, circunfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quo ſe conferat, neſcit. Pro-
greſſum pręcipitem, inconſtantem reditum videt, bonos inimicos habet, improbos ipſos nõ
amicos. At vide mollitiem animi: non renui lachrymas, cum illum ante VIII Calend. Sextil.
vidi de edictis Bibuli concionantem, qui ante ſolitus eſſet iactare ſe magnificentiſſime illo
in loco, ſummo cum amore populi, cunctis fauentibus, vt ille tum humilis, vt demiſſus e-
K rat, vt ipſe etiam ſibi, non iis ſolum qui aderant, diſplicebat. O ſpectaculum vni Craſſo iu-
cundum, cęteris non item: nam quia deciderat ex aſtris, lapſus potius quàm progreſſus vi-
debatur. Et vt Apelles ſi Venerem, aut ſi Protogenes Hialyſum illum ſuum cœno oblitũ
videret, magnum credo acciperet dolorem: ſic ego hunc omnibus a me pictum & politum ar
tis coloribus, ſubito deformatum, non ſine magno dolore vidi. quanquam nemo putabat
propter Clodianum negocium, me illi amicum eſſe debere: tamen tantus fuit amor, vt exhau
riri nulla poſſet iniuria. Itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt iucunda,
vt eum locũ, vbi proponuntur, præ multitudine eorum qui legũt, tranſire nequeamus: ipſi
ita acerba, vt tabeſcat dolore: mihi mehercule moleſta, & quòd eum, quem ſemper dilexi-
mus, excruciant: & timeo, tam vehemens vir, támque acer in foro, & tam inſuetus contu-

meliae, ne omni animi impetu, dolori, & iracundiae pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, ne- A
scio: vt nunc sese habet, admirabili gloria est: qui cum comitia in mensem Octob. distulisset,
quod solet ea res populi voluntatem offendere, putarat Caesar oratione sua posse impelli conti
cionem, vt iret in Bibulum: multa cum seditiosissime diceret, vocem exprimere non potuit.
Quid quaeris? sentiunt se nullam vllius partis voluntatem tenere, eo magis vis nobis est ti-
menda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat eum nil esse facturum contra me:
mihi periculosum est credere. ad resistendum me paro, studia spero me summa habiturum
omnium ordinum. Te cum ego desidero, tum vero res ad tempus illud vocat: plurimum con
silii, animi, praesidii denique mihi, si te ad tempus videro, accesserit. Varro satis mihi facit. Pom-
peius loquitur diuinitus, spero nos aut certe cum summa gloria, aut etiam sine molestia es-
se discessuros. Tu quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, vt sciam,
cura. Vale. B

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 37

Vam vellem Romae mansisses, quod egisses profecto, si haec fore putassemus: nam Pulchellum nostrum facillime teneremus: aut certe quid esset factu-rus, scire possemus. nunc se res sic habet, volitat, furit, nil habet certi, multis denunciat: quod sors obtulerit, id acturus videtur. Cum videt quo sit in odio status hic rerum, in eos qui haec egerunt, impetum facturus videtur: cum autem rursus opes, & vim exercitus recordatur, conuertit se in nos. Nobis autem ipsis, tum vim, tum iudicium minitatur. Cum hoc Pompeius egit, vt & ad me ipse te ferebat (alium enim habeo neminem testem) vehementer egit, cum diceret in summa se per-fidiae & sceleris infamia fore, si mihi periculum procrearetur ab eo, quem ipse armasset, quem Plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse, & ipsum, & Appium de me: hanc si ille non C
seruaret, ita laturum, vt omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. Haec in eam sententiam cum multa dixisset, aiebat illum primum sane diu multa contra, ad extre-mum autem manus dedisse, & affirmasse nil se contra eius voluntatem esse facturum. sed post-ea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui: quod si non faceret, tamen ei nihil crede-remus, atque omnia, sicut facimus, pararemus. Nunc ita nos gerimus, vt in dies singulos, & stu dia in nos hominum, & opes nostrae augeantur. Rempub. nulla ex parte attingimus, in cau sis atque in illa opera nostra forensi summa industria versamur: quod egregie non modo iis qui vtuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus: domus celebratur, occurritur, renouatur memoria Consulatus, studia significantur: in eam spem adducimur, vt nobis ea contentio, quae impendet, interdum non fugienda videatur. Nunc mihi & consiliis opus est tuis, & amore & fide: quare aduola, expedita mihi erunt omnia, si te habebo. Multa per Var- D
ronem nostrum agi possunt, quae te etiam vrgente erunt firmiora: multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quae tibi occulta esse non poterunt: multa etiam, sed absurdum est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. Vnum illud tibi persuadeas velim, omnia mihi fo-re explicata, si te videro: sed tantum est in eo, si antequam ille ineat magistratum. Puto Pompeium Crasso vrgente, si tu aderis, qui per ἐξ αὐτῆς ex illo ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. Precibus nostris & cohortatio-ne non indiges: quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De repub. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen spes nulla: sed quod facile sentias, taedet ipsum Pompeium, vehe-menterque poenitet. Non prouideo satis, quem exitum futurum putem: sed certo videntur haec aliquo eruptura. Libros Alexandri negligentis hominis, & non boni poetae, sed tamen non E
inutilis, tibi remisi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam, & hominem gra-uem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 38

Vnquam ante arbitror te epistolam meam legisse, nisi mea manu scriptam: ex eo colligere poteris quanta occupatione distinear. Nam cum vacui tempo ris nil haberem, & cum recreandae voculae causa necesse esset mihi ambu-lare, haec dictaui ambulans. Primum igitur illud te scire volo, Sampsice-ramnum nostrum amicum vehementer sui status poenitere, restituique in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremque suum impartire nobis, & me-

F dicinam interdum aperte quærere,quam ego possem inuenire nullam. Deinde omnes illius
partis auctores ac socios,etiam nullo aduersario consenescere. Consensionem vniuersorum
nec voluntate,nec sermone maiorem vnq̃ fuisse.Nos autem,nam id te cupere certo scio,pu
blicis consiliis nullis intersumus,totosq; nos ad forensem operam laboremq; contulimus:ex
quo,quod facile intelligi possit,in commemoratione earum rerum quas gessimus ,deside-
rioq; versamur.Sed βοώπιδος noster consanguineus non mediocreis terrores iacit atq; de-
nunciat,& Sampsiceramno negat,cæteris præ se fert,& ostentat.Quamobrem si me amas
tantum,quãtum profecto amas,si dormis,expergiscere:si stas,ingredere:si ingrederis,cur-
re:si curris,aduola.Credibile non est,quantum ego in consiliis,& prudentia tua,quodq; ma
ximum est,quantum in amore,& fide ponam.Magnitudo rei longã orationem fortasse de-
siderat,cõiunctio vero nostrorũ animorũ breuitate cõtenta est:permagni nostra interest,te
G si comitiis non potueris,at declarato illo,esse Romæ.Cura vt valeas,mi suauissime Attice.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S.

Vas Numestio literas dedi:sic te his euocabam,vt nihil acrius neq; incita-
tius fieri posset.Ad illam celeritatẽ adde etiam si quid potes,ac ne sis per-
turbatus.noui enim re,& non ignoro,q̃ sit amor omnis solicitus atq; an-
xius.Sed res est,vt spero,non tam exitu molesta,q̃ auditu.Vectius ille no
ster index Cæsari,vt perspicimus,pollicitus est,sese curaturum,vt in ali-
quam suspitionem facinoris Curio filius adduceretur.Itaq; in sinu atq; in
familiaritate adolescentis,& cum eo,vt res indicat,sæpe congressus est. Rem in eum locum
adduxit,vt diceret sibi certum esse cum suis seruis in Pompeium impetum facere,eumq; oc-
cidere:hoc Curio ad patrem detulit:ille ad Pompeium:res delata ad Senatum est. Introdu
ctus Vectius,primo negabat se vnq̃ cum Curione retulisse:neq; id sane diu.Nam statim fi-
H dem publicam postulauit,reclamatum est:tum exposuit manum fuisse iuuentutis duce Cu
rione,in qua Paulus initio fuisset,& C.Cepio,& Brutus,& Lentulus Flaminis filius cõscio
patre:postea C.Septimium Scribam Bibuli pugionem sibi a Bibulo attulisse,quod totũ irri
sum est,Vectio pugionem defuisse,nisi ei Consul dedisset.Eoq; magis id eiectum est,q; ad
III.Id.Maii Bibulus Pompeium fecerat certiorem,vt caueret insidias,in quo ei Põpeius gra
tias egerat.Introductus Curio filius dixit ad ea quæ Vectius dixerat, maximeq; in eo tum
quidem Vectius est reprehensus,q; dixerat adolescentum consilium,vt in foro cũ gladiato-
ribus Gabinii Pompeium adorirentur,in eo principem Paulum fuisse,quem constat eo tem
pore in Macedonia fuisse.Fit S.C.Vt Vectius,q; confessus esset se cum telo fuisse,in vincu
la coniiceretur:qui eum emisisset,contra rempublicam esse facturũ.Res erat in ea opinione,
I vt putarent id esse actum,vt Vectius in foro cum pugione,& item serui eius comprehende
rentur cum telis:deinde ille se diceret indicaturum.Idq; ita actum esset,nisi Curiones rem
ante ad Pompeium detulissent:tum S.C.in cõcione recitatum est.Postero autem die Cęsar,
is qui olim cum Prætor esset,Q.Catulum ex inferiore loco iusserat dicere , Vectium in ro-
stra produxit,eumq; in loco constituit,quo Bibulo COS.aspirare non liceret.Hic ille omnia
quæ voluit de repub.dixit,vt qui illuc factus institutusq; venisset. Primum Cepionẽ de ora
tione sua sustulit,quem in Senatu acerrime nominarat,vt appareret noctem,& nocturnam
deprecationem intercessisse.Deinde quos in Senatu,ne tenuissima quidem suspicione atti-
gerat,eos nominauit . Lucullum,a quo solitum esse ad se mitti C.Fannium illum, qui in P.
Clodium subscripserat,L.Domitium,cuius domum constitutam fuisse vnde eruptio fieret,
me non nominauit:sed dixit Consularem disertum vicinum COS.sibi dixisse,Halam Ser-
K uilium aliquem,aut etiam Brutum opus esse reperiri . Addidit ad extremum,cum iam di-
missa concione reuocatus a Vatinio fuisset,se audisse ex Curione his de rebus conscium es-
se Pisonem generum meum,& M.Laterensem.Nunc reus erat apud Crassum diuitem Ve
ctius de vi:& cum esset damnatus,erat iudicium postulaturus.Quod si impetrasset,iudicia
fore videbantur:ea nos,vtpote qui nihil contemnere solemus,nõ pertimescebamus.Homi-
num quidem summa erga nos studia significabantur:sed prorsus vitæ tædet, ita sunt o-
mnia omnium miseriarũ plenissima.Modo cædem timueramus,quam orario fortissimi se-
nis Q.Confidii discusserat:ea,quam quotidie timere potueramus,subito exorta est. Quid
quæris?nil me infortunatius & Catulo,cum splendore vitæ,tum hoc tempore.Nos tamen
in iis etiam miseriis erecto animo & minime perturbato sumus, honestissimeq; & dignita-

tem noſtram magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos eſſe ſine cura, & ſummã A
in nos beneuolentiam omni oratione ſignificat. Te habere conſiliorũ auctorẽ, ſolicitudinũ
ſocium, omni in cogitatione coniunctum cupio. Quare, vt Numeſtio mandaui, tecũ vt age-
ret, itẽ atq; eo ſi poteſt acrius te rogo, vt plane ad nos aduoles. reſpiraro, ſi te videro. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 40

CVm aliquem apud te laudaro tuorum familiariũ, volam illum ſcire ex tẽ
me id feciſſe, vt nuper me ſcis ſcripſiſſe ad te de Varronis erga me offi-
cio, te ad me reſcripſiſſe eam rem ſummæ tibi voluptati eſſe: ſed ego mal
lem ad illum ſcripſiſſes, mihi illum ſatiſfacere. mirabiliter enim moratus
eſt ſicut noſti ἑλικτὰ καὶ οὐδὲν ὑγιές. Sed nos tenemus præceptum illud τὰς
τῶν κρατούντων. At Hercule alter tuus familiaris Hortenſius, quàm plena
manu, q̃ ingenue, q̃ ornate noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cum de Flacci Prętura, & de illo tẽ B
pore Allobrogum diceret. Sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copioſius po-
tuiſſe dici. ei te hoc ſcribere a me tibi eſſe miſſum, ſane volo. Sed quid tu ſcribas? quem iam
ego venire atq; adeſſe arbitror. Ita enim egi tecum ſuperiorib9 literis, Valde te expecto, val
de deſidero: neq; ego magis, q̃ ipſa res, & tempus poſcit. His de negociis, quid ſcribam ad te,
niſi idem quod ſæpe? rep. nil deſperatius: his quorum opera, nihil maiore odio: nos, vt opi
nio & ſpes & cõiectura noſtra fert, firmiſſima beneuolentia hominum muniti ſumus. Qua-
re aduola, aut expedies nos omni moleſtia, aut eris particeps. Ideo ſum breuior, ꝙ vt ſpero,
coram breui conferre quæ volumus licebit. Vale.

M.T.CICERONIS EPISTOLARVM AD T.POMPONIVM ATTICVM LIBER TERTIVS. C

M.T.CICER T.P.ATTICO S. 41

CVm antea maxime noſtra intereſſe arbitrabar, te eſſe nobiſcũ: tũ
vero, vt legi rogationem, intellexi ad iter, quod conſtitui, nil mihi
optatius cadere poſſe, q̃ vt me q̃primum conſequare: vt cũ ex Itá
lia profecti eſſemus, ſiue per Epeirum iter eſſet faciendũ, tuo tuo-
rumq; præſidio vteremur: ſiue aliud quid agendum eſſet, certum
conſilium de tua ſententia capere poſſemus. Quamobrem te oro,
des operam, vt me ſtatim conſequare. facilius potes, quoniam de
prouincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus verbis tecum age-
rem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur. Vale. D

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 42

ITineris noſtri cauſa fuit, ꝙ non habebã locũ, vbi pro meo iure diutius eſſe
poſſem, q̃ in fundo Sicę, præſertim nondũ rogatione correcta: & ſimul in-
telligebam, ex eo loco ſi iter haberẽ, poſſe me Brundiſiũ referre: ſine te aũt
non eſſe nobis illas parteis tenendas propter Antoniũ. Nũc, vt ad te antea
ſcripſi, ſi ad nos veneris, conſiliũ totius rei capiemus. iter eſſe moleſtũ ſcio,
ſed tota calamitas omneis moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum, ita
ſum animo perculſo & abiecto. Cura vt valeas. Dat. VI. Id. Apr. Naryci Locridis.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 43

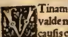

VTinam illum diẽ videã, cum tibi agã gratias, ꝙ me viuere coegiſti. Adhuc equidẽ
valde me pœnitet. ſed te oro, vt ad me Vibonem ſtatim venias, quo ego multis de E
cauſis conuerti iter meũ. Sed eo ſi veneris, de toto itinere, ac fuga mea cõſiliũ cape
re potero: ſi id non feceris, mirabor. ſed confido te eſſe omnino facturum. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 44

MIſeriæ noſtræ potius velim, q̃ inconſtantiæ tribuas, ꝙ a Vibone, quo te ar
ceſſebam9, ſubito diſceſſimus. allata eſt eñ nobis rogatio de pernicie mea:
in qua quod cõfectũ eſſe audieramus, erat huiuſmodi, Vt mihi vltra qua-
dringenta milia liceret eſſe. Illo cum peruenire nõ liceret, ſtatim iter Brũ
duſium verſus cõtuli ante diem rogationis, ne & Sica, apud quem eram,
periret, & ꝙ Melitæ eſſe non licebat. Nunc tu propera, vt nos conſequare,

F si modo recipiemur:adhuc inuitamur benigne, sed quod superest, timemus. Me tui Pomponi valde poenitet viuere,qua in re apud me tu plurimum valuisti.sed hæc corā,fac modo,vt venias. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 45

Erentia tibi & sæpe & maximas gratias agit,id est mihi gratissimum.Ego enim viuo miserrimus,& maximo dolore conficior. Ad te quid scribā,nescio.Si enim es Romæ,iam me assequi non potes:sin es in via,cum eris me assecutus, corām, quæ erunt agenda. tantum te oro, vt quoniam me ipsum semper amasti,eodem amore sis.Ego enim idē sum.Inimici mei mea mihi, non meipsum ademerunt.Cura vt valeas.VIII.Id.Apr.Thurii.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 46

G On fuerat mihi dubium,quin te Tarēti aut Brundusii visurus essem:idq; ad multa pertinuit, & vt in Epeiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio vteremur.quoniam id non contigit, erit hoc quoq; in magno numero nostrorū malorū. Nobis iter est in Asiam,maxime Cyzicū:Tibi meos cōmēdo:me vix misereq; sustēto.Vale.Dat.XIIII.Cal.Maii,Tarēti.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 47

Rundusium veni ad Calend.Maias.eo die pueri tui a te mihi literas reddiderunt,& alii pueri post diem tertium eius diei literas alias attulerunt. Q; me rogas & hortaris,vt apud te in Epeiro sim, voluntas tua mihi valde grata est, & minime noua,sed consilium mihi quidem optatum,si liceret ibi omne tempus consumere.Odi enim celebritatem,fugio homines,lucem aspicere vix possum.Esset mihi ista solitudo,præsertim in tam fami-
H liari loco,non amara:sed itineris causa,vt diuertar,primum est deuium:deinde ab Antonio, & cæteris quatridui: deinde sine te.Natura Castellum munitum habitanti mihi prodesset, transeunti nō est necessarium.Q; si auderem,Athenas peterem,sane ita cadebat,vt vellem: nunc & nostri hostes ibi sunt,& te nō habemus,& veremur ne interpretentur, illud quoq; oppidum ab Italia non satis abesse:nec scribis,quam ad diem te expectemus.Q; me ad vitā vocas,vnum efficis,vt a me manus abstineam:alterum non potes, vt me non nostri consilii vtiq; poeniteat.Quid enī est,quod me retineat?præsertim si ea spes non est,quæ nos proficiscentes prosequebatur.Nō faciam,vt enumerē miserias omnes, in quas incidi per summam iniuriam & scelus non tam inimicorum meorum q̄ inuidorum, ne & meum moerorē exagitē,& te in eundem luctum vocem:hoc confirmo,neminem vnq̄ tāta calamitate esse af-
I fectum,nemini mortem magis optandam fuisse:cuius opperendæ tēpus honestissimū prætermissum est.Reliqua tempora sunt non tam ad medicinā,q̄ ad finē doloris.De rep.video te colligere omnia,quæ putes aliquā spem mihi posse afferre mutandarū rerū:quę q̄q̄ exigua sunt,tamen quoniā placet,expectemus.Tu nihilo minus,si properaris, nos consequere. nam aut accedemus in Epeirum,aut per Candauiam tarde ibimus. Dubitationē autem de Epeiro nō inconstantia nostra afferebat,sed q̄ de fratre,vbi eū visuri essemus,nesciebamus: quem quidem ego,nec quomodo visurus,nec vbi dimissurus sim scio, id est maximū & miserrimū mearum omnium miseriarum.Ego & sæpius ad te,& plura scriberem,nisi mihi dolor meus,tum omneis parteis mentis,tum maxime huius generis facultatem ademisset.Videre te cupio,cura vt valeas.Prid.Calend.Maii.Brundusii proficiscens,festinanter.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 48

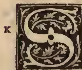

Cripserā ad te,quas ob causas in Epeirū nō essemus profecti,q; & Achaia
K prope esset plena audacissimorū inimicorū, & exitus difficiles haberet,cū inde proficisceremur:accessit,cū Dyrrhachii essemus,vt duo nuncii afferrentur:vnus,classe fratrem Ephesо Athenas:alter,pedibus per Macedoniā venire.Itaq; illi obuiam misimus Athenas,vt inde Thessalonicam veniret.Ipsi processimus,& Thessalonicam ad X.Calend.Iun.venimus,neq; de illius itinere quicq̄ certi habebamus,nisi eum ab Ephesо ante aliquanto profectū.Nunc istic quid agatur magnopere timeo. q̄q̄ tu altera epistola scribis Id.Maiis audire,fore vt acrius postularet.altera,iam esse mitiora:sed hæc est pridie data quàm illa,quo conturbor magis.Itaq; cum meus me moeror quotidianus laceret & conficit,tū vero hæc addita cura

vix mihi vitam reliquam facit. Sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus vbi ego essem, fortasse alium cursum petiuit. nam Phedolibeum non vidit, vento reiectus ab illo in Macedoniam Pellę mihi præsto fuit. Reliqua quàm mihi timenda sint, video: nec quid scribam, habeo, & omnia timeo: nec tam miserum est quicquam, quod non in nostram fortunã cadere videatur. Equidem adhuc miser in maximis meis ærumnis & luctibus hoc metu adiecto maneo Thessalonicæ suspensus: nec audeo quicquam. Nunc ad ea, quę scripsisti. Tryphonem Cęcilium non visendum vidi: sermonem tuum & Pompeii cognoui ex tuis literis. Motum in republica non tantum ego video, quantum tu aut vides, aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias, faciam, item Hypseo. Quòd suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maii ad nos perferantur, puto me ita esse facturum: sed vbi, nondum statui: atq; ita perturbato sum animo de Quinto, vt nil queam statuere: sed tamen statim te faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia, puto te mentis meæ motum videre: qui etsi incredibili & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tam ex miseria, quàm ex culpæ nostrę recordatione commotus: cuius enim scelere impulsi ac proditi simus, iam profecto vides: atq; vtinam iam ante vidisses, neq; totum animum tuum mœrori mecum simul dedisses. Quare, cum me afflictũ & confectum luctu audies, existimato me stultitię meę pœnã ferre grauius, quàm euenti, q; ei crediderim, quem esse nefarium non putaram. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. Tu ista omnia vide & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Literarum exemplum, quas ad Pompeium scripsi, misi tibi. Vale. Dat. III Calend. Iun. Thessalonicæ.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 49

Quintus frater cum ex Asia discessisset ante Calend. Maias, & Athenas venisset Id. Maiis, valde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis, si quis forte fuisset, qui contentus nostris malis non esset. Itaq; malui eum properare Romã, q̃ ad me venire: & simul (dicam eñ quod verũ est, ex quo magnitudinem mearũ miseriarum perspicere possis) animũ inducere non potui, vt aut illum amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mœrore aspicerem, aut meas miserias luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aspici paterer. Atq; illud etiam timebam, quod profecto accidisset, ne a me digredi nõ posset. versabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut vi euelleretur ex complexu meo. Huius acerbitatis euentum, altera acerbitate non videndi fratris vitaui. in hunc me casum vos viuendi auctores impulistis. Itaq; mei peccati luo pœnas: quanq̃ tuę me literæ sustentant, ex quibus quantum tu ipse speres, facile perspicio. quę quidem tamen aliquid habebant solatii anteq̃ eo venisti a Pompeio. Nunc Hortensium allice & eiusmodi viros. Obsecro mi Pomponi, nondum perspicis, quorũ opera, quorum insidiis, quotum scelere perierimus? Sed tecum hęc coràm agemus. tantum dico, quod scire te puto, nos non inimici, sed inuidi perdiderunt. Nunc si ita sunt, quę speras, sustinebimus nos, & spe, qua iubes, nitemur: sin, vt mihi videntur, infirma sunt, quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe gratias agit. Mihi etiam vnum de malis in metu est, fratris miseri negociũ. quod si sciam cuiusmodi sit, sciam quid mihi agendum sit. Me etiam nũc istorum beneficiorũ & literarũ expectatio, vt tibi placet, Thessalonicæ tenet. Si quid erit noui allatũ, sciam de reliquo quid agendum sit. Tu, si vt scribis, Cal. Iun. Roma profectus es, propediẽ nos videbis. Et literas, quas ad Põpeiũ scripsi, tibi misi. Vale. Id. Iun. Thessalonicæ.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 50

Cta quę essent vsq; ad VIII Cal. Iun. cognoui ex tuis literis, reliqua expectabam (vt tibi placebat) Thessalonicę: quibus allatis, statuere facilius potero, vbi sim. Nam si erit causa, si quid agetur, si spem videro, aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: sin, vt tu scribis, ista euanuerint, aliud aliquid videbimus. omnino adhuc nihil mihi significaris, nisi discordiam istorum: quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quàm de me. itaque quid ea mihi prosit, nescio. Sed tamen quoad me vos sperare vultis, vobis obtemperabo. Nam q; me tam sępe & tam vehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis, quęso, equod tantũ malũ est, qđ in mea calamitate non sit? Ecquis vnq̃ ex tam amplo statu, in tam bona caussa, tantis facultatibus ingenii, consilii, gratię, tantis præsidiis bonorum omnium concidit? possum

F obliuiſci qui fuerim, non ſentire qui ſim! quo caream honore! qua gloria! quibus liberis! qui
bus fortunis! quo fratre! quem ego, vt nouum calamitatis genus attendas, cum pluris fa-
cerem quàm meipſum, ſemperq; feciſſem, vitaui ne viderem: ne aut illius luctum ſquallo-
remq; aſpicerem, aut ne me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi afflictumq;
offerrem. Mitto cætera intolerabilia, etenim fletu impedior. Hic vtrum tandem ſum accu
ſandus! quòd doleo, an quòd commiſi, vt hæc aut non retinerem, quod facile fuiſſet, niſi in-
tra parietes meos de mea pernicie conſilia inirentur, aut certe viuus amitterem! Hæc eo ſcri
pſi, vt potius releuares me, quod facis, quàm aut caſtigatione, aut obiurgatione dignum pu
tares: eoq; ad te minus multa ſcribo, quòd & mœrore impedior, & quid expectem iſtinc ma
gis habeo, quàm quid ipſe ſcribam: quæ ſi erunt allata, faciam te noſtri conſilii certiorem.
Tu, vt adhuc feciſti, quamplurimis de rebus ad me velim ſcribas, vt prorſus ne quid igno-
G rem. Vale XIIII Calend. Quintil. Theſſalonicæ.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 51

E & tuę literę & quidam boni nuncii, non optimis tamē auctoribus, & expe
ctatio veſtrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ
tenebant. Si accepero literas, quas expecto, ſi ſpes erit ea, quæ rumoribus
afferebatur, ad te me conferam: ſi nō erit, faciam te certiorem, quid egerim.
Tu me, vt facis, opera, conſilio, gratia iuua: conſolari iam deſine, obiurgare
vero noli, quod cum facis, vt ego tuum amorem & dolorem deſidero, quem
ita affectum mea ęrumna eſſe arbitror, vt teipſum conſolari nemo poſſit. Q. fratrem opti-
mum humaniſſimumq; ſuſtenta. Ad me, obſecro te, vt omnia certa perſcribas. Vale. Dat.
H IIII Calend. Quintil.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 52

V quidem ſedulo argumentaris quid ſit ſperandum, & maxime per Sena-
tum: idemq; caput rogationis proponis. Scribis quare in Senatu dici nihil
liceat: itaq; ſiletur. Hic tu me accuſas, ꝙ me afflictem, cum ita ſim afflictus
vt nemo vnq̄, quod tute intelligis. Spem oſtendis ſecundum comitia. quæ
iſta eſt eodem Trib. pl. & inimico COS. DES! percuſſiſti aūt me, etiam de o
ratione prolata: cui vulneri, vt ſcribis, medere, ſi quid potes. Scripſi equidē
olim ei iratus, ꝙ ille prior ſcripſerat: ſed ita compreſſeram, vt nunq̄ emanaturam putarem:
quomodo exciderit, neſcio. ſed quia nunq̄ accidit, vt cum eo verbo vno concertarim, & quia
ſcripta videtur mihi negligentius, q̄ cæterę, puto poſſe probari, non eſſe meā. Id, ſi putas me
poſſe ſanari, cures velim: ſin plane perii, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo
I ſine ſermone vllo, ſine cogitatione vlla. Licet tibi, vt ſcribis, ſignificarē, vt ad me venires Sido
na, tamen intelligo te iſtic prodeſſe, hic ne verbo quidē leuare me poſſe. Non queo plura ſcri
bere, nec eſt quod ſcribam: veſtra magis expecto. Vale. XVI Calend. Sextil. Theſſalonicæ.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 53

Vod ad te ſcripſeram, me in Epeiro futurum, poſteaquam extenuari ſpem
noſtram, & euaneſcere vidi, mutaui conſilium: nec me Theſſalonica com-
moui, vbi eſſe conſtitueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod pro
ximis literis ſcripſeras, fore, vti ſecundum comitia aliquid de nobis in Sena-
tu ageretur: id tibi Pompeium dixiſſe. Qua de re, quoniam comitia habita
K ſunt, tuq; nil ad me ſcribis, perinde habebo, ac ſi ſcripſiſſes nil eſſe, meq; tem-
poris non longinqui ſpe ductum eſſe moleſte feram. Quem autem modum te videre ſcripſe-
ras, qui nobis vtilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Trib. pl. Deſ.
reliqua ſpes eſt: quam ſi expectaro, non erit, quòd putes me cauſſę meæ ac voluntati meorū
defuiſſe. Quòd me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram, debes ignoſce-
re: cum ita me afflictum videas, vt neminem vnquam nec videris, nec audieris. Nam quòd
ſcribis te audire, me etiam mentis errore, ex dolore affici: mihi vero mens integra eſt. atque
vtinam tam in periculo fuiſſet, cum ego iis, quibus ſalutem meam chariſſimam eſſe arbitra-
bar, inimiciſſimis crudeliſſimiſq; vſus ſum: qui vt me paulum inclinari timore viderunt, ſic
impulerunt, vt omni ſuo ſcelere & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc quoniam
iam eſt Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literę perferentur, hoc velim diligentius
omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem
ego miſer, ſi incolumem relinquo, non me totum periſſe arbitrabor. Vale Non. Sextil.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 54

A

EX tuis literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit aut ostendat. Comitia enim credo esse habita, quibus absolutis scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem, facio tuo iussu: & scio te me iis epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi plane perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse: ea si qui casus ex parte correxerint, minus moleste feremus nos vixisse, & adhuc viuere. Ego propter viæ celebritatem & quotidianam expectationem rerum nouarum, non commoui me adhuc Thessalonica: sed iam extrudimur, non à Planco (nam is quidem retinet) verum ab ipso loco minime apposito ad tolletandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum igitur, vt scripseram, non iui, quòd subiti mihi aduersi nuncii venerant & literæ, quare nihil esset necesse quamptoxime Italiam esse. Hinc si aliquid a comitiis audierimus, nos in Asiam conuertemus: neque adhuc stabat, quo potissimum, sed scies. Vale. XII Calend. Sextil. Thessalonicæ. B

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 55

ACcepi Idib. Sextil. quatuor epistolas a te mihi missas. vnam, qua me obiurgas, & rogas vt sim firmior. alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea solicitudine macieque narrasse: tertiam, qua demonstras acta in Senatu: & quartam de eo, quod à Varrone scribis tibi esse confirmatum de voluntare Pompeii. Ad primam tibi hoc scribo, me ita dolere, vt non modo a mente non deferar, sed id ipsum doleam, me tam firma mente vbi vtar, & quibuscum non C habere. Nam si tu me vno non fine mœrore cares, quid me censes, qui & re, & omnibus? & si tu incolumis me requiris, quomodo a me ipsam incolumitatem desiderari putas? Nolo commemorare quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis esse priuatum quenquam, neque in tantas miserias incidisse. Dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. nam cæteri dolores mitigantur vetustate, hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri. Desidero enim non mea solum neque meos, sed meipsum. Quid enim sum? sed non faciam, vt aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manus afferam. Nam quòd purgas eos, quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem: ego vero tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, vt maxime doleam plus apud me simulationem malorum, quàm istius fidem valuisse. Cæteri quos purgas, debent mihi probati esse, tibi si sunt. sed hæc sero agimus. Crassi libertum nihil puto syncere D locutum. in Senatu rem probe scribis actam. sed quid Curio? an & illam orationem non legit? quæ vnde sit prolata nescio. Sed Maximus Auxius eiusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. At potest ille aliquid prætermittere: tu, nisi quod erat, profecto non scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Cæsaris: atque vtinam ipse Varro incumbat in caussam: quod profecto cum sua sponte, tum te instante faciet. Ego, si me aliquando vestri & patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam, vt maxime lætere vnus ex omnibus amicis, meaque officia & studia, quæ parum antea luxerunt, (fatendū est enim) sic exequar, vt me æque tibi, ac fratri ac liberis nostris restitutum putes. Si quid in te peccaui, ac potius quoniā peccaui, ignosce: in me enim ipsum peccaui vehementius. Neque ego hæc scribo, quo te non meo casu maximo dolore affectum esse sciam: sed profecto, si quantum me amas, & amasti, E tantum amare deberes ac debuisses, nunquam esses passus me, quo tu abundas, egere consilio: nec esses passus mihi persuaderi, vtile nobis esse legem de collegiis perferri. Sed tu tātum lachrymas præbuisti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipse ego: quod meritis meis perfectū esse potuit, vt dies & noctes quid mihi faciendum esset, cogitares, id abs te meo, non tuo scelere prætermissum est. Quod si non modo tu, sed quisquam fuisset, qui me Pompeii minus libera li responso perterritū a turpissimo consilio reuocaret, quod vnus tu facere maxime potuisti, victores hodie viuerem? Hic mihi ignoscas, me enim ipsum multo magis accuso. deinde te, quasi me alterum, & simul meæ culpæ socium quæro. si restituor, etiā minus deliquisse videbimur, abs teque certe, quoniā nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Curione

F scribis de priuilegio locutum, est aliquid, sed multo est melius abrogari. si enim nemo impediet, sic est firmius: sin erit qui ferri non sinat, eidem S.C. intercedet, nec quicquam aliud opus est, quàm abrogari. nam prior lex nos nil lædebat: quam si, vt est promulgata, laudare voluissemus, aut vt erat negligenda, negligere, nocere omnino nobis nõ potuisset. Hic mihi primum non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. Cæci, cæci inquam fuimus in vestitu mutando, in populo rogando. quod nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri pernicio sum fuit: sed pergo præterita. veruntamen ob hanc caussam, vt si quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. verùm est stultum me præcipere, quid agatis, aut quomodo. Vtinam modo agatur aliquid, in quod ipsa iubeat. Multa occultant tuę literæ, credo ne vehementius desperatione perturber. Quid enim vide agi posses, aut quomodo? per Senatum ne: ast tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste

G fixisse, Ne referre, néue interdici liceret. Quid igitur Domitius se dixit relaturum? Quomodo autem iis, quos tu scribis, & de redicentibus, & vt referretur postulantibus, Clodius tacuit? Ac si per populum, poterit ne nisi de omnium Trib. pl. sententia? quid de domo? poterit ne restitui? aut si non poterit, egomet quomodo potero? Hæc nisi videris expediri, quam in spem me vocas? si autem spei nihil est, quæ est mihi vita? Itaque expecto Thessalonicæ acta Calend. Sextil. ex quibus statuam in tuos ne agros confugiam, vt neque videam homines quos nolim, & te, vt scribis, videam, & propius sim, si quid agatur: idque intellexi, cum tibi, tum Q. fratri placere, an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nil impertisti tuæ prudentię ad salutem meam, quòd aut in meipso satis esse consilii decreueras, aut te nil etiam mihi plus debere, quàm vt pręsto esses, quando quidem ego proditus, indu

H ctus, coniectus in fraudem omnia mea pręsidia neglexi, totam Italiam in me erectam ad me defendendum destitui & reliqui, me meis tradidi inimicis, inspectante & tacente te: qui si non plus ingenio valebas, quàm ego, certe timebas tu minus: si potes, erige afflictos & in eo nos iuua: sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac vt sciamus, & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter consolari desine. Ego si tuam fidem accusarem, non me potissimum tuis rectis crederem: meam amentiam accuso, quòd a te tantum amari, quantum ego vellem, putaui: quod si fuisset, fidem eandem, curam maiorem adhibuisses, me certe ad exitium pręcipitantem retinuisses: istos labores, quos nunc in naufragiis nostris suscipis, non subisses. Itaq; fac, vt omnia ad me perspecta & explorata perscribas, meq; vt facis, velis esse aliquem, quoniam qui fui & qui esse potui, iam esse non possum: & vt his literis, non te, sed meipsum à

I me esse accusatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus esse meo nomine literas dari, velim conscribas, curesq; dandas. Vale. Dat. XIIII Calend. Septemb. Thessalonicæ.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 77

Orum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Calend. Sextil. datarum: non aliud aliquid, si spes erit, Epeirum: sin minus, Cyzicũ, aut aliud quid sequemur. Tuæ quidem literę, quo sępius à me leguntur, hoc spem faciunt mihi minorem: quæ cum lectę sunt: tum id, quod attulerunt ad spem, infirmant: vt facile appareat, te & consolationi seruire & veritati: idque te rogo plane, vt ad me, quę scis, vt erunt, quæ putabis, ita scribas. Vale Dat. XII Calend. Septemb.

K M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 78

E Quinto fratre nuncii nobis tristes, nec varii venerãt, ex ante diem Non. Iun. vsque ad pridie Calend. Septemb. Ego autem id diei veniebam in M. Reguli. Liuinus ad me a Regulo missus venit. is omnino mentionem nullam factam esse nunciauit, sed fuisse tamen sermonem de C. Clodii filio: isq; mihi tum a fratre literas attulit: sed postridie Sextii pueri venerunt, qui à te literas attulerunt, non tam exploratas à timore, quàm sermo Liuini fuerat. Sane sum in meo infinito mœrore solicitus, & eo magis, quòd Appii quæstio est. Cętera quę ad me eisdem literis scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora, quàm alii ostendunt. Ego autem, quoniam non longe ab eo tempore absumus, in quo res diiudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater omnia sua per te vnum sustineri. Quid te aut horter, quod facis, aut agam gratias, quod non expectas? Tantum velim fortuna det nobis potestatem, vt incolumes amore nostro per-

fruamur. Tuas literas semper maxime expecto: in quibus caue, ne aut diligentia tua mihi A molesta, aut veritas acerba sit. Vale. Dat. pridie Non. Septemb.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 59

EXpectationem nobis non paruam attuleras, cum scripseras Varronem tibi pro amicitia confirmasse, caussam nostram Pompeium certe suscepturum, & simulac a Cęsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, auctorem etiã daturum. vtrum id nihil fuit? an aduersatæ sunt Cæsaris literæ? an est aliquid in spe? Etiam illud scripseras, eundem secundum comitia dixisse. Fac, si vides quantis in malis iaceam, & si putas esse humanitatis tuæ, me fac de tota causa nostra certiorem. Nam Q. frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spei plena, metuens credo defectionem animi mei. Tuę autem literæ sunt variæ, neq; enĩ me desperare vis, nec temere sperare. Fac obsecro te, vt omnia quæ à te prospici possunt, B sciamus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 60

QVod eiusmodi mihi literæ a vobis afferebantur, vt aliquid ex iis esset expectandum, spe & cupiditate Thessalonicæ detentus sum. Posteaq̃ omnis actio huius anni confecta nobis videbatur, in Asiam ire nolui, quod & celebritas mihi odio est, & si fieret aliquid a nouis magistratibus, abesse longe nolebam. Itaq; in Epeirum ad te statui me conferre: non quòd mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed vt saltem libentissime ex tuo portu proficiscar: & si ea pręcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimam vitam vel sustentabo, vel quod multo est melius, abiecero cum paucis, multitudinem dimittam. Me tuę literę nunq̃ in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum. attamen mea spes etiam tenuior C semper fuit, q̃ tuę literæ. Sed tamen quoniam cœptũ est, age quoquo modo cœptum est, & quacunq; de causa, non deseram neq; optimi atq; vnici fratris miseras atq; luctuosas preces, nec Sexti, cęterorũq; promissa, nec spem ærumnosissimę mulieris Terentię, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, & fideles literas tuas. mihi Epeirus aut iter ad salutem dabit, aut quod scripsi supra, te oro & obsecro T. Pomponi, si me amplissimis, charissimis, iucundissimisq; rebus perfidia hominum spoliatum, si me à meis consiliariis proditum & proiectum vides, si intelligis me coactum, vt ipse me & meos perderẽ, vt me tua misericordia iuues: & Quintum fratrem, qui potest esse saluus, sustentes: Terentiam liberosq; meos tueare: me, si putas te istic visurum, expectes: si minus, te uisas si potes: mihique ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest: & pueros ad me cum literis quamprimum & quamsæpissime mittas. Vale. XVI Calend. Octob. D

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 61

AVlo Cęcilio, Quinto fratri, & Publio Attico, quod quidem ita esse, & auunculum tuum functum esse officio, vehementissime probo. gaudere me tũ dicam, si mihi hoc verbo licebit vti. Me miserum, quàm omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset. quæ colligere nolo, ne augeam mœrorem. Sed tibi in mentẽ venire certe scio, quæ vita esset nostra, quę suauitas, quæ dignitas: ad quę recuperanda per fortunas incumbe, vt facis: diemq; natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amœnissimis agam tecum & cum meis. Ego huic spei & expectationi, quę nobis proponitur, maxime tamen volui præstolari apud te in Epeiro: sed ita ad me scribitur, vt putem esse commodius nos eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratione, vt scribis, ita est. in B vniuersa salute, si ea modo nobis restituatur, inerunt omnia, ex quibus nihil malo, quàm domum: sed tibi nihil mando nominatim: me totum tuo amori fideique commendo. Quòd te in tanta hæreditate ab omni occupatione expedisti, valde mihi gratum est. Quòd facultates tuas ad meam salutem polliceris, vt omnibus rebus a te pręter cæteros iuuer, id quantum sit pręsidium, video: intelligoq; te multas parteis meæ salutis & suscipere, & posse sustinere, neq; vt ita facias rogandum esse. Quod me vetas quicq̃ suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus a me erga te commissum aut prętermissum videretur, geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, q̃ in te mea. Velim quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, omnesq;

F ad noſtram ſalutem adhortere. Rogatio Seſtii, neq; dignitaris ſatis habet, nec cautionis. nam
& nominatim ferre oportet; & de bonis diligentius ſcribi, & id animaduertas velim. Vale.
IIII Non. Octob. Theſſalonicæ.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 62

Riginta dies erant ipſi, cum dabam has literas, per quos nullas à vobis ac-
ceperam. Mihi autem erat in animo iam, vt antea ad te ſcripſi, ire in Epei
rum, & ibi omnem caſum potiſſime expectare. Te oro, vt ſi quid erit, quod
perſpicias quancunque in partem, quampleniſſime ad me ſcribas: & meo
nomine, vt ſcribis, literas quibus putabis opus eſſe, vt des. Vale. V.
Calend. Nouembris.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 63

G
Tſi diligenter ad me Q. frater & Piſo, quæ eſſent acta, ſcripſerant, tamen
vellem tua te occupatio non impediſſet, quo minus, vt conſueuiſti, ad me
quid ageretur, & quid intelligeres, perſcriberes. Me adhuc Plancius libera
lirate ſua retinet iam aliquoties conatũ ire in Epeirũ. Spes homini eſt in-
iecta nõ eadem quę mihi, poſſe nos vnà decedere. quam rem ſibi magno ho
nori ſperat fore. Sed iam cum aduentare milites dicuntur, faciendum nobis
erit, vt ab eo diſcedamus. quod cum faciemus, ad te ſtatim mittemus, vt ſcias, vbi ſimus. Lẽ
tulus ſuo in nos officio, quod & re & promiſſis declarat, etiam literis ſpẽ nobis nonnullã af-
fert Pompeii voluntatis. ſępe enim tu ad me ſcripſiſti eum totum eſſe in illius poteſtate. De
Metello ſcripſit ad me frater, quantum ſperaret, perfectum eſſe. per te mi Pomponi pugna,
H vt tecum, & cum meis mihi liceat viuere, & ſcribe ad me omnia, ptemor cum luctu, tum deſi
derio omnium rerum, quæ mihi me chariores ſemper fuerant. Cura vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 64

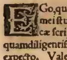
Go, quòd per Theſſaliam ſi irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd
mei ſtudioſos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cum illa ſuperiora Theſſaloni-
cæ ſcripſiſſem. inde cum ad te me cõuertam, faciã vt ſcias. Tuq; ad me velim omnia
quamdiligentiſſime, quoquo modo ſunt, ſcribas. Ego iam aur rem, aut ne ſpem quidem
expecto. Vale. VI Calend. Decemb. Dyrrachii.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 65

D V Calend. Decemb. treis epiſtolas a te accepi. vnam, datam ad VIII Ca-
I lend. Nouemb. in qua me hortaris, vt forti animo menſem Ian. expectem:
eaq; quę ad ſpem putes pertinere de Lentuli ſtudio, de Metelli voluntate,
de tota Pompeii ratione perſcribis. In altera epiſtola præter conſuetudinem
tuam diem non adſcribis, ſed ſatis ſignificas rempus. Lege enim ab octo
Trib.pl. promulgata, ſcribis te eas literas eo die dediſſe, id eſt ad IIII Ca-
lend. Nouemb. & quid putes vtilitatis eam promulgationem attuliſſe, ſcribis. In quo ſi hęc
iam noſtra ſalus cum hac lege deſperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meã
diligentiam miſerabilem potius, quàm ineptam putes: ſin eſt aliquid ſpei, des operam, vt
maiore diligentia poſthac à noſtris magiſtratibus defendamur. Nam ea vetus Trib.pl. roga
tio tria capita habuit. Vnum, de reditu meo ſcriptum incaute. nihil enim reſtituitur præ-
K ter ciuitatem & ordinem, quod mihi pro meo caſu ſatis eſt: ſed quæ cauenda fuerint, & quo
modo, te non fugit. Alrerum caput eſt tralatitium de impunitate, ſi quid contra alias leges
eius legis ergô factum ſit. Tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, & a quo ſit inculcatũ,
vide. ſcis enim Clodium ſanxiſſe, vt vix aut omnino non poſſet, nec per Senatum, nec per
populum infirmari ſua lex. Sed vides nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum
quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla fere abrogari poſſet: neque enim vlla eſt, quæ non
ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis: ſed cum lex abrogatur, illud ipſum rogatur, quomo
do ea abrogari oporteat. Hoc cum re vera ita ſit, & cum ſemper ita habitum obſeruatumq;
ſit, octo noſtri Trib.pl. caput poſuerunt hoc, Si quid in hac rogatione ſcriptum eſt, quod per
leges pleb. ve ſcita S.C. hoc eſt, quod per legem Clodiam promulgare, abrogare, derogare,
obrogare ſine fraude ſua non liceat, non licuerit: quod qui promulgauerit, derogauerit, ob
eam rem pœnę mulcta vt ſit C M. hoc in illis Trib.pl. non lædebar. Lege enim Collegę ſui
non tenebantur, quo maior eſt ſuſpitio malitiæ alicuius, cum id, quod ad ipſos nihil pertine

bat, erat autem contra me, scripserunt, vt noui Trib. pl. si essent timidiores, multo magis sibi A eo capite cauendum putarent. Neque id a Clodio prætermissum est. dixit enim in concione ad III Non. Nouemb. hoc capite designatis Trib. pl. rescriptum esse, quid liceret. Tamen in lege nulla esse eiusmodi caput, te non fallit. quòd si opus esset, omnes in abrogando vterentur. Nummium ac cæteros fugerit, inuestiges velim, & quis attulerit, & quare octo Tr. pl. ad Senatum de me referre non dubitarint. siue quòd obseruandum illud caput putabant: & ideo in eo rogando tam cauti fuerunt, vt id metuerent, soluti cum essent, quod ne iis quidem qui lege tenentur, est curandum. Id caput sane nolim nouos Trib. pl. ferre, sed perferant modo quodlibet, vno capite, quo reuocabor (modo res conficiatur) ero contentus. Iamdudum pudet tam multa scribere. Vereor enim ne te iam desperata legas: vt hæc mea diligentia miserabilis tibi, aliis irridenda videatur. Sed si est aliquid in spe, vide legem, quam T. Fadio scripsit T. Visellius. ea mihi perplacet: nam Sestii nostri quam tu tibi probari scri B bis, mihi non placet. Tertia est epistola pridie Id. Nouemb. data, in qua exponis prudenter & diligenter quæ sint, quæ rem operámue distinére videantur, de Crasso, de Pompeio & cęteris. Quare oro te, vt si qua erit spes posse studiis bonorum, auctoritate multitudinis cō parata, rem confici, des operam, vt vno impetu perfringantur, in eam rem incumbas, & cæteros tu excites: Sin, vt ego perspicio tum tua coniectura, tum etiam mea, spei nihil est, oro obtestorq́ue te, vt Quintum fratrem ames, quem ego miserum misere perdidi: néue quid eum patiare grauius consulere de se, quàm expediat sororis tuæ filio. Meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam & ignominiam nominis mei, tuere, quoad poteris. Terentiam vnam omnium ærumnissimam sustentes tuis officiis. Ego in Epeirum proficiscar, cum primorum dierum nuncios excepero. Tu ad me velim proximis literis, vt se initia dederint, perscribas. Vale. Pridie Calend. Decemb. C

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 66

Ntea quàm ad me scripsissetis vestro consensu COSS. prouinciis ornatos esse, etsi verebar quorsum id casurum esset, tamen sperabam vos aliquid aliquando vidisse prudentius. Postquam mihi dictum est, & scriptum, vehementer consilium vestrum reprehendi: grauiter sum commotus, quòd illa ipsa spes exigua, quæ erat, videtur esse sublata: nam si Trib. pl. nobis succensent, quę potest spes esse? ac videntur iure succensere, cum expertes consilii fuerint, & qui caussam nostram susceperant, & qui nostra concessione omnem vim sui iuris amiserint: prę sertim cum ita dicant, se nostra caussa voluisse suam potestatem esse de Consulibus ornandis, non vt eos impedirent, sed vt ad nostrā caussam adiungerent. Nūc si COSS. à nobis alieniores esse velint, posse id libere facere: sin vellent nostra caussa, nihil D posse eis inuitis. Nam quod scribis, ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse: inuitis Trib. pl. fieri nullo modo potuit. ita vereor ne & studia Tribunorum amiserimus: & si studia maneant, vinculum illud adiungendorum COSS. amissum sit. Accedit aliud non paruum incommodum, quòd grauis illa opinio, vt quidem ad nos perferebatur, Senatum nihil decernere antequam de nobis actum esset, amissa est: prę sertim in ea caussa, quæ non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata ac noua. neque enim vnquam arbitror ornatas esse prouincias designatorum: vt cum in hoc illa constantia, quę erat mea caussa suscepta, imminuta sit, nihil iam possit non decerni. Iam his ad quos relatum est, amicis placuisse non mirum fit. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum Consulum palàm sententiam diceret: & fuit omnino difficile non obsequi vel amicissimo homini Lentulo, vel Metello, qui simultatem humanissime deponerent. Sed vereor ne hos cum tenere potuerimus, Trib. pl. amiserimus. Hæc res quemadmodum ceciderit, & rota res quo loco sit, velim ad me scribas, & ita vt instituisti. nam ista veritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Vale. Dat. IIII Id. Decemb. E

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 67

Ost tuum a me discessum literæ mihi Roma allatę sunt, ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescendum esse: neq; enim (sed bonam in partē accipies) si vlla spes salutis nostrę subesset, tu pro tuo amore in me, hoc tempore discessisses. Sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiscum vnà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirma-

F sti, vt te ante Calend. Ian. vbicunq; erimus, sistas. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 68

Literæ mihi a Quinto fratre cum S. C. quod de me est factum, allatæ sunt, mihi in ani
mo est, legum lationem expectare. Si obtrectabitur, vtar auctoritate Senatus: & po-
tius vita quàm patria carebo. Tu, quæso, festina ad nos venire. Vale. VI Calend. Ian.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 69

EX tuis literis & ex re ipsa nos funditus perisse video. Te oro, vt quibus in rebus
mei tuis indigebunt, nostris miseriis ne desis. Ego te, vt scribis, cito videbo. Plura
non scribo. cura vt valeas.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. P. ATTICVM LIB. QVARTVS.

G

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 70

CVm primum Romam veni, fuitq; cui recte ad te literas darem, nil
prius mihi faciēdum putaui, q̃ vt tibi absenti de reditu nostro gra
tularer. Cognoui enim, vt vere scribam, te in consiliis mihi dandis
fortiorem prudentioremq; quàm meipsum, etiam propter tuam in
me obseruantiam nimium in custodia salutis meę diligentem: eun
demq; te qui primis temporibus erroris nostri, aut totius furoris
H particeps, & falsi rumoris socius fuisses, acerbissime dissidiū nostrū
tulisse: primumq; operæ, studii, diligentię, laboris, ad conficiendū
reditum meum contulisse. Itaq; hoc tibi vere affirmo, in maxima lę
titia, & exoptatissima gratulatione, vnum ad cumulādum gaudiū
conspectum aut potius complexum mihi tuum defuisse, quem semel nactus nunquam dimi
sero. Ac nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti temporis omnes exegero,
profecto hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignum iudicabo. Nos adhuc in nostro
statu quod difficillime recuperari posse arbitrati sumus, splendorem nostrum illum foren-
sem, & in Senatu auctoritatem, & apud viros bonos gratiam magis q̃ optamus consecuti
sumus. In te autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras,
I valde laboramus, tuarumq; non tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quàm consilio-
rum ad colligendas & constituendas reliquias nostras indigemus. Nunc etsi omnia aut scri
pta esse a tuis arbitror, aut etiam nunciis ac rumore perlata, tamen ea inscribam breui, quæ
te puto potissimum ex meis literis velle cognoscere. Pridie Non. Sextil. Dyrrachio sum pro
ctus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundusium veni Non. Sextil. ibi mihi Tulliola
mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brundusinę colonię & tuæ
vicinę sedis: quę res animaduersa a multitudine summa lętitia Brundusinorum. Et ego an-
te sextum diem Id. Sextil. cognoui, cum Brundusii essem, literis Q. fratris, mirifico studio
omnium ętatum atq; ordinum, incredibili concursu Italiæ, legem comitiis centuriatis esse
perlatam. Inde a Brundusinis honestissime ornatus, iter ita feci, vt vndiq; ad me cum gratu
K latione Legati cōuenerint. Ad vrbem ita veni, vt nemo vllius ordinius homo nomenclatori
notus fuerit, qui mihi obuiam non venerit, pręter eos inimicos, quibus idipsum se inimicos
esse, non liceret aut dissimulare aut negare. Cum venissem ad portam Capenam, gra-
dus templorum ab infima plebe completi erant: a qua plausu maximo, cum esset mihi gra-
tulatio significata, similis & frequentia, & plausus me vsq; ad Capitoliū celebrauit. In foro &
in ipso Capitolio, miranda multitudo fuit. Postridie in Senatu, qui fuit dies Non. Septemb.
Senatui gratias egimus. Eo biduo cum esset annonæ summa caritas, & homines ad theatrū
primo, deinde ad Senatum concurrissent impulsu Clodii, mea opera frumenti inopiam esse
clamarent, cum per eos dies Senatus de annona haberetur, & ad eius procurationem ser-
mone non solum plebis, verum etiam bonorum Pompeius vocaretur, idq; ipse cuperet, mul
titudoq; a me nominatim, vt id decernerem, postularet: feci & accurate sententiam dixi, cum
abessent Consulares, q; tuto se negarent posse sententiam dicere, pręter Messalam & Ceran
nū. Factū est S.C. in meā sentētiā, vt cū Pōpeio ageret, vt eā rē susciperet, lexq; ferret. Quo

S.C.recitato,cum populus more hoc inſueto,& nouo plauſu,meo nomine in recitando dediſ A
ſet, habui concionem.omnes magiſtratus prẹſentes , præter vnum Prętorem & duos Trib.
pl.nomen dederunt.Poſtridie Senatus frequens,& omnes Conſulares nil Pompeio poſtulan
ti negarunt.Ille Legatos quindecim cum poſtularet,me principem nominauit , & ad omnia
me alterum ſe fore dixit.Legem COSS. conſcripſerunt , qua Pompeio per quinquennium
omnis poteſtas rei frumentariæ, toto orbe terrarum daretur. Alteram Meſſala , iſq; omnis
dat pecuniæ poteſtatem,& adiungit claſſem & exercitum,& maius imperium in prouinciis,
quàm ſit eorum qui eas obtineant,Illa noſtra lex Conſularis nunc modeſta videtur:hæc Meſ
ſalæ non ferenda. Pompeius illam ſe velle dicit:familiares hanc.Cõſulares duce Fauonio fre
munt : nos tacemus.& eo magis,quòd de domo noſtra nihil adhuc Pontiſices reſpõderũt.
qui ſi ſuſtulerint religionem,aream præclaram habebimus,ſuperficiem COSS.ex S.C.æſti
mabunt: ſin aliter,demolientur,& ſuo nomine locabunt, rem totam æſtimabunt . Ita ſunt B
res noſtrę, vt in ſecundis fluxæ,vt in aduerſis bonæ.In re familiari valde ſumus,vt ſcis,per-
turbati. Præterea ſunt quædam domeſtica, quę literis non committo . Q. fratrem inſigni
pietate, virtute, fide præditum ſic amo,vt debeo.Te expecto & oro,vt matures venire,eoq;
animo venias, vt me tuo conſilio egere non ſinas . Alterius vitæ quoddam initium ordi-
mur. nam quidam, qui nos abſentes defenderunt,incipiunt præſentibus occulte iraſci,aper
te inuidere. vehementer te requirimus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 71

I forte rarius tibi a me quàm a cęteris literæ redduntur,peto a te, vt id nõ
modo non negligentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas: quæ etſi
ſumma eſt, tamen nulla eſſe poteſt tanta, vt interrumpat iter amoris no-
ſtri, & officii mei. Nam vt veni Romam iterum nunc ſum certior factus, C
cui darem literas: itaque has literas alteras dedi. Prioribus tibi declaraui,
aduentus noſter qualis fuiſſet, & quis eſſet ſtatus,atque omnes res noſtræ
quemadmodum eſſent, vt in ſecundis fluxæ, vt in aduerſis bonę. Poſt illas datas literas,ſe-
cuta eſt ſumma contentio de domo . Diximus apud Pontiſices pridie Calend. Octob. acta
res eſt accurate a nobis: & ſi vnquam in dicendo fuimus aliquid , aut etiam ſi vnquam aliàs
fuimus, tum profecto doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit. Itaque oratio
habet,vt in noſtrę fortunę caſu, quod debere non poteſt: quam tibi,etiam ſi non deſideras,
tamen mittam cito.Cum Pontiſices decreuiſſent ita,Si neq; populi iuſſu neq; plebiſcitis,qui
ſe dedicaſſe diceret,nominatim ei rei præfectus eſſet,neq; populi iuſſu, aut plebiſcitis id fa-
cere iuſſus eſſet,videri poſſe ſine religione eam partem atq; mihi reſtitui: mihi facta ſtatim
eſt gratulatio.Nemo enim dubitat, quin domus eſſet nobis adiudicata . Tum ſubito ille in D
concionem aſcendit,quam Appius ei dedit:nunciat iam populo Pontiſices ſecũdum ſe decre
uiſſe,me autem vi conari in poſſeſſionem venire.hortatur,vt ſe & Appium ſequãtur,& ſuã
libertatem defendant . Hic cum etiam illi infimi partim admirarentur , partim irriderent
hominis amentiam , ego ſtatueram illuc non accedere , niſi cum COSS. ex S.C. porticum
Catuli reſtituendam locaſſent.Calend.Octob.habetur Senatus frequens,adhibentur omnes
Pontiſices qui erant Senatores:à quibus Marcellinus,qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam
primum rogatus, quęſiuit quid eſſent in decernendo ſecuti. Tum Lucullus de omnium Col
legarum ſententia reſpondit,Religionis iudices Pontiſices fuiſſe,legis Senatum:ſe & Colle-
gas ſuos de religione ſtatuiſſe,in Senatu de lege ſtatuturos.Quiſq; horum loco ſententiam
rogatus, multa ſecundum cauſſam noſtram diſputauit. Cum ad Clodium ventum eſt, cu-
piit diem conſumere,neque ei finis eſt factus. Sed tamen cum horas fere treis dixiſſet, odio E
& ſtrepitu Senatus, coactus eſt aliquando perorare. Cum fieret S.C. in ſententiam Marcel
lini,omnibus pręter vnum aſſentientibus, Serrani interceſſione,ſtatim ambo COSS.referre
cœperunt.Cum ſentẽtię grauiſſimę dicerentur,Senatui placere mihi domũ reſtitui, porti-
cũ Catuli locari,auctoritatẽ ordinis ab omnib9 magiſtratibus defendi:ſiqua ei eſſet facta vis,
Senatũ exiſtimaturũ eius opera factũ eſſe,qui S.C.interceſſiſſet:Serranus pertimuit,& Cor-
nicinus ad ſuam veterem fabulã rediit,abiecta toga ſe ad generi pedes abiecit: ille noctẽ ſibi
poſtulauit,non concedebãr.Reminiſcebant̃ enĩ Cal.Ian. vix tamen ſibi de mea voluntate cõ
ceſſum eſt.Poſtridie S.C.factũ eſt id quod ad te miſi.Deinde COSS.porticũ Catuli reſtituen
dam locarunt:illam porticũ redemptores ſtatim ſunt demoliti libẽtiſſimis omnib9.Nobis ſu-

F perficiem ędium COSS. de consilii sententia æstimarunt HS vicies, cætera in te valdę libe-
raliter. Tusculanam villam quingentis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta
millibus. quę æstimatio non modo vehementer ab optimo quoque, sed etiam a plebe repre
henditur. Dices, Quid igitur caussę fuit? Dicunt illi quidem, pudorem meum, quod neque
negarim, neq; vehementius postularim. Sed non est id: nam hoc quidē etiam profuisset. ve-
rum iidem mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pennas
inciderant, nolunt easdem renasci: sed, vt spero, iam renascuntur. Tu modo ad nos veni,
quod vereor ne tardius interuentu Varronis tui nostri eiq; facias. Quoniam acta quæ sint,
habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me a Pompeio legari ita sum passus, vt
nulla re impedirer: quin, nisi vellem, mihi esset integrum, aut si comitia Censorum proxi-
mi COSS. haberent, vt petere possem: aut votiuam legationem susciperem prope omniū
G fanorum ac sacrorum locorum. Sic enim nostræ rationes, vtilitates meæ postulabant. Sed
volui meam potestatē esse vel petendi, vel ineunte ęstate exeundi: & interea me esse in ocu-
lis ciuium de me optime meritorum, non alienum putaui. Forensium quidem rerum hęc no
stra consilia sunt, domesticarum autem valde impedita: domus ædificatur, scis quo sum-
ptu, qua molestia reficiatur Formianum, quod ego nec relinquere possum, nec videre. Tu-
sculanum proscripsi. Suburbano non facile careo. Amicorū benignitas exhausta est in ea re,
quæ nihil habuit præter dedecus, quod sensisti tu absens, pręsentes: quorum studiis ego
& copiis, si esset per meos defensores licitum, facile essem omnia consecutus, quo in genere
nunc vehementer laboratur. Cætera quæ me solicitant, μυστικώτερα sunt. Amamur à fratre:
& à filia expectamur. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 72

H AVere te certe scio, tum scire quid hic agatur, tum à me scire: non quo certio-
ra sunt ea, quę in oculis omnium geruntur, si à me scribantur, q̄ cum ab aliis
tibi aut scribantur, aut nuncientur: sed vt verum perspicias ex meis literis,
quo modo ea feram, quę geruntur, & qui sit hoc tempore aut mentis meę sen
sus, aut omnino vitę status. Armatis hominibus ante diem tertium Non. No
uemb. expulsi sunt fabri de area nostra. Disturbata porticus Catuli, quę ex S.
C. COSS. locatione reficiebatur, & ad tectū pene peruenerat. Quinti fratris domus primo
fracta coniectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata iussu Clodii inspectante vrbe, cō
iectis ignibus, magna querela & gemitu, non dicam bonorum, qui nescio an vlli sint, sed pla
ne hominum omnium. Ille vehemens furere: post hunc vero furorem, nil nisi cædem inimi
corum cogitare, vicatim ambire, seruis aperte spem libertatis ostendere. Etenim antea cū
I iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem manifestamq; caussam, sed tamen caussam:
poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere.
Post has ruinas, incendia, rapinas, desertus a suis, vix iam Decimum designatorem, vix Gel
lium retinet. Seruorum consiliis vtitur. vide, si omneis quos vult, palàm occiderit. nihilo suā
caussam difficiliorem, q̄ adhuc sit, in iudicio futuram. Itaq; ante diem tertium Id. Nouemb.
cum sacra via discederem, insecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladii, & hęc im-
prouisa omnia. discessimus in vestibulū M. Tetii Damionis: qui erant mecum facile operas
aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit. Sed ego diæta curari incipio, chirurgię t, det. Ille
omnium vocibus cum se non ad iudicium, sed ad suppliciū pręsens trudi videret, omneis Ca
tilinas Sicioniosq; postea reddidit. Nam Milonis domū meamq; in Ceramio pridie Id. No-
uemb. expugnare & incendere ita conatus est, vt palàm hora quinta cum scutis homines edu
K ctis gladiis, alios cum accensis facibus adduxerit: ipse domum P. Sullę pro castris sibi ad eam
impugnationē sumpserat. Tum ex Anniana Milonis domo Quintus Flaccus eduxit viros a-
creis, occiditq; homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos, ipsum cupiuit: sed ille se in
interiorem partem ędium abdidit. Sulla in Senatu postridie Id. Nouemb. venit, domi Clo-
dius, egregius Marcellin9, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuāte
Oppio, etiam hercule familiari tuo, de cuius constantia & virtute verissimæ literę Sestii fue
re. Ille postea, si comitia sua non fierent, vrbi minari. Proposita Marcellini sententia, quā ille
de scripto ita dixerat, vt totā nostrā causam areę, incendiorū, periculi mei, in eo iudicio cōple
cteretur, eaq; omnia comitiis anteferret: proscripsit se per omnes dies comitiales de cœlo
seruaturū. Conciones turbulētę Metelli, temerarię Appii, furiosissimę Publii. Hęc tn̄ summa

nisi Miloni C. Appius obnunciasset, comitia futura ante diem XII Calend. Decemb. Milo me A
dia nocte cum magna manu in campum venit. Clodius cum haberet fugitiuorum delectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem, mirifica hominum letitia, summa cum gloria. Contentio fratrum trium turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, vt sibi postero die in foro obnuncietur: nihil esse quòd in campum nocte veniretur, se hora prima in comitio fore. Itaq; ante diem XI Calend. Ian. in comitium Milo de nocte venit: etiam Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deuiis currebat. Assequitur inter lucos hominem Milo, obnunciat: ille se recipit magno turpiq; Q. Flacci conuicio. Ante diem X Calend. nundinæ, concio biduo nulla ante diem VIII Calend. Hæc ego scribebam hora noctis nona. Milo iam campum tenebat: Marcellus candidatus ita stertebat, vt ego vicinus audirem. Clodii vestibulum vacuum sane mihi nunciabatur. pauci pannosi sine laterna. nam eo conscio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilii. miranda virtus est, noua quędam diuina mitto. Sed B
hæc summa est, comitia fore non arbitror. Publium reum, nisi antè occisus erit a Milone, fore puto: si se ituro Lanuuium in via obtulerit, occisum iri iam ab ipso Milone video: non dubitat facere, præ se fert, casum illũ nostrum non extimescit: nunq̃ eñ cuiusq; inuidi & perfidi consilio est vsus, nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat vigemus, etiã magis q̃ cum florebamus. te familiari cõminuti sumus, Q. fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo recusante subsidiis amicorum respondemus. Quid consilii de omni nostro statu capiamus te absente nescimus. Quare appropera, & vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 73

Periucundus mihi Cincius fuit ante diem tertium Calend. Febr. ante lucem. dixit enim mihi te esse in Italia, seseq; ad te pueros mittere. quos sine meis C
literis ire nolui: non quòd haberem quod tibi, pręsertim iam prope præsenti scriberem, sed vt hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimum expectatissimumq; esse. Quare aduola ad nos, eo animo vt nos ames, & te amari scias. Cætera coràm agemus. hæc properantes scripsimus. Quo die venies, vtiq; cum tuis apud me sis: perbelle feceris, si ad nos veneris, offendes designationem Tyrannionis, mirificam librorum bibliothecam, quorum reliquiæ multo meliores sunt quàm putaram. Et iam velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio vtatur glutinatoribus, ad hoc cætera administres, iisq; imperes, vt sumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Gręci (vt opinor) σιλλύβους appellatis. Sed hęc si tibi commodum erit. Ipse vero vtiq; fac venias, si potes in his locis adhærescere, & Piliam adduce. Ita enim & ęquum est, & cupit Tullia. Mediussidius nę tu emisti locum pręclarum. Gladiatores audio D
pugnare mirifice: si locare voluisses, duobus his muneribus liber esses, sed hæc posterius. Tu fac venias, & de librariis, si me amas, diligenter aduerte. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 74

An tu me existimas ab vllo malle mea legi probariq; quàm à te? cur igitur cuiq; misi prius? vrgebar ab eo ad quem misi, & nõ habebã exemplar. Quid etiam? dudum enim circumrodo, quod deuorandum est. subturpicula mihi videbatur esse παλινῳδία. Sed valeãt recta, vera, honesta consilia. Non est credibile quę sit perfidia in istis principibus, vt volunt esse, & vt essent, si quicquam haberent fidei. Senseram, notam, inductus, relictus, proiectus ab iis: tamen hoc erat in animo, vt cum iis in rep. consentirem. Iidem erant qui fuerãt. Vix E
aliquando te auctore resipui. Dices ea te monuisse, suasisse, quę feceram: num etiã vt scriberem? Ego mehercule mihi necessitatem nolui imponere huius nouę coniunctionis, neq; mihi licet labi ad eos, qui etiam tum, cum misereri mei debent, non desinunt inuidere. Sed tamen modici fuimus ἀποθέωσει, vt scripsimus: vberiores, si & ille libenter accipiet, nec ii subrogentur, qui villam me moleste ferunt habere, quę Catuli fuerat, aut etiã emisse non cogitant: qui domum negant oportuisse me ædificare, vendere aiunt oportuisse. Sed quid ad hoc? sed quibus sententiis dixi, quod & ipsi probarent, lętati sunt tñ me contra Pompeii voluntatẽ dixisse. Sed quoniam qui nihil possunt, ii me nolunt amare, demus operam, vt ab iis qui possunt, diligamur. Dices, vellem iampridem. scio te voluisse & me, ast nugigerũ manũ fuisse. Iam tẽpus est

F meipsum a me amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meam, quòd crebro inuisis, est mihi valde gratum. Viaticum Crassipes præripit, tu de via tectà in hortos. Videtur commodius ad re, postridie scilicet. quid enim tua? sed viderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione: & si scribis, eos velim laudes. Vale.

M.T. T.P. ATTICO S.D. 75

DE Lentulo scilicet sic fero, vt debeo, virum bonum & magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidim⁹: nosq́ malo solatio, sed non multo tamen consolamur, quòd ipsius vicem minime dolemus, non vt Saufeius, & vestri mehercule: quia sic amabat patriam, vt mihi aliquo deorum beneficio videatur ex eius incendio esse ereptus. Nam quid fœdius nostra vita? præcipue mea? Nam tu quidem, etsi

G es natura πολιτικός, tamen nullam habes propriam virtutem, communi frueris nomine: Ego vero, qui si loquor de republica, quod oportet, insanus: si quod opus est, seruus existimor: si taceo, oppressus & captus: quo dolore esse debeo? quo sum scilicet: hoc etiam acriore, quod dolere quidem non possum, vt non in te ingratus videar. Quid si cessare libet, & in ocii portum confugere? nequicquam: immo etiam in bellum & in castra. Ergo erimus ὀπαδοί, qui togari esse volumus? sic faciundum est. Tibi enim ipsi, cui vtinam semper paruissem, sic video placere. Reliqua est, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Non mehercule possum, & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. Veruntamen idipsum mecum in his locis commentor, vt ista improbem: idq́ tu cum vnà erimus, confirmabis. A te literas crebro ad me scribi video, sed omnes vno tempore accepi. Quę res etiam auxit dolorem meum. Casu enim ternas antè legeram, quibus melius Lentulo esse scriptum erat. ecce quartæ fulmen. sed ille, vt scripsi, non miser, nos vero ferrei. Quòd me admones, vt scribam illa Hortensiana, in

H alia incidi non immemor istius mandati: sed mehercule incipiendo refugi, ne qui videor non stulte illius amici intemperiem tulisse, rursus stulte iniuriam illius faciam illustrem, si quid scripsero: & simul ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo fit occultior, & aliquid satisfactio leuitatis habere videatur. sed viderimus. Tu modo quamsæpissime ad me aliquid. Epistolam, Luceio quam misi, qua res meas vt scribat rogo, fac vt ab eo sumas: valde bella est: eumq́ vt appropetet, adhorteris: & quòd mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram quoad poteris, inuisas. Vestorio aliquid significes. valde enim est in me liberalis, nihil ἀκαιρότερον. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 76

I EPistola tua me solicitum de Q. nostro puero optimo valde leuauit. Venerat horis duabus antè Cherippus: mera monstra nunciarat. De Apollonio quod scribis, illi Dii sint irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat sibi licere, quod Equitibus Romanis. nam Terentius suo iure de Metello, ἔχει σὺν φθιμένοισι. sed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. Quòd quidem tibi nummi, meo periculo sint. Quid enim vereris quencúq; hæredem fecit? nisi Publium fecit. verum fecit non improbe, quanquam fuit ipse. Quare in hoc thecam numariam ne retexeris, in aliis eris cautior. Mea mandata de domo curabis, præsidia locabis, Milonem admonebis. Arpinatum fremitus est incredibilis. De Laterio quid quæris? Equidem dolui, ὅλ᾽ ἐκ ἐσὶ μῦθος. Quod superest etiam puerum Ciceronem curabis & amabis, vt facis. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 77

K MVlta me in epistola tua delectarunt, sed nihil magis quàm patina Tyrotaricha cœnam parari Disculo. Quod scribis, μήπω μέγα ἄπης πρὶν πλέοις ἀνάξας, ædificati tibi in agris nihil reperio. In oppido est quiddam, de quo est dubium, sit ne venale, ac proximum nostris ædibus. Hoc scito, Antium Buthrotum esse Romę, vt Corcyrę illud tuum: nihil quietius est, nihil alsius, nihil amœnius. Postea vero quàm Tyrannio mihi libros disposuit, mensa solis addita videt meis ædib⁹. Qua quidē in re mirifica opera Dionysii & Menophili tui fuit. Nihil venustius quàm illa tua pægmata. postquam misisti libros, illustrauerunt valde. Et scribas ad me velim de gladiatoribus: sed ita, bene si rem gerunt: non quæro, male se gessisse. Apenas vix discesserat cum epistola. Quid ais? putas ne fore, vt legem non ferat?

dic oro te clarius. vix enim mihi exaudisse videor. verum statim fac, vt sciã, si modo est cõ- A
modum. Ludis quidẽ quoniam dies est additus, eo etiam melius hũc eum diem cũ Dionysio
conteremus. De Trebonio prorsus tibi assentior. De Domitio ἐδὲν ὑπὸ ὁμονοοῦσι τῶν ἄδηλον,
q̃ est ista περίστασις nostra, vel quod dabis dein, vel quod prætér opinionem, vel quod viri bo-
ni nusq̃ vnum dissimile, quod huic merito. Nam de ipso casu nescio an illud melius. Quid
enim hoc miserius, q̃ eũ qui tot annos, quot habet, Des. COS. fuerit, fieri COS. nõ posse? præ
sertim, cum aut solus, aut certe nõ plus q̃ cum altero petat. Si vero id est, quod nescio an sit,
vt non minus longas iam in codicillorum fastis futurorum COSS. paginulas habeat, q̃ fa-
ctorum, quid illo miserius? nisi respub. in qua nec speratur quidem melius quicq̃. De Nacha
ex tuis primum sciui literis, oderam hominem. De poemate quod quæris, quid si cupiat ef-
fugere? quid si nõdũ? De Fabio Lusco quod erã exorsus, homo peramans semper nostri fuit,
nec mihi vnquam odio. satis enim acutus & permodestus ac bonæ frugi. Eum quia non vi- B
debam, abesse putabam. Audiui ex Gauio hoc Firmano, Romæ esse hominem, & fuisse assi-
duum: percussit animum. Dices, Tãtula ne causa? Permulta ad me detulerat non dubia de
Firmanis fratribus, quid sit quod se a me remouit, si modo remouit, ignoro. De eo quod me
mones, vt & me geram πολιτικῶς, & in eo γραμμῇ teneam, ita faciam, sed opus est maiore
prudentia, quam a te, vt soleo, petam. Tu velim vt Fabium, si quem habes aditum, odorere,
& istum cõuiuam tuum degustes, & ad me de istis rebus & omnibus quotidie scribas. Vbi
nihil erit quod scribas, id ipsum scribito. Cura vt valeas.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 79

Sane velim scire num censum impediant Tribuni diebus initiandis, (hic
enim est rumor) totaq; de censura quid agant, quid cogitent. Nos hic cũ
cum Pompeio sumus, multa mecum de repub. sane sibi displicẽs, vt loque- C
batur, (sic est enim in hoc homine dicendum) Syriam spernens, Hispaniã
iactans. hic quoq;, vt loquebatur, & opinor vsquequaq;. De hoc cum dice-
mus, sit hoc quasi καὶ τόδε Φωκυλίδου. Tibi etiã gratias agebat, q; signa com
ponenda suscepisses. In nos vero suauissime hercule est effusus. Venit etiam ad me in Cu-
manum, ac se nihil minus velle mihi visus est, quàm Messalam Consulatum petere. de quo
ipso si quid scis, velim scire. Q; Luceio scribis te nostram gloriam commendaturum & ædi-
ficium nostrum, quod crebro inuisis, gratum. Q. Frater ad me scripsit se, quoniam Cicero-
nem suauissimum secum haberet, ad te No. Maiis venturum. Ego me de Cumano moui an-
te diem V Calend. Maii. eo die Neapolim apud Lætum veni ante diem IIII Calẽ. Maii. iens
in Pompeianum bene mane hæc scripsi. Puteolis magnus est rumor Ptolemæum esse in re-
gno. Si quid habes certius, velim scire. Ego hic pascor bibliotheca Fausti. fortasse tu puta- D
bas his rebus Puteolanis & Lucrinensibus: ne ista quidẽ desunt, sed mehercule a cæteris ob-
lectationibus deseror & voluptatib⁹ propter rempub. Sic literis sustẽtor & recreor: maloq;
in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quàm in istorum sella curu
li: tecumq; apud te ambulare, q̃ cum eo quocum video esse ambulandum. Sed de illa ambula-
tione fors viderit, aut si quis est qui curet deus. Nostram ambulationem & laconicum, eaq;
quæ circa sint, velim, cum poteris, inuisas: & vrgeas Philotimum, vt properet, vt possim tibi
aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanũ Parilibus venit: misit ad me statim,
qui salutem nunciaret. Ad eum postridie mane vadebam, cum hæc scripsi. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 80

Delectauerunt me epistolæ tuæ, quas accepi vno tempore, duas ante diem
V Calen. perge reliqua: gestio scire ista omnia. etiam illud cuiusmodi sit, E
velim perspicias, si potes, a Demetrio. Dixit mihi Pompeius Crassum a se
in Albano expectari ante diem quartum Cal. is cum venisset, Romam &
illum & se statim venturos, vt rationes cum Publicanis putarent. Quæsi-
ui, Gladiatoribus ne? respondit, Ante quàm inducerẽtur. Id cuiusmodi sit,
aut si nunc scias, aut cum is Romam venerit, ad me mittas velim. Nos hic voramus literas
cũ homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te omnesq; vos salutat. ἐδὲν γὰρ γλυ-
κύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι. Quare vt homini curioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid se-
cundus, quid Censores, quid Appius, quid illa populi aphya: deniq; etiam quid a te fiat ad
me velim scribas. Non enim (vt vere loquamur) tã rebus nouis, quàm tuis literis delector.

F Ego mecum præter Dionysium duxi neminem,nec metuo tamen ne mihi sermo desit abs te quo magnopere delector. Tu Luceio nostrum librum dabis. Demetrii Magnetis tibi mitto,statim vt sit qui a te mihi epistolam referat. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 81

Gnatius Romæ est, sed ego cum eo de re Alimenti vehementer ante egi: grauiter acturum cum Aquilio confirmauit. Videbis ergo hominem, si voles. Macroni vix videor præsto esse. Idibus enim auctionem Larini video, & biduum præterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mihi velim. Sed si me diligis, postridie Calend. cœna apud me cum Pilia. prorsus id facies. Cal. cogito in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio, cœnare. Facio fraudem S.C. Inde domum cœnatus, vt sim mane presto Miloni. Ibi te igitur videbo, & per-

G uidebo. Domus te tota nostra salutat. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 82

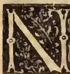

Os in Tusculanum venisse ad XVII Cal. Decemb. video te scire. ibi Dionysius nobis præsto fuit. Romæ ad VIII Calen. volumus esse. Quid dico volumus? immo vero cogimur. Milonis nupriæ. nõnulla comitiorum opinio est. Ergo vt sit rata, abfuisse me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero nõ moleste. Nam aut defendissem, quod non placeret: aut defuissem, cui non oporreret. Sed mehercule velim resistas, & præsentem statum reipub. æquo animo COSS. ferant. Hunc ὄχλον rescribas ad me quantũ potes & vales, sum ὀξύπεινος. Et si quæris, omnia mihi sunt suspecta. Crassum quidem nostrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paulum. Item T. iterum COS. O hominem nequam. De libris Oratoriis factum est a me diligenter, diu multumq; in manibus fuerunt, describas licet. Illud etiam te rogo, τὴν παρῦσαν κατάστασιν τύπῳ δός, ne istuc hospes veniam. Vale.

H

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 83

Estorius noster me per literas facit certiorem, te Roma ad VIII Maii putari profectũ esse tardius, quàm dixerat, quod minus valuisses. Si iam melius vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos scribas, vt mihi tui libri pateant, non secus ac si ipse adesses, cum cæteri, tum Varronis. Est enim mihi vtendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos quos in manibus habeo, quos vt spero, tibi valde probabo. Velim si quid forte noui habes, maxime a Q. fratre, deinde a C. Cæsare, & si quid de comitiis, de repub. forte (soles enim tu hæc festine

I odorari) conscribas ad me. Si nihil habebis, tamen scribas aliquid. nunq̃ enim mihi tua epistola aut intempestiua, aut loquax visa est. Maxime autem rogo, rebus tuis, totoq; itinere ex sententia confecto, nos q̃primum reuisas. Dionysium iube saluere. Cura vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 84.

E Eutychide gratum, qui vetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius: vt est ex me & ex te iunctus Dionysius, M. Pomponius. Valde mehercule mihi gratum, si Eutychides tuam erga me beneuolẽtiã cognoscet, & suam illam in meo dolore συμπάθειαν, neq; tum mihi obscuram, neq; pòst ingratam fuisse. Iter Asiaticum tibi puto suscipiendum fuisse. Nunquam enim tu sine iustissima causa tam longe a tot tuis & hominibus, & rebus charissimis & suauissimis abesse voluisses. Sed humanitatem tuam amoremq; in tuos, reditus celeritas declarabit. Sed vereor ne lepòre suo detineat diutius Pr. Clodius, & homo pereruditus, vt aiunt, & nunc quidem deditus Grecis literis ac Pitaneis. Sed si vis homo esse, re-

K cipe te ad nos, ad quod tempus confirmasti: cum illis tum, cum salui venerint, Romæ viuere licebit. Auere te scribis accipere aliquid a me literarum. Dedi ac multis quidem de rebus ἡμερολόγιον, perscripta omnia, sed vt coniicio, quoniam non mihi videris in Epeiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. Genus autem mearum ad te literarũ eiusmodi fere est, vt non libeat cuiq̃ date, nisi de quo exploratum sit, tibi eum redditurum. Nũc Romanas accipe res. Ad III No. Quintil. Suffennas & Cato absoluti, Porcilius condemnatus. ex quo intellectum est tres ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam deniq; remp. flocci non facere. Debemus patremfamilias domi suę occidere nolle, neq; tamen id ipsum abunde.

Nam absoluerunt XXII, condemnauerunt XXVIII. Publius sane diserto epilogo crimi- A
natus, mentes iudicum commouerat: Otalus in ea causa fuit cuiusmodi solet: nos verbum nullum. Veritas est enim pusilla, quæ nunc laborat, ne animum Publio offenderet. His rebus actis Eretini me ad sua rempe duxerunt, vt agerem causam cõtra Interamniates apud COS. & decẽ Legatos, ꝙ lacus Velinus a M. Curio emissus, qui interciso monte in Nar defluit, ex quo est illa siccata, sed humida tamen, modice defluit in Cumanum. Quin etiam me ad Septem Aquas duxerunt. Redii Romam Fonteii causa: ad VII Id. Quintil. veni. Spectaculum primum magno & æquabili plausu. Sed hoc ne curaris, ego ineptus, qui scripserim. Dedi Antiphonti operam: sed erat ante manumissus q̃ productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. Sed nihil tam pusillum, nihil tam sine voce, nihil tam verum, hæc tu tecum habeto. In Andromacha tamen maior fuit q̃ Astyanacte. Nam in cæteris parem habuit neminem. Quæris nũc de Arbuscula: valde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud rẽpus dilata. Sequere nunc me in cãpũ, σῆμα τοι ἐρέω, ardet ambitus, fœnus ex triente Id. Quintil. factum erat bessibus. Dices, Istum quidem non moleste fero. ô virum, O ciuẽ Memmium. B
Cæsaris omnes opes confirmant. Cum eo Domitium COSS. iunxerunt: qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro studet: sed vtrum frõte an mente, dubitatur. ὑπεροχὴ in nullo est: pecunia, omnium dignitatem exæquat. Messala lãguet, non quo animus desit, aut amicis careat, sed coitio COS. & Pomp. obsunt. Ex comitiatis puto fore, vt ducantur Tribunitii. Candidati iurarũt se arbitrio Catonis petituros. Apud eum HS. quingena deposuerũt, vt qui a Catone damnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie scribebam q̃ comitia fore putabantur. Sed ad te V Cal. Sextil. si facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribam. Quæ si, vt putantur, gratuita fuerint, plus vnus Cato poterit q̃ omnes quidẽ iudices. Messius defendebatur C
a nobis, sed de legatione reuocatus. nam eum Cæsari legarat Appius. Seruilius edixit, vt adesset tribus: habet Pontinam Veliam. Mætia pugnatur acriter, agitur tamen satis. Deinde me expedio ad Drusum, inde ad Scaurum, parantur orationibus iudices gloriosi. Fortasse accedent etiam COSS. DES. in quibus si Scaurus nõ fuerit, in hoc iudicio valde laborabit. Ex Q. fratris literis suspicor iam eum esse in Britannia. suspẽso animo expecto quid agat. Illud quidem sumus adepti quod multis & magnis indiciis possumus iudicare, nos Cæsari & charissimos & iucundissimos esse. Dionysium velim saluere iubeas, & eũ roges, vt te hortatore q̃primũ veniat, vt possit Ciceronem meum atq; etiam me ipsum erudire. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 85

Ccupationum mearum vel hoc signum erit, ꝙ epistola librarii manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso, sed pleræq; tantummodo mihi nunciabant vbi esses, quod erat abs te: vel etiam significabant recte esse, quo in genere maxime delectarunt duæ fere eodem tẽpore abs te Bruto datæ. Scire enim volebam te commode nauigasse. Sed hæc epistolarũ frequentia, non tam vbertate sua q̃ celeritate delectauit: illa fuit grauis & plena rerum, quam mihi M. Paccius hospes tuus reddidit. Ad eam rescribam igitur, & hoc quidem primum. Paccio Romæ & verbis & re ostendi, quid tua commendatio põderis haberet. Itaq; in intimis est meis, cum antea notus non fuisset. Nunc pergã ad cætera. Varro, de quo ad me scribis, inducetur in aliquem locum, si modo erit locus. sed nosti genus dialogorum meorum, vt in Oratoriis, quos tu in cælum fers, non mentio potuit fieri cuiusquã ab iis qui disputant, nisi eius qui illis notus aut auditus esset. Hanc ego de rep. quam institui disputationem, in Aphricani personam, & Phili, & Pæti, & Manilii contuli: adiunxi ado- E
lescenteis, Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Lælii generos Scæuolam & Fannium. Itaq; cogitabam, quoniam in singulis libris vtor procemiis, vt Aristoteles in his quos ἐξωτερικοὺς vocat, aliquid efficere, vt non sine causa istum appellarẽ. Id quod intelligo tibi placere, vtinam modo conata efficere possim. Rem enim (quod te non fugit) magnã complexus sum, & grauem, & plurimi ocii, quo ego maxime egeo. Q; in his Oratoriis libris quos laudas, personam desideras Scæuolæ, nõ eam temere dimoui, sed feci idem quod in πολιτείᾳ deus ille noster Plato: cum in Piræum Socrates venisset ad Cephalum locupletẽ & festiuum senẽ, quoad primus sermo ille haberetur, adest in disputando senex: deinde cum ipse quoq; cõmodissime locutus esset, ad rem diuinam dicit se velle discedere, neq; postea reuertitur. Credo Pla-

F tonem vix putasse satis consonum fore, si hominem id ętatis in tam longo sermone diutius retinuisset. Multo ego satius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola, qui & ætate & valetudine ea, qua esse meministi, & iis honoribus, vt vix satis decorum videretur eũ plureis dies esse in Crassi Tusculano. Et erat primi libri sermo; nõ alienus a Scęuolæ studiis, reliqui libri τεχνολογίαν habent, vt scis. Huic ioculatoriæ disputationi senem illũ, vt noras, interesse sane nolui. De re filiæ quod scribis, erit mihi curæ. etenim est luculenta res. Aureliã, vt scribis, iudiciis & in eo me etiam Tullię meæ vindicabo. Vestorio non desum. Gratũ enim tibi id esse intelligo, & vt ille intelligat, curo. Sed scis, qui, cũ habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea quæ quæris de C. Catone: lege Iunia, & Licinia scis absolutũ: Fusia ego tibi nũcio absolutum iri, neq; patronis suis tam libentibus q̃ accusatoribus. Is tamen & mecũ, & cũ Milone in gratiam rediit. Drusus reus est factus a Lucretio, iudicibus reiiciẽdis. Ad V. No.

G Quintil. de prělio rumores non boni, sed indicia nosti. Hirrus cũ Domitio in gratia est. S.C. quod hic COSS. de prouinciis fecerunt, QVIcunq; posthac, notum tibi, vt quod iam intelligebamus, denunciationem illã Memmii valde Cæsari displicere. Messala noster, & eius cõpetitor Domitius liberalis in populo valde fuit: nihil gratius certe erat COSS. ac Senatui. Senatus decreuit, Vt tacitum iudicium ante comitia fieret, ab iis consiliis, quæ erant omnibus sortita in singulos candidatos, magnus timor candidatorum. Sed quidã iudices, in his autem Opimius Veieteranius Tr.pl. appellarunt, ne iniussu populi iudicarent: rescidit, comitia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur. Venit legi dies, Terentius intercessit. COSS. qui illud leui brachio egissent, rem ad Senatum detulerunt. Hic Abdera non tacẽte me. Dices, Tamen tu non quiescis? ignosce, vix possum. Verũtamen quid tam ridiculũ? Senatus decreuerat, Ne prius comitia haberẽtur, q̃ lex lata esset: si qui intercessisset, res integra referretur. Cœpta ferri leuiter. Intercessum non inuitis, res ad Senatũ. De ea re ita cen

H suerunt, Comitia primo quoq; tẽpore haberi cẽsere. Scaurus qui erat paucis diebus illis absolutus, cũ ego patrem eius ornatissime defendissem, obnũciationibus per Scæuolam interpositis, singulis diebus vsq; ad prid. Calẽd. Octob. quo ego hæc scripsi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. Sed tamen, etsi vberior liberalitatis huiusce ratio esse videbat eorum, qui occuparãt, cuperẽ vultũ videre tuũ, cũ hęc legeres: nã profecto rẽ nõ habes nullam, hæc negocia multarũ nundinarũ fore. Sed Senatus hodie futurus fuerat, id est Calend. Octob. iam enĩ tibi Lucifici loquerentur. Præter Anniũ & Fauoniũ liber nemo. Nam Cato ęgrotat, de me nihil timueris, sed tamen promitto nihil. Quid quæris aliud? Iudicia credo, Drusus, & Scaurus non fecisse videntur: tres Candidati fore rei putabantur. Domitiꝰ a Mẽmio, Messala a Q. Põpeio Rufo, Scaurus a Triario, aut a L. Cæsare. Quid poteris, inquies, p

I iis dicere? ne viuã, si scio, ĩ illis quidẽ tribus libris, quos studiose laudas. Nihil reperio nũc, vt opinionẽ habeas rerum, ferẽdum est. Quęris, ego me vt gesserim. cõstãter & libere. Quid ille? inquies, vt ferebat? humaniter, meæq; dignitatis quoad mihi satisfactum esset, habẽdam sibi rationẽ putabat. Quomodo ergo absolutus? omnino accusatorũ incredibilis infantia, id est L. Lẽtuli, L. Ter. quẽ fremunt oẽs præuaricatũ. Deinde Põpeii mira cõtentio. Iudicũ sordes. Attamen XXXII condemnauerũt, XXVIII absoluerunt, iudicia reliqua impendent. Nõdũ est plane expeditus. Dices, Tu ergo hæc quomodó fers? belle hercule, & in eo me valde amo. Amisimus, mi Pomponi, non omnẽ modo succum ac sanguinẽ, sed etiam colorem & speciẽ pristinã ciuitatis. Nulla est respu. quę delectet, in qua acquiescã. Id ne igitur, inquies, facile fers? id ipsum. Recordor enim q̃ bella paulisper nobis gubernãtibus ciuitas fuerit, quę mihi gratia relata sit. nullus dolor me angit. vnũ omnia posse disrumpuntur ii, qui me pos

K se aliquid doluerunt, multa mihi dant solatia. Nec tamen ego de meo statu demigro: quæq; vita maxime est ad naturã, ad eã me refero, & literas, & studia nostra, dicẽdi laborẽ delectatione oratoria consolor. Domus me, & rura nostra delectant: non recordor vnde ceciderim, sed vnde surrexerim. Fratrem mecũ & te si habebo, per me ista pedibus trahentur. Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum. Locus ille animi nostri, stomachus vbi hebetabat olim, concaluit, vt digerat multa cruda facilius. Priuata modo, & domestica nos delectant. miram securitatem videbis, cuius plurimę mehercule partes sunt in tuo reditu. Nemo enim δύσερις in terris est, mihi tam cõsentiẽtibꝰ sensibꝰ. Sed accipe alia. Res furit ad Interregnũ, & est nõnullus odor Dictaturę. Sermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit. Cãdidati Cõsulares omnes rei ambitus: accedit etiã Gabinius, quẽ P. Sulla non dubitans qn fo-

tis esset, postulasset contradicente & nihil obtinente Torquato. Sed omnes absoluentur, nec A
posthac quisquam damnabitur, nisi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur seuerius:
Itaque iudicia calent. M. Fuluius Nobilior condemnatus est. Multi alii vrbani ne respōdent
quidem. Quid aliud noui? est tamen, absoluto Gabinio stomachantes alii iudices. Hora pōst,
Antiochum Gabinium, nescio quem, solidis pictoribus libertum accensum Gabinii lege Pa
pia condemnarunt. Itaque erit statim reus lesę maiestatis Gabinius. Pontinus vult ad IIII
Non. Nouemb. triumphare. Huic obuiam Cato & Seruilius Praet. it aperte, & Quintus
Mutius Trib. pl. Negant enim latum de imperio. & est latum hercule insulse, sed erit cum
Pontino Appius COS. Cato tamen affirmat se viuo illum non triumphare: id ego pu-
to, vt multa eiusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciam cogitat.
Ab Quinto fratre & a Caesare accepi ad IX Calend. Nouembr. literas, confecta Britannia,
obsidibus acceptis, nulla praeda, imperata tamen pecunia, data salitoribus Britanniae, pro- B
ximo ad VI Calend. Octob. exercitum Britannia reportabant. Quintus Pilius erat iam ad
Caesarem profectus. Tu, si aut amor in te est noster, ac tuorum, aut vlla veritas, aut si etiā
sapis, ac frui tuis commodis cogitas, aduentate, & prope adesse iam debes. non mehercule
aequo animo te careo. te aūt quid mirum, qui Dyonisium tantopere desiderem? quem qui-
dem abs te, cum dies venerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas literas ha
bebam, Epheso ad V Iduum Sextil. datas. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 86

Expectatas mihi tuas literas. O gratum aduentum. O constantiam pro-
missi, & fidem miram. O nauigationem amandam, quam mehercule ego
valde timebam, recordans superioris tuae transmissionis. Sed nisi fallor, ci-
tius te quàm scribis, videbo. Credo enim te putasse tuas mulieres in Apu- C
lia esse: quod cum secus erit, quid te Apulia moretur? nam Vestorio dandi
sunt dies, & ille Latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus. Quin tu huc
aduolas: sedem inuisis illius nostrę reip. germanę. Putaui DC nummis ante comitia tri-
bum vno loco diuisis, palàm iri absolutum Gabinium: detur etiam valiturum. De Messala
quod quaeris, quid scribam nescio: nunquam vidi tam pates cādidatos. Messalę copias nosti.
Scaurum Triarius reum fecit. Si quęris, nulla est magnopere commota συμπάθεια, sed tamen
habet Aedilitas eius memoriam non ingratam, & est pondus apud rusticos in patris memo
riam. Reliqui duo plebi sic exęquantur, vt Domitius valeat amicis, & adiuuetur, tamen non
gratissimo munere: Mēmius Cęsaris cōmendatur militibus, Pōpeii gratia vtitur. quibus si
non valuerit, putant fore aliquē, qui comitia in aduentum Cęsaris detrudat, Catone prefer-
tim absoluto. Paccianę epistolę respondi, cognosce cętera. Ex fratris literis incredibilia quę- D
dam de Cęsaris in me amore cognoui, eaque sunt ipsius Caesaris vberrimis literis confirma-
ta. Britannici belli exitus expectatur, constat enī aditus insulę esse munitos mirificis moli-
bus. etiam illud iam cognitū est, neque argenti scrupulum esse vllum in illa insula, neque vllam
spem praedę, nisi ex mancipiis, ex quibus nullos puto te literis aut musicis eruditos expecta-
re. Paulus in medio foro basilicam iam pene texuit iisdem antiquis columnis. Illam autem
quam locauit, facit magnificentissimā. Quid quęris? nihil gratius illo monimento, nihil glo
riosius. Itaque Cęsaris amici (me dico & Oppium) disrumparis licet, monimentū illud, quod
tu tollere laudibus solebas, vt odeum laxaremus, & vsque ad atrium libertatis explicaremus,
contempsimus sexcenties HS. Cum priuatis non poterat transigi minore pecunia, efficie-
mus rem gloriosissimā. Nam in campo Martio septa Tribunitiis comitiis marmorea sum⁹,
& tecta facturi, eaque cingemus excelsa porticu, vt mille passuum conficiatur. Simul adiunge E
tur huic operi villa etiam publica. Dicis, Quid mihi hoc monimentum proderit? ad quid la-
boramus tes Romanas? non enim te puto de lustro, quod iam desperatum est, aut de iudi-
ciis, quae lege Plocia fiant, quęrere. Nunc te obiurgari patere, si iure. scribis enim in ea epi-
stola, quam C. Domitius mihi reddidit Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse, te arbi
trari: mihi mehercule nihil videbatur esse, in quo tātulum interesset, vtrum per procurato-
res ageres, an per teipsum: ne toties & tam longe abesses. Sed haec mallem integra re tecum
egisse: profecto enim aliquid egissem. Nunc reprimam susceptam obiurgationem. vtinam
valeat ad celeritatem reditus tuus. Ego ad te propterea minus saepe scribo, quod certum non
habeo vbi sis, aut vbi futur⁹ sis. Huic tamē, nescio cui, quod videbatur is te visurus esse, putaui

F dandas esse literas. Tu quoniam te iturum in Asiam esse putas, ad quæ tempora te expe- ctem, facias me certiorem velim, & de Eutychide quid egeris. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D 87

Vto te existimare me nunc oblitum consuetudinis & instituti tui, tarius ad te scribere, quàm solebam: sed cum loca & itinera tua nihil habere certi video, neque in Epeirum, neque Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti dedi literas. Neque eæ sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit: quæ tantum habent mysteriorum, vt eas ne librariis quidem fere committamus, nedum cuilibet. COSS. flagrant infamia, quòd Caius Memmius candidatus pactionem in Senatu recitauit, quam ipse suus competitor Domitius cum COSS fecisset, vt ambo HS quadragena COSS. darent, si essent ipsi COSS.
G facti: si treis Augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cũ lex curiata ferretur, quę lata non esset: & duos Consulares, qui se dicerent in ornandis prouiciis Cõsularibus scribẽdo affuisse, cum omnino ne Senatus quidem affuisset. Hæc pactio non verbis, sed & nominibus & perscriptionibus, multorum tabulis, cum esse facta diceretur, prolata a Memmio est nominibus inductis auctore Pompeio. Hic Appius erat idem, nihil sane iacturæ, corruerat alter, & plane inquam iacebat. Memmius autem dirempta concione, inuito Caluino plane refrixerat, & eo magis nunc concitare Dictaturam, fauere iustitio, & omnium rerum licentiæ. Perspice æquitatem animi mei, & ludum, & contentionem Seleucianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæsare suauissimam coniunctionem. Hęc enim me vnà ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum, tuumq́, Dii boni, quemadmodum tractat ho-
H nore, dignitate, gratia, non secus ac si ego essem Imperator. Hybernam legionem eligendi optio delata. Commodum, vt ad me scribit, hunc tu non ames? Quem igitur istorum? Sed heus tu! scripseram ne tibi me esse Legatum Pompeio: & extra vrbem quidem fore ex Id. Ian. Visum est hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plura? coràm operior reliqua, vt tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam ædificaui locum. Quid quæris? Ad summam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. Quo die ad me venies, si me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER QVINTVS.

I

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 88

Go vero & tuum in discessu vidi animũ, & meo sum ipse testis. quo magis erit tibi videndum, ne quid noui decernatur, vt hoc nostrum desiderium ne plus sit annuũ. De Annio Saturnino curasti probe. de satisdando vero te rogo quoad eris Romę, vt tu satisdes: & sunt aliquot satisdationes secundum mancipium in his & Memmianorum prædiorum, vel Attilianorum. De Oppio factum est vt volui, & maxime quòd DCCC appromisisti: quę quidem ego vtiq; vel versura facta solui volo, ne extrema exactio nostrorum nominũ expectetur.
K Nunc venio ad transuersum illum extremę epistolę tuę versiculum, in quo me admones de sorore, quę res se sic habet. Vt veni in Arpinum, cum ad me frater venisset, in primis nobis sermo, isq́ multus de te fuit. ex quo ego veni ad ea, quæ fueramus ego & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti, nihil tam vidi mite, nihil tam placatum, quàm tum meus frater erat in sororem tuam: vt etiam siqua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. Illo sic die. Postridie ex Arpinati profecti sumus: vt in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Larini: sed prandimus in Arcano: nosti hunc fundum. Quo vt venimus, humanissime Quintus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. Nihil potuit, mihi quidem, vt visum est, dulcius, idque cum verbis, tum etiam animo & vultu. At illa audientibus nobis, Ego ipsa sum, inquit, hic hospita. Id autem ex eo, vt opinor, ꝙ antecesserat Statius, vt prandium nobis præberet. Tum Quintus, En, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. Dices, quid? quasi istuc erat magnum.

Itaq; meipsum commouerat: sic absurde & aspere verbis vultuq́; responderat. Dissimulaui A
dolens: discubuimus omnes pręter illã, cui tamen Quintus de mensa misit, illa reiecit. Quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi visum est. & multa prætereo, quæ tum mihi maiore stomacho, quàm ipsi Quinto fuerunt. Ego inde Aquinum, Quintus in Arcano remansit: & Aquinum ad me postridie mane venit, mihiq́; narrauit, nec secum illam dormire voluisse: & cum discessura esset, fuisse eiusmodi, qualem ego vidissem. Quid quęris? vel ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei meo iudicio illo die defuisse. Hæc ad te scripsi fortasse pluribus, quàm necesse fuit, vt videres tuas quoq; esse parteis instituendi & monendi. Reliquum est, vt antequam proficiscare, mandata nostra exhaurias. scribas ad me omnia, Pontinum extrudas. Cum profectus eris, cures vt sciam. Sic habeas, nihil mehercule re mihi nec charius esse nec suauius. A. Torquatum amantissime dimisi Minturnis, optimum virum, cui me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes velim. Vale. B

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 89

AD VI Id. Maii, cum has dabam literas, ex Pompeiano proficiscebar, vt ea die manerem in Trebulano apud Pontium. Deinde cogitabam sine vlla mora iusta irinera facere. In Cumano cum essem, venit ad me (quod mihi pergratum fuit) noster Hortensius: cui deposcenti mea mandata, cętera vniuerse mandaui: illud probe, ne pateretur, quantum esset in ipso, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu velim confirmes, gratumq́; mihi fecisse dicas, ꝙ & venerit ad me, & hoc mihi pręterea si quid opus esset, promiserit. Cõfirmaui ad eam caussam etiam Furnium nostrum, quem ad annum Trib. pl. videbam fore. Habuimus in Cumano quasi pusillam Romam, tanta erat in his locis multitudo. Cum interim Rufio noster, ꝙ se a Vestorio obseruari videbat, stratagemate alto percussit hominem: nam ad C
me non accessit. Ita ne cum Hortensius veniret, & infirmus tam longe Hortensius, cum maxima pręterea multitudine, ille non venit? non inquam. Non vidisti igitur hominem? inquies. Qui potui non videre, cum per Emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum agentẽ aliquid credo salutaui. Postea iam iussi valere, cum me impense sua villa, nunquid vellem, rogasset. Hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudãdum, quòd audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Nolim putare mihi aliam consolationem esse huius ingentis molestię, nisi quod spero non longiorem annua fore. Hoc me ita velle multi non credunt ex consuetudine aliorum. Tu qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. Cũ ex Epeiro redieris, de rep. scribas ad me velim, si quid erit, quod operiare. nondũ enim satis huc erat allatum, quo modo Cæsar ferret de auctoritate præscripta: eratq́; rumor de Transpadanis, eos iussu illius viros creare. Quod si ita est, magnos motus D
timeo. Sed aliquid ex Pompeio sciam. Vale.

M.T.C. T P. ATTICO S.D. 90

AD V Id. Maii veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuę literę binę redditę sunt tertio abs te die, eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas, nec vero nunc erat sane quid scriberẽ. qui de rep. rumores, scribe quęso. In oppidis enim summum video timorem, sed multa inania. quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio. nullas enim adhuc acceperam, pręter quę mihi binę simul in Trebulano reddite sunt. quarum alterę edictum Publii Licinii habebant (erant autem Non. Maii datę) alterę rescriptę ad meas Minturnẽses. Q̃ vereor, ne quid fuerit ἀσυνδυάστερον in iis, quas non accepi, quibus rescribi vis. Lentulum ponam recũ in gratiam. Dionysius nobis cordi est. E
Nicanor tuus operam mihi dat egregiã. Iam deest quid scribam. Et licet Beneuenti cogitabam hoc de nostra continentia & diligentia esse factum satis. A L. Pontio. Ex Trebulano, ad quitum Id. Maii.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 91

BEneuentum veni ad quintum Id. Maii. ibi accepi eas literas, quas tu superioribus literis significaueras te dedisse, ad quas ego ipso die dederam ex Trebulano, à L. Pontio. Ac binas quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Furius Fesulanus multo mane mihi dedit: alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo & maximo mandato:

F ſed tua profectio ſpem meam debilitat, ac me illud quidem modo coquit, ſed inopia cogi-
mur eo contenti eſſe. De illo altero quem ſcribis tibi viſum eſſe non alienum, vereor vt ad-
duci noſtri poſſint & tui, πρὸς τᾶσιν ita eſſe, ἄγνωσον. Equidē ſum facilis, ſed tu aberis, & me
abſente rei habebis rationem meę. Nam poſſet aliquid, ſi vteruis noſtrum adeſſet, agente
Seruilio fieri probabile. Nunc ſi iam res placeat, agendi tamen viam non video. Nunc venio
ad illam epiſtolam, quam accepi a Tullio. De Marcello feciſti diligenter. Igitur S.C. ſi erit fa
ctum, ſcribes ad me: ſin minus, rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bi
bulo. Sed non dubito, quin S.C. expeditum ſit, in quo præſertim ſit compendium populi.
De Torquato probe: de Maſſone & Ligure cum venerint. De illo quod Cherippus, quoniā
hic quoq; πρὸς τᾶσιν ſuſtuliſti, ó prouincia, etiam ne hic mihi curandus eſt! Curandus autem
hactenus, ne quid ad Senatum COS. aut Pręt. nam de cæteris, ſed tamen commode. Quod
G cum Scrofa de Pompeio, recte ſcribis. eſt enim ita, vt ſi ante Calend. Iun. Brunduſii futurus
ſit, minus vrgendi fuerint M. Annius & Tullius. Quę de Sicinio audiſti, ea mihi proban-
tur, modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum: ſed conſiderabimus.
rem enim probo. De noſtro itinere, quid ſtatuero: de quinq; pręfectis, quid Pompeius fa-
cturus ſit, cum ex ipſo cognoro, faciam vt ſcias. De Oppio bene curaſti, q; ei DCCC expoſui
ſti. idq;, quoniam Philotimum habes, perfice, & cognoſce rationem, ne angar amplius. Sed
ſi me amas, priuſq̃ proficiſcaris, effice, & magna me cura leuaris. Habes ad omnia, etſi pe-
ne præterii, chartam tibi deeſſe: mea cautio eſt. ſiquidem eius inopia minus multa ad me
ſcribis. Tu vero aufer ducentos, etſi meam in eo parſimoniam huius paginæ contractio
ſignificat, dum acta & rumores vellet. Iam ſiqua certa habes de Cæſare, expecto literas, &
H alias Pontino de omnibus rebus diligenteis dabis. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 91

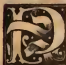

Lane nihil eſt quod ſcribam: nam nec quid mandem habeo, nihil enim præ-
termiſſum eſt: nec quid narrem noui. enimuero mihi nec iocandi locus eſt,
ita me multa ſolicitant. tantum tamen ſcito, Id. Maiis nos Venuſia mane
proficiſcentes has dediſſe. Eo autem die credo aliquid actum in Senatu. Se-
quantur igitur nos tuæ literæ, quib' nō modo res omneis, ſed etiam rumo-
I res cognoſcamus: eas accipiemus Brunduſii. Ibi enim Pontinum ad eam diem, quam tu ſcri
pſiſti, expectare conſilium eſt. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγους de rep. habueri-
mus, ad te perſcribemus. Et ſi id ipſum ſcire cupio, quod ad tempus recte ad te ſcribere poſ
ſem, id eſt quandiu Romæ futurus ſis: vt aut quod eſt, poſt has literas ſciam, aut ne dem
fruſtrà. Sed antequam proficiſcare, vtiq; explicatum ſit illud HS XX & DCCC. hoc velim
in maximis rebus, & maxime è neceſſariis habeas, vt quod auctore te velle cœpi, adiutore
aſſequar. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 9j

K Arentum veni ad XV Calend. Iun. quòd Pontinum ſtatueram expectare,
commodiſſimum duxi dies eos quoad ille veniret, cum Pompeio conſume-
re: eoq; magis, quòd ei gratum eſſe id videbam, quinetiam a me petierat, vt
ſecum & apud ſe eſſem quotidie, quod conceſſi libenter. multos enim eius
præclaros de rep. ſermones accipiam. inſtruar etiam cōſiliis idoneis ad hoc
noſtrum negociū. Sed ad te breuior in ſcribendo incipio fieri, dubitans Ro
mę ne ſis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, ſcribā aliquid potius, q̃ committā,
vt tibi cum poſſint reddi a me literę, nō reddant. nec tamen iam habeo, quid aut mandem ti
bi, aut narrem. Mandaui omnia, quæ quidem tu, vt polliceris, exhauries. narrabo, cum ali-
quid habebo noui. Illud tamen non deſinam, dum adeſſe putabo, de Cæſaris nomine roga-
re, vt confectum relinquas. Auide expecto tuas literas, & maxime, vt norim tempus pro-
fectionis tuæ. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 94 A

Votidie vel potius in dies singulos breuioreis literas ad te mitto. quotidie enim magis ac magis suspicor te in Epeirum iam profectum. sed tamē vt mandatum scias me curasse, quod antè ad te Pompeius, qui nos præfectos delaturus * nouas vocationes iudiciorum caussa. Ego cū triduum cū Pompeio, & apud Pompeium fuissem, proficiscebar Brundusium ad XIIII Calend. Iun. ciuem illum egregiū relinquebam, & ad hæc quę timērur, propulsanda paratissimum. Tuas literas expectabo, cū vt quid agas, tum vt vbi sis, sciam. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 95

ME & incommoda valetudo, qua iam emerseram, vtpote cum sine febri laborassem, & Pontini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat iam duodecimum diem Brundusii: sed cursum expectabamus. Tu si modo es Romæ (vix enim puto) sin es, hoc vehementer animaduertas velim. Romæ acceperam literas Milonem meum queri per literas iniuriam meam, q̄ Philotimus socius esset in bonis suis. Id ego ita fieri volui de Caii Duronii sententia, quem & amicissimum Miloni perspexeram, & talem virum, qualem tu iudicas, cognoram. Eius autem consilium, meumq́ hoc fuit. Primum, vt in potestate nostra esset res, ne illum malus emptor alienis mancipiis, quæ permulta secum habet, spoliaret. Deinde, vt Faustæ, cui cautum ille esse voluisset, ratum esset. Erat etiam illud, vt ipsi nos, si quid seruari posset, quàm facillime seruaremus. Nunc rem totam perspicias velim, nobis enī scribuntur sæpe maiora. Sed ille cur queritur, cur scribit ad amicos, si idē Fausta vult? Philotimus, vt ego ei coràm dixeram, mihiq́ ille receperat, ne sit inuito Milone in bonis nihil nobis fuerat tanti: sin hæc leuiora sunt, tu iudicabis. Loquere cum Duronio. Scripsi etiam ad Camillum, ad Lamiam, eoq́ magis, quòd non confidebam Romæ te esse. Summa erit hæc, statues vt ex fide, fama, req́ mea videbitur. Vale. C

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 96

Ctium venimus ad XVII Calend. Quintil. cum quidem & Corcyrę & Sybotis muneribus tuis, quę & Areus, & meus amicus Eurychides opipare, & φιλοπροσφωνήσαντα nobis cōcesserant, epulari essemus hilarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime nauigassemus, sed Leucaten flectere molestum videbatur. Actuariis autem minutis Patras accedere sine iis impedimentis, non satis visum est decorum. Ego vt sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor, pręcipio meis, faciam denique vt summa modestia, & summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus velim quiescat, & fortuna nos iuuet, nostra non præstabimus. Tu quęso quid agas, vbi quoq́ hoc tempore futurus sis, quales res nostras Romę reliqueris, maxime de CXX, & de DCCC cura, vt sciamus. id vnis diligenter literis, quæ ad me vtique perferantur, consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agetur, aderis autem ad tempus, vt mihi scripsisti) memento curare per te, & per omnes nostros: in primis per Hortensium, vt annus noster maneat suo statu, ne quid noui decernatur. Hoc tibi ita mando, vt dubitem an etiam te rogem, vt pugnes, ne intercaletur. sed non audeo tibi omnia onera imponere. Annum quidem vtique teneto. Cicero meus modestissimus & suauissimus puer tibi salutem dicit. Dionysium semper equidem, vt scis, dilexi, sed quotidie pluris facio, & mehercule in primis quòd te amat, nec tui mentionem intermitti finit. Vale. D

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 97 E

VT Athenas ad XV Calend. Quintil. veneram, expectabam ibi iam quartum diem Pontinum, neq́ de eius aduentu certi quicquam habebam. Erā autem totus (crede mihi) tecum: & quanquam sine iis per me ipse, tamen acrius vestigiis tuis monitus, de te cogitabam. Quid quæris? Non mehercule alius vllus sermo nisi de te. Sed tu aliqđ de meipso scire fortasse mauis. Hęc sunt. Adhuc sumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quēquam comitum. Nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hospite. persuasum est omnibus meis, seruiendum esse famę meæ belle. Adhuc hoc animaduersum Gręcorum laude, & multo sermone celebratur: quod superest, elaboratur in hoc a me, sicut tibi sensi placere. Sed hæc tum

F laudemus cum erunt perorata. Reliqua sunt eiusmodi, vt meum consilium sæpe reprehen-
dam, quòd non aliqua ratione ex hoc negocio emerserim. O rem minime aptam meis mori
bus. O illum verū γεαφία, dices. Quid adhuc? Nondū enim in negocio versaris? nescio,& pu
to molestiora restare. Sed hæc ipsa fero equidem frōte, vt puto,& vultu bellis, sed angor inti
mis sensibus. Ita multa vel iracunde vel insolenter, vel in omni genere stultitię insulsę, ar-
roganter & dicuntur & tacentur quotidie. quę non quo te celem perscribo, sed quia ἀνεκλά-
λητα sunt. Itaq; admirabere meam βαθύτητα, cum salui redierimus. tanta mihi μελέτη hu-
ius virtutis datur. Ego quoque hæc hactenus: etsi mihi nihil erat propositum ad scriben-
dum, quia quid ageres, vbi terrarum esses, ne suspicabar quidem: nec hercule vnquam tan
diu ignarus rerum mearum fui. Quid de Cæsaris, quid de Milonis nominibus actum sit,
hoc non modo nemo, sed ne rumor quidem quisquam, vt sciremus in rep. quid ageretur.
G Quare si quid erit, quod scias de his rebus quas putabis scire me velle, per mihi gratū erit, si
id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? nihil sane, nisi illud, valde me Athenæ
delectarunt. Vrbs duntaxat, & vrbis ornamentum, & hominum mores in te, & in nos qua
dam beneuolentia. Sed multum ea philosophia ἄνω καὶ κάτω. sic quidem existimat tuus a-
pud quem eram. nam Zenonem tuum, vel nostrum potius. Quinto concesseram, & tamen
propter vicinitatem totos dies simul eramus iuncti. Cum primum poteris, tua consilia ad
me scribas, vt sciam quid agas, vbi quoq;, & maxime quando Romę futurus sis. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 98

Vi toties nē me literas dedisse Romam, cum ad te nullas darem? at vero
posthac frustra potius dabo, si recte dari potuerint, quàm committam, vt
H non dem. Ne prouincia nobis prorogetur per fortunas, dum abes, quicquid
prouideri potest, prouide. Non dici potest, quàm flagrem desiderio vrbis,
qui vix harū rerū insulsitatem feram. Marcellus sedendi comes: etsi ille ma-
gistratum nūc gesserit, erat tamen Transpadanus. ita mihi videtur non minus stomachi no
stro Cęsari fecisse. sed hoc ipse viderit. Pompeius mihi quoq; videbatur (quod scribis Var-
ronem dicere) in Hispaniam certe iturus: id ego minime probabam: cui quidem Theopha-
nes facile persuasit, nihil esse melius quàm illud, nusquam illum discedere. ergo Gręcus incū
bet. valet autem auctoritas eius apud illum plurimum. ego has pridie Non. Quintil. profi
ciscens Athenis dedi. Cum ibi decem ipsos fuissem dies, venerat Pontinus: nam Cn. Volu-
sius aderat Quæstor tuus. Vnus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum & dicrotum, & Mity
I lenęorum habebam & aliud catascopium. De Parthis erat silentium, quod superest, Dii iu
uent, nos adhuc iter per Græciam summa cum admiratione fecimus. Nec mehercule habeo
adhuc, quem accusem meorum. Videntur mihi nosse nos, nostram caussam, & conditionem
professionis suæ. plane seruiunt existimationi meæ. Quod superest, si verum illud est, ὁπῖαι
ἡ Δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες, certe permanebunt. Nihil enim a me fieri ita videbunt, vt
sibi sit delinquendi locus. In id parū quod fuerit, fiet aliqd à nobis seuerius: nunc lenitate dul
ces sumus, & (vt spero) proficimus aliquantum. Sed ego hanc, vt singuli dicūt, adhuc ἀνεξίαν
in vnum annum meditatus sum. Proinde pugna, ne siquid prorogatum sit, turpis inueniar.
Nunc redeo ad ea, quæ mihi mandas. In præfectis excusatio: iis quos voles deferto, non ero
tam μετέωρος quàm in Apuleio fui. Zenonem tam diligo, quàm tu, quod ipsum sentire cer-
K te scio. Apud Patronē & reliquos Barones te in maxima gratia posui, & hercule merito tuo
feci. nam mihi is ter dixit te scripsisse ad se, mihi ex illius literis rem illam curę fuisse, quod
ei pergratum erat. Sed cum Patro mecum egisset, vt peterem a vestro Areopago ὑπόμνημα
ὠμὸν tollerent, quem Polycharmo Pręt. fecerant, commodius visum est, & Zenoni, & post
ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, qui pridie quàm ego Athenas veni, Mytilenas profe
ctus erat: vt is ad tuos scriberet, posse id sua voluntate fieri: non enim dubitabat Zeno, quin
ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non posset. Fannius autem ædificandi consilium
abiecerat, sed erat Patroni iratus. Itaq; scripsi ad eum accurate, cuius epistolæ misi ad te exem
plum. Tu velim Piliam meis verbis consolere. Indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. Accepi
fasciculum, in quo erat epistola Piliæ. abstuli, aperui, legi, valde scripta est συμπαθῶς. Brun-
dusio quę tibi epistolę redditę sunt sine mea, tum videlicet datę, cum ego me non belle ha-
berem. Nam illam νομανδρείαν meam excusationem ne acceperis. Cura vt omnia sciam, sed
maxime vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 99

Egocium magnum est nauigare, atq; id mense Quintili. Sexto die Delum A
Athenis venimus. Pridie Non. Quintil. a Piræo ad Zostera vento molesto,
qui nos ibidem Nonis tenuit. Ad VIII Iduum ad Ceocum vicum, deinde
ad Gyarum sęuo vento non aduerso. Hinc Scyrum, deinde Delum, vtroq;
citius quàm vellemus, cursum confecimus. Iam nosti ἄφρακτα Rhodiorũ.
nihil est, quod minus fluctum ferre possit. Itaq; erat in animo nihil festina-
re, Delo nec me mouere, nisi omnia ἀκρωτηρίων tuta vidissem. De Messala ad te statim, vt au
diui, de Gyaro dedi literas, & idipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium, cui quidẽ
valde συνηγωνισάμην. Sed tuas de eius iudicii sermonibus, & mehercule omni de reip. statu
literas expecto πολιτικώτερον quidem scriptas (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruo
lutas libros) eiusmodi inquã literas, ex quib⁹ ego non quid fiat (nam id Helonius vir gratissi B
mus potest efficere cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam. Etiam cum hæc leges, habebi-
mus COSS. Omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudiciis. Nostra au
tem negocia (quoniam Romæ commoraris) amabo te explica, cui rei fugerat me rescribere.
De strue salinarum plane rogo. De aqua si quid poterit fieri, eo sis animo quo soles esse. De
aqua, quam ego cum mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi, ergo aliquid confi
cies. Præterea si quid Philippus rogárit quod in sua re faceres, id velim facias. Plura scri-
bam ad te, cum constitero: nunc eram plane in medio mari. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 100

Phesum venimus ad XI Calend Sextil. sexagesimo & quinto post pugnam
Bouillam. Nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter
Aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum priua C
tarum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in
modum Ephesi pręsto fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet! Ve-
runtamen, cum de Cumanis venissem cum imperio, Græci quasi Ephesio
Præt. se alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certe scio, multorum annorum ostentatio
nes meas nunc in discrimen esse adductas. Sed vt spero, vtemur ea palæstra, quam a te di-
dicimus, omnibusq; satisfaciemus, & eo facilius, quòd in nostra prouincia confectæ sunt pa
ctiones. Sed hactenus, præsertim cum cœnanti mihi nunciaret Sestius se de nocte proficisci.
Tua negocia Ephesi curę mihi fuerunt: Thermoq; tametsi ante aduentũ meum liberalissime
erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apollonicensem
Zenonem commendaui. omnino omnia se facturum recepit. Ego præterea rationem Philo
geni, & permutationis eius, quã tecũ fecit, edidi. ergo hęc quoq; hactenus. Redeo ad vrbana. D
Per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulci atque pręmuni quæso, vt si-
mus annui, ne intercaletur quid. Deinde exhauri mea mandata: exime quæso quoad potes,
de illo domestico, scrupulum, quem non ignoras. Deinde de Cæsare, cui ob cupiditatem, &
ob auctorem incubui, nec me piget. Et si intelligis quàm meum sit scire, & curare quid in
rep. fiat, immo vero etiam quid futurum sit, perscribe ad me omnia, sed diligentissime. In
primis nunquid iudiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, si
curæ est, si quid Philippus aget, animaduertes. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 101

Ntequam aliquo loco consedero, neq; longas a me, neque semper mea ma
nu literas expectabis: cum autem erit spatium, vtrunque dabo. Nunc iter
conficiebam æstuosa & puluerulenta via. dederam Epheso pridie, has de- E
di Trallibus. In prouincia mea fore me putabam Calend. Sextil. Ex ea die,
si me in Asiam cõmouero, tamen interea hæc vellem, quæ mihi adnuncia-
bantur. Primum ocium Parthicum: deinde confectę pactiones publicano-
rum: postremo seditio militum sedata ab Appio, stipendiumq; eis vsque ad Id. Quintil. per-
solutum. Nos Asia accepit admirabiliter, aduentus noster ne nummo quidem sumptui fuit.
Spero meos omnes seruire laudi meę, tamen magno timore sum, sed bene paramus. omneis
iam nostri pręter Tullium tuum venerunt. Erat mihi in animo recta proficisci ad exercitũ,
æstiuos menses reliquos rei militari dare, hybernos iurisdictioni. Tu velim (si me nihilo mi
nus nosti curiosum in republica quàm te) scribas ad me omnia quæ sint, quæue futura sint:

F nihil mihi gratius facere potes: nisi tamen id erit mihi gratissimum, si quæ tibi mandaui,
confeceris. in primis quidem illud ἐν ὁμίλῳ, quo mihi scies nihil esse charius. Habes episto-
lam plenam festinationis & pulueris, reliquę subtiliores erunt. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 103

Laodiceam veni pridie Calend. Sextil. Nihil exoptatius aduentu meo, ni-
hil charius: sed est incredibile, quàm me negocii tędeat: ne non habeat sa-
tis magnũ campũ, ille tibi non ignotus cursus animi & industriæ meæ, prę
clara opera cessent. Quippe ius Laodiceę me dicere, cum Romę A. Ploti⁹
dicat? & cum exercitum noster amicus habeat, tantum me nomen habe-
re duarum legionum exulum? Denique hęc non desidero: lucem, forum,
vrbem, domum, vos desidero. Sed feram, vt potero, sit modo annuus: si prorogatur, actũ
G est. Verum facile resisti potest, tu modo Romę præsto sis. Quęris quid hic agam? Ita viuã,
vt maximos sumptus facio: mirifice delector hoc instituto, admirabilis abstinentia ex præ-
ceptis tuis, vt verear, ne illud quod tecum permutaui, versura mihi soluendũ sit. Appii vul
nera non refrico, sed apparent, nec occuli possunt. Iter Laodicea faciebam ad III Non. Sextil.
cum has literas dabam in castra in Lycaoniam. Inde ad Taurum cogitabam, vt cũ Mophra-
gone signis collatis, si possem, serio decernerem. Clitellæ boui sunt impositę. illæ, non est
nostrum onus, sed feremus, modo, si me amas, sit annuus. Adsis tu ad tempus, vt Senatum
totum excites. Mirifice solicitus sum, quòd iandiu ignota sunt omnia. Quare, vt ad te antè
scripsi, tum cætera, tum resp. cura vt nota mihi sit. Plura scribam aliàs tarde tibi redditu
ro, sed dabam familiari homini ac domestico C. Andronico Puteolano. Tu autem sępe da-
H re tabellariis publicanorum poteris per magistros scripturę, & portus, & nostrarum dioe-
cesum. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 104

Etsi in ipso itinere & via discedebant publicanorum tabellarii, & eramus in
cursu, tamen surripiendum aliquid putaui spatii, ne me immemorem man
dati tui putares. Itaq; subsedi in ipsa via, dum hęc quæ longiorem deside-
rant orationem, summatim tibi perscriberem. Maxima expectatione impe
ditam, & plane euersam in perpetuum prouinciam nos inuenisse scito pri
die Calend. Sextil. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameę, & toti
I dem dies Synnate: audiuimus nihil aliud, nisi impetrata ἐπικεφάλαια soluere non posse: omnes
possessiones omnium venditas, ciuitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non homi-
nis, sed feræ nescio cuius immanis. Quid quæris? tædet omnium nos vitę. Leuantur tamen
miserę ciuitates, quòd nullus fit sumptus in nos, neque in Legatos, neque in Quæstorem,
neque in quenquam. Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari solet, non acci-
pere, sed ne ligna quidem, nec pręter quatuor lectos & tectum, quenquam accipere quicq;:
multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunq;. Itaq; incredibilem in mo
dum concursus fiunt ex agris & vicis, ex domibus omnibus. Mehercule etiam aduentu no-
stro reuiuiscunt, iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. Itaq; opiniones omnium supe
rauit. Appius, vt audiuit nos venire, in vltimam Prouinciam se coniecit Tarsum vsque,
K ibique forum agit. De Partho silentium est, sed tamen concisos equites nostros à barbaris
nunciabant ii qui veniebant. Bibulus nunciabatur quidem etiam nunc in Prouinciam suam
accedere. Id autem facere ob eam caussam dicebant, quòd tardius vellet decedere. Nos in ca
stra properabamus, quę aberant bidui. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 105

Accepi Roma sine epistola tua fasciculum literarum, in quo si modo valui-
sti, & Romę fuisti, Philotimi duco esse culpam non tuam. Hanc episto-
lam dictaui sedens in rheda, cum in castra proficiscerer, ab quibus abe-
ram bidui. Paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas,
itaque eo me seruaui. Nos tamen, etsi hoc te ex aliis audire malo, sic in pro
uincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, vt nullus teruncius in-
sumatur in quenquam. Id fit etiam & Legatorum, & Tribunorum, & Pręfectorum dili-
gentia. nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσι glorię meę. Lepta noster mirificus est, sed nunc

propero. perſcribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones noſtros Deiotarus filius,qui Rex A
ab Senatu appellatus eſt,ſecum in regnum dum in æſtiuis nos eſſemus. Illum pueris locum
eſſe belliſſimum duximus. Seſtius ad me ſcripſit, quæ tecum eſſet de mea domeſtica & maxi
ma cura locutus, & quid tibi eſſet viſum. Amabo te,incumbe in eam rem, & ad me ſcribe,
quid & poſſit,& tu cenſeas. Idem ſcripſit Hortenſium de proroganda noſtra prouincia di-
xiſſe neſcio quid: mihi in Cumano diligentiſſime, ſe, vt annui eſſemus, defenſurum recepe-
rat. Si quicquam me amas, hunc locum ama. Dici non poteſt quàm inuitus a vobis abſim:
& ſimul hanc gloriam iuſtitię & abſtinentię fore iuſtiorem ſpero, ſi cito deceſſerimus. Id
quod Sceuolæ contigit, qui ſolos nouem menſes Aſię pręfuit. Appius noſter, cum me ad-
uentare videret, profectus eſt Tarſum vſque Laodicea. Ibi forum agit,cum ego ſum in pro-
uincia: quam eius iniuriam non inſector. Satis enim habeo negocii in ſanandis vulneri-
bus, quę ſunt impoſita prouincię: quod do operam,vt faciam quamminima illius contume B
lia. Sed hęc Bruto noſtro velim vt dicas, illum feciſſe non belle, qui aduentu meo quamlon-
giſſime potuerit, diſceſſerit. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 106

Vam vellem Romæ eſſes, ſi forte non es. Nihil enim certi habebamus,niſi
accepiſſe nos tuas literas ad decimumquartum Calend. Sextil.datas,in qui
bus ſcriptum eſſet, te in Epeirum iturum circiter Calend. Sextil. Sed ſiue
Romę es, ſiue in Epeiro,Parthi Euphratem tranſiuerunt duce Pacoro O-
rodis Regis Parthorum filio,cunctis referto copiis. Bibulus nondum au-
diebatur eſſe in Syria.Caſſius in oppido Antiochię cum omni exercitu.nos
in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybiſtra. Hoſtis in Cirrheſtica, quæ Syrię pars
proxima eſt prouinciæ meę.His de rebus ſcripſi ad Senatum:quas literas,ſi Romæ es,vide- C
bis putes ne reddendas. Ei multa , immo omnia , quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæſa &
porrecta(vt aiunt)oneris mei addatur aut temporis. Nobis enim hac infirmitate exercitꝰ,
inopia ſociorum, præſertim fidelium, certiſſimum ſubſidium eſt hyems. Ea ſi venerit, nec
illi antè in meam prouinciam tranſierint,vnum vereor, ne Senatus propter vrbanarum re-
rum metum, Pompeium nolit dimittere. Quòd ſi alium ad ver mittit, non laboro: nobis
modo temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur ſi Romę es: ſin abes,aut etiam ſi ades, hæc
negocia ſic ſe habent. Stamus animis, & quia conſiliis vt videmur, bonis vtimur, ſperamꝰ
etiam manu. In Amano tuto conſedimus, copioſo frumento, Ciliciam prope conſpiciente
expedito ad mutandum locum paruo exercitu: ſed vt ſpero, ad beneuolentiam erga nos con
ſentiente, quem nos Deiotari aduentu cum ſuis omnibus copiis duplicaturi eramus. Sociis
multo fidelioribus vtimur quàm quiſquam vſus eſſet: quibus incredibilis videtur & noſtra D
manſuetudo & abſtinentia. Delectus habetur ciuium Romanorum.frumentum ex agris in
loca tuta comportatur. Si fuerit occaſio,manu:ſin minus, locis nos defendemus. Quare bo-
no animo es: video enim te, & quaſi coràm adſis,ita cerno,συμπάθειαν amoris tui.Sed te ro-
go,ſi vllo pacto fieri poterit,ſi integra in Senatu noſtra cauſſa ad Calend.Ian.māſerit,vt Ro
mæ ſis menſe Ian. profecto nihil accipiam iniuriæ,ſi tu aderis. Amicos COSS. habemus no
ſtros, Trib. pl.Furnium. Verum tua eſt opus aſſiduitate, prudentia, gratia: tempus eſt ne
ceſſarium, ſed turpe eſt me pluribus verbis agere tecum. Cicerones noſtri ſunt apud Deio
tarum: ſed,ſi opus erit, deducentur Rhodum. Tu, ſi es Romæ,vt ſoles,diligentiſſime: ſi in
Epeiro,mitte tamen ad nos de tuis tabellarium, vt & tu,quid nos agamus,& nos quid tu a-
gas,quidq; acturus ſis, ſcire poſſimus.Ego tui Bruti rem ſic ago,vt ſuam ipſe nō ageret.ſed
iam exhibeo pupillum,neq; defendo, ſunt enim negocia & lenta & inania. Faciam tamen ſa- E
tis tibi quidem, cui difficilius eſt quàm ipſi: ſed certe ſatiſfaciam vtriq;. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 107

Bſignaram iam epiſtolam meam,quam puto te modo perlegiſſe ſcriptam
mea manu,in qua omnia continentur, cum ſubito Appellius Tabellarius
ad XI Calend. Octob. ſeptimo quadrageſimo die Roma celeriter iuit: tam
mihi longe tuas literas reddidit,ex quibus non dubito,quin tu Pompeium
expectaris,dum Ariminio rediret,& iam in Epeirum profectꝰ ſis:magiſq;
vereor,vt ſcribis,ne in Epeiro ſolicitus ſis non minus quàm nos hic ſumus.

F De Atteliaſio nomine ſcripſi ad Philotimum ne appellaret Meſſalam. Itineris noſtri famam ad te perueniſſe lætor, magisq́ lætabor, ſi reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucundam eſſe gaudeo: eamq́ quam nunquam vidi, tamē & amo, & amabilem eſſe certe ſcio. Etiam atq; etiam vale. pattones & tui condiſcipuli. Quę de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata eſſe gaudeo. Quod ſcribis, libenter repulſam tuliſſe eum, qui cum ſororis tuæ filii patruo certaret, hoc magni amoris ſignum. Itaq; me etiam admonuiſti, vt gauderem: nam mihi in mentem non venerat. Non credo, inquis, vt libet, ſed plane gaudeo, quoniam νεμε-σᾷν intereſt τῷ φθονεῖν. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 108

SAturnalibus mane ſe mihi Pindeniſſę dediderunt ſeptimo & quinquageſimo die, poſtquam oppugnare eos cœpimus. Qui, malum, iſti Pindeniſſæ!
G qui ſunt inquies! nomen audiui nunquam. Quid ego faciam! non potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere. Hoc iam ſic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negocia geri potuiſſe, quę cognoſce σὺν ἐπιτομῇ. Sic enim concedis mihi proximis literis. Epheſum vt venerim noſti, qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate, qua nihil me vnquam delectauit magis. Inde oppidis his quæ erant, mirabiliter accepti Laodiceam pridie Calend. Sextil. venimus: ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificisq́ verbis omnes iniurias reluimus ſuperioris. Deinde Apameæ quinq; dies morati, Synadis triduum, Philomeli quinq; dies, & Iconii decem ſedimus. nihil ea iuriſdictione ęquabilius, nihil lenius, nihil grauius. Inde ad caſtra veni ad VII Calend. Septemb. ad III, exercitum luſtraui apud Iconium. Ex his caſtris cum graueis de Parthis nuncii venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam quæ Ciliciam attingit, eo conſilio vt Armenius Artabaſdes, & ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarēt.
H Cum dies quinq; ad Cybiſtra Cappadociæ caſtra habuiſſem, certior ſum factus Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abeſſe, Cilicię magis imminere. Itaq; confeſtim iter in Ciliciā feci per Tauri pylas. Tarſum veni ad III Non. Octob. Inde ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. Hic ad III Id. Octob. magnum numerum hoſtium cecidimus. Caſtella munitiſſima nocturno Pontini aduentu, noſtro matutino cepimus, incendimus, & Imperatores appellati ſumus. Caſtra paucos poſt dies habuimus, ea ipſa, quæ contra Darium habuerat apud Iſſum Alexander Imperator haud paulo melior, quàm aut tu aut ego. Ibi quinq; dies morati, direpto ac vaſtato Amano inde diſceſſimus. Interim (ſcis enim quędam πανικὰ dici, item τὰ κοινὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus noſtri & Caſſio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſſit, & Parthis ti-
I mor iniectus eſt. Itaq; eos cedenteis ab oppido Caſſius inſecutus, rem bene geſſit. Qua in fuga magna auctoritate Oſaces dux Parthorum vulnus accepit, eoq́ interiit paucis poſt diebus. Erat in Syria noſtrum nomen in gratia. Venit interim Bibulus, credo voluit appellatione hac inani nobis eſſe par. In eodem Amano cœpit laureolam in muſtaceo quærere. At ille cohortem illam primam totam perdidit, Centurionemq́ primipili nobilem ſui generis Aſinium Dentonē, & reliquos cohortis eiuſdem, & Sext. Luciliū, T. Cannii Cepionis locupletis, & ſplendidi hominis filiū Trib. mil. ſane plagam odioſam acceperat, cū re, tum tempore. Nos Pindeniſſum, quod oppidum munitiſſimū Eleutherocilicū omnium memoria, in armis fuit (feri homines & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus vallo & foſſa, aggere maximo, vineis, turre altiſſima, magna tormētorum copia, multis ſagittariis, magno labore, apparatu, multis ſauciis ex noſtris, incolumi exercitu negocium confecimus. Hilara
K ſane Saturnalia. Militibus quoq; equis exceptis reliquā prędam conceſſimus. Mancipia venibant Saturnalibus treſſis. Cū hęc ſcribebam in tribunali, res erat ad HS CCXX. Hunc exercitū in hyberna agri male pacati, deducendū Q. fratri dabā, ipſe me Laodiceam recipiebā. Hęc adhuc. Sed ad pręterita reuertamur. Q; me maxime hortaris, & qđ pluris eſt ꝙ̄ omnia, in quo laboras, vt etiā Ligurino μώμῳ ſatiſfaciā, moriar, ſi quicꝙ̄ fieri poterit elegātius. Nec tam ego hanc continentiā appello, quę virtus voluptati reſiſtere videt. Ego in vita mea nulla vnꝙ̄ voluptate tāta ſum affectus, quāta afficior hac integritate: nec me tā fama (quę ſumma eſt) ꝙ̄ res ipſa eſt delectat. Quid quęris! fui tāti, me ipſe non norā: nec ſatis ſciebā, quid in hoc genere facere poſſem recte. nihil eſt pręclarius. Interim hęc ſunt λαμπρά. Ariobarzanes opera mea viuit, regnat σὺν τρόπῳ conſilio & auctoritate: & ꝗ inſidiatoribus eius ἀπρόσιτον

me non modo ἀδωροδόκητον præbui, Regem regnumq; seruaui. Interea è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum abiectum quantum potui, excitaui: quem non minus amo, quàm tu, pene dixi quàm te. Atq; etiam spero toto anno Imperii nostri teruncium sumptus in prouincia nullum fore. Habes omnia. Nunc publice literas Romam mittere parabã. vberiores erũt quàm si ex Amano misissem: at te Romę non fore. Sed est totum quid Calend. Martii futurum sit. Vereor enim ne cum de prouincia agetur, si Cæsar resistet, nos retineamur. His tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad vrbana, quæ ego diu ignorans ex tuis iucundissimis literis ad V Calend. Ian. deniq; cognoui: eas diligẽtissime Philogenes libert⁹ tuus curauit perlonga, & non satis tuta via perferendas. Nam quas Lemnii pueris scribis datas, non acceperã. Iucunde de Cęsare & quę Senatus decreuit, & quę tu speras: quibus ille, si cedit, salui sumus. Incendio Pletoriano quòd Leius adustus est, minus moleste fero. Luceius de Quinto Cassio cur tam vehemens fuerit, & quid actum sit, aueó scire. Ego cum Laodiceam venero, Quinti sororis tuę filio togam puram iubebo dari, cui moderatur Deiotarus, cuius auxiliis magnis vsus sum. Ad me, vt scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. Tuas enim Epeiroticas expecto literas, vt habeam rationem non modo negocii, verum etiam ocii tui. Nicanor in officio est, & a me liberaliter tractatur, quem, vt puto, Romam cum literis publicis mittam, vt & diligentius perferantur, & idem ad me certa de te & a te referat. Alexis quòd mihi toties salutem adscribit, est gratum. Sed cur non suis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit? a Phameo queritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura vt valeas, & vt sciam, quãdo cogites Romam. Etiam atq; etiam vale. Tua tuosq; Thermo, & pręsens Ephesi diligentissime commendatam, & nunc per literas, ipsumq; intellexi esse perstudiosum tui. Tu velim quod antea ad te scripsi, de domo Parmeni des operã, vt quod tuo meoq; beneficio puer habet, cures ne qua ratione auellatur. vtriq; nostrum existimo, tum mihi erit pergratum. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 109

E in Epeirum saluum venisse, & vt scribis, ex sententia nauigasse, vehementer gaudeó: non esse Romæ tempore pernecessario, submoleste fero. Hoc me tamen consolor, quòd non despero te istic iucunde hyemare, & libenter requiescere. Cassius frater Q. Cassii familiaris tui prudentiores illas literas miserat, de quibus tu ex me requiris quid sibi voluerit, quòd eas postea misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicum bellum. Recesserant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro ἀντιμετρήματι. Hodie vero hyemant in Chirestica, maximumq; bellum impendet. Nam Orodes Regis Parthorum filius in prouincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Arthabasdis filia (ex quo sciri potest) quin cum omnibus copiis ipse prima æstate Euphratem transiturus sit. Quo autem die Cassii literę victrices in Senatu recitatæ sunt, id est Non. Octob. eodem meæ tumultũ nunciantes. Axius noster ait nostras auctoritatis plenas fuisse, illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ, quas certo scio plenas timoris fore. Ex iis rebus hoc vereor, nè cum Pompeius propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos à Senatu habeatur, dum hic nodus expediatur, non putet Senatus, nos antè quàm successum sit, oportere, decedere: nec in tanto motu rerum tantis prouinciis singulos Legatos pręesse. Hic ne quid mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo: atq; eo magis quòd tu abes qui consilio, gratia, studio, multis rebus occurreres. Sed dices meipsum mihi solicitudinem struere: cogor, & velim ita sit. Sed omnia metuo, etsi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Buthroto. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 110

Ibi, vt video & spero, nulla ad decedendum mora: mallem, vt video: nihil opus fuit, vt spero. Acceperam autem satis celeriter Iconii per Publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore. Deinde addis, si quid secus, te ad me forte venturum. Angunt me dubitationes tuæ, simul & vides, quas acceperim literas. Nam quas Hemoni Centurioni Scamulæ ipse scribis dedisse, non accepi. Lemnii pueris te dedisse sæpe ad me scripseras: eas Laodiceæ denique cum eo venissem III Id. Febr. Lemnius mihi reddidit datas ad decimum Calend. Octob. Lemnio tuas

F commendationes,& statim verbis,& reliquo tempore probabo. Hæ literę cętera vetera ha-
bebant: vnum hoc nouum, de Cibyratis pantheris. Multum te amo quòd respondisti M. O-
ctauio te non putare: sed posthac omnia, quæ certa non erunt pro certo negato. Nos enim
& nostra sponte bene firmi, & mehercule auctoritate tua inflammati vicimus omnes. Hoc
tu ita reperies tum abstinentia, tum iustitia, facilitate, clementia. Caue putes quicquam ho
mines magis vnquam esse miratos, quàm nullum teruncium, me obtinente prouinciam,
sumptum factum esse, nec in rempublicam, nec in quenquam meorum, pręterquam in Lu-
cium Tullium Legatum: qui abstinens se prę cæteris, Iulia lege trāsita semel tantùm in diē,
non vt alii solebant omnibus vicis, pręter eum semel nemo accepit. Hic facit, vt mihi exci-
piendus sit, cum teruncium nego sumptum factum: prǽter eum accepit nemo. Has a no-
stro Quinto Ticinio sordes accepimus. Ego æstiuis confectis, Quintum fratrem hybernis &
G Ciliciç pręfeci. Quintum Volusium tui Tiberii generum certum hominem, sed mirifice abs
tinentem, misi in Cyprum, vt ibi pauculos dies esset, ne ciueis Romani pauci, qui illic ne-
gociantur, ius sibi dictum negarent: nam euocari ex insula Cyprios non licet. Ipse in Asiam
profectus sum Tarso, Non. Ian. Non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciç ciuita
tum, maximeq; Tarsensium. Postea vero quàm Taurum transgressus sum, mirifica expecta
tio Asiæ nostrarum diœcesum, quæ sex mensibus imperii mei nullas meas acceperat literas,
nunquam hospitem viderat. Illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quęstu,
Ciuitates locupletes ne in hyberna milites reciperent, magnas pecunias dabant. Cyprii ta
lenta Attica CC, quę ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed verissime loquor) numus nullus me obti
nēte erogabitur. Ob hęc beneficia, quibus illi obstupescūt, nullos honores mihi, nisi verborū
decerni sino, statuas prohibeo: nec sum in vlla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi,
qui hęc prędicem de me: perfer, si me amas. Tu enim mę hęc facere voluisti. Iter igitur ita
H per Asiam feci, vt etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (mes-
sis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. Quacunque iter feci, nulla vi, nullo iudicio,
nulla contumelia, auctoritate & cohortatione perfeci, vt & Græci & ciues Romani, qui fru
mentum compresserant, magnum numerū populis pollicerentur. Id. Febr. quo die has literas
dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cibyraticum, & Apamēse ex Idib. Martiis. ibidem
Synadense. Pamphylium cum Sessameno. dispiciam κέρατα omnium. Isauricum ex Idib.
Maii in Ciliciam, vt ibi Iunius consumatur, velim tranquille à Parthis Quintilis. si erit vt vo
lumus, in itinere est per prouinciam redeuntibus consumendus. Venimus enim in prouin-
ciam Laodiceam Sulpitio & Marcello COSS. pridie Calend. Sextil. inde nos oportet decedere
ad IIII Calend. Sextil. Primum contendam à Quinto fratre, vt se præfici patiatur, quod &
I illo & me inuitissimo fiet, & aliter honeste fieri non potest: præsertim cum virum optimum
Pontinum ne nunc quidem retinere possim. rapit enim hominem Posthumius Romam, for-
tasse etiam Posthumia. Habes consilia nostra, nunc cognosce de Bruto. Familiareis habet
Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum. Ex Cypro Marcum Scaptium & Publium
Macinium, quos mihi maiorem in modum commendauit. Macinium non noui. Scaptius ad
me in castra venit, pollicitus sum curaturum me Bruti caussa, vt ei Salaminii pecuniam sol-
uerent. egit gratias. Præfecturam petiuit. negaui me cuiquam negocianti dare, quod idem
tibi ostenderam. Cn. Pompeio petenti probaram institutum meum, quid dicam Torquato?
quid M. Lennio tuo? multis aliis? si præfectus vellet esse syngraphę caussa, me curaturum
vt exigeret. gratias egit, discessit. Appius noster turmas aliquot equitum dederat huic Sca
ptio, per quas Salaminios coerceret, & eundem habuerat pręfectum, vexabat Salaminios.
K Ego equites ex Cypro decedere iussi, moleste tulit Scaptius. Quid multa? vt ei fidem meā
præstarem, cum ad me Salaminii Tarsum venissent, & vnà Scaptius, imperaui vt pecuniā
soluerent. Multa de syngrapha, multa de Scaptii iniuriis, negaui me audire. Hortatus sum
demum etiam pro meis in ciuitatem beneficiis, vt negocium conficerent. Denique coactu-
rum dixi me homines non modo non recusare, sed etiam hoc dicere, se a me soluere.
Quod enim Prętori dare consuessent, quoniam ego non acceperam, se a me quodam-
modo dare: atque etiam minus esse aliquanto in Scaptii nomine, quàm in vectigali Prę-
torio. Collaudaui homines, Recte, inquit Scaptius, sed subducamus summam. Interim cū
ego in edicto translatitio centesimas me obseruaturū dicerem cum Antiochi anniuersario,
ille ex syngrapha postulabat, IIII. Quid ais? inquam: possum ne contra edictum? At ille pro-

fert S.C.Lentulo Philippoq́ COSS. Vt qui Ciliciam obtineret, ei ius ex illa syngrapha dice- A
ret. Cohorrui primo, etenim erat interitus ciuitatis. Reperio duo S.C. iisdem COSS. de eadem syngrapha. Salaminii, cum Romæ versuram facere vellent, non poterãt, ꝙ lex Gabinia vetabat. Tum ii Bruti familiares freti, gratia Bruti dare spondẽt quod optatur, si sibi S.C. caueretur. Fit gratia Bruti S.C. Vt neve Salaminiis, neve qui eis dedisset fraudi esset. Pecuniam numerauerunt: & postea venit in mentem fœneratoribus nihil se iuuare illud S.C. quòd ex syngrapha ius dici lex Gabinia vetaret. Tum fit S.C. Vt ea syngrapha esset, qua cętera essent, aut eodẽ modo. Cũ hęc disseruissem, seducit me Scaptius, ait se nihil contradicere, sed illos putare talẽta CC se debere: ea se velle accipere, debere autem eos paulo minus. Rogat vt eos ad CC perducã. Optime inquam, voco illos ad me remoto Scaptio. Quid vos? quantum inquam debetis? respondent, CC. Refero ad Scaptium, homo clamare. Quid opus est, inquam, potius q̃ rationes conferatis? Assident, subducunt ad nummum, conuenit. Illi se B
numerare velle: vrgere, vt acciperet. Scaptius me rursus seducit, rogat vt rem sic relinquã. Dedi veniã homini impudenter petenti, Gręcis querentibus, vt in Fano deponerent postulantibus non concessi. Id clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset, aliis nihil stultius. Mihi autem impudens magis, q̃ stultus videbatur. Nam aut bono nomine cẽtesimis cõtentus erat, aut non bono quaternas cẽtesimas sperabat. Habes meam causam: quæ si Bruto non probatur, nescio cur illum amemus: sed auunculo eius certe probabitur, pręsertim cum S.C. modo factum sit, vt puto, postq̃ tu es profectus, in creditorum causa, vt centesimæ perpetuo fœnore ducerẽtur. Hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certe habes subductum, in quo quidem οὐδ̀ πάρεργον. Lucceius M.Fab. queritur apud me per literas, summum esse periculũ, ne culpa Senatus his decretis, res ad tabulas nouas perueniat: commemorat quid olim etiam mali C.Iulius fecerit, C
cum dieculam duxerit, nunq̃ respub. plus. Sed ad rem redeo. Meditare aduersus Brutũ causam meam, si hæc causa est, contra quam nihil honeste dici potest. præsertim cum integram rem & causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ψυδομυχῷ, probo idem quod tu Posthumiæ filiæ, quoniam Pomelia nugatur. sed vellẽ adesses. A Q. fratre his mensibus nihil expectaris: nam Taurus propter niueis ante mensem Iunium transiri non potest. Hermum vt rogas creberrimis literis fulcio. P. Valeriũ negabat habere quicq̃ Deiotarus Rex, eumq́ ait sustentari. Cum scies Romæ intercalatum sit, nec ne, velim ad me scribas certũ, quo die mysteria futura sint. Literas tuas minus paulo expecto q̃ si Romæ esses, sed tñ expecto. Vale.

M.T.C. EPISTOLARVM AD T.POMPONIVM ATTICVM LIBER SEXTVS. D

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. II

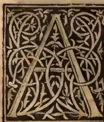

Ccepi tuas literas ad quintum miliare Laodiceæ, quas legi libentissime, plenissimas amoris, humanitatis, officii, diligentiæ. Iis igitur respõdebo. Sic enim postulas, nec οἰκονομίαν meam instituam, sed ordinem conseruabo tuum. Recentissimas a Cibyrata meas literas habere ais ad X Calend. Octob. datas, & scire vis, tuas ego quas acceperim: omneis fere, quas commemoras, præter eas quas scribis Lentuli pueris, & Equotutico, & Brundusio datas. Quare non ὄχεται tua industria quod vereris, sed præclare ponitur, siquidem id egisti, vt ego delectarer. Nam nulla re sum delectatus ma- E
gis quàm meam βαθύτητα in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probari vehementer gaudeo, ac putaram secus. Appius enim ad me ex itinere bis terve ὑπομεμψιμοίρους literas miserat, ꝙ quædam a se constituta rescinderẽ. Vt si medicus cum ægrotus alii medico traditus sit, irasci velit ei medico qui sibi successerit, si quæ ipse in curando constituerit, immutet ille: sic Appius, cum δὴ ἀφαιρέσεως Prouinciam curarit, sanguinem miserit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectã, & προσανατεινομένην. Ama me, non libenter vidi, sed modo succenset, & modo gratias agit. Nihil enim a me fit cum vlla illius contumelia: tãtummodo dissimilitudo meę rationis offendit hominem. Quid enim potest esse tam dissimile, q̃ illo imperãte exhaustam esse sumpti-

F bus & iacturis Prouinciam:nobis obtinentibus eam,numum nullum esse erogatum,nec pri
uatim,nec publice!Quid dicam de illius Præfectis!comitib⁹!Legatis!quid etiam de rapinis!
de libidinibus!de contumeliis!Nunc autem domus mehercule nulla tanto consilio,aut tan-
ta disciplina gubernatur,aut tam modesta est q̃ nostra tota Prouincia. Hanc nonnulli ami-
ci Appii ridicule interpretãtur,qui me idcirco putant bene audire velle,vt ille male audiat:
& recte facere non meæ laudis,sed illius contumeliæ causa.Sin Appius,vt Bruti literę,quas
ad te misit,significabant,gratias nobis agit,non moleste fero:sed tamen eo ipso die,quo hęc
ante lucem scribebam,cogitabam eius multa inique constituta & acta tollere. Nunc venio
ad Brutum,quem ego omni studio,te auctore,sum complexus:quem etiam amare cœperã,
sed dico reuocaui me ne te offenderem.Noli enim putare me quicq̃ maluisse,q̃ vt mandatis
tuis satisfacerem,nec vlla de re plus laborasse.mandatorum autem mihi libellum dedit, iis-
G demq; de rebus tu mecum egeras.Omnia sum diligentissime persecutus.Primum ab Ario-
barzane sic contendit,vt talẽta quæ mihi pollicebatur,illi daret:quoad mecum Rex fuit,per-
bono loco res fuit:postea Pompeii procuratoribus sexcentis premi cœptus. Pompeius autẽ
cum ob cæteras causas plus potest vnus q̃ cæteri omnes,tum ꝙ putatur ad bellum Parthi-
cum esse venturus,ei tamen sic nunc soluitur,tricesimo quoq; die talẽta Attica XXXIII,&
hoc ex tributis.Nec id satis efficitur in vsuram menstruam,sed Cn.noster clemẽter id fert:
forte cauet vsuræ,nec ea solida contentus est.Alii neq; soluit quicq̃,nec potest soluere.Nul
lum enim ęrarium,nullum vectigal habet.Appii instituto tributa imperat:ea vix in fœnus
Pompeii,quod satis sit,efficiunt.Amici Regis duo tresve perdiuites sunt,sed ii suum tã di-
ligenter tenent q̃ ego aut tu. Equidem non desino tamen per literas rogare,suadere,accu-
sare Regem.Deiotarus etiam mihi narrauit,se ad eum Legatos misisse de re Bruti:eos sibi
responsum retulisse,illũ non habere.& mehercule ego ita iudico,nihil illo regno spoliatius,
H nihil Rege egentius.Itaq; aut tutela cogito me abdicare,aut vt pro Glabrione Scæuola,fœ
nus & impendium recusare.Ego tamen quas per te Bruto promiseram præfecturas,Marco
Scaptio & L.Ganio,qui in regno rem Bruti procurabant,detuli.nec enim in Prouincia mea
negociabantur. Tu autem meministi nos sic agere, vt quot vellet præfecturas sumeret,
dum ne negociarentur.Itaq; duas ei præfecturas dederam,sed ii,quibus petierat,de Prouin
cia decesserant. Nunc cognosce de Salaminiis, quod video tibi etiam nouum accidisse tanq̃
mihi.Nunq̃ enim ex illo audiui vllam pecuniam esse suam.Quin etiam libellum ipsius ha-
beo,in quo est,Salaminii pecuniam debent M.Scaptio & P.Mantinio familiaribus meis.eos
mihi commendat.adscribit etiam,& quasi calcar admouet, intercessisse sese pro iis magnã
pecuniam.Confeceram vt soluerent cẽtesimis sexennii ductis cum renouatione singulorum
I annorum.At Scaptius quaternas postulabat.Metui si impetrasset,ne tu ipse me amare de-
fineres.nam ab edicto meo recessissem,& ciuitatem in Catonis,& in ipsius Bruti fide loca-
tam,meisq; beneficiis ornatam,funditus perdidissem.Atq; hoc tempore ipse impingit mi-
hi epistolam Scaptius Bruti,rem illam suo periculo esse. Quod nec mihi vnq̃ Brutus dixe-
rat,nec tibi etiam,vt præfecturam Scaptio deferrem:id vero per te exceperamus negocia-
tori, quod si cuiq̃, huic tamen non. Fuerat enim Præfectus Appio, & quidem habuerat
turmas equitum,quibus inclusum in curia Senatum Salamine obsederat, vt fame Senato-
res quinq; necarentur.Itaq; ego quo die tetigi Prouinciam,cum mihi Cyprii Legati Ephe-
sum obuiam venissent,literas misi,vt equites ex insula statim decederent.His de causis cre-
do Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse:sed tamen hoc sum animo,si Bru
tus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere,qui tota Prouincia singulas ob-
K seruarem,idq; edixissem,idq; etiam acerbissimis fœneratorib⁹ probaretur:si pręfecturã ne-
gociatori denegatam queretur,quod ego Torquato nostro in T.Lemnio,Põpeio ipsi in Sex.
Statio negaui,& iis probaui:si equites deductos moleste feret,accipiam equidem dolorem,
mihi illum irasci,sed multo maiorem,non esse eum talem qualem putassem. Illud quidem
fatebitur Scaptius,me ius dicente,sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potesta-
tem fuisse.Addo etiam illud quod vereor tibi ipsi vt probem:consistere vsura debuit, quæ
erat in edicto meo,deponere volebant.Impetraui ab Salaminiis,vt silerent. Veniã illi qui-
dem mihi dederunt:sed quid iis fiet,si huc Paulus venerit!Sed totũ hoc Bruto dedi, qui de
me ad te humanissimas literas scripsit. Ad me autem etiam cum rogat aliquid,contumaci-
ter,arroganter,ἀκοινωνήτως solet scribere. Tu autem velim ad eum scribas de his rebus, vt

quomodo hæc accipiat.facies enim me certiorem.Atq; hoc superioribus literis ad te diligẽ A
ter perscripseram:sed plane te intelligere volui,mihi non excidisse illud quod tu ad me qui-
busdam literis scripsisses:si nihil aliud de hac Prouincia,nisi illius beneuolentiam reportas-
sem,mihi id satis esse.Sit sane,quoniam ita tu vis,sed tamen cum eo credo,quod sine pecca-
to meo fiat. Igr̃ meo decreto soluta est res Scaptio statim:q̃ decretũ sit,tu iudicabis.ne ad
Catonem quidem prouocabo.Sed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abiecisse,quæ mi-
hi in visceribus hærent.Flens mihi meam famam commendasti,quæ epistola tua est in qua
mentionem non facias?Itaq; irascatur qui volet,patiar.τὸ γὰρ δὴ μετ' ἐμοῦ,præsertim cũ sex
libris tanq̃ prædibus meipsum obstrinxerim,quos tibi tam valde probari gaudeo.E quibus
vnum ἱστορικὸν requiris de Cn.Flauio Annii filio:ille vero ante Decemuiros nõ fuit.quippe
qui Aedilis Curulis fuerit,q magistrat⁹ multis annis post Decẽuiros institutus est.Quid er
go profecit q protulit fastos?Occultatam putauit quodam tempore istam tabulam,vt dies B
agendi paterent paucis.Nec vero pauci sunt auctores Cn.Flauium Scribam,fastos protulis
se,actionesq; composuisse,nec me hoc vel potius Aphricanum (is enim loquitur) commen
tum putes. οὐκ ἔλαβες. Illud de gestu histrionis tu scelesto suspicaris,ego ἀφελῶς scripsi. De
me Imperatore scribis,te ex Philotimi literis cognouisse:sed credo te iam in Epeiro cum es-
ses,binas meas de omnib⁹ reb⁹ accepisse,vnas a Pindenisso capto,alteras a Laodicea,vtrasq;
tuis pueris datas:quibus de rebus propter casum nauigandi,per binos tabellarios misi Ro-
mam literas publice.De Tullia mea tibi assentior,scripsiq; ad eam & ad Terentiam,mihi
placere.Tu enim ad me iam ante scripseras.At vellem te in tuum veterem gregem retulis
ses.Correcta vero epistola Memmiana,nihil negocii fuit.Multo enim malo hunc a Põtidia
q̃ illum a Seruilia.Quare adiunges Aufium nostrum,hominem semper amantem mei,nunc
credo eo magis,q debet etiam fratris Appii amorem erga me cum reliqua hæreditate cre C
uisse:qui declarauit quanti me faceret cum sæpe,tum in Bursa.Næ tu me sollicitudine ma
gna liberaris.Furnii exceptio mihi non placet,nec ego vllum aliud tempus timeo,nisi quod
solum ille excipit.Sed scriberem ad te de hoc plura si Romæ esses. In Pompeio te spem o-
mnem ocii ponere non miror.ita res est,remouendumq; censeo illum dissimulantem. Sed
enim οἰκονομία, si perturbatior est,tibi assignato.te enim sequor χειμάζοντα.Cicerones pue-
ri amant inter se,discunt,exercentur:sed alter,vti dixit Isocrates in Ephoro & Theopompo,
frenis eget,alter calcaribus.Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare,mãdauit em̃
pater:ea sic obseruabo,quasi intercalatum non sit.Dionysius mihi quidem in moribus est:
Pueri autem aiunt eũ furenter irasci.sed homo nec doctior nec sanctior fieri potest,nec tui
meiq; amantior.Thermum & Syluium vere audis laudari,valde se honeste gerunt. Adde
M.Nonium,Bibulum,me,si voles. Iam Scrofa vellem haberet,vbi posset. est enim lautum D
negocium.Cæteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortensio q causam meam commendas,
valde gratum.De Amiano,spei nihil putat esse Dionysius. Terentii nullum vestigiũ agno
ui.Meragenes certe periit:feci iter per eius possessionẽ,in qua animal reliquum nullũ erat.
Hoc non noram tum,cum Democrito tuo locutus sum.Rhosii causam mandaui. Sed heus
tu,quid cogitas infelicitatis?Lãcibus & splendidissimis canistris,non olusculis nos soles pa-
scere.Quid te in vasis fictilibus appositurum putem?κέρας Phœmio mãdatum est,recipiet,
modo aliquid illo dignum cadat.Parthicum bellum impendet.Cassius ineptas literas misit,
necdum Bibuli erant allatæ:quibus recitatis puto fore, vt aliquando commoueatur Sena-
tus.Equidem sum magna animi perturbatione commotus:si,vt opto, non prorogatur no-
strum negocium,habeo Iunium & Quintilem in metu.esto, duos quidem menses sustine-
bit Bibulus.Quid illo fiet quem reliquero?præsertim si fratrem?quid me autem si non tam E
cito decedo?Magna turba est.mihi tamen cum Deiotaro conuenit, vt ille in meis castris es
set cũ suis copiis omnibus.Habet autẽ cohortes quadringẽtarias,+nostra armatura XXX
equitum CCCC.erit ad sustentandum quoad Pompeius veniat:qui literis,quas ad me mit
tit,significat,suum negocium illud fore.Hyemant in nostra Prouincia Parthi, expectatur
ipse Orodes.Quid quæris?aliquantum est negocii.De Bibuli edicto nihil noui præter illam
exceptionem de qua tu ad me scripseras,nimis graui præiudicio in ordinem nostrum.Ego
tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν,sed certiorem ex Q.Mancipe P.F.edicto Asiatico: extra quam
si ita negocium gestum est,vt eo stari non oporteat.Ex fide bona multa quæ sum secutus,
Scæuolæ misi:nisi illud in quo sibi libertatem censent Græci datam, Vt inter se disceptent

F suis legibus. Breue autem edictum est propter hanc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putaui. quorum vnum est prouinciale, in quo inest de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de vsura, de syngraphis. In eodem omnia de publicanis. Alterum, quod sine edicto satis commode transigi non potest, de possessionibus hęreditatum, de possidendis bonis, magistris faciundis, vendendisque ex edicto, & postulari & fieri solet. Tertium, de reliquo iure dicundo, ἄγραφον reliqui. Dixi me de eo genere mea decreta ad edicta vrbana accommodaturum. itaque curo & satisfacio adhuc omnibus. Græci vero exultant, quod peregrinis iudicibus vt suis vtuntur. Nugatoribus quidem, inquies. Quid refert? tum se αὐτονομίαν adeptos putant. Nostri enim credo graueis habent Turpionem sutorium, & Vectium mancipem. De publicanis quid agam videris quærere. habeo in deliciis, obsequor, verbis laudo, orno, efficio ne cui molesti sint. τὸ παραδοξότατον, vsuras eorum, quas pactionibus ascripserat, serua-
G uit etiam Seruilius. Ego sic diem statuo satis laxam: quam ante si soluerint, dico me centesimas ducturum: si non soluerint, ex pactione. Itaque & Græci soluunt tolerabili fœnore, & publicanis res est gratissima, si illa iam habent pleno modio, verborum honorem, inuitationem crebram. quid plura? sunt omnes ita mihi familiares, vt se quisque maximi putet. Sed tamen μηδὲν αὐτοῖς. scis reliqua. De statua Aphricani, ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων. sed me ipsum delectauit in tuis literis. Ain tu? Scipionem hic Metellus proauum suum nescit Censorem fuisse? Atqui nihil habuit aliud inscriptum, nisi Censoria statua, quæ ad Opis per te posita in excelso est. In illa autem, quæ est ad πύλας ἡρακλέυς, inscriptum est COSS. quam esse eiusdem, status, amictus, annulus, imago ipsa declarat. At mehercule ego cum in turmam auratarum equestrium, quas hic Metellus in Capitolio posuit, animaduertissem Serapionis subscriptione Aphricani imaginem, erratum fabrile putaui. Nũc video Metelli ἀνιστορησίαν turpem. Nam illud de Flauio & fastis, si secus est, commune erratum est: & tu belle ἠπόρησας, &
H nos publicam prope opinionem secuti sumus, vt multa apud Græcos. Quis enim non dixit εὔπολιν τῆς ἀρχαίας ab Alcibiade nauigante in Siciliã deiectũ esse in mare? Redarguit Eratosthenes. Affert enim quas ille post id tempus fabulas docuerit. Num idcirco Duris Samius, homo in historia diligens, quod cũ multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? Num igitur iacet Theophrastus, si id a Timæo tuo familiari reprehẽsum est? Sed nescire proauum suum Censorem fuisse turpe est, præsertim cum post eum COS. nemo Cornelius illo viuo Cẽsor fuerit. Quod de Philotimo, & de solutione HS. XXX scribis, Philotimum circiter Calen. Ian. in Cherrhonesum audio venisse: at mihi ab eo nihil adhuc. Reliqua mea Camillus scribit se accepisse: ea quæ sint, nescio, & aueo scire. Sed hæc posterius, & coram fortasse commodius. Illud me mi Attice in extrema fere parte epistolæ com-
I mouit. Scribis enim sic, τί λοιπόν, Deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar vigilare, & vt animaduertam quæ fiant. Num quid de quo inaudisti? etsi nihil eiusmodi est, πλῆν γε κοὐ δεῖ. Nec enim me fefellisset nec fallet. Sed ista admonitio tua tam accurata, nescio quid mihi significare visa est. De M. Octauio iterum iam tibi rescribo, te illi probe respondisse. paulo vellem fidẽtius. Nam Cælius libertum ad me misit, & literas accurate scriptas, & de Pantheris, sed a Cibyratis. Rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ nullum in mea Prouincia nummum nisi in æs alienum erogari: docuique nec mihi pecuniam licere, nec illi capere: monuique eum quem plane diligo, vt cũ alios accusasset, cautius viueret. Illud autem alterum, alienum esse existimatione mea, Cibyratas imperio meo publice venari.

K

M.T.CICERO T.P.ATTICO S.

Ecta tua epistola, gaudio exultat Dionysius. Etenim scripta belle est, meque apud eum magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandauit, vt mihi salutem ascriberes. Gratum etiam Pilia: sed illa officiosius, quod mihi quem iampridem nũquam vidit. Igitur tu quoque salutem vtrique ascribito. Literarum datarum prid. Calen. Ian. suauem habui recordationem clarissimi iurisiurandi, quod ego non eram oblitus. Magnus enim prætextatus illo die fuit. Habes ad omnia, non vt postulasti, χρύσεα χαλκείων, sed paria paribus respondimus. Ecce autem alia pusilla epistola, quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene

mehercule potuit Luceius Tusculanum, nisi forte solet cum suo tibicine: & velim scire, quis A
sit status eius. Lentulum quidem nostrum Pretorem Tusculanum proscripsisse audio, cupio hos expeditos videre, cupio etiam Sestium, addes etiam iis Cælium, quibus omnibus αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Memmio restituendo vt Curio cogitet, te audisse puto. De Egnatii Sidicini nomine, & nec nulla nec magna spe sumus. Pinnarium quem mihi commendas, diligentissime Deiotarus curat, grauiter ægrum. Respōdi etiam minori. Tu velim, dum ero Laodiceæ, id est ad Id. Maii, q̄ sępissime mecum per literas colloquare: & cum Athenas veneris (Iam enim sciemus de rebus vrbanis, de prouinciis, quæ omnia in mensem Martium sunt collata) vtiq; ad me tabellarios mittas. Et heus tu ingenuum os, à Cæsare per Orodem talenta Attica L extorsistis: in quo, vt audio, magnum odium Pompeii suscepistis. putat enim suos nummos vos commedisse, Cæsarem in merito teædificando diligentiorem fore. Hoc ego ex Pollione Vedio magno nebulone, sed Pompeii tamen familiari audiui. Hic B
Vedius venit mihi obuiam cum duobus essedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna, pro qua si Curio legem pertulerit, HS centena pendat necesse est. Erat præterea Cynocephalus in essedo, nec deerant onagri. nunquam vidi hominem nequiorem: sed extremum audi. Diuersatus est Laodiceæ apud Pompeium. Vidi illum ibi, sua deposuit cum ad me profectus est. Moritur interim Vindillus, quæ res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindilli venit. cum omnia obsignaret, in Vedianas res incidit. In his inuentę sunt quinque lagunculæ matronarum, in quibus vna sororis amici tui hominis Bruti, qui hac vtatur: & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hęc te volui παριστορῆσαι. Sumus enim ambo belle curiosi. Vnum etiam velim cogites. Audio Appium προπύλαιον Eleusine facere: num inepti fuerim⁹, si nos quoq; in academia fecerimus? Puto inquies: ergo idipsum scribes ad me. Equidem valde Athenas ipsas amo. Volo esse aliquod C
monimentum: odi falsas inscriptiones statuarum alienarum: sed vt tibi placebit, faciesq; me in quem diem Romana incidunt mysteria, certiorē, & quomodo hyemaris. Cura vt valeas.

M. T. C. T. P. ATTICO S.D. III

CVm Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me salutandi caussa venisset, & se statim ad te nauigaturum esse diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas scripsi, quas acceperam à Bruti tabellario. Et respondebo primum postremæ tuę paginę, quę mihi magnę molestię fuit. Quòd ad te scriptum est ab Cincio de Statii sermone, in quo hoc molestissimum est; Statium dicere à me quoq; id consilium probari. De isto autem hactenus dixerim, me vel plurima vincula te- D
cum summę coniunctionis optare, etsi sunt amoris arctissima. Tantum abest, vt ego ex eo quo astricti sumus, laxari aliquid velim. Illum autem multa de istis rebus asperius solere loqui, sæpe sum expertus, sæpe etiam leniui iratum. Id scire te arbitror. In hac autem peregrinatione militiáue nostra, sæpe incensum ira vidi, sępe placatum. Quid ad Statium ascripserit, nescio, quicquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad libertum non fuit. Mihi autem erit maxime curæ, ne quid fiat secus quàm volumus, quámque oportet. Nec satis est in eiusmodi re, se quenq; pręstare, ac maxime partes istius officii sunt pueri Ciceronis, siue iam adolescentis, quod quidem illum soleo hortari, ac mihi videtur matrem valde, vt debet, amare, teq; mirifice. Sed est magnum illud quidem, veruntamen multiplex pueri ingenium. quo ego regendo habeo negocii satis. Quoniam respōdi tuę paginę postremę prima mea, nunc ad primam reuertar tuā. Peloponnesias ciuitates omnes maritimas esse homi- E
nis non nequam, sed etiam tuo iudicio probati, Dicęarchi tabulis credidi. is multis nominib⁹ in Trophonaica Cheroneę narratione Grecos in eo reprehendit, q mare tam secuti sunt, nec in Peloponneso locū excipit. Cum mihi auctor placeret (Etenim erat ἱστορικώτατος, & vixerat in Poloponneso) admirabar tamen, & vix aggrediens communicaui cum Dionysio: atq; is primo est commotus, deinde q tum de isto Dicęarcho nō minus bene existimabat, q̄ tu de C. Vestorio. Ergo de Meluino non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadię censebat esse Lepreon quoddam maritimum. Tene aūt, & Aliphera, & Tritia νεόκτιστα ei videbantur, idq; τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, vbi mentio non fit istorū. Istum itaq; ego locū totidem verbis à Dicęarcho transtuli, Phliasios dici sciebam, & ita fac vt habeas, nos quidem sic habe-

F mus. Sed primò me ἀναλογία deceperat πλιῶς, ὁπῶς, σπῶς, ὁ πυθόλ@ ἐναντίως. Sed hoc continuo
correximus. Lætari te nostra moderatione & continentia video. Tum id magis faceres, si
adesses. atque hoc foro quod egi ex Id. Febr. Laodiceæ ad Calend. Maii omniũ diœcesum prę-
ter Ciliciæ mirabilia quædam effecimus. Ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatę, mul-
tæ valde leuatę sunt, omnes suis legibus & iudiciis suetæ αὐτονομίαν adeptę, reuixerunt. His
ego duobus generibus facultatem ad se ære alieno liberandas aut leuandas dedi. Vno, quòd
omnino nullus in imperio meo sumptus factus est. nullum cũ dico, non loquor ὑπερβολικῶς.
nullus, inquam, ne teruncius quidem. Hac autem re incredibile quantum ciuitates emerse-
rint. Accessit altera. Mira erant in ciuitatibus ipsorum furta Græcorum, quæ magistratus
vi fecerant. Quæsiui ipse de iis, qui annis decem proximis magistratum gesserant, aperte fa-
tebantur. Itaque sine vlla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt. Populi au-
G tem nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri
reddiderunt. Itaque publicanis in oculis sumus, gratis inquis viris, sensimus. Iam cętera
iurisdictio nec imperita, nec demens cum admirabili facilitate. Aditus autem ad me minime
prouinciales, nihil per cubicularium, ante lucem inambulabam domi, vt olim candidatus.
Grata hęc & magna, mihiq; nondum laboriosa ex illa vetere militia. Non. Maii in Ciliciam
cogitabam: ibi cum Iunium mensem consumpsissem, atque vtinam in pace (magnum enim
bellum impendet à Parthis) Quintilem in reditu ponere. Annuæ enim mihi operę ad III
Calend. Sextil. emerentur. Magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri.
Habebam acta vrbana vsq; ad Non. Mart. ex quibus intelligebam Curionis nostri constan-
tia, omnia potius actum iri quàm de prouinciis. Ergo, vt spero, propediem te videbo. Ve-
nio ad Brutum tuum, immo nostrum (sic enim mauis) equidem omnia feci, quę potui aut
H in mea prouincia pficere, aut in regno experiri. Omnia igit̃ modo egi cũ Rege, & ago quoti
die, per literas scilicet. Ipsum enim quatriduum mecum habui turbulentis in rebus, quibus
eum liberaui. Sed & tũ pręsens, & postea creberrime non destiti rogare & petere mea caussa,
suadere & hortari sua. Multum profeci, sed quantum, non plane (quia longe absum) scio. Sa-
laminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, vt totum nomen Scaptio vellent sol-
uere. sed centesimis ductis a proxima quidẽ syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotan
nis numerabantur nummi. Noluit Scaptius (Tu, qui ais Brutum cupere!) aliquid perdere.
quaternas habebat in syngrapha. fieri non poterat: nec si posset, ego pati possem. Audio o-
mnino Scaptium pœnitere: nam quod S. C. esse dicebat, vt ius ex syngrapha diceretur, eo
consilio factum est, quòd pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam sumpserant. Vetabat
I autem A. lex, ius dici de ita sumpta pecunia. Decreuit igitur Senatus, vt ius diceretur ista
syngrapha. nunc ista habet iuris idem quod cæterę, nihil pręcipui. Hæc a me ordine facta,
puto me Bruto probaturum, tibi nescio, Catoni certe probabo. Sed iam ad teipsum reuer-
tor. Ain tandem Attice laudator integritatis & elegantiæ nostrę, ausus es hoc ex ore tuo,
inquit Ennius, vt equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare! an tu si mecum
esses, qui scribis morderi te interdum, quòd non simul sis, paterere me id facere, si vellem!
Non amplius, inquis, quinquaginta. Cum Spartaco minus multi primo fuerunt. Quid tan-
dem isti mali in tam tenera insula non fecissent! immo quid ante aduentum meum non fece-
runt! Inclusum in curia Senatum habuerunt Salaminium, ita multos dies, vt interierint non
nulli fame. Erat enim pręfectus Appii Scaptius, & habebat turmas ab Appio. Id me igitur
K tu, cuius mehercule os mihi ante oculos solet versari cum de aliquo officio ac laude cogito;
tu me inquam rogas pręfectus vt Scaptius sit! At hæc statueramus, negociatorem nemi-
nem: idque Bruto probauimus. Habebat is turmas, cur potius quàm cohortes! sumptum
iam ne posceret ad id Scaptius! Volunt, inquis, principes: scio, nam ad me Ephesum vsque
venerunt, flentésque equitum scelera & miserias suas detulerunt. Itaque statim dedi
literas, vt ex Cypro equites ante certam diem decederent. Ob eámque caussam, tum ob
cæteras, Salaminii nos in cœlum decretis suis sustulerunt. Sed iam quid opus equitatu!
soluunt enim Salaminii: nisi forte id volumus armis efficere, vt fœnus quaternis centesi-
mis ducant. Et ego audebo legere vnquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si
tale quid fecero! Nimis, inquam, in isto Brutum amasti, dulcissime Attice: nos, vereor, ne pa-
rum. Atq; hęc scripsi ego ad Brutum, scripsisse te ad me. Cognosce nunc cętera. Pro Appio
nos hic oĩa faciemus, honeste tamẽ, sed plane libenter. nec eñ ipsum odimus, & Bruti ama-

tinus, & Pompeius a me mirifice contendit, quem mehercule plus plusq; in dies diligo. C. Cœ- A
lium Quæstorem huc venire audisti. Nescio quid sit, sed Pammenia illa mihi non placent.
Ego me spero Athenis fore mense Septemb. tuorum itinerum tempora scire sane velim.
ἐνθύμιον Sempronii Rufi coguoui ex epistola tua Corcyræa. Quid quæris? inuideo potentię
Nestorii: cupiebam etiam nunc plura garrire, sed lucet, vrget turba, festinat Philogenes.
Valebis igitur, & valere Piliā & Cæciliā nostram iubebis literis, & saluebis à meo Cicerone.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 113

S Tsi nihil sane habebam noui, quod pòst accidisset, quàm dedissem ad te Phi
logeni liberto tuo literas, tâmen cum Philotimum Romam remitterem,
scribendū ad te aliquid fuit. Ac primū illud, quod me maxime angebat, non B
quo me aliquid iuuare posses, quippe res est in manibus, tu autem abes lon
ge gentium. πολλὰ δὲ τῷ μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείας ἁλός. obrepsit
dies, vt vides. Mihi enim ad III Calend. Sextil. de prouincia decedendum
est, nec succeditur. quem relinquam, qui prouinciæ pręsit? ratio quidem & opinio hominum
postular fratrem. primum quòd videtur esse bonus, nemo igitur potior: deinde quòd solum
habeo prætorium. Pontinus enim ex pacto & conuentu (nam ea lege exierat) iam à me dis-
cesserat. Quęstorem nemo dignum putat. etenim est leuis, libidinosus, sagax. De fratre au
tem illud est primum, persuaderi ei non posse arbitror. odit enim prouinciam, & hercule
nihil odiosius, nihil molestius. Deinde vt mihi hic nolit negare, quidnam mei sit officii, cum
bellū esse in Syria magnū putet, id videat in hanc prouinciā erupturū, hic pręsidii nihil sit,
sumptus annuus detrit⁹ sit. Videat ne aut pietatis esse meę, fratrē relinquere? aut diligētię, C
nugarū aliqd relinquere? Magna igit, vt vides, solicitudīe afficior, magna inopia cōsilii. Quid
quęris? tuto negocio nobis opus non fuit. Quanto tua puincia melior? Decedes, cū voles, nisi
forte iam decessisti: quē videbitur, pręficies Thesprotiæ, & Chaoniæ. Necdum ego tamen
Quintum conueneram, vt si id iam placeret, scirem, posset ne ab eo impetrari: nec tamen si
posset, quid vellem habebam. Hoc est igitur eiusmodi: reliqua plena adhuc & laudis, &
gratiæ, digna iis libris, quos tu laudas. conseruatæ ciuitates, cumulate publicanis satisfactū.
offensus contumelia nemo, decreto iusto & seuero perpauci: nec tamen quisq̄, vt queri aude-
at. Res gestę dignæ triumpho, de quo ipso nihil cupide agemus: sine tuo quidem consilio cer-
te nihil. Clausula est difficilis in tradenda prouincia, sed hęc deus aliquis gubernabit. De vr
banis rebus scilicet plura, vt scis, sępius & certiora audis. equidem doleo non me tuis literis
certiorem fieri. huc enim odiosa afferebantur de Curione, de Paulo: non quo vllum periculū D
videam stante Pompeio, vel etiam sedente, valeat modo: sed mehercule Curionis & Pauli
meorum familiarium vicem doleo. Formam igitur mihi totius reipublicę, si iam es Romæ,
aut cum eris, velim mittas, quę mihi obuiam veniat: ex qua me fingere possim, & pręmedi-
tari, quo animo accedam ad vrbem. Est enim quiddam, aduenientem non esse peregrinum
atq; hospitem. Et quod pene pręterii, Bruti tui causa, vt sępe ad te scripsi, feci omnia: Cyprii
numęrabant, sed Scaptius centesimis renouato in singulos annos fœnore cōtentus non fuit.
Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipsum q̄ per me in Brutum: quem tamen ego
præstare non poteram, erat enim Rex perpauper: aberamq; ab eo ita longe, vt nihil possem
nisi literis, quibus pugnare non destiti. Summa est hæc pro ratione pecunię. Liberius est Bru
tus tractatus, q̄ Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C, Pompeio in sex menses
promissa CC. Iam in Appii negocio quantum tribuerim Bruto, dici vix potest. Quid est igi E
tur, quod laborem? amicos habet, meras nugas. Scaptium, qui quia non habuit a me turmas
equitum, quibus Cyprum vexaret, vt ante me fecerat, fortasse succenset: aut quia præfect⁹
non est, quod ego nemini tribui negociatori. non C. Vennonio meo familiari, non tuo
M. Lennio: & quod tibi Romę ostenderam, me seruaturum, in eo perseueraui. Sed quid
poterit queri is, qui auferre pecuniam cum posset, noluit? Scaptius, qui in Cappadocia
fuit, puto esse satisfactum. Is a me cum Tribunatum accepisset, quem ego ex Bruti literis
ei detulissem, postea scripsit ad me, se vti nolle eo Tribunatu. Caius est quidam, cui cum
Pręfecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit & fecit cum quadam mea contume-
lia Publii Clodii canis. Is me nec proficiscentem Apameam prosecutus est, nec cum post-

F ea in castra venisset, atque inde discederet, num quid vellem, rogauit. & fuit aperte mihi, nescio quare, non amicus. Hunc ego si in Præfectis habuissem, quem tu me hominem putares? qui, vt potentissimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius assectæ? Etsi hoc plus est, quàm ferre, tribuere etiam beneficii aliquid & honoris. Igitur Caius, cum Apameæ me nuper vidisset Romam proficiscens, me ita appellauit, culleolum vix auderem. Vnde, inquit, me iubes petere cibaria? Profecto respondi lenius, quàm putabant oportuisse, qui aderant, me non instituisse iis dare cibaria, quorum opera non essem vsus. Abiit iratus. Huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habebis: sed illum eum futurum esse puto, qui esse debet. Tibi tamen caussam notam esse volui, & ad ipsum hęc perscripsi diligentissime omnino. soli enim sumus. nullas vnquam ad me literas misit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus
G non inesset arrogans ἀκοινώνητον aliquid. Tibi autem valde solet in ore esse Ennianũ id, Contemnere se, & Reges odisse superbos. In quo tamen ille mihi risum magis quàm stomachum mouere solet. Sed plane parum cogitat, quid scribat, aut ad quem. Quintus Cicero puer legit, vt opinor, certe epistolam inscriptam patri suo. solet enim aperire, idq; de meo consilio, si quid forte sit quod opus sit sciri. In ea autem epistola erat illud idem de sorore, quod ad me: mirifice conturbatum vidi puerum, lachrymans mecum est questus. Quid quæris? miram in eo pietatem, suauitatem, humanitatemq; perspexi, quo maiorem spem habeo nihil fore aliter ac deceat. Id te igitur scire volui, ne illud quidem prętermittam, Hortensius filius fuit Laodiceę cum gladiatoribus flagitiose & turpiter. Hunc ego patris caussa vocaui ad cœnam, quo die venit: & eiusdem patris caussa, nihil amplius. Is mihi dixit se Athenis
H me expectaturum, vt mecum decederet. Recte inquam, quid enim dicerem? Omnino puto nihil esse quod dixit. Nolo quidem, ne offendam patrem, quem mehercule valde diligo: sin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minime volo. Hæc sunt. Etiam illud, Orationem Quinti Celeris mihi velim mittas contra M. Seruilium. Literas mitte q̃primum, si nihil fieri, vel per tuum tabellarium. Pilię & filię salutem. Cura vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 114.

Tarsum venimus Non. Iun. ibi me multa mouerunt, magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia, mihi difficilis ratio administrandi, quòd paucos dies habebam reliquos annui muneris. Illud autem difficillimum,
I relinquendus erat ex S.C. qui præesset. Nihil minus probari poterat, q̃ Quæstor Messinius, nam de Cælio nihil audiebamus. Rectissimum videbatur Quintum fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta præterea alia. O rem totam odiosam. Sed hęc fortuna viderit, quoniam consilio non multum vti licet. Tu quando Romam saluus, vt spero, venisti, videbis, vt soles, omnia quæ intelligis nostra interesse. In primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cum tu in Græcia esses. Deinde de honore nostro. quòd enim tu abfuisti, vereor ne satis diligenter actum in Senatu sit de literis meis. Illud præterea μυστικώτερον ad te scribam. tu sagacius odo rabere. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος περιε-
K φθέγγετο, διεφθαρκέναι τὰς ψήφους ἐκ φιλωνίας τῶν ὑπαρχόντων τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δή, μὴ νοήσῃς. εἰ δή, τοῦτο περισκέψαι, τὰ λοιπὰ δὲ ἀσφάλισαι. Non queo tantum, quantum vereor scribere. Tu autem fac, vt mihi tuæ literæ volent obuiæ. Hæc festinans scripsi in itinere atque agmine. Piliæ & puellę Cęciliæ bellissimæ salutem dices. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 115

Nunc quidem profecto Romæ es, quo te (si ita est) saluum venisse gaudeo. Vnde quidem quamdiu abisti, magis a me abesse videbare, quàm si domi esses. Minus enim mihi meæ notę res erant, minus etiam publicę. Quare velim, etsi (vt spero) te hæc legente aliquantum ramen viæ processero, tamen obuias mihi literas quamargutissimas de omnibus rebus crebro mittas. In primis de quo scripsi ad te antea, τῆς ἀλόχου φιλ ἐμῆς, ὁ ἀπελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζειν, καὶ ἀλύειν ἐν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς λέσχαις ὑπὸ δ' διεφθαρμέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ κροτωνιάτου. Hoc tu indaga, vt soles. Ast hoc magis ἐξ λόφους τείχων

ἐπιδέδωκεν αὐτόν τι ὀφείλοντα μνᾶς ἐκ τῆς κροτωνιατικῆς, καὶ ἐκ τῆς χερρονησιακῆς, καὶ ἄλλας πεντακοσ- A
ίας τὴν κληρον. τοῦτον δὲ ἤδη ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῆς τα-
μιείας. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ ὄντα ὁμώνυμον τῷ κόνωπι πατρὶ μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι.
ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν ἵνα πάντα σώσῃς, δεύτερον δὲ ἵνα τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκει-
μένης ἡμέρας. ἕως αὐτὸν ἐνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψά-
μενος, καὶ χρηστὸν ἐλπίζει. ἄπεισι δὲ, ἀλόγως ἄπεισι, ἐπέξεισιν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε
νέεσθαι. Méque obiurgauit vetere prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Reliquá vide, & quantum fieri potest, perspiciamus. Vt si annuum tempus est prope, tamen meritum impleamus, dies enim XXXIII erant, reliqui, solicitudine prouinciæ tamen vel maxime vrgebamur. Cum enim arderet Syria bello, & Bibulus in tanto mœrore suo maximam curam belli sustineret, ad méque Legati eius, & Quæstor & amici literas mitterent, vt subsidio venirem, etsi exercitum infirmum habebam, auxilia sane bona, sed ea Galatarum, Pisidarum, Lyciorumq́ (hæc enim sunt nostra robora) tamen esse officium meum putaui, exercitum habere quamproxime hostem, quo ad mihi præesse prouinciæ per Senatusconsultum liceret. Sed (quo ego maxime delectabar) Bibulus molestus mihi non erat. de omnibus rebus scribebat ad me potius, & mihi decessionis dies λανθάνως obrepebat. Qui cum aduenerit, ἀλλὰ πρόβλημα quem præficiam, nisi Cælius Quæstor venerit, de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epistolam facere, sed nec erat res de qua scriberem, nec iocari præ cura poteram. Valebis igitur, & puellæ salutem articulate dices, nostræq́ Piliæ. B

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 116

C

Ego dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, subito sum factus accusatoris eius socer. Id quidem, inquis, Dii approbent. Ita velim, téque ita cupere certe scio. Sed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Cicerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram, qui Romam venerunt factis sponsalibus: sed hoc spero melius. Mulieres quidem valde intelligo delectari obsequio & comitate adolescentis. Cætera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu, πυρὸς ἐς δῆμον Athenis. placet hoc tibi? Etsi non impediebaut mei certe libri: non enim ista largitio fuit in ciueis, sed in hospites liberalitas: me tamen de academiæ προπυλαίῳ iubes cogitare, quoniam Appius de Eleusine non cogitat. De Hortensio te certo scio dolere, equidem excrucior: decreueram enim cum eo valde familiariter viuere. Nos prouinciæ præfecimus Cælium. Puerum inquies, & fortasse fatuum, & non grauem, & non continentem. Assentior, fieri non potuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam literas, in quibus ἐπέχε interscripseras, quid esset mihi faciendum de relinquendo ea, quæ me impugnabant? Videbam enim, quæ tibi essent ἐποχῆς caussæ: & erant eædem mihi puero ne traderem. Præterea autem illud non vtile nobis: nam præter fratrem nemo erat quem sine contumelia Quęstori, nobili præsertim anteferrem. tamen dum impendere Parthi videbantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reipublicæ caussa contra Senatusconsultum ipse remanere, qui posteaquam incredibili felicitate discesserunt, sublata dubitatio est. Videbam sermones. Hui fratrem reliquit! Num est hoc non plus annum obtinere prouinciam? Quid quòd Senatus eos voluit præesse prouinciis, qui non pręfuissent? At hic triennium. Ego hęc ad populum. Quid quòd tecum? quid si filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor, quem pater non dimittebat, teq́ id censere moleste ferebat? At nunc Cęlius, non dico equidem quid egerit, sed tamen multo minus laboro. Adde illud: Pōpeius eo robore vir, his radicibus Quintū Cassiū sine sorte delegit, Cæsar Antoniū, ego sorte datum offenderem, aut etiam inquirerem in eum, quem reliquissem? Hoc melius, & huius rei plura exempla. Senectuti quidem nostrę profecto aptius. Ac te apud eum, Dii boni, quanta in gratia posui: eique legi literas non tuas, sed librarii tui. Amicorum literæ me ad triumphum vocant: rem a nobis, vt ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν nostram non negligendam. Quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere, quo nos minus inepti videamur. Vale. D E

F M.T.C. T.P.ATTICO S.D. 117

Q Vintus filius,suapte pie sane,me quidem certe multum hortante, sed currentem animum patris sui, sorori tuę reconciliauit. Eum valde tuę literæ excitarunt. Quid quæris? confido rem vt volumus esse. Bis ad te antea scripsi de re mea familiari, si modo tibi redditæ literæ sunt, grçce ἐν αἰνίγμασι. scilicet nihil est mouendum: sed tamen ἀφελῶς percontando de nominibus Milonis,& vt expediat, vt mihi recepit, hortando aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceę Quæstorem Messinium expectare iussi, modo ipse venerit, vt confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates possim relinquere. Rhodum volo puerorum caussa. inde quamprimum Athenas,etsi Etesię valde reflauerint. Sed plane volo his magistratibus, quorum voluntatem in supplicatione sum expertus. Tu tamen mitte mihi quæso obuiam literas, nunquid putes reipublicæ nomine tardandum esse nobis. Tiro ad te dedisset literas,nisi
G eum grauiter ægrum Eseç reliquissem. Sed nunciant melius esse ei. ego tamen angor:nihil enim illo adolescente castius, nihil diligentius. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 118

C Vm instituissem ad te scribere, calamumq́ sumpsissem, Batonius è naui recta ad me venit, dum essem Ephesi, & epistolam tuam reddidit pridie Calend. Octob. Lætatus sum felicitate nauigationis tuæ,opportunitate Pilię, etiam mehercule sermone eiusdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit Cęsarianos. Cum Lepta etiam plura locutus est: spero falsa, sed certe horribilia. Exercitum nullo modo dimissurum. Cum illo Pręt.
H DES. Cassium Prætorem,Lentulum COS. facere. Pompeio in animo esse vrbem relinquere. Sed heus tu, nū quid moleste fers de illo,qui se solet anteferre puero sororis tuę filii? At à quibus victus? Sed ad rem. Nos Etesię vehementissime tardarunt. Detraxit viginti ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum. Calend. Octob. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquinio simul e portu egredienti,sed expeditius nauiganti. Nos Rhodiorum aphractis,cęterisq́ longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. Ita tamen properabamus, vt non posset magis. De Rauduseulo Puteolano gratum. Nunc velim dispicias res Romanas. Videas quid nobis de triumpho cogitandum putes, ad quem amici me vocant. Ego nisi Bibulus, qui dum vnus hospes in Syria fuit,pedem porta non plus extulit, quàm domo sua,adniteretur de triumpho,ęquo animo essem. Nunc vero αἰσχρὸν σιωπᾶν. Sed explora rem
I totam, vt quo die congressi erimus,consilium capere possimus. At multa, qui & properarem, & ei literas darem,qui aut mecum, aut paulo antè venturus esset. Cicero tibi plurimā salutem dicit. Tu dices vtriusq́ nostrum verbis & Piliæ tuę & filiæ. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 119

I N Piræea cum exissem pridie Id. Octob. accepi ab Acasto seruo meo statim tuas literas: quas quidem cum expectassem iandiu, admiratus sum, vt vidi obsignatam epistolam,breuitatem eius: vt aperui rursus σύγχυσιν literarum, ꝙ solent tuę compositissimę & clarissimę esse. Ac ne multa, cognoui ex eo, quòd ita scripseras, te Romam venisse ad duodecimum Cal. Octob. cum febre. Perculsus vehementer, nec minus quàm debui, statim
K quæro ex Acasto. Ille, Et tibi & sibi visum,& ita se domi ex tuis audisse,vt nihil esset incōmode. Id videbatur approbare,quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. Sed clamaui tamen,admiratusq́ sum,quòd nihilo minus ad me tua manu scripsisses. Quare de hoc satis. Spero enim, quę tua prudentia & temperantia est: me hercule, vt iubet Acastus, confido te iam vt volumus valere. A Turannio te accepisse meas literas gaudeo. παραφύλαξον, si me amas, πλὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοζημίαν ἀντόπτατα., hanc, quę mehercule mihi magno dolori est: dilexi enim hominem. Procura (quantulacunque est) Precianam hęreditatem, prorsus illam ne attingas. Dices, nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi: in quo, vt pręcipis, nec me κενὸν in expetendo cognosces, nec ἄτυφον in abiiciendo. Intellexi ex tuis literis te ex Turannio audisse, a me prouinciam fratri traditam. Adeon' ego non perspexerā prudentiam literarum tuarum; ἐπέχω, vt scribebas, quid erat dubitatione dignum? Si esset quicquam cur placeret fratrem,& talem relinqui, ἀθέποις ista mihi tua, non ἐπεχ videbatur.

de Quinto Cicerone puero, vt eum quidem ne vnquam relinquerem. τοῦτο μόνον ἐζώπυρεῖ με. A
eadem omnia quasi collocuti essemus, vidimus. Non fuit faciendum aliter, méque ἐπιχρονία ἐποχὴ tua dubitatione liberauit. Sed puto te accepisse de hac re epistolam scriptam accuratius. Ego tabellarios postero die ad vos eram missurus, quos puto antè venturos, quàm nostrum Saufeium: sed eum sine meis literis ad te venire vix rectum erat. Tu mihi, vt pollíceris de Tulliola mea, item de Dolabella perscribas, & de republica, quam præuideo in summis periculis: de Censoribus maximéq; de signis, tabulis quid fiat, referatúrne. Id. Octob. has literas dedi, quo die, vt scribis, Cęsar Placentiam quatuor legiones. Quæso quid nobis futurum est mature scribas. Athenis statio mea nunc placet. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER SEPTIMVS. B

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 89

DEDERAM equidem L. Saufeio literas, & dederam ad te vni, quòd cum non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis literis ad te venire nolebam: sed vt philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. Sin autem illas accepisti, scis me Athenas venisse pridie Id. Octob. E naui egressum in Piræeum, tuas ab Acasto nostro literas accepisse conturbatum, quòd cum febre Romam venisses: bono tamen animo esse cœpisse, quòd Acastus ea quę vellem de alleuato corpore tuo nunciaret. Cohorruisse autem me, quod tuæ literæ de legionibus Cęsaris afferrent: & egisse tecum, vt videres, ne quid φιλολογία eius quem nosti, nobis noceret, & de quo iampridem ad te scripseram. Turannius autem secus tibi Brundusii dixerat, quod ex his literis cognoui, quas à Zenone optimo viro accepi. Cur fratrem prouinciæ non pręfecissem, exposui breuiter. Hęc fere sunt in illa epistola: nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem quo me es amplexus, omnemq; tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere iudico singularem, confer ad te eam curam, vt de omni statu meo cogites. Videre enim mihi videor tantam dimicationē, nisi idem deus, qui nos melius, quàm optare auderemus, Parthico bello liberauit, respexerit rempublicam, quanta nunquam fuit. Age hoc malum, quod mihi commune est cum omnibus, nihil tibi mando vt de eo cogites. Illud meum proprium πρόβλημα quęso suscipe. D
Vides ne, vt te auctore sim vtrunq; complexus, Pompeium & Cęsarem? At vellem à principio te audisse amicissime admonentem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθε παρειπών. Sed aliquando tamen persuasisti, vt alterum complecterer, quia de me erat optime meritus: alterum, quia tantum valebat. Feci igitur: atque effeci omni obsequio, vt neutri illorum quisquam esset me charior. Hæc enim cogitabamus, nec mihi iuncto cum Pompeio, fore necesse peccare in remp. aliquādo: nec cū Pompeio sentienti pugnandū esse cū Cæsare, tanta erat coniunctio illorum. Nunc autem impendet, vt & tu ostendis, & ego video, summa inter eos contentio: me autem vterq; numerat suum, nisi forte simulat alter. nam Pompeius non dubitat (vere enim iudicat) ea, quæ de republica nunc sentiat, mihi valde probari. Vtriusq; autem accepi eiusmodi literas eodem tempore, quo tuas, vt neuter quenquam omnium pluris facere quàm me videretur. Verum quid agam non quæro. Si enim castris res geretur, E
video cum altero vinci satius esse, quàm cum altero vincere. Sed illa, quæ tum agentur, cum venero, ne ratio absentis habeatur, vt exercitum dimittat. Dic Marce Tulli, Quid dicam? Expecta amabo te, dum Atticum conueniam. Non est locus ad tergiuersandum contra Cęsarem. Vbi sunt illæ densæ dexterę? nam vt illi hoc liceret, adiuui rogatus ab ipso Rauennę: de Cælio Tribuno plebis ab ipso etiam Cnęo nostro in illo diuino tertio Consulatu. aliter sensero, αἰδέομαι non Pompeium modo, sed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας, Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην. Quis? Tuipse scilicet laudator & factorum & scriptorum meorum. Hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum Consulatus, cum est actum de Cęsaris prouincia. Nunc incido in discrimen ipsum. Itaque vt stultus primus suam sententiam dicat, mihi

F valde placet, de triumpho nos moliri aliquid, extra vrbem eſſe cum iuſtiſſima cauſſa: tamen
dabunt operam, vt eliciant ſententiam meam. Ridebis hoc loco fortaſſe, quàm vellem etiam
nunc in prouincia morari. Plane opus fuit, ſi hoc impendebat, etſi nil miſerius. Nam ὁδοῦ
πάρεργον, volo te hoc ſcire, omnia illa prima, quę etiam tuis literis in cælum ferebas, ἐπι-
κτα, fuerunt. Quàm non eſt facilis virtus, quàm vero difficilis eius diuturna ſimulatio. Cum
enim hoc rectum & glorioſum putarem, ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C.
Cælio Quæſtori relinquere annuum, referre in ærarium ad HS M, ingemuit noſtra cohors,
omne illud putans diſtribui ſibi oportere, vt ego amicior inuenirer Phrygum & Cilicum
ærariis, quàm noſtro. ſed me non mouerunt: nam & mea laus apud me plurimum valuit.
Nec tamen quicquam honorifice in quenquam fieri potuit, quod prætermiſerim. Sed hæc
fuerit, vt ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de noſtro ſtatu cogitabis. Pri
G mum, quo artificio tueamur beneuolentiam Cęſaris: deinde de ipſo triumpho, quem vi-
deo, niſi reipub. tempora impedient, ἀπροόριστον. Iudico autem cum ex literis amicorum, tum
ex ſupplicatione, quam mihi non decreuit: quaſi omneis decreuiſſet triumphos. Ei porro aſ-
ſenſus eſt vnus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hircius. Cato autem & ſcribendo af
fuit, & ad me de ſententia ſua iucundiſſimas literas miſit. Sed tamen gratulans mihi Cęſar
de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis. nec ſcribit quid ille ſententię dixerit, ſed
tamen ſupplicationem eum mihi non decreuiſſe. Redeo ad Hircium. Cœperas eũ mihi placa
re. perfice. habes Scrofam, habes Syluium. ad eos ego etiam ſcripſi, & ad ipſum Hircium.
locutus enim erat cum iis, commode ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe. aſſenſum tamen eſ
ſe Catoni amiciſſimo meo, cum is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet: nec me ad
H ſe vllas literas miſiſſe, cum ad omnes mitterem. Verum dicebat. Ad eum enim ſolum, & ad
Craſſipedem non ſcripſeram. Atque hęc de rebus forenſibus. Redeamus domum, diiungere
me ab illo volo. Mirus eſt φυράτης germanus Lartidius, ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύ
μενοί περ. Reliqua expediamus. Hoc primum, quòd acceſſit cura dolori meo. Sed hoc tamen
quicquid eſt Precianum cum his rationibus, quas ille meas tractat, admiſceri nolo. Scripſi
ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum, me quicquid poſſet nummorum ad apparatum ſpe-
rati triumphi ad te redacturum. Ita puto fore, verum vt videbitur. Hanc quoq; ſuſcipe cu-
ram, quemadmodum experiamur. Id tu & oſtendiſti quibuſdam literis ex Epeiro & Athe-
nis datis, & in eo ego te adiuuabo. Vale.

I M.T.C. T.P. ATTICO S.D. no

BRundusium venimus VII Calend. Decemb. vſi tua felicitate nauigandi. Ita
belle nobis flauit ab Epeiro leniſſimus Auſter & mitis. Hunc ἀπροσδάζοντα, ſi
quo voles, τῶν ἑκατέρων pro tuo vendito. Inualetudo tua me valde cõturbat.
Significãt enim tuę literæ te prorſus laborare. Ego autem cum ſciam quàm
ſcis fortis, vehementius eſſe quiddam ſuſpicor, quod te cogat cedere, & pro-
pemodum infringat. Etſi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit deceſſiſſe, & alte-
ram leuiorem accedere: Terentia vero, quę quidem eodem tempore ad portam Brundusinã
venit, quo ego in portum, mihiq; obuia in foro fuit, L. Pontinum ſibi in Trebulano dixiſſe
K narrabat, etiam eam deceſſiſſe. Quod ſi ita eſt, quod maxime mehercule opto, id ſpero tua
prudentia & temperantia te conſecutum. Venio ad epiſtolas tuas, quas ego ſexcentas vno
tempore accepi aliam alia iucundiorem, quę quidem erant tua manu. Nam Alexidis manum
amabã, q tã prope accedebat ad ſimilitudinẽ tuę literę: manũ nõ amabã, quia indicabat te nõ
valere. Cuius quoniã mentio iam facta eſt, Tironem Patris ęgrum reliqui, adoleſcentem vt
noſti, & adde quid vis, probum. nihil vidi melius. Itaq; careo ægre: quanq̃ videbatur ſe non
grauiter habere, tamen ſum ſolicitus, maximamq; ſpem habeo in M. Curii diligentia, de qua
ad me ſcripſit Tiro, & multi nunciarunt. Curius autem ipſe ſenſit, quàm tu velles a me di-
ligi, & eo ſum admodum delectatus: & mehercule eſt, quem facile diligas. αὐτόχθων in homi
ne vrbanitas. Eius teſtamentum de Tortorio Ciceronum ſignis obſignatum, cohortisq; Prę
toriæ, fecit palam te ex libella, me ex teruncia, Corcylen Alexionq; meos opipare muneratus
eſt. Quinto Ciceroni obſiſti non potuit, quo minus Thyamim videret. Filiola tua te dele-
ctari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν eſſe πρὸς τὰ τέκνα. Etenim ſi hęc non eſt, nulla po-

test homini esse ad hominem naturæ adiunctio: qua sublata vitę societas tollitur. Bene con A
ueniat, inquit Carneades, spurce, sed tamen prudentius, quàm Lucius noster & Patron, qui cum omnia ad se referant, nec quicquam alterius caussa fieri putent, & eum re bonum virũ oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit, non intelligunt se de callido homine loqui, non de bono viro. Sed hæc opinor sunt in his libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. Commodo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses (scripseras enim eam esse de sermone Pompeii Neapolitano) eam mihi Patro Brundusii reddidit. Corcyræ, vt opinor, acceperat. nihil potuit esse iucundius. Erat enim de repub. de opinione, quam is vir haberet integritatis meæ: de beneuolentia, quam ostendit eo sermone quem habuit de triumpho. Sed tamen hoc iucundissimum, quòd te intellexi ad eum venisse, vt eius animum erga me perspiceres. hoc mihi inquã accidit iucundissimũ. De triumpho autem nulla me cupiditas vnquam tenuit ante Bibuli impudentissimas literas: B
quas amplissima supplicatio consecuta est. A quo si ea gesta sunt quę scripsit, gauderem, & honori fauerem. Nunc illum qui pedem porta, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeti, me in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum inquam te coniungens. Itaque omnia experiar, & vt spero, assequar. Quòd si tu valeres, iam mihi quædam explorata essent: sed (vt spero) valebis. De Randusculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, aueo scire. Cato quid agat, qui dum quidem in me turpiter fuit maleuolus, dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam: quod postulabam, negauit. Id itaq; Cæsar his literis, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quomodo exultat Catonis in me ingratissimi iniuria! At hic idẽ Bibulo dierũ XX. Ignosce mihi, non possum hęc ferre, nec feram. Cupio ad omnes tuas epistolas, sed nihil necesse, Sestię enim te videbo. Illud tamen de Chrysippo: nam de altero illo minus sum admiratus operario homine, sed tamen nẽ illo quidem quicquam improbius. Chrysippum vero, quem ego propter literularum nescio quid, libenter vidi, in honore habui, discedere à puero insciente me. Mitto alia quę audio multa, mitto furta, fugam non fero, qua mihi nihil visum est sceleratius. Itaq; vsurpaui vetus illud Drusi, vt ferunt, Pręt. in eo, qui eadem liber non iuraret, me istos liberos non addixisse. pręsertim cum adesset nemo, à quo recte vindicarentur. Id tu, vt videbitur, ita accipies: ego tibi assentiar. Vni tuę disertissimæ epistolę non rescripsi, in qua est de periculis reip. Quid rescriberem? valde eram perturbatus, sed vt nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semiuiuum reliquerunt. Vale. C

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. III

AD VIII Id. Decemb. Tusculanum veni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit. è quibus hanc primo aspectu voluptatem cepi, quòd erant à te ipso scriptę: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo de Dicęarcho mihi assentiri negas, etsi cupidissime expressum & expetitum à me sit, & approbatum à te, nẽ diutius anno in prouincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum. Sic enim scito, verbum in Senatu factũ esse nunq̃ de vllo nostrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius, q̃ ex S.C. maneremus: vt iam ne istius quidem rei culpam sustineam, quo minus diu fuerim in Prouincia q̃ fortasse fuerit vtile. Sed quid si hoc melius? opportune dici videtur, vt in hoc ipso. Siue eñ ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorum victoriam, vtriusuis rei me aut adiutorem velim esse, aut certe non expertem. Sin vincẽtur boni, vbicunq; essem vna cum iis victus essem. Quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος debet esse. Q; si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoq; approbas, nę tu haud multũ requireres illum virũ, qui in sexto libro informatus est. Quid eñ tibi faciã, qui illos libros deuorasti? quin nunc ipsum nõ dubitabo rem tantã abiicere, si id erit rectius: vtrũq; vero simul agi nõ potest, & de triũpho ambitiose, & de rep. libere. Sed ne dubitatis, quin qđ honestius, id mihi futurũ sit antiquius. Nam quod putas vtilius esse vel mihi q̃ tutius sit, vel etiã vt reip. prodesse possim, me esse cum imperio, id corãm considerabimus quale sit. Habet enim res deliberationem, etsi ex parte magna tibi assentior. De animo autem meo erga rempub. bene facis quòd non dubitas, & illud probe iudicas, nequaq̃ satis pro meis officiis, pro ipsius in alios effusione, illum in me liberalem fuisse: eiusq; rei caus D E

F ſam vete explicas, & eis, quę de Fabio Caninioq; acta ſcribis, valde conſentiunt. Quæ ſi ſe-
cus eſſent, totumq; ſe ille in me profudiſſet, tamen illa, quam ſcribis, cuſtos vrbis me præ-
clarę inſcriptionis memorem eſſe cogeret, nec mihi concederet, vt imitarer Volcatium, aut
Seruium, quibus tu es contentus: ſed aliquid nos vellet nobis dignum & ſentire & defende-
re, quod quidem agerem, ſi liceret alio modo, ac nunc agendum eſt. De ſua potentia dimi-
cant homines hoc tempore periculo ciuitatis: nam ſi reſpublica defenditur, cur ea COS. iſto
ipſo defenſa non eſt? Cur ego in cuius cauſſa reipublicæ ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero
anno non ſum? cur imperium illi? aut cur illo modo protogatum eſt? cur tantopere pugna-
tum eſt, vt de eius abſentis ratione habenda decem Trib. pl. ferrent? His ille rebus ita con
ualuit, vt nunc in vno ciue reſpublica ad reſiſtendum imbecilla ſit: quæ mallem tantas ei vi
res non dediſſet, quàm nunc tam valenti reſiſteret. Sed quoniam res eo deducta eſt, non
G quęram, vt ſcribis, ποῦ σκάφος τῶν ἀτρειδῶν. Mihi σκάφος vnum erit, quod à Pompeio guberna
bitur. Illud ipſum quod ais, quid fiet dum erit dictum? Dic Marce Tulli σύντομα. Pompeio
aſſentiar, ipſum tamen Pompeium ſeparatim ad concordiam hortabor. Sic enim ſentio, ma
ximo in periculo rem eſſe. Vos ſcilicet plura, qui in vrbe eſtis. Veruntamen hoc iudico,
cum homine audaciſſimo paratiſſimoq; negocium eſſe. Omneis damnatos, omnes ignomi-
nia affectos, omnes damnatione ignominiaq; dignos, illac facere: omnem fere iuuętutem, o-
mnem illam vrbanam ac perditam plebem. Tribunos valenteis addito C. Caſſio, omnes qui
ęre alieno premantur; quos plureis eſſe intelligo, quàm putaram. Cauſſam ſolum illa cauſſa
non habet, cęteris rebus abundat: ſic omnia facere omnis debet, ne armis decernatur: quorũ
exitus ſemper incerti, nunc vero etiam in alteram partem magis timendi. Bibulus de pro-
uincia deceſſit, Valentonem pręfecit: in decedendo erit, vt audio, tardior: quem cum orna
uit Cato, declarauit iis ſe ſolis non inuidere, quibus nihil aut non multum ad dignitatem
H poſſet accedere. Nunc venio ad priuata. Fere enim reſpondi tuis literis de repub. & iis, quas
in ſuburbano, & iis, quas poſtea ſcripſiſti. Ad priuata venio. vnum etiam de Cælio. Tantũ
abeſt, vt ille me à ſententia moueat, vt valde ego, ipſi quòd de ſua ſententia deceſſerit, pœ-
nitendum putem. Sed quid eſt quòd cuncti Luceiis ſint addicti? Hoc prętermiſiſti, miror. De
Philotimo faciam equidem, vt mones, ſed ego mihi ab illo non rationes expectabam, quas ti-
bi edidit. Verum id reliquum, quod ipſe in Tuſculano me referre in commentarium mea ma
nu voluit, quodq; idem in Aſia mihi ſua manu ſcriptum dedit. Id ſi pręſtaret, quantum mi-
hi ęris alieni eſſe ibi edidit, tantum & plus etiam ipſe mihi deberet. Sed in hoc genere, ſi mo
do per temp. licebit, non accuſabimur. Poſthac neq; hercule antea negligentes fuimus, ſed
amicorum multitudine occupati. Ergo vtemur, vt polliceris, & opera & conſilio tuo, nec tibi
I erimus, vt ſpero, in eo moleſti. De Serperaſtris cohortis meæ, nihil eſt, quod doleas. Ipſi e-
nim ſe collegerunt admiratione vitę integritatis meæ. Sed me mouerat nemo magis, q̃ is
quem tu neminem putas. Idem & in initio fuerat & nunc eſt egregius: ſed in ipſa deceſſione
ſignificauit ſperaſſe ſe aliquid: & id quod animum induxerat pauliſper, non tenuit, ſed cito
ad ſe rediit, meiſque honorificentiſſimis erga ſe officiis victus, pluris ea duxit, quàm omnẽ
pecuniam. Ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortenſii legata cognoui. Nũc
aueo ſcire quid hominis ſit, & quarum rerum rationem inſtituat. Neſcio enim cur cum por
tam Flumentanam Cælius occuparit, ego Puteolos non faciam meos. Venio ad Piræea, in
quo magis reprehendendus ſum, quòd homo Romanus Piręea ſcripſerim, non Piręeum (ſic
enim omnes noſtri locuti ſunt) q̃ quòd in addiderim. Non enim hoc vt oppido prępoſui, ſed
vt loco: & tamen Dionyſius noſter, qui eſt nobiſcũ, & Nicias Cous nomen rebatur oppidi eſ
K ſe Piręea: ſed de te videro. Noſtrum quidem ſi eſt peccatũ, in eo eſt, ꝙ non vt de oppido locu
tus ſum, ſed vt de loco: ſecutusq; ſum non dico Cęcilium, Mane vt ex portu in Piręeum (ma
lus enĩ auctor latinitatis eſt) ſed Terentium, cuius fabellę propter elegantiam ſermonis pu-
tabantur à C. Lęlio ſcribi, Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piręeum. Et idem, Mercator
hęc addebat, captam è Sunio. Quòd ſi oppida volumus eſſe, tam eſt oppidum Suniũ q̃ Piræ-
eus. Sed quoniam Grammaticus es, ſi hoc mihi ζήτημα perſolueris, magna me moleſtia libe
raris. Ille mihi literas blandas mittit, facit idem pro eo Balbus. mihi certum eſt ab honeſtiſſi
ma ſententia digitũ nuſq̃: ſed ſcis illi reliquũ quantum ſit. Putas ne igit̃ verendũ eſſe, ne aut
obiiciat id nobis aliquis, ſi languidius: aut repetat, ſi fortius quid ad hęc repereris? Soluamus
inquis. Age à Cęlio mutuabimur: hoc tu tñ cõſideres velim. puto enĩ in Senatu, ſiquãdo prę-

clate pro tepub. dixero. Tattefium iſtum tuum mihi adeũnti vrbem iube ſodes nummos cu‐ A
rare. Quod ſupereſt, etiam gener eſt ſuauis mihi, Tulliç ſatis, quantum vis vel ingenii vel humanitatis, reliqua, quç noſti, ferenda. Scis enim quos aperuimus, qui omnes, præter de quo per te egimus, teum me facere tentur. Ipſis enim expenſum nemo feret. Sed hæc coràm: nam iſta multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M. Curio, cui ego ſcripſi tibi eum gratiſſimum facturum. Vale. Data V. Id. Decemb. à Pontio ex Trebulano.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 122

Ionyſium flagrantem deſiderio tui miſi ad te, nec mehercule æquo animo, ſed fuit concedendum. Quem quidem cognoui cum doctum (quod mihi iam ante erat notum) tum ſanctum, plenum officii, ſtudioſum etiam meç laudis, frugi hominem, ac ne libertinum laudare videar, plane virum bonum. Pompeium vidi IIII Id. Decemb. fuimus vnà horas duas. magna læ‐ B
titia mihi viſus eſt affici meo aduentu. de triumpho hortari, ſuſcipere par‐
teis ſuas, monere ne ante in Senatũ accederem, quàm rem confeciſſem, ne dicendis ſententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quætis? in hoc iudicio & officio ſermonis nihil potuit eſſe prolixius. De repub. autem ita mecum locutus eſt, quaſi non dubium bellum habere‐mus. nihil ad ſpem concotdiæ. plane illum ab ſe alienum cum ante intelligeret, tum vero proxime iudicaſſe: veniſſe Hircium à Cæſare, qui eſſet illi familiariſſimus, ad ſe non acceſſiſſe. Et cum ille ad VIII Id. Decemb. veſperi veniſſet, Balbus de tota te conſtituiſſet, ad VII Iduum ad Scipionem ante lucem veniſſe. multa de nocte profectum eſſe ad Cæſarem. Hoc illi τεκμηριῶδες videbatur eſſe alienationis. Quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quod illum, cui etiam inimici alterum Conſulatum, fortuna ſummam potentiam dederat, non ar‐
bitrot fore tam amentem, vt hçc in diſcrimen adducat: quòd ſi ruere cœperit, nç ego mul‐ C
ta timeo, quç non audeo ſcribere: ſed vt nunc eſt, ad III Non. Ian. ad vrbem cogito. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 123

Vltas vno tempore accepi epiſtolas tuas: quç mihi, quanquam tecentiota audiebam ex iis qui ad me veniebant, tamen erant iucundæ. Studium enĩ & beneuolentiam declarabant. Inualetudine tua moneor: & Piliam in idẽ genus morbi delapſam, curam tibi afferre maiorem ſentio. Date igitur operam, vt valeatis. De Tirone video tibi curæ eſſe: quem quidem ego, etſi mirabilis vtilitatis fructum mihi præbet, cum valet in omni genere negociorum vel ſtudiorum meorum: tamen propter humanitatem & modeſtiam, malo ſaluum, quàm propter vſum meum. Philogenes mecum nihil vnquam de Luſcenio locutus eſt. de cç‐
teris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non veniſſe in Arcanum miror. De Chryſip‐ D
po meum conſilium ptobari tibi non moleſte fero. Ego in Tuſculanum. nihil ſane hoc tempore deuium eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. Sed de Formiano Tarracinam pridie Calend. Ian. Inde Pontinum ſumam. inde Albanum Pompeii. ita ad vrbem III Non. natali meo. De rep. quotidie magis timeo. non enim boni, vt putant, conſentiunt. quos ego equites Romanos, quos Senatores vidi, qui acerrime cum cætera, tum hoc iter Pompeii vituperarent. Pace opus eſt. Ex victotia cum multa mala, tum certe tyrannis exiſtet. Sed hçc ptopediem coràm. Iam plane mihi deeſt, quid ad te ſcribam. Nec enim de tepub. quod vterque noſtrum ſcit eadem: & domeſtica nota ſunt ambobus. Reliquum eſt iocari, ſi hic ſinat. nam ego is ſum, qui illi concedi putem vtilius eſſe quod poſtulat, quàm ſigna conferri. Sero enĩ teſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. Quid ſentis igitur inquis? nihil
ſcilicet, niſi de ſententia tua, nec ptius quidem, quàm noſtrum negocium, aut confecerimus, E
aut depoſuerimus. Cura igitur vt valeas. Aliquando ἀπόσεισαι quartanam iſtam diligentia, quæ in te ſumma eſt.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 124

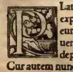

Lane deeſt quid ad te ſcribam. nota omnia tibi ſunt: nec ipſe habeo à te quid expectem. Tantum igitur noſttum illud ſolenne ſeruemus, vt ne quem iſtuc euntem ſine literis dimittamus. De tepublica valde timeo, nec adhuc fere inueni, qui non concedendum putaret Cæſari quod poſtularet, potius quàm depugnandum. Eſt illa quidem impudens poſtulatio opinione valentiot. Cur autem nunc primum ei teſiſtamus, ὄψε γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔσοιτο κακόν, quã cũ quinquennium

F prorogabamus, aut cum vt absentis ratio haberetur, ferebamus! nisi forte hæc illi tum arma dedimus, vt nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensurus es! Non idem quod dicturus. sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur. Dicam idem, quod Pompeius: neque id faciam humili animo. Sed rursus hoc permagnum reipublicę malum est, & quodammodo mihi pręter cæteros, Non rectum me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 115

G Ionysius vir optimus, vt mihi quoque est perspectus, & doctissimus, tuiq; amantissimus Romam venit XV Calend. Ian. & literas à te mihi reddidit. Tot enim verba sunt de Dionysio in epistola tua. Illud priuare non ascribis, & tibi gratias egit. Atqui certe ille agere debuit: & si esset factum, quę tua est humanitas, ascripsisses. Mihi autem nulla de eo παλινῳδία detur propter superioris epistolæ testimonium. Sit igitur sane bonus vir. Hoc enim ipsum bene fecit, quòd mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philogenes recte ad te scripsit. curauit enim quod debuit. eum ego vti ea pecunia volui, quoad liceret. Itaque vsus est menses XIIII. Pontinum cupio valere: & quod scribis in vrbem introisse, vereor quid sit. nam id nisi graui de caussa non fecisset. Ego, quoniam IIII Non. Ian. Compitalitius dies est, nolo eo die in Albanum venire molestus familiæ, veniam III Non. Igitur inde ad vrbem pridie Non. Tua † λωνὶς, quem in diem incurrat, nescio, sed prorsus te commoueri incommodo valetudinis tuæ nolo. De honore nostro, nisi quid occulte Cæsar per Tribunos molitus erit, cætera videntur esse tranquilla. Tranquillissimus autem a-

H nimus meus, qui totum istud æqui boni facit: & eo magis, quòd iam a multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeam, id est ἀβδηριτικόν. Nec enim Senatus decreuit, nec populus iussit me imperium in Sicilia habere: sin hoc respublica ad Pompeium refert, qui me magis quàm priuatum aliquem mittat! Itaque si hoc imperium mihi molestum erit, vtar porta quamprimum videro. Nam quod scribis mirificam expectationem esse mei, neque tamen quenquam bonorum, aut satis bonorum dubitare quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo. Ipse nullos noui, sed ita, si ordines bonorum quęrimus. Nam singulares sunt boni viri: verum in dissensionibus ordines bonorum & genera quærenda sunt. Senatum bonum putas, per quē sine imperio prouinciæ sunt! nunquam enim Curio sustinuisset, si cum eo agi cœptum fuis-

I set, quam sententiam Senatus sequi noluit. Ex quo factum est, vt Cæsari non succederetur. An publicanos! qui nunquam firmi, sed nunc Cęsari sunt amicissimi. An fœneratores! an agricolas! quibus optatissimum est ocium. nisi eos timere putas, ne sub regno sint, quod nunquam, dummodo ociosi essent, recusarunt. Quid ergo exercitum retinet is, cum legis dies transierit, rationem haberi placet! mihi vero ne absentis quidem. sed cum id datum est, illud vnà datum est. annorum enim decem imperium & ita latum placet. Placet igitur etiam me expulsum, & agrum Campanum petiisse, & adoptatum patricium à plebeio, Gaditanum à Mitylenęo, & Labieni diuitiæ & Lamurrę, placent & Balbi horti & Tusculanum: sed horum omnium fons vnus est. Imbecillo resistendum fuit, & id erat facile. Nunc legiones XI, equitatus tantus quantum volet, Transpadani, plebs vrbana, tot Tribuni plebis, tam perdita iuuentus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. Cum hoc aut depugnandum est, aut ha-

K benda è lege ratio. Depugna, inquis, potius, quàm seruias. Vt quid! si victus eris, proscribare: si viceris, tamen seruias: Quid ergo, inquis, acturus es! Idem quod pecudes, quę dispulsę, sui generis sequuntur greges. Vt bos armenta, sic ego bonos viros, aut eos quicunq; dicentur boni, sequar, etiam si ruent. Quid sit optimum male contractis rebus, plane video. Nemini est enim exploratum, cum ad arma ventum est, quid futurum sit. At illud omnib⁹: si boni victi sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quàm Cinna fuerit: nec moderatiorem, q̄ Sulla in pecuniis locupletium. ἐμπληττό ὁμαίσοι iandudum, & facerem diutius nisi me lucerna desereret. Ad summam dic M. Tulli, assentiar Cn. Pompeio, id est T. Pomponio! Alexim humanissimum puerum, nisi forte, dum ego absum, adolescens factus est (id enim agere videbatur) saluere iubeas velim. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 116 A

Vid opus est de Dionysio tam valde affirmare? an mihi nutus tuus nô faceret fidem? Suspitionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, q́ & tu soles conglutinare amicitias testimoniis tuis, & illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. Sed prorsus ita esse vt scribis, mihi persuades. Itaq; ego is in illum sum, quem tu me esse vis. Diem tuum ego quoq; ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram & animaduerteram posse, pro re nata, te non incômode ad me in Albanum venire III Non. Ian. Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris. Quid enim tantũ in vno, aut altero die? Dolabellam video Liuiæ testamento cum duobus cohæredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. Est πολιτικὸν σκέμμα, rectum ne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento: sed id φιλοσοφώτερον διακρινοῦμεν, cum sciemus, quãtũ quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore, vt ante q̃ istuc venirem, Pompeium viderem, factum est ita. Nam sexto Calen. ad Lauinium me consecutus est. Vnà Formias venimus & ab hora octaua ad vesperum secreto collocuti sumus. Quod quæris, ecquę spes pacificationis sit: quantum ex Pompeii multo & accurato sermone perspexi, ne voluntas quidẽ est. Sic enim existimat, si ille vel dimisso exercitu COS. factus sit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atque etiam putat eum cum audierit contra se parari diligenter, Consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum prouinciamq́; retenturum: Sin autẽ ille fureret, vehementer hominem contemnebat, & suis & Reipub. copiis confidebat. Quid quæris? etsi mihi crebro ὕπνος νήδυμος occurrebat, tamen leuabar cura, virum fortem & peritum & plurimum auctoritate valentem audiens πολιτικῶς de pacis simulatæ periculis differentem. Habebamus autem in manibus Antonii concionem habitam X Calend. Ian. in qua erat accusatio Pompeii vsq; a toga pura: quetela de damnatis: terror armorum. In quibus ille, Quid cẽses, aiebat, facturum esse ipsum, si in possessionem reipub. venerit, cum hęc Quæstor eius infirmus & inops audeat dicere? Quid multa? non modo non expetere pacem istam, sed etiam timere visus est. Ex illa autem sententia ira relinquẽdæ vrbis mouet hominem, vt puto. Mihi autem illud molestissimum est, q́ soluendi sunt nummi Cæsari, & instrumentum triumphi eo conferendum. Est enim ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην esse. Sed hæc & multa alia coràm. Quotidie ne, inquis, a te accipiendæ literæ sunt? si habebo, cui dem, quotidie. at iã ipse ades. Tum igitur cum venero, desinã. Vnas video mihi a te non esse redditas, quas L. Quintius familiaris meus cum ferret ad Bustũ Basilii, vulneratus & despoliatus est. Videbis igitur nunquid fuerit in his, quod me scire opus sit. Etsi multo hoc διευκρινήσεως πρόβλημα. sane πολιτικόν: cum sit necesse aut haberi Cæsaris rationem, illo exercitum vel per Senatum, vel D per Trib. Pleb. obtinente: aut persuaderi Cæsari, vt tradat prouinciam atque exercitum & ita COS. fiat. Aut si id ei non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione, illo patiente atq; obtinente prouinciam: aut si per Trib. Pl. non patiatur, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum. Aut si ob eam causam, q́ ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere. Illum autem initium facere armorum, aut statim nobis minus paratis, aut tum cum comitiis amicis eius postulantibus vt e lege ratio haberetur, impetratum non sit. Ire ad arma aut hanc vnam ob causam, q́ ratio non habeatur: aut addita causa, si forte Trib. pl. Senatum impediens, aut populũ incitans notatus, aut S.C. circunscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicensve se expulsum ad illum confugerit. Suscepto autem bello, aut tenenda sit vrbs: aut ea relicta, ille a commeatu & reliquis copiis intercludendus. Quid horum malorum quorum aliquod certe subeundum est, minimum putes? Dices profecto E persuaderi illi, vt tradat exercitum, & ita COS. fiat. est omnino id eiusmodi, vt si ille eo descendat, contradici nihil possit: idq́; eum, si non obtinet vt ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. Nobis autem, vt quidam putant, nihil est timendum magis q̃ ille COS. At sic malo, inquies, q̃ cum exercitu certe. Sed istuc ipsum sit. O magnum malum, pudet, inquis, neq; ei remedium est vllum: cedendum est, si volet id. Vide COS. illum iterum, quem vidisti Cõsulatu priore. At tũ imbecillus plus, inquis, valuit, quàm tota respub. Quid nunc putas? Et eo COS. Pompeio certum est esse in Hispania. O rem miseram. Siquidem id ipsum deterrimum est, quod recusari non potest: & quod ille si faciat, iam cum bonis omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quo illum posse adduci negant. De reli-

exercitum firmum habere non possit. Sin discedit, quo, aut qua, aut quid nobis agẽdum sit, A
nescio. Nam istum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto. Nec
enim rerum prolatio, nec Senatus magistratuumq́ discessus, nec ærariũ clausum tardabit.
Sed hæc, vt scribis, cito sciemus. Interim velim, mihi ignoscas, ꝙ ad te scribo tam multa to-
ties. Acquiesco enim, & tuas volo elicere literas, maximeq́ consiliũ, quid agam, aut quo me
pacto geram. demittam ne me penitus in caussam? Nam deterreor periculo, sed disrũpor do
lore, tam nullo consilio, aut tam cõtra meum consilium gesta esse omnia. An cuncter & ter-
giuerser, & iis me dem qui tenent, qui potiuntur? αἰδέομαι Τρῶας. Nec solum ciuis, sed etiam
amici officio reuocor: etsi frangor sæpe misericordia puerorum. Tu igitur ita perturbato,
etsi te eadem sollicitant, scribe aliquid & maxime, si Pompeius Italia cedit, quid nobis agen
dum putas. M. quidem Lepidus (nam fuimus vnà) eum finem statuit. L. Torquatus eũdẽ.
Me cum multa, tum etiam lictores impediunt, nihil vidi vnq̃ quod minus explicari posset. B
Itaq; a te nihildum certi exquiro, sed quid videatur. Deniq; ipsam ἀπορίαν tuam cupio co-
gnoscere. Labienum ab illo discessisse propemodum constat. Si ita factum esset, vt ille Ro-
mam vèniens magistratum & Senatum Romæ offenderet, magno vsui causæ nostrę fuisset.
Damnasse enim sceleris hominem amicum Reip. causa videretur: quod nũc quoq; videtur,
sed minus prodest. Non enim habet, cui prosit, eumq́ arbitror pœnitere. nisi forte id ipsum
est falsum, discessisse illum. nos quidem pro certo habebamus. Et velim (q̃q̃, vt scribis, dome
sticis te finibus tenes) formam mihi Vrbis exponas, & quod Pompeii desiderium, & quæ
Cæsaris iniuria appareat: etiam quid censeas de Terẽtia & Tullia: Romæ eas esse, an mecũ,
an aliquo tuto loco. Et hęc & si quid aliud, ad me scribas velim, vel potius scriptites. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO S. 130

E Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα iudico: facinus iãdiu C
nullum ciuile præclarius: qui, vt aliquid nihil, hoc tamen profecit, dedit il
li dolorem. sed etiam ad summam profectum aliquid puto. Amo etiã Pi-
sonem, cuius iudicium de genero suspicor visum iri graue, q̃q̃ genus bel-
li quod sit vides. Ita ciuile est, vt non ex ciuium dissensione, sed ex vnius
perditi ciuis audacia natum sit. Is autem valet. Exercitum tenet multa spe
& promissis: omnia omnium concupiuit. Huic tradita vrbs est, nuda ea præsidio, referta co
piis. Quid est quod ab eo non metuas, qui illa templa & tecta, non patriam, sed prædam pu
tet? Quid autem sit acturus, aut quomodo, nescio: sine Senatu, sine magistratu, ne somniare
quidem poterit quicq̃ πολιτικῶς. Nos autem vbi exurgere poterimus, aut quando? quorum
dux q̃ ἀστρατήγητος, tu quoq; animaduertis, cui ne Picena quidem nota fuerint, q̃ item sine
consilio res stet. Vt enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio non huic fu- D
gæ præstitit? Nec vero nũc quid cogitet scio, ac nõ desino per literas sciscitari. Nihil esse tar
dius constat: nihil perturbatius. Itaq; nec præsidium, cuius parandi caussa ad vrbem reten-
tus est, nec locum ac sedem præsidii vllam video. Spes omnis in duabus insidiose retẽtis pe-
ne alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & a pugnando abhorrẽtiũ.
Conditionum autem amissum tempus est. Quid futurum sit, non video. commissum quidẽ
a nobis certe est, siue a nostro Duce, vt e portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos tra
deremus. Itaq; de Ciceronibus nostris dubito quid agam. nam mihi interdum amãdandi vi
dentur in Gręciam. De Tullia autem & Terẽtia, cum mihi barbarorum aduentus ad vrbẽ
proponitur, omnia timeo. Cum autem Dolabellæ venit in mentem, paulum respito. Sed ve
lim consideres, quid faciendum putes. Primum πρὸς τὸ ἀσφαλές. aliter enim mihi de ipsis ac
de me ipso consulendum est. Deinde ad opiniones, ne reprehendamur ꝙ eas Romæ velim? E
esse in communi bonorum fuga. Quin etiam tibi & Peduceo (scripsisti enim ad me) quid fa
ciatis videndum est. Is enim splendor est vestrum, vt eadem postulentur a vobis quæ ab am
plissimis ciuibus. Sed de hoc tu videris: quippe cum de ipso ac de me ista considerare velim.
Reliquum est, vt & quid agatur, quoad poteris explores, scribasq́ ad me & quid ipse conie-
ctura assequare, quod etiam a te magis expecto. nam acta omnibus iis nunciantibus a te ex-
pecto futura. μάντις δ' ἄριστος. Loquacitati ignosces, quæ & me leuat ad te quidem scribentẽ,
& elicit tuas literas. Aenigma Oppiorũ ex Velia plane non intellexi. Est enim numero Pla-
tonis obscurius. iam intellexi tuũ ænigma. Oppios enim de Velia Sãctones dicis in eo ęstu
fuisse, quo aperto reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem vidi

F Minturnis ad VIII Calend. Feb. mane cum absurdissimis mandatis non hominem, sed sco-
pas solutas, vt id ipsum mihi ille videatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic
mandata dederit. nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mãdatis abusus sit.
Labienus vir mea sententia magnus, Theanum venit ad VIII Calend. Feb. ibi Pompeium
Consulesq; conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cum certum sciã. Põ-
peius ab Theano Larinum versus profectus est ad VIII Calend. Eo die mãsit Venafri. Ali-
quantum animi videtur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, quid ad te ex his
locis scribam. ista magis expecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat
Domitius in Marsis, Tignii Thermus, P. Actius Cinguli, quæ sit populi vrbani volũtas, quę
tua cõiectura de rebus futuris. Hęc velim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat,
& quid actur⁹ ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset, sed dictaui propter
G lippitudinem. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 131

D VI Calend. Feb. Capuam Calibus proficiscens, cum leuiter lippirem,
has literas dedi. L. Cæsar mandata Cæsaris detulit ad Põpeium ad VIII
Calend. cum is esset cum COSS. Theani. Probata conditio est, sed ita, vt
ille de his oppidis quæ extra suam prouinciam occupauisset, præsidia de-
duceret. Id si fecisset, responsum est ad vrbem nos redituros esse, & rẽ per
Senatum cõfecturos. Spero etiam in præsentia pacem nos habere. nam &
illum furoris, & hũc nostrum copiarum suppoenitet. Me Pompeius Capuam venire voluit
& adiuuare delectum. in quo parum prolixe respondent Campani Coloni. Gladiatores Cę-
saris Capuæ sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati literis scripseram. Sane commo
de Pompeius distribuit binos singulis patribus familiarum. Secutorum in ludo M fuerũt,
H bis eruptionem fecisse dicebantur. Sane multum in eo Reipub. prouisum est. De mulieri-
bus nostris, in quibus est tua soror, quæso videas vtrum satis honestum nobis sit eas Ro-
mæ esse, cum cæteræ vlla dignitate discesserint. Hoc scripsi ad eas & ad te ipsum antea. Ve
lim eas cohortere, vt exeant præsertim cũ ea præsidia in ora maritima habeamus, cui ego
præsum, vt in his pro re nata non incommode possint esse. Nam si quid offendimus in ge-
nero nostro, quod quidem ego præstare non debeo, id fit maius, ꝙ mulieres nostræ præter
cæteras Romæ remanserunt. Tu ipse cum Sexto scire velim quid cogitas de exeundo, de to
taq; re quid existimes. Pacem quidem hortari non desino, quæ vel iniusta vtilior est, q̃ iustis
simum bellum in ciuibus. Sed hæc, vt fors tulerit. Vale.

M.T.CICERO T.P.ATTICO S. 132

I
T ab vrbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litera-
rum darem, nõ quo haberem magnopere quid scriberem, sed vt loquerer
tecum absens, quo mihi, cum coram id non liceret, nihil est iucundius. Ca
puam cum venissem ad VI Calend. pridie quàm has literas dedi, COSS.
conueni, multosq; nostri ordinis. Omnes cupiebant Cęsarẽ abductis præ-
sidiis stare conditionibus his quas tulisset. vni Fauonio leges ab illo nobis
imponi non placebat, sed is auditus non est in consilio. Cato eñ ipse iam seruire, q̃ pugnare
mauult: sed tamen ait in Senatu se adesse velle, cum de conditionibus agatur, si Cæsar addu
ctus sit, vt præsidia deducat. Ita quod maxime opus est, in Siciliam ire nõ curat, ꝙ metuit, ne
absit. in Senatu esse vult. Posthumus autem, de quo nominatim Senatus decreuit, vt statim
in Siciliam iret, Fusanoq; succederet, is negat se iturum sine Catone, & suam in Senatu ope-
K ram auctoritatẽq; q̃magni ęstimat. Ita res ad Fannium peruenit. Is cum imperio in Siciliam
præmittitur. In disputationibus nostris summa varietas est. Pleriq; negant Cæsarem in cõ-
ditione mansurum, postulataq; hęc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bel
lum, a nobis pararetur. Ego autem eum puto facturum, vt pręsidia deducat. Vicerit enim si
COS. factus fuerit, & minori scelere vicerit quàm quo est ingressus. Sed accipiẽda plaga est.
sumus enim flagitiose imparati cum a militibus, tum a pecunia: quam quidem omnem, non
modo priuatam, quæ in vrbe est, sed etiam publicam, quæ in ęrario est, illi reliquimus. Põ-
peius ad legiones Actianas est profectus. Labienum secum habet. Ego tuas opiniones de his
rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 133 A

Mneis arbitror mihi tuas literas redditas esse, sed primas pręposterè, reli-
quas ordine, quo sunt missæ per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduē-
tuq; Labieni & responsis COSS. ad Pompeium scripsi: ad te literis his,
quas ad V Calend. Capua dedi, pluraq; præterea in eandem epistolam
conieci. Nunc has expectationes habemus duas. Vnam, quid Cæsar actu-
rus sit, cū acceperit ea, quæ referenda ad illū data sunt L.Cęsari. Alteram,
quid Pōpeius agat: qui quidē ad me scribit, paucis dieb9 se firmū exercitū habiturum, spēq;
affert, si in Picenum agrum ipse venerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum ha-
bet non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum, cuius aduentu Cn. noster multo ani-
mi plus habet. Nos à COSS. Capuam venire iussi sumus ad Non. Febr. Capua profectus B
sum Formias ad III Calend. Eo die, cum Calibus tuas literas hora fere nona non accepissem,
has statim dedi. De Terentia & Tullia tibi assentior, ad quas scripseram, ad te vt referrent:
si nondum profectę sunt, nihil est quòd se moueant, quòd perspiciamus, quo loco sit res.
Tuæ literæ mihi gratę iucundęq; sunt. De pueris in Gręciam transportandis, tum cogi-
tabam, cum fuga ex Italia quęri videbatur. nos enim Hispaniam peteremus, illis hoc ęque
commodum non erat. Tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi videris Romę recte esse posse. Et
enim minime amici Pompeio nostro esse debetis. Nemo enim vnquam tantum de vrbanis
præsidiis detraxit. Vides ne me etiam iocari? Scire te iam oportet. L. Cęsar quæ responsa
referat à Pompeio, quasq; ab eodem ad Cesarem ferat literas. Scriptę enim & ita datæ sunt,
vt proponerentur in publico. In quo accusaui mecum ipse Pompeium, qui cum scriptor lu-
culentus esset, tantas res atq; eas quæ in omnium manus venturę essent, Sestio nostro scri-
bendas dederit. Itaque nihil vnquam legi scriptum σηστιωδέστερον. Perspici tamen ex literis C
Pompeii potest, nihil Cęsari negari, omniaq; & cumulate quę postulet dari: quæ ille amen-
tissimus fuerit nisi acceperit, præsertim cum impudentissime postularit. Quis enim tu
es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si pręsidia dimiserit? tamen conceditur minus
honeste nunc quidem, violata iam ab illo repub. illatoq; bello, quàm si olim de ratione ha-
benda impetrasset. Et tamen vereor, vt his ipsis contentus sit: nam cum ista mandata dedis-
set L. Cæsari, debuit esse paulo quietior, dum responsa referrentur. Dicitur autem nunc es-
se acerrimus. Trebatius quidem scripsit, se ab illo IX Calend. Febr. rogatum esse, vt scribe-
ret ad me, vt essem ad vrbem. nihil ei me gratius facere posse. Hæc verbis pluribus intel-
lexi ex dierumq; ratione: vt primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cepisse,
ne omnes abessemus. Itaque non dubito quin ad Pisonem, quin ad Seruium scripserit. Illud
admiror, non ipsum ad me scripsisse, non per Dolabellam, non per Cęlium egisse. quanquā D
non aspernor Trebatii literas, à quo me vnice diligi scio. Rescripsi ad Trebatium (nam ad
ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripsisset, nolui) quàm illud hoc tempore esset difficile, me
tamen in prædiis meis esse, neq; delectum vllum, neq; negocium suscepisse. In quo quidem
manebo, dum spes pacis erit. Sin bellum geretur, non deero officio, nec dignitati meę, pue-
ros ὑπεκθήσομαι in Græciam. Totam enim Italiam flagraturam bello intelligo. Tantum ma-
lum excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. Sed hęc paucis diebus ex il-
lius ad nostra responsa responsis intelligentur, quorsum euasura sint. Tum ad te scribam
plura, si erit bellum: sin autem etiam induciæ, teipsum, vt spero, videbo. Ego IIII Non. Feb.
quo die has literas dedi in Formiano, quo Cupua redieram, mulieres expectabam: quib9 qui-
dem scripseram, tuis literis admonitus, vt Romę manerent: sed audio maiorem quendam in E
vrbe timorem esse. Capuę Non. Febr. esse volebam, quia COSS. iusserant. Quicquid huc erit
à Pompeio allatum, statim ad te scribam, tuasq; de istis rebus literas expectabo. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 134

Varto Non. Feb. mulieres nostrę Formias venerūt: tuaq; erga se officia ple-
na tui suauissimi studii attulerunt. Eas ego quoad sciremus vtrū turpi pa-
ce nobis, an misero bello esset vtendū, in Formiano esse volui & vnà Cicero-
nes. Ipse cum fratre Capuā ad COSS. (Nonis eñ adesse iussi sumus) tertio
Non. profectus sum, cū has literas dedi. Responsa Pōpeii grata populo, &
probata concioni esse dicuntur. ita putaram: quę quidem si ille repudiarit,
tacebit: si acceperit. Vtrum igitur, inquies, mauis? responderem, si quemadmodū parati esse-

F mus, scirem. Cassium erat hic auditum, expulsum Ancone, eamque vrbem à nobis teneri. Si bellum futurum est, negocium vtile. Cæsarem quidem L. Cæsare cum mandatis de pace misso tamen aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, vincire præsidiis. O perditum latronem, vix vllo ocio compensandam hanc reip. turpitudinem. Sed stomachari desinamus: tempori pareamus: cum Pompeio in Hispaniam eamus. Hæc opto in malis, quoniam illius alterum Consulatum a tep. ne data quidem occasione repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionysio fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui expectare responsa Cæsaris, vt si ad vrbem rediremus, ibi nos expectaret: sin tardius id fieret, tum eum accerseremus. Omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga: quid docto homine & amico dignum fuerit, cum præsertim rogatus esset. Sed hęc non nimis exquiro à Gręcis. Tu tamē videbis, si erit (quod nolim) accersendus, ne sit molestissimus inuitoque fratre. Frater laborat, vt ibi quod debet,

G ab Egnatio soluat: nec Egnatio voluntas deest, nec parum locuples est: sed cum tale tempus sit, vt Quintus Ticinius (multum enim nobiscum est) viaticum se neget habere, idemque debitoribus suis denunciarit, vt eodem fœnore vterentur, atque hoc idem etiam L. Ligus fecisse dicatur, nec hoc tempore, aut domi nummos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut versuram vsquam facere possit, miratur te non habuisse rationem huius publicæ difficultatis. Ego autem etsi illud ψευδησιόδειον (ita enim putatur) obseruo, μὴ δὲ δίκην, præsertim in te à quo nihil vnquam vidi temere fieri, tamen de illius querela mouebar. Hoc quicquid est, te scire volui. Cura vt valeas.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 135

H Nihil habeo quod ad te scribam: quin etiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonę, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus vsurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi IIII Non. Feb. mane accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furium, quibus irrident Lucii Cæsaris legationem. Plane oppressi videmur, nec quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro. de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quo facilius de Pompeii rebus cognoscerem. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 136

Breuiloquentem iam me tempus ipsum facit. Pacem enim desperaui. Bellum nostri nullum administrant. Caue enim putes quicquam esse minoris

I his COSS. quorum ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie Non. vt eram iussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cn. autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohorteis legionum vicinarum non firmissimarum. At illum ruere nunciant & iam iamque adesse, non vt manum conferat (quicum enim?) sed vt fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: nec te id consulo: sin extra, quid ago? ad manendum, hyems, lictores improuidi & negligentes duces. Ad fugam hortatur amicitia Cn. caussa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno. Qui quidem incertum est Phalarim ne an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices & me iuues consilio. etsi teipsum istic iam carere puto. sed tamen quantum poteris. Ego si quid hic hodie noui co-

K gnoro, scies. Iam enim aderunt COSS. ad suas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem cum poteris, rescribas. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 137

De malis nostris tu prius audis quàm nos, istinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad Non. Feb. ita vt iusserant COSS. Eo die Lentulus venit sero, alter COS. omnino non venerat. VII Iduum. Eo enim die ego Capua discessi & mansi Calibus. Inde has literas postridie ante lucem dedi. Hæc Capuæ dum fui, cognoui. Nihil in COSS. nullum vsquam delectum. nec enim conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent, cum ille adsit, contra quem noster dux nusquam sit, nihil agat, nec nomina dant. Deficit enim non voluntas sed spes. Cn. autem noster (O rem miseram & incredibilem) vt totus iacet, non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. Mitto illam fugā ab vrbe turpissimā: timidissimas in oppidis conciones: ignorationē non solū aduersarii, sed etiam suarum copiarum.

Hoc cuiusmodi est? VII Iduum Feb. Capuam C. Cassius Trib. pl. venit, attulit mandata A
ad COSS. vt Romam venirent, pecuniam de sanctiore ærario auferrent, statim exirent vr-
be relicta. Redeant, quo pręsidio? deinde exeant, quis finat? COS. ei rescripsit, vt prius ipse
in Picenum. At illud totum erat amissum, sciebat nemo pręter me ex literis Dolabellæ. Mi
hi dubium non erat, quin ille iam iamq́ue foret in Apulia, Cn. noster in naui. Ego quid agã?
σκέμμα magnum, neque mehercule mihi quidem vllum, nisi omnia esse acta turpissime. Neque
ego vllius consilii particeps: sed tamen quod me deceat, ipse me Cæsar ad pacem hortatur.
sed antiquiores literæ, quàm ruere cœpit. Dolabella, Cælius me illi valde satisfacere, mira
me ἀπορία torquet. Iuua me consilio, si potes, & tamen ista quantum potes, peruide. Nihil
habeo tanta rerum perturbatione, quod scribam. Tuas literas expecto. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 138

B

PEdem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pom-
peio scio nihil, eumq́ue nisi in nauim se contulerit, exceptum iri puto. O ce-
leritatem incredibilem. Huius autem nostri. Sed non possum sine dolore
accusare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non sine caussa times?
non quo minus quicquam Cæsari expediat ad diuturnitatem victoriæ &
dominationis: sed video quorũ arbitrio sit acturus. Recte sic censeo, ceden
dum de oppidis iis. egeo consilii: quod optimum factu videbitur, facies. cum Philotimo lo-
quere: atque adeo Terentiã habebis ID. Ego quid agam? qua aut terra aut mari persequar eũ,
qui vbi sit nescio? Et si terra quidem, qui possum? mari, quo traiiciam? Igitur istic me fac
posse tuto. Multi enim hortantur, num etiam honeste? Nullo modo quidem a te petam cõ
silium, vt soleo. Explicari res non potest, sed tamen si quid in mentem venit, velim scribas C
& ipse quid sis acturus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 139

QVinto Id. Febr. vesperi è Philotimo literas accepi, Domitium exercitũm
firmum habere. Cohortes ex Piceno, Lentulo & Thermo ducentibus, cũ
Domitii exercitu coniunctas esse. Cæsarem intercludi posse, eumq́ue id ti-
mere. Bonorum animos recreatos, Romę improbos quasi perculsos. Hęc
metuo equidem, ne sint insomnia: sed tamen M. Lepidum, L. Torquatum,
C. Cassium Trib. pl. (Ii enim sunt nobiscum, id est in Formiano) Philoti-
mi literę ad vitam reuocarunt. Ego autem illa metuo ne veriora sint, nos omnes pene iam
captos esse, Pompeium Italia cedere, quem quidem (ô rem acerbam) persequi Cæsar dici- D
tur. Persequi Cęsar Pompeium? quid? vt interficiat? O me miserum, & non omnes nostra
corpora opponimus? In quo tu quoque ingemiscis. Sed quid faciamus? victi, oppressi, capti
plane sumus, Ego tamen Philotimi literis lectis mutaui consilium de mulieribus, quas vt
scripseram ad te, Romam remittebam. sed mihi venit in mentem, multum fore sermonem,
me iudicium iam de caussa publica fecisse, qua desperata, quasi hunc gradum mei reditus es
se, quòd mulieres reuertissent. De me autem ipse tibi assentior, ne me dem incertę & pericu
losæ fugæ, cum reip. nihil prosim, nihil Pompeio, pro quo emori tum pie possum, tum li-
benter. Manebo igitur, etsi viuere non liceat. Quod quęris, hic quid agatur, tota Capua &
omnis delectus iacet. desperata res est. in fuga omnes sunt, nisi quid eiusmodi fuerit, vt Põ
peius istas Domitii copias cum suis coniungat. Sed videbamur omnia biduo triduóue scitu
ri. L. Cęsaris literarum exemplum tibi misi. rogaras enim. cui nos valde satisfacere multi E
ad me scripserunt, Quod patior facile, dum vt adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 140

PHilotimi literę me quidem non nimis, sed eos qui in his locis erant, admo-
dum delectarunt. Ecce postridie Cassii literæ Capua à Lucretio familari e-
ius, Nigidium à Domitio Capuam venisse: eum dicere, Vibullium cum pau
cis militibus è Piceno currere ad Cnęum, confestim insequi Cæsarem. Do-
mitium non habere militum vim. Idem scripsit COSS. Capua discessisse,
Non dubito quin Cnæus in fuga sit, modo effugiat. A consilio fugiendi, vt
tu censes, absum, Vale.

F M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 141

Vm dedissem ad te literas tristeis, & metuo ne veras de Lucretii ad Cassium literis Capuam missis, Cephalio venit ad nos, attulit etiam à te literas hilarioreis, nec tamen firmas, vt soles. Omnia facilius credere possum, quàm quod scribis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert, omniaque quę nolim. Rem miseram. malas caussas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam, nisi illud? eum nescisse : neque enim erat difficile hoc nescisse. Erat enim ars difficilis recte rempublicam regere. Sed iam iámque omnia sciemus & scribemus ad te statim. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 142

G Vnc venit idem vsu mihi, quod tu tibi scribis, quoties exorior. Ego enim nunc paulum exorior & maxime quidem his literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picenum cohortibus, omnia erant facta hoc biduo lætiora. Itaque fuga quę parabatur repressa est. Cæsaris interdicta. Si te secundo lumine hic offendero, respuentur. Bona de Domitio, præclara de Afranio fama est. Quòd me amicissime admones, vt me integrum, quoad possim, seruem, gratum est. Quod addis, ne propensior ad turpem caussam videar, certe videri non possum. Ego me ducem in ciuili bello quoad de pace ageretur, nolui esse : non quin rectum esset, sed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. Plane eum, cum noster de altero Consulatu referret & triumpho. At quibus verbis ! prorsus gestis amplissimis, inimicum habere nolueram. Ego scio & quem metuam, & quam ob rem : sin erit bel-
H lum, vt video fore, partes meæ non desiderabuntur. De HS XX millibus Terentia tibi rescripsit. Dionysio dum existimabam vagos nos fore, nolui molestus esse. Tibi autem crebro ad me scribenti de eius officio, nihil rescripsi, quòd diem ex die expectabam, vt statuerem quid esset faciendum. Nunc vt video, pueri certe in Formiano videntur hyematuri, num & ego, nescio. Si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui : quod habebo certi, faciam, scias. Ego bellum fœdissimum futurum puto, nisi qui (vt scis) Parthicus casus extiterit. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER OCTAVVS.

I

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 143

VM AD te literas dedissem, redditæ mihi literæ sunt à Pompeio. Cætera de rebus in Piceno gestis, quæ ad te Vibullius scripsisset, de delectu Domitii, quæ sunt vobis nota. Nec tam læta erant in his literis, quas ad me Philotimus scripserat. Ipsam tibi epistolam misissem, sed tam subito fratris puer proficiscebatur. cras igitur mittam. Sed in ea Pompeii epistola erat in extremo ipsius manu. Tu censeo Luceriam venias. nusquam eris tutius. Id
K ego in eam partem accepi: hęc oppida atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus eum, qui caput ipsum reliquisset, reliquis membris non parcere. Ei statim rescripsi, hominemque certum misi de comitibus meis: non me quærere, vbi tutissime essem : si me vellet sua aut reipub. caussa Luceriam venire, statim esse venturum. hortatusque sum, vt oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex prouinciis suppeditari vellet. Hæc me frustra scribere videbam, sed vti in vrbe retinenda tunc, si nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. Sic enim parari video, vt Luceriam omnes copię contrahantur. Et ne is quidem locus stabilis: sed ex eo, ipsi si vrgeamur, paretur fuga. Quo minus mirere, si inuitus in eam caussam descendo, in qua neque pacis, neque victorię ratio quęsita sit vnquam, sed semper flagitiosæ & calamitosæ fugę. Eundum, vt quemcunque fors tulerit casum, subeam potius cum iis, qui dicuntur esse boni, quàm videar à bonis dissentire. Etsi propediem video bonorum, id est lautorum & locupletum vrbem refertam fore: munici-

plis vero his relictis, refertissimam. quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem. Nec me A. Lepidi, Lucеii, Volcatii, Seruii Sulpitii comitum pœniteret, quo tum nemo nec stultior est, quàm L. Domitius, nec inconstantior, quàm Appius Claudius. Vnus Pompeius me mouet beneficio, non auctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac caussa, qui cum omnes Cesarem metuebamus, ipse eum diligebat? Postquam vero ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse. Ibimus tamen Luceriam, nec eum fortasse delectabit noster aduentus. dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. Tu, si ti bi eadem caussa est, me remunerere sane velim. Vale. A

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 144

Mihi vero omnia grata, & quòd scripsisti ad me, quæ audieras: & quòd non credis ea quæ digna diligentia mea non essent: & quòd monuisti, quod sentiebas. Ego ad Cæsarem vnas Capua literas dedi, quibus ad ea rescripsi, quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breueis, sed beneuolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeii. Idem enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. Eas si quo ille misit, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te non potui non dare, cum & ipse ad me scripsisset & Balbus. Earum exemplum ad te misi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. si qua erunt, doce me. Quomodo enim effugere possum? Nihil, inquies, omnino scripseris, quo magis effugias eos, qui volent fingere. Veruntamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quòd me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorum, facis amice tu quidem, mihiq; gratissimum: sed mihi videris aliud tu honestum, meq; dignum in hac caussa iudicare, atq; ego existimem. mihi enim nihil vlla in gente vnquam ab vllo auctore reipub. ac duce turpius esse videtur factum, quàm à nostro amico factum est, cuius ego vicem doleo, qui vrbem reliquit, id est patriam, pro qua & in qua mori præclarum fuit. Ignorare mihi videris, hæc quanta sit clades. es enim etiam nunc domi tuæ, sed inuitis perditissimis hominibus esse diutius non potes. Hoc miserius? hoc turpius quicquam? Vagamur egentes cum coniugibus & liberis. In vnius hominis quotannis periculose ægrotantis anima, positas omneis nostras spes habemus: non expulsi, sed euocati è patria, quam non seruandam ad reditum nostrum, sed diripiendam & inflammandam reliquimus. Ita multi nobiscum sunt non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa vrbe. Et si nunc sunt, non erunt. Nos interea ne Capuæ quidem, sed Luceriæ. Et oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus & Petreium: nam in Labieno parum est dignitatis. Hic tu in me illud desideras. nihil de me dico, alii viderint. Hoc quidem quid est? domi vestræ estis & eritis omnes boni. Quis tum se mihi ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic iam enim appellandum est. Vibullii res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeii literis cognosces: in quibus animaduertito illum locum, vbi erit ipse. Videbis de Cn. nostro ipse Vibullius quid existimet. Quo igitur hęc spectat oratio? Ego pro Pompeio libenter emori possum, facio pluris omnium hominum neminem: sed non tamen ita meo iudicio spem de salute reip. Significas enim aliquanto secus q̃ solebas, vt etiam Italia si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec reip. puto esse vtile, nec liberis meis: prętetea neq; rectum neq; honestum. Sed cur? poteris ne videre tyrannum? quasi intersit, audiam, an videam: aut locupletior mihi sit quęrendus auctor, q̃ Socrates: qui cum triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi pręterea pręcipua caussa manendi, de qua vtinã aliquãdo tecum loquar. Ego XIIII Cal. cum eadem lucerna hanc epistolã scripsissem, qua inflãmaram tuam, Formiis Pompeium, si de pace ageretur, profecturus eram: si de bello, videro. Vale. B C D E

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 145

Maximis & miserrimis rebus perturbatus sum. coram tecum mihi potestas deliberandi non est, sed vti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius Italia excedat, quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agendum putes, & quo facilius consilium dare possis, quid in vtranq; partem mihi in mentem veniat, explicabo breui. Cum merita Pompeii summa erga salutem meam familiaritásque, quæ mihi cum eo est,

F tum ipsa teipub. caussa me adducit, vt mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel for
tuna coniungenda esse videatur. Accedit illud, si maneo & illum comitatum optimorum &
clarissimorum ciuium desero, cadēdum est in vnius potestatem: qui etsi multis tebus signifi
cat se nobis esse amicum, & vt esset, à me est (tute scis) propter suspitionem huius impenden
tis tēpestatis multo antè prouisum, tamen vtrunque considerandum est., & quanta ei fides
sit habenda: & si maxime exploratum sit, eum nobis amicum fore, sit ne viri fortis & boni
ciuis, esse in ea vrbe, in qua cum summis honoribus imperiisq; vsus sit, res maximas gesse-
rit, sacerdotio sit amplissimo praeditus, non fururus sit sui iuris, subeundumq; periculum
sit cum aliquo forte dedecore, si quando Pompeius remp. recuperauerit. In hac parte hæc
sunt. Vide nunc, quæ sunt in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil for-
titer. adde etiam nihil, nisi contra consilium auctoritatemq; meam. Omitto illa vetera, q;
G istum in temp. ille aluit, auxit, armauit. ille legibus Cæcilii Metelli contra auspicia ferendis
auctor, ille Galliæ vlterioris adiunctor, ille in adoptando P. Clodio Augur, ille restituendi
mei quàm retinendi studiosior, ille prouincię propagator, ille absentis in omnibus adiutor.
Idem etiam tertio Consulatu, postquam esse defensor reip. cœpit, contendit, vt decem Tri-
buni plebis ferrent, vt absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua,
Marcoq; Marcello COS. finienti prouincias Gallias Calend. Martii restitit. Sed vt hęc omit
tam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab vrbe discessu, siue potius turpissima fuga? Quę
conditio non accipienda fuit potius, q̃ relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fateor,
sed nunquid hoc peius? At recuperabit remp. Quando? aut quid ad eam spem est parati?
Non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad vrbem? non pecunia omnis & publica &
H priuata aduersario tradita? Deniq; nulla caussa, nullæ vires, nulla sedes, quo concurrāt, qui
remp. defensam velint. Apulia delecta est inanissima pars Italiæ, & ab impetu huius belli re-
motissima. fuga & maritima opportunitas visa quæri desperatione. Inuite cepi Capuam,
non quo munus illud defugerem, sed sine caussa, in qua nullus esset ordinum, nullus aper-
tus priuatorum dolor: bonorū autem erat aliquis, sed hebes, vt solet, & vt ipse sensissem, mul
titudo, & infimus quisq; propensus in alteram partem. Multi mutationis rerum cupidi. Di
xi ipsi me nihil suscepturum sine præsidio & sine pecunia. Itaq; habui nihil omnino negocii,
quòd ab initio vidi, nihil quęri præter fugam. Eum si nunc sequor, quonam? cum illo non,
ad quem cum essem profectus, cognoui in his locis esse Cæsarem, vt tuto Luceriam venire
non possem? Infero mari nobis incerto cursu, hyeme maxima nauigandum est. Age iam cum
I fratre, an sine? cum filio? an quomodo? In vtraq; enim re summa difficultas erit, summus ani
mi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunasq; nostras? acrior, quàm
in cæterorum: quòd putabit fortasse in nobis violandis aliquid se habere populare. Age iam
has compedes, fasces inquam hos laureatos, hæc ferre ex Italia quàm molestum est? Qui au-
tem locus erit nobis tutus, vt iam placatis vtamur fluctibus, antequam ad illum venerimus?
Qua autem, aut quo, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus, idem fe
cero, quod in Cinnæ dominatione & Marii tyrannide Philippus, quod L. Flaccus, quod Q.
Mutius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere solebat, se id fere vi
dere, quod factum est, sed hoc malle quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter
Thrasibulus, & fortasse melius. sed est certa quædam illa Mutii ratio atque sententia:
K est etiam illa Philippi. & cum sit necesse seruire tempori, & non amittere tempus, cum sit
durum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod
incertum est: sed sit, deferet triumphum, non accipere ne periculosum sit? an accipere inui-
diosum ad bonos? O rem, inquis, difficilem & inexplicabilem. Atqui explicanda est. Qui eñ
fieri potest? Ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorem, quòd plura in eā partē
verba fecerim, potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, vt res verbosior hæc fuerit, illa
verior. Quam ob rem vt maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium ve-
lim. Nauis & in Caieta est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuncii scribente me hæc ipsa
noctu in Caleno, ecce literę. Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exerci-
tu & pugnare cupientem. Non puto etiam hoc Cn. nostrum commissurum, vt Domitium re
linquat: etsi Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat, legionem Fausto
conscriptam in Siciliam sibi placere a COSS. duci, scripserat ad COSS. Sed turpe Domitiū
erit deserere implorantem eius auxilium: & quædam spes mihi quidem non magna, sed in

his locis firma, Afranium in Pireneo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam A
Fabium tuum transisse cum cohortibus. Summa autem, Afranium cum magnis copiis ad-
uentare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris,
quòd vel ad Capuam, vel Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi & lite-
ras: ipse ne quo inciderem, reuerti Formias. Hæc te scire volui, scripsiq; sedatiore animo, q̃
proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 146

Dionysius quidem tuus potius quàm noster, cuius ego cum satis cognossem
mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quàm meo, ne tuum quidem te-
stimonium, quòd ei sepe apud me dederas, veritus, superbum se prębuit
in fortuna, quam putauit nostram fore: cuius fortunæ nos quantum hu-
mano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. Cui B
qui noster honos? quod obsequium? quæ etiam ad cæteros contempti cu-
iusdam hominis commendatio defuit? vt meum iudicium reprehendi à Q. fratre, vulgoq;
ab omnibus mallem, q̃ illũ non efferre laudibus. Ciceronesq; nostros meo potius labore sub-
doceri, q̃ me aliũ magistrũ quærere. Ad quẽ ego quas literas Dii immortales miserã? quantũ
honoris significãtes? quantũ amoris? Dicęarchũ mehercule, aut Aristoxenũ diceres accersiri;
non vnum omnium loquacissimum, & minime aptum ad docendum. sed est memoria bona,
me decet esse meliorem. Quibus literis ita respondit, vt ego nemini, cuius caussam non reci-
perem (semper enim si potero, si ante suscepta caussa non impediar.) nunq̃ reo cuiq̃ tam hu
mili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam pręcise negaui, q̃ hic mihi, plane sine vlla exce
ptione pręcidit. Nihil cognoui ingratius, in quo vitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis
multa. Ego nauem paraui, tuas literas tamen expecto, vt sciã quid respõdeant consultationi C
meę. Sulmone C. Aciliũ Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinq;,
Q. Lucretium inde effugisse scis. Quo Cn. noster? Brundusium desertũ. Cõfecta res est. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 147

Cum ante lucem VIII Calend. ad te literas dedissem, vesperi eodem die ad
nos venit ipse Dionysius auctoritate tua permotus, vt suspicor. Quid enĩ pu
tem aliud? etsi solet eum, cum aliquid furiose fecit, pœnitere. nunquam au
tem certior fui, quàm in hoc negocio: nam quod ad te non scripseram, po
stea audiui, à tertio milliario tum eum isse, πολλὰ μαθεῖν καὶ ῥαθυμεῖν δῆτα.
Multa inquam mala cum dixisset, suo capiti (vt aiũt) sed meæ mansuetu-
dinis coniecerã in fasciculum vnà cum tua venientem ad illum epistolam. hanc ad me refer-
ri volo, nec vllam ob aliam caussam Pollucem seruum à pedibus meis Romam misi. Eo antẽ D
ad te scripsi, vt si tibi reddita esset, mihi curares referendam, ne in illius manus perueniret.
Noui si quid esset, scripsissem. pendeo animi expectatione Corfiniensi, in qua de salute reip.
decernitur. Tu fasciculum, qui est M. Decurioni descriptus, velim cures ad eum perferen-
dum. Tironemq; Curio commendes, vt ei si quid opus erit, in sumptum roges. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 148

Obsignata iam epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi (nam eam
vesperi scripseram) C. Sosius Pretor in Formianum venit ad M. Lepidum
vicinum nostrum, cuius Quæstor fuit. Pompeii literarum ad COSS. exem
plum attulit. Literę mihi a L. Domitio ad VIII Calend. Mart. allatæ sunt,
earum exemplum infra scripsi. Nunc, vt ego non nesciebam tua sponte in
telligere, scio quanti reipub. sit omnes copias in vnum locum primo tem- E
tempore conuenire. Tu, si tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad nos venias: præsi-
dii Capuæ, quantum constitueris esse satis, relinquas. Vale. Deinde supposuit exemplũ
epistolæ Domitii, quod ego ad te pridie miseram. Dii immortales, qui me horror perfudit:
q̃ sum solicitus, quidnam futurum sit. hoc tamen spero, magnum nomen Imperatoris fore,
magnum in aduentu terrorem. Spero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutas
se: in negligentia hoc, quod tum fortiter & diligenter, nunc fert etiam herculee. Modo etiã
audiui quartanam a te discessisse. moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset. Pilię dic,
non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse nostræ concordiæ. Tironem nostrum ab al
tera relictum audio, sed eum video in sumptum ab aliis mutuatum. Ego autem Curium no

F strum, si quid opus esset, rogaram. Malo Tironis verecundiam in caussa fuisse, quàm illiberalitatem Curii. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 149

Num etiam restat amico nostro ad omne dedecus, vt Domitio non subueniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit. Ego non puto. Deseret igitur talem ciuem! & eos vnà, quos hic secum habeat! præsertim ex ipso cohorteis triginta! Domitius (nisi me omnia fallunt) de se incredibiliter pertimuit: nihil spectat nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego vero quem fugiam, habeo: quem sequar, non habeo. Quod enim tu meum consilium laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim, me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere! Ego vero malo, sed cum illo Pom-
G peio, qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur. Cum hoc vero, qui antè fugit, quàm sciat quem fugiat, aut quo, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deseruit: si malui, cōtigit tunc, victus sum, quid superest! Nec ista videre possum, quæ nunquam timui ne viderem, nec mehercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, siue à Moneta, nemo enim soluit, siue ab Oppiis tuis contubernalibus. Cætera apposite tibi mandabo. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 150

Rem turpem, & ea re miseram. Sic enim sentio, id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. Aluerat Cęsarem, eundem repente timere cœperat, conditionem pacis nullam probarat, nihil ad bellum pa-
H rarat, vrbem reliquerat. Picenum amiserat culpa, in Apuliam se compegerat, ibat in Græciam. omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes sui tanti ac tam inusitati consilii reliquerat. ecce subito literę Domitii ad illum, ipsius ad COSS. fulsisse mihi videbatur τὸ καλὸν ob oculos eius, & exclamasse ille vir, qui esse debuit, τοιάδ' ὤν, ὦ Ζεῦ, καὶ παλαμάσθων ὅτι σὺ ἐμοὶ, καὶ πεπταινέσθων τὸ χαῖρ' εὖ, μετ' ἐμοῦ. At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundusium. Domitium autem aiunt re audita, & eos qui vnà essent, tradidisse. O rem lugubrem, itaque intercludor dolore. Quo ad te plura scribam, non habeo, tuas literas expecto. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 151

I Pistolam meam quòd peruulgatam scribis esse, non fero moleste: quin etiam ipse multis dedi describendam. Ea enim & acciderant iam, & impendent, vt testatum esse velim, de pace quid senserim. Cum autem ad eam hortarer eū præsertim hominem, non videbar vllo modo facilius moturus, q̄ si id, ad qd̄ eum hortarer, conuenire eius sapientiæ dicerem. eam si admirabilem dixi, quo eum ad salutem patriæ hortabar, non sum veritus, ne viderer assentari, cui tali in re libenter me ad pedes abiecissem. Qua autem est, aliquid impertias temporis, non vt de pace, sed de meipso, & de meo officio vt aliquid cogitet. Nam ꝙ testificor, me expertem belli fuisse, etsi id re perspectū est, tamen ea scripsi, quo in suadēdo plus auctoritatis haberem, eodēq; pertinet, ꝙ caussam eius probo. Sed qd̄ hęc nūc? vtinā aliquid profectū esset, ne
K ego istius literas in cōcione recitari velim. Siquidē ille ipse ad eundē scribens in publico proposuit epistolā illā, in qua est, Pro tuis reb⁹ gestis amplissimis, amplioribúsue q̄ meis, q̄ Africani. Ita tempus ferebat. siquidē etiam vos duos tales ad quintū milliariū, quid ad hūc ipsum vnde se recipienti, quid agēti, quid acturo. quanto aūt ferocius ille causę suę confidet, cū vos, cum vestri similes nō modo frequētes, sed lęto vultu gratulāres viderit! Num igitur peccauimus? minime vos quidē. Sed tamē signa cōturbant, quib⁹ volūtas à simulatione distingui posset. Quę vero S.C. video, sed apertius q̄ proposuerā. Ego Arpini volo esse pridie Cal. deinde circum villulas nostras errare, quas me visurum postea desperaui. ἀγεννῆ tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta mihi valde probantur. Lepido quidē (nam fere συνδιημερεύομεν, quod gratissimū illi est) nunq̄ placuit ex Italia exire vllo modo. multo minus mouebāt minę. Crebro eī illius literę ab aliis ad nos cōmeant. Sed me illorum sententię minus mouebant, minus multa dederāt illi reip. pignora. Tua mehercule auctoritas vehementer mouet. Affert eī & reliqui tēporis recuperādi rationē & pręsentis tuēdi, Sed obsecro te, qd̄ hoc mi-

ferius, quàm alterum plausus in fœdissima caussa quærere? alterum aũt offensiones in opti- A
ma? alterum existimari conseruatorem inimicorum? alterum desertorem amicorum? Et me
herculè quamuis amemus Cn. nostrum vt & facimus & debemus, tamen hoc quòd talib⁹ vi-
ris non subuenit, laudare non possum: nam siue timuit, quid ignauius? siue vt quidam pu-
tant, meliorem suam caussam illorum cæde fore putauit, quid iniustius? Sed hæc omitta-
mus. augemus enim dolorem retractando. VI Calend. vesperi, Balbus minor ad me venit,
occultauit occurrens ad Lentulum COS. iussu Cæsaris, cum literis, cum mandatis, cum pro-
missione prouinciæ, Romam vt redeat. cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit conuent⁹.
Idem aiebat, nihil malle Cęsarem, quàm vt Pompeium assequeretur: id credo, vt rediret in
gratiam. Id non credo, & metuo ne omnis hęc clementia ad vnam illam crudelitatem colliga-
tur. Balbus quidem maiòr ad me scribit, nihil malle Cæsarem quàm principe Pompeio, sine
metu viuere. Tu puto hæc credis? Sed cum hęc scribebam V Calend. Pompeius iam Brundu B
sium poterat venisse. Expeditus enim antecesserat legiones XI Luceria. Sed hoc τέρας horri
bili vigilantia, celeritate, diligentia est plenum. Quid futurum sit, nescio. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 152

Ionysius cum ad me præter opinionem meam venisset, locutus sum cum eo
liberalissime. tempora exposui, rogaui vt diceret, quid haberet in animo: me
nihil ab ipso inuito contendere. respondit se quod in nummis haberet, ne-
scire quo loci esset. alios non soluere, aliorum diem nondum venire. Dixit
enim alia quędam de seruulis suis, quare nobiscum esse non posset. Morem
gessi, dimisi à me, vt magistrum Ciceronum non libenter: vt hominem in-
gratum, non inuitus. Volui te scire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 153 C

Vod me magno animi motu perturbatũ putas, sum equidem: sed non tam
magno, quàm tibi fortasse videor. Leuatur enĩ omnis cura, cum aut consi-
stit consiliũ aut cogitando nihil explicatur. Lamentari autem licet. illud ta
men totos dies: sed vereor, ne nihil cum proficiã, etiam dedecori sim. In stu
diis ac literis nostris consumo omne tempus, considerans quanta vis sit il-
lius viri, quem nostris libris satis diligenter (vt tibi quidem videmur) ex-
pressimus. Tenes ne igitur moderatorem illum reip. quo referre volumus omnia? nam sic
quinto, vt opinor, in libro loquitur Scipio. Vt enim gubernatori cursus secundus, medico
salus, Imperatori victoria: sic huic moderatori reip. beata ciuiũ vita proposita est, vt opibus
firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit. Hujus enim operis maximi inter ho
mines atq; optimi illum esse effectorem volo. Hoc Cn. noster, cum antea nũq̃, tum in hac cau D
sa minime cogitauit. Dominatio quæsita ab vtroq; est: non id actum, beata & honesta ciuitas
vt esset. Nec vero ille vrbem reliquit, quòd eam tueri non posset: nec Italiam, q; ea pellere-
tur. sed hoc à primo cogitauit, omnes terras, omnia maria mouere. Reges barbaros incitare,
genteis feras armatás in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. Genus illud Sullani
regni iampridem appetitur multis, qui vnà sunt cupientibus. An censes nihil inter eos con-
uenire? nullam pactionem fieri potuisse? Hodie potest, sed neutri σκοπὸς est ille, vt nos beati
simus, vterq; regnare vult. Hæc a te inuitatus breuiter exposui. Voluisti enim me, quid de
his malis sentirem, ostendere. προθεσπίζω igitur noster Attice, non ariolans vt illa, cui nemo
credidit, sed coniectura prospiciens, iamq; maiora magno tumultu. non multo inquam se-
cus possum vaticinari. tanta malorum impendet Ἰλιάς. Atq; hoc nostra grauior est caussa
qui domi sumus, q̃ illorum qui transierunt: quòd illi quidem alterum metuunt, nos vtrunq;. E
Cur igitur, inquis, remansimus? vel tibi paruimus, vel non occurrimus, vel hoc fuit rectius.
Conculcari inquam miserã Italiam videbis proxima ęstate ab vtriusq; mancipiis ex omni ge
nere collectis: nec tã irruptio pertimescenda, quę Lucerię multis sermonibus denũciata est, q̃
vniuersę interitus. tantas in obligando vtriusq; vires video futuras. Habes coniecturã meã.
Tu aũt consolationis fortasse aliquid expectasti. Nihil inuenio, nihil fieri potest miserius, ni
hil perditius, nihil fœdi⁹. Qđ quęris, quid Cęsar ad me scripserit: qđ sępe, gratissimũ sibi esse,
q; quierim, oratq; in eo vt perseuerẽ. Balbus minor hęc eadẽ mandata dat. iter aũt eius erat
ad Lentulũ COS. cũ literis Cęsaris pręmiorũq; promissis, si Romam reuertisset. Verũ cum
habeo rationem dierũ, ante puto transmissurũ, q̃ potuerit conueniri. Epistolarũ Põpeii dua-

F rum, quas ad me misit, negligentiam, meamque in scribendo diligentiam volui tibi notam esse. earum exempla ad te misi. Cęsaris hic per Apuliam ad Brundusium cursus quid efficiat expecto. vtinam aliquid simile Parthicis rebus. Simulatque aliquid audiero, scribam ad te: tu ad me velim. Bonorum sermones Romae frequentes esse dicuntur. Scio equidem te in publicum non prodire, sed tamen audire te multa necesse est. Memini tibi librum afferri à Demetrio Magnete, ad te missum scio περὶ ὁμονοίας. Eum mihi velim mittas. Vides quam caussam mediter. Vale.

CN. POMPEIVS PROCOS. M. T. CIC. IMP. S.D. 154

QVintus Fabius ad me venit ad IIII Id. Feb. Is nunciat L. Domitium cum suis cohortibus XI, & cum cohortibus XIIII quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuisse in animo proficisci Corfinio, & ad V Id. Febr. C. Hircium cum V cohortib⁹
G consequi. Censeo ad nos Luceriam venias, nam te hic tutissime puto fore. Vale.

M.T.C. CN. POMPEIO PROCOS. S.D. 155

AD XV Calend. Martii Formiis accepi tuas literas, ex quibus ea quae in agro Piceno gesta erant, cognoui commodiora esse multo, quàm vt erat nobis nunciatum: Vibulliique virtutem industriamque libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, vbi praepositi sumus, ita fuimus, vt nauem paratam haberemus. ea enim audiebamus & ea verebamur, vt quodcunque tu consilium percepisses, id nobis persequendum putaremus. Nunc quoniam auctoritate & consilio tuo in spe firmiore sumus, si teneri posse putas Tarracinam & oram maritimã, in ea manebo, etsi pręsidia in oppidis nulla sunt. nemo enĩ nostri ordinis in his locis est, pręter M. Oppium, quem ego Minturnis esse volui, vigilantem hominem & industrium: nam L. Torquatum virum fortem, & cum auctoritate Formiis non habemus: ad te profectum ar
H bitramur. Ego omnino, vt proxime tibi placuerat, Capuam veni eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus. volueras enĩ me cum D. Considio Propraetore illa negocia tueri. Cũ eo venissem, vidi amplum delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. Fui Capuae quoad COSS. iterum, vt erat dictum, ad COSS. veni Capuam ad Non. Febr. Cum fuissem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum consilium aut quę ratio belli sit, ignoro. Si tenendam hanc oram putas, quae opportunitatem & dignitatem habet & egregios ciues, & vt arbitor teneri potest, opus est esse, qui pręsit: sin omnia in vnum locum contrahenda sunt, non dubito, quin ad te statim veniam, quo mihi nihil optatius est, idque tecum quo die ab vrbe discessimus locutus sum. Ego si cui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro: & tamen si, vt vi
I deo, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium meum necessarium ad te misi, cui tu, si tibi videretur, ad me literas dares. Vale.

CN. POMP. PROCOS. M.T.C. IMP. S.D. 156

TVas literas libenter legi. Recognoui enim tuam pristinã virtutem etiã in salute cõmuni. COSS. ad eum exercitũ, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo singulari perpetuóque studio in temp. vt te ad nos conferas, vt communi consilio reipublicae afflictae opem atque consilium feramus. Censeo via Appia iter facias, & celeriter Brundusium venias. Cura vt valeas.

M.T.C. CN. POMPEIO PROCOS. S.D. 157

K CVm ad te literas misissem, quę tibi Canusii redditę sunt, suspitionem nullam habebam, te reip. caussa mare transiturum: eramque in spe magna, fore vt in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil vtilius videbatur, aut rempub. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te platis, ex his mãdatis, quae D. Aelio ad COSS. dederas, certior tui consilii factus, non expectaui dũ mihi à te literę redderentur: confestimque cũ Q. fratre & cũ liberis nostris iter ad te in Apuliam facere coepi. Cum Theanum Sidicinũ venissem, C. Missius familiaris tuus aliique cõplures attulerunt Cęsarẽ iter habere Capuam: & eo ipso die mansurum esse Eserniae. Sane sum commotus: quod si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed meipsum plane exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, vt ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Esernia de eo quod audieram, referre

tur. At mihi, cum Calibus essem, affertur literarum exemplum, quas tu ad Lentulũ COS. misisses. Hæ sic scriptæ erant, Literas tibi à L. Domitio ad XIII Calend. Martii allatas esse, earumq; exemplum subscripseras: magniq; interesse reip. scripseras, omneis copias primo quoq; tempore in vnum locum conuenire, & vt præsidii quod satis esset, Capuæ relinqueretur. His ego literis lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum: quo mihi cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter non arbitrabar. Dum res in summa expectatione esset, vtrunq; simul audimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cumq; nec mihi nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus, à multis, qui è Samnio Apuliaq; veniebant, admoniti sumus, vt caueremus ne exciperemur à Cæsare, quòd his in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam quàm nos possemus, eo quo intenderat, venturus esset. Quod cum ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, vt temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reipublicæ noceret: cum præsertim nõ dubitaremus, quin si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen iam consequi non possemus. Inde primo accepimus tuas literas Canusio ad X Calend. Martii datas, quibus nos hortaris, vt celerius Brundusium veniamus, quas cum accepissemus ad III Calend. Martii, non dubitabamus, quin tu iam Brundusium peruenisses, nobisq; iter illud omnino interclusum videbatur, neq; minus nos esse captos, quàm qui Corfinium venissent. Neq; enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorũ manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionib⁹ exclusi, intra præsidia atq; intra arma aliena venissent. Quod cum ita sit, maxime vellem primũ tecum semper fuisse, quod quidem tibi ostenderam, cum à me Capuam reiiciebam. Quod feci, non vitandi oneris caussa, sed quòd videbam teneri illam vrbem sine exercitu non posse. Accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum vt essem non contigit, vtinam tui consilii certior factus essem: nam suspitione assequi non potui, quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm vt hęc reip. caussa in Italia non posset duce te consistere. Neq; vero nunc consilium tuum reprehendo, sed formam reip. lugeo. Nec si ego quid tu sis secutus non perspicio, idcirco minus existimo, te nihil nisi summa ratione fecisse: meaq; semper fuerit sententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de vrbe: nam de Italia quidem nihil mihi vnquam ostenderas, meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, vt meũ consilium valere debuerit: secutus sum tuum, teq; id reip. caussa, de qua desperaui, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine ciuili perniciosissimo bello potest: sed te quęrebam, tecum esse cupiebam, neq; eius rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni caussa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primum enim prę me tuli, me nihil malle quàm pacem, non quin eadem timerem, quę illi, sed ea bello ciuili leuiora ducebam. Inde suscepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, atq; ad ea honorifice & tarde responderi viderem, dixi meam tecum rationem, quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me esse vnũ, qui pro meis maximis in remp. meritis, supplicia miserrima & crudelissima pertulissem: me esse vnũ, qui si offendissem eius animum, cui tum cũ iam in armis essemus, Cõsulatus tamẽ alter & triumphus amplissimus deferebatur, subiicerer eisdem pręliis, vt mea persona semper ad improborum ciuium impetus aliquid videretur habere populare. Atq; hæc non ego prius sum suspicatus, q̃ mihi palàm denũciata sunt: neq; ea tam pertimui si subeunda essent, q̃ declinanda putaui si honeste vitare possem. Quoniã breuem illius tẽporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides, reliqui facultatẽ res ademit. Iis autem quibus non satisfacio, facile respõdeo: neq; enĩ ego amicior C. Cęsari vnq̃ fui q̃ illi, neq; illi amiciores reip. q̃ ego. Hoc inter me & illos interest, q; cum & illi ciues & optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus qđ idem te intellexerã velle, illi armis disceptari maluerunt. quę quoniã ratio omissa est, perficiã profecto, vt neq; resp. ciuis a me animum, neq; tu amici desideres. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 158

Mihi molestior lippitudo erat etiam, quàm antè fuerat, dictare tamen hanc epistolam malui, quàm Gallo Fabio amantissimo vtriusque nostrum nihil ad te literarum dare: nam pridie quidem quoquo modo potueram, scripseram ipse eas literas, quarum vaticinationem falsam esse cupio. Huius autem epistolæ non solum ea caussa est, vt nequis a me dies intermittatur,

F quidem ad te literas, sed etiam hęc iustior, vt à te impetrarem, vt sumeres aliquid tempo ris: quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane volo, vt penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis: nihil pręetermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. Nam certe neq; tum peccaui, cum imparatam iam Capuam, non solum ignauiam delectus, sed etiam perfidiæ suspitionem fugiens, accipere nolui: neque cum post conditiones pacis per L. Cæsarem & Fabium allatas, caui, ne animũ eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato Consulatum triumphumq; deferret. Nec vero hęc extrema quisquam potest iure reprehendere, quòd mare non transierim. id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui. Neque enim suspicari debui, præsertim cum ex ipsius Pompeii literis, idem quod te video existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. Et plane quid rectum & quid faciendum mihi esset, diutius co-
G gitare malui. Primum igitur hæc, qualia tibi esse videantur, etsi sæpius significata sunt à te, tamen accuratius mihi perscribas, velim. Deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasq;, quem me esse deceat, & vbi me plurimum prodesse reipub. sentias: ecquę pacifica persona desideretur, an in bellatore sint omnia. Atque ego qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia: quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum nõ subiissem. Memini quid mihi tum suaseris per Theophanem Culeonem, idq; sępe ingemiscens sum recordatus. Quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus: vt non solum gloriosis consiliis vtamur, sed etiã paulo salubrib⁹. Sed nihil perscribo: accurate velim perscribas tuã ad me sententiam. Volo etiã exquiras q̃ diligẽtissime poteris (habebis aũt per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit: quẽadmodũ nunc se gerant: num quem accusent, num cui succenseant. quod dico num cui, id est num Pompeio. Omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert, quod ipsius literis cognosci po-
H test, quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis, & quod ad te antè scripsi. Demetrii Magnetis librum, quem ad te misit de concordia, velim mihi mittas. Vale.

CN. POMPEIVS MAGNVS M. MARCELLO ET L. LENTVLO COSS. S.D. 159

EGo quòd existimabam dispersos nos, neq; reipub. vtiles, neq; nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi: primum vti ipse cum omni copia ad nos veniret: &, si de se dubitaret, cohorteis XIX, quę ex Piceno ad me iter habebãt, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factũ est, vt Do
I mitius implicaretur, neq; ipse satis firmus esset ad castra facienda, q; meas XIX, & suas XII cohorteis tribus in oppidis distributas haberet: nam partim Albę, partim Sulmone collocauit: neq; si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa solicitudine: nã & tot & taleis viros periculo obsidionis liberare cupio, neq; subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, vt illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius XIIII cohorteis contrahere potui, quas Brundusium misi: neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putaui esse immittendum. Duellio mandaueram, quòd maiores copias sperabam nos habituros, vt si vobis videretur, alteruter vestrũ ad me veniret: alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuę & circum Capuam comparastis, & cum iis militibus, quos Faustus legit, proficisceretur, Domitius cum XII suis cohortib⁹ eodem adiungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & inde Dyrrachium
K transportarentur. Nunc cum hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos subsidio Domitio ire possim, seu per monteis explicare, non est nobis committendum, vt has XIIII cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (aliter video censeri Marcello & cæteris nostri ordinis, qui hic sunt) vt Brundusium ducerem hanc copiam, quam ego habeo mecum. Vos hortor, vt quodcunq; militũ contrahere poteritis, contrahatis, & eodem Brundusium veniatis quamprimum. Arma quę ad me missuri eratis, iis censeo armetis milites, quos vobiscum habetis: quæ arma superabunt, ea si Brundusium iumentis deportaueritis, vehementer reip. profueritis. De hac re vellem nostros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium Prætores misi, vt se nobis coniungerent, & militum quod haberent, ad nos deducerent. Vale.

CN. POMPEIVS PROCOS. L.DOMITIO PROC. S. 160 A

Iror te ad me nihil ſcribere,& potius ab aliis q̃ a te de repub.certiorem me
fieri.Nos diſiecta manu pares aduerſariis eſſe nõ poſſumus:contractis no
ſtris copiis,ſpero nos & reipub.& ſaluti communi prodeſſe poſſe.Quãob-
rem cum conſtituiſſes,vt Vibullius mihi ſcripſerat,ad V Id. Febr.Corfi-
nio proficiſci cum exercitu & ad me venire,miror quid cauſæ fuerit, qua-
te cõſilium mutaris.Nam illa cauſa,quam mihi Vibullius ſcribit,leuis eſt,
te propterea moratum eſſe q̀ audieris Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentinũ
veniſſe.Quanto enim magis appropinquare aduerſarius cœperat,eo tibi celerius agendum
erat,vt te mecum coniungeres,prius quàm Cæſar aut tuũ iter impedire, aut me abs te ex-
cludere poſſet.Quamobrem etiam te rogo & hortor,id quod non deſtiti ſuperioribus lite-
ris a te petere,vt primo quoq; die Luceriã aduenires anteq̃ copiæ,quas inſtituit Cæſar con B
trahere,in vnum locum coactę vos a nobis diſtrahant.Sed ſi erunt qui te impediant,vt illas
ſuas ſeruent,æquum eſt me a te impetrare,vt cohortes quæ ex Piceno & Camerino vene-
runt,quæ fortunas ſuas reliquerunt,ad me miſſum facias. Vale.

CN. POMP. L.DOMITIO PROCOS. S. 161

Iteras abs te M.Calenius ad me attulit ad XIIII Calend.Mart.in quibus
literis ſcribis tibi in animo eſſe obſeruare Cæſarem: & ſi ſecundum mare
ad me ire cœpiſſet,confeſtim in Samnium ad me venturum:Sin autem il
le circum iſthęc loca cõmotaretur,te ei,ſi propius acceſſiſſet,reſiſtere vel-
le.Te animo magno & forti iſtam rem agere exiſtimo: ſed diligentius no
bis eſt videndum,ne diſtracti,pares aduerſario eſſe non poſſimus,cum ille
magnas copias habeat,& maiores breui habiturus ſit. Non enim pro tua prudentia debes C
illud ſolum animaduertere,quot in præſentia cohorteis contra te habeat Cæſar,ſed quan-
tas breui tempore equitum & peditum copias cõtracturus ſit, Cui rei teſtimonio ſunt lite
ræ,quas Buſſenius ad me miſit,in quibus ſcribit id quod ab illis quoq; mihi ſcribitur,pręſi-
dia Curionem,quæ in Vmbria & Tuſcis erant,contrahere,& ad Cæſarem iter facere.Quæ
ſi copiæ in vnum locum fuerint coactæ,vt pars exercitus ad Balbũ mittatur,pars ad te ac-
cedat,vt non pugnet,ſed locis ſuis repugnet,hærebis:neq; ſolus cum iſta copia,tantã mul-
titudinem ſuſtinere poteris,vt frumentatũ eas.Quamobrem te magnopere hortor,vt q̃pri
mum cum omnibus copiis huc venias.COSS.conſtituerunt idem facere.Ego Vetuſtileo ad
te mandata dedi,Prouidendum eſſe,ne duæ legiones ſine Picentinis cohortibus in cõſpectũ
Cæſaris committerentur.Quamobrẽ nolito commoueri,ſi audieris me regredi,ſi forte Cæ-
ſar ad me veniet.Cauẽdum enim puto eſſe,ne implicatus hæream:nam neq; caſtra propter D
anni tempus & militum animos,facere poſſum:neq; ex omnibus oppidis contrahere copias
expedit,ne receptum amittam.Itaq; non amplius XIIII cohortes Luceriam coegi,COSS.
pręſidia omnia deducturi ſunt,aut in Siciliam ituri.nam aut exercitum firmũ habere opor
tet,quo confidamus perrumpere nos poſſe:aut regiones eiuſmodi obtinere,e quibus repu-
gnemus.id quod neutrum nobis hoc tempore contingit, q̀ & magnam partem Italiæ Cæ-
ſar occupauit,& nos non habemus exercitum tam amplum , neq; tam magnum quàm ille.
Itaq; nobis prouidendum eſt,vt ſummam reipub.rationem habeamus.Etiam atq; etiam te
hortor,vt cum omni copia,q̃primum ad me venias.Poſſumus etiam nunc rempub.erigere,
ſi communi conſilio negociũ adminiſtrabimus:ſi diſtrahemur,infirmi erimus.mihi hoc con
ſtitutum eſt.His literis ſcriptis,Sica a te mihi literas attulit & mãdata.Quòd me hortare,
vt iſtuc veniam,id me facere non arbitror poſſe,quòd non magnopere iis legionibus confi- E
do. Vale.

CN. POMP. L.DOMITIO S. 162

Iteræ mihi a te redditæ ſunt ad XIIII Calend.Mart.in quibus ſcribis Cę-
ſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. Quod putaui & præmonui fit, vt
nec in præſentia committere tecum prælium velit,& omnibus copiis con-
ductis,te implicet,ne ad me iter expeditum tibi ſit,atq; iſtas copias coniun
gere optimorum ciuium poſſis cum his legionibus,de quarum voluntate
dubitamus:quo magis etiam tuis literis ſum commotus. Neq; enim eorũ
militum,quos mecum habeo,voluntati ſatis confido,vt de omnibus fortunis reip.dimicem.

F Neq; etiam qui ex delectibus conscripti sunt a COSS. conuenerunt. Quare da operam si vl
la ratione etiam nunc efficere potes, vt te explices, & huc quàmprimum venias, ante quàm
omnes copiæ aduersariorum conueniant. Neque enim celeriter huc homines conuenire pos
sunt: & si conuenirent, quantum iis committendum sit, q; inter se ne noti quidem sunt, con-
tra legiones, non te præterit. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO. 163

Lippitudinis meę signum tibi sit librarii manus, & eadem causa breuitatis.
etsi nũc quidem quod scriberem, nihil erat: omnis expectatio nostra erat
in nunciis Brundusinis. si nactus hic esset Cn. nostrum, spes dubia pacis:
sin ille ante transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidés ne in quem homi
nem inciderit respub. q̃ acutum! q̃ vigilantem! q̃ paratum! Si mehercule
G neminem occiderit, nec cuiq̃ quicq̃ ademerit, ab iis qui eum maxime ti-
muerât, maxime diligetur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusti
cani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide q̃ cõuer
sa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt: hunc amant, quẽ timebant. Id quantis no
stris peccatis vitiisq; venerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autẽ impendere pu-
tarem, scripseram ad te, & iam tuas literas expectabam. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO. 164

NOn dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianę, cum prę sertim neq;
noua de te aliqua certiorem te faciam, neq; nouam deniq; iam reperiã scri
bendi vllam sententiam. Sed si dedita opera, cum causa nulla esset, tabella
rios ad te cum inanibus epistolis mitterem, facerem inepte: eũtibus vero
domesticis præsertim, vt nihil ad te dem literarum, facere non possum: &
H simul (crede mihi) requiesco paululum in his miseriis, cum quasi tecum
loquor. Cum vero tuas epistolas lego, multo etiam magis omnino intelligo, nullũ fuisse tẽ-
pus post has fugas & formidines, quod magis debuerit mutũ esse a literis, propterea q; neq;
Romæ quicq̃ auditur noui, nec in his locis quæ a Brundusio absunt propius q̃ tu biduũ, aut
triduum. Brundusii autem omne certamen vertitur huius primi temporis: qua quidem ex
pectatione torqueor. sed omnia antè nos sciemus. Eodem enim die video Cæsarem a Corfi-
nio post meridiem profectum esse, id est Feralibus, quo Canusio mane Pompeium. Eo modo
autem ambulat Cæsar, & his triariis militum celeritatẽ incitat, vt timeã, ne citius ad Brũ-
dusium, q̃ opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiã, quã
triduo sciturus scis! Nihil equidem, sed vt supra dixi, tecum perlibenter loquor. & simul sci
I to labare meum consilium illud quod iam satis fixum videbatur: non mihi satis idonei sunt
auctores ii, qui a te probantur. Quod enim vnq̃ eorum in repub. forte factũ extitit! aut quis
ab iis vllam rem laude dignam desiderat! Nec mehercule laudandos existimo, qui trans ma-
re belli parandi causa profecti sunt. q̃q̃ hęc ferenda non erât. Video enim quantum id bellũ,
& q̃ pestiferum futurum sit. Sed me mouet vnus vir, cuius fugiẽtis, comes: remp. recuperan
tis, socius videor esse debere. Toties ne igitur sententiam mutas! Ego tecum, tanq̃ mecũ lo-
quor. Quis autem est, tanta quidem de re, quin varie secũ ipse disputet! Simul & elicere cu-
pio sententiam tuam: si manet, vt firmior sim: si mutata est, vt tibi assentiar. Omnino ad id
de quo dubito, pertinet me scire quid Domitius acturus sit, quid noster Lẽtulus. De Domi
tio varia audimus, modo esse in Tiburti, aut Lepidi, cũ quo Lepidus accessisset ad vrbẽ, quod
item falsum esse video. Sed enim Lepidus: cum nescio quo penetrasse itineribus occultandi
K sui causa, an maris adipiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. Addit illud sane mo
lestum, pecuniam Domitio satis grandem, quam is Corfinii habuerit, non esse redditã. De Lẽ
tulo autem nihil audimus. Hæc velim exquiras, ad meq; perscribas. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO. 165

AD V Non. Mart. epistolas tuas Aegypta reddidit. vnam veterem ad IIII
Calend. quam te scribis dedisse Pinario, quem non vidimus, in qua expe-
ctas quidnam præmissus agat Vibullius, qui omnino non est visus a Cæ-
sare. In altera epistola video te scire ita esse, & quemadmodum redeuntẽ
excipiam Cæsarem, quem omnino vitare cogito, & Anthedonis phy-
con tendis, commutationemq; vitæ tuæ, quod tibi puto esse faciendum: &

ignoras,Domitius cum fascibus ne sit: qd cum scies,facies vt sciam?Habes ad primã epi- A
stolam.Secutę sunt duę prid.Cal.ambę datæ,quę me conuellerũt de pristino statu,iam tñ
ante ad te scripsi,labantem.Nec me mouet quod scribis μεμψίμοιρον.nam periculũ in vtri-
usq; iracundia positum est.Victoria autem ita incerta,vt deterior causa paratior mihi esse
videatur.Nec me COSS.mouent, qui ipsi pluma aut folio facilius mouentur. Officii mei
deliberatio cruciat,cruciauitq; adhuc.Cautior certe est mansio. Honeste existimatur tra-
iectio. Malo interdum multi me non caute, quàm pauci non honeste fecisse existiment. De
Lepido & Tullio quod quæris:illi vero nõ dubitant,quin Cęsari præsto futuri,in Senatũq;
venturi sint.Recentissima tua est epistola Cal.data,in qua optas congressum,pacẽ nõ despe
ras.Sed ego cũ hæc scribebam,nec illos congressuros,nec si congressi essent, Pompeium ad
vllam conditionem accessurum putabam.Q; videris non dubitare,si COSS.transeant,quid
nos facere oporteat,certe transeunt,vel quomodo nunc est,transierunt.Sed memento præ- B
ter Appium,neminem esse fere,qui non ius habeat transeundi. nam cum imperio sunt,vt
Pompeius,vt Scipio,Serranus,Fannius, Voconius,Sestius.Ipsi COSS.quib9 more maiorũ
concessum est vel omnes adire prouincias,aut Legati sunt eorum.Sed nihil decerno. Quid
placeat tibi,& quid propemodum rectum sit,intelligo.Plura scriberẽ,si ipse possem: sed vt
mihi videor,potero biduo.Balbi Cornelii literarum exemplum,quas eodem die accepi quo
tuas,misi ad te,vt meam vicem doleres,cum derideri videres. Vale.

L.COR.BALBVS M.T.C.IMP. S. 166

OBsecro te Cicero,suscipe curam & cogitationem dignissimam tuę virtu-
tis,vt Cæsarem & Pompeium perfidia hominũ distractos, rursus in pri-
stinam concordiam reducas.Crede mihi, Cæsarem non solum in tua fore
potestate,sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse iudicaturũ,si te C
huc reiicis.Velim idem Pompeius faciat:qui vt adduci tali tẽpore ad vl-
lam conditionem possit,magis opto,q̃ spero.Sed cum constiterit,& time-
re desierit,tum incipiam non desperare & tuam auctoritatem plurimum apud eum valitu
ram.Q; Lentulum COS.meum voluisti hic remanere,Cæsari gratũ,mihi vero gratissimũ
mediusfidius fecisti.Nam illum tanti facio,qui non Cæsarem magis diligam:qui si passus es-
set nos secum,vt consueueramus loqui,& non se totum etiam & etiam ab sermone nostro
auertisset,minus miser q̃ sum,essem.Nam caue putes, hoc tempore plus me quenq̃ crucia-
ri,q; cum quem ante me diligo,video in Cõsulatu quiduis potius esse,quàm COS.Q; si vo
luerit tibi obtemperare,& nobis de Cæsare credere,& Consulatum reliquũ Romæ perage
re,incipiam sperare,etiam consilio Senatus,auctore te,illo relatore, Pompeium & Cæsarẽ
cõiũgi posse.Quod si factũ erit,me satis vixisse putabo.Factũ Cęsaris de Corfinio totũ me D
probaturũ sciro:& quomodo in huiusmodi re cõmodius cadere nõ potuit,q̃ vt res sine san
guine cõficeretur.Balbi mei,illiusq; aduẽtu delectatũ esse valde gaudeo.Is quęcũq; tibi de
Cęsare dixit,quęq; Cęsar scripsit,scio tibi probabit: q̃cũq; fortuna eius fuerit,velis summe
scripsisse. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 167

OMnia mihi prouisa sunt pręter occultũ metũ. Iter ad mare superum.hoc
enim mari vti non possumus hoc tempore anni.Illuc autẽ,quo spectat ani
mus & quo res vocat,qua veniam? Cedendum enim celeriter est,ne forte
qua in re impediar atq; alliger.Nec vero ille me ducit,qui videtur: quem
ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium iam ante cognoram,nunc vero etiã
ἀστρατηγικώτατον. Non me igitur is ducit,sed sermo hominum,qui ad me a
Philotimo scribitur.Is enim me ab optimatibus ait conscindi.quibus optimatibus dii boni, E
qui nunc quomodo occurrũt?quomodo autem se venditant Cæsari?Municipia vero adeũt,
nec simulant,vt cum de illo ægroto vota faciebant.Sed plane quicquid mali hic Pisistratus
non fecerit,tam gratum est,quàm si alium facere prohibuerit.Hunc propitium sperant:illũ
iratũ putant.Quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis?quos honores?Metuunt,inquies.Cre
do.Sed mehercule illum magis.Huius insidiosa clęmentia delectantur,illius iracundiã for-
midant.Iudices DCCCL qui præcipue Cn.nostro delectabantur,ex quibus quotidie aliquẽ
video,nescio quas eius Lucerias horrent.Itaq; quęro,qui sint isti optimates,qui me extur-
bent,cum ipsi domi maneant.Sed tamen quicunq; sunt, αἰδέομαι Τρῶας.Et si qua spe profi-

F eiscar video,coniungoq́ me cum homine magis ad vastandum Italiam,quàm ad vincẽdum
parato.domitum quem expecto.Et quidem cum hęc scribebam IIII Non.iam expectabam
aliquid a Brundusio.quid autem aliquid? q̃ inde turpitur fugisset,& victor hic qua se refer-
ret & quo.Quod vbi audissem,si ille Appia veniret,ego Arpinum cogitabam. Vale.

M.T.CICERONIS EPISTOLARVM AD T.POMPONIVM ATTICVM LIBER NONVS.

M.T.C. T.P.ATTICO. S. 168

ETSI,cum tu has literas legeres,putabã fore,vt scirẽ iam quid Brun
dusii actum esset:nam Canusio VIII Cal.profectus erat Cn.haec au
G rem scribebam prid.Non.XIIII die postq̃ ille Canusio mouerat:ta
men angebar singularum curarũ expectatione: mirabarq́ nihil al-
latum esse,ne rumoris quidem.nam erat mirũ silentiũ.Sed hęc for-
tasse κενόσπουδα sunt,quæ tamen iam sciantur,necesse est. Illud mo
lestum,me adhuc inuestigare non posse , vbi P.Lentulus noster sit,
vbi Domitius.Quæro autem,quo facilius scire possim quid acturi
sint,ituri ne ad Pompeium:& si sint,qua,quandove ituri sint.Vrbẽ
quidem iam referram esse optimatium audio:Sosium & Lupũ,quos
Cn.noster ante putabat Brũdusiũ vẽturos esse q̃ se,ius dicere.Hinc vero vulgo vadũt,etiã
M.Lepidus,quocum diẽ conterere solebã,cras cogitabat.Nos autem in Formiano moraba-
mur,quo citius audiremus: deinde Arpinum volebamus:inde iter qua maxime ἀναπάντητον
esset ad mare superũ,remotis siue omnino missis lictoribus.Audio enim a bonis viris,qui &
H nunc,& sępe antea magno pręsidio reip.fuerunt,hanc cunctationem nostram non probari,
multaq́ in me & seuere in conuiuiis tempestiuis quidem disputari. Cedamus igitur:& vt
boni ciues simus,bellum Italiæ terra mariq́ inferamus,& odia improborum rursus in nos
quæ iam extincta erant,incendamus:& Luceii consilia,ac Theophanis persequamur.nã Sci
pio vel in Syriam proficiscitur sorte,vel cũ genero honeste,vel Cæsarẽ fugit iratum. Mar-
celli quidem,nisi gladiũ Cęsaris timuissent,manerent.Appius est eodem timore,& inimici-
tiarũ recentiũ,& tamen præter hũc & C.Cassiũ reliqui Legati.prope ego vnus cui vtrũuis
liceret.Frater accesserit,quẽ sociũ huius fortunę esse nõ erat ęquũ:cui magis etiã Cęsar ira
scetur:sed impetrare nõ possum,vt maneat.Dabimus hoc Põpeio, quod debemus:nam me
quidem alius nemo mouet.non sermo bonorũ,qui nulli sunt:non causa,quę acta timide est,
I agetur improbe.vni vni hoc damus,nec id quidem roganti,nec suam causam,vt ait,agenti,
sed publicam.Tu quid cogites de transeundo in Epeirum,scire sane velim. Vale.

M.T.C. T.P.ATTICO. 169

ETsi Non.Martiis,die tuo(vt opinor)expectabã a te epistolã lõgiorẽ,tamẽ
ad eã ipsam breuẽ,quã III Non.Martii ὑπὸ τὴν διάληψιν dedisti,rescribendũ pu
taui.Gaudere ais te,mãsisse me,& scribis in sentẽtia te manere.mihi aũt su
perioribus literis videbare nõ dubitare,quin cederẽ ita si & Cn.bene comi-
tatus cõscendisset & COSS.transissent.vtrum hoc tu parum meministi?an
ego non satis intellexi?an mutasti sententiam?Sed aut ex epistola,quã expe
cto,perspiciam quid sentias,aut alias abs te epistolas eliciam. Brundusio nihildũ erat alla-
tum.O rem difficilẽ,planeq́ perditam:q̃q̃ nihil prætermittis in cõsilio dando,tamen nihil,
K quod tibi ipsi placeat,explicas.Non esse me vnà cum Pompeio gaudes:ac proponis,q̃ sit tur
pe me adesse,cũ quid de illo detrahatur,nefas esse approbare.Certe.contra igitur?Dii,inqs,
auerruncent.Quid igitur fiet?si in altero scelus est,in altero suppliciũ? Impetrabis,inquis,
a Cæsare,vt tibi abesse liceat,& esse ociosum.Supplicandum igitur?miserum. Quid si non
impetraro? Et de triumpho erit,inquis,integrum.Quid si hoc ipso premar?accipiã?qd fœ-
dius?negem?repudiari se totum,magis etiã q̃ olim in Quinqueuiratu putabit:ac solet,cum
se purgat,in me cõferre omnẽ illorũ tẽporũ culpã:ita me sibi fuisse inimicum,vt ne honorẽ
quidem a se recipere vellem.quanto nunc hoc idẽ accipiet asperius?tanto scilicet,quanto &
honor hic illo est amplior,& ipse robustior.Nã quod negas te dubitare,quin magna in of-
fensa sim apud Pompeiũ hoc tempore,nõ video causam cur ita sit,hoc quidẽ tempore.Qui

enim amisso Corfinio deniq; certiorem me sui consilii fecit: is queritur Brundusium me A
non venisse, cum inter me & Brundusium Cęsar esset? Deinde etiam scit ἀπαῤῥησίαστον esse in
ea caussa querelam suam. Me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de
vrbe, de pecunia, de Piceno occupando plus vidisse q̃ se: sin cum potuero, non venero, tum erit
inimicus. Quod ego non eo vereor, ne mihi noceat (Quid eñ faciet? τίς γάρ ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν
ἄφροντις ὤν.) sed quia ingrati animi crimen horreo. Confido igitur aduentum nostrum illi,
quoquo tempore fuerit, vt scribis, ἀσμενιστόν fore. Nam quod ais, si hic temperantius ege
rit, consideratius consilium te daturũ, qui hic potest se gerere non perdite? vita, mores, antè
facta, ratio suscepti negocii, socii, vires bonorum, aut etiam constantia? Vixdum epistolam
tuam legeram, cum ad me currens ad illum Posthumus Curtius venit, nihil nisi classeis lo-
quens & exercitus. eripiebat Hispanias, tenebat Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confe-
stim in Graeciam persequebatur. Eundum igitur est, nec tam vt belli, q̃ vt fugæ socii simus. B
Nec enim ferre potero sermones istorum quicunq; sunt: non sunt enim certe, vt appellãtur,
boni. sed tamen idipsum scire cupio quid loquantur: idq; vt exquiras, meq; certiorem facias,
te vehementer rogo. Nos adhuc quid Brundusii actum esset, plane nesciebamus: cum scie-
mus, tum ex re & ex tempore consilium capiemus, sed vtemur tuo. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 170

Domitii filius transit Formias. VIII Id. currens ad matrem Neapolim, mi-
hiq; nunciari iussit, patrem ad vrbem esse, cum ex eo curiose quęsisset seru9
noster Dionysius. Nos autem audieramus eum profectum siue ad Pompei
um, siue in Hispaniam. id cuiusmodi sit, scire sane velim: nam ad id quod
delibero pertinet, Si ille certe nusq̃ discessit, intelligeret Cn. non esse faciles
nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis præsidiisq; teneatur, hyeme præ- C
sertim. Nam si commodius anni tempus esset, vel infero mari liceret vti: nunc nihil potest ni
si supero transmitti, quo iter interclusum est. Quæres igitur & de Domitio & de Lentulo.
A Brundusio nulla adhuc fama venerat, & erat hic dies VII Id., quo die suspicabamur, aut
pridie Brudusium venisse Cæsarem: nam Calend. Arpis manserat. sed si Posthumũ audire
velles, persecuturus erat Cn. Transiisse eñ iam putabat coniectura tempestatũ ac dierũ. Ego
nautas eum non putabam habiturum. Ille confidebat, & eo magis, q; audita nauiculariis ho-
minis liberalitas esset: sed tota res Brundusina iam quomodo habeat se, diutius nescire non
possum. Ego etsi tandiu requiesco, q̃ diu aut ad te scribo, aut tuas literas lego, tamen & ipse
egeo argumento epistolarum. & tibi idem accidere certe scio. Quæ eñ soluto animo familia
riter scribi solent, ea temporibus his excluduntur: quæ autem sunt horum temporum, ea
iam contriuimus. Sed tamen ne me totum ægritudini dedam, sumpsi mihi quasdam tanq̃ D
θέσεις, quæ & politicæ sunt, & temporum horum, vt & abducam animum ab querelis, & in
eo ipso, de quo agitur, exercear. Hæ sunt eiusmodi. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένης
αὐτῆς. Εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πρακτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κιν-
δυνεύειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς αἴρηται. Ἢ στρατευτέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ
μᾶλλον ἢ ἐν πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παν-
τὸς κινδύνου ἰτέον τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννου-
μένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς
ἀρίστοις, ἢ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι
περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτό τε τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς,
κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ποι- E
εῖσθαι πρόνοιαν ἀφειμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. In his ego me consultationibus exer
cens & disserens in vtranq; partem, tum græce tum latinè, & abduco parumper animum à
molestiis, & τῶν προὔργου τι delibero. Sed vereor, ne tibi ἄκαιρος sim. Si enim recte ambulauit
is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 171

Natali die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilii, summæq; tum bene-
uolentię, tum etiam prudentiæ. Eam mihi Philotimus postridie quàm acce-
perat, reddidit. Sunt ista quidem, quę disputas, difficillima. iter ad su-
perum, & nauigatio infero: discessus Arpinum, ne hunc fugisse: mansio
Formiis, ne obtulisse nos gratulationi videamur. Sed miserius nihil,

F quàm ea videre, quę tamen iam, iam inquam videnda erunt. Fuit apud me Posthumius, scri-
psi ad te q̃ grauis. Venit ad me etiam Q. Fusius, quo vultu, quo spiritu properans Brundu-
sium! scelus accusans Pompeii, leuitatem & stultitiam Senatus. Hæc qui in mea villa non fe-
ram, quomodo tũ in Curia potero ferre! Age finge me, q̃uis ἀσομάχου hæc ferentem. Quid
illa! dic M. Tulli, quem habebunt exitum! Et omitto caussam reip. quam ego amissam puto
cum vulneribus suis, tum medicamentis his quæ parantur. De Pompeio quid agam! cui pla
ne (quid eñ negem) succensui. Semper eñ caussę euentorum magis mouent, q̃ ipsa euenta.
Hęc igitur mala, quibus maiora esse quę possunt! considerans, vel potius iudicans eius ope-
ra accidisse & culpa, immitior eram huic, q̃ ipsi Cæsari. Vt maiores nostri funestiorem diem
esse voluerunt Alliensis pugnę, quàm vrbis captę, quòd hoc malum ex illo: itaq; alter religio
sus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus: sic ego decem annorũ peccata recordans, in qui
G bus inerat ille etiam annus, qui nos hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat, pręsentisq;
temporis cognoscens temeritatem, ignauiam, negligentiam, succensebam. Sed ea iam mihi ex
ciderunt: beneficia eiusdem cogito, cogito etiam dignitatem. intelligo serius equidem, q̃ vel
lem propter epistolas sermonesq; Balbi: sed video plane nihil aliud agi, nihil actum ab ini-
tio, quàm vt hunc occideret. Eo igitur si quis apud Homerum, cum ei & mater & dea dixis-
set, νῦν δ᾽ ἅμα ὠκύμορος, καὶ ὀϊζυρὸς περὶ πάντων ἔπλεο. matri ipse respondit, αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ
οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. Quid si non ἑταίρῳ solum, sed etiam εὐεργέτῃ; Ad-
de tali viro, talem caussam agenti, & ego vero hæc efficiam & ei candida vita, puto. Opti-
matibus vero tuis nihil confido, nihil iam ne inseruio quidẽ: video vt se huic dent, vt daturi
sint. Quicq̃ tu illa putas fuisse de valetudine decreta municipiorum, prę his de victoria gra
H tulationibus! Timent, inquies. at ipsi tum se timuisse dicunt. Sed videamus quid actum sit
Brundusii, ex eo fortasse mea consilia nascentur, aliæq; literæ. Nos adhuc Brundusio nihil.
Roma scripsit Balbus, putare iam Lentulum COS. transmisisse me, nec eum a minore Bal-
bo conuentũ, quòd is hoc iam Canusii audisset: inde ad se eum scripsisse, cohorteis sex, quæ
Albæ fuissent, ad Curiũ in via Munitia transiisse. Id Cæsarẽ ad se scripsisse, & breui tempore
eum ad vrbem futurum. Ergo vtar tuo consilio, neq; me in Arpinum hoc tempore abdam.
etsi Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini vellem, hanc eram ipsam excusationem
relicturus ad Cæsarem. Sed fortasse in eo ipso offendetur: cur non Romæ potius! Sed ta-
men si est conueniendus, hic potissimum. tum reliqua videbimus, id est & quo & qua & quã-
do. Domitius, vt audio, in Cosano est quidem, vt aiunt, paratus ad nauigandum. Si in Hi-
I spaniam, non probo: si ad Cn. laudo. quouis potius certe, quàm vt Cercum videat, quem
ego prorsus aspicere non possum. Quid alios! sed opinor, quiescamus, ne nostram culpam
coarguamus, qui dum vrbem, id est patriam amamus: dumq; rem conuenturam putamus,
ita nos gessimus, vt plane interclusi captiq; simus. Scripta iam epistola, Capua literę sunt al-
latę, hoc exemplo. Pompeius mare transiit cum omnibus militibus, quos secum habuit: hic
numerus est hominum M XXX, & COSS. duo & Trib. pl. Senatores qui fuerant cum eo o-
mnes cum vxoribus & liberis. conscendisse dicitur ad III Non. Mart. Ex ea die fuere Septen-
triones venti: naues quibus vsus non est, omneis aut pręcidisse aut incendisse dicunt. De hac
re literæ L. Metello Trib. pl. Capuam allatę sunt ab Clodia socru, quę ipsa transiit. Ante soli
citus eram & angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, quo vti consilio possem: nunc aũt postq̃
K Pompeius & COSS. ex Italia exierunt, non augor, sed ardeo dolore. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ᾽
ἀλάλυκται. Non sum inquam (mihi crede) mentis compos: tantum mihi dedecoris admisisse
videor, me non primum cum Pompeio qualicunq; consilio vsum, deinde cum bonis esse, q̃uis
caussa temere instituta: prǣsertim cum ii ipsi, quorum ego caussa timidius me fortunę com-
mittebam, vxor, filia, Cicerones pueri, me illuc sequi mallent, hoc turpe & me indignum pu
tarent. Nam Quintus quidem frater quicquid mihi placeret, id rectum se putare aiebat, id
animo æquissimo sequebatur. Tuas nunc epistolas a primo lego. Hæ me paulum recreant:
primę monent & rogant, ne me proiiciã: proximæ te gaudere ostendunt, me remansisse: eas
cum lego, minus mihi turpis videor, sed tandiu, dũ lego. Deinde emergit rursum dolor, ἀρχεῦ
φαντασία. Quamobrem obsecro te mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem aut
consolatione, aut consilio, aut quacũq; re potes. Quid tu aũt possis! aut quid homo quisquã!

vix iam deus. Equidem illud molior, quod tu mones, sperasq́ fieri posse, vt mihi Cæsar con- A
cedat, vt absim, cum aliquid in Senatu contra Cn. agatur, sed timeo ne non impetrem. Venit ab eo Furnius, vt quidem scias quos sequamur, Q. Titinii filium cum Cæsare esse nunciat, & illum maiores mihi gratias agere quàm vellem. Quid autē me roget? paucis ille quidem verbis, sed ἐν δυνάμει cognosce ex ipsius epistola. Me miserum, quòd tu non valuisti: vnà fuissemus, consilium certe non defuisset, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Sed acta ne agamus, reliqua paremus. Me adhuc hęc duo fefellerunt: initio spes compositionis, qua facta volebam, vti populari via, & ea solicitudine senectutem nostram liberari: deinde bellum crudele & exitiosum suscipi a Pompeio intelligebam. Melioris mediusfidius ciuis & viri putabam, quouis supplicio affici, quàm illi crudelitati non solum præesse, verum etiam interesse. videbatur vel mori satius fuisse, quàm esse cum iis. Ad hæc igitur cogita mi Attice, vel potius excogita: quemuis euentum fortius feram, quàm hunc dolorem. Vale. B

C. CAESAR M. T. CICERONI S. D. 172

CVm Furnium nostrum tantum vidissem, neque alloqui, neq́ audire me commode potuisset properantem: atque essem in itinere pręmissis iam legionibus, prætertire tamen non potui, quin & scriberem ad te & illum mitterem, gratiasq́ agerem. etsi hoc officium sæpe & sæpius mihi facturus videor, ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad vrbem venturum, vt te ibi videam, vt tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum vti possim. Ad propositum reuertar: festinationi meæ breuitatíque literarum ignosces, reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 173

SCripseram ad te epistolam quam darem IIII Id. sed eo die is cui date voluerā, non est profectus. Venit autē eo ipso die ille Celeripes, quē Saluius dixerat, attulit vberrimas tuas literas, quæ mihi quiddam, quo statem, instillarunt. Recreatum enim me non queo dicere, sed plane ἐξ σωχλον effecisti. Ego enim non iam id ago (mihi crede) vt prosperos exitus cōsequar. C
Sic enim video, nec duobus iis viuis, nec hoc vno, nos vnquam rempublicam habituros: ita neque de ocio nostro spero iam, nec vllam acerbitatem recuso. Vnum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, vel dicam iam effecissem. Sic ergo habeto: salutareis te mihi literas misisse, neq́ solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius: sed etiam illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium factumq́ nostrum ab Sexto probari: pergratumq́ mihi tu fecisti, à quo diligi me, & quid rectum sit, intelligi scio. Longior vero tua epistola non me solum, sed meos omnes ægritudine leuauit. Itaque vtar tuo consilio, & ero in Formiano, ne aut ad vrbem ἀπάντησις mea animaduertatur: aut si nec hic nec illic eum videro, deuitatum se à me putet. Quod autem suades, vt ab eo petam, vt mihi concedat, vt idem tribuam Pompeio, quod ipsi tribuerim, id me iampridem agere intelliges ex literis Balbi & Oppii, quarum exempla tibi misi: misi etiā Cęsaris ad eos sana mente scriptas literas. quomodo in tanta insania! sin mihi Cęsar hoc non concedat, video tibi illud placere, me πολίτευμα de pace suscipere, in quo non extimesco periculum: cum enim tot impendeant, cur non honestissimo depacisci velim! Sed vereor ne Pompeio quid oneris imponam, μή μοι γοργείω κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου intorqueat. Mirandum enī in modum Cn. noster Sullani regni similitudinem concupiuit. ἀδόσι λέγω. nihil inquam ille minus obscure tulit. Cum hoc ne igitur, inquies, esse vis! beneficium sequor (mihi crede) E
non caussam, vt in Milone, vt in M. Sed hæc hactenus. Caussa igitur non bona est! immo optima, sed agetur (memento) fœdissime. Consilium primum est, suffocare vrbem & Italiam fame. deinde agros vastare, vrere, pecuniis locupletum non abstinere. Sed cum eadem metuam ab hac parte, si illinc beneficium nō fit, rectius putem quiduis domi perpeti. Sed ita meruisse illum de me puto, vt ἀχαριστίας crimen subire non audeam, quanq̄ à te eius quoq́ iusta defensio est explicita. De triumpho tibi assentior, quem quidē totum facile & libēter abiecero. egregie probo fore, vt dū agamus ὅπως φθόνος obrepat. Si modo, inquis, satis ille erit firmus. est firmior etiam q̄ putamus. De isto licet bene speres: promitto tibi, si valebit, tegulam illum in Italia nullā relicturū. Te ne igitur socio! Contra mehercule meum iudiciū, & cōtra omniū antiquorū auctoritatem: nec tā vt illa adiuuem, q̄ vt hęc ne videam, cupio disce-

F dere. Noli enim putare tolerabileis horum inſanias, nec vniuſmodi fore, etſi quid te horum fugit, legibus, iudiciis, Senatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates tot egentiſſimorum hominum, nec priuatas poſſe res, nec rempub. ſuſtinere! Abeamus igitur inde qualibet nauigatione, etſi id pridem, vt tibi videbatur, ſed certe abeamus. Sciemus enim id quod expectas, quid Brunduſii actum ſit. Bonis viris, quòd ais probari quæ adhuc fecerimus, ſcirìq; ab iis non profectis, valde gaudeo, ſi eſt nunc vllus gaudendi locus. De Lentulo inueſtigabo diligentius, id mandaui Philotimo homini forti ac nimium optimati. Extremū eſt, vt tibi argumentum ad ſcribendum fortaſſe iam deſit. Nec enim alia de re nunc vlla ſcribi poteſt, & de hac quid iam amplius inueniri poteſt? Sed quoniam & ingenium ſuppeditat (dico mehercule vt cenſeo) & amor, quo & meum ingenium incitatur, perge, vt facis, & ſcribe quantum potes. In Epirum quòd me non inuitas comitem, non moleſtum. ſubiraſcor, ſed vale. Nam vt tibi ambulandum & vngendum, ſic mihi dormiendum. Etenim literæ tuæ mihi ſomnum attulerunt.

G

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 174

OEnantibus pridie Id. nobis ac noctu quidem, Statius a te epiſtolam breuem attulit. De Lucio Torquato quid modo quæris? non modo Lucius, ſed etiam Paulus profectus eſt. Alios multos de Reatinorum corona, quod ſcribis, moleſte fero. In agro Sabino ſementem fieri proſcriptionis, Senatorum nullos eſſe Romę, nos quoq; audiebamus. Ecquid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio eſt coniectura magis quàm nuncio aut literis, Cęſarem Formiis ad XI Calend. April. fore. Hic ego vellem habere Homeri illam Mineruam ſimulatam Mentoris, cui dicerem,

H

μέντορ πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν;

Nullam rem vnquam difficiliorem cogitaui, ſed cogito tamen: nec ero, vt in malis, imparatus. Sed cura vt valeas: puto enim diem tuum heri fuiſſe.

C. CAESAR C. OPPIO ET L. CORNELIO BALBO S.D. 175

GAudeo mehercule vos ſignificare literis, quàm valde probetis ea quæ apud Corfinium ſunt geſta. conſilio veſtro vtar libenter, & hoc libentius, quòd mea ſponte facere conſtitueram, vt quamleniſſimum me præberem, & Pōpeium darem operam vt reconciliarem. Tentemus hoc modo, ſi poſſumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria vti, quando reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt: neque victoriam diutius tenere, præter vnum L. Sullam, quem imitaturus non ſum. Hæc noua ſit ratio vincendi, vt miſericordia & liberalitate nos muniamus. Id enim, quemadmodum fieri poſſit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri poſſunt. De his rebus rogo vos, vt cogitationem ſuſcipiatis. Cn. eum Magium Pompeii pręfectum deprehendi: ſed & meo inſtituto vſus ſum, & eum ſtatim miſſum feci. Iam duo præfecti fabrum Pompeii in meam poteſtatem venerunt, & a me miſſi ſunt. Si volent grati eſſe, debebunt Pompeium hortari, vt malit mihi eſſe amicus, quàm iis qui & illi & mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi: quorum artificiis effectum eſt, vt reſpub. in hunc ſtatum perueniret. Vale.

I

L. CORNELIVS BALBVS M.T. CICERONI S.D. 176

K

SVb poſteaquam literas communeis cum Oppio ad te dedi, ab Cæſare epiſtolam accepi, cuius exemplum tibi miſi, ex quib⁹ perſpicere poteris quàm cupiat concordiam & Pompeium reconciliare, & quàm remotus ſit ab omni crudelitate: quod eum ſentire, vt debeo, valde gaudeo. De te & tua fide & pietate idem mehercule mi Cicero ſentio, quod tu, non poſſe tuam famam & officium ſuſtinere, vt contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepiſſe prædices. Cæſarem hoc idem probaturum, exploratum, pro ſingulari eius humanitate habeo: eiq; cumulatiſſime ſatiſfacturum te certe ſcio, cum nullam partem belli contra eum ſuſcipias, neq; ſocius eius aduerſariis fueris. Atq; hoc non ſolum in re tali & tanto viro ſatis habebit, ſed etiam mihi ipſe ſua conceſſit bonitate, ne in iis caſtris eſſem, quæ contra Lentulum aut Pompeium futura eſſent, quorum beneficia maxima haberem: ſibiq; ſatis eſſe duxit, ſi togatus vrbana officia ſibi præſtitiſſem, quæ etiam illis vellem præſtare, ſi poſſem. Itaque nunc Romę omnia negocia Lentuli procuro, ſuſtineo, meiſq;

officium, fidem, pietatem iis presto. Sed mehercule rursus tam abiectæ compositionis spem A
non desperatissimam esse puto, quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. Hac re mihi placet, si tibi videtur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, vt petisti à Pompeio me quidem approbante temporibus Milonianis. Præstabo (si Cæsarem bene noui) eum prius tuæ dignitatis quàm suæ vtilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi scribā, nescio: sed illud certe scio, me ab singulari amore ac beneuolentia quæcunque scribo, tibi scribere, quòd (ita incolumi Cæsare moriar) tanti facio, vt paucos æque ac te charos habeam. De hac re cum aliquid constitueris, velim mihi scribas: nam non mediocriter laboro vtrique vt vis, tuam beneuolentiam præstare possis, quam mehercule te præstaturum confido. Fac valeas.

L. CORN. BALBVS ET C. OPPIVS M.T. CICERONI S.D. 177

Edum hominum humilium, vt nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex euentu, non ex voluntate à plerisque probari solent. tamen freti tua humanitate, quod verissimum nobis videbitur de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consilium dabimus: quod si non fuerit prudens, at certe ab optima fide & optimo animo proficiscetur. Nos nisi id quod nostro iudicio Cæsarē facere oportere existimamus, vt simulac Romam venerit, agat de reconciliatione gratiæ suæ & Pompeii, id eum facturum, ex ipso cognouissemus, te hortari desineremus, vt velles his rebus interesse, quo facilius & maiore cum dignitate per te, qui vtrique es coniunctus, res tota conferret: aut si ex contrario putaremus Cæsarem id non facturum, & eum velle cum Pompeio bellum gerere sciremus, nunquam tibi suaderemus conntra hominem optime de te meritum arma ferres, sicuti te semper orauimus, ne contra Cæsarem pugnares. Sed cum etiam nunc quid facturus Cæsar sit, magis opinari, quàm scire possim⁹, C
nisi hoc: non videri eam tuam esse dignitatem neque fidem omnibus cognitam, vt contra alterutrum, cum vtrique sis maxime necessarius, arma feras: & hoc non dubitamus, quin Cæsar pro sua humanitate maxime sit probaturus. Nos tamen (si tibi videbitur) ad Cæsarem scribemus, vt nos certiores faciat, quid in hac re acturus sit: à quo si erit nobis rescriptum, statim quæ sentiemus, ad te scribemus: & tibi fidem faciemus nos ea suadere, quæ nobis videntur tuę dignitati, non Cæsaris rationi esse vtilissima. Et hoc Cæsarem pro sua indulgentia in nos probaturum putamus. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 178

Reis epistolas tuas accepi postridie Id. erant autem illæ tertiæ pridie Id. datę. Igitur antiquissimę cuique primum respondebo. Assentio tibi, vt in Formiano potissimum commorer, & iam de supero mari perlabor, vt antea ad te scripsi, & quonam modo possem voluntate eius nullam reip. partem attingere. Quòd laudas, quia obliuisci me scripsi antè facta & dicta nostri amici, ego vero ita facio: quin ea ipsa, quę à te commemorantur, secus ab eo in meipsum facta esse non memini: tanto plus apud me valere beneficii gratiam, quàm iniuriæ dolorem volo. Faciamus igitur, vt censes, colligamusque nos. festino enim simillimus decurro, atque cursu θεῷ meas commentari non desino. sed sunt quædam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, sit sane ita, vt vis, sed nosti illud Διονύσιος ἐν κορίνθῳ. Titinii filius apud Cæsarem est. Quòd autem quasi vereri videris, ne mihi tua consilia displiceant, me vero nihil delectat aliud, nisi consilium & literæ tuæ. Quare fac vt ostendis, ne destiteris ad me quicquid tibi in mentem venerit, scribere: mihi nihil potest esse gratius. E
Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militum ipso: dimidio plus scripsit Clodia: falsum etiam de corruptis nauibus. Quòd COSS. laudes, ego quoque animum laudo, consilium reprehendo. dispersione enim illorum actio de pace sublata est, quam quidem ego meditabar. Itaque postea Demetrii librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. Nec vero dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium ducetur à fame: & me tamen doleo non interesse huic bello, in quo tanta vis sceleris futura est, vt cum parenteis non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. Atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. Omnis hęc classis, Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Coo, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas fru-

F mentarias prouincias comparatur, ad quam veniet iratus, & iis quidē maxime, qui eum maxime saluum volebant, quasi relictus ab iis, quos reliquit. Itaq; mihi dubitanti quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum: qua dempta, perire melius esset in patria, quàm patriam seruando euertere. De Septentrione plane ita est. Metuo ne vexetur Epeirus. Sed quem tu locum Greciæ non direptum iri putas? prædicat enim palàm & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quàm hunc fore. Illud me pręclare admones, cum illum videro, ne nimis indulgenter, & vt cum grauitate potius loquar. plane sic faciendum. Arpinum cum eum conuenero, cogito, ne forte aut absim cum veniet, aut cursem huc illuc via deterrima. Bibulum (vt scribis) audio venisse, & redisse pridie Id. Philotimum (vt ais epistola tertia) expectabas. At ille Id. à me profectus est: eo serius ad tuam epistolā, cui ego statim rescripseram, redditę sunt meę literæ. De Domitio vt scribis, ita opinor esse,

G vt & in Cosano sit, & cōsilium eius ignoretur. Iste omium turpissimus & sordidissimus, qui Consularia comitia à Prætore ait haberi posse, est idem, qui semper in repub. fuit. Itaq; nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se velle vti cōsilio meo. Age esto hoc commune, est gratia inepti id quidem, sed puto hoc simulat ad quasdam Senatorum sententias, dignitate fortasse sentētia Cōsularis. Illud extremum est, ope omnium rerum: id ego suspicari cœpi ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus: nam permagni eius interest rem ad interregnum non venire. Id assequetur, si per Prætores COSS. creantur. Nos aūt in libris habemus nō modo COSS. à Præt., sed ne Prętores quidem creari ius esse: idq; factum esse nusquam. COSS. eo non esse ius, quòd maius imperiū à minore rogari non sit ius. Prętores aūt, cū ita rogētur, vt Collegę COSS. sint, quorū est ma-

H ius imperiū, aberit non longe, quin hoc à me decerni velit: neq; sit contētus Galba, Scęuola, Cassio, Antonio. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed quanta tēpestas impendeat, vides. qui transierint Senatores scribam ad te, cum certum habebo. De te frumentaria recte intelligis, quę nullo modo administrari sine vectigalibus potest: nec sine caussa & eos, qui circum eum illum sunt omnia postulantes & bellum nefarium times. Trebatium nostrum, etsi (vt scribis) nihil bene sperat, tamen videre sane velim, quem fac horteris, vt properet. opportune enim ad me ante aduētum Cæsaris venerit. De Lanuuino statim vt audiui, Phameam mortuū optaui, si modo esset futura resp. vt id aliquis emeret meorum. Neq; tamen de te, qui maxime meus, cogitaui. Sciebam enim decoquere quoto anno, & quantum in solo soleres quęrere: non solum Romæ, sed etiam delitium digamma viderem. Veruntamen ego illud, quanquam est

I bellum, minoris ęstimo, quàm ęstimabatur Marcellino COS. cum ego istos hortulos propter domum antiquam, quam habebam, iucundiores mihi fore putabam & minore impensa, q̄ si Tusculanum refecissem. volui HS D & cum Q. egi, per pędem ille daret, Arcanum haberet venale: noluit. Sed nunc omnia ista iacere puto propter nummorum caritatem: mihi quidem erit aptissimum, vel nobis potius, si tu emeris. Sed eius dementias caue contemnas: valde est venustum, quanquam mihi ista omnia iam addicta vastitati videntur. Respondi epistolis tribus, sed expecto alias: nam me adhuc tuæ literæ sustentarunt. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 179

DE liberalibus nihil habebam quod scriberem: neq; enim noui quicquam audieram, & ad tuas omnes rescripseram pridie. Sed cum me ægritudo non solum somno priuaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pate-

K retur, tecum vt quasi loquerer, in quo vno acquiesco, hoc nescio quid nullo argumento proposito scribere institui. Amens mihi fuisse videor à principio, & me vna hęc res torquet, quòd non omnibus in rebus labentem, vel potius ruentem Pompeium tanquam vnus manipularis secutus sim. Vidi hominem XIIII Calend. Feb. plenum formidinis. illo ipso die sensi, quid ageret. Nunquam mihi postea placuit, nec vnquam aliud in alio peccare destitit. nihil interim ad me scire, nihil nisi fugam cogitare. Quid quæris? Sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienant immundę infulis, nudæ decore, sic me illius fugę negligentięq; deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat, quare eius fugę comitem me adiungerem. Nunc emergit amor, nunc desiderium ferre non possum, nūc mihi nihil libri, nihil literę, nihil doctrina prodest. Itaq; dies & noctes tanquam auis illa mare prospecto, euolare cupio. dedo poenas temeritatis meę. etsi quę fuit illa temeritas? quid feci non consideratissime? Si enim nihil pręter fugam quęreretur, fugissem libentissime: sed genus belli crudelissimi & maximi, quod nondum vidēt homines quale futurum sit, perhor-

rui. Quæ minæ municipiis! quæ notæ etiam viris bonis! quę denique omnibus, qui tem̄ A
fissent! quàm crebro illud, Sulla potuit, ego non potero! Mihi autem hæserunt illa. Male
Tarquinius qui Porsenam, qui Octauium Manlium contra patriam: impie Coriolanus, qui
auxilium petiit à Volscis. Recte Themistocles, qui mori maluit. nefarius Hippias Pisistrati
filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla & Marius &
Cinna recte, immo iure fortasse. sed quid eorum victoria crudelius? quid funestius? Huius
belli genus fugi, & eo magis, quòd crudelius etiam cogitari & parari videbam. Me, quem
nonnulli conseruatorem huius vrbis, quem parentem esse dixerunt, Getarum & Armenio-
rum & Colchorum copias ad eam adducere: me meis ciuibus famem, vastitatem inferre Ita-
liæ. nunc me primum mortalem esse, deinde etiam multis modis posse extingui cogitaram.
Vrbem autem & populum nostrum seruandum ad immortalitatem, quantum in nobis es-
set, putabam. Et tamen spes quędam me obtentabat, fore, vt aliquid conueniret potius, q̄ aut B
hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitii admitteret. Alia res nunc tota est, alia mens mea.
Sol (vt est in tua quadam epistola) excidisse mihi è mundo videtur. Vt ægroto, dum anima
est, spes esse dicitur, sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. Hæc me fefel
lerunt, & (vt verum loquar) ætas iam à diuturnis laboribus deflexa ad ocium domesticarum
me rerum delectatione molliuit. Nunc sane pericula experiundum erit: experiar certe, vt
hinc auolem. Ante oportuit fortasse, sed ea quę scripsisti me tardarunt, & auctoritas maxi-
me tua. Nam cum ad hunc locum venissem, euolui volumen epistolarum tuarum, quod ego
sub signo habeo seruoq̀ diligentissime. Erat igitur in ea quam X Calend. Febr. dederas,
hoc modo. Sed videamus & Cn. quid agat, & illius rationes quorsum fluant. Quòd
si iste Italiam relinquat, faciet omnino male, & (vt ego æstimo) ἀλογίστως. sed tum demum
consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quàm ab vrbe dis- C
cessimus. Deinde VIII Calend. Febr. tantummodo. Cn. noster ne, vt vrbem ἀλογίστως reli-
quit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras literas, quibus mihi consulenti planissime
respondes. est enim sic. Sed venio ad consultationem tuam. Si Cn. Italia cedit, in vrbem re-
deundum puto. Qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane hæsit: & nunc ita video infi
nitum bellum iunctum miserrima fuga, quam tu peregrinationem ὑπηκοΐζων appellas. Se-
quitur χρησμὸς VI Calend. Feb. Ego si Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionem ve-
nit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, id posterum bellum ἄσπονδον strui existi-
mo. Huius igitur belli ego particeps, & socius, & adiutor esse cogor, quod & ἄσπονδον est cū
ciuibus. Deinde VI Id. Febr. cum iam plura audires de Pompeii consilio, concludis epistolā
quandam hoc modo. Ego quidem tibi nō sum auctor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoq̀
profugere. Summo enim periculo faxis, nec reip. proderis: quod quidē posterius, poteris pro- D
desse, si manseris. Quem φιλόστοργον καὶ πολιτικόν, hominis prudentis & amici tali admonitu
non moueret auctoritas! Deinde III Id. Feb. iterum mihi respondes consulenti sic. Quod
quæris à me, fugæ ne fidam, an oram deserendam vtiliorem putem, ego vero in pręsentia
subitum discessum, & præcipitem profectionem tum tibi, tum ipsi Cn. inutilem & periculo-
sam puto, & satius esse existimo vos dispertitos & in speculis esse. Sed mediusfidius turpe no
bis puto esse de fuga cogitare. Hoc turpe Cn. noster biennio antè cogitauit, ita sullaturit a-
nimus eius, & proscripturit iandiu. Inde, vt opinor, cum ad me quędam ἀρρενικώτερον scripsis
ses, & ego mihi à te quædam significari putassem, vt Italia cederem, detestaris hoc diligen-
ter XI Calend. Mart. Ego vero nulla epistola significaui, si Cn. Italia cederet, vt tu vnà ce-
deres: aut si significaui, non dico, fui inconstans, sed demens. In eadem epistola alio loco. Ni
hil relinquitur nisi fuga, cui te socium neutiquam puto esse oportere, nec vnquam putaui. E
Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in literis VIII Calend. Mart. datis. si
M. Lepidus & L. Volcatius remanent, manendum puto: ita, vt si saluus sit Pompeius, & con-
stiterit alicubi, hanc ἢ ἐκεῖνα relinquas, & te in certamine vinci cum illo facilius patiaris, quàm
cum hoc in ea, quæ perspicitur futura colluuie, regnare. Multa disputas huic sententiæ con
uenientia. Inde ad extremum. Si, inquis, Lepidus & Volcatius discedunt, plane ἀπορῶ. Quod
euenerit igitur, & quod egeris, στερκτέον id putabo: si tum dubitares, nunc certe non dubitas
istis manentibus. Deinde in ipsa fuga V Calend. Mart. Interea non dubito, quin in Formia-
no mansurus sis. Commodissime enim ὃ μᾶλλον καραδοκήσεις ad XI Calend. Mart. cum ille
quintum iam diem Brundusii esset. tum poterimus deliberare, non scilicet in integra re, sed

F minus infracta, quàm si vnà proieceris te. Deinde IIII Non. Mart. ἐν ἀπλογισμῷ cum breui-
ter scriberes, tamen ponis hoc, Cras scribam plura & ad omnia. Hoc tamen dicam, non poe
nitere me consilii de tua mansione: & quanquam magna solicitudine, tamen quia minus ma
li puto esse, quàm in illa profectione, maneo in sententia, & gaudeo te mansisse. Cum vero
iam angerer & timerem ne quid à me dedecoris esset admissum III Non. Martiis, tamen
te non esse vnà cum Pompeio, non fero moleste: postea si opus fuerit, non erit difficile: & il
li quoquo tempore fiet, erit ἄσμενον. Sed hoc ita dico, si hic qua ratione initium fecit, ea-
dem cætera aget syncere, temperate, prudenter, valde videro. consideratius vtilitati nostræ
consuluero. VII Id. Mart. scribis Peduceo quoque nostro probari, quòd quierim, cuius aucto-
ritas multum apud me valet. His ego tuis scriptis me consolor, vt nihil à me adhuc delictũ
putem. Tu modo auctoritatem tuam defendito: aduersus me nihil opus esse, conscius ego
G aliis. ego si nihil peccaui, reliqua tuebor. Ad ea tute hortare & me omnino tua cogitatione
adiuua. Hic nihil dum de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his literis hoc tamen profeci, per-
legi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum nostrum scis Puteolis esse, quod cum è viatore
quodam esset auditum, qui se diceret, eum in Appia via, cum is paulum lecticam aperuis-
set, cognosse, etsi vix verisimile videbatur, mihi tamen Puteolos pueros, qui peruestiga-
rent, & ad eum literas. Inuentus est vix in hortis suis occultans, literasque mihi remisit, miri-
fice gratias agens Cæsari. De suo autem consilio C. Cælio mandata ad me dedisse. eum ego
hodie expectabam, id est XIIII Calend. Aprilis. Venit etiam ad me Matius Quinquatri-
bus, homo mehercule, vt mihi visus est, temperatus & prudens. existimatus quidem est sem
per auctor ocii. quàm ille hęc non probare mihi quidem visus est, quàm illam νέκυιαν (vt tu appel
las) timere! Huic ego in multo sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam, cuius exem
plũ ad te antea misi, rogauique vt interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet, consilio meo
H se vti velle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. Respondit se non dubitare, quin & opem
& gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. Vtinam aliquod in hac miseria reipubli-
cæ πολιτικὸν opus efficere & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse
confidebat, & se auctorem fore pollicebatur. Cura vt valeas.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 180

Ridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se pridie Non. Martii Brundu
sio profectum atque ibi Pompeium reliquisse dicebat. quod etiam qui VIII
Iduum illinc profecti erant, nunciabant. Illa vero omnes, in quibus etiam
I Crassipes, qui prudentia potuit attendere sermones minaces, inimicos opti
matium, municipiorum hosteis, meras proscriptiones, meros Sullas, quæ
Luceium loqui, quæ totam Græciam, quæ vero Theophanem: & tamen o-
mnis spes salutis in illis est, & ego excubo animo, nec partem vllam capio quietis: & vt has
pestes effugiam, cum dissimillimis nostris esse cupio. Quid enim tu illuc Scipionem! quid
Magium! quid Libonem prætermissurum sceleris putas! quorum creditores conuenire di-
cuntur. Quid eos autem, cum vicerint, in ciues effecturos! quam vero putas μακροψυχίαν
nunc monstri esse! nunciant Aegyptum & Arabiam εὐδαίμονα, cogitare, Hispaniam abie-
cisse. monstra narrant, quæ falsa esse possunt. sed certe & hæc perdita sunt, & illa non salu-
taria. Vale. Tuas literas iam desidero: post fugam nostram nunquam iam nostrum cartũ
interuallum fuit. Misi ad te exemplum literarum mearum ad Cæsarem, quibus me aliquid
K profecturum puto. Vale.

M.T.C. C. CAESARI S.D. 181

T legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum age-
bas, vt ad vrbem essem, te velle vti consilio & dignitate mea, minus
sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quę-
rebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, vt te pro tua ad-
mirabili ac singulari sapientia, de ocio, de pace, de concordia ciuium
agi velle arbitrarer, & ad eam rationem existimabam satis aptam esse

naturam & personam meam. Quod si ita est, & siqua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac A
reipub. reconciliando, cura te attingit, magis idoneum, quàm ego sum, ad eam caussam pro
fecto reperies neminem, qui & illi semper, & Senatui cum primum potui, pacis auctor fui.
Nec sumptis armis belli vllam partem attigi, iudicauiq́ te eo bello violari, contra cuius ho-
norem Po. Ro. beneficio concessum, inimici atq; inuidi niterentur. Sed vt eo tempore non
modo ipse auctor dignitatis tuæ fui, verum etiam cęteris auctor ad te adiuuandum, sic me
nunc Pompeii dignitas vehementer mouet. Aliquot enim sunt anni, cum vos duos elegi,
quos præcipue colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel
potius precibus omnibus oro & obtestor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias tempo
ris huic quoq; cogitationi, vt tuo beneficio bonus vir, gratus, pius deniq; esse in maximi be
neficii memoria possim. Quæ si tantum ad meipsum pertinerent, sperarem me à te tamen
impetraturum: sed vt arbitror, & ad tuam fidem & ad remp. pertinet, me & pacis vtriusq; B
vestrum & ad ciuium concordiam, per te, quamaccommodatissimum conseruari. Ego cum
antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum eius saluti, qui mihi fuerat, fuisses, tamen eius lite
ris lectis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficioq; misit, eandem me sa-
lutem à te accepisse putaui, quam ille. In quem si me intelligis esse gratum, cura obsecro,
vt etiam in Pompeium esse possim. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 182

Egebam tuas literas XIII Calend. cum mihi epistola affertur à Lepta, cir-
cumuallatum esse Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri. Non me
diuffidius præ lachrymis possem reliqua nec cogitare, nec scribere. misi ad
te exemplum. Miseros nos, cur non omneis fatum illius vnà executi sumus!
Ecce eadem à Matio & Trebatio, quibus Minturnis obuii Cæsaris tabella- C
rii. Torqueor infelix, vt iam Mutianũ exitum exoptem. At quàm honesta,
at quam expedita tua consilia! quàm euigilata tuis cogitationibus, qua itineris, qua nauiga-
tionis, qua congressus sermonisq; cum Cæsare: omnia tum honesta, tum cauta. In Epeirum
vero inuitatio quàm suauis! quàm liberalis! quàm fraterna! De Dionysio sum admiratus,
qui apud me honoratior fuit, quàm apud Scipionem Panętius, a quo impurissime hæc nostra
fortuna despecta est. Odi hominem & oderò. Vtinam vlcisci possem. sed illum vlciscentur
mores sui. Tu quæso nunc vel maxime quid agendum nobis sit, cogita. Populi Romani ex-
ercitus Cn. Pompeium circunsidet, fossa & vallo septum tenet, fuga prohibet. Nos viui-
mus, & stat vrbs ista! Prætores ius dicunt! Aedileis ludos parant! viri boni vsuras perscri-
bunt! ego ipse sedeo! Coner illuc ire vt insanus! implorare fidem municipiorum! boni non
sequentur. leues irridebunt. rerum nouarum cupidi victores præsertim & armati vim & D
manus afferent. Quid censes igitur! & quidnam est tui consilii ad finem huius miserrimę vi
tæ! nunc doleo, nunc torqueor, cum quidem aut sapiens videor, quòd vna non ierim, aut fe
lix fuisse: mihi contrà. Nunquam enim illius victoriæ socius esse volui, calamitatis mallem
fuisse. Quid ego nunc tuas literas! quid tuam prudentiam aut beneuolentiam implorem! a-
ctum est. Nulla re iam possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, nisi vt aliqua
inimici misericordia liberer. ὃκ ἔς' ἔτυμ☉ λόγος (vt opinor) ille de rationibus. Quid
enim est, quòd Dolabella his literis, quas III Id. Mart. à Brundusio dedit, hanc ἀπμωρίαν Cæ
saris quasi scriberet, Pompeium in fuga esse! eumq; primo vento nauigaturum! quod val-
de discrepat ab his epistolis, quarũ exempla antea ad te misi. Hic quidem mera scelera loquũ
tur: sed nec erat recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. B 183

Vas XI Cal. accepi literas, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum
scierimus quid actum sit. & certe ita est: nec interim potest nõ modo statui,
sed nec cogitari quicq̃. q̃q̃ hæ mihi literę Dolabellę iubent ad pristinas co-
gitationes reuerti. Fuit eñi pridie Quinquatrus egregia tẽpestas, qua ego
illum vsum puto. συναγωγὴ consiliorum tuorum nõ est à me collecta ad que
relam, sed magis ad consolationem meam. Nec enim me tam hæc mala an
gebant, quàm suspitio culpæ ac temeritatis meæ. eam nullam puto esse, quoniã cum consi-
liis tuis mea facta & cõsilia consentiunt. Q; mea prędicatione factũ esse scribis magis q̃ illi?

F merito, vt tantum ei debere viderer, est ita. Ego illum extuli semper, & eo quidem magis ne quid ille superiorum meminisse me putaret: quę si maxime meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem. nihil me adiuuit, cum posset, & postea fuit amicus, & tam valde, & quam ob caussam, plane scio. Ergo ego quoque illi: quin etiam illud par in vtroq; nostrum, q̃ ab eisdem dilecti sumus. sed vtinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. mihi tamen quod fecit, est gratissimum: nec ego eum nunc iuuare qua re possem, scio: nec si possem, cum tam pestiferum bellum pararet, adiuuandum putarē. tantum offendere animum eius hic manens nolo: nec mehercule ista videre, quæ tu potes iam animo prouidere, nec interesse istis malis possem. Sed eo tardior ad discedendum fui, q̃ difficile est de discessu voluntario sine vlla spe reditus cogitare. Nam ego hunc ita paratum video peditatu, equitatu, classibus, auxiliis Gallorum, quos Matius σαλπίζειν (vt puto) sed cer
G te dicebat peditum, equitum se polliceri sumptu suo annos decem. sed sit hoc πλάσμα. magnas habet certe copias, & habebit non ille vectigal, sed ciuium bona. Adde confidentiam hominis, adde imbecillitatem bonorum virorum: qui quidem, q̃ illum sibi merito iratū putant, oderunt: & vt tu scribis, ludunt, & belle scribis. Quisnā hęc significasset? sed & iste, quia plus ostenderat q̃ fecit, & vulgo illum, qui amarunt, non amant. Municipia vero & rustici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. Quare ita paratus est, vt etiam si vincere non possit, quomodo tamen ipse vinci possit, non video. Ego autem non tam γοητέαν huius timeo, q̃ πειθανάγκην. ἡ γὰρ τῶν τυράννων δέησις, inq̄t πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμένη ἀνάγκαις ἐστίν. Video tibi non probari quę ne mihi quidem placebāt; sed habebam in illis & occulte sitam omnem ὑπηρεσίαν, fidelemq; si mihi Brundusii suppetant, mallem. sed ibi occultatio nulla est. Verum (vt scribis) cū scimus, viris bonis me nō nimis excuso. Quas eñ cū eo cœnas & facere & obire scripsit ad me Sestius, quàm lautas, q̃ tempestiuas! Sed sint quamuis boni, non sunt meliores q̃
H nos: mouerēt me si essent fortiores. De Lanuuino Phamea erraui, Troianum somniaueram: id ego volui, sed pluris est istuc, tamen me cupere memor es, nulla spe fruendi & rebus nostris. Quę monstra quotidie intelligemus ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est ἀδημονῶν, vt Cæcius narrat. Quid agat? διαζοπῖν Corfiniensem reformidat. Pompeio nunc putat satisfactum. beneficio Cæsaris mouetur, sed tamen mouetur magis prospecta re. Men' hæc posse ferre? Omnia misera, sed hoc nil miserius. Pompeius Magium de pace misit, & tamen oppugnatur, quod ego nō credebam. Sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum misi. Lege quęso & illud infimū caput ipsius Balbi optimi. Cui Cn. noster locum vberem, vt hortos ędificaret, dedit, quem cui nostrū non sępe prętulit? Itaq; miser torquetur. Sed ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolā reiicio. Spem autem pacis habeo
I nullam. Dolabella suis literis Id. Mart. datis, merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadem sententia misera & desperata, quando hoc miserius esse nihil potest. Vale.

L. CORN. BALBVS M.T.CICERONI IMP. S.D. 184

CAEsar nobis literas perbreues misit, quarum exemplum subscripsi. breuitate epistolæ scire poteris eum valde esse distentum, qui tanta de re tam breuiter scripserit. Si quid prętereа noui fuerit, statim tibi scribam. Cęsar Oppio Cornelioq; S. A VII Id. Mart. Brundusium veni, ad murum castra posui. Pompeius est Brundusii, misit ad me Cn. Magiū de pace. quę visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui: cum in spem venero, de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas mi Cicero torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, nequa res compositionem eorum im
K pediat? Nanque quod absens facere possum, opto: quòd si vnà essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 185

MIseram ad te VIII Calend. exemplum epistolę Balbi ad me, & Cęsaris ad eū. Ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio, Cæsarem ad se pridie Id. Mart. misisse literas hoc exemplo. Pompeius se oppido tenet, nos ad portas castra habemus. conamur opus magnum & multorum dierum propter altitudinem maris: sed tamen nihil est, quod potius faciamus. Ab vtroq; portus cornu moleis iacimus, aut vt illum quamprimum traiicere quod habet Brundusii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vale. Vbi est illa pax,

de qua Balbus scripserat torqueri se?Et quid acerbius?& quid crudelius?Atq; eũ loqui quid- A
dã ἀνθηλιγῶς narrabat,Cn.Carbonis,M.Bruti se;pœnas persequi,omniũq; eorũ,in quos Sul
la crudelis hoc socio fuisset.nihil Curione se duce facere,quod non hic Sulla duce fecisset.Ad
ambitionem,quibus exilii pœna superioribus legibus non fuisset , ab illo patriæ prodirores
de exilio reductos esse . queri de Milone per vim expulso. Neminem tamen se violaturum,
nisi qui arma hæc contra se mouerunt.Bebius quidam à Curione III Id. profectus,homo nõ
infans,sed quis hui non dicat?plane nescio quid agam.Illinc Cn.profectum puto. Quicquid
est, biduo sciemus. A te nihil ne antè prorsus quidem quid literarum , nec mirum. Quid
enim est quod scribamus? Ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epistola , literæ
mihi ante lucem à Lepta Capuæ redditæ sunt . Id.Mar. Pompeium à Brundusio conscen-
disse, at Cæsarem ad VII Calend.Aprilis Capuæ fore. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 186 B

CVm dedissem ad te literas,vt scires Cęsarem Capuę VII Calend.fore,alla-
tæ mihi sunt literæ,eum in Albano apud Curionem V Calend. fore. Eum
cum videro,Arpinum pergam.Si mihi veniam,quam peto,dederit, vtar cõ
ditione:sin minus,imperrabo aliquid à meipso.Ille,vt ad me scripsit, legio-
nes singulas posuit Brũdusii,Tarẽti,Siponti. claudere mihi videtur mariti
mos exitus , & tamen Gręciã spectare potius q̃ Hispanias . sed hæc longius
absunt. Me autem nunc & congressus huius stimulat(is vero adest)& primas eius actiones
horreo. Volet enim(credo)S.C. facere, volet Augurum decreta,rapiemur, aut absentes ve
xabimur. vel vt COSS. roget Prætor vel Dictatorem dicat, quorum neutrum ius est. & si
Sulla potuit efficere, ab Interrege vt Dictator diceretur & Magister equitum , cur hic non
possit?Nihil expedio,nisi vt aut ab hoc tãq̃ Q.Mutius,aut ab illo tanq̃ L.Scipio.Cũ tu hęc le C
ges,ego illum fortasse conuenero.προσκύνησις,ne illud quidem nostrũ proprium.Erit enĩ spes
propinqui reditus, erit hominum querela:nunc exire cupimus,qua spe reditus , mihi quidẽ
nunquam in mentem venit.Non modo autem nulla querela est municipalium hominum ac
rusticorum,sed contra metuunt,vt crudelem iratum. Nec tamen mihi quicquam est miseri9
quàm remãsisse,nec optatius quàm euolare,non tam ad belli,quàm ad fugæ societatem. Sed
tu omnia consilia differebas in id tempus,cum sciremus quę Brundusii acta essent.scimus nẽ
pe. hæremus nihilo minus.vix enim spero mihi hunc veniam daturum,etsi multa affero iu-
sta ad impetrandum: sed tibi omnem illius meumq; sermonem omnibus verbis expressum
statim mittam. tu nunc omni amore enitere,vt nos cura tua & prouidentia iuues. Ita subi-
to accurrit, vt ne Trebatium quidem, vt constitueram, possim videre.omnia nobis impara
tis agenda . ἄλλα μοι αὐτὸς , vt ait ille , ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται . Sed tamẽ quicquid ege D
ro, continuo scies.Mãdata Cæsaris ad COSS.& ad Pompeiũ quę rogas,nulla habeo.quę de-
scripta attulit,illa è via misi ad te,è quibus mandata puto intelligi posse.Philippus Neapo-
li est,Lentulus Puteolis.De Domitio,vt facis,sciscitare vbi sit, quid cogitet.Qđ scribis aspe-
rius me,quàm mei patiantur mores,de Dionysio scripsisse, vide quàm sit antiquorum homi
num.te mediusfidius hanc rem grauius putaui laturum esse , quàm me . Nam pręterquam
quòd te moueri arbitror oportere iniuria quę mihi à quoquam facta sit , pręterea teipsum
quodammodo hic violauit,cum in me tam improbus fuit . Sed tu id quanti æstimes, tuum
iudicium est,nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono . ego autem illum male sanum
semper putaui, nunc etiam impurum & sceleratum puto , nec tamen mihi inimiciorem q̃ ti-
bi. De Philargyro bene caussam certe habuisti & veram & bonam: relictum esse me potius,
quàm reliquisse. Cum dedissem iam literas ad VIII Calend. quos pueros cum Matio & Tre E
batio miseram, epistolam mihi attulerunt hoc exemplo. Matius & Træbatius Ciceroni Im-
peratori S. Capua cum exissemus, in itinere audiuimus Pompeium Brundusio ad XVI Ca-
lend. April. cum omnibus copiis,quas habuerat profectum esse.Cæsarem postero die in op-
pidum introisse,concionatum esse: inde Romam contendisse,velle ante Cal. esse ad vrbem,&
pauculos dies ibi commorari,deinde in Hispanias proficisci . Nobis nou alienum visum est:
quoniam de aduentu Cęsaris pro certo habebamus,pueros tuos ad te mittere,vt id tu q̃pri
mum scires. Mandata tua nobis curæ sunt, eaq; vt tempus postularit, agemus. Trebatius
Scęuola facit, vt antecedat. Epistola conscripta, nunciatum est nobis, Cęsarem ad VIII Ca
lend.Capuæ, ad VII Sinuessæ. hoc pro certo putauimus. Vale.

F M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 187

Vm quid scriberē ad te nihil haberem, tamē ne quē diē intermitterem, has dedi literas. Ad VII Calend. Cæsarem Sinuessę mansurum nunciabant. ab eo mihi literæ redditæ sunt ad VI Calend. quibus iam opes meas, non vt in superioribus literis opem expectat. Cum eius clementiam Corfiniensem illam per literas collaudauissem, rescripsit hoc exemplo. Cęsar Imperator Ciceroni Imperatori S. Recte augurarīs de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil a me abesse longius crudelitate. Atq; ego cum ex ipsa re magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te triumpho & gaudeo. Neq; illud me mouet, quòd ii qui à me dimissi sunt, discessisse dicuntur, vt rursus mihi bellum inferrent. Nihil enim malo, q̃ & me mei similem esse, & illos sui. Tu velim ad vrbem mihi pręsto sis, vt tuis consiliis atq; opi-
G bus (vt consueui) in omnibus rebus vtar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hâc adeo habeo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit, tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 188

Rebatium XI Calend. quo die has literas dedi, expectabam. ex eius nuncio Matiiq; literis meditabar, quomodo cum illo loquar. O tempus miserū: nec dubito, quin à me contendat, ad vrbem veniam. Senatui enim Calend. velle se frequenti adesse, etiam Formiis pręscribi iussit. Ergo ei negandum est? Sed quid præcipiat, sentiam, & statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinum ne mihi eundum sit, an quò aliò. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto. Tu quæso cogita, quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A Curio velim scire ecquid ad te scriptum sit de Tirone. Ad me enim
H ipse Tiro ita scripsit, vt verear quid agat. Qui autem veniunt inde, id modo nunciant. Sane in magnis curis etiam hæc me sollicitant, in hac enim fortuna perutilis eius & opera & fidelitas esset. Vtrunq; ex tuo consilio: nam & oratio fuit ea nostra, vt bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad vrbem. illa fefellerunt, facilem q; putaramus, nihil vidi minus. damnari se nostro iudicio: tardioris fore belli, quòd cum iis Sinuessam non venerimus. Dicere ego, dissimilem illorum esse caussam. Quid multa? Veni igitur & age de pace. meo ne inquam arbitratu? An tibi, inquit, ego pręscribam? Sic inquā agā, Senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Gręciam transportari, multáque inquam digna eo deplorabo. Tum ille, Ego vero ista dici nolo. Ita putabam inquam: sed ego eo nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, multáque quæ nullo modo possem si-
I lete, si adessem, aut non veniendum. Summa fuit, vt ille quasi exitum quęrens vt deliberarem, non fui rogandus, ita discessimus. Credo igitur hunc me non amare. At ego me amabo, quod mihi pridem vsu non venit. Reliqua ô Dii, qui comitatus? quæ, vt tu soles dicere, ἄφνα. in qua erat area scelerum? O rem perditam, ô copias desperatas. Quid S. Seruii filius? quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circumsederetur? sex legiones, multū vigilat, audet, nullum video finem mali. Nunc certe promenda tibi sunt consilia. Hoc fuerit extremum. illa tamen καταιγὶς illius est odiosa, quam pene præterii: si sibi consiliis nostris vti non liceret, vsurum quorum posset, ad omniáq; esse discessurum. Vidisti igitur virum, vt scipseras? ingemuisti? certe. cedo reliqua. Quid? continuo ipse in Puteolanum, ego Arpinum: inde expecto quidem, ἀλλὰ πάλαι illam ruam. Tu, mallem, inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt: sed ego tuas literas expecto. Nihil est
K enim iam, vt antea videamus hoc quorsum euadat. Extremum fuit de congressu nostro, quo quidem non dubito, quin istum offenderim: eo maturius agendum est. Amabo te, epistolam πολιτικὴν. Valde tuas literas nunc expecto. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 189

Go meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi: idq; municipibus nostris fuit gratum: etsi omneis meos & illos, & qua iter feci, mœstos afflictosq; vidi. tam tristis & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingentis mali. Delectus habetur, in hyberna deducuntur. Ea, quæ etiam cum à bonis viris, tum iusto in bello cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quàm censes acerba nunc esse, cum a perditis in ciuili nefa-

trio bello petulantissime fiat? Caue autem putes quenq̃ hominem in Italia turpem esse, qui A
hic absit. Vidi ipse Formiis vniuersos: neq; mehercule inquã homines putaui, & norã omnis
sed nunq̃ vno loco viderã. Pergamus igitur quo placet, & nostra omnia relinquamus. Pro-
ficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, q̃ si vna fuissemus. tum enim eramus
in maxima spe: nunc ego quidem in nulla, nec præter me quisquam Italia cessit, nisi q hunc
inimicum sibi putaret. Nec mehercule hoc facio reip. causa, quam funditus deletã puto: sed
ne quis me putet ingratum in eum, qui me leuauit iis incommodis quibus idem affecerat:
& simul q ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, videre non potero. Etiam equidem Se-
natusconsul. facta quædam iam puto: vtinam in Volcatii sentẽtiam. sed quid refert? Est eñ
vna sententia omnium. Sed erit iniustissimus Seruius, qui filium misit ad affligendum Cn.
Pompeium, aut certe capiendum cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris causa, ille
vero non. Sed stomachari desinamus & aliquando sententiam terminemus. At nihil noui, ni B
si id quod vellem, minimum spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obside-
tur, infero nauigabimus: & si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus aut Thurios & bo-
ni ciues amantes patriæ mare infestum habebimus. Aliam rationẽ huius belli gerendi nul-
lam video. in Aegyptum nos abdemus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla
est: sed hæc satis deplorata sunt. Tu velim literas Cephaloni des de omnib9 rebus actis, de-
niq; etiam de sermonibus hominum, nisi sane obmutuerit. Ego tuis consiliis vsus sum, ma
xime quòd & grauitatem in congressu nostro tenui, quam debui, & ad vrbem vt non acce-
derem, perseueraui. Quod superest, scribe quæso q̃ accuratissime (iam enim extrema sunt)
quid placeat, quid cẽseas. & si iam nulla dubitatio est, tamen si quid, vel potius quicquid ve
niet in mentem, scribas velim. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER DECIMVS. C

M. T. C. T. P. ATTICO. S. 190

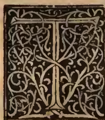

Ertio Nonarum, cum in Laterium fratris venissem, accepi literas,
& paulum respiraui, quod post has ruinas mihi non acciderat. Per
enim magni æstimo tibi firmitudinem animi nostri & factũ no-
strum probari. Sexto enim nostro quòd scribis probari, ita lætor,
vt me, quasi patris eius, cui semp vni tribui plurimum, iudicio cõ
probati putẽ: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim No D
nis illis Decemb. cum ego Sexte, quidnam ergo? quid? ille, ἀλλὰ μέ-
γα ῥέζας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθ. Eius igitur mihi viuit auctori-
tas & simillimus eius filius eodem est apud me pondere, quo fuit
ille: quem saluere velim iubeas plurimum. Tu tuum cõsilium, etsi
non longinquum tempus differs: iam enim illum emptum pacificatorem perorasse puto, iã
actum aliquid esse in consessu Senatorum: tamen suspensum me detines, sed eo minus, quòd
non dubito, quid nobis agendum putes. Quid enim Flauio legionem & Siciliã dari scribis?
& id iam fieri? quæ tu scelera partim parari & iam cogitari, partim ex tempore futura cen-
ses? Ego vero Solonis popularis tui, & vt puto, etiam mei, legem negligã, qui capite sanxit,
si quis in seditione non alterutrius partis fuisset: nisi tu aliter censes: & hinc abero & filii.
sed alterum mihi est certius, nec præripiam tamen, expectabo tuum consilium, & eas literas, E
nisi alias iam dedisti, quas scripsi, vt Cephaloni dares. Quod scribis, non quo aliunde audie-
ris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non venit in men
tem, quæ possit actio esse de pace, cum illi certissimũ sit, sese posse expoliare exercitu & pro-
uincia Pompeium, nisi forte iste summarius ei potest persuadere, vt dum oratores eant &
redeant, quiescat, nihil video quod sperem, aut quid iam putem fieri posse. Sed tamen ho-
minis hoc ipsum probi est, & magnum sit, τῶν πολιτικωτάτων σκέμματα., veniendum ne sit in
consilium Tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. Quare, si quid eiusmodi euene-
rit, vt accersamur, quod equidem non curo. quod enim essem de pace dicturus, dixi. ipse val
de repudiauit. sed tamen si quid acciderit, quod cẽseas mihi faciendum, vtiq; scribito. Nihil

F enim mihi adhuc accidit,quod maioris cōsilii esset. Trebatii boni viri & ciuis verbis te gaudeo delectatum,tuaq; ista crebra ἐκφώνησις τέρπει,me sola adhuc delectauit. Literas tuas vehementer expecto,quas quidem credo iam datas esse. Tu cum Sexto seruasti grauitatē eandem,quā mihi præcipis.Celer tuus disertus magis est,q̄ sapiens. De iuuenibus,quæ ex Tullia audisti,vera sunt. M. Antonii istud quod scribis,nō mihi videtur tam re esse triste,quàm verbo.hæc est ἄλωσις,in qua nunc sumus mortis instar.aut enim mihi libere inter malos πολιτεύειν fuit,aut vel periculose cum bonis:aut nos temeritatem bonorum sequamur, aut audaciam improborum insectemur. vtrunq; periculosum est. At hoc quod agimus,nec turpe,nec tamen tutum. Istum,qui filium Brundusiū de pace misit. De pace idem sentio,quod tu,simulationem esse apertam:parari autem bellum acerrimum. Me Legatum iri non arbitror,cuius adhuc(vt optaui)mentio facta nulla sit:eo minus habeo necesse scribere,aut etiā
G cogitare,quid sim facturus,si acciderit,vt legarer. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO. 191

Ego cum accepissem tuas literas Nonis April.quas Cephalio attulerat,essemq; Minturnis postridie mansurus,protinus sustinui me in Arcano fratris,vt dum aliquid certius afferretur,occultiore in loco essemus,agerentur'q; nihilo minus,quæ sine nobis agi possunt.Iam adest,& animus ardet, nec est quicq̄ quo & qua.sed hæc nostra erit cura & peritorum. Tu tamē, quod poteris,vt adhuc fecisti,nos cōsiliis iuuabis. Res sunt inexplicabiles. Fortunæ sunt committenda omnia:sine spe conamur vlla. Melius si quid acciderit,mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum,de quo ad me Tullia mea scripsit.sed & tēpus alienum est,& homini non amico nostra incommoda,tanta præsertim,spectaculo esse nollē,cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

H

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 192

Cum quid scriberem,plane nihil haberem, hæc autem reliqua essent,quæ scire cuperem,profectus ne esset:quo in statu vrbem reliquisset: in ipsa Italia,quem cuiq; regioni,aut negocio præfecisset:& qui essent ad Pompeium,& ad COSS.ex S.C.de pace Legati. Vt igitur hæc scirem,dedita opera has ad te literas misi. Feceris igitur commode,mihiq; gratum,si me de his rebus,& si quid erit aliud,quod scire opus sit,feceris certiorē.Ego in Arcano opperior,dum ista cognosco.Ad VII Iduum alteram tibi eodem die epistolā dictaui,& pridie dederam mea manu longiorem. Visum te aiunt in Regia,nec reprehendo, quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim.sed expecto tuas literas. Neq; iam sane video,quid expectem:sed tamen etiam si nihil erit,id ipsum ad me velim scribas. Cæsar
I mihi ignoscit per literas,q non venerim,seseq; in optimam partem id accipere dicit. Facile patior,quod scribit,secum Tullium & Seruium questos esse,quia non idem quoq; sibi,quod mihi remisisset.homines ridiculos,qui cum filios misissent ad Cn.Pompeium circunsedendum,ipsi in Senatum venire dubitarent. Sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris literarum. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO. 193

Multas a te accepi literas eodem die,omneis diligēter scriptas. Ea vero quę voluminis instar,erat sæpe legenda,sicuti facio: in qua non frustra laborē suscepisti,mihi quidem pergratum fecisti. Quare vt id quoad licebit,id est quoad scies vbi sumus q̄sæpissime facias,te vehementer rogo. At deplorā
K di quidē,quod quotidie facimus,sit iam nobis aut finis omnino,si potest, aut moderatio quædam,quod profecto potest. Non enim quam dignitatem,quos honores,quem vitæ statum amiserim,cogito,sed quid consecutus sim,quid præstiterim,qua in laude vixerim:his deniq; in malis intersit inter me & istos,quos propter omnia amisimus. Hi sunt,qui nisi me ciuitate expulissent,obtinere se non posse putarunt licētiam cupiditatum suarum:quorum societas,& sceleratæ consensionis fides,quo eruperit vides. Alter ardet furore & scelere,nec remittit aliquid,sed in dies ingrauescit,modo Italia expulit,nunc alia ex parte persequi,ex alia prouincia spoliare conatur:nec iam recusat,sed quodammodo postulat,vt quemadmodum est,sic etiam appelletur Tyrannus. Alter,qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne subleuabat:qui se quidem nihil contra huius voluntatem

aiebat facere posse,elapsus e soceri manibus ac ferro,bellum terra & mari comparat:nõ in- A
iustum ille quidem,sed tum pium,tum etiam necessarium,suis tamen ciuibus exitiabile,nisi
vicerit:calamitosum etiam,si vicerit.Horum ego summorum Imperatorum non modo res
gestas non antepono meis,sed ne fortunam quidem ipsam,qua illi florẽtissima,nos durio-
re conflictati videmur.Quis enim potest aut deserta per se patria,aut oppressa beatus esse?
Et si (vt nos a te admonemur) recte in illis libris diximus,nihil esse bonum,nisi quod hone-
stum:nihil malum,nisi quod turpe sit:certe vterq; istorum est miserrimus,quorum vtriq;
semper patriæ salus & dignitas posterior sua dominatione & domesticis cõmodis fuit.Præ
clara igitur conscientia sustentor,cum cogito me de rep.aut meruisse optime,cũ potuerim
aut certe nunq̃ nisi de ea diuine cogitasse:eaq; ipsa tempestate euersam esse remp,quã ego
XIIII annis ante prospexerim.Hac igitur conscientia comite,proficiscar,magno equidẽ cũ
dolore,nec tam id propter me,aut propter fratrem meum,quorum iã acta ætas, q̃ propter B
pueros,quibus interdum videmur præstare etiam remp.debuisse,quorum quidem alter nõ
tam,quia maiore pietate est,me mirabiliter excruciat:alter (o rem miseram, nihil enim mi-
hi accidit in omni vita acerbius) indulgẽtia videlicet nostra deprauatus, eo progressus est,
quo non audeo dicere. Et expecto tuas literas.scripsisti enim te scripturum plurima,cum
ipsum vidisses.Omne meum obsequium in illum fuit cum multa seueritate:neq; vnũ eius,
nec paruum,sed multa magna delicta compressi.Patris autem lenitas amanda potius ab il
lo,q̃ tam crudeliter negligenda.Nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus,
vt te quidem celaremus,sed ipsius videmus vitam insuauẽ reddidisse.Hoc vero eius iter,si-
mulatioq; pietatis,qualis fuerit,non audeo dicere.Tantum scio.post Hircium conuentum,
accersitum ab Cæsare cum eodem eo animo absfui rationibus alienissimo,& consilio relin-
quendi Italiam.Et hæc ipsa timide.sed nulla nostra culpa est.Natura metuenda est.hęc Cũ C
rionem,hæc Hortensii filium non patrũ culpa corrupit.Iacet in mœrore meus frater,neq;
tã de sua vita,q̃ de mea metuit. Huic,huic tu malo affer cõsolatiões,si vllas potes:maxime
quidem illã velim ea quæ ad nos delata sint,aut falsa esse,aut minora:quæ si vera sint,quid
futurum sit in hac fuga,nescio.Nam si haberemus remp.consilium mihi non deesset nec ad
seueritatem,nec ad diligentiam.Nunc siue iracundia,siue dolore, siue metu permotus,gra-
uius scripsi,q̃ aut tuus in illum amor,aut meus postulabat. Si vera sũt,ignosces:si falsa,me
libente eripies mihi hũc errorem.Quoquo modo vero se res habeat,nihil assignabis nec pa-
truo nec patri.Cum hęc scripsissem,a Curione mihi nũciatũ est, eũ ad me venire. Venerat
enim is in Cumanum vesperi pridie,id est Idibus.Si quid eius igitur sermo eiusmodi attu-
lerit,quod ad te scribendum sit,id in literis adiungam.Præteriit villam meã Curio,iussitq;
mihi nunciari mox se venturum,cucurritq; Puteolos,vt ibi concionaretur.concionatus est. D
rediit.fuit ad me sane diu.O rem fœdam.nosti hominem,nihil occultauit:in primis nihil es
se certius,q̃ vt omnes,qui lege Pompeia condemnati essent,restituerentur.itaq; se in Sicilia
eorum opera vsurum.De Hispaniis non dubitabat,quin Cęsaris essent.inde ipsum cũ exer
citu,vbicũq; Pompeius esset:eius interitu finem illi fore,propius factum esse nihil.eũ plane
iracundia elatum.voluisse Cæsarem occidi Metellum Trib.pl.quod si esset factum,cędẽ ma-
gnam futuram esse.permultos hortatores esse cædis:ipsum autem non voluntate, aut na-
tura nou esse crudelem,sed q͏ putaret popularem esse clementiam : q͏ si populi studiũ ami-
sisset,crudelem fore.cumq; perturbatum,q͏ intelligeret.se ipsum Regem offendisse de ęra-
rio.Itaq; ei cũ certissimum fuisset,anteq̃ proficisceretur,concionem habere,ausum non esse,
vehementerq; animo perturbato profectũ.Cum aũt ex eo quęrerem,quid videret,quod exẽ
plũ,quã remp.plane fatebatur nullam spem reliquam.Põpeii classem timebat:quæ si esset, E
se de Sicilia abiturũ.Quid inquam isti sex tui fasces? si ab Senatu,cur laureati? si ab ipso,cur
sex? Cupiui,inquit,ex S.C.surrepro.nam aliter non poterat.At ille impẽdio nũc magis odit
Senatum.A me,inquit,omnia proficiscentur.Sex autem,quia duodecim nolui:nam licebat.
Tum ego, Q; vellẽ, inquam petiisse ab eo,quod audio Philippũ impetrasse.sed verit⁹ sum,
quia ille a me nihil impetrabat.Libenter,inquit,tibi concessisset.verum puta te impetrasse.
Ego enim ad eũ scribam,vt tu ipse voles,de ea re nos inter nos locutos.Quid autẽ illius in-
terest,q͏ in Senatum non venis? vbi sis? qui nunc ipsum minime offendisses, eius causa si in
Italia non fuisses.Atq; ego me recessurum,& solitudinem quęrere,maxime q͏ lictores habe
rem.Laudabat consiliũ.Quid ergo inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuã prouin-

F ciam est, quoniam ad mare superũ milites sunt. Quid mihi, inquit, optatius! Hoc loco mul-
ta perliberaliter. ergo hoc quidem verum est profecto, vt non modo tuto, verũ etiã palã na
uigaremus. reliqua in posterũ diem distulit, ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola di-
gnũ. Sũt autẽ, quę præterii, interregnũ ne esset expectaturus, an quomodo dixerim. Dixit
ille quidẽ, sibi deferri Consulatũ, sed se nolle in proximũ annum. Et alia sunt, quę exquiram.
Iurabat ad summam, ꝙ nullo negocio faceret, amicissimum mihi Cæsarẽ esse debere. Quid
enim inquam scripsit ad me Dolabella! dico quid affirmabat, cũ scripsisset, ꝙ me cuperet ad
vrbem venire! illum quidẽ gratias agere maximas, & nõ modo probare, sed etiam gaudere,
atq; iubebat. Quid quæris! Est enim suspitio illa domestici mali, & sermonis Hirciani. q̃ cu-
pio illum dignum esse nobis, & q̃ ipse me inuito, ne pro illo sit suspicandũ. sed opus fuit Hir
cio conuento. Est profecto nescio quid, quod velim q̃minimo. & tamen eũ nondũ redisse mi
G ramur. Sed hæc videbimus, te optimum Terẽtiæ dabis. iam enim vrbis nullum periculum
est. Me tamen consilio iuua, pedibus ne Rhegium, an hinc statim in nauem. Cæterum quo-
niam commoror, ego ad te statim habebo quod scribam, simul vt videro Curionẽ. De Tiro-
ne cura quæso, quod facis, vt sciam, quid is agat. De tota mea cogitatione scripsi ad te antea
satis, vt mihi visus sum, diligenter. de die nihil sane potest scribi certi præter hoc, non ante
lunam nouam. Curionis sermo postridie eandem habuit sentẽtiam: nisi ꝙ apertius signifi-
cauit, se earũm rerum exitum non videre. Quod mihi mandas de quodam Regulo ἀφραδίας,
tamen nihil prætermittam, atq; vtinam tu, sed modestior non per epistolam, ad Vestorium
statim de Tullia: ac valde requirere solebat. Commodius tecum Vectinus est locutus, quàm
ad me scripserat: sed mirari satis hominis negligentiam non queo. cum mihi enim Philoti-
mus dixisset, sese CCL emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam emptu-
rum, si Vectinũ rogassem, rogaui, vt si quid posset, ex ea summa detraheret. promisit. ad me
H nuper se HS. XXX emisse, vt scriberem cui vellem addici. diem pecuniæ Idibus Nouem-
bris esse. rescripsi & ista Madio, si vis, cum ioco tamen familiari. Nunc quoniam agit libera
liter, nihil accuso hominem: scripsiq; ad eum, me a te certiorem esse factũ. Tu de tuo itine-
re quid, & quando cogites, velim me certiorem facias. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO. S. 94

D vndecimum Calend. Martii me adhuc nihil præter tẽpestatem moratur.
Asturę nihil sum acturus. fiat in Hispania quidlibet, & tamẽ excitet. meas
cogitationes omneis explicaui tibi superioribus literis. quocirca hæ sunt
breues: & tamen quia festinabam, eramq; occupatior de Q. fratre, ita me
quidem sedulo. sed nosti reliqua. Q; me mones & amice & prudenter mẽ-
I moras, sed erunt omnia facilia, si ab vno illo cauero. Magnum opus est. mi
rabilia multa. nihil simplex, nihil syncerum. vellem suscepisses iuuenem regendum. pater
enim nimis indulgens: quicquid ego astrinxi, relaxat: si sine illo possem, regerem, quod tu po
tes, sed ignosco. magnum inquam opus est. Pompeium pro certo habemus per Illyricũ pro-
ficisci in Galliam: ego nunc qua & quo videbo. Ego vero Apuliam & Sipontum, & tergiuer
sationem istam probo, nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam: non quin in rep.
rectum idem sit vtrique nostrum, sed ea non agitur. Regnandi contentio est, in qua pul-
sus est modestior Rex, & probior & integrior, & is, qui nisi vincit, nomẽ Po. Ro. deleatur ne
cesse est: sin aũt vincit, Sullano more exemploq; vincet. Ergo hac in contentione neutrũ ti-
bi palàm sentiendũ, & tempori seruiendũ est. Mea causa aũt alia est, ꝙ beneficio vinctus, in-
gratus esse non possum: nec tamen in acie, sed militia: aut alio in loco, siue in oppidulo futu-
K rũ puto. Nihil, inquies, iuuas eũ, in quẽ ingratus esse nõ vis! immo minus fortasse voluisset,
sed de hoc videbimus. Exeamus modo, quod vt meliore tempore possimus, facit Adriatico
mari Dolabella, Cretensi Curio. Iniecta aũt mihi spes quędam est, velle mecũ Ser. Sulpitiũ
colloqui: ad eum misi Philotimũ libertũ cũ literis: si vir esse volet, det clara synodia: sin aũt,
erimus nos qui solemus. Curio mecum vixit, iacere Cęsarẽ putans offensione populari: Sici-
liæq; diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Q. puerum accepi, vehementer auaritiam vi
deo fuisse, & spem magni congiarii. Magnũ hoc malũ est: sed scelus illud quod timueram⁹,
video nullum fuisse. hoc autem vitium puto te existimare non nostra indulgentia, sed a na
tura profectũ, quẽ tamen nos disciplina regimus. De Oppiis Veliẽsibus quid placeat, cũ Phi
lotimo videbis. Epeirum nostram putabamus, sed alios cursus videbamur habituri. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. A

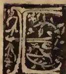

T res ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego videbam de his rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse. Sed cum ad me sæpe mea Tullia scribat, orás, vt quid in Hispania geratur, expectem, & semper ascribat idem videri tibi, idq; ipse etiam ex tuis literis intellexerim, non puto esse alienum me ad te, quid de ea re sentiam scribere. Consilium istud tunc esset prudens, vt mihi videtur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus, quod fieri dicitis oportere. necesse est enim aut id quod maxime velim, pelli istum ab Hispania, aut trahi id bellum, aut istum, vt confidere videtur, apprehendere Hispanias. Si pelletur, quàm gratus, aut quàm honestus tum erit ad Pompeiũ noster aduentus, cũ ipsum Curionem ad eum transiturũ putem? si trahitur bellum, quid expectem? aut quandiu? relinquitur, vt si vincimur, in Hispania quiescamus. id B
ego contrà puto. Istum enim victorem magis relinquendum puto, quàm victum: & dubitantem magis, quàm fidentem suis rebus: nam cædem video, si vicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpissimorum honores, & regnum, non modo Romano homini, sed ne Persę quidem cuiquam tolerabile. Tacita esse poterit in id dignitas mea? Pati poterunt oculi, me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari prius? præsto esse clientem tuum Chlœlium Catelli, Plaguleium, cæteros? Sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios à me defensos nec videre in curia sine dolore, nec versari inter eos sine dedecore potero. Quid si ne id quidem est exploratum, fore vt mihi liceat? Scribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quòd in Senatum non venerim. Tamen nec dubitemus an & nos etiam cum periculo vindicemus, qui cum coitione, cũ premio quidem nolumus esse. Deinde hoc vide, non esse iudicium de tota contentione in Hispaniis: nisi forte his amissis, arma Pompeium abiecturum putas cuius omne consilium Themistocleum est. Existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. Itaq; qui nunquã C
egit, vt Hispanię per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. Nauigabit igitur cum erit tempus, maximis classibus, & ad Italiam accedet, in qua nos sedentes quid erimus? Nam medios esse iam non licebit. classibus aduersabimur igitur? quod malum maius scilicet tantum? denique quid turpius? An qui videlicet absentis scelus tuli, scelus eiusdem, cum Pompeio & cum reliquis principibus non feram? Quod si iam misso officio periculi ratio habenda est, ab illis est periculum, si peccaro: ab hoc, si recte fecero: nec vllum in his malis consilium periculo vacuum inueniri potest: vt non sit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum salute. non simul cum Pompeio mare transierimus, non omnino potuimus. Extat ratio dierum, sed tamen (fateamur enim quod est) ne D
condamus quidem, vt possimus: fefellit ea res, quæ fortasse non debuit, sed fefellit, quòd pacem putaui fore: quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cum idem amicus esset Pompeio, nolui. Senseram enim quàm iidem essent: hoc veritus in hanc tarditatem incidi. sed assequar omnia, si propero: si cunctor, amitto. Et tamen mi Attice auguria quoq; me incitant quadam spe non dubia, non hæc collegii nostri ab Tagetico, sed illa Platonis de tyrannis. Nullo enim modo posse video stare istum diutius, quin ipse per se etiam languentibus nobis concidat. quippe qui florens ac nouis primis diebus ipsi illi egenti ac perditæ multitudini in odium acerbissimum veniret: qui duarum rerum simulationem tam cito amiserit, mansuetudinis in Metello, diuitiarum in Afranio. Iam quibus vtatur vel sociis, vel ministris, si ii prouincias, si rempublicam regent, quorum nemo duos menses potuit patrimonium suum gubernare? Non sunt omnia colligenda, quę tu acutissime prospicis: sed tamen E
ea pene ante oculos iam intelliges, id regnum vix semestre esse posse. Quod si me fefellerit, feram, sicut multi pręclarissimi homines in rep. excellentes tulerunt. nisi forte me Sardanapali vice in suo lectulo mori malle censueris, quã exilio Themistocleo: qui cũ fuisset, vt ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα, δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον γενησομένου ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit in eos casus, quos vitasset, si eum nihil fefellisset. Etsi erat (vt ait idem) qui τὸ ἄμεινον καὶ τὸ χεῖρον ἐν τοῖς ἀφανέσιν ἔτι προεώρα μάλιστα, tamen non vidit, nec quomodo Lacedæmoniorum, nec quomodo suorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. Non fuisset & illa nox tam acerba Africano sapientissimo viro, non tam dirus ille dies Sullanus callidissimo viro C. Mario, si nihil vtrunq; eorum fefel

F lisset. Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quod diximus. Nec nos fallit, nec aliter accidit. corruat iste necesse est, aut per aduersarios, aut ipse per se. qui quidem sibi est aduersarius vnus acerrimus. id spero viuis nobis fore: quanquam tempus est nos de illa perpetua iam, non de hac exigua vita cogitare: sin quid acciderit maturius, haud sane mea multum interfuerit, vtrum factum fuerit, videam, an futurum esse multo antè viderim. Quę cum ita sint, non est committendum, vt iis pareamus, quos contra me Senatus, ne quid respublica detrimenti acciperet, armauit. Tibi sint omnia commendata, quæ commendationis meæ, pro tuo in nos amore, non indigent. ne hercule quidem reperio, quid scribam: sedeo enim πλατωνοκώμενος. etsi nihil vnquam tam fuit scribendum, quàm nihil mihi vnquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidisse, quàm quòd meam Tulliam suauissime diligentissimeq́ coluisti. Valde eo ipsa delectata est, ego autem non minus. cuius quidem virtus
G mirifica. quomodo illa fert publicam cladem, quomodo domesticas tricas. quantus autem animus in discessu nostro sit, στοργῆς sit summæ συμπαθείας, tamen nos recte facere & bene audire vult. sed hac super re nimis. Nauitam ipse audire videor iam euocantem. Tu si quid de Hispaniis certius, & si quid aliud, dum adsumus scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid: eo etiam magis, quòd Tullia re non putabat ex Italia hoc tempore. Cum Antonio item est agendum, vt cum Curione Melitæ me velit esse. huic bello nolo interesse. eo velim tam facili vti possem & tam bono in me, quàm Curio. Is ad Misenum VI Nonarum venturus dicebatur, id est hodie. Sed præmisit mihi odiosas literas hoc exemplo. Vale.

MARCVS ANTONIVS TRIBVNVS P. R. M. T. CICERONI IMPERATORI S.D. 196

H
Nisi te valde amarem, & multo quidem plus, quàm tu putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cum præsertim falsum esse existimarem: sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare infamiam quoq; quamuis sit falsa. Nauigio esse te iturum trans mare, credere non possum, cum tanti facias Dolabellam & Tulliam tuam fœminam lectissimam, tantique ab omnibus nobis fias: quibus mehercule dignitas amplitudoq́ tua pene charior est, quàm tibiipsi. Sed tamen non sum arbitratus esse amici non commoueri, etiam improborum sermone, atque eo feci studiosius, quòd iudicabam duriores parteis mihi impositas esse ab offensione nostra, quę magis à ζηλοτυπίᾳ mea, quàm ab iniuria tua nata est. Sic enim volo te tibi persuadere, mihi neminem esse chariorem te, excepto Cęsare: Cæ
I sarem maxime in suis Marcum Ciceronem reponere. Quare mi Cicero te rogo, vt tibi omnia integra serues: eius fidem improbes, qui tibi, vt beneficium daret, prius iniuriam fecit: contra eum ne profugias, qui te etsi non amabit (quod accidere non potest) tamē saluum amplissimumq́ esse cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium familiarissimum meum misi, vt mihi magnę curę tuam vitam ac dignitatem esse scires. Vale. Eodem die à Cęsare Philotimus literas attulit hoc exemplo.

CAESAR IMP. M. T. CICERONI IMP. S.D. 197

Etsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram, tamen permotus hominum fama, scribendum ad te existimaui, & pro nostra beneuolentia petendum, ne quo progredereris inclinata iam re, qua integra etiam pro
K grediendum tibi non existimasses. Nanque & amicitiæ grauiorem iniuriā feceris, & tibi minus commode consulueris, quod minus placet, si non fortunæ obsecutus fueris, vt debes: omnia enim secundissima nobis, aduersissima illis accidisse videntur: nec caussam secutus: eadem enim tum fuit, cum ab eorum consiliis abesse iudicasti: sed meum aliquod factum condemnasse, quo mihi grauius abs te nil accidere potest. Quod ne facias, pro iure nostræ amicitiæ a te peto. Postremo quid viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abesse a ciuilibus controuersiis? Quod nonnulli cum probarent, periculi caussa sequi non potuerunt: tu explorato & vitæ meæ testimonio, & amicitiæ iudicio, neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 198 A

Vintodecimo Calend. Maii, ex itinere aduentus Philotimi (at cuius homi nis, quàm insulsi, & quàm sæpe pro Pompeio mentientis!) exanimauit omneis, qui mecum erant. Nam ipse obdurui, dubitauitque nostrum nemo, quin Cęsar itinera repressisset. volare dicitur. Petreius cum Afranio coniunxisse. nihil affert eiusmodi. Quid quæris? etiam illud erat persuasum, Pompeium cum magnis copiis iter in Germaniam per Illyricum fecisse. id enim αὐθεντικῶς nunciabatur. Melitam igitur opinor capessemus, dum quod in Hispania: quod quidem propemodum videor ex Cęsaris literis ipsius voluntate facere posse, qui negat neque honestius neque tutius mihi quicquam esse, quàm ab omni contentione abesse. Dices, Vbi ille ergo tuus animus, quem proximis literis? Adest, & idem est. Sed vtinam meo solum capite decernerem. lachrymæ meorum me interdum molliunt precantium, vt de Hispaniis expectemus. Marci Cælii quidem epistolam scriptam miserabiliter, quæ hoc idem obsecraret, vt expectarem, ne fortunas meas, ne vnicam filiam, ne meos omneis tam temere proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eoque ipso vehementius commouet, nec quicquam nisi de dignatione laborat. Melitam igitur, deinde quod videbitur. Tu tamen etiam nunc mihi aliquid literarum, & maxime si quid ab Afranio. Ego si cum Antonio locutus ero, scribam ad te, quid actum sit: ero tamen incredendo, vt mones, cautus. Nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruium expecto ad Nonas, & adiicit à Posthumia. Sed & Seruii filii quartanam leuiorem esse gaudeo. Misi ad te Cælii etiam literarum exemplum. Vale. B

CAELIVS M. T. CICERONI IMP. S. D. 199 C

Xanimatus tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti, neque id quod esset, perscripsisti, neque id tamen quale esset, quod cogitares, aperuisti, has ad te ilico literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro & obsecro, ne quid grauius de salute & incolumitate tua consulas. Nam deos hominesque, amicitiamque nostram testificor, me tibi prædixisse, neque temere monuisse: sed postquam Cæsarem conuenerim, sententiamque eius, qualis futura esset parta victoria, cognorim, re certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis aduersariis, & conditionibus ferendis, erras: nihil nisi atrox & sæuum cogitat atque etiam loquitur: iratus Senatui existit. His intercessionibus plane incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi charæ sunt, si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus, valemus, eorum fortunam non debes velle conturbare, vt eam caussam, in cuius victoria salus nostra est, odisse aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quot offensę fuerint, in ista cunctatione te subesse. nunc te contra victorem Cæsarem facere, quem dubiis rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter quod optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem dum quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta: quas tibi nuncio aduentu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuum consilium sit, ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. Hoc quod tu non dicendo mihi significasti, Cęsar audierat: ac simulatque habuit, mihi dixit. statim, quid de te audisset, exposuit. Negaui me scire, tamen ab eo petiui, vt ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam nisi ita faceret, ego prius, ad vrbē quàm accederem, vbicunque tu esses, ad te percurrissem. & hoc à te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam Cicero cogita, ne te tuosque omneis funditus euertas: nec te sciens prudensque eo demittas, vnde exitum vides nullum esse. Quòd si te aut voces optimatium commouent, aut nōnullorum hominum insolentiam & iactationem ferre non potes, eligas censeo aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur. quæ iam erunt confecta. Id si feceris, ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

D

E

Dii immortaleis! etiam ne Balbus in Senatum venire cogitet! sed ei ipsi cras ad te literas A
dabo. Vulteium mihi amicum, vt scribis, ita puto esse: cum eo, quod ἀποθύμως ad me scri
pserit, de nummis curandis θυμικώτερον erat iocatus. id tu, si ille aliter acceperit ac debuit, le
nies moneo. Talia autem ascripsi, quòd ille ad me Proconsulem. sed quoniam est homo, &
nos diligit, ipse quoque à nobis diligatur. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 102

Vidnam mihi futurum est! aut quis me non solum infelicior, sed iam etiam turpior! Nominatim de me sibi imperatum dicit Antonius, nec me tamen ipse adhuc viderat, sed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntque ea quæ diligentissime sunt cogitata, teterrime! Ego enim Curionem nactus, omnia me consecutum putabo: is de me ad Hortensium scripserat. Reginus erat totus noster. huic nihil. suspicabamur enim hoc B
mare negocii fore. Quo me nunc vertam! vndique custodior: sed satis lachrymis. παραβλητέον igitur & occulte in aliquam onerariam corrependum: non committendum, vt etiam cum pacto prohibiti videamur. Sicilia petenda: quam si nacti erimus, maiora quædam consequemur, sit modo recte in Hispaniis: quanquam de ipsa Sicilia vtinam sit verum, sed adhuc nihil secundi. Concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus, orasse, vt resisteret, omnia pollicitos: commeatum illum delectumque habere cœpisse: nunc credo, vt est luculentus auctor, potuisse certe tenere illam prouinciam scio. Ab Hispaniis autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus eadem de te cogitantem, aut bene simulantem. quanquam ipsum non videram, sed ex familiarissimo eius audiebam. Tu quæso, si quid habebis noui, ego si quid moliti erimus, ad te statim scribam. Quintum fratrem seuerius adhibebo. vtinam proficere possem. Tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi, aliquando concerpito, nequando C
quid emanet, ego item tuas. Seruiũ expecto, nec ab eo quicquam ὑγιές. Scies quid erit. sine dubio errasse nos confitendum est. at semel! at vna in re! immo omnia quo diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. In reliquis modo ne ruamus. Iubes enim profectionem meam prouidere. Quid prouideam! ita patent omnia, quę accidere possunt, vt ea si vitem, sedendum sit cum dedecore & dolore: si negligam, periculum est, ne in manus incidam perditorum. Sed vide quantis in miseriis simus. optandum interdum videtur, vt aliquam accipiamus ab istis acerbam quamuis iniuriam, vt tyranno in odio fuisse videamur. Quòd si nobis is cursus, quem speratam, pateret, effecissem aliquid profecto, vt tu optas, vt hortaris, dignum nostra mora. sed mitificæ sunt custodię, & quidem ipse Curio suspectus. Quare vi aut clàm agendum est: & si vi, forte & cum tempestate: clàm autem cum istis. in quo si quod σφάλμα, vides quàm turpe est: trahimur, D
nec fugiendum, si quid violentius. De Cœlio sæpe mecum agito, nec si quid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensium factum tum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispaniis. Minus enim auderent, si aliter esset, & scirent. Nam & inuicti & diligentes sunt. Odium autem recte animaduertis significantium theatrum. Legiones etiam has, quas in Italia assumpsit, alienissimas esse video: sed tamen nihil inimicius, quàm sibi ipse. Illud recte times, ne ruat. Si desperarit, certe ruet. quo magis efficiendum aliquid est fortuna, velim meliori animo Cæliano, sed primo quicquid, quod qualecunque fuerit, continuo scies. Nos iuueni togam suppeditauimus, Peloponnesum ipsam sustinebimus. Est enim indoles, modo aliquid hoc sit ἦθος ἀκίμωλον. Quod si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut ἄρην non est, quod mihi persuaderi non potest. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 103 E

Pistola tua gratissima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi semper secum aliquid afferunt tuæ literæ. Scribes igitur aliquid ad spem, poteris me de miseriis. Tu Antonii leones pertimescas caue. Nihil est illo homine iucundius. Attende ἀρχὴν πολιτικῶν. Euocauit literis è municipiis denos, & quatuor viri venerunt. Puella eius mane primum dormit ad horas tres. Deinde, cum esset nunciatum venisse Neapolitanos & Cumanos (his enim est Cæsar iratus) postridie redire iussit, lauari se velle περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. Hoc heri effecit. hodie autem in Aenariam transire constituit. exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus, de

F nobis aliquid agamus. A Daxio accepi literas, de Tirone gratum. Vectenum diligo. Ve-
storio reddidi. Seruius pridie Non. Maii Minturnis mãsisse dicitur, hodie in Liternino man
surus apud Marcum Marcellum. Cras igitur nos mature videbit, mihiq; dabit argumentũ
ad te epistolæ. Iam enim non reperio quid tibi scribam. Illud admiror, quòd Antonius ad
me ne nuncium quidem, cum præsertim me valde obseruarit, videlicet aliquid atrocius de
me imperatum est, coràm negare mihi non vult, quod ego nec rogaturus eram, nec si impe
trassem, crediturus. Nos tamen aliquid excogitabimus. Tu quęso, si quid in Hispaniis. iam
enim poterit audiri, & omneis ita expectant, vt si recte fuerit, nihil negocii futurum putem.
Ego autem nec retentis his, confectam rem puto, neque amissis desperatam. Syluium &
Ocellàm, & cæteros credo retardatos. Te quoq; à Curio impediri video. Etsi, vt opinor, ha
bes vitam miseram, maiusq; malum est, tandiu timere, quàm est illud ipsum, quod timetur.
G Serui⁹, vt antea scripsi, cũ venisset pridie Nonarũ Maji, ad me venit: ne diutius te teneã, nul
lius consilii exitum inuenimus. Nunquam vidi hominem perturbatiorem metu: neq; her-
cule quicquam timebat, quod non esset timendum. illum sibi iratum, hunc non amicum, hor
ribilem vtriusq; victoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum pro
pter vtriusq; difficultatem pecuniarum, qua frui nusquam, nisi ex priuatorum bonis pos-
set. Atq; hæc ita multis cum lachrymis loquebatur, vt ego mirarer eas tam diuturna mise-
ria non exaruisse. Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo,
sine vlla lachryma est: sed sæpius odiosa est, propter vigilias. Quamobrem quicquid habes
ad consulendum, collige, & illa scribe: non ex doctrina neq; ex libris, nam id quidem domi
est, sed nescio quomodo imbecillior est medicina quàm morbus. Hæc potius conquire de
Hispaniis, de Massilia. Quæ quidem satis bella Seruius affert, qui etiam de duabus legioni-
bus luculentos auctores esse dicebat. Hæc igitur si habebis & talia, & quidem paucis diebus
H aliquid audiri necesse est. Sed redeo ad Seruium. Distulimus omnino sermonem in posterũ,
sed tardus ad exeundum. multo se in suo lectulo malle quicquid ferre. Odiosus scrupulus
de filii militia Brundusina. Vnum illum firmissime asseuerabat, si damnati restituerentur,
in exilium se iturum. Nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, & quæ iam fiebant non esse
leuiora, multaq; colligebamus. Verum ea non animum eius augebant, sed timorem, vt iam
celandum magis de nostro consilio quem ad diem videretur. quare in hoc non multum est.
Nos à te admoniti, de Cælio cogitabimus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 204.

S Eruius cum esset apud me, Cephalio cum tuis literis VI Iduum venit, quę
I nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum. De octo cohortibus (ete
nim hæ quoque, quę in his locis sunt, labare dicuntur) eodem die Funisu-
lanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatius illud idem. Ei de suo
negocio respondi cumulate, cum omni tua gratia, adhuc non satisfaciebat.
Debet autem mihi multos nummos, nec habetut locuples: nunc ait se datu
rum, cum ex P. sustulerit moram tabellarius. si apud se essent quas satisfecisset, daret.
quantum sit, hęres Philotimi tibi dicet. Sed ad maiora redeamus. Quod optas, Cęlianum
illud maturescit. Itaque torqueor, vtrum ventum expectem. Vexillo opus est. conuolabũt.
Quòd suades vt palàm, prorsus assentior. Itaq; me profecturum puto. Tuas tamen interim
literas expecto. Seruii consilio nihil expeditur. Omnes captiones in omni sententia occur-
runt. Vnum Caio Marcello cognoui timidiorem, quem COS. fuisse pœnitet, qui etiam An
K tonium confirmasse dicitur, vt me impediret, quod ipse credo honestius. Antonius autem
VI Iduum Capuam profectus est, ad me misit, se pudore deterritum ad me non venisse, q;
me sibi succensere putaret. Ibitur igitur, & ita quidem, vt censes, nisi cuius personæ grauio-
ris suscipiendæ spes erit antè oblata. sed vix erit tam cito. Halienus autem Prætor putabat
aliquem, sed ego, non ex Collegis suis, quiuis licet, dum modo aliquos. De sorore laudo: deq;
puero datur opera. spero esse meliora. De Quinto fratre scito eum non mediocriter labora-
re de vsura, sed adhuc nihil à L. Egnatio expressit Axius de XII millibus pudens. Sępe enim
ascripsit, vt Gallio, quantum is vellet, darem. Quòd si nõ scripsisset, possem ne aliter? Et qui
dem sæpe sum pollicitus: sed tantum voluit cito: nec vero adiuuarent iis in angustiis sedu
ctum. verum aliàs. Te à quartana liberatum gaudeo, itemq; Piliam: ego dum naues & cæ-

tera patantur, excurro in Pompeianum. Vecteino velim gratias, quòd studiosus sit: si A
quenquam nactus fueris, qui perferat literas, des antè quàm discedimus. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 105

Ommodum ad te dederam literas de pluribus rebus, cum ad me bene ma
ne Dionysius fuit, cui ego quidem non modo placabilem me prębuissem,
sed totum remisissem, si venisset qua mente tu ad me scripseras. Erat enim
sic in tuis literis, quas Arpini acceperam, eum venturum, facturúmque quod
ego vellem. Ego volebam autem, vel cupiebam potius, esse eum vobiscum.
Quod, quia plane cum in Formianum venisset, prąciderat, asperius ad te
de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis, vt sibi igno
scerem, se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. Pauca respondi, magnum accepi B
dolorem. intellexi fortunā ab eo nostrā despectā esse. Quid quęris? fortasse miraberis: in ma
ximis horum temporum doloribus, hunc mihi scito esse. Velim, vt tibi amicus sit. Hoc
cum tibi opto, opto vt beatus sis. erit enim tandiu. Consilium nostrum spero vacuum peri-
culo fore. Nam & dissimulabimus, &, vt opinor, acerrime obseruabimus, nauigatio modo
sit, qualem opto. Cætera, quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. Tu, dum
adsumus, non modo quæ scieris audierísue, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas ve-
lim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negocio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se cō
tulissent, Syracusis profectus est ante diem VIII Calend. Maii, vt ad me Curio scripsit.
Vtinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. est enim rumor. O, si id fuerit, turpem Ca
tonem. Ego, vt minuerem suspicionem profectionis aut cogitationis meæ, profectus sum
in Pompeianum ad quartum Iduum, vt ibi essem, dum quæ ad nauigandum opus essent, C
pararentur. Cum ad villam venissem, venerunt ad me Centuriones trium cohortium, quę
Pompeis sunt, postridie. Hæc mecum Minnius noster, velle eos mihi se & oppidum trade-
re. At ego inde postridie ad villam veni ante lucem, vt me omnino illi ne viderent. Quid
enim erat in cohortibus? quid si plures? quo apparatu? cogitaui eadem illa Cæliana, quę le
geram epistola tua, quam accepi. Simul & in Cumanum veni eodem die: & simul fieri po-
terat, vt tentaremur. Omnem igitur suspitionem sustuli. Sed cum redeo, Hortensius ve-
nit, & ad Terentiam salutatum diuerterat: sermone erat vsus honorifico erga me: tamen
eum (vt puto) videbo. misit enim puerum, sed ad me venire. Hoc quidem melius, quàm
Collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica Mima portatur. Tu, quoniam quar-
tana cares, & nedum morbum remouisti, sed etiam grauedinem, te vegetum nobis in Grę
cia siste, & literarum aliquid interea. Vale. D

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 106

Ridie Iduum Hortensius ad me venit scripta epistola. Vellem cætera eius
quàm in me incredibilem ἐκτένειαν. qua quidem cogito vti. Deinde Sera-
pion cum epistola tua: quam priusquam aperuissem, dixi & te ad me de
eo scripsisse antea, vt feceras. Deinde epistola scripta cumulatissime cæte
ra. Et mehercule hominem bonum, & doctum, & probum existimo: quin
etiam naui eius me & ipso conuectore vsurum puto. Crebro refricat lippi
tudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam. Valetudi-
nem tuam iam confirmatam esse & à vetere mobo, & à nouis tentationibus, gaudeo. Cel- B
lam vellem haberemus. videntur enim esse hæc paulo faciliora. Nunc quidem æquinoctiū
nos moratur, quod valde perturbatum erat. id si cras erit, vtinam idem maneat Horten-
sius, siquidem adhuc erat: liberalius nihil esse potest. De diplomate admiraris, quasi nescio
cuius te flagitii insimularem. Negas enim te reperire, qui mihi id in mentem venerit. Ego
autem, quia scripseras te proficisci cogitare (etenim audieram nemini taliter licere) & eo
te habere censebam, & quia à pueris diploma sumpseras. Habes caussam opinionis meę, &
tamen velim scire quid cogites, in primisque si quid etiam nunc noui est. XVII Calend. Iu-
nii Tullia mea peperit puerum, ἑπταμηνιαῖον ἀτόκησεν. Quod quidem est natum, perimbecil-
lum est. Me mirificę tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fue-

F runt, quàm custodiæ quibus asseruor. Nam illa Hortensiana omnia fuere infantia. Ita fiet homo nequissimus: ab Saluio liberto deprauatus est. Itaque posthac non scribam ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim. Omnes enim κωρυκαῖοι videntur subauscultare quę loquor. Tu tamen si quid de Hispaniis, siue quid aliud, perge quæso scribere: nec meas literas expectaris, nisi cum quo opto, peruenerimus, aut si quis ex cursu: sed hoc quoque timide scribo, ita omnia adhuc tarda & spissa: vt male posuimus initia, sic cætera sequentur. Furias nunc sequimur: eædem nos fortasse furiæ persequentur. Ex Balbi autem sermone, quẽ tecum habuit, non probamus de Melita. Dubitas igitur, quin nos in hostium numero habeat? Scripsi equidem Balbo te ad me de beneuolentia scripsisse & de suspitione. Egi gratias: de altero ei me purgaui. Ecquem tu hominem infeliciorem? Non loquor plura, ne te quoque excruciem: ipse conficior venisse tempus, cum iam nec fortiter nec prudenter quic G quam facere possim. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. VNDECIMVS.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 107

ACCEPI à te signatū libellum, quem Anteros attulerat, ex quo scite nihil potui de nostris domesticis rebus, de quibus acerbissime afflictor: quòd qui eas dispensauit, neque adest istic, neq; vbi terrarum sit, scio. Omnem autem spem habeo existimationis, pri H uatarumq; rerum in tua erga me mihi perspectatissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris, hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram: idq; vt facias te obtestor atque obsecro. Ego in Cistophoro, in Asia habeo ad HS bis & vicies. Huius pecuniæ permutatione fidem nostram facile tuebere: quam quidem ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis iampridem minime credere, commoratus essem paulisper, nec domesticas res impeditus reliquissem. ob eamq; caussam serius ad te scribo, quod sero intellexi, quid timendum esset. Te etiam atque etiam oro, vt me totum tuendum suscipias: vt si ii salui erunt, quibuscum sum, vnà cum iis possim incolumis esse, salu I temq; meam beneuolentiæ tuę acceptam referre. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 108

LIteras tuas accepi pridie Non. Febr. eoq; ipso die ex testamento creui hęreditatem: ex multissimis & miserrimis curis est vna enata, si, vt scribis, ista hæreditas fidem & famam meam tueri potest. quam quidem te intelligo etiam sine hæreditate tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omneis deos te obtestor, vt totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa & negligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt, tuis, quibus molestum non erit, facultatibus: cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati. In quos enim sumptus abeunt fructus prędiorum? Iam illa HS LX, quę scribis, ne K mo mihi vnquam dixit ex dote esse detracta, nunquam enim essem passus. Sed hæc minima est ex his iniuriis, quas accepi, de quibus ad te dolore & lachrymis prohibeor scribere. Ex ea pecunia, quę fuit in Asia, partem dimidiã fere exegit. Tutius videbatur fore ibi, vbi est, q̃ apud Publicanos. Quòd me hortaris, vt firmo sim animo, vellẽ posses aliquid afferre, quãobrem id facere possem. Sed si ad cęteras miserias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari (tu nihil significasti de domo) quis me miserior vno iam fuit? Oro, obsecro, ignosce: non possum plura scribere. quanto mœror vrgeat, profecto vides. Quod si mihi commune cum cęteris esset, qui videntur in eadem caussa esse, minor mea culpa videretur, & eo tolerabilior esset. Nunc nihil est, quod consoletur, nisi quod tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, vt nequa singulari afficiar calamitate & iniuria. Tardius ad te remisi tabellariũ q potestas mittendi non fuit citius. Et nummorum accepi HS LXX, & vestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur, velim des literas nomine meo. Nosti meos familiares: signum requirent, aut manum: dices iis, me propter custodias ea vitasse. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 209 A

Vid hic agatur ſcire poteris ex eo,qui literas attulit: quem diutius tenui,
quia quotidie aliquid noui expectabamus. Neq; nunc mittendi vlla cauſſa
fuit, præter eam, de qua tibi reſcribi voluiſti. Quod ad Calend. Quintil.
pertinet, quid vellem, vtrunq; graue eſt, etiam graui tempore periculum
tantæ pecuniæ & dubio rerum exitu, iſta re quam ſcribis abrupta. Quare
vt alia, ſi hoc vel maxime tuæ amicitiæ beneuolentięq; permitto, & illius
conſilio & voluntati: cui miſeræ conſuluiſſem melius, ſi tecum olim coràm potius,quàm per
literas de ſalute noſtra fortuniſq; deliberauiſſem. Quòd negas præcipuum mihi vllum in-
commodum impendere,& ſi iſta res nihil habet conſolationis,tamen etiam præcipua multa
ſunt, quę tu profecto vides grauiſſima eſſe, & me facillime vitare potuiſſe. Ea tamen erũt
minora,ſi(vt adhuc factum eſt)adminiſtratione diligentiaq; tua leuabuntur. Pecunia apud B
Egnatium eſt: ſit à me, vt eſt. Neq; enim hoc quod agitur, videtur diuturnum eſſe poſſe,
vt ſcire iam poſſim, quid maxime opus ſit. etſi egeo rebus omnibus, quòd is quoque in an-
guſtiis eſt, quicum ſumus, cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinor nobis conſti-
tutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, vt antea feciſti, velim, ſi qui erunt,ad quos ali
quid ſcribendum à me exiſtimes, ipſe conficias. Tuis ſalutem dic. Cura vt valeas. In pri-
mis vero id, quod ſcribis, omnibus rebus cura & prouide, ne quid ei deſit, de qua ſcis me mi
ſerrimum eſſe. Idibus Iuniis ex caſtris.

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 210

Ccepi ab Iſodoro literas,& poſtea datas binas, ex proximis cognoui prædia C
non vęniſſe: videbis ergo, vt ſuſtentetur partim de Fruſinati: ſi modo futu
ri ſumus,erit mihi res opportuna. Meas literas quòd requiris,impedior ino
pia rerum, quas nullas habeo literis dignas. quippe cui nec quæ accidunt,
nec quæ aguntur, vllo modo probentur. Vtinam coràm tecum olim poti⁹,
quàm per epiſtolas. Luctu, vt poſſum, tueor apud hos cætera. celer ipſe fu
gi adhuc omne munus: eo magis, quòd ita nihil poterat agi, vt mihi & meis rebus aptum
eſſet. Quid ſit geſtum noui, quęris: ex Iſidoro ſcire poteris, reliqua non videntur eſſe diffi-
ciliora. Tu id velim, quod ſcis me maxime velle, cures, vt ſcribis, vt facis. Me conficit ſoli-
tudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis: qua leuata, ero vnà cum eo qui negocium
gerit, eſtq; in ſpe magna Brutus amicus, in cauſſa verſatur acriter. Hactenus fuit quod cau
te à me ſcribi poſſet. De penſione altera, oro te omni cura conſidera, quid ſit faciendum, vt D
ſcripſi his literis, quas Pollex tulit. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 211

Væ me cauſſæ mouerint, quàm acerbę,quàm graues, quàm noue, coege-
rintq; impetu magis quodam animi vti quàm cogitatione, non poſſum ad
te ſine maximo dolore ſcribere. Fuerunt quidem tantę: fuit id, quod vides.
Effecerunt itaq;, vt nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid à te petã,
reperiam: rem & ſummam negocii vides. Equidem ex tuis literis intellexi &
iis, quas communiter cum aliis ſcripſiſti,& iis, quas tuo nomine, quod etiã
mea ſponte videbam, te ſubdebilitatum, nouas rationes tuendi mei quærere. Quod ſcribis
placere, vt propius accedam, iterq; per oppida noctu faciam, non ſane video quemadmodũ
id fieri poſſit. Neque enim ita apta habeo diuerſoria, vt tota tempora diurna in his poſſim E
conſumere: neq; ad id, quod quæris, multum intereſt, vtrum me homines in oppido vi-
deant,an in via. Sed tamen hoc ipſum, ſicut alia, conſiderabo quemadmodum commodiſſi-
me fieri poſſe videatur. Ego propter incredibilem & animi & corporis moleſtiam, confice-
re plureis literas non potui, his tamen reſcripſi à quibus acceperam. Tu velim & Baſilio,&
quibus pręterea videbitur, etiam Seruilio, conſcribas, vt tibi videbitur, meo nomine,quod
tanto interuallo nihil omnino ad nos ſcriptis literis. Profecto intelligis rem mihi deeſſe de
qua ſcribam,non voluntatem. Quod de Vatinio quęris,neq; illius neq; cuiuſq̃, mihi pręte-
rea officium deeſt,ſi reperire poſſent,qua in re me iuuarent, quæ auerſiſſimo à me animo pa
tris fiunt. Eodem Corcyram filius venit,inde profectos eos vnà cum cęteris arbitror. Vale.

& grauels offensiones: quas quidem tu das operam, vt lenias: nec tamen nihil proficis, quin hoc ipso minuis dolorem meum, quòd vt minuas tum valde laboras, idq; velim ne grauere quamsæpissime facere. Maxime autem assequere quod vis, si me adduxeris, vt existimem me bonorum iudicium non funditus perdidisse. quanquam quid tu in eo potes? nihil scilicet. Sed si quid res dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit, quod non quidē video nunc esse, sed si quid ex euentis: vt hoc nunc accidit, dicebar debuisse cum Pompeio proficisci, exitus illius minuit eius officii prætermissi reprehensionem. Sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quàm quòd in Africam non ierim. iudicio hoc sum vsus, non esse barbaris auxiliis fallacissimæ gentis tempub. defendendam, præsertim contra exercitū sæpe victorem. Non probant fortasse. multos enim viros bonos in Africam venisse audio, & scio fuisse antea. Valde hoc loco vrgeor. hic quoq; opus est casu: alioqui sim ex eis, aut si potest omnes, qui salutem anteponant. nam si perseuerant & obtinetur, quid nobis futurum sit, vides. Dices, Quid illis si victi erunt? Honestior est plaga. hæc me excruciant. Sulpicii autem consilium non scripsisti, cur meo non anteponeres. quod etsi non tam gloriosum sit, quàm Catonis, tamen periculo vacuum est & dolore. Extremum est eorum, qui in Achaia sunt: ii tamen ipsi se hoc melius habent, quàm nos, quòd & multi sunt vno in loco, & cum in Italiam venerint, domum statim venerint. Hæc tu perge, vt facis, mitigare & probare q̄ plurimis. Quòd te excusas, ego vero & tuas caussas nosco, & mea interesse puto, te istic esse, velut cum iis, quibus oportebit agas, quę erunt agenda de nobis, vt ea quæ egisti. In primisq; hoc velim animaduertas: multos esse arbitror, qui ad Cæsarem detulerint, delaturive sint, me aut pœnitere consilii mei, aut non probare quæ fiant. quorum etsi vtrunq; verum est, tamen ab illis dicitur animo à me alienato: non quòd ita perspexerint, sed totum vt hoc Balbus sustentet & Oppius, & eorum crebris literis illius voluntas erga me confirmetur. & hoc plane vt fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere, quod scribis efflagitare. O rem miseram. Quid scribam? aut quid velim? breue faciam. Lachrymę enim se subito profuderunt. tibi permitto, tu consule: tantum vide ne hoc temporis tibi obesse aliquid possit. Ignosce, obsecro te, non possum præ fletu & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius esse, quàm quod eam diligis. Quòd literas, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commode. Quintum filium vidi Sami, qui patrem vidisset Sicyone, quorum deprecatio est facilis. Vtinam illi, qui prius eum viderunt, me apud eum velint adiutum tantum, quantum ego illos vellem, si quid possem. Quod rogas, vt in bonam partem accipiam, siqua sint in tuis literis quæ me mordeant, ego vero in optimam: teq; rogo, vt aperte quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idq; facias quāsæpissime. Vale. XIIII Calendarum Iunii.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 14

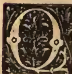

Quantis curis afficiar: etsi profecto vides, tamen cognosces ex Lepta & Trebario. maximas pœnas pendo temeritatis meæ, quam tu prudentiam mihi videri vis: neque te deterreo, quo minus id disputes, scribásque ad me quamsæpissime: nonnihil enim me leuant tuæ literæ hoc tēpore. Per eos, qui nostra caussa volunt, valentq; apud illum, diligentissime contendas est opus, per Balbum & Oppium maxime, vt de me scribant quamdiligentissime. Oppugnamur enim, vt audio, & à præsentibus quibusdam, & per literas, iis ita occurrendum, vt magnitudo rei postulat. Furnius est illic mihi inimicissimus, qui misit filium non solum sui deprecatorē, sed etiam accusatorē mei. Dictitat se à me apud Cęsarē oppugnari, qđ refellit Cęsar ipse, omnesq; eius amici: neq; vero desistit, vbicunq; est, omnia in me maledicta cōferre. Nihil mihi vnq̄ tā incredibile accidit, nihil in his malis tā acerbū. Qui ex ipso audissent, cū Sicyone palā multis audientibus loqueretur nefaria quędā, ad me pertulerūt. Nosti genus huiusmodi hominum, etiam expertus es, fortasse in me id est omne conuersum consilium. sed augeo cōmemorando dolorem, & facio etiam tibi. Quare ad illud redeo: cura, vt huius rei caussa, dedita opera mittat aliquem Balbus, ad quos videbitur, velim cures literas

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 217 A

Onfectus iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit quidem quod ad te debeam scribere, facile id exequi possem: hoc minus, ꝙ res nulla est, quę scribenda sit: cum præsertim ne spes quidem ulla ostendatur fore melius. Ita iam ne tuas quidem literas expecto, q̃q̃ semper aliquid afferunt, quod velim. Quare tu quidem scribito, cũ erit cui des. Ego tuis proximis, quas tamen pridem accepi, nihil habeo quod rescribam. longo enim interuallo video esse mutata omnia: illa esse firma quæ debeant: nos stultitiæ nostræ grauissimas pœnas pendere Reip. Sallustio curanda sunt HS.XXX, quæ accepi a Cn. Sallustio: velim videas, vt quæ ad me pertinent, sine mora curentur. De ea re scripsi ad Terentiam, atque hoc ipsum iam prope cõsumptum est. Quare id quoqꝫ velim, cum illa videas, vt sit, qui vtamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore: sed prius q̃ id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, vides. Nihil est mali, quod nõ & sustineã & expectem. Quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia nõ cessat de nobis detrahere: nihil videlicet tuæ literæ profecerunt. Vale, VIII Iduum Martii. B

M.T.C. T.P. ATTICO. S.D. 218

Ephalio mihi a te literas reddidit ad octauum Id. Mart. vesperi. Eo autẽ die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam literas. tuis tamẽ lectis literis, putaui tandem aliquid rescribendum esse: eo maxime, ꝙ ostendis te pendere animi, quãnam rationẽ Cæsari allaturus profectionis meæ tum, cum ex Italia discesserim. Nihil mihi opus est noua ratione. Sæpe eñ ad eum scripsi, multisqꝫ mandaui, non potuisse, cum cupiissem, sermones hominum sustinere, multaqꝫ in eam sententiam. Nihil enim erat, quod minus eum vellem existimare, q̃ me tanta de re nõ meo cõsilio vsum esse. Postea q̃ mihi literę a Cornelio Balbo minore missæ essent: illum existimare Q. Fratrem lituum meæ profectionis fuisse (ita enim scripsit, qui nondum cognosset, quæ de me Quintus scripsisset ad multos: etsi multa præsens in pręsentẽ acerbe dixerat, effecerat tamen F. hoc in eo) his verbis ad Cęsarẽ rescripsi. De Q. Fratre meo non minus laboro q̃ de meipso, sed eum tibi commẽdare hoc meo tẽpore non audeo. Illud dũtaxat tamẽ audebo petere abs te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minusve te diligerem: potiusqꝫ illũ semper auctorem nostræ coniunctionis fuisse, meiqꝫ itineris comitem, non ducem. Quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaqꝫ nostra postulat. Ego ei ne quid apud te obsim, id te vehementer etiam atqꝫ etiam rogo. Quare, si quis cõgressus fuerit mihi cum Cæsare, etsi non dubito quin is lenis in illum futurus sit, idqꝫ iam declarauerit, ego tamen is ero, qui semper fui. Sed, vt video, multo magis est nobis laborãdum de Aphrica, quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad cõditionis spem, q̃ victorię: quod vtinam ita esset. Sed longe aliter esse intelligo, teqꝫ ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallendi, sed confirmandi mei causa: præsertim cum adiungatur ad Aphricam etiam Hispania. Q; me admones, vt scribam ad Antonium & ad cæteros, si quid videbitur tibi opus esse, velim facias id quod sæpe fecisti: nihil enim venit mihi in mentem, quod scribendũ putem. Q; me audis erectiorem esse animo, quid putas? cũ videas accepisse ad superiores ægritudines pręclaras generi actiones. Tu tamen velim, ne intermittas, quoad eius facere poteris, scribere ad me, etiam si rem de qua scribas, nõ habebis. Semper enim afferunt aliquid mihi literæ tuæ. Galeonis hæreditatẽ creui. Duco enim cretionẽ fuisse simplicem, quoniam ad me nulla missa est. Vale. VIII Id. Martii. C D E

M.T.C. T.P. ATTICO. S. 219

Mutenæ liberto nihil adhuc acceperam literarum: sed P. Seruilio reddiderat eas, quibus rescribo. De Ser. patris literis quod scribis, item Quintum in Syriam venisse, & ꝙ ais esse qui nuncient: ne id quidem verum est. Q; certiorem te vis fieri, quo quisqꝫ in me animo sit, aut fuerit eorũ, qui huc venerunt, neminem alieno intellexi. Sed quãtum id mea interfit, existimare te posse certo scio. Mihi cum omnia sunt intolerabilia ad dolorem, tum maxime, ꝙ in eam causam venisse me video, vt sola vtilia mihi esse videantur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse aiunt, Alexandriæ filium: Rhodoqꝫ Alexandriam C.

bo,non vt queas tu demere solicitudinem,sed vt cognoscã & quid tu ad ea afferas,quæ me A conficiunt, ad quæ gener accedit & cætera,quæ fletu reprimor ne scribã. Quin etiam Aeso pi F.me excruciat:prorsus nihil abest,quin sim miserrimus.Sed ad primũ reuertor:quid põ tes faciendum:occulte ne aliquo propius veniendum,an mare transeundum:nam hic mane ri diutius non potest.Suffidianis quare nihil potuit confici? genus enim cõditionis eiusmõ di fuit,in quo non solet esse controuersia:cũ ea pars,quæ videtur esse minor,licitatione ex pleri posset.Hæc ego non sine causa quęro:suspicor enim cohæredes dubiam nostram cau sam putare,& eo rem in integro esse. Vale.Pridie Id.Maii.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 212

NOn meo vitio fuit hoc quidem tempore,a te enim est peccatũ,vt me ista epistola nihil consoletur:nam & exigue scripta hæc est,& suspitiones ma gnas habet,non esse ab illo,quas animaduertisse te existimo. De obuiam B itione ita faciam,vt suades. Neq; enim valde aduętus eius opinio est:neq; si qui ex Asia veniunt,quicq̃ auditum esse dicunt de pace,cuius ego spe in hanc fraudem incidi.Nihil video,quod sperãdum putem,nunc pręsertim cum ea plaga in Asia sit accepta,in Illyrico,in Cassiano negocio,in ipsa Alexandria,in vrbe, in Italia.Ego vero,etiam si rediturus ille est,qui adhuc bellũ gerere dicitur,tamen ante re ditum eius negocium confectum iri puto.Q; autem scribis quandam lætitiam bonorũ es se commotam,vt sit auditum de literis,tu quidem nihil prætermittis,in quo putes aliquid solatii esse:sed ego non adducor,quenq̃ bonum vllam salutem putare mihi tanti fuisse,vt eã peterem ab illo:& eo minus,q; huius consilii iam ne socium quidẽ habeo quenq̃,qui in Asia sunt,& rerum exitum expectant.Achaici etiam Fufio spem deprecationis afferunt. horũ & timor idem fuit primo,qui meus, & consilium:me ta Alexandrina causam illorum correxit, C meam euertit.Quamobrem idem a te nunc peto,quod tu prioribus literis,vt si quid in per ditis rebus dispiceres,quod mihi putares faciendum,me moneres.si recipior ab iis,quod vi des non fieri,tamen quoad bellum erit,quid agã,aut vbi sim,non reperio: sin iactor,eo mi nus.Itaq; tuas literas expecto,easq; vt ad me sine dubitatione scribas,rogo. Q; suades,vt ad Quintum scribã de his literis,facerem,si me quicq̃ istæ literæ delectarent. Quintus scri psit ad me his verbis.Etsi ego,vt in his malis,Patris sum non inuitus,essem libentius,si fra ter tuus ea de te loqueretur,quæ ego audire vellem.Q; ais illum ad te scribere,me sibi nul las literas remittere,semel ab ipso accepi.ad eas Cephalioni dedi,qui multos menses tempe statibus retentus est.Q.Filium ad me acerbissime scripsisse,iam ante ad te scripsi.Extremũ est,quod te orem,si putas rectum esse & a te suscipi posse,cum Camillo cõmunices,vt Te D rentiam moneatis de testamento.Tempora monent vt videat,vt satisfaciat quibus debeat. Auditum ex Philotimo est,eam scelerare quædam facere:credibile vix est.sed certe si qd est quod fieri possit,prouidendum est.De omnibus rebus velim ad me scribas,& maxime quid scribas de ea:in quo tuo consilio egeo,etiam si nihil excogitas,id enim mihi erit pro explo rato. Vale III Nonarum Iun.

M.T.C.T.P. ATTICO. S. 213

PRoperantibus tabellariis alienis,hanc epistolam dedi,eo breuiorem etiã,q; eram missurus meos.Tullia mea venit ad me pridie Id.Iun.deq; tua erga se obseruãtia,beneuolentiaq; mihi plurima exposuit,literasq; reddidit trinas. Ego autem ex ipsius virtute,humanitate,pietate,non modo eam volupta tem non cepi quam capere ex singulari filia debui,sed etiam incredibili sum E dolore affectus,tale ingenium in tam misera fortuna versari: idq; accidere nullo ipsius delicto,summa culpa mea.Itaq; a te neq; consolationem iam, qua cupere te vti video,neq; consilium,quod capi nullum potest,expecto:teq; omnia cũ superioribus sæpe li teris,tum proximis tentasse intelligo. Ego eum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogitabam.Tulliam autem nõ videbam esse causam,cur diutius mecũ tãto in cõmuni mœ rore retinerem.Itaq; Aemathiam,cum primum per ipsam liceret,eram remissurus. per eã quẽadmodũ consolabundus scripsisti,pecuniã tantã ais me scripsisse:q̃ tu ipse intelligis re spõderi posse.Q; Oppium tecum scribis locutũ,nõ abhorret a mea suspitione eius oratio: sed nõ dubito,quin istis psuaderi nullo modo possit,ea q̃ faciãt,mihi nõ probari posse,quo quo modo loquar.Ego tamẽ vtar moderatione qua potero.q̃q̃ quid mea intersit,vt eorum

F odiū ſubeā,nō intelligo. Te iuſta cauſa impediri quo minus ad nos venias,video, idq; mihi
valde moleſtū eſt. Te illū ab Alexādria diſceſſiſſe nemo nunciat:cōſtatq; ne profectū quidē
illō quēq̄ poſt Idus Mar. nec poſt Id.Decēb.ab illo datas vllas literas. ex quo illud intelligis
de literis ad V Id.Feb.datis, inane eſſe: etiam ſi verū eſſet, nō verum eſſe. L. Terētiū diſceſ
ſiſſe ex Aphrica ſcimus, Pęſtūq; veniſſe. Quid is afferat,aut quō exierit,aut q̄d in Aphrica
fiat,ſcire velim. Dicitur eñ p̄ Naſidiū ad me miſſus eſſe. Id quale ſit,velim ſi inueneris,ad
me ſcribas. De his rebus, quas mihi notas eſſe voluiſti, vt ſcribis, faciam. Vale, XVIII
Calend. Quintil.

M.T.C. T.P.ATTICO S. 214.

DE illius ab Alexandria diſceſſu nihil adhuc rumoris: contraq; opinio,val-
de eſſe impeditum. Itaq; nec mitto,vt conſtitueram,Ciceronem:& te ro-
G go,vt me hinc expedias. Quoduis enim ſupplicium leuius eſt hac māſio-
ne. Hac de re & ad Antonium ſcripſi & ad Balbum & ad Oppiū. Siue eñ
bellum in Italia futurū eſt,ſiue claſſibus vtetur,hic eſſe me minime cōue
nit: quorum fortaſſe vtrūq; erit. alterum certe intellexi omnino ex Oppii
ſermone,quem tu mihi ſcripſiſti,quę iſtorum via eſſet:ſed,vt eam flectas,te rogo. Nihil o-
mnino iam expecto,niſi miſerū. Sed hoc perditius,in quo nunc ſum,fieri nihil poteſt. Qua-
re cum Antonio loquare velim & cum iſtis:& rem,vt poteris, expedias,& mihi q̄primu de
omnibus rebus reſcribas. Vale, XII Calend. Quintil.

M.T.C. T.P.ATTICO S. 215

H CVm tuis dare poſſem literas,non prætermiſi,etſi,quid ſcriberem,non ha
bebam. Tu ad nos & rarius ſcribis q̄ ſolebas & breuius. Credo quia nihil
habes,quod me putes libēter legere,aut audire poſſe. Verūtamen velim,
quid erit,qualecūq; erit,ſcribas. Eſt autem vnum,quod mihi ſit optandū,
ſi quid agi de pace poſſit,quod nulla equidem habeo in ſpe. ſed quia tu le-
uiter interdum ſignificas,cogis me ſperare,quod optandū vix eſt. Philo-
timus dicitur ſecedere Idib. Sextil. nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi reſcribas,
quæ ad te antea ſcripſi. Mihi tantum temporis ſatis eſt,dum vt in peſſimis rebus aliquid ca
ueam,qui nihil vnq̄ caui. Vale XI Calend. Sextil.

M.T.C. T.P.ATTICO S. 216

I AD VII Calend. Septemb. venerat die XXVIII. Seleucea Peria C. Trebo-
nii,is qui ſe Antiochiæ diceret apud Cæſarem vidiſſe Quintum fratrem
cum Hircio,eoſq; de eo,quæ voluiſſent, impetraſſe nullo quidē negocio:
quod ego magis gauderem,ſi iſta nobis impetrata quicq̄ ad ſpem explora
ti haberent. Sed & alia timenda ſunt ab aliis & ab ipſo, quæ dantur vt a
domino:rurſus in eiuſdē ſunt poteſtate. etiam Salluſtio ignouit. Omnino
dicitur nemini negare,quod ipſum eſt ſuſpectum. notionem eius differri. M. Gallius Q. fil.
mancipia Salluſtio reddidit. Is venit,vt legiones in Siciliam traduceret, & protinus iturum
Cæſarem Patris. Quod ſ. faciet,ego quod ante mallem,aliquo propius accedam. Tuas lite-
ras ad eas,quibus a te proxime conſilium petiui,vehementer expecto. Vale. XVI Calend.
K Septemb.

M.T.C. T.P.ATTICO S. 217

ACcepi VI Calend. Septemb. literas a te,datas XII Cal. doloremq;,quem ex
Quinti ſcelere iampridem acceptum iam abieceram,lecta eius epiſtola,gra-
uiſſimum cepi. Tu,etſi non potuiſti vllo modo facere, vt mihi illam epiſto-
lam non mitteres,tamen mallem non eſſe miſſam. Ad ea autem quæ ſcribis
de teſtamento,videbis quid & quo modo de nummis,& illi ſic ſcripſi: tamen
ego ad te antea & nos,ſi quid opus erit,vtemur ex eo,de quo ſcribis. Ille ad
Calend. Septemb. Athenis non videtur fore. Multa enim in Aſia dicuntur morari: maxime
Pharnacis legio XII ad quam primum Sulla venit,lapidibus egiſſe hominem dicitur. nullā
putant ſe commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. Sed ſi hoc ita eſt,
hu: veniat eſt neceſſe, ac mallem illum. aliquo enim modo hinc euaſiſſem. nunc metuo,

ne fit expectandum, & cum reliquis etiam loci grauitas hinc miserrime perferenda. Quòd A
me mones, vt ea videam, quæ ad tempus accommodem, facerẽ, si res pateretur, & si vllo mo
do fieri posset. sed in tantis nostris peccatis, tantisq; nostrorum iniuriis nihil est, quod aut
facere dignũ nobis, aut simulare possim. Sullana confers, in quibus omnia genere ipso præ-
clarissima fuerunt, moderatione paulo minus temperata. Hæc autẽ eiusmodi sunt, vt obli-
uiscar: multoq; malim, quod omnibus sit melius, quorum vtilitati meam iunxi. Tu ad me ta
men velim quamsæpissime scribas, eoq; magis, quòd præterea nemo scribit: ac si omnes, tu-
as tamen maxime expectarem. Quòd scribis illum per me Quinto fore placatiorem, scripsi
ad te antea eum statim Q. fratri omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. 118

B

Diligenter mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim a te li-
teras, quibus videris vereri, vt epistolas illas acceperim, quas quidẽ vel-
lem nunquam mihi reddiras. Auxerũt enim mihi dolorem: si in aliquem
incidissent, quicquam noui attulissent. Quid enim tam peruulgatũ, quàm
illius in me odium? & genus hoc literarum, quod nec Cæsar quidem ad
istos videtur misisse, quasi quo illius improbitate offenderetur, sed credo,
vti notiora nostra mala essent. Nam quòd te vereri scribis, ne illi obsint, eiq; rei mederi, ne
rogari quidem se passus est de illo, quod quidem mihi molestũ non est: illud molestius, istas
impetrationes nostras nihil mihi valere. Sulla, vt opinor, cras erit hic cum Messala. Currũt
ad illum pulsi a militibus, qui se negant vsquam, nisi acceperint. Ergo ille huc veniet, quod
non putabam. tarde quidem. itinera enim ita facit, vt multos dies in oppidum ponat. Phar C
naces autem, quoquo modo agit, afferet motam. Quid mihi igitur censes? iam enim corpo-
re vix sustineo grauitatem cæli huius, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc eun-
tibus mandem, vt me excusent? ipse accedam propius? quæso attende, & me, quod adhuc sæ
pe rogatus non fecisti, consilio iuua. Scio rem difficilem esse, sed vt in malis. Etiam illud mea
magni interest, te vt videam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. De testamento, vt
scribis, animaduertes. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. 119

Qvod ad te scripseram, vt cum Camillo communicares, de eo Camillus mi
hi scripsit, te cum eo locutum. Tuas literas expectabam: nisi illud quidem D
mutari, si aliter est, & oportet, non video posse: sed cum a nullo accepissem
literas, desideraui tuas. Etsi putabam te certiorem factũ non esse eam mo
do valere. scripseras enim te quodam valetudinis genere tentari. Augu-
stus quidem Rhodo venerat VIII Id. Quintil. Is nunciabat Q. fratrem
ad Cæsarem profectum IIII Calend. Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei venisse. ha
bere ad me literas. ipsum Augustum audies. sed tardius iter faciebat. eo feci, vt eo celeriter
eunti darem. quid sit in his literis nescio, sed mihi valde Qu. frater gratulatur. Equidem in
meo tanto peccato nihil, ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile pos-
sit esse. Te oro, vt de hac miseria cogites: & illud, de quo ad te proxime scripsi, vt aliquid cõ
ficiatur ad inopiam propulsandam, etiam de ipso testamento. Illud quoq; vellem antea.
sed omnia timuimus. Melius quidem vt in pessimis nihil fuerit. dissidio aliquid fecissemus, E
vt viri vel tabularum nouarum nomine, vel nocturnarum expugnationum, vel Metellæ,
vel omnium malorum, ne res periisset, & videremur aliquid doloris virilis habuisse. Memi
ni omnino tuas literas. sed & tempus illud assequi ius præstitit. nunc quidem ipse videtur
denunciare. Audiuimus enim de statu Clodii. generũm ne nostrum potissimum, & hoc vt
tabulas nouas? Placet mihi igitur, & est idem tibi nuncium remitti. Petet fortasse tertiam
pensionem. Considera igitur tu, ne videlicet ab ipso nascatur: an prius ego, si vllo modo po
tuero, vel nocturnis itineribus experiar, vt te videam. Tu & hæc, & si quid erit quod in-
tersit me scire, scribas velim. Vale.

F M.T.C. T.P. ATTICO. S.D. 230

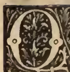

Væ dudum ad me,& quę etiam de me vis,ad Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse vera. Eo sum miserior, etsi nihil videbatur addi posse, ꝙ mihi non modo irasci grauissima iniuria accepta,sed ne dolere quidem impune liceat. Quare istud feramus.quod cum tulerimus,tamen eadem erunt perpetienda,quæ tu,ne accidant,vt caueamus,mones.Ea enim est a nobis contracta culpa,vt omni statu,omniq; populo eundem exitum habitura videatur.sed ad nostram manum redeamus:enimuero hæc occultius agenda. Vide quæso etiam nunc de testamento,quod tum factum , cum illa hærere cœperat.non credo & commoti.neq; enim rogare,ne me quidem:sed quasi ita sit,quoniam in sermone iam venisti,po
G teris eam monere,vt alicui committat,cuius extra periculũ huius belli fortuna sit. Te quidem,tibi potissimum velim,si idem illa vellet:quam quidem Cælio miseram in hoc timere de illo altero.Scio equidẽ venire nunc nil posse,sed seponi & occultari possunt,vt extra ruinam sint eam,quæ impendet.Nam ꝙ scribis nobis nostræ & tuæ Terentię fore parata tua, credo:nostra quæ poterunt esse?Si de Terentia autem(mitto cætera,quæ sunt innumerabilia)quid ad hoc addi potest?Scripseras,vt XII.HS.permutaret.tantum esse reliquum de argento.Misit illa CCLII mihi, & ascripsit tantum esse reliquum.cum hoc tam paruum de paruo detraxerit,perspicis quid in magna re fecerit?Philotimus nõ modo nullus venit,sed ne per literas quidem,aut per nuncium certiorem facit me,quid egerit.Ephesо qui veniũt, ibi se eum de suis controuersiis in ius adeuntem vidisse nunciant quidem,(ita enim verisi-
H mile est)in aduentum Cæsaris fortasse reiiciuntur.Ita autem nihil puto eum habere,quod putet ad me celerius perferendum:& eo me magis esse despectum,vt etiam si quid habet, id nisi omnibus suis negociis confectis ad me referre non curet. Ex quo magnum equidem capio dolorem,sed non tantum,quantum videor debere.nihil enim minus interesse puto, quàm quid illinc afferatur,id quamobrem,te intelligere certo scio. Q; me mones de vultu & oratione ad rem accommodanda,etsi difficile est,tamen imperarem mihi,si mea quicq̃ interesse putarem. Q; scribis literis putare Aphricanum negocium cõfici posse,velim scriberes,cur ita putares.mihi quidem nihil in mentem venit,quare id putem fieri posse. Tu tamen velim,si quid erit,quod cõsolatiõis aliquid habeat,scribas ad me. sin,vt perspicio, nihil erit,scribas id ipsum.Ego ad te,si quid audiero,citius scribam. Vale. VIII. Iduum Sextil.

I M.T.C. T.P. ATTICO. S.D. 231

Acile assentior tuis literis,quibus exponis pluribus verbis nullum te habere consilium, quo a te possim iuuari. Consolatio certe nulla est,quę leuare possit dolorem meum.nihil est enim contractum casu,nam id esset ferendum,sed omnia fecimus his erroribus & miseriis & animi & corporis:quibus proximi vtinam mederi maluissent, quàm obesse. Quamobrem, quoniam neque consilii tui, neque consolationis cuiusquam spes vlla mihi ostenditur,non quæram hæc a te posthac:tantum velim,ne pri
K stinum hoc officium intermittas.scribas ad me quicquid veniet tibi in mentem,cum habebis cui des,& dum erit ad quem des,quod longum non erit. Illum excessisse Alexandria tumor non est firmus,ortus ex Sulpitii literis,quas euntes postea nuncii confirmarunt. quod verum,an falsum sit,quoniam mea nihil interest,vtrum malim,nescio. Quòd ad te iampridem de testamento scripsi duas epistolas,velim vt possis adiuues: ego huius miserrima fatuitate conflictor.nihil vnquam simile natum puto.cui si qua te consulere aliquid possum, cupio a te admoneri. Video eandem esse difficultatem,quam in consilio dando, ante tamen hoc me magis sollicitat, quàm omnia. In pensione secunda cæci fuimus, aliud mallem. sed præteriit. Te oro,vt in perditis rebus,si quid cogi conficiq; potest, quod sit in tuto, ex argento,req; satis multa, ex supellectile, des operam. Iam enim mihi videtur adesse extremum,nec vlla fore conditio pacis,eaq; quæ sunt etiam sine aduersario peritura. Hęc etiam, si videbitur,cum Terentia loquere opportune. Non queo omnia scribere. Vale, III Nonarum Quintil.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIB. DVODECIMVS.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 231

NDECIMO die postquam à te discesseram, hoc literularum exaraui egrediens è villa ante lucem: atq; eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Tusculano. Ibi vnum diem V Calend. igitur ad constitutum: atque vtinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, ad osculum Atticę possim currere. Quod quidem ipsum scribe quæso ad me, vt dum consisto in Tusculano, sciam quid garriat in rusticatu, quid scribat ad te: eiq; interea, vt scribis, salutem B
annunciabis, itemq; Piliæ: & tamen, etsi continuo congressuri sumus, scribes ad me, si quid habebis. Cum complicarem hanc epistolam, noctu Abundus ad me venit cũ epistola tua tabellarius. qua lecta, de Atticę febricula scilicet valde dolui. Reliqua, quæ expectabam ex tuis literis, cognoui omnia. Sed quòd scribis igniculum matutinum, γεροντικώτερον est memoriola vacillare. Ego enim IIII Calend. Axio dederam: tibi, III: Quinto, quo die venissem, id est V Calend. Hoc igitur habebis, noui nihil. Quid ergo opus erat epistola? quid cũ corã sumus & garrimus quicquid in buccam venit? Est profecto quædam λέσχη, quę habet, etiam si nihil subest, collocutione ipsa suauitatem. Hic rumor est T. Murcum periisse naufragio. Asinium delatum viuum in manus militum. naueis delatas in Vticam reflatu hoc. Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuisse, vt Patietus affirmat. sed auctor nullius rei quisquam. Ha C
bes quæ dum tu abes locuti sunt. Ludi interea Præneste. Ibi Hircius & isti omneis: & quidem ludi dies octo. quæ cœnæ! quæ delitiæ! Res interea fortasse transacta est. O miros homines. At Balbus ædificat. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; Verum si quæris homini non recta, sed voluptuaria quęrenti, nónne βεβίωται; Tu interea dormis. Iam explicandum est πρόβλημα, si quid acturus sis. Si quæris quid putem, ego fructum puto. Sed quid multa? iam te videbo & quidem, vt spero, de via recta ad me. Simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 233

Num te puto minus blandum esse, quàm me: & si vterq; nostrum est aliquando aduersus aliquem, inter nos certe nunquam sumus. Audi igitur D
me hoc ἀγοητεύτως dicentẽ, Ne viuam mi Attice, si mihi non modo Tusculanum, vbi certe sum libenter, μακάρων νῆσοι tanti sunt, vt sine te sim totos dies. Quare obduretur hoc triduum, vt te quoq; ponam in eodem πάθει. quod ita est profecto. Sed velim scire, hodie ne statim de auctione, & quo die venias. ego me interea cum libellis. At moleste fero Vennonii me historiam non habere. Sed tamen me nihil de re mouet aliud. Quid Cęsar? treis habet cõditiones: aut emptiones ob hastam. perdere malo (etsi pręter ipsam turpitudinem, hoc ipsum puto esse perdere:) aut delegationẽ in mancipes, annua die. quis erit, cui credat? aut quando ipse Metonis annus veniet? aut Veteni conditiones emissem. σκέψαι igitur. Ac vereor ne iste iam auctionem nullam faciat, & sedulo iis factis Calypso subsidio currat. Næ talis vir ἀλογίστως μαλάκισε. Vale. E

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 234.

Gratas tuas mihi iucundasq; literas, quid quæris? Restitutus est mihi dies festus. Angebar enim, quòd Tiro ἱμεριδίσφορ te sibi esse visum dixerat: addam igitur, vt censes, vnum diem. sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον est: non assequor, vt scribam, quod tui conuiuæ non modo libenter, sed etiam æquo animo legere possint. Quin etiam, si à sententiis eius dictis, si ab omni voluntate consiliisque, quę de republica habuit, recedam, ψιλῶς nolim grauitatem constantiamque eius laudare: hoc ipsum tamen est odiosum ἄκουσμα. Sit, sed vere laudari ille vir non potest, nisi hęc ornata sint. q; ille ea quę nunc sunt

F & futura viderit, & ne fierent, contenderit: & facta ne videret, vitam reliquerit. Horū quid est, quod Alledio probare possimus? sed cura obsecro, vt valeas, eamq́; , quam ad omneis res adhibes, in primis ad conualescendum adhibe prudentiam.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 235

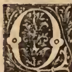

QVintus pater quartū, vel potius millesimum, nihil sapit, qui lætetur Luperco filio Tesserario, vt cernat duplici decore cumulatam domum. addo etiā Philotimum tertium. O stultitiam, nisi mea maior esset, singularem. Quod autem osim hanc rem ἱκανὸν à te fac, non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad κρήνην eum venisse (vt scribis) haurire, in tantis suis præsertim angustiis, περὶ τοῦ τὸ ἀφ' ἀποκνῆσαι, sed ipse viderit. Cato me quidem delectat, sed etiam Bassum
G Lucilium suade Cælio, tu quæres, vt scribis. ego nihil noui. noscenda est natura, non facultas. Modo de Hortensio & Verginio, tu si quid dubitabis, & si quid magis placeat. Ego quātum aspicio, non facile inueneris. Cum Mustella, quemadmodum scribis, cum venerit Crispus. Ad Aulum scripsi, vt ea, quæ bene nossem de auro, Pisoni demonstrarem. Tibi enim sane assentior, & istud nimium diu duci, & omnia nunc vndiq; contrahenda. Te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facile perspicio, meisq́; negociis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi: sed mecum esse te puto, non solum, quòd meam rem agis, verumetiam quòd videre videor quo modo agas. Neq; enim vlla hora tui mihi est operis ignota. Tubulum Prætorem video Lucio Metello, Quinto Maximo COSS. Nunc velim P. Scæuola Pontifex maximus, quibus COSS. Trib. pl. equidem puto proximis Cepione & Pompeio. Prætore enim Furio Sexto Attilio. Dabis igitur Tribunatum, & si potes
H iis tabulas, & quo crimine vide quæso. Lucius Libo ille qui de Seruio Galba Censorino & Mālio COSS. Trib. pl. fuit: si erit, conturbo enim me, & puto me Bruti Fanniana. in Bruti epitoma Fannianorum scripsi, quod erat in extremo: idq́; ego secutus, hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælii. sed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te autem nunc Brutus & Fannius. Ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperā, vt apud Brutum est. Hunc igitur locum expedies. Ego misi Tironem Dolabellæ obuiam. is ad me Idibus reuertetur. te expectabo postridie. De Tullia mea tibi antiquissimum esse video, idq́; ita vt sit, te vehementer rogo. Ergo & in integro omnia (sic enim scribis mihi) etsi Calendæ mutandę fuerunt, mearumq́; actionum ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæq́; tibi tabulæ: nihil tamen tanti, vt à te abessem, fuit, cum Romę essem, & te iam iamq́; visurum me putarem,
I quotidie tamen horæ, quibus expectabam, longæ videbantur. Scis me minime esse blandū. Itaque minus aliquanto dico, quàm sentio. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 236

DE Cælio vide quæso, ne qua lacuna sit in auro. ego ista non noui, sed certe in collybo est detrimentum. satis huc aurum si accedit. Sed quid loquor? tu videbis. Habes Hegesię genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. ain' tu vnum hoc frui sine me? At ego quoties cum essem ociosus, sine te tamen nolui. Quomodo ergo hæc lues? immo scilicet, si mihi librum miseris: quod vt facias, etiam atq; etiam rogo. etsi me non magis liber ipse delectabit, q̃ tua admiratio delectauit. Amo eīm πάντα φιλόδημον, teq́; istā tuā tenuē θεωρίαν tā valde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt eiusmodi omnia. Scire enim
K vis, quo vno animus alitur: sed quęso quid ex ista acuta & graui refertur ad τέλος; Sed longa oratio est, & tu occupatus in meo fortasse aliquo negocio, & pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, à te nitidum solem vnctumq́; repetemus. Sed ad prima redeo. Librum, si me amas, mitte. tuus est enim profecto: quoniamquidem est missus ad te Chremes, Tantum ne ab re tua est ocii tibi, vt etiam oratorem legas? Macte virtute. mihi quidem gratum, & erit gratius, si non modo in libris tuis, sed etiam in aliorum per librarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli. Cæsar autem mihi irridere visus est. Quæso illud tuum quod erat & vrbanum, ita porro te sine cura esse iussit, vt mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tandiu, sed quoniam iam sine horrore est, spero esse, vt volumus. Quæ desideras, omnia scripsi in codicillis, eosq́; Eroti dedi breuiter, sed etiam plura, q̃

quæris in iis. De Cicerone, cuius quidem cogitationis initium tu mihi attulisti, locutus sum cum eo liberalissime, quod ex ipso modo velim, si tibi erit commodum, sciscitere. Sed quid differo? Exposuit te ex me detulisse, ecquid vellet, & qd requireret, velle Hispaniã, requirere liberalitatẽ. De liberalitate dixi, quantũ Publius, quantũ Flamẽ Lentulus filio. De Hispania duo attuli. primum idem, quod tibi: me vereri vituperationem: non satis est, si hęc arma reliquissemus etiam contraria: deinde fore, vt ageretur, cum à fratre familiaritate & omni gratia vinceremur. Velim magis liberalitate vti mea, quàm sua libertalitate. sed tamen permisi. tibi enim intellexeram non minus displicere. Ego etiam atque etiam cogitabo, teq;, vt idem rogo, facias. Magna res & simplex est, manere illud anceps. verum videbimus. De Balbo & in codicillis scripseram, & ita cogito simulac redierit: sin ille tardius, ego tamen triduum, & quod præterii, Dolabella etiam mecum. De Cicerone multis res placet, comes est idoneus. Sed de prima pensione antè videamus. Adest enim dies, & ille currit. Scribe quæso, quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis: vtrum ipse in foeniculatium, an in campum Martium cogitet. Et scire velim, nunquid necesse sit comitiis esse Romæ: nam & Pilię satisfaciendum est, & vtrique Atticæ. Vale

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 237

AE ego essem hic libenter, atque id quotidie magis, ni esset ea caussa, quã tibi superioribus literis scripsi. Nihil hac solitudine iucundius, nisi paulum interpellasset Amyntæ filius ἐξ ἀπεραντολογίας ἀηδός. Cætera noli putare amabiliora fieri posse vlla littore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis, nec erat: quid scriberem, &. somnus vrgebat. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 238

Ale mehercule de Athamante. Tuus autem dolor humanus is quidem, sed magnopere moderandus. Consolationum asit multæ vię, sed illa rectissima. impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim vero curemus: imaginem Tironis, quem ægrum Romanum remisi: & si quid habet, tolli, ἐπιδήμιον ad me cum testamento transferamus. Tota domus vacat superior, vt scis. hoc puto valde ad rẽ pertinere. Male de Seio, sed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipsi eñ quid sumus? aut quandiu hæc curaturi sumus? Ea videam⁹, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo: quid agamus de Senatu. Et vt ne quid prætermittam, Cesonius ad me literas misit, Posthumiam Sulpitii, domum ad se venisse. De Pompeii Magni filia, tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare: alteram vero illam, quam tu scribis, puto nosti, nihil enim vidi foedius. sed adsum, coràm igitur. Obsignata epistola accepi tuas. Atticę hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω. De dote tanto magis perpurga. Balbi regia conditio est delegandi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditam iacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν, habere videatur γνώριμον. Est igitur animus in hortis, quos tamen inspiciam, cum venero. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 239

E Epicuro, vt voles, etsi μεθαρμόζομαι in posterum. Genus hoc personarum incredibile est quàm ea quidem requirant. Ad antiquos igitur, ἀνεμώλιον γάρ. Nihil habeo ad te, quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, vt eliciam tuas literas: non quo aliquid ex his expectem, sed nescio quomodo tamen expecto. Quare siue habes, siue non, scribe tamen aliquid. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 240

E cura. Commouet me Attica, etsi assentior Cratero. Bruti literæ scriptę & prudenter & amice, multas mihi tamen lachrymas attulerunt. Me hæc solitudo minus stimulat, quàm ista celebritas. te vnum desidero. Sed literis non difficilius vtor, quàm si domi essem. ardor tamen ille vrget & manet: non mehercule indulgente me, sed tamen repugnante. Quod scribis de Apuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo & Oppio: quibus quidem ille receperat, mihique etiam iusserat nunciari, se molestum omnino non

F futurum: sed cura, vt excuser morbi caussa in dies singulos. Lænas hoc receperat. Prende Caium Septimium, L. Statilium: denique nemo negabit se iuraturum, quem rogaris, quod si erit durius, veniam & ipse, perpetuum morbum iurabo. Cum enim mihi carendum sit conuiuiis, malo id lege videri facere, quàm dolore. Cocceium velim appelles. quod enim dixerat, non facit. Ego autem volo aliquod emere latibulum perfugiũ doloris mei. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 241

E me excusando apud Apuleium dederam ad te pridie literas. Nihil esse negocii arbitror. Quencunque appellaris, nemo negabit, sed Septimium vide & Lænatem & Statilium. Tribus enim opus est: sed mihi Lænas totũ receperat. Quòd scribis à Iunio te appellatum, omnino Cornificius locu-
G ples est: sed tamen scire velim quomodo dicar spopondisse pro patre, an ne pro filio: neque eo minus, vt scribis, procuratores Cornificii & Apuleium prædiatorem videbis. Quòd me ab hoc mœrore recreari vis, facis vt omnia: sed me mihi non defuisse tu testis es. nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab vllo est, quod ego non domi tuæ legerim. sed omnem consolationem vincit dolor. Quinetiam feci, quod profecto antè nemo, vt ipse me per literas consolarer: quem librum ad te mittam, si descripserint librarii. Affirmo tibi nullam consolationem esse talem. Totos dies scribo, non quo proficiam quid, sed tantisper impedior: non equidem satis (vis enim vrget) sed relaxor tamen, ad omniaq; nitor: non ad animum, sed ad vulnus ipsum, si queam, reficiendum: idq; faciens interdum mihi peccare videor, interdum peccaturus esse, nisi faciam. Solitudo aliquid
H adiuuat: sed multo plus proficeret, si tu tamen interesses, quæ mihi vna caussa est hinc discedendi: nam pro malis rectè habebam, quanquam ipsum doleo: non enim iam in me idem esse poteris, perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me literis scripsi ad te antea, prudenter scriptæ, sed nihil quod me adiuuaret. Quod ad te scripsit, id velle, vt ipse adesset, certe aliquid, quoniam me tam valde amat, adiuuaret. Quòd si quid scies, scribas ad me velim. maxime autem, quando de Attica doleo. Credo tamen Cratero, Piliam angi verabat, id est mœrere præ omnibus. Apud Apuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies vt excuser, videbis. In hac solitudine careo omnium colloquio: cumq; mane me in syluam abstrusi densam & asperam, non exeo inde ante vesperum. Secundum te nihil est mihi amicius solitudine. In hac mihi omnis sermo est cum literis. eum tamen interpellat fletus, cui repu-
I gno, quoad possum: sed adhuc pares non sumus. Bruto, vt suades, rescribam: eas literas cras habebis, cum erit cui des, dabis. Te tuis negociis relictis nolo ad me venire. Ego enim potius accedam, si diutius impediere. etsi ne decessissem quidem è conspectu tuo, nisi me plane nihil vlla res adiuuaret. Quòd si esset aliquod leuamen, id esset in te vno: & cum primum ab aliquo poterit esse, à te erit. Nunc tamen ipsum sine te esse non possum. sed nec tuæ domi probatur, nec meæ poteram: nec si propius essem vspiam, tecum tamen essem. Idem enim te impediret, quo minus mecum esses, quod nunc etiam impedit. Mihi adhuc nihil aptius fuit hac solitudine: quam vereor, ne Philippus tollat. heri enim vesperi venerat. Me scriptio & literæ non leniunt, sed obturbant. Matrianus ad me scripsit, me excusarum esse apud Apuleium Laterensi, Nasone, Lænate, Torquato, Strabone. His velim meo
K nomine reddendas literas cures, gratum mihi eos fecisse. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis XXV spopondisse dicit Flauius. etsi reus locuples est, & Apuleius prædiator liberalis, tamen velim des operam, vt inuestiges ex consponsorum tabulis, sit ne ita, mihi enim ante Aedilitatem meam nihil erat cum Cornificio. Potest tamen videri, sed scire certum velim, & appelles procuratores, si tibi videtur. quanquam quid ad me? Veruntamen Pansę profectionem scribes, cum scies. Atticam saluere iube, & eam cura diligenter, obsecro. Piliæ salutem. Dum recordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio à te admonendo. Quod velim mihi ignoscas, eiusmodi est. Etenim habeo nonnullos ex iis, quos nunc lectito auctores, qui dicant fieri id oportere, quod sæpe tecum egi, & quod à te approbari volo. De Fano illo dico, de quo tantum, quantum me amas, velim cogites. Equidem neque de genere dubito, placet enim mihi Cluatii: neque de rep. statutum est enim. de loco nonnunquam. Velim igitur cogites. Ego his temporibus tam eruditis, quantum fieri poterit, profecto illam consecrabo omni genere monimentorũ ab

omnium ingeniis scriptorum & Graecorum & Latinorum. Quae res forsitan sit refricatura vulnus meum: sed iam quasi voto quodam & promisso me teneri puto: longumque illud tempus cum non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. Habeo enim nihil tentatis rebus omnibus in quo acquiescam: nam dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fouebam dolores meos. nunc omnia respuo, nec quicquam habeo tolerabilius, quàm solitudinem. quam (quod eram veritus) non obturbauit Philippus: nam vt heri me salutauit, statim Romam profectus est. Epistolam, quam ad Brutum, vt tibi placuerat, scripsi, misi ad te, eam curabis cum tua perferendam. eius tamen misi ad te exemplum, vt si minus placeret, ne mitteres. Domestica quòd ais ordine administrari, scribes quae sunt ea: quaedam enim expecto. Cocceius vide ne frustretur. Nam Libo, quod pollicetur, vt Eros scribit, non incertum puto de sorte mea. Sulpitio confido & Egnatio scilicet. de Apuleio quid est, quod labores? cum sit excusatio facilis tibi ad me venire, vt ostendis, vide ne non sit facile. Est enim longum iter, discedentemque te, quod celeriter tibi erit fortasse faciendum, non sine magno dolore dimittam: sed omnia, vt voles. Ego enim quicquid feceris, id tum recte, tum etiam mea caussa factum putabo. Heri cum ex aliorum literis cognouissem de Antonii aduentu, admiratus sum nihil esse in tuis: sed erāt pridie fortasse scriptae, quàm datae: neque ista quidem curo. sed tamen opinor propter praedes suos accurrisse. Quòd scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui, primum tibi persuade, me istaec non curare: neque esse quicquam, aut paruae curae, aut noui loci: sed tamen quid simile? Illa eos non adhibuit, quos existimauit quaesituros, nisi scissent, quid esset. Nū id etiā mihi periculi fuit? Sed tamen faciat illa, quoad ego dabo meū testamētum legendum cui voluerit. Intelliget non potuisse honorificentius à me fieri de nepote, quàm fecerim. nam quòd non aduocaui ad obsignandum, primum mihi non venit in mentem: deinde ea re non venit, quia nihil attinuit. tute scis, (si modo meministi) me tibi tum dixisse, vt de tuis aliquos adduceres. Quid enim opus erat multis? Equidem domesticos iusseram. Tum tibi placuit, vt mitterem ad Silium. inde est natum, vt ad Publium. Sed necesse neutrum fuit. Hoc tu tractabis, vt tibi videbitur. Est hic quidem locus amoenus & in mari ipso, qui & Antio & Circaeis aspici possit: sed ineunda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabileis fieri possunt in infinita posteritate (si modo haec stabunt) illud quasi consecratum remanere possit. Equidem iam nihil egeo vectigalibus, & paruo contentus esse possum. Cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc caussam maxime. Nihil enim video, quod tam celebre esse possit. sed haec coràm videbimus. Ita tamen, vt hac aestate Fanum absolutum sit. Tu tamen cum Apella Chio confice de columnis. De Cocceio & Libone quę scribis, approbo: maxime, quòd de iudicatu meo responsum sit. Si quid perspexeris, & tamen quid procuratores Cornificii dicant velim scire. ita, vt in ea re tecum tam occupatus sis, non multum operae velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me, cum Oppio conscripsit, idque tibi placuisse, ne perturbaret. Illis egi gratias. Te tamen, vt iam antè ad te scripsi, scire volo, me neque isto nuncio esse perturbatum: nec iam vllo perturbatum iri. Pansa, si hodie, vt putabas, profectus est, posthac iam incipio scribere. Scribe ad me de Bruti aduentu quid expectes, id est quot ad dies. Id si scies, vbi iam sit, facile coniectura assequere. Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te mi Attice suscipe totum negocium. vides & officium agi meum quoddam, cui tu es conscius: & vt nonnulli putant, Ciceronis rē. Me quidē id multo magis mouet, qđ mihi est & sanctius & antiquius, pręsertim cum hoc alterum neque syncerum neque firmum putem fore. Nondum videris prospicere, quàm me nec Antonius commouerit, nec quicq̄ iam eiusmodi possit commouere. De Terentia autem scripsi ad te iis literis, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idque à caeteris desiderari scribis, vt dissimulem me tam grauiter dolere, possumne magis, quòd totos dies consumo in literis? Quod etsi non dissimulationis sed potius leniendi & sanandi animi caussa facio, tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. Minus multa ad te scripsi, quòd expectabam tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam. Expectabam autem maxime de Fano. nonnihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorem proximis literis. Cn. Cepio Seruilię Claudii pater, viuo ne patre suo naufragio perierit, an mortuo. Item Rutilia viuo ne C. Cotta filio suo mortua sit, an mortuo. Pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus. Vale.

F M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 241

Egi Bruti epistolam, eamq; tibi remisi, sane non prudenter rescriptam ad
ea, quæ requisieras. sed ipse viderit, quanquam illud turpiter ignorat. Ca
tonem primum sentẽtiam putat de animaduersione dixisse, quam omneis
antè dixerant, præter Cæsarem. & cum ipsius Cæsaris tam seuera fuerit,
qui tum Prætorio loco dixerit, Consularium putat leniores fuisse Catuli,
Seruilii, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellii, Volcatii, Figuli,
Cottæ, Lucii Cæsaris, Caii Pisonis, etiam Marci Annii Glabrionis, Silani, Murenę designa
torum COSS. Cur ego in sententiam Catonis? quia verbis luculentioribus & pluribus rẽ
eandem comprehenderat. Me autẽ hic laudat, quòd retulerim, non quòd patefecerim, q; co
hortatus sim: quòd deniq; antè quàm consulerem, ipse iudicauerim. Quæ omnia, quia Ca-
G to laudibus extulerat in cœlum, perscribendaq; censuerat, idcirco in eius sententiam est fa-
cta discessio. Hic autem se etiam tribuere multum mihi putat, quòd scripserit optimum
COS. Quis enim tenuius dixit inimicus? Ad cætera vero, vbi, quemadmodum rescripsit?
tantum rogat de Senatusconsulto, vt corrigas. hoc quidem fecisset, etiam si Rannio admoni
tus esset. sed hæc iterum ipse viderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. Rationes
meas nosti. Si vero etiam à Falerio recedit, nihil ei negocii est. sed etiam sine eo posse vi-
deor contendere. Vænales certe sunt Drusæ fortasse & Tamianitæ & Cassianæ. sed hæc
coràm. De Terentia non possum commodius scribere, quàm tu scribis. Officium sit nobis
antiquissimum: si quid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Ouię a te Lælii cu
randa sunt. HS centum. negat fors posse, sine me credo, quòd accipienda aliqua sit & dan-
H da æstimatio. Vellem tibi dixisset: si enim res est, vt mihi scribis, parata, nec in eo ipso menti
tur, per te confici poterit. Id cognoscas & cõficias velim. Q; me in forum vocas, eo vocas,
vnde etiam bonis meis rebus fugiebam. Quid enim mihi cum foro sine iudiciis, sine curia?
in oculos incurrentibus iis, quos æquo animo videre non possum? Quòd autem homines a
me postulare scribis, vt Romæ sim, neq; mihi, vt absim, concedere, aut quatenus eos mihi
concedere, iam pridem scito esse, cum vnum te pluris, quàm omnes illos putem: ne me qui-
dem contemno, meoq; iudicio multo stare malo, quàm omnium reliquorum. Neq; tamen
progredior longius, quàm mihi doctissimi homines concedunt, quorum scripta omnia, quę
cunq; sunt in eam sententiam, non legi solum (quod ipsum erat fortis ægroti accipere me-
dicinam) sed in mea etiam scripta transtuli, quod certe afflicti & fracti animi non fuit. Ab
I his me remediis noli in istam turbam vocare, ne recidam. De Terentia, quod mihi omne o-
nus imponis, non cognosco tuam in me indulgentiam. ista enim sunt ipsa vulnera, quę non
possum tractare sine maximo gemitu. Moderare igitur quæso, vt potes: neq; enim à te plus
quàm potes, postulo. Potes autem quid veri sit, perspicere. hoc pro summa tua prudentia &
summa in nos beneuolentia facies & valebis tu vnus. De Rurilia quoniam videris dubita-
re, scribes ad me, cum scies: sed quamprimũ, num Clodia D. Bruto Consulari filio suo mor
tuo, vixerit. Id de Marcello, aut certe de Posthumia sciri potest: illud autẽ de M. Cotta, aut
de Syro, aut de Satyro. De hortis etiam atq; etiam rogo. omnibus meis, eorumq;, quos scio
mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendũ mihi est. Sunt etiam quę ven-
dere facile possim: sed, vt non vendam, vsuram pendam, a quo emero: non plus annũ pos-
K sum assequi, quod volo. Si me adiuuas, paratissimi sunt. Drusia enim cupit vendere proxi-
mos. Puto Lamię, sed abest. Tu tamen si quid potes, odorare, ne Silius quidem quicquam vti
tur, & iis vsuris facillime sustentabitur. Habe tuum negocium, nec quid res mea familiaris
postulet, quam ego non curo, sed quid velim existima. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 241

Vtaram te aliquid noui, q; eiusmodi fuerat initium literarum, quamuis
non curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum. sed videlicet
meis literis respondisti, vt de foro & de curia. Sed domus est, vt ais, fo-
rum. Quid ipsa domo mihi opus est carenti foro? Occidimus, occidi-
mus Attice iampridem nos quidem: sed nunc fatemur, posteaquam vnũ,
quo tenebamur, amisimus. Itaque solitudinem sequor, & tamen si qua me
res isto abduxerit, enitar: si quo modo potero (potero autem) vt pręter me nemo dolorem
meum sentiat: si vllo modo poterit, ne tu quidem. Atq; etiã illa caussa est non veniendi. Me
ministi qd ex te Atedi⁹ q̃sierit: qn etiã nũc molesti sunt. Quid existimas, si venero? De Terẽ

tia ita cura, vt scribis, meq́ hac ad maximas ægritudines accessione nõ minimâ libera. Et vt A
scias me ita dolere, vt non taceã, qbus COSS. Carneades & ea legatio venerit Romã, scri
ptum est in tuo annali. Hęc nunc quæro, quæ caussa fuerit. De Oropo opinor, sed certum
nescio. & si ita est, q̃ controuersiæ præterea, qui eo tẽpore nobilis Epicurus fuerit Athenis,
qui præfuerit hortis, qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres, quæ etiam ex Apollo-
doro puto posse inuenire. De Attica molestum: sed quoniam leuiter, recte esse confido. De
Megala dubiũ mihi non erat. vnde ẽm tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam? cui, vt
omnia contingant, quæ volo, leuari non possum. De Drusi hortis quanti licuisse tu scribis,
id ego quoq́ audieram, &, vt opinor, heri ad te scripseram. sed quanti quanti bene emi-
tur, quod necesse est. Mihi quoquo modo tu existimas. scio enim ego ipse, quid de me existi-
mem. Leuatio quædam est, si minus doloris, at officii & debiti. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 144 B

AD Sicam scripsi quòd vtatur L. Cotta, si nihil conficeretur de Transtiberi-
nis, habes T. in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci. Ad hãc
rem tamen plus etiam satis. id etiam cogites. Nec tamen ista precia horto
rum pertimueris: nec mihi argento iam, nec veste opus est, nec quibusdam
amœnis locis: hoc opus est. Video etiam à quibus adiuuari possim, sed lo-
quere cum Silio, nihil enim est melius. Mandaui etiam Sicæ, rescripsit con
stitutum se cum eo habere. Scribat igitur ad me, quid egerit, & tu videbis. Bene fecit A.
Silius qui transegerit: neq́ ẽm ei deesse volebam: & quid possem, timebam. De Ouia con-
fice, vt scribis. De Cicerone tempus esse iam videtur, sed quæro, quid illi opus erit Athe-
nis permutari vt possit, an ipsi ferendum sit: de totaq́ re quemadmodum & quando pla-
ceat, velim consideres. Publius iturus ne sit in Africam, & quando, ex Aledio scire poteris. C
quęras, & ad me scribas velim. Et vt ad meas ineptias redeam, velim me certiorem facias. P.
Crassus Lumiliæ filius viuo ne P. Crasso Consulari patre suo, mortuus sit, vt ego memi-
nisse videor, an post. Item quęro de Regillo Lepidi filio, recte ne meminerim patre viuo
mortuum. Cispiana explicabis, itemq́ Prętiana. De Attica optime id. Ei salutem dices &
Piliæ. Scripsit ad me diligenter Sica de Silio, seq́ ad te rem detulisse, quod tu idem scri-
bis. mihi & res & conditio placet, sed ita vt numerato malim, quàm existimatione. Volu-
ptarias enim possessiones volet Silius. Vectigalibus autem, vt his possum esse contentus,
quæ habeo, sic vix minoribus. Auide ergo numerato HS DC. exprimes ab Hermogene,
cum præsertim necesse erit. Et domi video esse HS DC. reliquæ pecunię vel vsuram Silio
pendemus, dum vel à Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debet, repręsentabimus. Erit eti
am aliquid alicunde. sed totam rem tu gubernabis. Drusianis vero hortis multo antepono D
neq́ sunt vsquam comparãda, mihi crede. Vna me caussa mouet, in qua scio me τυφλώττειν.
sed vt facis, obsequere huic errori meo. Nam quod scribis ἐπίγραμμα, actum iam de isto
est, alia magis quęro. Sica, vt scribit, etiam si nihil confecerit cum Agidio, tamen se scri-
bit X Calend. esse venturum. Tuis occupationibus ignosco, eæq́ mihi sunt notæ. De vo-
luntate tua, vt simul simus, vel studio potius & cupiditate, non dubito. De Nicia, quod
scribis, si ita me haberem, vt eius humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum
habere: sed mihi solitudo & secessus prouincia est. Quod quia facile ferebat Sica, eo magis
illum desidero. Præterea nosti Nicię nostri imbecillitatem, mollitiem, consuetudinem vi-
ctus. Cur ego illi molestus esse velim, cum mihi ille iucundus esse non possit? Voluntas ta-
men eius mihi grata est. Vnam rem ad me scripsit, de qua decreui nihil ad te scribere. Spe-
ro enim me à te impetrasse, vt priuares me ista molestia. Pilię & Atticæ salutem. Vale. E

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 145

DE Siliano negocio, etsi mihi non est ignota conditio, tamen hodie me ex Si
ca arbitror omnia cogniturum. Certe quidem negas te nosse, sed vltra Si-
lianam villa est, quam puto tibi notam esse. Villula sordida & valde pusil
la. Nihil agri ad vllam rem, loci satis, nihil ad eam, quam quęro. sequor
celebritatem. Sed si perficitur de hortis Silii, hoc est, si perficis (est ẽm posi
tum in te totum) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone

F vt scribis, ita faciam. ipsi permittam de tempore nummorum: quantum opus erit vt permu
tetur, tu videbis. Ex Aledio quod scribis, si quid inueneris scribes. Et ego ex tuis animaduer
to literis, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus. Eadem quotidie, quæ
iam iamque ipsa contrita sunt. tamen facere nõ possum, quin ad te mittam, vt tuas eliciã. De
Bruto tamen si quid habebis: scire enim iam puto, vbi Pansam expectet, si, vt consuetudo
est, in prima prouincia circiter Calend. affuturus videtur: vellem tardius, valde enim vr-
bem fugio multas ob caussas. Itaque idipsum dubito, an excusationem aliquam ad Silium
parem, quod quidem video facile esse. sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliæ &
Atticæ salutem. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 146

DE Silio nihilo plura cognoui ex præsenti Sica, quàm ex literis tuis. Scri-
G pseras enim diligenter. Si igitur tu illum conueneris, scribes tu ad me, si
quid videbit, de quo putes ad me missum esse. sit missum nec ne, scio dictũ
quidẽ mihi. Certe nihil extinguit, vt cœpisti. Et si quid ita cõficies, quod
non equidem arbitror fieri posse, vt illi probetur, Ciceronem si tibi pla
cebit, adhibebis. eius aliquid interest videri illius caussa voluisse, mea
quidem nihil, nisi id, quod tu scis, quod ego magni æstimo. Q. me ad consuetudinem meam
reuocas, fuit meum quidem iampridem remp. regere, quod faciebam: sed interim erat vbi
acquiescerem, nunc plane nec ego victum, nec vitam illam colere possum: nec in ea re, quid
aliis videatur, mihi puto curandum. Mea mihi conscientia pluris est, quàm hominum ser-
mo. Quòd me ipse per literas consolatus sum, nec pœnitet me quantum profecerim, mœro
rem minui, dolorem nec potui, nec si possem, vellem. De Triario bene interpretaris volunta
tem meam: tu vero nihil, nisi vt illi volent. Amo illum mortuum. tutor sum liberis, totam
H domum diligo. De Castritiano negocio, si Castritius Romam cupit, is pecuniam accipere
volet, eamque sibi solui, vt nunc soluitur, certe nihil est commodius: Sin autem ita actum est,
vt ipsa mancipia abduceret, non mihi videtur esse æquum. Rogas enim me, vt tibi scribam,
quid mihi videatur. Nolo enim negocii Quintum fratrem quicquam habere, quod mihi vi-
deor intellexisse, tibi videri idẽ. Publius, si æquinoctium expectat, vt scribis Atedium dicere,
nauigaturus videtur: mihi autem dixerat per Siciliam. vtrum & quando velim scire. Et ve
lim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum visas: eique de mancipiis, quę
tibi videbitur, attribuas. Pilię & Atticæ salutem. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 147

SIlius vt scribis. hodie, cras igitur, vel potius cum poteris, scribes, si quid
I erit, cum videris. Nec ego Brutum vito, nec tamen ab eo leuationem vl-
lam expecto: sed erant caussæ, cur hoc tempore istic esse nollem: quæ si
manebunt, quæ tenda erit excusatio ad Brutum, & vt nunc est, mansuræ
videntur. De hortis, quæso explica. Caput illud est, quod scis. Sequitur vt
etiam mihi ipsi quoddam opus sit: nec enim esse in turba possum, nec à vo
bis abesse. Huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius. De hac re quid tui consilii sit,
mihi persuasum est: & eo magis, quòd idem intellexi tibi videri, me ab Oppio & Balbo val
de diligi. Cum iis communices quantopere & quare velim hortos, sed ita posse, si expedia-
tur illud Faberianum: sin igitur auctor es futurus, si qua etiam iactura facienda sit in repræ-
sentando, quod possum, adducito. Tum enim illud desperatum denique intelliges, & quid in-
clinent ad hoc meum consilium adiuuandum. Si quid erit, magnum est adiumentum: sin mi
K nus, quacunque ratione contendamus. vetus illud ἐπίγραμμα quemadmodũ scripsisti, vel ἐπι-
τάφιον putato. De illo Ostiensi nihil est cogitandum, si hoc non assequimur. A Lamia non
puto posse, Damasippi experiendum est. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 148

QVæro quid ad te scribam, sed nihil est: eadem quotidie. Q. Lentulum inui-
sis, valde gratum. Pueros attribue ei, quot & quos videbitur. De Silii vo-
luntate vendendi, & de eo quanti, tu vereri videris primum ne nolit, dein-
de ne tanti. Sica aliter, sed tibi assentior. Quare, vt ei placuit, scripsi ad Egna
tium. Q. Silius te cũ Clodio loqui vult, potes id mea volũtate facere: cõmo
diusque id est, quàm quod ille à me petit, meipsum scribere ad Clodium. De man-

cipiis Castritianis, commodissimum esse credo transfigere Egnatium. Quod scribis te ita A futurum putare cum Ouia, quæso quidem vt conficiatur. Quoniam, vt scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto: Silium mutasse sententiam Sica mirabatur. Equidem magis miror, quòd cum in filium caussam conferret, quæ mihi non iniusta videtur(habet enim,qualem vult)ais te putare, si addiderimus aliud,à quo refugiat, cum ab ipso id fieret, destinatum venditurum. Quæris à me,quod summum precium constituam, & quantū anteire istos hortos Drusi.tantū accessi propius, nūquam Coponianam villam veterē, & non magnam. Noui syluam nobilem, fructum autem neutrius, quod tamen puto nos scire oportere: sed mihi vtrius istorum tempore magis meo,quàm ratione ęstimandi sunt. Possim autem assequi nec ne, tu velim cogites. Si enim Faberianum venderem, explicare vel repræsentatiōe non dubitarem. De Silianis, si modo adduceretur,vt venderet: si vænales non haberet,transirem ad Drusum,vel tanti,quanti Egnatius illum velle tibi dixit.Ma B gno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in repręsentando. At concede mihi quæso,vt eo animo sim,quo is debeat esse, qui emere cupiat, vel seruiat cupiditati & dolori meo, vt à te regi velim. Egnatius mihi scripsit is, si quid tecum locutus erit(commodissime enim per eum agi potest)ad me scribes, & id agendum puto. Nam cum Silio non video confici posse. Piliæ & Atticæ salutem. Hæc ad te mea manu. Vide quæso quid agendum sit. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 249

Vblia ad me scripsit, matrem suam cum Publio loqui,ad me cum illo venturam,& se vnà(si ego paterer) moraturam. Orat multis & supplicib⁹ C verbis, vt liceat,& vt sibi rescribam.Res quàm molesta sit,vides. Rescripsi me etiam grauius esse affectum,quàm tum,cum illi dixissem, me solum esse velle: quare nollem hoc tempore eam ad me venire. Putabam, si nihil tescripsissem, illam cum matre venturam,nunc non puto,apparebat enim illas literas non illius esse.Illud autem quod fore video,ipsum volo vitare,ne illæ ad me veniant,& vna est vitatio,& ego nollem, sed necesse est. Te hoc nunc rogo, vt explores aliquam diem, hic ita possim esse, vt ne opprimat. Ages,vt scribis,temperate. Ciceroni velim hoc proponas,ita tamen,si tibi non iniquum videbitur, vt sumptus huius peregrinationis(quibus, si Romę esset,domumq; conduceret,quod facere cogitabat,facile contentus futurus erat)accommodet ad mercedes Argileti & Auentini. & cum ei proposueris, ipse velim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus D sit. præstabo,nec Bibulum,nec Accidinum,nec Messalam,quos Athenis futuros audio,maioris sumptus facturos,quàm quod ex eis mercedibus recipietur. Itaq; velim videas, primum conductores qui sint & quanti: deinde,vt sit,qui ad diem soluat & quid viatici, quid instrumenti satis sit. Iumento certe Athenis nihil opus sit: quibus autem in via vtatur,domi sunt plura, quàm opus erat: quod etiam tu animaduertis. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 250

Go, vt heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damasippum velim aggrediare. Is opinor, ita partes fecit in ripa nescio quotenorum iugerum,vt certa precia constitueret, E quæ mihi nota non sunt. Scribes ad me igitur, quicquid egeris. Vehementer me sollicitat Atticæ valetudo nostræ, vt verear etiam, nequa culpa sit. sed & pædagogi probitas, & medici assiduitas, & tota domus in omni genere diligens. me rursus id suspicari vetat. Cur igitur? Plura enim non possum. Ego hic vel sine Sica(Tironi enim melius est) facillime possem esse, vt in malis. Sed cum scribas videndum mihi esse, ne opprimat: ex quo intelligam te certum illius profectionis diem non habere, putaui esse commodius me istuc venire, quod idem video tibi placere. Cras igitur in Sicæ suburbano: inde quemadmodum suades, puto me in Ficulensi fore. Quibus de rebus ad me scripsisti,quoniam ipse venio,coràm videbimus. Vale.

me. Ferrem grauiter, si nouæ ægrimoniæ locus esset. Sed tamen, quid impurius? O hominem cauendum: quanquam mihi quidem, sed tenendus dolor est. Tu quoniam necesse nihil est, sic scribes aliquid, si vacabis. Quòd putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiusq; quosdam scribis de me loqui, quàm aut te scribere, aut Brutum: si qui me fractum animo & debilitatum putant, sciant quid literarum, & cuius generis conficiam. Credo (si modo homines sint) existiment me, siue ita leuatus sim, vt animum vacuum ad res difficileis scribendas afferam, reprehẽdendum non esse: siue hanc aberrationem à dolore delegerim, quæ maxime liberalissima, doctoq; homine dignissima, laudari me etiam oportere. Sed cum ego faciam omnia, quæ facere possim ad me adiuuandum, tu effice id, quod video te non minus, quàm me laborare. Hoc mihi debere videor, neque leuari posse nisi soluero aut videro me posse soluere, id est locum, qualem volo, inuenero. Hæredes Scapulæ, si istos hortos, vt scribis tibi Othonem dixisse, partibus quattuor factis, liceri cogitãt, B nihil est scilicet emptori loci: sin vænibunt, quid fieri possit videbimus: nam ille locus publicanus, qui est Trebonii, etiam Cusini; erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiæ sane placent, sed non puto esse vænaleis. De Drusi hortis quamuis ab his abhorreas, vt scribis, tamen eo confugiam, nisi quid inueneris. Aedificatio me non mouet: nihil enim aliud ædificabo, nisi id quod etiam si illos non habuero. κῦρος mihi sic placuit, vt cætera Antisthenis hominis acuti magis, quàm eruditi. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 253

Abellarius cum ad me sine literis tuis venisset, existimaui tibi eã caussam non scribendi fuisse, quòd pridie scripsisses ea ipsa, ad quæ rescripsi hac epistola. Expectaram tamen aliquid de literis Asinii Pollionis: sed nimium ex meo ocium expecto: quanquam tibi remitto, nisi quid necesse erit, nec ne C habeas scribere, nisi eris valde ociosus. De tabellariis facerem quod suades, si essent vllæ necessariæ literę, vt erant olim, cum tamen breuioribus diebus quotidie respondebant tẽpori tabellarii: & erat aliquid Silius, Drusus alia quedã: nunc nisi Otho extitisset, quid scriberemus, non erat. Idipsum dilatum est, tamen alleuor, cum loquor tecum absens, multo etiam magis cum tuas literas lego. Sed quoniam etiam abes (sic enim arbitror) & scribendi necessitas nulla est, conquiescent literę, nisi quid noui extiterit. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 254

Valis futura sit Cæsaris vituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro quem Hircius ad me misit, in quo colligit vitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis. Itaque misi librum ad Muscam, vt tuis libra D riis daret. Volo enim eum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis. συμβουλευτικὸν sępe conor, nihil reperio, & quidẽ nihil habeo, & Ἀρισοτέλους πρὸς θεόρημα Ἀλέξανδρον. Sed qd simile? Illi & q̃ ipsis honesta essent, scribebãt, & grata Alexandro, & qd tu eiusmodi reperis? Mihi quidẽ nihil in mentem venit. Q; scribis te vereri, ne & gratia & auctoritas nostra hoc meo mœrore minuatur: ego quid homines aut reprehendant aut postulent, nescio. Ne doleam? qui potest? Ne iaceam? quis vnq̃ minus, dum tua me domus leuabat? Quis à me exclusus? quis venit, qui offenderetur? Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 255

AD Asturam sum à te profectus. Legere isti lęti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt: quàm ego scripsi, quàm bene, nihil ad rem: sed genus scribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere posset. XXX dies in hor B tis fui. Quis aut congressum meum aut facilitatem sermonis desiderauit? Nunc vbi sum, ea lego, ea scribo, vt ii, qui mecum sunt, difficilius ocium ferant, quàm ego laborem. Si quis requirit à te, cur Romæ non sim: quia discessum est, cur non sim in his meis prædiolis, quæ sunt huius temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. Ibi sum igitur, vbi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus consumere solebat. Cum Romam venero, nec vultu, nec oratione reprehendat. Hilaritatem illam, qua hanc tristitiam temporum condiebamus, in perpetuum amisi. Constantia & firmitas nec animi nec orationis requiretur. De hortis Scapulę hoc videtur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, aut pręconi subiiciantur. Id nisi fit, exclude-

F mur: sin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis nostra cupiditate. Nam quod
ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa sit: tuq; enitare, quod fa-
cis: quod volumus consequemur. Quod quæris quandiu hic: paucos dies, sed certum non
habeo: simulac constituero, ad te scribam: & tu ad me, quandiu in suburbano sis futurus.
Quo die ego ad te hęc misi, de Pilia & Attica mihi quoque eadem, quæ scribis & scribun-
tur & nunciantur. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 356

NIhil erat quod scriberem: scire tamen volebam, vbi esses: si abes, aut absfu-
turus es, quãdo rediturus esses. facias igit᷑ velim me certiorẽ. Et qđ tu sci-
re volebas, lego, quando ex hoc loco, postridie Id. Lanuuii cõstitui manere:
inde postridie in Tusculano aut Romę, vtrũ sim facturus, eo ipso die scies,
G scis quàm sit φιλαίτιον συμφορὰ. Minime vito quidem, sed tamen auide sum
affectus de Fano: quod nisi, non dico effectum erit, sed fieri videro, aude-
bo hoc dicere (& tu, vt soles, accipies) incursabit in te dolor meus: non iure ille quidem, sed
tamen feres hoc ipsum, quod scribo, vt omnia mea fers. Attulisti omneis tuas consolatio-
nes, vnam hanc in rem velim conferas. Si quæris quid optem, primum Scapulæ, deinde Clo-
diæ, postea si Silius volet, Drusus ager, inde Cusini & Trebonii: puto Terentium esse do-
minum, Rebellium fuisse certo scio. Sin autem tibi Tusculanum placet, vt significasti qui-
busdam literis, tibi assentiar. hoc quidem vtique perficies, si me leuari vis: quem iam etiã
grauius accusas, quàm patitur tua consuetudo: sed facis summo amore & victus fortasse
vitio meo: sed tamen, si me leuari vis, hæc est summa leuatio. Vel si verum scire vis, vnam
Hircii epistolam si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα videtur eius vituperationis, quã Cæ
sar scripsit de Catone, facies. Quid tibi visum sit (si tibi erit commodum) me facito certio-
H rem. Redeo ad Fanum. nisi hac æstate absolutum erit, quam rem vides integram restare,
scelere me liberatum non putabo. Nullum à te desideraui diem literarum. videbam enim
quæ scribis, & tamen suspicabar, vel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. Ad
VI Iduum vero & abesse te putabam, & plane videbam nihil te habere. Ego tamen ad te
fere quotidie mittam. Malo enim frustra, quàm te non habere cui des, si quid forte sit,
quod putes me scire oportere. Itaq; accepi VI Iduum literas tuas inanes. Quid enim habe-
bas, quod scriberes? Mihi tamen illud, quicquid erat, non molestum fuit. nihil aliud scire
me noui, nisi te nihil habere. scripsi tamen nescio quid de Clodia. Vbi ergo ea est, aut quã-
do ventura? Placet mihi res sic, vt secundum Othonem nihil magis. sed neq; hanc venditu-
ram puto. delectatur enim, & copiosa est. & illud alterum, quàm sit difficile, te non fugit.
I Sed obsecro enitamur, vt aliquid ad id quod cupio, excogitemus. Ego me hinc postridie exi-
turum puto, sed aut in Tusculanum aut domum, inde fortasse Arpinum. cum certum scie-
ro, scribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, vt idipsum, quod facis, faceres. Puta-
bam enim commodius te idem istud domi agere posse, interpellatione sublata. Ego postri-
die Iduum, vt scripsi ad te antè, Lanuuii manere constitui, inde aut Romæ aut in Tuscu-
lano. Scies autem vtrunque. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 357

QVod scies recte in illam rem fore leuamento, bene facis, cum id efficis (mi
hi crede) perinde, vt existimare tu non posses. Res indicat quantopere id
K cupiam, cum tibi audeam confiteri, quàm id non ita valde probare arbi-
trer. Sed ferendus tibi in hoc meus error, ferendus? immo vero etiam ad-
iuuandus. De Othone diffido, fortasse quia cupio: sed tamen maior etiam
res est, q̃ facultates nostrę, pręsertim & aduersario & cupido locuplete, &
hærede. Proximũ est, vt velim Clodiæ. Si ista minus confici possunt, effice quiduis. Ego me
maiore religione, quàm quisquam fuit vllius voti, obstrictum puto. Videbis etiam Tre-
bonianos, etsi absunt domini. Sed, vt ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano,
ne æstas effluat, quod certe non est committendum. Et Hircium aliquid ad te συμπαθῶς de
me scripsisse facile patior (fecit enim humane) & eius epistolam ad me non misisse multo fa
cilius, tu enim etiam humanius. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea vo-

lo diuulgari ab tuis, vt ex istorum vituperatione sit illius maior laudatio. Quòd per Mu- A
stelam agis, habes hominem valde idoneum, meiq; sane studiosum iam inde à Pontiano.
Perfice igitur aliquid. Quid autem aliud? nisi vt aditus sit emptori, quod per quemuis hæ
redem potest effici. Sed Mustelam id perfecturum, si rogaris, puto. mihi vero locum, quem
opto ad id, quod volumus, dederis. & præterea illa Silii & Drusi non satis οἰκοδεσποτικὰ mi
hi videntur. Quid enim sedere totos dies in villa ista? Igitur malim primum Othonis, dein-
de Clodiæ. Si nihil fiet aut Druso ludus est suggerendus aut vtendum Tusculano. Quòd
domi te inclusisti, ratione fecisti. sed quæso confice, & te vacuum redde nobis. Ego hinc, vt
scripsi antea, postridie Iduum Ian. deinde postridie in Tusculano. Contudi enim animum,
& fortasse vici, si modo permãsero. Scies igitur fortasse cras, ad summũ perendie. Sed quid
est quæso? Philotimus nec Cartini Pompeiũ teneri: qua de re literarũ ad Clodiũ Patauinũ
missarũ exemplũ mihi Oppius & Balbus miserãt, sed id factũ arbitrari, bellũq; narrat reli- B
quum satis magnum. Solet omnino esse Fuluiaster. Sed tamen si quid habes, mitte. Volo
etiam scire de Gabiniano naufragio, quid sit. Ego hic duo magna συντάγματα absolui. Nul
lo enim alio modo à miseria quasi aberrare possum. Tu mihi etiam si nihil erit quod scri-
bas (quod fore ita video) tamẽ idipsum scribas velim, te nihil habuisse, quod scriberes, dum
modo ne his verbis. De Attica optime ἀκηδία, tua me mouet, etsi scribis nihil esse. In Tuscu
lano eo commodius ero, quòd & crebrius tuas literas accipiam, & teipsum nonnunq̃ vide-
bo. Nam cætera quidem ἀνεκτότερα erant Asturæ: nec hæc quæ me refricant, hic me magis
angunt, etsi tamen vbicunq; sum, illa sunt mecum. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 258

E Cæsare vicino scripseram ad te, quia cognoram ex tuis literis, eum Qui
rini malo, quàm Salutis. Tu vero peruulga Hircium: id enim ipsum pu- C
taram, quod scribis: vt cum ingenium amici nostri probaretur, ὑπόθεσις vi
tuperandi Catonis irrideretur. Vincam, opinor, animum: & Lanuuio per-
gam in Tusculanum. Aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum
est (nam dolor idem manebit, tantummodo socius) aut nescio quid inter-
sit, vtrum illuc nunc veniam, an ad decem annos. Neque enim ista maior admonitio, quàm
quibus assidue conficior & dies & noctes. Quid ergo inquies? Nihil literæ in hac quidem
re: vereor ne etiam contrà, nam essem fortasse durior. Isto enim animo nihil agreste, nihil
inhumanum est. Tu igitur, vt scripsisti, nec id incommodo tuo: vel (binæ enim tantum po-
tuerunt literæ) occurram etiam, si necesse erit. Ergo id quidem, vt poteris de Mustella, vt
scribis. Etsi magnum opus est, eo magis delabor ad Clodiam: quanquam in vtroq; Faberia-
num nomen explorandum est, de quo nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus: & D
quidem, vt res est, emere nos velle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerta. Sed quan
do Clodia Romæ futura est, & quanti rem ęstimas, eo prorsus expecto: non quin illud ma-
lim, sed & magna res est & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum hærede. etsi
de cupiditate nemini concedam, certis rebus infirmiores sumus. Sed hæc coràm. Hircii li-
brum, vt facis, diuulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris video
futuram vicino Cæsare. Tabellarium meum hodie expectamus: nos de Pilia & Attica cer-
tiores faciet. Domi te libenter esse facile credo, sed velim scire quid tibi restet, aut iam ne cõ
feceris. Ego te in Tusculano expecto, eoq; magis quòd Tironi statim te venturum scripsi-
sti, & addidisti, te putare opus esse. Sentiebam omnino quantum mihi præsens prodesses,
sed multo magis post discessum tuum sentio. quam ob rem, vt antè ad te scripsi, aut ego
ad te totus, aut tu ad me, quod licebit. Vale. E

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 259

Eri non multo post quàm tu à me discessisti, puto quidam vrbani, vt vide
bantur, ad me mandata & literas attulerunt à C. Mario Cn. filio. Multis
verbis agere mecum per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum
Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi aui sui, vt se defen-
derem, caussamq; suam mihi perscripsit. Rescripsi patrono illi nihil opus
esse, quoniam Cæsaris propinqui eius omnis potestas esset, viri optimi, &
hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora fera, cum dubitet Curtius Con
sulatum petere. sed hæc hactenus. Vale.

F M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 260

E Tirone mihi curæ est, sed iam sciam quid agat. Heri enim misi, qui videret, cui etiam ad te literas dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti, quam in diem proscripti sint, velim ad me scribas. Vt me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit. Quare cum poteris, id est cum Sestii auctioni operam dederis, reuises nos. vel vna dies mihi erit vtilis: quid dicam gratius? Ipse Romam venirem, vt vnà essemus, si satis consilium quadam de re haberem. Tironem habeo citius, quàm verebar. venit etiam Nicias, & Valerium hodie audiebam esse venturum: quamuis multi sint, magis tamen ero solus, quàm si vnus esses. Sed expecto te à Peduceo vtique. tu autem significas aliquid etiam ante: verū id quidem, vt poteris. De Virgilio, vt scribis, hoc tamen velim scire, quando auctio. Epistolam
G ad Cæsarem mitti, video tibi placere. Quid quæris? Mihi quoque idem maxime placuit, & eo magis, quod nihil est in ea nisi optimum & optimi ciuis: sed ita optimi, vt tempora, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt: sed scito ita nobis esse visum, vt isti ante legerent. Tu igitur id curabis: sed nisi plane iis intelliges placere, mittenda non est. Id autem vtrum illi sentiant, an vero simulent, tu intelliges: sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit. τοῦτο δὲ γνώσῃ. De Cerelia quid tibi placeret, Tiro mihi narrauit, debere non esse dignitatis meæ proscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. Sed & hæc & multa alia coram. Sustinenda tamen (si tibi videbitur) solutio est nominis Cereliani, dum & de Metione & de Faberio sciamus. Lucii Tullium Montanum nosti, qui cum Cicerone profectus est. ab eius sororis viro literas accepi, Montanum Planco debere, quòd præs pro Flaminio sit, HS XX. de ea re nescio quid à Montano rogatum. Sane velim, siue Plancus est rogandus, siue qua re potes illum iuuare, iuues: pertinet ad nostrum officium,
H si forte res tibi notior est, quàm mihi: aut si Plancum rogandum putas, scribas ad me velim, vt quid rei sit, & quid rogandum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, expecto. De Silio non ita sane laboro. tu aut Scapulanos aut Clodianos efficias, necesse est. Sed nescio quid videris dubitare de Clodia, vtrum quando væneant, an sint ne venales. Sed quid est, quod audio Spintherem fecisse diuortium? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis. ἀπόγραφα sunt, minore labore fiunt. Verba tamen affero, quibus abundo. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D.

Go etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui videor. Hic nobiscum sunt Nicias & Valerius. Hodie tuas literas
I expectabamus matutinas, erunt fortasse alteræ postmeridianæ, nisi te Epiroticæ literæ impedient, quas ego non interpello. Misi ad te epistolas, ad Martianum & ad Montanum. eas in eundem fasciculum velim addas, nisi fortasse iam dedisti. Vale.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMP. ATTICVM LIB. DECIMVSTERTIVS.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 261

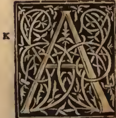

D CICERONEM ita scripsisti, vt neque seuerius, neque temperantius scribi potuerit, nec magis, quàm quemadmodum
K ego maxime vellem. Prudentissime etiam ad Tullios. Quare aut ista proficient, aut aliud agamus. De pecunia vero, video à te omnem diligentiam adhiberi, vel potius iam adhibitam esse. Efficis enim, à te hortos habeo. Nec vero vllum genus possessionis est, quod malim: maxime scilicet ob eam caussam, quæ suscepta est: cuius festinationem mihi tollis, quoniam de æstate polliceris, vel potius recipis. Deinde καταβίωσιν, mœstitiamque minuendam. nihil mihi reperiri potest aptius. cuius rei cupiditas impellit me interdum vt te hortari velim, sed me ipse reuoco. Non enim dubito, quin quod me valde velle putes, in eo tu meipsum cupiditate vincas. Itaque istuc iam pro facto habeo.

Expecto quid istis placeat de epistola ad Cæsarem. Nicias te (vt debet) amat, vehemēterq́; tua sui memoria delectatur. Ego vero Peduceum nostrum vehemēter diligo: nam & quāti patrem feci, totum in hunc ipsum persequor: æque amo atq; illum amaui. te vero plurimum, qui hoc ab vtroq; nostrum fieri velis. Si hortos inspexeris, & si de epistola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad te scribam: sin minus, scribam tamen aliquid. nunq̄ deerit. Gratior mihi celeritas tua, q̄ ipsa res. quid enim indignius? Sed iam ad ista obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem vt ex his noui. Quid enim? Verūtamen Oppio & Balbo epistolas deferri iubebis. & tamē Pisonē sicubi de Auio. Fabetius si venerit, videbis vt tantum attribuatur, si modo attribuetur, quātum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzani filius Romam venit, vult opinor regnū aliquod emere a Cęsare. Nam quomodo nunc est, pedem vbi ponat in suo non habet, omnino eum Sestius noster parœciis publicis occupauit, quod quidem facile patior. Veruntamē φ mihi summo beneficio meo cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per literas, vt apud me diuersetur. Ad eam rem cum mitterem Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducei, cum poteris, etsi impediet fortasse Faberius. sed tamen cum licebit. Dionysius noster grauiter queritur & tamen iure, a discipulis abesse tandiu. multis verbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem videtur etiam diutius abfuturus, ac nolle, valde enim hominem desidero. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S. 162

A Te literas expectabam, nondum scilicet, nam has mane rescribebam. Ego vero ista nomina sic probo, vt nihil aliud me moueat, nisi φ tu videris dubitare. Illud enim non accipio in bonam partem, φ ad me refers. Quid si ipse negocium meum gererem? nihil gererem, nisi consilio tuo. sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua semper vteris, q̄ φ dubites de nominibus istis. Etenim Cælium non probas, plura non vis. vtrūq; laudo. His igitur vtendum, expers aliquando factus esset in his quidē tabulis. A me igitur omnia φ dies longiores: teneamus modo, quod volumus. Puto fore istam etiam a præcone diē, certe ab hæredibus. De Crispo & Mustela videbis: & velim scire, quæ sit pars duorū. De Bruti aduentu erā factus certior, attulerat enim ab eo Aegypta libertus literas. Misi ad te epistolam, quia commode scripta erat. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S. 163

Abeo munus ad te elaboratum decem Legatorum, & quidem puto. nā Stilius anno post Quæstor fuit q̄ Consul Mumius. Sed quoniam sępius de nominibus quæris quid placeat, ego tibi quoq; sæpius respondebo placere. Si quid poteris cum Pisone, conficies. Annius enim videtur in officio futurus. Velim autem possit: si minus, vtiq; simul simus cum Brutus in Tusculanum veniet. magni interest mea, vnà nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negocium dederis, vt quærat. Spurium Mumium putaram in decem Legatis fuisse, sed videlicet ἀδελφῷ fratri fuisse. Fuit enim ad Corinthum. Misi tibi Torquatum. Colloquere tu quidem cum Silio, vt scribis, & tu vrge. Illam diem negabat esse mense Maio, istam non negabat. Sed tu, vt omnia, istuc quoq; ages diligenter. De Crispo & multis scilicet cum quid egeris, quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiscū polliceris, satis est, præsertim cum hic tibi dies in magno nostro negocio consumatur. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S. 164

DE aquæ ductu probe fecisti. columnarium vide, ne debeamus. quanquam mihi videor audisse iam illic commutatam esse legem. Pisoni quid est, quod honestius respondere possimus, quàm solitudinem Catonis? nec cū hæredibus solum Herennianis, sed etiam vt scis (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. Sed agit liberaliter, quoniam negat se quicq̄ facturum contra nostram voluntatem. coram igitur, vt scribis, cōstituemus, quemadmodū rem explicemus. Q; reliquos cohæredes conuenisti, fecisti plane bene. Quòd epistolam meā

F ad Brutum poscis,non habeo eius exemplum, sed tamen saluum est,& ait Tiro te habere
oportere,etsi,vt recordor,vna cum illius obiurgatoria tibi meam quoq;,quam ad eũ rescri-
pseram,misi. Iudiciali molestia vt caream,videbis. Tuditanũ istum proauum Hortensii pla
ne non noram,& filium,qui tum non potuerat esse Legatus,fuisse putaram. Mumium fuis-
se ad Corinthum pro certo habeo. Sæpe enim Spurius,qui nuper est mortuus,epistolas mi
hi pronunciabat versiculis facetis,ad familiareis missas a Corintho. sed non dubito,quin fra
tri fuerit Legatus non in decem. Atq; hoc etiam accepi, non solitos maiores nostros legare
in decem,qui essent Imperatorum necessarii, vt nos ignari pulcherrimorum institutorum
aut negligentes potius,M.Lucullum & L.Murenam & cæteros ad L.Lucullum misimus. Il-
ludq; ἀλογώτατον,illum fratri in primis Legatum fuisse. Vale.

G M.T.C. T.P.ATTICO. S. 265

Operam tuam multam,qui & hæc cures,& mea expedias & sis in tuis mul
to minus diligẽs,q̃ in meis. Sestius apud me fuit & Theopompus pridie.
venisse a Cęsare narrabat literas,hoc scribere,sibi certum esse Romę ma
nere,causamq; eam ascribere,quæ erat in epistola nostra,ne se absente le
ges negligerentur,sicut esset neglecta sumptuaria. Est ἄλογον,idq; erã
suspicatus. sed istis mos gerendus est,nisi placet hanc ipsam sententiam
nos persequi & Lentulum cum Metella fecisse diuortium. Hæc omnia tu melius. Rescribes
igitur,quicquid voles,dummodo ne quid. iam enim non reperio,quid te rescripturum pu-
tem,nisi forte de Mustela aut si Silium videris. Brutus heri venit in Tusculanum post ho-
H ram decimam. hodie igitur me videbit: ac vellem,cum tu adesses: misi equidem ei nunciari,te
quoad potuisses,expectasse eius aduẽtum,venturumq;,si audisses,meq;,vt facio,cõtinuo te
certiorem esse facturum. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 266

Nihil erat,quod ad te scriberem. modo enim discesseras,& paulo post tripli
ces remiseras. Velim cures eras titulum Quęstorum deferendum & alicui
des negocium,qui quærat Q.Faberii fundus nunquis in Pompeiano,No
lano venalis sit. Epitomen Bruti Cęlianorum velim mihi mittas,& a Phi
loxeno παναιτίου περὶ προνοίας. Te Idibus videbo cum tuis. Vale.

M.T.C. T.P.ATTICO S. 267

I Commodum discesseras heri,cum Trebatius venit, paulo post cultius huc
salutandi causa,sed mansit inuitatus. Trebatium nobiscum habemus. Ho
die mane Dolabella. multus sermo ad multum diem. nihil possum dice-
re ἱστορικώτερον,nihil φιλοστοργότερον. Ventum est tamẽ ad quædã multa ἄφα
τα,ἀδιήγητα,sed vnum eiusmodi,quod nisi exercitus sciret, non modo Ti
toni dictare,sed ne ipse quidem auderem scribere. sed hactenus. ἐγκαίρως
ad me venit,cum haberem Dolabellam,Torquatus: humanissimeq; Dolabella,quibus ver-
bis secum egissem,exposuit. commodum enim egeram diligentissime,quæ diligentia grata
est visa Torquato. A te expecto,si quid de Bruto. q̃q̃ Nicias confectum putabat, sed diuor
tium non probari. quo etiam magis laboro idem,quod tu. Si quid est enim offensionis,hæc
K res mederi potest. Mihi Arpinum eundum est: nam & opus est constituta nobis ad illa prę-
diola: & vereor,ne exeundi potestas non sit cum Cæsar venerit,de cuius aduentu eam opi-
nionem Dolabella habet,quam tu coniecturam faciebas ex literis Messalæ. Cum illuc vene-
ro,intellexeroq; quid negocii sit,cum ad quos dies rediturus sim,scribam ad te. Vale.

M.T.C. T.P.ATTICO. S.D. 268

Minime miror te & grauiter ferre de Marcello,& plura vereri periculi gene
ra. Quis enim hoc timeret,quod neq; acciderat antea,nec videbatur natu
ra ferre,vt accidere posset? Omnia igitur metuenda. sed illud παρὰ τὴν ἱστο-
ρίαν,tu præsertim me reliquum Consularem. Quid tibi Seruius, quid vi-
detur? q̃q̃ hoc nullã ad partẽ valet scilicet,mihi pręsertim,qui nõ min⁹ be
ne actũ cũ illis purẽ. Quid enĩ sumus? aut quid esse possumus? domi ne? an
foris? Q; nisi hoc mihi venisset in mẽtẽ ista scribere,nescio,quo verterem me, nõ haberem,

Ad Dolabellam, vt scribis, ita puto faciendum, κοινότερα quædam & πολιτικώτερα. faciẽdum certe aliquid est. valde enim desiderat Brutus. si quid egerit, curabis vt sciam: cui quidem q̃ primum agendum puto, præsertim si statuit. Sermunculum enim omnem aut restrinxerit aut sedarit. Sunt enim qui loquantur etiam mecum. sed hæc ipse optime, præsertim si etiã tecum loquetur. Mihi enim est in animo proficisci XI Cal. Hic enim nihil habeo, quod agã; ne hercule illic quidem, nec vsq̃ sed tamen illinc hodie Spintherem expecto. Misit enim Brutus ad me, per literas purgat Cæsarem de interitu Marcelli, in quem ne si insidiis quidem ille interfectus esset, caderet vlla suspitio. Nunc vero, cum de Magio constet, nõne furor eius omnẽ causam sustinet? Plane quid sit, non intelligo. Explanabis igitur. q̃q̃ nihil habeo, quod dubitem, nisi ipsi Magio quæ fuerit causa amentiæ, pro quo quidem etiam sponsor factus, & nimirum id fuit, soluendo enim non erat: credo enim petiisse a Marcello aliquid, & illum, vt erat, constantius respondisse. ὃ χαὶ ὄνειδος. Credebam esse facile totum. Est aliud, postea quàm sum a te disiunctior, sed fuit faciendum, vt & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruantiæ Bruto nostro imponerem. Posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano. Hoc aũt tempore, cũ ille me quotidie videre vellet, & ego ad illum ire non possem, priuabatur omni delectatione Tusculani. Tu igitur, si Seruilia venerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit, quando obuiam, quicquid denique erit, quod scire me oporteat, scribes. Pisonem si poteris, conuenias. Vides quàm maturum fit: sed tamen, quod commodo tuo fiat. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. 169

Alde me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra: eædẽ tamẽ sanarunt. Qz enim te ipse consolabare eisdem literis, id mihi erat satis firmũ ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclare vendidisti: posthac quicquid scripsero, tibi præconium deferam. Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes aut aliquid id genus solitum scribere, vt Varronẽ nusq̃ possem intexere. Postea autem q̃ hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denunciauerat magnam sane & grauem προσφώνησιν. Biennium præteriit, cum ille καλλιππίδης assiduo cursu cubitum nullum processerit. Ego autem me parabam ad id, quod ille mihi misisset, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον, si modo potuissem. nã hoc etiã Hesiodus ascribit αἴ κε δύνηαι. Nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν sane mihi probaram, Bruto, vt tibi placuit, despondimus, idq̃ eum non nolle mihi scripsisti. Ergo illam ἀκαδημικὴν, in qua homines nobiles illi quidem, sed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus: etem sunt ἀντιόχεια, quæ iste valde probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, si tu hoc probas, deq̃ eo mihi rescribas velim. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. 170

E Brimmana auctione accepi a Vestorio literas: ait sine vlla controuersia rem ad me esse collatam: Romę videlicet aut in Tusculano me fore putarunt, ad VIII Calend. Quintil. Dices igitur vel amico tuo, vel Othoni cohæredi meo, vel Labeoni nostro, paulum proferant auctionem, me circiter Non. in Tusculano fore cum Pisone. Erotẽ habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus: dies adest. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. 171

Ommotus tuis literis, q̃ ad me de Varrone scripseras, totam Academiã ab hominibus nobilissimis abstuli, transtuliq̃ ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quattuor: grandiores sunt omnino q̃ erant, sed tamen multa detracta. Tu autẽ mihi peruelim scribas, quid intellexeris illũ velle. Illud vtiq̃ scire cupio, quæ intellexeris ab eo ζηλοτυπηθῆς, nisi forte Brutus idem edere testabat. sed tamen scire peruelim. Libri quidem ita exierunt (nisi forte me communis φιλαυτία decipit) vt in tali genere, ne apud Græcos quidem simile quicq̃. Tu illam iacturã feres æquo animo, q̃ illa quæ habes de Academicis, frustra descripta sunt: multo tamen hæc erunt splendidiora, breuiora, meliora. Vale.

F M.T.C. T.P. ATTICO. S.D. 272

Nnc autem ἀπορῶ quo me vertam. Volo Dolabellæ valde desideráti placere, nec reperio quid, & simul αἰδέομαι Τρῶας. neque, si aliud quid potero, μέμψιν effugero. Aut cessandum igitur aut aliquid excogitandũ. Sed quid hæc leuia curamus? Attica mea obsecro te quid agit? quæ me valde angit. Sed crebro regusto tuas literas: in his acquiesco, tamen expecto nouas. Brimma libertus cohæres noster scripsit ad me velle, si mihi placet, cohæredes, sed Sabinum Album ad me venire. Id ego plane nolo. hæreditas tanti non est, & tamẽ obire auctionis diem facile poterunt (est enim III Iduum) si me in Tusculano postridie Non. mane conuenerint. Quod si latius volẽt proferre diẽ, poterũt, vel biduum, vel triduũ, vel vt videbitur. nihil enim interest. Quare, nisi iam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto si quid erit, de Cęsare si quid scies præterea, scribes. Illud etiam atque etiam consideres velim, placeat ne tibi mitti ad Varronem, quod scripsimus, etsi etiam ad te aliquid pertinet: nam scito te ei Dialogo adiunctum esse, tertium opinor. Igitur consideremus: etsi nomina iam facta sunt, vel induci, vel mutari possunt. Vale.

G

M.T.C. T.P. ATTICO. S.D. 273

Quid agit obsecro te Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperã. nec mirum, nemo enim venerat, nec fortasse caussa fuerat. Itaque ipse quid scriberem non habebam. Quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui si venisset, & a te quid attulisset, videbam non defuturum quid scriberem. Nos cum flumina & solitudinem sequeremur, quo facilius sustentare nos possemus, pedem e villa adhuc egressi non sumus: ita

H magnos & assiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus, quę modo fuit Catuli, Luculli, Hortensii. Deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον non videbatur, quod erat hominibus nota, nõ illa quidem ἀπαιδευσία, sed in his rebus ἀπειρία, simulac veni ad villam, eosdem illos sermones ad Catonem Brutumque transtuli. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S. 274

Ecce tuæ literæ de Varrone. Nemini visa est aptior ἀντιοχεία ratio. sed tamẽ velim scribas ad me primum, placeat ne tibi aliquid ad illum: deinde, si placebit, hoc ne potissimum. Quid Seruilia, iam ne venit? Brutus etiam quid agit, & quomodo? de Cæsare quid auditur? Ego ad Nonas quemadmodum dixi: tu cum Pisone si quid poteris. De Sexto expectabã Roma aliquid. Nõ

I imperassem igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, & quid a Cæsare. Sed quid ista quæ minus curo? Attica nostra quid agat scire cupio. etsi tuæ literæ (sed iam nimis veteres sunt) recte sperare iubent, tamen expecto recens aliquid. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 275

Vides propinquitas quid habet. nos vero conficiamus hortos. colloqui videbamur, in Tusculano cum essem, tanta erat crebritas literarum. sed id quidem iam erit. Ego interea admonitu tuo perfeci sane argutulos libros ad Varronem, sed tamẽ expecto quid ad ea quæ scripsi ad te. primũ quid intellexeris cũ desiderare a me cum ipse homo πολυγραφώτατος nunquã me

K lacessisset: deinde quã ζηλοτυπεῖν multo Hortensiũ minus, aut eos qui de repub. loquuntur. Plane hæc mihi explices velim. in primis maneas ne in sententia, vt mittã ad eum quæ scripsi: an nihil necesse putes. sed hæc coram. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO. S.

Commodum discesserat Hilarus librarius IIII Calend. cui dederam literas ad te, cum venit Tabellarius cum tuis literis pridie datis, in quibus illud mihi gratissimum fuit, quod Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quod tu ἀκίνδυνα esse scribis. Ligarianam, vt video, præclare auctoritas tua commendauit. Scripsit enim ad me Balbus, ac Oppius, mirifice se probare, ob eamque causam ad Cęsarem meam se oratiunculam misisse. Hoc igitur idẽ tu mihi antea scripseras. In Varrone ista causa me non moueret, ne viderer φιλόδοξος. sic enim cõstitueram, neminem includere in Dialogos, eorum qui viuerent: sed quia scribis, &

desiderari à Varrone, & magni illum æstimare, eos confeci & absolui, nescio quàm bene, A
sed ita accurate, vt nihil posset suprà. Academicam omnem quæstionem libris quatuor. In
eis quæ erãt contra ἀκαταληψίαν præclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse re-
spondeo: tu es tertius in sermone nostro. Si Cottam & Varronem fecissem inter se dispu-
tantes, vt à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis perso-
nis suauiter fit, vt & Heraclides in multis, & nos sex de Rep. libris fecimus. Sunt etiam de
Oratore nostri tres, mihi vehementer probati: in eis quoque eæ personæ sunt, vt mihi tacen-
dum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius frater Catuli, Cot-
ta, Sulpitus. Puero me hic sermo inducitur, vt nullæ esse possent partes meę. Quæ autem
his temporibus scripsi, Aristotelicum morem habent, in quo sermo ita inducitur cætero-
rum, vt penes ipsum sit principatus. Ita confeci quinque libros περὶ τελῶν, vt Epicurea Lu-
cio Torquato, Stoica M. Antonio, περιπατητικὰ M. Pisoni daremus. ἀζηλοτυπητον id fore pu- B
taram, quòd omnes illi decesserant. Hæc academica, vt scis, cum Catulo, Lucullo, Horten-
sio contuleram. sane in personas non cadebant. Erant enim λογικώτερα, quàm inutilia de
us omnia & iniqua viderentur. Itaque vt legi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripui.
aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari videtur,
easque partes, vt non sim consecutus, vt superior mea caussa videatur. Sunt enim vehemen-
ter ἀντιόχεια, quæ diligenter à me expressa acumen habent Antiochi, nitorem orationis no-
strum, si modo is est aliquis in nobis. Sed tu dandos ne putes hos libros Varroni, etiam
atque etiam videbis. Mihi quædam occurrunt, sed ea coràm. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 177

A Cæsare literas accepi consolatorias, datas pridie Calend. Maii Hispali. De
vrbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi, id sane scire velim. C
Torquato nostra officia grata esse facile esse patior, eaque augere non desi-
nam. De vxore Tuberonis & priuigna, neque possum iam abdere; (est enim
res peruulgata) neque Tuberonem volo defendere. Mirifice est enim φι-
λαίτιος. Theatrum quidem sane bellum habuisti. Ego etsi hoc loco facillime
me sustentor, tamen te videre cupio. itaque vt constitui, adero. Fratrem credo a te esse con-
uentum, scire igitur studeo quid egeris. De fama nihil sane laboro, etsi scripseram ad te tunc
stulte. Nihil enim minus curandum est, atque hoc: in omni vita sua quenque à recta conscien-
tia transuersum vnguem non oportet discedere. Viden' quàm philosophos haud tu nos
frustra existimas? Hæc in manibus habere, διαχεῖσθαι te nollem, quòd nihil erat. Redeo enim
rursus eodem. Quicquam ne me putas curare in toto, nisi vt ei ne desim? Id agnosci licet,
vt iudicia videar temnere. μὴ γὰρ αὐτοῖς. Vellem tam domestica ferre possem, quàm ista con- D
temnere. Putas autem me voluisse aliquid quod perfectum non sit? Non licet scindere sen-
tentiam suam. sed tamen quæ tum acta sunt non possum non probare, & tamen non cura-
re pulchre possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 178

AD Hircium dederam epistolam sane grandem, quam scripseram proxime
in Tusculano. huic quam tu misisti, rescribam alias. nunc aliis malo. Quid
possum de Torquato, nisi aliquid à Dolabella? Quod simulac, continuo
scietis. Expectabam hodie, aut summum cras ab eo tabellarios, qui si-
mulac venerint, mittentur ad te. A Quinto expecto, proficiscens enim E
è Tusculano VIII Calend. vt scis, misi ad eum tabellarios. Nunc ad rem
vt redeam. Inhibere illud tuum, quod valde mihi arriserat, vehementer displicet. Est enim
verbum totum nauticum: quanquam id quidem sciebam, sed arbitrabar sustineri remos,
cum inhiberi essent remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cum ad villam nostram
nauis appelleretur. Non enim sustinent, sed alio modo remigant. Id ab ἐποχῆς remotissi-
mum est. quare facies vt ita sit in libro quemadmodum fuit. Dices hoc idem Varroni, si for-
te mutauit. Nec est melius quicquam quàm vt Lucullus sustineat currum equosque, vt bo-
nus sæpe agitator: semperque Carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigæ similem
facit ἐποχὴν ἡνιόχου. Inhibitio autem remigum motum habet, & vehementiorem quidem

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 281 A

N temeridianis tuis literis heri statim rescripsi, nunc respondebo vespertinis. Brutus mallem me accerseret: nam & æquius erat, cum illi iter instaret & subitum & longum: & mehercule nunc, cum ita simus affecti, vt nõ possimus plane simul viuere (Intelligis enim profecto quo maxime posita sit συμβίωσις) facile patiebar nos potius Romę vnà esse, quàm in Tusculano. Libri ad Varronem nos morabantur. Sunt enim defecti, vt vidisti, tantum menda librariorum tolluntur. De quibus libris scis me dubitasse, sed tu videris. Item quos Bruto mittimus, in manibus habent librarii. Mea mandata (vt scribis) explica, quanquam ista retentione omissa, vt ait ei Trebatius. Quid tu istos putas? Nosti domum quam confice ἀλογῶς. Incredibile est quàm ego ista non curem. Omni tibi asseueratione af- B
firmo, quod mihi credas velim, mihi maiori offensioni esse quàm delectationi possessiunculas meas. Magis enim doleo, me non habere cui tradam, quàm habere qui vtar. Atq; illud Trebatius se tibi dixisse narrabat. Tu autem veritus es fortasse, ne ego inuitus audirem. Fuit id quidem humanitatis, sed mihi crede, iam ista non curo. Quare da te in sermonem & perseca & confice, excita, cõpella, loquere, vt te cum tuo Sceuola loqui putes. Ne existimes, qui non debita consectari soleant, quod debeatur remissuros. De die tantum videto, & idipsum bono modo. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D.

Vid est hoc, quod Hermogenes mihi garrit, Andromedem sibi dixisse, se Ciceronẽ vidisse Corcyræ? Ego enim audita tibi putaram. nil igitur, ne ei quidem literarũ? an non vidit? Facies ergo vt sciam. Quid tibi ego de Varrone rescribam? Quatuor διφθέραι sunt in tua potestate. quid egeris, id probabo: nec tamẽ αἰδέομαι Τρῶας. Quid C
enim? sed ipsi quàm res illa probaretur, magis verebar. Sed quoniam tu suscipis in alteram autem. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 282

E retentione, rescripsi ad tuas accurate scriptas. Conficies igitur & quidẽ sine vlla dubitatione aut retractatione. hoc fieri & oportet & opus est. De Andromene, vt scribis, ita putaram. Scripsisses enim mihi quæ didicisses. tu tamen ita mihi de Bruto scribis, vt de te nihil: quando autem illum putas? Nam ego Romam pridie Iduum. ita volui Bruto scribere: sed tu te legisse scribis, fui fortasse ἀβελτερώτερος, me ex tuis literis intellexisse, nolle eũ me, quasi prosequendi sui caussa, Romam nunc venire. Sed quoniam iam adest meus aduẽtus fac quęso, ne quid eum Idus impediant, quo minus suo commodo in Tusculano sit. Nec enim ad tabulam eum desideraturus eram. In tali enim negocio cur tu vnus nõ satis es? sed D
ad testamentum volebam, quod iam malo alio die, ne ob eam caussam Romam venisse videar. Scripsi igitur ad Brutum iam illud, quod putassem, Idibus nihil opus esse. Velim ergo totum hoc ita gubernes, vt ne minima quidem re vlla Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandem, quod perhorrescas? quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni, etiam nunc si dubitas, fac vt sciamus. Nihil enim est illis elegantius: volo Varronem, præsertim cũ ille desideret: sed est, vt scis, Δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. Ita mihi sępe occurrit. vultus eius est quærentis fortasse vel hoc, meas parteis in his libris copiosius defensas esse, quàm suas. quod mehercule intelliges non esse, siquando in Epeirum veneris: nam nunc Alexionis epistolis cedimus. Sed tamen ego non despero probatum iri Varroni: & id, quoniam impensam fecimus in Macrocolla, facile patior teneri. sed etiam atq; etiam dico, tuo periculo fiet. Quare si addubitas, ad Brutum transeamus. Est enim is quoq; Antiochius. O Aca- E
demiam volaticam & sui similem, modo huc, modo illuc. Sed quæso epistola mea ad Varronem valde ne tibi placuit? Male mihi sit, si vnquam quicquam tam enitar. Ergo ego, ne Tironi quidem dictaui, qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spintheri syllabatim. De Virgilii parte valde probo. Sic ages igitur, equidem id erat primum & maximum Clodiæ. Quod si neutrum, metuo ne turbem & irruam in Drusum. Intemperans sum in eius rei cupiditate, quam nosti. Itaq; reuoluor identidem in Tusculanum. Quiduis enim potius quàm vt non hac æstate absoluatur. Ego vt tempus est, nostrum locum habeo nullum, vbi facilius esse possim, quàm Asturæ. Sed quia qui mecum sunt, credo quòd mœstitiam meam non ferunt, domum properant, etsi poteram remanere: tamen vt scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relict?

F videar. Quo autem Lanuuio conerer equidem in Tusculanum, sed faciam te statim certiorem. Tu literas conficies. Equidem credibile non est, quantum scribam die, quin etiam noctibus. Nihil est enim somni. Heri etiam effeci epistolam ad Cęsarem. tibi enim placebat, quàm non fuit malum scribi, si forte opus esse putares: vt quidem nunc est, nihil sane est necesse mittere. sed id quidem, vt tibi videbitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuuio, nisi forte Romam, sed cras scies. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 283

EPistolam ad Cæsarem, nobis vero semper rectissime placuit, vt isti ante legerent. Aliter enim fuissemus & in hos inofficiosi & in nosmetipsos, si illum offensuri fuimus, pene periculosi. Isti autem ingenue, mihiq; gratū, quòd quid sentirent, non reticuerunt. Illud vero vel optime, quòd ita mul-
G ta mutari volunt, vt mihi de integro scribendi caussa non sit: quanquam de Parthico bello quid spectare debui, nisi quod illum velle arbitrabar? Quod enim aliud argumentum epistolæ nostræ, nisi collatio fuit? An si ea quæ optima putaram, suadere voluissem, oratio mihi defuisset? Totis his igitur literis nihil opus est. Vbi enim ἐπίτευγμα, magnum nullum fieri possit, ἀπότευγμα, vel non magnum molestum futurum sit, quid opus est παρακινδυνεύειν; præsertim cum illud occurrat, illum cum antea nihil scripserim, existimaturum me, nisi toto bello confecto, nihil scripturum fuisse. Atque etiam vereor, ne putet me hoc quasi Catonis μάλιγμα esse voluisse. Quid quæris? Valde me poenitebat: nec enim in hac quidem re quicquam minus vt vellem, accidere potuit, q̃ quòd σπουδὴ nostra non est probata. Incidissemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum.
H Sed redeo ad hortos. Plane illuc te ire nisi tuo magno commodo nolo. Nihil enim vrget. quicquid erit, operam Faberio ponamus. De die tamen auctionis, si quid scies, eum qui è Cumano venerat, quòd & plane valere Atticam nunciabat, & literas se habere aiebat, statim ad te misi. Hortos quoniam hodie eras inspecturus, quid visum tibi fit cras scilicet. De Faberio autem cum venerit. De epistola ad Cęsarem (iurato mihi crede) non possum. Nec me turpitudo deterret, etsi maxime debeat: quàm enim turpis est assentatio, cum viuere ipsum turpe sit nobis? sed vt coepi, non me hoc turpe deterret, ac vellem quidem (essem enim qui esse debebam) sed in mentem nihil venit. Nam quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium & doctorum suasiones, vides quibus in rebus versentur. Adolescentem incensum cupiditate verissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid consilii dari, quod ad laudem sem-
I piternam valeret, cohortantur. ad decus non deest oratio. Ego quid possum? tamen nescio quid è quercu exculpseram, quod videretur simile simulacri. In eo quòd nonnulla erant paulo meliora, quàm ea quæ fiunt & facta sunt, reprehenduntur, quod me minime poenitet. Si enim peruenissent istæ literæ (mihi crede) nos poeniteret. Quid tu? non vides ipsum illum Aristotelis discipulum summo ingenio, summa modestia, posteaq̃ Rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? Quid tu hunc de pompa Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? Ille vero potius non scripta desiderat, q̃ scripta non probet. Postremo, vt volet. Abiit illud quod tū me stimulabat, quod tibi dabam πρόβλημα. ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto casum illum quem tum timebam, vel quemlibet, nisi quid te aliud impediet & mihi optato veneris. Nicias à
K Dolabella in magno opere accessitus. Legi enim literas. etsi inuito me, tamen eodem me auctore profectus est. Hoc manu mea. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 284

CVm quasi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talnam. Ille de ingenio nihil nimis, modestum & frugi: sed hoc mihi non placuit. Se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Quinti filiam, vetulam sane & multarum nuptiarum. non esse probatam mulieribus, quòd ita reperirent rem non maiorem DCCC. Hoc putaui te scire oportere. De hortis ex tuis literis cognoui & Chrysippo in villa. cuius insulsitatem bene notam. video nihil, aut pauca, aut ad balnearia: tamen laudat maiora de minoribus: ait hyberna effici posse. Tecta igitur ambulatiuncula addenda est, quam vt tantam faciamus,

quantam in Tusculano fecimus, prope dimidio minoris constabit isto loco. Ad id autem A
quod volumus ἀφίδρυμα, nihil aptius videtur quàm lucus quem ego noram, sed celebritatem nullam tum habebat, nunc audio maximam. Nihil est quod ego malim. In hoc τὸν τύφον μοι πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum est, si Faberius nobis nomen illud explicat, noli quærere quanti. Othonem vincas volo: nec tamen insaniturum illum puto. nosse enim mihi hominem videor. Ita male autem audio ipsum esse tractatum, vt mihi ille emptor non esse videatur. Quid enim pateretur? Sed quid argumentor? Si Faberium explicas, emamus vel magno: sin minus, ne paruo quidem possumus. Clodiam igitur, a qua ipsa ob eam caussam desiderare videor, quòd & multo minoris sunt, & Dolabellæ nomen iam expeditum vt detur, vt etiam repræsentatione concludam. De hortis satis. cras aut te, aut caussam, quam quidem futuram Faberianam, sed si poteris. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 285 B

Iceronis epistolam tibi remisi. O te ferreum, qui illius periculis non moueris. me quoque accusat. eam epistolam tibi misi, & illam alteram de rebus gestis, eodem exemplo puro. In Cumanum hodie misi tabellarium, ei dedi tuas ad Vestorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cum Eros ad me venit: sed in eius epistola nihil erat noui, nisi auctionem biduum. Ab ea igitur, vt scribis & velim confecto negocio Faberiano, quem quidem negat Eros hodie, cras mane putat. à te colendus est. Ista autem κολάζειν, non longe absunt a scelere, vt spero perendie. Sicunde potes, erues. Qui decem Legati Mumio fuerunt Polybius non nominat. Ego memini Albinum Consularem, & Spurium Mumium videor audisse ex Hortensio Tuditano. sed in Libonis annali XIIII annis post Prætor est factus Tuditanus, quàm Consul Mumius. Non sane quadrat illum ciuem olym- C
piade ea ibi visum. πολιτικὸν σύλλογον, more Dicæarchi familiaris tui. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 286

Vinto Calend. mane accepi a Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te expectare deberem. Sed vt opinor, idem quoque ego, qui expecto tuum aduentum, morabor te. Non enim puto tam expeditum Faberianum negocium, etiam si est futurum, vt non habeat aliquid moræ. Cum poteris igitur, quoniam etiam dum abes. Dicæarchi quos scribis libros, sane velim mihi mittas, addas etiam καταβάσεως. De epistola ad Cæsarem κιλλικά, atque id ipsum, quod isti aiunt illum scribere, se nisi constitutis rebus non iturum in Parthos, idem ego semper suadebam in illa epistola: me vtrum liberet, facere me posset auctore. Hoc enim ille expectat videlicet, neque est facturus quicquam nisi de D
meo consilio. Obsecro abiiciamus ista & semiliberi saltem simus, quod assequemur & tacendo & latendo. Sed aggredere Othonem, vt scribis. Confice mi Attice istam rem. Nihil enim aliud reperio, vbi & in foro non sim & tecum esse possim. Quanti autem hoc, mihi venit in mentē. C. Albanius proxim9 est vicinus. Is CC iugera de M. Pilio emit, vt mea memoria est, HS CXII, omnia scilicet nunc minoris. sed accedit cupiditas, in qua præter Othonem non puto nos vllum aduersarium habituros: sed eum ipsum tu poteris monere, facilius etiā si scarū haberes. O gulā insulsam, pudet me patris. Rescribes, si quid voles. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 287

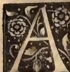

Lteram à te epistolam cum hodie accepissem, volui te mea vna contentū. Tu vero age quod scribis de Faberio. In eo enim totum est positum id quod cogitam9: quę cogitatio si nō incidisset (mihi crede) istuc, vt cętera E
non laborarem. Quamobrem (vt facis; istuc enim addi nihil potest) vrge, insta, perfice. Dicęarchi περὶ ψυχῆς vtrosque velim mittas, & καταβάσεως. πολιτικὸν non inuenio in epistola eius, quam ad Aristoxenū misit. Tres eos libros maxime nunc vellē, apti essent ad id quod cogito. Torquatus Romę est, iussi, vt tibi daret. Catulum & Lucullū, vt opinor antea. His libris noua procemia sunt addita, quib9 eorum vterque laudat. Eas literas volo habeas, & sunt quędā alia. Et quod ad te de decē Legatis scripsi, parū intellexi. credo quia διὰ σημείων scripseram. De C. Tuditano enī quærebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in decem. eum video in Libonis Pręturem L. Popilio, P. Rupilio COSS. annis XIIII antè q̄ Pręt or factus est, Legatus esse potuisset, nisi admodū se-

F ro Quęstor est factus, quod non arbitror. Video enim Curules magistratus eum legitimis
annis perfacile cepisse. Posthumum autem, cuius statuam in Isthmo meminisse dicis, scie-
bam fuisse. Is autem est qui cum Lucullo fuit, quem tu mihi addidisti. Sane ad illum σύλλο-
γον personam idoneam. Videbis igitur, si poteris, cæteros, vt possimus πμπᾶσαι καὶ τοῖς
προσώποις negligentiam miram. Semel ne putas mihi dixisse Balbum & Faberium professio
nem relatam, quinetiam eorum iussu miserim, qui profiteretur? Ita enim oportere dice-
bant. Professus est Philotimus libertus. Nosti credo librarium, sed scribis & quidem confe
ctum. Ad Faberium, vt tibi placet, literas misi. Cum Balbo autem puto te aliquid fecisse
HS CC in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία: nec enim eius caussa sane debeo.
Et si emero, quid erit quod postulet? Sed uidebis, ne is cum sit in Africa, vt Cælius. De no
mine tu videbis cum Cuspio, sed si Plancus destinat, tum haberes difficultatem. Te ad me
G venire vterque nostrum cupit, sed ista res nullo modo relinquenda est. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 288

Thonem quòd speras posse vinci, sane bene narras. De æstimatione, vt
scribis, cum agere cœperimus, etsi nihil scripsit, nisi de modo agri. Cum
Pisone si quid poterit. Dicæarchi librum accipies, καταβάσεως expecto. ne-
gocium dederis. Reperies ex eo libro, in quo sunt Senatusconsulta Cn.
Cornelio & Lucio COSS. De Tudirano autem quod putas, ἀλογὸν est,
illum qui fuit ad Corinthum. Non enim temere dixit Hortēsius ad Quæ
storem Trib. militum. idque potius fuisse credo. Sed tu de Antiocho scire poteris. Vide etiā
quo anno Quæstor aut Trib. militum fuerit, siue vtrum eadem in Prætura, aut in contu-
bernio fuerit, modo fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur. Lupus in fabula, venit enī
ad me, & quidem id temporis, vt retinendus esset. sed ego ita egi, vt non scinderem penu-
H lam. Memini enim tui, & multi erant, nosque imparati. Quid refert? Paulo pòst Caius Capi
to cum T. Carrinate. Horum ego vix attigi penulam: tamen remanserunt, cecidit belle.
Sed casu sermo à Capitone de vrbe augenda a Ponte Miluio ad Tiberim, pauci secundum
montes Vaticanos. Campum Martium tum ædificari. Illum autem campum Vaticanum
fieri quasi Martium campū. Quid ais inquam? At ego ad tabulam, vt si recte possem Scapu
lanos hortos. Caue facias, inquit, nam ista lex perferetur. Vult enim Cæsar. Rem audi. Fa
cile passus sum, fieri autem moleste fero. Sed tu, quid ais? quanquam quid quæro? Nosti
diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis, non concedit Camilio. Facies igitur me
certiorem de Idibus. Ista enim res adducebat, eo adiunxeram ceteras, quas consequi tamen
biduo aut triduo pòst facile potero. Te tamen in re confici minime volo, quin etiam Diony
I sio ignosco. De Hircio quod scribis, feci vt ei liberum esset, quod ad me attineret. Scripsi
enim ad eum heri Idibus Maii, eius opera mihi nihil opus esse. Asturam veni VIII Calend.
Iulii. vitandi enim caloris caussa Lanuuii tres horas acquieueram. Tu velim, si graue non
erit, efficias, ne ante Nonas mihi illuc veniendum sit. Id potes per Egnatium Maximum. Il
lud in primis cum Publio me pene absente conficies, de quo, quę fama sit, scribes. Id popu-
lus curat scilicet: noui mercedem arbitror. etenim hæc decantata erat fabula, sed complere
paginam volui. Quid plura? Ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas. Scripsi enim ad te de
hortis. O rem indignam. Gentilis tuus vrbem auget, quam hoc bieunio primum vidit, &
ei parum magna visa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. Hac de re igitur expecto lite-
ras tuas. Varroni scribis, te simulac venerit, ei daturum. Dati igitur iam sunt, nec tibi inte
grum est. Hui si scias quanto periculo tuo. Fortasse literæ meę te retardarunt, si eas nondū
K legeras, cum has proximas scripsisti. Scire igitur aueo quomodo res se habeat. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 289

E Bruti amore vestraque ambulatione, etsi mihi nihil noui affers, sed idem
quod sæpe, tamen hoc audio libentius, quo sæpius: eoque mihi iucūdius est,
quod tu eo lætaris: certiusque eo est, quod à te dicitur. Has alteras hodie literas.
De Xenonis nomine & de Epeiroticis XL, nihil potest fieri nec commo-
dius, nec aptius, quàm vt scribis. Id erat locutus mecum eodem modo Balbus
Minor. Noui nihil sane, nisi Hircium, cum Quinto acerrime pro me li-
tigasse: omnibus eū locis facere, maximeque in conuiuiis, cū multa de me diceret, cū rediret ad
patrē. Nihil aūt habeo tā ἀξιοπίστως dici, quàm alienissimos nos esse à Cæsare: fidē nobis habēdā

non esse, me vero etiam cauendum φοβερὸν ἦν, nisi viderem scite Regem, me animi nihil habere. Ciceronem vero meum vexari, sed id quidem arbitratu tuo. Laudationē Porciæ gaudeo me antededisse Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim literas. Eam tu igitur, si me amas, curabis: si modo mittetur, isto modo mittendam Domitio & Bruto. De gladiatoribus, de cæteris quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem velim. Si tibi videtur, appelles Balbum & Offilium de auctione proscribenda, equidem locutus sum cum Balbo. Placebat Publio conscripta habere Offilium omnia. Habet & Balbus, sed Balbo placebat propinquum diem esse Romæ: si Cæsar moraretur, posse in diem tertium differre. Sed is quidem adesse videtur. Totum igitur considera. placet enim Vestorio. Vale. A

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 190

ANte lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucem dedi. Deinde cum somno repetito simul cum sole experrectus essem, datur mihi epistola sororis tuæ filio, quā ipsam tibi misi, cuius est principium non sine maxima contumelia, sed fortasse ἀνεπιστάτως. Est autem sic. Ego enim non probo quicquid non belle in te dici potest. posse vult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. hoc quidquam potest esse impurius? Iam cætera leges (misi enim ad te) iudicabisq;. Bruti nostri quotidianis assiduisq; laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renunciauerunt, commotum istum aliquando scripsisti aliquid ad me, credo & ad te: idq; vt sciā, facies: nam ad patrem de me quid scripserit, nescio. de matre quàm pie? Volueram, inquā, vt quamplurimum tecum essem, conduci mihi domum, & id ad te scripseram; neglexisti. Ita minus multum vnà erimus: nam ego istam domum videre non possum. Qua de caussa scis. hanc autem caussam pater odium matris esse dicebat. Nunc me iuua mi Attice consilio, πότερον φανερῶς, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις, vtrum aperte hominem asperner ac respuam, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις. Vt enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. Omnino moribus meis illud aptius. sed hoc fortasse temporibus. Tu autem quod ipse tibi suaseris, idem mihi persuasum puto. Equidem vereor maxime, ne in Tusculano opprimat. In turba hæc essent faciliora. Verum igitur Asturæ, quo Cæsar subito? Iuua me quæso consilio, vtar eo, quod tu decreueris. O incredibilem vanitatem, ad patrem domo sibi carendum propter matrem plenam pietatis. Hic autem iam languescit & ait tibi illum iure iratum, sed vtar tuo consilio. σκολιὰ enim tibi video placere. Romam vt censes, veniam, sed inuitus: valde enim in scribendo hæreo. Brutum, inquis? eadem scilicet. sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. Nec em̄ inde venit, vnde mallē, neq; diu fuit, neq; vllam literam ad me: sed tamē scire aueo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, velim mittas & maxime φαίδρου. Ita nunc nunciat Brutus illum ad bonos viros εὐαγγέλια: sed vbi eos? nisi forte se suspendit. Hic autem, vt fulcrū est. Vbi igitur φιλοτέχνημα. illud tuū? quod vidi in Parthenion casa & Brutum. Sed quid faciat? illud optime: sed ne is quidem qui omnium flagitiorum auctor, bene de nostro. At ego verebar, ne etiam Brutus eum diligeret. Ita enim significarat his literis, quas ad meas. At vellem aliquid degustasse de fabulis, sed coràm vt scribis. Et si quid mihi auctor es, aduolo ne an maneo? Equidem & in libris hæreo, & illum hic accipere nolo: ad quem vt audio, pater hodie ad Saxam acrimonia mirum quàm inimicus ibat, vt ego obiurgarem, sed ego ipse. Itaque pòst fac. Tu tamen vide quid de aduentu meo censeas τὰ ὅλα. Cras, si perspici potuerint, mane statim, vt sciam. Ego vero Quinto epistolam ad sororem misi, cum ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam caussam domo cessurum filio diceret. Dixit illum commodas ad matrē literas, ad te nullas. Ille alterum mirabatur, de te autem suam culpam, q̄ sæpe grauiter ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. Quòd autem relanguisse se dicit, ego ei tuis literis lectis σκολιαῖς ἀπάταις significaui me non fore: tum enim mentio Canai. Omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed vt scribis, ratio est habenda grauitatis, & vtriusq; nostrum idem consilium esse debet, etsi in me grauiores iniuriæ & certe notiores. Si vero etiā Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est: sed hæc coràm. Magna enim res & multæ cautionis. Cras igitur, nisi quid à te commeatus. Vale.

F M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 291

Enit ille ad, me καὶ μάλα κατηφής. Et ego, σὺ δὲ τί σύννους; Rogas, inquit, quod iter instet? Est iter ad bellũ, idq; tum periculosum, tum etiã turpe. Quæ vis igitur inquam? Aes alienum, & tamen ne viaricum quidem. Hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. Et ille, Sed me maxime angit auunculus. Quidnam inquam? Quòd mihi, inquit, iratus est. Cur pateris inquam? Malo enim ita dicere, quàm cur committis. Non patiar, inquit. caussam enim tollam. At ego, Rectissime quidem. Sed si graue non est, velim scire quid sit caussæ. Quia dum dubitabam quam ducerem, non satisfaciebam matri. ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti est: faciam quod volunt. Feliciter velim, inquam, teq; laudo. sed quando? Nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probat.
G Ego inquam sentio prius, quàm proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. Faciam, inquit, vt censes. Hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III Non. Ian. Aderis igitur. Scripseram iam. Ecce tibi. orat Lepidus vt veniam. opinor Augures nihil habere ad templum effandum. Fatur μιακχόρδυ. Videbimus te igitur. Ego vero vtar prorogatione diei: tuq; humanissime fecisti, qui me certiorem feceris, atque ita, vt eo tempore acciperem literas, quo non expectarem: tuq; vt ab ludis scriberes. Sunt omnino mihi quædam agenda Romæ, sed consequemur biduo. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 292

POST suaueis tuas literas, etsi acerba pompa, veruntamen scire omnia non acerbum est, vel de tota. Populum vero præclarum, q propter malum vicinum, ne victoria quidem plauditur. Brutus apud me fuit, cui quidem valde placebat, me aliquid ad Cæsarem. Annueram, sed pompa videlicet,
H tu tamen ausus es Varroni dare. Expecto quid iudicet, quando autem perleget? De Attica probo. Est quiddam etiam animum leuari tum spectatione, tum etiam religione opinionis & fama. Cottam mihi velim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascam. Brutus mihi Titi Ligatii verbis nunciauit, quòd appelletur L. Cursidius in oratione Ligariana, erratum esse meũ, sed vt aiũt μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sciebam Cursidium pernecessarium Ligariorum, sed eum video antè esse mortuum. Da igitur quæso negociũ Pharnaci, Anteo, Saluio, vt id nomen ex omnibus libris tollatur. Vale

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 293

FVit apud me Lamia post discessum tuum, epistolamq; ad me attulit missam sibi à Cæsare: quę quanquam antè data erat, quàm ille Dicearcheę,
I tamen plane declarabat illum ante ludos Romanos esse venturum. In qua extrema scriptum erat, vt ad ludos omnia pararet, néue committeret, vt frustra ipse properasset. Prorsus ex his literis non videbatur esse dubium, quin ante eam diem venturus esset. idemq; Balbo cum eam epistolam legisset, videri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video, sed quàm multos: fac si me amas, sciam. De Babio poteris, & de altero vicino Egnatio. Quod me hortaris, vt eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem, sed cum Dolabella viuendum esse istis diebus vides. Quòd nisi me Torquati caussa teneret, satis erat dierum, vt Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Lamia quidem à Balbo (vt videbatur) audiuerat, multos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi. magnum pondus argenti. auctionem propter prandia, primo quoq; tempore
K fieri oportere. Scribas ad me velim quid tibi placeat. Equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorem nec officiosiorem facile delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas literas dedi, quod idem te fecisse arbitror. Mihi quidem hoc satis videtur. Tu quid dicis? Vnum eñ pungit, ne negligentiores esse videamur. Expectabo igiť tuas literas. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 294.

POllex quidem, vt dixerat, ad Idus Sextil. ita mihi Lanuuii pridie Iduum præsto fuit. sed plane Pollex, non index, cognosces igitur ex ipso. Balbum conueni. Lepta enim de sua vi in Curionem laborans, me ad eum perduxerat. Me autem Lanuuio, quo Lepido tradidit. ex eo hoc primum. paulo antè acceperam eas literas, in quibus magnopere confirmat ante ludos

Romanos. Legi epistolam. Multa de meo Catone, quem sæpissime legendo se dicit copiosiorem factum. Bruti Catone lecto se sibi visum disertum. Ex eo cognoui cretionem testibus præsentibus sexaginta duobus metuebam, ne ille accersendus esset. Non committendum est, vt meo iniussu cernat. Idem igitur Pollex etiam de hortis Cluuianis egit cum Balbo liberalius, se enim statim ad Cæsarem scripturum. Cluuium autem Attico Hordeonio legare & Terentiæ HS LIII, vtilia & sepulcro multisq; rebus, nihil à nobis. Subaccusa queso Vestorium. Quid minus probandum quàm Plotium vnguentarium, per suos pueros omnia tanto antè Balbo. Illum mi Attice ne per meos perire reum mihi doleo, dilexi hominem. Quintum delegabo, si quid æri meo alieno superabit, in emptionibus, in quibus mihi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil scio. Vestorium nihil est qđ accuses. Iam enim obsignata hac epistola, noctu tabellarius noster venit, & ab eo literas diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti. Vale. A B

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 295

POsteaquam abs te Agamemno nõ vt venirem (nam id quoq; fecissem, nisi Torquatus esset) sed vt scriberem, fecit. Omisi ea quæ in manibus habebam. abieci, quod iusseras edolaui. Tu velim è Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. Turpe est enim nobis illum qualiscunq; est, hoc primo anno egere: post moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus est, vt ille cernat: plane Puteolos non fuit eundum: cum ob ea quæ ad te scripsi, tum quòd Cæsar adest. Dolabella scribit se ad me postridie Iduum. O magistrum molestum. Lepidus ad me heri vesperi literas misit Antio. nam ibi erat. habet enim domum quam nos vendidimus. Rogat magnopère, vt sim Calendis in Senatu: me & sibi & Cæsari vehementer gratum esse facturum. Puto equidem nihil esse. Dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius. Balbus est æger. Sed tamen malim venire frustra, quàm desiderari: si opus esset, moleste ferret postea. Itaq; hodie Antii, cras ante meridiem domi. Tu velim sis (nisi te impediuisti) apud nos pridie Calend. cum Pilia. Te spero cum Publio confecisse. Equidem Calend. in Tusculanum recurram. Me enim absente omnia cum illis transigi malo. Quinti fratris epistolam ad te misi, non satis humane illam quidem respondentem meis literis, sed tamen quod tibi satis sit, vt equidem existimo, tu videbis. Heri nescio quid in strepitu videor exaudisse, cum diceres te in Tusculanum venturum: quod vtinam iterum, vtinam tuo tamen commodo. Lepta me rogat, vt si quid sibi opus sit, accurram. Mortuus enim Babulius. Cæsar, opinor, ex vncia, etsi nihil adhuc, sed Lepta ex triente. Veretur autem ne non liceat tenere hæreditatem. ἀλόγως omnino, sed veretur tamen. Is igitur si accierit, accurram: sin minus, antè quàm necesse erit. Tu Pollicem, cum poteris. Vale. C D

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 296

LAudationem Porciæ tibi misi correctam: ac eo properaui, vt si forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur. Id si tibi erit commodum, magno pere cures velim: & velim Marci Varronis & Ollii mittas laudationem. Ollii vtique, nam illam legi. volo tamen regustare. quædam enim vix mihi credo legisse. Atticæ primum salutem, quam equidem ruri esse arbitror. Multā igitur salutem & Piliæ. De Tigellio si quid noui: qui quidem vt mihi Gallus Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissimam, me Phameę defuisse, cum eius caussam recepissem: quam quidem receperam contra pueros. Octauius Cn. F. non libenter, sed Phameæ caussa volebam. Erat enim si meministi, in Consulatus petitione per te mihi pollicitus, si quid opus esset. Quod ego perinde tuebar, ac si vsus essem. Is ad me venit, dixitq; apud iudicem operam dare: ibi constituisse eo die ipso quo de Sestio nostro lege Pompeia in consilium iri necesse erat. Scis enim dies illorum iudiciorum præstitutos fuisse. Respondi non ignorare eum, quid ego deberem Sestio: quem vellet alium diem, si sumpsisset, me ei non defuturum. Ita tum ille discessit iratus, puto me tibi narrasse. Non laboraui scilicet, nec hominis alieni iniustissimam iracundiam mihi curandam putaui. Gallo autem narraui, cum proxime Romæ fui, quid audissem, neque nominaui Balbum minorem. Habuit suum negocium Gallus, vt scribit. ait illum me animi conscientia, quòd Phameam destituissem suspicari. Quare tibi hactenus mando, de illo nostro, si quid poteris exquiras: de me ne quid labores. Est bellum aliquem odisse libenter, & E

F quemadmodum non omnibus seruire: etsi mehercule, vt intelligis, magis mihi isti seruiunt, si obseruare seruire est. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 298

Dmonitus quibusdam tuis literis, vt ad Cæsarem vberiores literas mitterem, instirueram, cũ mihi Balbus nuper in Lanuuio dixisset, se & Oppiũ scripsisse ad Cæsarẽ, me legisse libros contra Catonẽ, & vehementer probasse. Conscripsi de his ipsis libris epistolã Cęsari, quę deferetur ad Dolabellam: sed eius exemplũ misi ad Oppiũ & Balbũ: scripsiq́; ad eos, vt tum deferri ad Dolabellam iuberẽt meas literas, si ipsi exemplum probassent.
G Ita mihi rescripserunt, nihil vnquam se legisse melius. Epistolamq́; meam iusserunt dari Dolabellæ. Vestorius ad me scripsit, vt iuberem mancipio dari seruo suo pro mea parte Hetereio cuidam fundum Brinnianum, vt ipse ei Puteolis recte mancipio dare posset. Eum seruum si tibi videbitur ad me mittes. Opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium de aduentu Cæsaris idem quod à te mihi scriptum est ab Oppio & Balbo. Miror te nihildum cum Tigellio, velut hoc ipsum, quantum acceperit: prorsus aueo scire, nec tamen floccifacio. Quæris quid cogitem de obuiam itione. Quid censes nisi Alsium? & quidem ad Murenam de hospitio scripseram, sed opinor cum Mario profectum. Sallustius igitur vrgebitur. Scripto iam superiore versiculo, Heros mihi dixit, sibi Murenam liberalissime respondisse. Eo igitur vtamur, nam Silius culcitras non habet. Dida autem, opinor, hospitibus totam villam concessit. Vale.

H M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 298

D Cæsarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere, nec id fuit quod suspicaris, vt me puderet tui. Næ ridicule Micillus. Nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ὁμοιόνque scriberem. Bene enim existimo de illis libris, vt tibi coràm. Itaque scripsi ἀκολακεύτως. & tamen sic vt nihil eum existimem lecturum libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratum, itaque ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimum. Nam pendeo animi, narrabo tibi. Quintus Crassus, sed ad me, an ad te nescio, mihi scripsit Romam VIII Calend. sed misi, qui inuitaret. Etsi hercle Ro-
I mam iam veniendum est, ne ille antè aduolet. O hospitem mihi tam grauem ἀμεταμέλητον. Fuit enim periucunde. Sed cum secundis Saturnalibus ad Philippum vesperi venisset, villa ita completa militibus, vt vix triclinium, vbi cœnaturus ipse Cæsar esset, vacaret: quippe hominum CCCC. Sane sum commotus, quid futurum esset postridie: ac mihi Barba Cassius subuenit, custodes dedit. Castra in agro. villa defensa est. Ille tertiis Saturnalibus apud Philippum ad VIII Calend. nec quenquam admisit. rationes opinor cum Balbo. Ille ambulauit in littore. Post hæc in balneum, tum audiuit. De Mamurra non mutauit, vnctus est, accubuit, ἐμετικὴν agebat. Itaque & edit & bibit ἀδεῶς, & iucunde, opipare sane & apparate: nec id solum, sed bene cocto & condito sermone bono. & si quæris, libenter. Præterea tribus tricliniis accepti οἱ περὶ αὐτὸν valde copiose. Libertis minus lautis seruisque nihil defuit: nam lautiores eleganter accepti. Quid multa? Homines visi sumus, hospites tamen
K nouos qui diceres: amabo te, eodem ad me cum reuertere. Semel satis est, σπουδαῖον οὐδὲν in sermone, φιλόλογα multa. Quid quæris? Delectatus est, & libenter fuit. Puteolis se aiebat vnum diem fore, alterum ad Baias. Habes hospitium, siue ἐπισταθμίαν odiosam mihi duxi, non molestam. Ego paulisper hic, deinde in Tusculanum. Dolabellæ villam cum præteriret, omnis armatorum copia, dextra sinistra ad equum, nec vsquam alibi. Hoc ex Nicia. Vale.

MARCI TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD T. POMP. ATTICUM LIB. DECIMUSQUARTUS. A

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 299

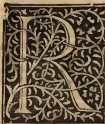

EVERTI ad illum de quo tecum mane: nihil perditius, explicari rem non posse. etenim, si ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? Quid quaeris? Periisse omnia aiebat, quod haud scio an ita sit, verum ille gaudens affirmat, minus diebus XX tumultum Gallicum. In sermonem se post Idus Martii, praeterquam Lepidi, venisse nemini. ad summam non posse istaec sic abire. O prudentem Oppium, qui nihilo minus illum desiderat: B sed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat. Sed haec hactenus. Tu quaeso quicquid noui (multa autem expecto) scribere ne pigrere. in his de Sexto satis ne certum, maxime autem de Bruto nostro, de quoquidem ille, ad quem diuerti, Caesarem solitum dicere: magni refert, hic quid velit: sed quicquid volet, valde volet. idque eum animaduertisse, cum pro Deiotaro Niceae, valde vehementer eum visum & libere dicere: atque etiam (vt enim quidque succurrit libet scribere) proxime, cum Sestii rogatu apud eum fuissem, expectaremque sedens quoad vocarer, dixisse eum, Ego dubitem quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat, nec suo commodo me conuenire possit? Atqui, si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito, quin me male oderit. Haec & eiusmodi multa. Sed ad propositũ. quicquid erit non modo magnum, sed etiam paruum scribes, equidem nihil intermittam. Vale. C

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 300

Vas à te accepi epistolas heri. ex priore theatrum Publiumque cognoui, bona signa consentientis multitudinis. plausus vero Lucio Cassio datus, etiã facetus mihi quidem visus est. Altera epistola de Madaro scripta, apud quem nullum σκλάκωμα, vt putas. processit enim, sed minus diutius. Sermone enim sum retentus. Quid autem ad te scripseram, obsecro, fortasse id eiusmodi est. Aiebat Caesarem secum, quo tempore Sestii rogatu veni ad eum, cum expectarem sedens, dixisse, Ego nunc tam sim stultus, vt hunc ipsum facile hominem putem mihi esse amicum, cum tandiu sedens meum commodum expectet? Habes igitur φαλάκρωμα inimicissimum ocii, id est Bruti. In Tusculanum hodie, Lanuuii eras, inde Asturae cogitabam. Piliae paratum est hospitium, sed vellem Atticam. Verum D tibi ignosco: quarum vtrique salutem. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 301

Ranquillae quidem tuae literae, quod vtinam diutius: nam Matius posse negabat. Ecce autem structores nostri ad frumentum profecti, cum inanes rediissent, rumorem afferunt magnum Romę, domum ad Antonium frumentum omne portari. πανικὸν certe, scripsisses enim. Torumbus Balbi nullus adhuc, & mihi notum nomen. Bellus enim esse dicitur architectus, ad obsignandum tu adhibitus non sine caussa videris. volunt enim nos ita putare. Nescio cur non animo quoque sentiant. Sed quid haec ad nos? odorare tamen Antonii διάθεσιν. quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quicquam mali cogitare. Tu, si quid pragmaticon habes, scribe: sin minus, populi ἐπισημασίαν, E & minorum dicta perscribito. Piliae & Atticae salutem. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 302

Vnc quid putas me Lanuuii? At ego te istic quotidie aliquid noui suspicor, tument negocia. Nam cum Matius, quid censes? caetera equidem doleo, quod nunquam in vlla ciuitate accidit, non vnà cum libertate rempublicam recuperatam. Horribile est, quae loquantur, minitentur, ac vereor Gallica etiam bella: ipse Sextus quo euadat. Sed omnia licet concurrant, Idus Martię consolantur. Nostri autem ἥρωες quod per seipsos

fuga mihi molesta est: sed Clodia qd egerit, scribas ad me velim. De Byzātiis curabis, vt cę- A
tera, & Pelopē ad te arcesse. Ego, vt postulas, Baiana negocia, chorūq; illū, de quo scite vis,
cum perspexero, tū scribā, ne qd ignotes. Quid Galli, qd Hispani, qd Sext⁹ agat vehemēter
expecto. Ea scilicet tu declarabis, qui cętera. Nauseolā tibi tūc ansam ocii dedisse facile pa-
tiebar, videbare eñ mihi legēti tuas literas requiesse paulisper. De Bruto semper ad me oīa
perscribito, vbi sit, quid cogitet: quē quidē ego spero iā tuto, vel solū tota vrbe vagari posse.
Verūtamen de rep. multa cognoui ex tuis literis, quas quidem multiiuges accepi vno tem-
pore a Vestorii liberto. Ad ea aūt q̄ requiris, breui respōdebo. Primū vehemēter me Cluuia
na delectāt. Sed ꝙ quęris quid arcesserim Chrysippū: tabernę mihi duę corruerūt, reliquae
rimas agūt. Itaq; nō solū inquilini, sed mures migrauerūt. Hanc cęteri calamitatē vocant,
ego ne incōmodū quidē. O Socrates. O Socratici viri, nunq̄ vobis gratiā referā. Dii immor
tales, q̄ mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio ædificandi initur, consiliario quidē & aucto ¶
re Vestorio, vt hoc damnum quæstuosum sit. Hic turba magna est, eritq; vt audio, maior.
Duo quidē quasi designati Consules. O Dii boni, viuit tyrānis! Tyrānus occidit! eius in-
terfecti morte lętamur, cū facta defendimus! Itaq; q̄ seuere nos M. Curtius accusat, vt pu-
deat viuere. neq; iniuria. nā mori millies pręstitit, q̄ hæc pati, q̄ mihi vidētur habitura etiā
vetustatē. Et Balbus hic est, multūq; mecū: ad quē a Vetere literę datę pridie Cal. Ianuarii:
cum a se Catilius circūsederetur, & iam teneretur, venisse cum maximis copiis Pacorū Par
thum. ita sibi esse eum ereptum multis suis amissis. in qua re accusat Volcatiū. ita mihi vi-
detur bellum illud instare, sed Dolabella, & Nicias viderint. Idem Balbus meliora de Gallia
XXI die literas habebat: Germanos, illasq; nationes re audita de Cæsare, Legatos misisse
ad Aurelium, qui est præpositus ab Hircio, se quod imperatū esset, esse facturos. Quid quę- C
ris! Omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

M. T. C. T. P. ATTICO. S. ȝo6

Ta ne vero hoc meus, & tuus Brutus egit vt Lanuuii esset! vt Trebonius
itineribus deuiis proficisceret in prouinciā: vt omnia facta, scripta, dicta,
promissa, cogitata Cęsaris plus valerēt, q̄ si ipse viueret! Meministi ne cla
mare illo ipso primo Capitolino die! Senatū in Capitoliū a Pręroribus vo
cari! Dii immortales, quę tū opera effici potuerūt, lætantibus omnib⁹ bo-
nis, etiā sat bonis, fractis latronibus. Liberalia tu accusas. Quid fieri tū po
tuit! Iā pridē perieramus. Meministi ne te clamare causam periisse, si funere elatus esset! at il
le etiā in foro cōbustus, laudatusq; miserabiliter, seruiq; & egētes in tecta nostra cū facibus
immissi. Quæ deinde, vt audeant dicere, tu ne contra Cęsaris nutū! Hęc & alia ferre nō pos
sum. itaq; γῆν pro γῆς cogito. Tua tamen ὑπηνέμιος nausea iam plane abiit. mihi quidem ex D
tuis literis tū lectitātī ita videbatur. Redeo ad Theobassos, Sueuos, Frācones. hos tu existi
mas cōfidere se illa habituros stātib⁹ nobis, in quibus, plus putarūt virtutis, q̄ experti sunt!
pacis isti scilicet amatores & nō latrocinii auctores. At ego cū tibi de Curtilio, Sestilianoq;
fundo scripsi, de Cēsorino, de Messala, de Planco: de Posthumio, de genere toto, melius fuit
periisse illo interfecto, qđ nūq̄ accidisset, q̄ hęc videre. Octaui⁹ Neapolim venit XIIII Cal.
Ibi eū Balbus mane postridie, eodēq; die mecū in Cumano illū hęreditatē aditurum. Sed vt
scribi ῥίζωσις magnā cū Antonio. Buthrotia mihi tua res est, vt debet, eritq; curę. Quid
quæris! Iam ne ad cētena Cluuianū aduētare videt! Sed primo anno LXXX detersimus, q̄
patet ad me grauia de filio, matri, ꝙ maxime nūc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit
inimicus, ardenteis in eū literas ad me misit. Ille aūt quid agat, si scis, ne ꝗdū Roma es pro- E
fectus, scribas ad me velim, & hercule si quid aliud. vehemēter delector tuis literis. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO. S. D. ȝo7

Vdiustertius dedi ad te epistolā longiorē: nunc ad ea, quę proxime velim.
Mehercule Asturę Brutus ἀκολασίαν istorū scribis, an cēsebas aliter! Equi-
dem etiā maiora expecto. quin equidē concionem lego de tāto viro, de claris
simo ciue ferre nō queo. etsi ista iā ad risum. sed memento. sic alitur cōsuetu
do perditarū concionū, vt nostri illi non Heroes, sed dii futuri quidē in glo-
ria sempiterna sint, sed non sine periculo quidem. Verum illis magna conso
latio conscientia maximi & clarissimi facti, nobis quæ! qui interfecto Rege liberi nō sumus!
Sed hæc fortuna viderit, quoniam ratio nō gubernat. De Cicerone quæ scribis, iucūda mihi

F sunt, velim sint prospera. Quę vero tibi est curę, vt ei suppeditetur ad vsum & cultum copiose, per mihi gratum est, idq; vt facias te etiã rogo. De Buthrotiis & tu recte cogitas, & ego non dimitto istam curam, sed suscipiam omnem istam actionem, quam video quotidie faciliorem. De Cluuiano, quoniam in re mea me ipsum diligentia vincis, res ad centena perducitur. nam rem non fecit deteriorem, haud scio an iam fructuosiorem. Hic mecum Balbus, Hircius, Pansa. modo venit Octauius, & quidem in proximam villam Philippi mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me, cras mane vadit. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 308

O Mi Attice, vereor ne nobis Idus Martiæ nihil dederint præter lætitiã & odii pœnã & doloris. Quę mihi istinc afferũtur! Quę hic video! ὢ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ, scis q̃ diligã Siculos, & q̃ illã clientelã honestam iudicẽ, G multa illis Cęsar, neq; me inuito. etsi latinitas erat nõ ferẽda. verũtamen aũt ecce Antonius accepta grandi pecunia, fixit legẽ a Dictatore comitiis latam, qua Siculi ciues Romani, cuius rei viuo illo mentio nulla. Quid de Deiotari nostri causa! num similis! Dignus ille quidẽ omni regno, sed nõ per Fuluiã. Sexcenta similia. Verũ illuc refero tam clarã tãq; testatã rem, tãq; iustam. Buthrotiã non tenebimus aliqua ex parte! & eo quidẽ magis, quo ista plura nobiscum: hic perhonorifice & amice Octauius, quẽ quidẽ sui Cęsatem salutabãt. Philippus non. itaq; ne nos quidẽ. quẽ nego posse bonũ ciuẽ, ita multi circũstant, cui quidẽ nostri mortem minitantur, negat hæc fieri posse. Quid censes, cũ Romã puer venerit, vbi nostri liberatores tuti esse non possunt! Semper quidem erunt clari, conscientia vero facti sui etiã beati. Sed nos (nisi me fallit) iacebimus.
H Itaq; exire aueo, vbi nec Pelopidarũ inquit. Haud amo vel hos designatos, qui etiam declamare me coegerũt, vt ne apud aquas quidẽ acquiescere liceret. sed hoc meæ nimiæ facilitatis. Nã id erat quondã quasi necesse: nunc quoquo modo se res habet, nõ est itẽ, q̃ dudũ. Nihil habeo, quod ad te scribam. scribo tamen non vt delecter his literis, sed vt eliciã tuas. Tu si quid erit de cęteris, de Bruto vtiq; quicquid erit. Hæc cõscripsi X Cal. accubans apud Vestorium hominem remotũ a Dialecticis, in Arithmeticis satis exercitatum. Septimo deniq; die literæ mihi redditę sunt, quæ erant a te XIII Cal. datę: quibus quæris, atq; etiã me ipsum nescire arbitraris, vtrum magis tumulis prospectuq;, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter. Est mehercule, vt dicis, vtriusq; loci tanta amœnitas, vt dubitem vtra anteponenda sit.

ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
I ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσορόωντες
δείδιμεν, ἐν δοιῇ δὲ σαωσέμεν ἢ ἀπολέσθαι.

Quis enim tu magna & mihi iucunda scripseris de D. Bruti aduentu ad suas legiones, in quo spem maximam video: tamen si est bellum ciuile futurũ, quod certe erit, si Sextus in armis pmanebit, quẽ permãsurũ esse certo scio, quid nobis faciẽdũ est, ignoro. neq; enim iam licebit, quod Cæsaris bello iam licuit, neq; huc neq; illuc. quẽcunq; enim hæc pars perditorũ lætatum morte Cæsaris putabit (lætitiam autem apertissime tulimus omnes) hunc in hostium numero habebit, quæ res ad cædem proximam spectat. Restat, vt in castra Sexti, aut forte Bruti nos conferamus. Res odiosa, & aliena nostris ætatibus, & incerto exitu belli. & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere,

K οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Sed hæc fors viderit ea, quę talib⁹ in rebus plus, q̃ ratio potest. Nos aũt id videamus, q̃d in nobis esse debet, vt quicquid acciderit, fortiter & sapiẽter feramus, & accidisse hominib⁹ meminerimus: nosq; cũ multũ literę, tũ nõ minimũ Idus quoq; Martię cõsolentur. Suscipe nunc meam deliberationẽ, qua solicitor, ita multa veniũt in mentẽ in vtrãq; partem. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S. 309

Proficiscor, vt constituerã, Legatus in Græciã: credis! impendentis periculi nõnihil vitare videor, sed casurus in aliquã vituperationẽ, q; reip. defuerim tã graui tẽpore. Sin aũt mãsero, eqdẽ video in discrimine, sed accidere posse suspicor, vt pdesse possim reip. Iã illa cõsilia priuata sunt, q; sentio valde esse vtile ad cõfirmationẽ Ciceronis, me illuc venire, nec alia causa pfectiõis mihi vlla fuit, cũ cõsiliũ cepi legari ab Cęsare. Tota igit hac de re, vt soles, si q̃d ad me per-

tinere putas,cogitabis.Redeo nunc ad epistolam tuam.Scribis enim esse rumores, me ad la A
cum quod habeo vendi turum,minusculam vero villam vtiq; Quinto traditurum,vel impē
so precio,quo introducatur,vt tibi Q.Filius dixerit, dotata Aquilia . Ego vero de vēditio-
ne nihil cogito,nisi quid,quod magis me delectet,inuenero.Quintus autem de emendo ni-
hil curar hoc tempore.Satis enim torquetur debitione dotis.in qua mirificas Egnatio gra
tias agit.A ducenda autem vxore sic abhorret,vt quicq̄ libero lectulo neget esse iucundius.
Sed hęc quoq; hactenus.Redeo enim ad miseram,seu nullam potius rempub.M.Antonius
ad me scripsit de restitutione Sexti Clodii,q̄ honorifice,quod ad me attinet,ex ipsius lite-
ris cognosces (misi enim tibi exemplum) q̄ dissolute,q̄ turpiter,q̄q; perniciose, vt nōnunq̄
Cæsar desiderandus esse videatur,facile existimabis.Quę enim Cæsar nunq̄ neq; fecit,neq;
fecisset,ea nunc ex falsis eius commentariis proferuntur.Ego autem Antonio facillimū me
præbui.etenim ille,quoniam semel induxit animum,sibi licere quod vellet,& fecisset nihilo B
minus me inuito.Itaq; mearum quoq; literarum misi tibi exemplum. Vale.

M. ANTONIVS COS. M.T.C. S. 110

OCcupationibus est factū meis,& subita tua profectione , ne tecū corā de
hac re agerem:quā ob causam vereor,ne absentia mea leuior sit apud te,
q; si bonitas tua responderit iudicio meo,quod semper habui de te,gau-
debo.A Cæsare petii,vt Sextū Clodiū restitueret.impetraui. Erat mihi
in animo etiā tum sic vti beneficio eius,si tu concessisses:quo magis la-
boro,vt & tua voluntate id per me facere liceat. Qđ si duriorem te eius
miserę & afflictę fortunę prębes,non contendā ego aduersus te.q̄q̄ videor debere tueri cō-
mentarium Cæsaris.Sed mehercule si humaniter,& sapienter, & amabiliter in me cogita-
re vis,facilem te profecto præbebis,& voles P.Clodium in spe optima puerum repositum C
existimare, nō te insectatum esse,cum potueris amicos paternos.Patere obsecro te pro rep.
videri gessisse simultatē cū patre eius.non cōtēpseris hanc familiā.Honestius em̄ & libētius
deponimus inimicitias reip.nomine susceptas,q̄ cōtumacię.Me deinde sine ad hanc opinio-
nē iam nunc dirigere puerū,& tenero animo eius persuadere,nō esse tradēdas posteris ini-
micitias.q̄q̄ tuā fortunā Cicero ab omni periculo abesse certū habeo,tamen arbitror malle
te quietā senectutē & honorificā potius agere,q̄ sollicitā.Postremo,meo iure te hoc bene-
ficium rogo.nihil enim non tua causa feci.Quod si non impetro,per me Clodio daturus nō
sum vt intelligas,quanti apud me auctoritas tua sit,atq; eo te placabiliorē præbeas. Vale.

M.T.C. M.ANTONIO COS. S. 111

QVod mecum per literas agis,vnam ob causam mallem coram egisses.Non
enim solum ex oratione,sed etiam ex vultu, & oculis,& fronte (vt aiunt) D
meum erga te amorē perspicere potuisses.Nam cum te semper amaui,pri
mum tuo studio,post etiam beneficio prouocatus,tum his tēporibus resp.
re mihi ita commendauit,vt chariorem habeam neminē.Literæ vero tuæ
tū amantissime,tum honorificentissime scriptę,sic me affecerūt,vt nō da-
re tibi beneficium viderer,sed accipere a te ita petente, vt inimicum meū,necessariū meū,
me inuito seruare nolles,cum id nullo negocio facere posses. Ego vero tibi istuc mi Antoni
remitto:atq; ita,vt me a te,cum his verbis scripseris , liberalissime atq; honorificentissime
tractatum existimem.Idq; cum totum,quoquo modo se res haberet,tibi dādum putarē,tū
do etiam humanitati & naturæ meæ.Nihil enim vnq̄ nō modo acerbum in me fuit,sed ne
paulo quidem tristius aut seuerius,q̄ necessitas reip.postulauit.Accedit,vt ne in ipsum qui-
dem Clodiū, meū insigne odiū fuerit vnq̄:semperq; ita statui,non esse insectādos inimicorū E
amicos,præsertim humiliores,nec his præsidiis nosmetipsos esse spoliandos.Nam de puero
Clodio tuas parteis esse arbitror,vt eius animum tenerum,quemadmodum scribis his opi
nionibus imbuas,vt ne quas inimicitias residere in familiis nostris arbitretur. Contendi cū
P.Clodio,cum ego publicam causam,ille suam defenderet.Nostras contentiones resp.diiu
dicauit.Si viueret,mihi cum illo nulla cōtentio iam maneret . Quare,quoniam hoc a me sic
petis,vt quę tua potestas est,neges te me inuito vsurū,puero quoq; hoc a me dabis,si tibi vi
debitur,vt animū eius cōciliatū reddas.nō quo aut ętas nostra ab illius ætate quicq̄ debeat
periculi suspicari,aut dignitas mea vllā cōtentionē extimescat,sed vt nosmetipsi inter nos
cōiūctiores sim⁹,q̄ adhuc fuimus.Interpellātib⁹ em̄ his inimicitiis,animus tuus mihi magis

F patuit,quàm domus.sed hæc hactenus.Illud extremum.Ego quæ te velle,quæq; ad te pertinere arbitrabor,semper sine vlla dubitatione summo studio faciam. Hoc velim tibi penitus persuadeas. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO. S.D.

Terandum eadem ista mihi.Coronatus Quintus noster Parilibus.Parilibus solus ne/etsi addis Lamiam,quod demiror equidē. Sed scire cupio,qui fuerūt alii.q̃q̃ satis scio,nisi improbum neminem. Explorabis igitur hoc diligentius.Ego autem casu cum dedissem ad te literas VI Calend.satis multis verbis,tribus fere horis post accepi tuas.& magni quidem ponderis.Itaq; ioca tua plena facetiarum. De hæresi Vestoriana,& de Pheriorum more Puteolana risisse me satis,nihil est necesse me rescribere. πολιτικώτερα. illa videa-

G mus.Ita Brutos Cassiosq; defendis,quasi eos ego reprehendam,quos satis laudare nō possum.Rerum ego vitia collegi,non hominum.Sublato enim Tyranno,tyrannida manere video,Nam quæ ille facturus non fuit,ea fiunt,vt de Clodio,de quo mihi exploratum est,illum non modo non facturum,sed etiam ne passurum quidem fuisse. Sequetur Rufo Vestorianus victor nunq̃ scriptus.Cæterum quis non/cui seruire ipsi non potuimus,eius libellis paremus. Nam Liberalib9 quis potuit in Senatum non venire?Fac id potuisse aliquo modo fieri,num etiam cum venissemus,libere potuimus sententiam dicere? nonne omni ratione veterani,qui armati aderant,cum præsidii nos nihil haberemus,defendendi fuerunt? Illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse tu testis es.Quid ergo?Culpa ista Brutorū? Minime illorum quidem,sed aliorum Brutorum,qui se cautos ac sapienteis putant,quibus sa-

H tis fuit lætari,nonnullis etiam gratulari,nullis permanere. Sed præterita omittamus,istos omni cura præsidioq; tueamur,& quemadmodum tu petis,contenti Idibus Martiis simus. Quæ quidem nostris amicis diuinis viris aditum ad cælum dederunt,libertatem Po.Rom. non dederunt.Recordare tua.nonne meministi clamare te omnia periisse,si ille funere elatus esset?Sapienter id quidem.itaq; ex eo,quæ manarint,vides. Quæ scribis Calend.Iunii Antonium de prouinciis relaturum,vt & ipse Gallias habeat,& vtrisq; dies prorogetur,licebit ne decerni libere?Si licuerit,libertatem esse recuperatam lætabor: Si nō licuerit,quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiam quam oculis cepi iusto interitu Tyrāni?Rapinas scribis ad Opis fieri,quas nos quoq; tum videbamus,nec nos liberati ab egregiis viris,nec liberi sumus.ita laus illorum est,culpa nostra.Et hortaris me,vt historias scri-

I bam,vt colligam tanta eorum scelera,a quibus etiam nunc obsidemur. Potero ne eos ipsos non laudare,qui te obsignatorem adhibuerunt?Nec mehercule Randusculū mouet:sed homines beneuolos,qualescunq; sunt,graue est insequi contumelia. Sed de omnibus meis consiliis,vt scribis,existimo exploratius nos ad Calend.Iulii statuere posse: ad quas adero & omni ope atq; opera enitar,adiuuante me scilicet auctoritate tua & gratia,& summa æquitate causæ,vt de Buthrotiis S.C.quale scribis,fiat.Quod me cogitare iubes,cogitabo equidem,etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum.Tu autem quasi iam recuperata rep. vicinis tuis Massiliensibus sua reddis. Hæc armis (quæ quàm firma habeamus, ignoro) restitui fortasse possunt,auctoritate non possunt. Vale.

K M.T.C. T.P. ATTICO S.D.

Pistola breuis,quæ postea ad te scripta est,sane mihi fuit iucunda.De Bruti ad Antonium & de eiusdē ad te literis,posse videntur esse meliora,quàm adhuc fuerint:sed nobis,vbi simus,& quo iam nos conferamus,prouidendum est. O mirificum Dolabellam meum. Iam enim dico meū,antea(crede mihi) subdubitabam. Magnam ἀναθεώρησιν res habet.de saxo in crucē columnam tollere, locum illum sternendum locare. Quid quæris?Heroica? Sustulisse mihi videtur simulationem desiderii,adhuc quæ serpebat in dies & inueterata vi debatur,ne periculosa nostris Tyrannoctonis esset. Nunc prorsus assentior tuis literis,speroq; meliora, quanquā istos ferre non possum,qui dum se pacem velle simulāt,acta nefaria defendunt , sed non possunt omnia simul. Incipit res melius ire , quàm putaram : nec vero discedam , nisi cum tu id me honeste putabis facere posse . Bruto certe meo nullo loco deero,idq; etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem,propter eius singularem incredibi-

lem & virtutem. Piliæ nostræ villam totam, quæq; in villa sunt trado. In Pompeianum ipse proficiscens Calend. Maii, quamprimum velim Bruto persuadeas, vt Asturę sit. Vale. A

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 314

Q Vinto Non. conscendens ab hortis Cluuianis in Phaselum episcopium, has dedi literas, cum Pilię nostræ villam ad Lucrinum, villicosq; procuratores tradidissem. Ipse autem eo die in Pæti nostri Tyrotatichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum: post in Puteolana & Cumana regna renauigare. O loca cætera quàm valde expetenda, interpellantium autem multitudine pene fugienda. Sed ad rem vt veniam. O Dolabellæ nostri magnam ἀριστείαν. quanta est ἀναθεώρησις. Equidem laudare eum & hortari nō desisto. Recte tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de viro sentias. Mihi quidē videtur Brutus noster iam vel coronam auream per forum ferrē posse. Quis enim audeat violare, proposita cruce vel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum. Nunc mi Attice me fac vt expedias. cupio cum Bruto nostro (affatim satisfecerim) excurrere in Gręciam. Magni interest Ciceronis vel mea potius, vel mehercule vtriusque me interuenire discenti. Nam epistola Leonidę, quam ad me misisti, quid habet, quæso, in quo magnopere lætemur. Nunquam ille mihi satis laudati videbitur, cum ita laudabitur. Quoquo modo nunc est, non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandatam, vt mihi catameron scriberet, à quo adhuc nulla litera est. Vereor ne nihil habuerit, quod mihi cum cognossem, iucundum putaret fore. Quod ad Xenonem scripsisti, valde mihi gratum est. Nihil enim deesse Ciceroni. tum ad officium, tum ad existimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ esse. Ad eum scripsi, me tibi mādasse per literas, vt de Montani negocio cum eo loquerere. Et velim cures epistolam, quam ad eum misi, reddendam & ipse (quod commodo tuo fiat) cum eo colloquere. Puto si quid in homine pudoris est, prę statutum eum: nec sero quodammodo dependatur. De Attica pergratum mihi fecisti, quòd curasti antè scirem ei recte esse, quàm non belle fuisse. In Pompeianum veni V Calend. Maii, cum pridie (vt antea ad te scripsi) Piliam in Cumano collocauissem. Ibi mihi cœnanti literę tuæ sunt redditę, quas dederas Demetrio liberto pridie Calend. in quibus multa sapienter, sed tamen talia (quemadmodum tute scribebas) vt omnē consilium in fortuna positum videretur. Itaq; his de rebus ex tempore, & coràm. De Buthrotio negocio vtinam quidem Antonium conueniam. multum profecto proficiam, sed non arbitrantur eum à Capua declinaturum. Quo quidem metuo ne magno reip. malo venerit: quod idem L. Cęsari videbatur, quem quidem Neapoli affectum grauiter videram. Quamobrem ista nobis ad pridie Calend. Iunii tractanda & perficienda sunt. Sed hacten⁹. Quintus filius ad patrem acerbissimas literas misit, quæ sunt ei redditæ, cum venissemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquiliam nouercam non esse laturum: sed hoc tolerabile fortasse. Illud vero, se ab Cæsare habuisse omnia, nihil à patre, reliqua sperare ab Antonio. O perditum hominem, sed μέλει. Ad Brutum nostrum & Cassium, & ad Dolabellam epistolas scripsi: quarum exempla tibi misi, non vt deliberarem reddēdę ne essent (plane enim iudico esse reddendas) sed quòd non dubito, quin tu idem existimaturus sis. Ciceroni meo mi Attice suppeditabis quantum videbitur, meq; tibi hoc onus imponere patiere. Quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librum enim illum ἀνέκδοτον nondum, vt volui, perpoliui. Ista vero quę tu connecti vis, aliud quoddam separatum volumen expectant. Ego autem (credas mihi velim) minore periculo existimo contra illas nefarias partes viuo tyranno dici potuisse, quàm mortuo. Ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter. nunc quacunq; nos commouimus, ad Cæsaris non modo acta, verumetiam cogitata vocamur. De Montano, quoniam Flamma venit, videbis. puto rem meliore loco esse debere. Vale. B C D E

M.T.C. DOLABELLAE COS. S.D. 315

E Tsi contentus eram mi Dolabella tua gloria, satisq; ex ea magnam lætitiam voluptatemq; capiebam, tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgo hominum opinio socium me ascribat tuis laudibus. Neminem conueni. conuenio autem quotidie plurimos. Sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis caussa in hęc loca veniant: prę-

F terea ex municipiis frequentes necessarii mei, qui omnes, cum te summis laudibus ad cęlũ
extulerunt, mihi continuo maximas gratias agunt. Negant enim se dubitare, quin tu meis
pręceptis & consiliis obtemperans, pręstantissimum te ciuem & singularem COS. pręa
beas, quibus ego, quanquam verissime possim respondere te, quę facias, tuo iudicio & tua
sponte facere, nec cuiusquam egere consilio, tamen neque plane assentior, ne imminuam
tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur, neq; valde nego. Sum enim aui-
dior etiam quàm satis est gloriæ. Et tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Aga-
memnoni Regi Regum fuit honestum, aliquem in consiliis capiendis Nestorem habere, mi
hi vero gloriosum te iuuenem COS. florere te laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ.
L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus
totius corporis doloribus, tamen antequam me plane salutauerit, O mi Cicero, inquit, gra
G tulor tibi cum tantum vales apud Dolabellam: quantum si ego apud sororis filium vale-
rem, iam salui esse possemus. Dolabellę vero tuo & gratulor & gratias ago: quem quidẽ
post te Consulem, solum possum vere Consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re ge
sta: tum nihil magnificentius, nihil pręclarius actum vnquam, nihil reip. salutarius testa-
tus est. atq; hæc vna vox omnium est. A te autem peto, vt me hanc, quasi falsam hæredita
tem alienæ gloriæ, sinas cernere, meq; aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire
patiare: quanquam mi Dolabella (hęc enim iocatus sum) libentius omneis meas, si modo
sint aliquæ meę laudes ad te transtulerim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam
cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti, tum iis tuis factis sic in-
census sum, vt nihil vnquam in amore mihi fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi crede)
H virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, vt scis, M. Brutum pro-
pter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem atq; constantiã:
tamen Id. Martii tantum accessit ad amorem, vt mirarer locum fuisse augendi in eo, quod
mihi iampridem cumulatum esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem
erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, vt mihi nunc deniq; amare vide-
ar, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, vt dignitati & gloriæ seruias? Pro-
ponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? Neminem habeo clariorem, q̃
teipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes: ne licet quidem tibi iam tantis rebus gestis,
non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis vtẽ
dum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, vt summa seueritas animaduersio-
I nis, non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo
cuiq; gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuę, sed con-
tigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii atq; consilii. Legi enim concionem tuam,
nihil illa sapientius. ita pedetentim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus, vt res
ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium consensu daret. Liberasti igitur & vrbem
periculo, & ciuitatem metu. Neq; solum ad tempus maximam vtilitatem attulisti, sed etiã
ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse rempublicam, tibiq; non mo
do tuendos, sed etiam ornandos illos viros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed
his de rebus coràm plura prope diem, vt spero. Tu quoniam remp. nosq; conseruas, fac vt
diligentissime teipsum mi Dolabella custodias. Vale.

K

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 316

Aepius me iam agitas, quòd rem gestam Dolabellæ nimis in cælum vide-
ar efferrre. Ego autem quanquam sane probo factum, tamen vt tantope-
re laudarem adductus sum tuis & vnis & alteris literis. sed totum se a te
abalienauit Dolabella, ea de caussa, qua me quoq; sibi inimicissimum red-
didit. O hominem impudentem. Calend. Ian. debuit, adhuc non soluit: prę
sertim cum se maximo ęre alieno Faberii manu liberarit, & opem ab eo pe
tierit. Licet enim iocari, ne me valde conturbatum putes. Atq; ad eum VIII Iduum literas
dederam bene mane. Eodem autem die tuas literas vesperi acceperam in Pompeiano, sane
celeriter, tertio abs te die. Sed vt ad te de eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabel-
lam literas dedi: quæ si nihil profecerint, puto fore, vt me præsentem non sustineat. Albia-

num te confecisse arbitror. De Petulciano homine, quòd mihi suppeditatus es, gratissimũ A
est, & simile tuorum omnium. Sed ego Erotem ad ista expedienda factum mihi videbar
reliquisse, cuius non sine magna culpa vacillatum, sed cum ipso videro. De Montano, vt sę
pe ad te scripsi, erit tota res curæ. Seruius proficiscens, quòd desperanter tecum locutus
est, minime miror, neq; ei quicquam in desperatione concedo. Brutus noster singularis vir,
si in Senatum non est Calend. Iunii venturus, quid facturus sit in foro, nescio. Sed hoc ipse
melius. Ego ex his, quæ parari video, non multum Id. Martiis profectum iudico. Itaque
de Græcia quotidie magis & magis cogito: nec enim Bruto meo exilium, vt scribis ipse
meditans video quid prodesse possum. Leonidæ literæ non satis delectarunt. De Herode
tibi assentior. Sauseium legisse vellem. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 317 B

Go ex Pompeiano accepi binas à te literas, alteras sexto die, alteras quarto. Ad superiores igitur prius. Quàm mihi iucundum opportune tibi Barnachum literas reddidisse. Tu vero cum Cassio, vt cętera quàm commode. Opportune autem quòd id ipsum, quod me mones, quatriduo antè ad eum scripseram, exemplumq; mearum literarum ad te miseram. Sed cum Dolabellæ Aristia (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affe
ctus essem, ecce tibi & Bruti, & tuæ literæ, ille exilium meditari. Nos autem illum portũ
propiorem huic ętati videbamus, in quem mallem equidem peruehi, florente Bruto no
stro constitutaq; republ. Sed nunc quidem, vt scribis, non vtrumuis. Assentires enim mihi
nostram ætatem pręsertim à castris ciuilibus abhorrere. Marcus Antonius ad me tantum C
de Clodio rescripsit, meam lenitatem & clementiam, & sibi esse gratam, & mihi voluptati
magnæ fore. Sed Pansa furere videtur de Clodio, itemq; de Deiotaro, & loquitur seuere, si
velis credere. Illud tamen non belle, vt mihi quidem videtur, quòd factum Dolabellę vehe
menter improbat. De coronatis cum sororis tuę filius à patre accusatus esset, rescripsit se
coronam habuisse honoris Cæsaris caussa, posuisse luctus gratia. Postremo se libenter vitu
perationem subire, quód amaret etiam mortuum Cæsarem. Ad Dolabellam, quemadmo
dum tibi dicis placere, scripsi diligenter. Ego etiam ad Sicam. Tibi hoc oneris non impono,
nolo te illum iratum habere. Seruii orationem cognosco, in qua plus timoris video, quàm
consilii. Sed quoniam perterriti omnes sumus, assentior Seruio. Publius tecum tricatus
est. Huc enim Cerelia missa ab istis ad me est legata: cui facile persuasi, mihi id, quod roga
ret, ne licere quidem non modo libere. Antonium si videro, accurate agam de Buthroto. D
Venio ad recentiores literas, quáquam de Seruio iam rescripsi me facere minimi πρᾶξιν Do
labellæ. mihi mehercule ita videtur, non potuisse maior tali re, taliq; tempore: sed tamen
quicquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis. Tibi vero assentior maiorem πρᾶξιν eius fore, si mi
hi, quod debuit, dissoluerit. Brutus velim sit Asturæ. Quòd autem laudas me, quòd nihil
antè de profectione constituam, quàm ista quo euasura sint, videro: muto sententiam,
neq; quicquam tamen antè quàm te videro. Atticam meam gratias mihi agere de matre
gaudeo, cui quidem ego totam villam cellamq; tradidi, eamq; cogitabam V Id. videre. Tu
Atticę salutem dices, nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 318

Pompeiano naui aduectus sum in Luculli nostri hospitium. VI Id. hora E
fere tertia, egressus autem è naui accepi tuas literas, quas tuus tabellarius
in Cumanum attulisse dicebatur Non. Maii datas: à Lucullo postridie ea
dem fere hora, qua veni VII Id. Lanuuio datas. Audi igitur ad omnes.
Primum quæ de re mea gesta, & in solutione, & in Albiano negocio grata.
De tuo autem Buthroto, cum in Pompeiano essem, Missenum venit Anto
nius: inde antè discessit, quàm illum venisse audissem, a quo in Samnium. Vide quid spe
res. Romæ igitur de Buthroto Lucii Antonii horribilis contentio. Dolabellæ præclarã
iam. vel si habeat nummos, modo numeret Id. Tertullæ nollem abortum. Tam enim Cas
sii sunt iam, quàm Bruti ferendi. De Regina velim, atq; etiam de Cæsare illo. Persolui pri
mę epistolę, venio ad secundam. De Quintis ac Buthrotiis, cum venero, vt scribis. Quod

filius interitu perturbatam, irrita fore, quę ille egisset, simulac desistemus timere. clementiam illi malo fuisse: qua si vsus non fuisset, nihil ei tale accidere potuisset. Mihi autem venit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo veniat, quod est ἄλογον, certe fore bellū. Hæc me species contagioq; perturbat, ne gemam, quod tibi tum licuit, nobis non licebit: nā aperte lætati sumus. Deinde habent in ore nos ingratos. nullo licebit modo, quod tum & tibi licuit & multis. φαινοπροσωπητέον ergo & ἰτέον in castra? Millies mori melius, huic præsertim ætati. Itaq; me Id. Martiæ non tam consolantur, quàm antea. Magnum enim mendū continent, etsi illi iuuenes ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθοῦνται ψόγον. Sed si tu melius quippiā speras, quòd & plura audis, & interes consiliis, scribas ad me velim: simulq; cogites, quid agendum nobis sit super legatione votiua, quòd in his locis moneor à multis, ne in Senatu Calendis adsim. Dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, & quidem in istos qui mihi videntur vbiuis tutius, quàm in Senatu fore. Vale.

A (margin, line 1) · B (margin, last line)

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMP. ATTICVM LIB. DECIMVSQVINTVS.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 321

FACTVM male de Alexione. Incredibile est, quanta me molestia affecerit. Nec mehercule ex ea parte maxime, quòd plerique mecum. Ad quem igitur medicum te cōferes? Quid mihi iam medico, aut si opus est, tanta inopia est? Amorem erga me, humanitatem suauitemq; desidero. Etiam illud quid est quod non pertimescendum sit? cum hominem temperantem, summum medicum, tantus improuisus morbus oppresserit? Sed ad hæc omnia vna cōsolatio est, quòd ea conditione nati sumus, vt nihil quod homini accidere possit, recusare debeamus. De Antonio iam antea tibi scripsi, non esse eum à me conuentum. venit enim Missenum, cum ego essem in Pompeiano: antè profectus est, quàm ego eum venisse cognoui, sed casu cum legerem tuas literas, Hirtius erat apud me in Puteolano: ei legi & egi primum, quod attinet. Nihil mihi concedebat. Deinde ad summam, arbitrum me statuebat non modo huius rei, sed totius Consulatus sui. Cum Antonio autē sic agemus, vt perspiciat, in eo negocio si nobis satisfecerit, totum me futurum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros, de quibus tu bonam spem te significas habere, propter edictorum humanitatem. Ego autem perspexi, cum à me XVII Calend. de Puteolano Neapolim Pansæ conueniendi caussa proficisceretur Hirtius, omnem eius sensum. Sed (vix enim & ad pacem sum cohortatus) non poterat scilicet negare, se velle pacem: sed nō minus se nostrorum arma timere, quàm Antonii: & tamen vtrosque non sine caussa præsidium habere: se autem vtraque arma timere. Quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto fratre tibi assentior. patri quidem gratissimæ & bellæ tuæ literæ fuerunt. Cereliç vero facile satisfeci, nec valde laborare mihi visa est: & si illa, ego certe non laborarem. Istam vero, quam tibi molestam scribis esse, auditā à te esse omnino demiror. Nam quòd eam collaudaui apud amicos, audiētibus tribus filiis eius & tua filia. Quid hoc est? quid est autem, cur ego personatus ambulem? Parum ne fœda persona est ipsius senectutis? Quod Brutus rogat, vt ante Calend. ad me quoq; scripsit, & fortasse faciam: sed plane quid velit, nescio. Quid enim illi afferre consilii possum, cum ipse egeam consilio? & cum ille suæ immortalitati melius, quàm nostro ocio consuluerit? De Regina rumor extinguetur. De Flauia obsecro te, si quid potes. Hercle dederam ad te literas exiens è Puteolano, diuerterama; in Cumanum. Ibi bene valētem vidi Piliam, quin etiā paulo clàm iis eam vidi. venerat enim in funus, cui funeri ego quoq; operā dedi. Cn. Lucullus familiaris noster matrem efferebat. Mansi igitur eo die in Sinuessano, atq; inde mane postridie Arpinū proficiscens hanc epistolam exaraui. Erat aūt nihil noui, quod aut scriberē, aut certe ex te quærerem: nisi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus misit ad me orationem suam habitā in concione Capitolina: petiuitq; à me, vt eā ne ambitiose corrigerē, antè q̃ ederet. Est aūt oratio scripta elegantissime sententiis & verbis, vt nihil possit vltrà. Ego tamen, si illā caussam habuissem, scripsissem ardentius ὑπόθεσιν. Vides quę sit persona dice-

vt solet, nisi forte quem non ames, omnia videntur insulse fieri. Scripsi ita, vt te probatu- A
rum existimem. Mihi duas à te epistolas reddidit. vnam XI, alteram X Calend. ad recen-
tiorem prius & leuiorem. Laudo, si vero etiam Carsulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonii consilia
narras turbulenta. atque vtinam potius per populum agat, quàm per Senatum, quod qui
dem ita credo. sed mihi totum eius consilium ad bellum spectare videtur. Siquidem D.
Bruto prouincia eripitur. Quoquo modo ego de illius neruis existimo, non videtur fieri
posse sine bello: sed non cupio, quoniam caret Buthrotiis. Rides ab Cordilio non mea po-
tius assiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod scribis te nescire, quid nostris faciundum
sit, iampridem me illa ἀπορία solicitat. Itaque stulta iam Iduum Martiarum est consolatio. Ani
mis enim vsi sumus virilibus, consiliis (mihi crede) puerilibus. Excisa enim est arbor, non
euulsa, itaque quàm fruticetur vides. Redeamus igitur, quoniam sæpe vsurpas, ad Tu-
sculanas disputationes. Sauseium pete, celemus, ego nunquam indicabo. Quod te à Bruto B
requiri scribis, vt certior fieret, quo die in Tusculanum essem futurus, vt ad te antè scri-
psi. VI Calend. & quidem ibi te quamprimum peruidere velim. Puto enim nobis Lanu-
uium eundum: equidem non sine multo sermone, sed μελήσει. Redeo ad superiorem, ex
qua prętereo illa prima de Buthrotiis, quę mihi sunt inclusa medullis, sit modo (vt scribis)
locus agendi. De oratione Bruti prorsus contendis, mecumque iterum tam multis verbis a-
gis. Ego ne vt eã caussam, quã is scripsit, ego scribam non rogatus ab eo? nulla προσχάραξις fie
ri potest contumeliosior. At inquis ἡρακλείδειον aliquod. Non recuso id quidem, sed & com
ponendum argumentum est, & scribendi expectãdum tempus maturius. Licet enim de me,
vt liber, existimes: velim quidem quamoptime: si hæc ita manent, vt videntur (feres quod
dicam) me Idus Martiæ non delectant. Ille enim nunquam reuixisset, nos timor confirma-
re eius acta non coegisset: aut vt in Sauseiam, reliquasque Tusculanas disputationes, ad C
quas tu etiam Vestorium hortaris. Ita gratiosi eramus apud illum, quem Dii mortuum
perdant. Tu vt nostræ ætatis, quoniam interfecto domino liberi non sumus, non fuerat do
minus ille fugiendus. Rubeo (mihi crede) sed iam scripseram, delere nolui. De Menedemo
vellem verum fuisset. De Regina velim verum sit. cætera coràm, & maxime nostris quid
faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est Senatum. Hanc epi-
stolam si illius tabellario dedissem, veritus sum ne solueret: itaque misi dedita opera. erat enim
rescribendum tuis. Quàm vellem Bruto studium tuum nauare potuisse. Ego igitur ad eũ
literas. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis & literis. Eum ad te vocabis, & si quid
habebis, quod placeat, scribes. Ecce autem de transuerso Lucius Cęsar, vt veniam ad se, ro-
gat, in nemus, aut scribam quo se venire velim. Bruto enim placere, se à me conueniri. O
rem odiosam & inexplicabilem. Puto me ergo iturum, & inde Romam, nisi quid mutaro. D
Summatim adhuc ad te, nihildum enim à Balbo. Tuas igitur expecto, nec actorum solum,
sed etiam futurorum. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 314

A Bruto tabellarius rediit, attulit & ab eo & Cassio literas: consilium meũ
magnopere exquirunt. Brutus quidem vtrum de duobus. O rem mise-
ram, plane non habeo quid scribam. Itaque silentio puto me vsurum, nisi
quid aliud tibi videtur: sin tibi quid venit in mentem, scribe quæso. Cas-
sius vero vehementer orat ac petit, vt Hirtium quamoptimum faciam.
sanum putas ἀνθρακώδης. Epistolam tibi misi, vt tu de Prouincia Bruti, & B
Cassii perscita. Scribit & Balbus & Hirtius quidẽ se acturũ. etenim iam in Tusculano est:
mihique vt absim, vehementer auctor est: ille quidem periculi caussa, quod sibi etiam fuisse
dicit. Ego aũt etiam, vt nullum periculũ sit. Tantũ abest, vt Antonii suspitionẽ fugere non
curẽ, ne videar eius secundis rebus delectari, vt mihi caussa esset, cur Romã venire nolim, ne
illũ videam. Varro aũt noster ad me epistolã misit, sibi à nescio quo missam (nomẽ enĩ dee-
rat) in qua scriptũ erat. Veteranos eos q reiiciãt (nã partẽ esse dimissam) improbissime loq,
vt magno periculo Romę sint futuri, q ab eorũ partibus dissentire videãtur. Quis porro no
ster itus, reditus, vultus, incessus inter istos? Quod si, vt scribit L. Antonius, eum videlicet & in
D. Brutum, reliquos in nostros: ego qd faciã, aut quo me fato geram? Mihi vero deliberatũ

tas esses ne accepturus. Erat enim incertum, visurus ne te esset tabellarius. Ego tuas lite- A
ras vehementer expecto. O Bruti amanter scriptas literas. O iniquum tuum tempus, qui
ad eum ire non possis. Ego autem quid scribam? vt beneficio istorum vtantur? quid tur-
pius? Vt moliantur aliquid? nec iam possunt, nec audent. Age quiescant auctoribus nobis:
quis incolumitatem praestat? Si vero aliquid de Deciis, Gracchisque nostris, vita etiam si ne
mo molestus sit. Ludos vero non facere quid foedius? Frumentum imponere, quae est alia
Dionis legatio, aut quod munus in rep. sordidius? Prorsus quidem consilia tali in re ne iis
quidem tuta sunt, qui dant: sed possum id negligere proficiscens. Frustra vero qui ingre-
diar matris consilium, cum vtatur etiam precibus. Quid me interponam? Sed tamen cogi-
tabo quo genere vtar literarum, non possum statim. Igitur mittam ad Antium, vel Cir-
caeos. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 326 B

ANtium veni VI Calend. Bruto iucundus noster aduentus: deinde mul-
tis audientibus, Seruilia Tertulla, Porcia quaerere, quid placeret. Ade-
rat etiam Fauonius. Ego quod eram meditatus in via, suadere vt vtere-
tur Asiatica curatione frumenti: nihil esse iam reliqui quod ageremus,
nisi vt salui essemus, in eo etiam ipsi reipublicae esse praesidio. Quam ora
tionem cum ingressus essem, Cassius interuenit. Ego eadem illa repetiui.
Hoc loco fortibus sane oculis Cassius matrem spectare: dicere se in Siciliam non iturum.
Ego ne vt beneficium accepisset in contumeliam? quid ergo agis, inquam? At ille, in Acha
iam se iturum. Quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, si tibi videtur. Mihi vero mini C
me. Tuto non eris. Quid si possem esse? placeret ne? vtique vt omnino neque nunc, neque ex Prae
tura in Prouinciam ires. Sed auctor non sum, vt te vrbi committas. Dicebam ea quae tibi
profecto in mentem veniunt, cur non esset tuto futurus. Multo inde sermone querebantur,
tur. Atque id quidem Cassius, maxime amissas occasiones, Deciumque grauiter accusabat. Ea
negabam oportere praeterita repeti, assentiebar tamen: quanquam ingressus essem dicere,
quid oportuisset. Nec vero quicquam noui, sed ea quae quotidie omnes. Nec tamen illum
locũ attingere quenquam, praeterea oportuisse tangi: scilicet Senatũ vocari, populũ ardentẽ stu
dio vehementius incitari, totam suscipere rem. exclamat tua familiaris. Hoc vero neminẽ
vnquam audiui. Ego repressi, sed Cassius mihi videbatur iturus. Etenim Seruilia pollice-
batur se curaturam, vt illa frumenti curatio de S.C. tolleretur. & noster Brutus cito de-
iectus est de illo inani sermone. velle enim se dixerat. Constituit igitur, vt ludi absente D
se fierẽt suo nomine. proficisci autem mihi in Asiam videbatur ab Antio velle. Ne multa,
nihil me in illo itinere praeter conscientiam delectauit: non enim fuit committendum, vt
ille ex Italia prius quàm à me conuentus esset, discederet. hoc dempto munere amoris atque
officii, sequebatur vt mecum ipse. ἦ δᾶρ᾽ ὁδὸς σοι τί δύναται τῶν Θεσπρωτίς; Prorsus dissolutũ
offendi nauigium, vel potius dissipatum. nihil consilio, nihil ratione, nihil ordine. Itaque
etsi ne antea quidem dubitaueram, tamen nunc eo minus euolare hinc, idque quamprimum,
vbi nec Pelopidarũ facta neque famã audiã. Et heus tu, ne forte sis nescius. Dolabella me si-
bi legauit ad IIII Non. April. Id mihi heri vesperi nunciatum est. Votiua ne tibi quidem
placebat: etenim erat absurdum, quae si stetisset respublica bonis non sumere, at euersa illa
vota Dis soluere, & habent, vt opinor, liberae legationes diffinitum tempus lege Iulia, nec
facile addi potest: idque adeo genus legationis, vt cum velis introire, exire liceat, quod nunc E
mihi additum est. Bella est autem huius iuris quinquennii licentia: quanquam quinquen-
nium cogitem, contrahi mihi negocium videtur. sed βλασφημίαν mittamus. Bene mehercu
le de Buthroto. At ego Tironem ad Dolabellam cum literis, quia iusseras miseram. Quid
nocet? De nostris autem Antiatibus satis videbar plane scripsisse, vt non dubitares, quin es-
sent ociosi futuri, vsurique beneficio Antonii contumelioso. Cassius frumentariam rem a-
spernabatur: eam Seruilia sublaturam ex S.C. se esse dicebat. Noster vero Brutus in Asiã,
postea quàm mihi est assensus, tuto se Romae esse non posse. Ludos enim absens facere ma-
lebat. Statim autem se iturum simulac ludorum apparatum iis qui curaturi essent, tradi-
disset. Nauigia colligebat, erat animus in cursu, interea in eisdem locis erant futuri. Bru-

F tus quidem se aiebat Asturæ affuturum. Lucius quidem Antonius liberaliter literis sine cura me esse iubet. Habeo vnum beneficium, alterum fortasse, quod in Tusculanum non venit. O negocia non ferenda, quæ feruntur tamen, τὰ ἀδελφὰ ἂν τῶν βρότων ἀνήρ. In Octauio, vt perspexi, satis ingenii, satis animi: videbaturque erga nostros ἥρωας ita fore, vt nos vellemus, animatus. Sed quid ætati credendum sit, quid nomini, quid hæreditati, quid κατηχήσει, magni consilii est. Vitricus quidem nihil censebat, quem Asturæ vidimus: sed tamen alendus est, & vt nihil aliud, ab Antonio seiungendus. Marcellus præclare, si præcipit nostro, nostris quidem ille deditus mihi videbatur. Pansæ autem & Hircio non nimis credebat: bona indoles, ἐὰν διαμένῃ. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 87

G

OCTauo Calend. duas à te accepi epistolas: respondebo igitur priori prius. Assentior tibi, vt nec duces simus, nec agmen cogamus, faueamus tamen. Orationem tibi misi: eius custodiendæ & proferendæ arbitrium tuū sit. Quando illum diem tu tuendum putes? Inducias, quas scribis, non intelligo fieri posse. melior est ἀναυλοφωνησία, qua me vsurum arbitror. Quod scribis legationes duas Brundusium venisse, nos omnia prius. Scribas igitur quicquid audieris. Varronis διάλογον expecto. Improbo ἡρακλείδιον, præsertim cum tu tantopere delectere. sed qualem velis, velim scire. Quòd ad te antea atque adeo prius scripsi, (sic enim mauis ad scribendum tibi vere dicere) fecisti me acriorem. Ad tuum iudiciū, quod mihi erat notum, addidisti Peducei auctoritatem, magnam quidem apud te, & in primis grauem. Enitar igitur, ne desideres aut industriam meam aut diligentiam. Vectenū,
H vt scribis, & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitiose, quanquam scelestè quidē egerit. De libertate retinenda, qua certe nihil est dulcius, tibi assentior. Ita ne Gallo animo hominem nequam? quid enim dicam aliud? cautum Marcellum, me sic, sed non tamen cautissimum. Longiori epistolæ superiorique respondi, nunc breuiori propiorique quid respōdeam, nisi eam fuisse dulcissimam? Res Hispanienses valde bonæ, modo Balbilium incolumem videam. subsidium nostræ senectutis. De Amiano item, quòd me valde obseruat Vifellia, sed hæc quidem humana. De Bruto te nihil scire dicis, sed Ciliciam venisse Marcum Scaptium, eumque non qua pompa, ad se tamen clàm venturum, sciturumque te omnia, quę ego statim, interea narrat eadem: Bassi seruum venisse, qui nunciaret legiones Alexandrinas in armis esse. Bassum arcessi. Cassium expectari. quid quæris? Videtur resp. ius suum
I recuperatura, sed nequit antè. Nosti horum exercitationem in latrocinio & amentia. Dolabella vir optimus, etsi cum scribebam secunda mensa apposita, venisse eum ad Baias audiebam, tamen ad me ex Formiano scripsit, quas literas cum è balneo exiissem, accepi, sese de attributione omnia summa fecisse. Vectenum accusat. tricatur scilicet, vt homo talis: sed ait totum negocium Sestium nostrum suscepisse, optimum quidem illum virum, nostrique amantissimum. Quæro autem quid tandem Sestius in hac re facere possit, quod non quis nostrum? sed si quid præter spem erit, facies vt sciam: sin est (vt arbitror) negocium perditum, scribes tamen, neque ista res commouebit. Nos hic φιλοσοφοῦμεν. Quid enim aliud? & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnifice explicamus, προσφωνοῦμενque Ciceroni. Qua de re enī potius pater filio? deinde alia. quid quæris? Extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras venturum putabant. Ego autem in Pompeianum properabam: non
K quo hoc loco quicquam pulchrius, sed interpellatores illic minus molesti. Sed perscribe quę so, quæ caussa sit Myrtillo. Pœnas quidem illum pependisse audiui, & satis ne patet vnde corruptus? Hæc cum scriberem, tantum, quòd existimabam ad te orationem esse, præbui, quàm timeo, quid existimes. Etsi quid ad me quod non sit foras proditum? nisi republica recuperata. de quo quid sperem, non audeo scribere. VI Calend. accepi à Dolabella literas, quarum exemplum tibi misi: in quibus erat omnia se fecisse, quæ tu velles: statimque ei rescripsi, & multis verbis gratias egi. sed tamen ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc caussę sumpsi, quòd ex teipso coràm antea nihil potuissem cognoscere. Sed quid multa? literas hoc exemplo dedi. Vale.

M.T.C. P. DOLABELLAE COS. S.D. 318 A

Nrea cum per literas Attici nostri de tua summa liberalitate, summoq́
erga se beneficio certior factus essem: cumq́ tu ipse etiam ad me scripsis-
ses, te fecisse ea, quæ nos voluissemus, egi tibi gratias per literas his ver-
bis, vt intelligeres nihil te mihi gratius facere potuisse. Postea vero quàm
ipse Atticus ad me venit in Tusculanum huius vnius rei caussa, tibi vt
apud me gratias ageret: cuius tuam eximiam quandam & admirabilem
in caussa Buthrotia voluntatem & singularem erga se amorem perspexisset: teneri non po
tui, quin tibi apertius illud idem iis literis declararem. Ex omnibus enim mi Dolabella stu
diis in me & officiis, quæ summa sunt, hoc scito mihi & amplissimum videri, & gratissi-
mum esse, quòd perfeceris, vt Atticus intelligeret, quantum ego te, quantum tu me ama-
res. Quod reliquum est, Buthrotiam & caussam & ciuitatem, quanquam à te constituta B
est (beneficia autem nostra tueri solemus) tamen velim receptam in fidem tuam, à me etiã
atque etiam tibi commendatam, auctoritate & auxilio tuo tutam esse velis. Satis erit in
perpetuum Buthrotiis præsidii: magnaq́ cura & solicitudine Atticum & me liberaris, si
hoc oneris mea caussa susceperis, vt eos semper a te defensos velis: quod vt facias, te vehe
menter etiam atque etiam rogo. His literis scriptis me ad σύνταξιν dedi, quæ quidem vere
or, ne miniatula cæra tua pluribus locis notandæ sint. ita sum μετέωρος, & magnis cogita-
tionibus impeditus. Lucio Antonio male sit. Siquidem Buthrotiis molestus est. Ego testa-
mentum composui, quod cum voles obsignabis. Tu nummos Arpinatum, si L. Fadius Ae-
dilis petet, vel omnes reddito. Ego ad te alias epistolas scripsi HS CX quæ Statio curaten
tur. si ergo petet Fadi⁹, volo reddi præter Fadium nemini. Apud me item puto depositum.
Id scripsi ad Erotem, vt redderet. Reginam odit, me iure facere scit, sponsor promissorum C
eius, Ammonius: quæ quidem promissorum eius erant φιλόλογα., & dignitatis meę, vt vel
in concione dicere auderem. Saram autem præterquam quòd nefarium cognoui hominẽ,
pręterea in me contumacem (semel eum omnino domi meæ vidi) cum φιλοφρόνως ex eo quę
rerem quid opus esset, Atticum se dixit quęrere. Superbiam autem ipsius Reginæ, cum es-
set trans Tiberim in hortis, acta eius commemorare sine magno dolore non possum. nihil
igitur cum istis, nec tam animum me, quàm stomachum habere arbitrantur. Profectionem
meam, vt video, Erotis dispensatio impedit: nam cum ex reliquis quæ Non. April. fecit, abs
dare debeam, cogor mutuari: quodq́ ex istis fructuosis rebus receptum est, id ego ad illud
Fanum sepositum putabam. Sed hęc Titoni mandaui, quem ob eam caussam Romam misi.
te nolui impeditum impedire. Cicero noster quo modestior est, eo me magis commouet. Ad
me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimum debuit. Scripsit hoc autem D
ad Titonẽ: sibi post Calend. April. (sic enim annuũ tempus confici) nihil datum esse: tibi pro
tua natura semper placuisse, teq́ existimasse id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum
non modo liberaliter à nobis, sed etiam ornate cumulateq́ tractari. Quare velim cures (nec
enim tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) vt permutetur Athenas, quod sit
in annuum sumptum ei, scilicet Eros numerabit. Ejus rei caussa Tironem misi. Curabis
igitur: & ad me, si quid tibi de eo videbitur, scribes. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 319

Andem a Cicerone tabellari⁹, sed mehercule literæ πεπινωμένως scriptę,
quod ipsum perspicaciam aliquam significaret. Itemq́ cęteri pręclara scri-
bunt. Leonides tamen retinet suũ illud adhuc, summis vero laudibus Ero- B
tes. quid quęris! Vel verba mihi dari facile patior in hoc, meq́ libẽter præ-
beo credulum. Tu velim, si quid tibi ex Statio scriptum quod pertineat ad
me, certiorem me facias. Narro tibi: hęc loca venusta sunt, abdita certe &
si qd scribere velis, ab arbitris libera: sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaq; me refertit pedes
in Tusculanũ, & tamen hęc τοπογραφία. ripulę videtur habitura celerẽ satietatem. Equidem
etiam pluuias metuo, si prognostica nostra vera sunt. Ranę em̃ ῥητορεύουσιν. Tu quęso fac sci
am, vbi nostrum, & quo die videre possim. Duas accepi postridie Iduum, alteram eo die da-
tam, alteram Idibus. Prius igitur superiori, de Bruto cum scies. de Consulum ficto timo-
re cognoueram. Sica enim φιλοστόργως ille quidem, sed tumultuosius ad me etiã illam suspi-

F tionē pertulit. Quid tu aūt, tamē ἀδιόρθωτα. nullum enim verbum a Siregio. nō placet. De
Plectorio vicino tuo permoleste tuli, quenquam prius audisse quàm me. De Syro pruden-
ter Lucium Antonium per M. Antonium fratrem, vt arbitror, facillime deterrebis aucto
ritate vel vi: sed nondum acceperas literas, nec cuiquam dederas, nisi Lucio Fadio Aedi-
li: aliter enim nec caute, nec iure fieri potest. Quòd scribis tibi deesse HS C, quæ Ciceroni
curata sint: velim ab Erote quæras, vbi merces insularum. Arabioni de Sicio nihil irascor.
Ego de itinere nisi explicato A. nihil cogito, quod idem tibi videri puto. Habes ad supe-
riorem. Nunc audi ad alteram. Tu vero facis omnia, vt Seruiliæ non desis & Bruto. De
Regina gaudeo te non laborare. Certe etiam tibi probari Erotis rationes & ex Tirone co-
gnoui, & vocaui ipsum. Gratissimum quòd polliceris Ciceroni nihil defuturum, de quo mi
rabilia Messala, qui Lanuuio rediens ab istis venit ad me. & mehercule ipsius literæ sic &
G φιλοστόργως & πυκνῶς scriptæ, vt eas vel in agro sic audeam legere. quo magis illi indulgen
dum puto. De Buciliano Sestium puto non moleste ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tu
sculanum. Tu vero quicquid erit, quod me scire par sit, statim XVII Cal. abibo. Et si satis
videbar scripsisse ad te, quid mihi opus sit, quid te facere vellem, si tibi commodum esset:
tamen cum profectus essem, & in lacu nauigarem, Tironem statui ad te esse mittendum, vt
his negociis, quæ agerentur, interesset. Atq; etiam scripsi ad Dolabellam, me si ei videre-
tur, velle proficisci, petiiq; ab eo de mulis vecturæ itineris & vicis. Tum intelligo te disten
tissimum esse, qua de Burhrotiis, qua de Bruto: cuius etiam ludorum suorum curam, etiam
administrationem suspicor ex magna parte ad te pertinere. Vt ergo in eiusmodi re, tribues
nobis paulum operæ: nec enim multum opus est. Mihi res ad cædem, & eam quidem pro-
pinquam spectare videtur. Vides hominem, vides arma: prorsus non mihi videor esse tu
tus: si tu aliter sentis, velim ad me scribas. domi enim manere, si recte possum, multo ma-
H lim. Quidnam est quod audiendum amplius de Burhrotiis? Stetisse enim te frustra scribis.
quid autem se referr Brutus? Doleo mehercule te tam esse detentum, & quòd decem homi
nibus referendum est, acceptum. Est illud quidem ἐργῶδες sed ἀνικτὸρ, mihiq; gratissimum.
De armis, nihil vidi apertius. Fugiamus igitur, & vt ais, coràm. Theophanes quid velit,
nescio. Scripserat enim ad me: cui rescripsi, vt potui. Mihi autem scribit, venire ad me se
velle, vt ei de suis rebus, & quædam quæ ad me pertinerent. Tuas literas expecto. Vide
quæso ne quid temere fiat. Statius scripsit ad me locutum secum esse Quintum Ciceronē
valde asseueranter, se hæc ferre non posse: certum sibi esse ad Brutum & Cassium transire.
Hoc enimuero nunc discere aueo. hoc ego quid sit, interpretari non possum. Potest ali-
quid iratus Antonio? Potest gloriam nouam quærere? Potest totum esse χιδίασμα? Et nimi
I rum ita est: sed tamen & ego vereor, & pater cōturbatus est. Scit eñ quę ille de hoc mecū,
quæ ἄφατα. velim: plane quod velit nescio. A Dolabella mandata habeo, quæ mihi videbā
tur. ὅθεν dic mihi, Caius Antonius noluit ne fieri Septemuir? fuit certe dignus. Demea
domi est, vt scribis. Facies omnia mihi nota. Egi gratias Vetteno, nihil enim potuit huma
nius. Dolabellæ mandata sint qualibet mihi aliquid, vel quod Niciæ nunciem. quis eñ hęc,
vt scribis, Anteno? nunc dubitare quenquam prudentem, quin meus discessus desperatio-
nis sit, non legationis? Quod ais, extrema quędam iam homines de rep. loqui, & eos quidē
viros bonos: ego quo die audiui illum tyrannum in concione clarissimum virum appellari,
subdiffidere cœpi. Postea vero quàm tecum Lanuuii vidi nostros tantum spei habere ad vi
dendum quantum accepissent ab Antonio, desperaui. Atq; mi Attice fortiter hoc velim ac
cipias, vt ego scribo: genus illud interitus, quo casurus est, fœdum duces, & quasi denuncia-
K tum nobis ab Antonio. Ex hac nassa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis me-
lioris. Hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Cartheia receptum scribis. Iam igitur contra
hunc exercitum. Vtra ergo castra? Media enim tollit Antonius, illa infirma, hæc nefaria.
Properemus igitur, sed iuua me consilio, vtrum Brundusio, an Puteolis. Brutus quidem
subito, sed sapienter πάσχω τι. Quando enim illum? sed humana ferenda. tu ipse eum vide-
re non potes. Dii illi mortuo, qui vnquam Burhrotum venit. Sed acta missa. Videamus
quæ agenda sint. Rationes Erotis, etsi ipsum nondum vidi, tamen & literis eius, & eo quod
Tiro cognouit, propemodum cogitans habeo. Versuram scribis esse faciendam mensium
quinq;, id est ad Calend. Nouemb. HS CC in eamdiem ea de re nummos quinque donent.
Velim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere me eius rei caussa Romam venire: si face-

res,nihil offenderes. Videas enim vnde nummi sint,mihi feras expẽsum.Hoc video in prę- A
sentia opus esse. Reliqua diligentius ex hoc ipso requiram: in his de mercedibus dota-
lium prædiorum. quæ si fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam volo laxius, tamen ei
propemodum nihil deerit. Equidem video mihi quoq; opus esse viaticum: sed id ex præ-
diis,vt cadet,ita soluetur.Mihi autem opus est vniuerso quidem.Etsi mihi videtur iste,qui
vmbras timet,ad cædem spectare,tamen nisi explicata solutione,nõ sum discessurus. Sit ne
autem excitata,nec ne,tecum cognoscam.Hanc putaui mea manu scribendam.Itaq; feci de
Fadio,vt scribis. Vtiq; nulli alii rescribas velim hodie.Narro tibi,Quintus pater exultat lę
titia.scripsit enim filius se idcirco profugere ad Brutum voluisse,q cum sibi negocium da-
ret Antonius,vt eum Dictatorem efficeret,præsidium occuparet,id recusasse.Recusasse au
tem se,ne patris animum offenderet,ex eo sibi illum hostẽ. Tum me,inquit,collegi,verẽs ne B
quid mihi ille iratus,tibi noceret,patri scilicet.itaq; eũ placaui.& quidem CCCC M certa,
reliqua in spe. Scribit autem Statius illum cum patre habitare velle. Hoc vero mi-
rum,& id gaudet.quẽ tu illo certiorem nebulonem? ἐπεχὼ vestram de re, causam delibera-
tionis probo.nihil eram suspicatus de tabulis. ἀκραιφνῶς restitutam arbitrabar.Quę differs
vt mecũ corã,expectabo tabellarios,quoad voles,tenebis enim eos occupatos. Qđ ad Xeno
nem,probe.Quinto scripsisti te ad eum literas misisse,nemo attulerat.Tiro negat iam tibi
placere Brundusium,& quidem dicere aliquid de militibus.At ego iam destinaram Hydrũ
tem quidem.mouebant me tuæ quinq; horæ.Hic autẽ quantus πλοῦς, sed videbimus. Nul
las a te XI Cal.quippe quid enim iam noui? Cũ primũ igitur poteris,venies: ego propero
ne ante Sestius,quem aduẽtare aiũt. Gratulor nobis Q.Filiũ exiisse.molestus non erit.Pã
sam bene loqui credo.Semper eñ coniunctum esse eum Hirtio scio: amicissimum Bruto &
Cassio puto.Si expedier.sed quando illos videbit?inimicum Antonio,quando aut cur? quo- C
usq; ludemur?Ego aũt scripsi Sestiũ aduentare,nõ quo iã adesset,sed quia certe id ageret,ab
armisq; nullus discederet.Certe si pergit,bellũ paratũ est.Hic aũt noster Citherius,nisi vi-
ctorẽ,neminẽ victurum.Quid ad hęc Pansa?vtro erit,si bellũ erit?quod videtur fore.sed &
hæc & alia corã.Hodie quidẽ(vt scribis) aut cras.Mirifice torqueor,sine dolore tamen.sed
permulta mihi de nostro itinere in vtrãq; partem occurrũt.quousq;,inquies?quoad erit in-
tegrũ.Erit aũt vsq; dum ad nauẽ.Pansa vero si scripserit,& meã tibi,& illius epistolam mit
tam.Silium expectabam,cui ὑπόμνημα cõpositũ,si quid noui.Ego literas misi ad Brutũ,eiu
ius de itinere etiã ex te velim,si quid scies,cognoscere.Tabellarius,quem ad eum miserã,ex
itinere rediit VIII Cal. & Seruilia dixit eo die Brutũ his profectũ.Sane dolui meas literas
redditas non esse.Silius ad me non venerat.causam cõposui.eum libellum tibi misi.Te quo
die expectẽ,velim scire.de meo itinere varię sentẽtię.Multi enim ad me,sed tu incũbe quęso D
in eam curam.magna reş est.An probas,si ad Cal.Ianuarii cogitamus?meus animus est æ-
quus:sic tamen,vt nihil offensionis sit.& tu etiam scire,quo die Olympia,quo mysteria sci-
licet,vt tu scires.Casus consiliũ nostri itineris iudicabit.Dubitemus igitur.Hyberna eñ na-
uigatio eo odiosa,eoq; ex te quęsierã mysteriotũ diẽ. Brutum(vt scribis) visum iri a me pu
to.ego hinc volo pridie Cal.De Quinti negocio video a te omnia facta, ille tamen dolet du
bitãs vtrũ morẽ gerat Leptæ,an fidẽ infirmet Silio Mandibili.L.Pisonẽ vellem exire Lega-
tum ψευδόγραφον, velim scire quid sit.Tabellarius ille quem tibi dixeram a me ad Brutum
missum in Anagninum,ad me venit ea nocte quæ proxima ante Cal.fuit,literasq; ad me at
tulit:in quibus vnum alienum summa sua prudẽtia.id est illud,vt spectem ludos suos.Re-
scripsi scilicet primum me iam profectum:vt integrũ sit de me, ἀδύνατον me esse,qui Ro E
mam omnino post hæc arma nõ accesserim,neq; id tam periculi mei causa fecerim,q̃ digni-
tatis,subito ad ludos venirem. Tali enim tempore ludos facere illi honestum est,cui necesse
est spectare:mihi vt non est necesse,sic venire nec honestum est.Equidẽ illos celebrari & esse
q̃gratissimos mirabiliter cupio,idq; ita futurum esse confido, & tecum ago,vt iam ab ipsa
commissione ad me,quemadmodũ ii ludi accipiantur,deinde omnia.reliquorũ ludorũ dies
singulos prosequare.Sed de ludis hactenus.Reliqua pars epistolę.illa nãq; in vtrãq;.Sed ta
men nonnullos interdum iacit igniculos virileis.Quod quale tibi videretur,vt possis inter
pretari,misi ad te exemplũ epistolę.q̃q̃ mihi tabellarius noster dixerat,tibi quoq; se attulis-
se literas a Bruto,easq; a Tusculano esse delatas.Ego itinera sic cõposuerã,vt No.Quintil.

F Puteolis essem.valde enim festino:ita tamen, vt quantum homo possit, q̄cautissime naulo
gem.M.Aelium cura libera. Vis me pauca spe in extremo fundo? & eos quidem subterra-
neos seruitutis apud tale quid habituros: id me iā iam nolle,neq; mihi iam esse tanti,sed (vt
mihi dicebas) q̄ lenissime potius vt cura liberemur,q̄ vt me succensere aliquis suspicetur.
idem vt de illo Tulliano cupio libere , cum Cassellio loquare. Parua res est,sed tu bene attē
disti,nimis callide agebatur.ego autem si mihi imposuisset aliquid,quod pene fecit,nisi tua
malitia affuisset,animo iniquo tulissem . Itaq; vt erit,rem impediri malo: octauam partem
tuli luminarium, mediam abstrahere memineris. Cereliæ videris mancipio dare ad eam
summā quæ sub præcone fuit maxima?id opinor esse CCCLXXX.Noui si quid erit,atq;
etiam si quid prospicies,quod futurū putes,scribas ad me q̄ sæpissime velim. Vatroni quē-
admodum tibi mandaui memineris excusare tarditatē literarū mearū & modū istū.M.En-
G nius quid egerit de testamēto,curiosius eū facias me velim certiorē.Ex Arpinati VI No.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D.

Audeo id te mihi suadere quod ego mea sponte pridie feceram. Nam cum
VI No.darem ad te eidem tabellario,dedi etiam ad Sestium scriptas πά-
νυ φιλοσόφως. Ille autem q; Puteolos prosequitur, humane: q; queritur,in-
iuste.non enim ego tam illum expectare cum de Cosano rediret debui,q̄ il
le aut non ire ante q̄ me vidisset,aut citius reuerti.Sciebat enim me celeri-
ter velle proficisci,seseq; ad me in Tusculanum scripserat esse venturum.
H Te vt a me discesseris , lachrymasse,moleste ferebam:quod si me præsente fecisses, consiliū
totius itineris fortasse mutassem . sed illud præclare,q; te consolata est spes breui tempore
congredi:quæ quidem expectatio me maxime sustentat.Meæ tibi literæ non deerunt . De
Bruto scribam ad te omnia. Librum tibi celeriter mittam. Tibi de Gloria excudam aliquid
πάνυ φιλοσόφως,quod lateat in thesauris tuis.De Planco Memmio Attica iure querit . Qd
me de Bacchide statuarum coronis certiorem fecisti,valde est mihi gratum, nec quicq̄ post
hac non modo tantum,sed ne tantulum quidem prætereris.Sed de Erote & Metio memi-
nero, & de omnibus quæ te velle suspicor.Modo turpem sororis tuæ filium, cum hæc scri-
berem.Aduentabat autem βωλίσα cœnantibus nobis. Ego,vt ad te pridie scripseram,No
nis constitui venire in Tusculanum:ibo igitur.Quotidie tuas literas expectabo, & maxime
I de ludis,de quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est:cuius epistolæ, quam intepreta-
ri ipse vix poteram,exemplum prid. tibi miseram. Atticæ meæ velim me ita excuses,vt o-
mnem culpam in me transferas,& ei tamen confirmes,me minime totum amorē ab ea me-
cum abstulisse. Bruti ad te epistolam misi. Dii boni quanta ἀμηχανία,cognosces cum lege-
ris. De celebratione ludorum Bruti,tibi assentior. Ad M. Aelium nullus: tu quidem domū.
sed sicubi inciderit de Tulliano semisse,maximam adhibebis,vt scribis. Quod cum Cosiano
egisti,optime:q; non solum mea,verum etiam tua expedis,gratum. Legationem tibi proba
ri meam gaudeo.quod promittis Dii faxint.Quid enim mihi meis iucundius? Sed istam
quam tu excipis,metuo. Brutum cum conuenero,perscribam omnia . De Planco & Decu-
mo sane velim Sextum scutum abiicere.De Mundo siquid scies. Rescripsi ad omnia. nunc
K nostra accipe.Q.Filius vsq; Puteolos venit:mirus ciuis,vt tu Fauonium , Asinium dicas.&
quidem duas ob causas,& vt mecum,& ἀσπάσασθαι vult cum Bruto & Cassio. Sed tu quid
ais? Scio enim te familiarem esse Othonis.ait hic mihi,Iuliam non velle amplius ferre.cō-
stitutum enim esse dissidium.Quęsiuit ex me pater qualis esset fama,dixi sane me nihil au
disse:nesciebam enim cur quereret.nisi de ore & patre.Sed rursus inquam.at ille.filium vel-
le.Tum ego,etsi ἰσοδυναμῶ,tamen negaui.putaui illa esse vera. σκοπὸς hoc est enim,huic
nostro nihil præbere,Illa autem ὁ πρὸ τόπῳ.Ego tamen suspicor hunc,vt solet,hallucinari.
sed velim quęras(facile aūt potes)& me certiorem.Obsecro te quid est hoc.Signata iam epi
stola,Formiani,qui apud me cœnabant , Plancum aiebant huc Buthrotium pridie quàm
hoc scribebam,id est III Non. vidisse,demissum,sine phaleris. Seruulos autem dicere eum
& Agripetas eiectos a Buthrotiis.Macte.Sed,amabo te,perscribe mihi totum negocium.

Vale.

M.T.CICERONIS EPISTOLARVM AD T.POMPONIVM ATTICVM LIBER XVI. A

T.C. T.P. ATTICO. S.D. 311

ONIS Quintil. veni in Puteolanum iens ad Brutum. in Nesside haec scripsi. Sed eo die quo veneram, coenâri Eros tuas literas. Ita ne nobis in aliis? de istis mehercule. Sed stomachari totum diem licet. quicq̃ ne turpius, quàm Bruto nil? Redeo ad meum igitur, ἐλθωμεν. Nihil vidi. Sed quid est quęso, ꝙ Agripetas Buthroti cõcisos audio? Quid autem Plancus tam cursim? Ista enim meditabar diem & noctem. Sane cupio scire quid sit. Meam profectionẽ laudari gaudeo. Diomachos agro pulsos, mare infestũ habere, mirum. Videndum est, vt mansio laudetur. συνωμοτία. Bruti videtur aliquid praesidii esse. sed opinor minuta nauigia. Sed iam sciam & ad te cras. De Ventidio πανικὸν puto. de Sexto pro certo habebatur ad arma. Quod si verum est, non sine bello ciuili video seruiendum. Quid ergo? Calend. Ianuarii in Pansa spes. λῆρος πολὺς in vino & in somno istorum. De CCX optime Ciceronis rationes explicentur. Obuius enim recenses multa, quae vellem minus, ne hoc quidem malim in mandatis sit, abunde. HS.LXXII satis esse affatim prorsus. sed Xenonem perexigue & κατακερματίζων praebere. Quę quo plus permutasti, quàm ad fructum insularum. Id ille annus habeat, in quem itineris sumptus accessit. Hic ex Calend. April. ad HS LXXX accommodetur. Nunc enim insulae tantum. Videndum enim est, quid cum Romae erit. non enim puto socrum illam ferendam Pindaro. De Cumano negaram. Nunc cuius rei causa Tabellarium miserim, accipe. Q. Filius mihi pollicetur se Catonem. Egit autem & pater & filius, vt tibi sponderem: sed ita, vt tum crederes, cũ ipse cognosces. Huic ego literas ipsius arbitratu dabo, eae te ne mouerint. Has scripsi in eam partem, ne me motũ putares. Dii faxint, vt faciat ea quae promittit. Commune enim gaudium. sed ego nihil dico amplius. Is hinc III Iduum. Ait enim attributionẽ in Idus, se autem vrgeri acriter. Tu ex meis literis quomodo respondeas, meditabere. Plura cum & Brutum videro, & Erotem remittam. Atticę meę excusationem accipio, eamq́ amo plurimum: cui & Piliae salutem. Vale.

(margin letters: B beside "Meam profectionẽ"; C beside "socrum illam")

M.T.C. T.P. ATTICO. S. 312

Exto Iduum duas epistolas accepi, vnam a meo Tabellario, alteram Bruti. De Buthrotiis longe alia fama in his locis fuerat, sed cum multis aliis hoc ferendum. Erotem remisi citius, q̃ constitueram, vt esset cum Hortẽsio. & quia equitibus quidem ait se Idibus constituisse, Hortensius vero imprudenter. Nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quae est Calẽ. Sextil. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquanto ante diem. Sed hęc Eros videbit. De Publio autem quod perscribi oportet, moram non puto esse faciendã. sed cum videas quantũ de iure nostro decesserimus, quid haeres? HS CCCC si in praesentia soluerimus, reliqua rescribamus? Loco quidem in eo (si tibi videbitur) poteris tum commodũ nostrum expectare iubere, cum tãta sit nobis iactura facta iuris. Sed amabo te mi Attice, vides ne q̃ blande? Omnia nostra, quoad eris Romę, ita gerito, regito, gubernato, vt nihil a me expectes. q̃q̃ enim reliqua satis apta sunt ad soluendum, tamen fit saepe, vt iis qui debent, non respondeant ad tẽpus. Si quid eiusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea potius: non modo versura, verũ etiam venditione, si ita res coget, nos vindicabis. Bruto tuae literę gratae erant. fui enim apud illum multas horas in Nesside, cum paulo ante tuas literas accepissem. Delectari mihi Tereo videbatur, & habere maiorem Accio q̃ Antonio gratiam. Mihi autem quo laetiora sunt, eo plus stomachi & molestiae est, Populũ Ro. manus suas nõ in defendenda Rep. sed in laudãdo cõsumere. Mihi quidẽ videtur istorum animi incendi etiã ad reprę sentãdã improbitatẽ suã: sed tamen dũmodo doleãt aliquid, doleant quidlibet. Cõsiliũ meũ ꝙ ais quotidie magis laudari, nõ moleste fero, expectabamq́ si quid de eo ad me scriberes. Ego enĩ in varios sermones incidebã. quin etiã idcirco trahebã, vt q̃ diutissime integrũ eẽt. Sed qm̃ furore illo extrudimur, Brũdusiũ ꝑgere cogito. Facilior. n. & exploratior deuitatio legionũ fore videt, q̃ piratarũ, q apparere dicũt. Sestiꝰ VI Id. expectabat, sed nõ venerat.

(margin letters: D beside "ferendum. Erotem"; E beside "non respondeant ad tẽpus")

F quod sciam.Cassius cum classicula sua venerat.Ego cum eum vidissem V Calend.in Pom
peianum cogitabam:inde Aculanum.nosti reliqua.De Tucia ita putaram. De Emerio non
credo,nec tamen curo plus q̃ tu.Planco & Oppio scripsi equidem, quoniam rogaras: sed si
tibi videbitur,ne necesse habueris reddere.cum enim tua causa fecerint omnia, vereor ne
meas literas superuacaneas arbitrentur. Oppio quidem vtiq;,quem tibi amplissimum co-
gnoui,verum vt voles tu. Quoniam scribis hyematurum te in Epeiro,feceris mihi gratũ,
si ante eo veneris,quàm mihi in Italiam te auctore veniendum est. Literas ad me q̃ sępissi-
me,sed de rebus minus necessariis,aliquem nactus.sin autem erit quid maius,domo mitti-
to ἡρακλείδεῳ.Si Brundusium salui,adoriemur.De Gloria misi tibi,custodies igitur,vt so
les,sed notentur Eglogarii,quos Saluius bonos auditores nactus, in conuiuio dũtaxat le-
gat.mihi valde placent,mallem tibi.Etiam atq; etiam vale.

G

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 333

TV vero sapienter.nũc demum enim rescribo his literis, q̃uas mihi misisti,
conuento Antonio Tiburi.sapiẽter igitur,q manus dedisti,q́q; etiam vl-
tro gratias egisti.certe enim,vt scribis,deseremur ocyus a repub.q̃ a re fa
miliari.Quòd vero sine munusculo scribis te magis delectari ocio,si quid
agis,addis mihi scribendi alacritatem. Q. Eroté non sine munusculo ex-
pectare dicis,gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam,sed tamẽ idẽ
σύνταγμα, misi ad te retractatius, & quidem ἀρχέτυπον ipsum crebris locis inculcatum & re
H fectum.Hunc tu tralatum in Macrocollam lege in Arcano cõuiuis tuis,sed si me amas,hi-
laris & bene acceptis,ne in me stomachum erumpãt,cum sint tibi irati. De Cicerone velim
ita sit,vt audiuimus.De Xenone coram cognoscam:q̃q̃ ab eo nihil arbitror, neq; indiligen
ter neq; illiberaliter. De Erote faciam vt mandas:& ea quæ scribis,ex Saufeio & ex Xeno-
ne cognoscam.De Q.fratre gaudeo tibi meas literas prius a tabellario meo,q̃ ab ipso red-
ditas:q̃q̃ re nihil fefellisset.veruntamen expecto,quid ille tecũ,quid tu vicissim: nec dubito,
quin suo more vterq;. sed per eas literas Curiũ mihi spero rediturum,qui quidem,etsi per
se est amabilis,a meq; diligitur,tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Li-
teris tuis satis responsum est.Nunc audi,quod etsi intelligo scribi necesse nõ esse,scribo ta
men.multa me mouent in discessu.In primis mehercule,q disiungor a te.mouet etiam na-
I uigationis labor,alienus non ab ætate solum nostra,verũ etiam a dignitate, tempusq; dis-
cessus absurdum.Relinquemus enim pacem,vt ad bellum reuertamur:quodq; temporis in
prædiolis nostris & belle ædificatis,& satis amœnis consumi potuit,in peregrinatione cõ-
sumemus. Consolantur hæc.aut proderimus aliquid Ciceroni,aut quantum profici possit
indicabimus.deinde tu iam,vt spero & vt promittis,aderis:quod quidem si acciderit,om̃ia
nobis erunt meliora. Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum:quæ q̃q̃ explica-
ta sunt,tamen q & Dolabellæ nomen in his est,& attributione mihi nomina ignota,cõtur
bor,nec me vlla res magis angit ex omnibus. Itaq; non mihi videor errasse q ad Balbũ scri
psi apertius,vt si quid tale accidisset,vt non concurrerẽt nomina,subueniret:meq; tibi etiã
mandasse memor fui,vt si quid eiusmodi accidisset, cum eo communicares.quod facies,si ti
K bi videbitur,eoq; magis,si proficisceris in Epeirum.Hæc ego conscendens e Pompeiano tri
bui actuariolis decemscalmi.Brutus erat in Nesside,etiam nunc.Neapoli Cassius. Ecquid
amas Deiotarum? & non amas Eram? qui,vt Blesamius venit ad me,cum ei præscriptum es
set,ne quid sine Sestii nostri sententia ageret,neq; ad illum, neq; ad quenq̃ nostrum retu-
lit.Atticam nostram cupio suauiari:ita mihi dulcis salus visa est per te missa ab illa. Refe-
res igitur ei plurimam salutem,itemq; Piliæ dicas velim,ita vt heri tibi narraui,vel fortas
se hodie.Quæ enim altero die se aiebat in Nesida VIII Id.ibi Brutus,quàm ille doluit.de
Non.Iul.mirifice est conturbatus.Itaq; sese scripturum aiebat,vt venationem etiam,quæ
postridie lud.Apollinar.futura est,proscriberent.Tertio Id.Quin.Libo interuenit. Is Phi-
lonem Pompeii libertum & Hilarum suum libertum venisse a Sexto cum literis ad COSS.
siue quo alio nomine sunt.earum exemplum nobis legit,si quid videretur παρὰ λέξιν, cæ-
teraq; & satis grauiter & non contumaciter.tantum addi placuit,q erat COS.solum,vt es
set Pr.Tr.Pl.& Senatui,ne illi non proferrent eas, quæ ad seipsos missæ essent. Sextũ au-

tem nunciauit cum vna solum legione fuisse Carthagine: eiq; eo ipso die, quo oppidum Bo A
ream cepisset, nunciatum esse de Cæsare. capto oppido, miram lætitiam, commutationẽq;
animorum, concursumq; vndique: sed illum ad sex legiones, quas in vlteriore Hispania re-
liquisset, reuertisse. Ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum lice-
ret. summa postulatorum, vt omnes exercitus dimittantur, qui vbiq; sint. Hæc fere de Se-
xto. De Buthrotiis vndiq; quærens nihil reperiebam: alii concisos agripetas: alii Plancum
acceptis nummis, relictis illis aufugisse. itaque non video sciturum me, quid eius sit, nisi sta
tim aliquid literarum. Iter illud Brundusium, de quo dubitabam, sublatum videtur, le-
giones enim aduentare dicuntur. Hæc autem nauigatio habet quasdam suspitiones peri-
culi. itaq; constituebam vti ὁμοπλοίᾳ. Paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam: nam
& ipse Domitius bona plane habet dicrota, suntq; nauigia preterea luculenta Sexti Buci- B
lani, cæterorumq;: nam Cassii classem, quæ plane bella est, non numero vltra fretum. Illud
est mihi submolestum, quòd parum Brutus properare videtur. Primum confectorum lu-
dorum nuncios expectat: deinde quantum intelligo, tarde est nauigaturus, consistens in lo
cis pluribus: tamen arbitror esse commodius tarde nauigare, quàm omnino non nauigare.
Etsi cum processerimus, exploratiora videbuntur & testibus vtemur. Tuas iam literas
Brutus expectabat, cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo. At ille Brutum pu-
tabat: sed tamen rumoris nescio quid afflauerat, commissione Græcorum frequentiam nõ
fuisse: quæ quidem me minime fefellit. Scis enim quid ego de Græcis ludis existimem. Nũc
audi quod pluris est, quàm omnia. Quintus fuit mecum dies complureis, & si ego cuperẽ
ille vel plures fuisset: sed quantum fuit, incredibile est quàm me in omni genere delecta-
rit: in eoq; maxime in quo minime putabam, satisfaciebat. sic enim commutatus est totus C
& scriptis meis quibusdam, quæ in manibus habebam, & assiduitate orationis & præce-
ptis, vt tali animo in rempublicam, quali nos volumus futurus sit. Hoc cum mihi non mo
do confirmasset, sed etiam persuasisset, egit mecum accurate multis verbis, tibi vt respõn-
derem, se dignum & te & nobis futurum: neque se postulare vt statim crederes, sed cũm
ipse perspexisses, tum vt se amares, quòd nisi mihi fidem fecisset, iudicassemq; hoc quod di
co firmum fore, non fecissem id quod dicturus sum. Duxi enim mecum adolescentem ad
Brutum. Sic enim probatum est, quod ad te scribo, vt ipse crediderit, me sponsorem acci-
pere noluerit, eumq; laudans amicissime mentionem tui fecerit, complexus osculatusq; di
miserit. Quamobrem etsi magis est quod gratuler tibi, q̃ quod te rogem, tamen etiam
rogo, vt si quæ minus antea propter infirmitatem ætatis constanter ab eo fieri videban-
tur, ea iudices illum abiecisse, mihiq; credas multum allaturam, vel plurimum potius, ad il
lius iudicium confirmandum auctoritatem tuam. Bruto cum spem iniecissem de ὁμοπλοίᾳ D
non perinde atque ego putaram, accipere visus est. existimabam μετεωρότερον esse & her-
cule erat & maxime de ludis. At mihi cum ad villam redissem, Cn. Luceius, qui multum vti
tur Bruto, narrauit illum valde motari non tergiuersantem, sed expectantem, si qui for-
te casus. Itaque dubito, an Venusiam tendam, & ibi expectem. De legionibus statuerunt,
vt quidam arbitrantur, Hydruntem: si neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem reuertar. Tu Atti-
cam quæso cura, & ei salutem & Piliæ, Tulliæ quoque verbis plurimam. Iocari me putas?
moriar, si quisquam me tenet præter te. etenim circumspicies, sed antè erubesco. O dies
in auspiciis Lepidi descriptos, & aptos ad consilium reditus nostri. magna ῥοπὴ ad profi-
ciscendum tuis literis, atq; vtinam te illic. sed vt conducere putabis. Nepotis epistolam
expecto, cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ, ablegenda non putet. Et ais
μετ' ἀμύμονα, tu vero ἀμύμων. Ille quidem ἄμβροτος. Mearum epistolarum nulla est συνα- E
γωγὴ. sed habet Tiro instar septuaginta: equidem sunt a te quædam sumendę: eas oportet
perspiciam, corrigam, tum denique edentur. Ego adhuc videbo. Perueni enim Vibonem &
Siciam: magis commode, quàm strenue nauigaui. Remis enim magnam partem. Prodromi
nulli. Illud satis opportune. Duo sinus fuerunt, quos tramitti oportet & Pæstanus & Vi-
bonensis: vtrunque pedibus & equis transmisimus. Veni igitur ad Sicam octauo die è Pom
peiano, cum vnum diem Veliæ constitissem: vbi fui quidem sane libenter apud Talnam
nostrum, nec potui accipi (illo absente præsertim) liberalius. Nono Calend. igitur ad Siciã:
ibi tanquam domi meæ scilicet, itaq; obduxi posterum diem. Sed putabam cum Rhegium
venissem, fore, vt illic δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες cogitaremus, Corbita ne Patras, an actua-

bus ad me statim. Dii immortales, q̃ valde ille reditu, vel potius reuersione mea lætatus, A
effudit illa omnia, quæ tacuerat, vt recordarer illud tuum. Nam Brutus noster silet. maxi me autem dolebat, me Cal. Sex. in Senatu non fuisse. Pisonem ferebat in cælum. Se autem lætari, quòd effugissem duas maximas vituperationes. Vnam, quam itinere faciẽdo me intelligebam suscipere desperationis ac religionis Republica flente mecum vulgo querebãtur: quibus de meo celeri reditu non probabam. Alteram, de qua Brutus, & qui vna erant (multi autem erant) lętabantur, quòd eam vituperationem effugissem, me existimari ad Olympia. Hoc vero nihil turpius quouis Reipub. tempore. sed hoc ἀνεπιλόγιστον. Ego vero Austro gratias miras ago, qui me a tanta infamia auerterit. Reuersionis has speciosas causas habes, iustas illas quidem & magnas, sed nulla iustior quàm quod tu idem aliis literis prouides, si cui quid debetur, vt sit vnde par pari respondeatur. Mirifica enim δυσχέρεια est, propter metum armorum. In freto medio hanc epistolam legi, vt quid possem prouidere in mentem non veniret mihi, nisi quòd præsens me ipse defenderem. Sed hæc hactenus. B
reliqua coram. Antonii edictum legi, a Bruto & horum contra scriptum præclare. Sed qd. ista edicta valeant, aut quo spectent, plane non video. Nec ego nunc; vt Brutus censebat, istuc ad Remp. capessendam venio. Quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? nũ rediit ipse postridie? Sed abesse hanc ætatem longe a sepulcro negãt oportere. Sed obsecro te quid est quod audiui de Bruto? Pyliã πεπειρᾶσθαι παραλύσεως te scripsisse aiebat. Valde sum commotus. etsi idem te scribere, sperare melius, ita plane velim. Ei dicas plurimam salutẽ, & suauissimę Atticæ. Hæc scripsi nauigans, cum Pompeianũ accederem. XIIII Cal. Vale.

M.T.CICERO T.P. ATTICO S. 315

C
QVum sciam quo die venturus sim, faciam vt scias. Impedimenta expectanda sunt, quæ Anagnia veniũt, & familia ægra est. Calend. vesperi literæ mihi ab Octauio redditę sunt. magna molitur. Veteranos, qui Casilini & Calatię sunt, perduxit ad suam sententiam. nec mirum: quingentos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. Plane hoc spectat, vt se duce, bellum geratur cum Antonio. Itaq; video paucis diebus nos in armis fore. Quem autem sequamur, vide nomen, vide ætatem. Atque a me postulat, primum, vt clam colloquatur mecum vel Capuę. Puerile hoc quidem, si id putat clam fieri posse. Docui literis, id nec opus esse, nec fieri posse. Misit ad me Cecinnam quẽdam Volaterranum familiarem suum, qui hoc pertulit, tantum Antonium cum legione Alaudarum ad vrbem pergere. pecunias municipiis imperare, legionem suis signis ducere. Consultabat vtrum D
Romam cum CCC. Veteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium veniẽtem excluderet: an iret ad treis legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superũ faciunt, quas sperat suas esse. Hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, vt hic quidem narrat: & ei conuicium grande fecerunt, concionantemq; reliquerunt. Quid quæris? Ducem se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere. Equidem suasi, vt Romam pergeret. videtur enim mihi & plebeculam vrbanam, & (si fidem fecerit) etiam bonos viros secum habiturus. O Brute, vbi es? quantam εὐκαιρίαν amittis. Non equidem hoc diuinaui, sed aliquid tale putaui fore. Nunc tuum consilium exquiro. Romam ne venio, an hic maneo, an Arpinum. ἀσφάλειαν habet is locus. fugiam Romam, ne desideremur, si quid actum videbitur. Hoc igitur explica. Nunquam in maiore ἀπορίᾳ fui. Binæ vno die mihi literæ ab Octauio. nunc quidem, vt Romam statim veniam: velle se rem agere per Senatum. Cui E
ego, Non posse Senatum ante Calend. Ian. Quod quidem ita credo. Ille autem, Vt vtar cõsilio tuo. quid multa? Ille vrget, ego autem σκήπτομαι. Non confido ætati, ignoro quo animo. nil sine Pansa tuo volo. Vereor, ne valeat Antonius: nec a mari discedere libet & metuo ne quæ ἀριστεία, me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri, mihi non. firmas copias habet. Brutum habere potest & rem gerit palam. Cẽturias Capuæ dinumerat: iam iámq; video bellum. Ad hæc rescribe. Tabellarium meum Cal. Roma profectũ sine tuis literis miror. VI Arpinum veni. ad IIII in Sinuessanum. Eodem die vulgo loquebãtur, Antonium mansurum esse Casilini. itaq; mutaui consilium. statuerã enim recta Appia Romam. facile me ille esset assecutus. Aiunt enim eum Cæsariana vti celeritate. Verti igi-

res quàm valde eum amaret, quem dolet à te minus amari. Atticę quoniam (quod optimũ A
in pueris est) hilarula est, meis verbis suauium des. Valoppi epistolæ (quia perhumana e-
rat) tibi misi exemplum. De Ocella dum tu muginaris, nec mihi quicquam rescribis, cepi
consilium domesticum. Itaq; me pridie Id. arbitror Romæ futurum. Commodius est visum
frustra me istic esse, cum id non necesse esset, quàm si opus esset, non adesse: & simul ne in-
tercluderet, metuebam. Ille enim iam aduentare potest. etsi varii rumores, multiq; , quos
cuperem veros, nihil tamen certi. Ego vero quicquid est, tecum potius, quàm animi pen-
deam, cum à te absim & de te, & de me. Sed quid dicam? Bonam enim vnde ἡρακλίδειον; Var
ronis negocia salsa. me quidem nihil vnquam sic delectauit. Sed hæc & alia maiora co-
ràm. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 337 B

Casum mirificum. V Id cum ante lucem de Sinuessano surrexissem, venis-
semq; diluculo ad Pontem Tiretium, qui est Minturnis, in quo flexus est
ad iter Arpinas, obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλό-
ον ὁρμαίνοντα. Et ego statim, cedo, inquam, si quid ab Attico! Nondum le-
gere poteramus: nã & lumina dimiseramus, nec satis lucebat: cũ aũt luceret
antè scripta epistola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta est. Illa omniũ
quidẽ elegantissima. ne sim saluus, si aliter scribo ac sentio. nihil legi humanius. Itaq; veniã
quò vocas, modo adiutore te. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur, quàm
ad has literas, quibus ego a te consilium petieram, te mihi ista rescribere. Ecce tibi altera,
qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα νήσου ἐπὶ Ψυρίης. Appiam scilicet τὴν ἀριστερὰν ἔχοντα. Itaq; C
eo die mansi Aquini. longulum sane iter, & via inepta. Inde postridie mane proficiscens,
has literas dedi. & quidem, vt à me dimitterem inuitissimus, fecerunt Erotis literæ. Rem
tibi Tiro narrabit. Tu quid faciendum sit, videbis, prætcrea possim ne propius accedere. ma-
lo enim in Tusculano, aut vspiam in suburbano. An etiam longius discedendum putas?
Crebro ad me velim scribas, erit autem quotidie cui des. Quod pręterea consulis, quid tibi
censeam faciundum, difficile est, cum absim. Veruntamen, si pares æque inter se, quiescen-
dum: sin latius manabit & quidem ad nos. Prouidendum communiter. Auide tuum consi-
lium expecto. Timeo ne absim, cum abesse me sit honestius. venire non audeo: de Antonii
itineribus, nescio quid aliter audio atque vt ad te scribebam. Omnia igitur velim explices,
& ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicam? ardeo studio historiæ. Incredibili-
ter enim me commouet tua cohortatio: quæ quidem nec institui, nec effici potest sine tua D
ope. Coram igitur hoc quidem conferemus: in præsentia mihi velim scribas quibus COSS.
C. Fannius, M. Fabius Trib. pleb. fuerint. Videor mihi audisse P. Africano, L. Mummio.
igitur quæro. Tu mihi de his rebus quæ nouantur, omnia certa, clara. III Id. nihil erat pla-
ne quod scriberem: nam cum Puteolis essem, quotidie aliquid noui. Vale.

M.T.C. T.P. ATTICO S.D. 338

E Octauio multa, etiam falsa de Antonio. Ad ea autem, quę scripsisti (tres
enim acceperam III Id. à te epistolas) valde tibi assentior, si multum possit
Octauius, multo firmius acta tyranni cõprobatum iri, quàm in Telluris, E
atq; id contra Brutum fore: sin autem vincitur, vides intolerabilem An-
tonium: ita vt quem velis, nescias. O Sestii tabellarium hominem nequã.
postridie Puteolis Romæ se dixit fore. Quòd me mones vt pedetentim,
assentior, etsi aliter cogitabam. Nec me Philippus, aut Marcellus mouet. Alia enim eorũ
ratio, etsi non est, tamen videtur. Sed in isto iuuene, quanquam animi satis, auctoritatis
parum est, tamen vide, si forte in Tusculano recte esse possim, ne id melius sit. ero libentius.
Nihil enim ignorabo, an hoc, cum Antonius venerit. Sed, vt aliud ex alio, mihi non est du-
bium, quin quod Græci καθῆκον, nos officium. Id autem quid dubitas, quin etiam in rem-

F publicam præclare caderet? nonne dicimus COSS. officium, Senatus officium? Præclare
conuenit, aut da melius. Male narras de Nepotis filio. valde mehercule moueor & mole-
ste fero. Nescieram omnino esse istum puerum. Caninium perdidi hominem, quod ad me
attinet, non ingratum. Athenodorum nihil est quod hortere. misit enim satis bellum ὑπό-
μνημα. Grauedini quæso omni ratione subueni. Quintus tui pronepos scribit ad patris
mei nepotem, se ex Nonis his, quibus nos magna gessimus, ædem Opis explicaturum, idq;
ad populum. Videbis igitur & scribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

M. T. C. T. P. ATTICO S. D. 339

NOli putare pigritia facere me, quòd non mea manu scribam, sed meher-
G cule pigritia. Nihil enim habeo aliud quid dicam, & tamen in tuis quo-
que epistolis Alexim videor agnoscere. Sed ad rem venio. Ego si me non
improbissime Dolabella tractasset, dubitassem fortasse, vtrum remissior
essem, an summo iure contenderem. Nunc vero etiam gaudeo mihi cau
sam oblatam, in qua & ipse sentiat, & reliqui omnes me ab illo alienatū,
idque præ me feram, & quidem me mea facere, & reipublicæ caussa, vt illum oderim: q
cum eam me auctore defendere cœpisset, non modo deseruit emptus pecunia: sed etiam
quantum in ipso fuerit, euerterit. Quod autem quæris quomodo agi placeat, cum dies
venerit. Primum velim eiusmodi sit, vt non alienum sit, me Romæ esse. De quo, vt de cæ
teris, faciam vt tu censueris. De summa autem agi prorsus vehementer & seuere volo, etsi
sponsores appellare, videtur habere quandam δυσωπίαν, tamen hoc quale sit, consideres ve
lim. Possumus enim vt sponsores appellentur, procuratorem introducere. Neque enim il-
H li litem contestabuntur. quo facto, non sum nescius sponsores liberari. Sed & illi turpe ar-
bitror eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores eius non dissoluere: & nostræ gra
uitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. De hoc quid placeat rescribas
velim: & non dubito, quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad rempublicam,
multa mehercule à te sæpe τῷ πολιτικῷ genere prudenter, sed his literis nihil prudentius.
quanquam enim post ea in præsentia belle iste puer retrudit Antonium, tamē exitum ex-
pectare debemus. At quæ concio? nam est missa mihi. Iurat, Ita sibi parentis honores conse
qui liceat, & simul dextram intendit ad statuam. μὴ γὰρ σωθείω ἄτερ τοιῶτο. Sed vt scribis, cer-
tissimum esse video discrimen Cascæ nostri Tribunatus: de quo quidem ipso dixi Oppio,
cum me hortaretur, vt adolescentem, totamq; caussam manumq; veteranorum complecte-
I rer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset, eum non modo non inimicum
Tyrannoctonis, verumetiam amicum fore. Cum ille diceret ita futurum, Quid igitur festi
namus inquam? Illi enim mea opera ante Calend. Ian. nihil opus est. nos autem eius volū-
tatem ante Id. Decemb. sciemus. In Casca mihi valde assensus est. Quamobrem hæc quidē
hactenus. Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis, & vt ego arbitror, etiam quid
scribas habebis quotidie. Leptæ literarum exemplum tibi misi, ex quo mihi videtur στρα-
τηλάτης ille deiectus de gradu. Sed tu cum legeris, existimabis. Obsignata iam epistola, lite-
ras à te & a Sexto accepi. Nihil iucundius literis Sexti, nihil amabilius: nam tuæ breueis,
priores erant literæ vberrimæ. Tu quidem & prudenter & amice suades, vt in his locis po
tissimum sim, quoad audiamus hæc, quæ commota sunt, quorsum euadant. Sed me mi
Attice, non sane hoc quidem tempore mouet respublica, non quo ea sit mihi quicquam
K charius, aut esse debeat, sed desperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam.
Quare ista valeant. Me res familiaris mouet. Rem dico? immo vero existimatio. Cum em̄
tanta reliqua sint, ne Terentiæ quidem adhuc quod soluitur expeditum est. Terentiam di
co. scis nos pridem iam constituisse Montani nomine HS XXII dissoluere. Prudentissime
hoc Cicero petierat, vt de suo liberalissime. Vt tibi quoq; placuerat, promiseram per
te quæ dixerā, vt sepositū haberet: non modo versurā facere Aurelius, sed iniquissimo fœ
nore coactus est. nā de Terētiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, nummos à Dolabella
fore. male eum credo intellexisse, si quisquam male intelligit. potius nihil intellexisse. Tu
enim ad me scripsisti Coccei responsum, & iisdem pene verbis Eros. Veniendum est igitur
vel in ipsam flammam. Turpius est enim priuatim cadere quàm publice. Itaque cæteris de

rebus,quas ad me suauissime scripsisti, perturbato animo nõ potui,vt consueueram tescri A bere. Consenti in hac cura, vbi sum, vt me expediam: quibus autem rebus, venit quidem mihi in mentem, sed certe constituere nihil possum, priusquam te videro. Qui minus autem ego istic recte esse possim, quàm est Marcellus! Sed non id agitur, neque id maxime curo. Quid curem vides. Adsum igitur. Vale.

M.T.C. T. P. ATTICO S.D. 340

IVcundissimas tuas legi literas. ad Plancum scripsi, habes exemplum. Cum Tirone quid sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris. Vale.

M.T.C. L. PLANCO PRAET. DES. S.D. 341 B

ATrici nostri te valde studiosum esse cognoui: mei vero ita cupidum, vt mehercule paucos æque obseruanteis atque amantes me habere existimem. Ad paternas enim magnas & veteres & iustas necessitudines, magnam attulit accessionem tua voluntas erga me, meáque erga te par atque mutua. Buthrotia tibi caussa ignota non est. Egi enim sæpe, tibique totam rem demonstraui, quæ est acta hoc modo. Vt primum Buthrotium agrum proscriptum vidimus, commotus Atticus libellum composuit: eum mihi dedit, vt darem Cæsari. Eram enim cœnaturus apud eum illo die. Cum libellum Cæsari dedi, probauit caussam. rescripsit Attico, æqua eum postulare. Admonuit tamen, vt pecuniam reliquam Buthrotii ad diem soluerent. Atticus, qui ciuitatem conseruatam cuperet, pecuniam numerauit de suo. Quod cum esset factum, adiuimus Cæsarem, verba fecimus pro Buthrotiis: liberalissimum decretum abstulimus, quod est obsignatum ab amplissimis viris. Quæ cum essent acta, mirari quidem solebam pati Cæsarem conuenire eos qui agrum Buthrotium concupissent: neque solum pati, sed etiam ei negocio te præficere. Itaque & ego cum illo locutus sum, & sæpius quidem, vt etiam accusarer ab eo, quòd parum constantiæ suæ confiderem: & Marco Messalæ, & ipsi Attico dixit, vt sine cura essent: apertèque ostendebat, se præsentium animos (erat enim popularis, vt noras) offendere nolle. Cum autem mare transisset, curaturum se vt in alium agrum deducerentur. Hęc illo viuo. Post interitum vero Cæsaris, vt primum ex Senatusconsulto caussas COSS. cognoscere instituerunt, hæc quæ scripsi, ad eos delata sunt: probauerunt caussas sine vlla dubitatione, seque ad te literas daturos esse dixerunt. Ego autem mi Plance, etsi non dubitabam, quin & Senatusconsultum, & lex, & Consulum decretum ac literæ apud te plurimum auctoritatis haberent, teque ipsius Attici caussa velle intellexeram, tamen hoc pro coniunctione & beneuolentia nostra mihi sumpsi, vt id à te peterem, quod tua singularis humanitas, suauissimique mores à te essent impetraturi. Id autem est, vt hoc, quod de tua sponte facturum esse certo scio, honoris nostri caussa libenter, prolixe, celeriter facias. Mihi nemo est amicior nec iucundior, nec charior Attico; cuius antea res solum familiaris agebatur, eaque magna nunc accessit etiam existimatio, vt quod consecutus est magna industria & gratia viuo Cæsare, mortuo id, te adiuuante obtineat. Quod si à te erit impetratum, sic velim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, vt tuo summo beneficio me affectum iudicem. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, studiose diligentérque curabo. Da operam vt valeas.

C D E

M.T.C. L. PLANCO PRAET. DES. S.D. 342

IAm antea petiui abs te per literas, vt cum caussa Buthrotiorum probata à COSS. esset, quibus & lege & Senatusconsulto permissum erat, vt de Cęsaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares: Atticumque nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui non minus laboro, molestia liberares. Omnibus enim rebus magna cura, multa opera & labore confectis, in te positum est, vt nostræ solicitudinis finem ꝑpria

M. T. C. L. PLANCO PR. DES. S. 345 A

Gnosce mihi, ꝙ cum antea accuratissime de Buthrotiis ad te scripserã, eadem de re sępius scribam. Non mehercule mi Plance facio, ꝙ parum confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cum tanta res agatur Attici nostri, nunc vero etiam existimatio, vt id quod probauit COS. nobis testibus & obsignatoribus, qui & decretis & respõsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse, pręsertim cum tota potestas eius rei tua sit, vt ea, quæ COSS. decreuerunt secundum Cæsaris decreta & responsa, non dicam comprobes, sed studiose libenterq́; comprobes. Id mihi sic erit gratum, vt nulla res gratior esse possit. Etsi iam sperabam, cũ has literas accepisses, fore, vt ea quæ superioribus literis a te petissemus, impetrata essent, tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus. Deinde enim confido fore, vt alio genere literarum B vtamur, tibiq́; pro tuo summo beneficio gratias agamus. Quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quàm me, qui non minus laboro, q̃ ille, obligatum fore. Vale.

M. T. CICERO CAPITONI. S. 346

On dubito, quin mirere, atq; etiam stomachere, ꝙ tecum de eadem re agã sępius. Hominis familiarissimi & mihi omnibus rebus coniunctissimi permagna res agitur, Attici. Cognoui ego tua studia in amicos, etiã in te amicorum. multum potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatem tuã. scio q̃ sis amicis iucundus. Nemo nos in hac caussa plus iuuare potest, q̃ C tu. & res ita est, firma debet esse, quam COSS. de consilii sententia decreuerunt, cum & lege & S.C. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cum officii tui, & Reipub. caussa, decretum COSS. comprobaturum, tum libẽter nostra caussa esse facturum. Adiuuabis igitur mi Capito, quod vt facias vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. P. ATTICVM LIBER SEXTVSDECIMVS ET VLTIMVS FINITVS EST. D

In ædibus ASCENSianis cum reliquis Epistolarum libris, ad Cal. Nouemb. M.D.XXXI.

Recognitiones locorum aliquot in Epist. ad Atticum, iudicio, solertia & coniectura D. P. Danésii, quæ pter exẽplariũ fidẽ aliter legi possint: quæq; ex ei⁹ descripta libro, iudicio cãdidi lectoris subiecimus.

EPISTOLA 2,H,	versu 5, cẽseo. vers. 6, acutilianã
5,D,4	& miratur istam cõtrouersiã fuisse: quod ille recusarat satisdare, amplius non peti
6,H,3,	Me autem eum
7,K,6,	Teucri vbi Teuteri. 7, Nam a Cæcilio, vbi A. Cæcil.
8,C,10,	& voluntatem minus.
11,D,9,	sic vti reprehendatur. K, 5, quid hic simile
12,F,9,	bonitatis, vbi bonitati
14,G,6	& τὸ ἐπ᾽ ἐμοί τι.B,7, qui non alia potius laudemus? C,8, nõ tamẽ obsũ. D,8, Senatus. Equites.
18,I,10,	sic expectare
24,B,9,	Etenim quantum coniectura auguramur, si erit. G,5, citius q̃ oportuit.
30,C,1,	[illegible] confessore, vbi confessore
31,D,3,	primum ex eo. E,4, placuisse: potuerit intercedi, nec ne, nihil. 6, quid futurum
32,H,9,	is afficitur. lege, animus afficitur
33,I,10,	σκότος, forte σκότωος. K, 8, ager possideatur, atq; vt ex legibus iulijs non dubitant iurare cæteri.
34,C,6,	populi. sensus, lege, cui⁹ sensus. D, 9, transiri
37,G,9,	affertur, lege afferatur
37,B,7,	& vt ad me. D,5, sed totum
38,F,2,	possem, lege possum
39,G,9,	sæpe congressus, rem in eum. K,5, erat indicium postul. vers. 10, honestissimeq; dignitatem nostram, & magna cura
48,A,2,	phedolibeum, forte, phaeton libertus
52:H,3,	idẽq; caput rogationis pponi scribis, quare
55:F,9,	vtinã agat in aliqd qđ ipsa iubeat
58,K,3,	Eo autem die Liuinus L. Reguli libertus ad me
60,B,8,	Sed aut saltem lib. ex tuo portu proficiscar, aut si. 10, melius, abiero. Ero cum multis
61,D,2,	Aulo Cæcilio. A Cæcilio Q. fratri & Attico?
65,I,9,	Nam ea veterum Trib. pl. K,7, quomodo eã abrogari oporteat. A,3, præscriptum esse. 6, sin quod obseruandum
66,C,7,	cum & expert. conf. f. & quicunq; caussam nostram suscep. concessione omnium. E,1, deponeret,
70,H,1,	aut potius furoris. I,6, & meæ vicinę salutis. A,2, plausũ meo nomini
72,D,1,	Dubitabat quin. 7, e quib⁹. 10, itaq; suo quisq; loco. E,6, Cornicin⁹, forte Cn. Oppius. 8, vix tandem ipsi de mea
72,K,6,	Adiuuante Oppio
73,C,4,	vtiq; cum tu is apud

74,E,2,	quæ feceram? forte facerem. 5, nec si subringẽtur. 7, Sed quid ad hos si quibus sententiis dixi, quod & ipsi probarent? Lgt.
77,A,4,	vel q ab iisdem, vel
79,C,10,	Eo die Neapolim veni. Apud lætum ante diem
82,G,8,	Sed mehercule velim, res istas & pr.
85,G,7,	iudicarentur. Res cedit: comitia. I, 5, XXII. A,5, solidi pictoris libertũ
86,C,10,	commẽdetur militib⁹, Põpeii gratia nitatur
87,G,3,	Senatus quidem fuisset. Ibidẽ, perscriptionibus. H,4, coram opinor reliqua
83,C,7,	quod laudari non. 11, perscripta: eratq;
90,F,2,	ac me illud quidem leuat: nõ æquo animo, sed
110,K,9,	cum anatocismo anniuersario
111,G,7,	sorti cauet. vsura
152,I,10,	nec ego, K,3, siquidẽ etiam obuiã ei ad q. miliariũ. At hoc ipsũ vnde.
193,D,5,	finem belli fore. H,2, misit ad me. 3, rescripsi ad ista Madio serius, cũ in acie: sed Melitę K,4, sin aliter
194,I,11,	an ei nos cũ periculo venditemus,
195,B,12,	quicum cõiuncti ne cũ præmio quidem voluimus esse. F,5, vtrum cũ factũ. G,2, nostro? Etsi ϛοργῆς
	Dummodo aliquis
204,K,4,	ex multis meis &
208,I,4,	videas accessisse ad
218,C,8,	vitio fit hoc quidem tẽpore (Ante enim est peccatum)
222,A,12,	Bassum Lucilium sua. De
235,G,1,	Iues? immo scilicet. A,5, non satis
236,I,8,	esse si. 7, vinceremur: velle me cũ magis
	tamen non repugnante
240,E,7,	cuiusmodi est. B,2, aut nouæ, sed
241,K,8,	Cur ergo in. &, hortatus. G,1, pscribẽdaq;. 3, vero, tibi quemadmod.
242,F,8,	
244,B,10,	quod illi opus erit Athen. permutari ne possit
246,G,3,	Certe nihil esse. Tu igitur vt, H,1, si Castritius pro mãcipiis per. 6, verum & quando
248,A,5,	cum ab ipso fuerit æstimatũ, vẽd. erit, ne hab.
253,C,1,	vt præconi sub.
255,E,10,	volebas, ego quãdo &c. G,4, fers, ac tulisti. omes tuas cogitatiões, vnã & tanti rẽ æstimas, eo prius specto
256,F,10,	
258,D,3,	iussi equidem ei
268,D,1,	quidem esset sponsor
268,A,11,	aliquando scripsisse aliquid. 11, Volueram inquit, vt
29,B,9,	
	O loca cæteroquin valde
314,A,8,	promiseram: aperteq; dix. 8, aut potius nihil
339,K,5,	